مۇئەللىپنىڭ قىسقىچە تەرجىمھالى

مۇئەللىپنىڭ تولۇق ئىسمى مۇھەممەد ئىبنى سۇلايمان مەغرىبي بولۇپ، ھىجرىيە 1030 - يىلى ماراكەشنىڭ سۇس شەھىرى تارۇدەنت كەنتىدە دۇنياغا كەلگەن. دەسلەپتە ئۆز شەھىرىدىكى ئالىملاردا ئوقۇغان. كېيىن ئالجىرىيە ۋە مىسىر قاتارلىق دۆلەتلەرگە بېرىپ، شۇ دەۋرنىڭ داڭلىق ئالىملىرىدىن ئىلىم تەھسىل قىلغان. كېيىن مەدىنە مۇنەۋۋەرەگە بېرىپ، بىر مەزگىل ئىستىقامەت قىلغاندىن كېيىن، مەككە مۇكەررەمەگە كېلىپ ئولتۇراقلاشقان ۋە ئۆيلۈك - ئوچاقلىق بولغان. بۇ مەزگىلدە زامانىنىڭ كۆپ قىسمىنى داڭلىق ئەسەرلەرنى ئوقۇش ۋە كىتاب يېزىش بىلەن ئۆتكۈزگەن.

ھىجرىيە 1080 - يىلى ئوسمانىيلار خەلىپىلىكىنىڭ ۋەزىرى مۇستافا بەگ بىلەن ئۇچرىشىپ ئىستانبۇلغا كەلگەن. ئىستانبۇلدا ئەھلى ئۆلىمالارنىڭ ئىززەت ۋە ئېھتىرامىغا ئېرىشكەن. ئىستانبۇلدا بىر يىلغا يېقىن تۇرغاندىن كېيىن مەككىگە قايتقان ۋە ئوسمانىيلار خەلىپىسى تەرىپىدىن ھەرەمنىڭ مەسئۇللىقىغا تەيىنلەنگەن. مۇئەللىپ بۇ خىزمەتنى جان - دىلى بىلەن ئادا قىلىپ، ھەرەم ئەتراپىدىكى رابات، كارۋانسارايلارنى، مىنا ۋە ئەراپاتقا بارىدىغان يوللارنى ئىسلاھ قىلغان.

مۇئەللىپ ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى مەزگىللىرىدە بالا - چاقىلىرىنى مەككىدە قويۇپ، ئۆزى شامغا كەلگەن. ئۇ يەردە ۋاقتىنى كىتاب يېزىش بىلەن ئۆتكۈزگەن. مۇئەللىپ ھىجرىيە 1094 - يىلى كېسەل سەۋەبىدىن شامدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

مۇئەللىپ زامانىدىكى داڭلىق ئالىملاردىن بىرى ئىدى. ئۇنىڭ «سىلەتۇلخەلەف بىمەۋسۇلىسسەلەف» ناملىق مۇشھۇر ئەسىرى بار

بولۇپ، بۇ ئەسەردە ھەدىس كىتابلىرىنىڭ مۇئەللىپلىرى بىلەن ئۆزىنىڭ ئارىسىدىكى سەنەد زەنجىرىنى بايان قىلغان. ئۇنىڭ ئىككىنچى مەشھۇر ئەسىرى بولسا، قولىڭىزدىكى «جەمئۇلفەۋائىد» ناملىق ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. ئۇ دىنىي ئىلىملاردىن سىرت، ئاستىرونومىيە ۋە ماتېماتىكا ئىلمىنىمۇ پىششىق بىلىدىغان يېتۈك ئالىم ئىدى.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

كىرىش سۆز

جىمى ھەمدۇ سانا ۋە گۈزەل مەدھىيىلەر ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى اللهقا خاستۇر. سالام، رەھمەت ۋە مەغپىرەت پۈتۈن ئەھلى جاھانغا مەرھەمەت قىلىپ ئەۋەتىلگەن مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ئۇنىڭ ئائىلە تاۋابئاتلىرىغا ۋە قىيامەت كۈنىگىچە ئۇنىڭ ئىزىدىن ماڭغانلارغا بولسۇن ـ ئامىن!

ئۇلۇغ ئىگەمىز اللە تائالا زېمىنىنى گۈللەندۈرۈش ۋە ئىنسانلارنى سىناش ئىرادىسىنى ۋۇجۇدقا چىقىرىش ئۈچۈن ئادەم ئەلەيھىسسالام بىلەن ھەۋۋا ئانىمىزنى يارىتىپ، ئاندىن ئۇلارنى زېمىنغا چۈشۈردى، ئۇلارنىڭ نەسلىنى كۆپەيتتى، دۇنيا ھاياتىدىكى سىناقتىن غەلىبىلىك ھالدا ئۆتۈشلىرى ئۈچۈن ئۇلارغا يېتەكچىلىك قىلىدىغان پەيغەمبەرلەرنى ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن تاللاپ ئەۋەتتى. پەيغەمبەرلەرگە قەۋملىرىنىڭ ھايات نىزامنامىلىرىنى، تائەت ـ ئىبادەتلىرىنى، ئەخلاق مىزانلىرىنى بەلگىلەپ بېرىدىغان ئىلاھىي قانۇنلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان ساماۋي كىتابلارنى نازىل قىلىپ تۇردى. شۇنداق قىلىپ، ئاللاھ تائالا پەيغەمبەرلىرىگە نازىل قىلغان ئەنە شۇ ئىلاھىي ۋەھيى ئارقىلىق ئىنسانلارنىڭ ھىدايەت يولىنى ئىزچىل ھالدا كۆرسىتىپ تۇردى.

ئادەم ئەلەيھىسسالامدىن باشلاپ، ئەڭ ئاخىرقى پەيغەمبەر مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە بارلىق پەيغەمبەرلەر ئىنسانلارنى اللهنىڭ دىنىغا دەۋەت قىلىشتىن ئىبارەت بۇ ئۇلۇغ ۋەزىپىنى ئۆز ئۈستىگە ئالدى ۋە ئۇنى اللە تائالانىڭ ئىرادىسىگە لايىق رەۋىشتە ئورۇندىدى. باشقا پەيغەمبەرلەر ئۆز قەۋملىرىگە، مەلۇم شەھەرگە، يېزا ـ قىشلاقلارغا خاس پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەن بولسا،

پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پۈتۈن ئەھلى جاھانغا پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدى. ئۇ، بۇ شانلىق ۋەزىپىنى، ئۇلۇغ ۋاقىت دەۋرىدە ئەڭ ئامانەتنى ئەڭ مۇكەممەل رەۋىشتە ئادا قىلدى. باشقا پەيغەمبەرلەرگە ساماۋىي كىتابلار ۋە سەھىپىلەر بېرىلگەنىدەك، ئۇنىڭغىمۇ قۇرئان كەرىم بېرىلدى. ئۇنىڭ 23 يىللىق پەيغەمبەرلىك ھاياتىدا قۇرئان كەرىمنى مۇسۇلمانلارغا يەتكۈزۈشى، تەبلىغ قىلىشى، ئۆگىتىشى ۋە چۈشەندۈرۈشىگە ئەگىشىپ ھەدىس بارلىققا كەلدى. نەتىجىدە، بىز مۇسۇلمانلارغا قۇرئان كەرىم ۋە ھەدىستىن ئىبارەت بۇ ئىككى ئەڭگۈشتەر مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قىيامەتكىچە مىراس قالدى. بۇ ئىككىسى بىزنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىك بەخت - سائادەتكە يېتەكلەيدىغان، ھاياتىمىزدا كەم بولسا قەتئىي بولمايدىغان ئىلاھىي دەستۇردۇر.

ئەسلىدە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەرەب خەلقىدىن چىققان، قۇرئان كەرىمنى ئەرەب تىلىدا نازىل بولغان بولغاچقا، ئۇنىڭ ھەدىسلىرىنى ئەرەب تىلىدا بارلىققا كەلگەن ۋە ئەرەب تىلىدا رەتلەپ توپلانغانىدى. مىلادىيە يەتتىنچى ئەسىرنىڭ باشلىرىدىن باشلاپ ئىسلام دىنىنىڭ ئىزچىل كېڭىيىشىگە ئەگىشىپ، ئەرەب بولمىغان نۇرغۇن مىللەتلەر، خەلقلەر ئىسلام دىنىغا قۇچاق ئاچتى ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئىچىدىن يېتىشىپ چىققان ئالىم - ئۆلىمالىرىنىڭ تىلى ياكى قەلىمى ئارقىلىق ئىسلام دىنىنىڭ روھىنى ئۆگىنىپ، شۇنىڭغا ئەمەل قىلىپ كەلدى ۋە كېلىۋاتىدۇ.

خەلقىمىز ھىجىرىيەنىڭ 94 - ۋە 95 - يىللىرى (مىلادى تەخمىنەن 713 - ۋە 714 - يىللىرى) ئىسلام دىنى بىلەن تۇنجى قېتىم شەرەپلەنگەن بولسىمۇ، ئومۇمىي خەلقنىڭ ئاساسىي قىسمى سۇلتان سۇلتۇق بۇغراخانىنىڭ زامانىدا ئىسلام دىنىنى رەسمىي رەۋىشتە قوبۇل قىلغان. خەلقىمىز شۇندىن تارتىپ تاكى بۈگۈنگىچە ھەر تۈرلۈك ئېغىر توسالغۇ ۋە قىينىچىلىقلارغا قارىماي، مۇقەددەس ئىسلام دىنىنى ئۆزلىرىنىڭ چىقىش يولى ۋە ھايات نىزامنامىسى قىلىپ كەلمەكتە.

الله تائالا بىر مىللەتكە ياخشىلىقنى ئىراده قىلسا، ئۇلارغا كەڭچىلىك يارىتىپ بېرىدۇ ۋە ھىدايەت يولىنى ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىدۇ. الله تائالاغا چەكسىز ھەمدىلەر بولسۇنكى، خەلقىمىز (كېچىكىپ بولسىمۇ) ئۆتكەن ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرىدا ئىسلام دىنىنىڭ بىرىنچى دەستۇرى بولغان قۇرئان كەرىمنىڭ تەرجىمىسى بىلەن يۈزلەشتى. شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئىككىنچى دەستۇرى ھەدىسىمۇ ئاز - ئازدىن تەرجىمە قىلىنىپ، كىتاب - رىسالە شەكلىدە تارقىتىلىپ كەلدى. ئەمما بۇ چەكلىك خىزمەتلەر ھەدىس ۋە باشقا دىنىي ئىلىملەرگە بولغان ئىشتىياقى، تىلەك - ئارزۇلىرى كۈنسايىن ئېشىپ بېرىۋاتقان خەلقىمىزنىڭ ئېھتىياجىنى يېتەرلىك دەرىجىدە قامداپ كېتەلمىدى.

بىز، خەلقىمىزنىڭ ھەدىسكە بولغان تەشنالىقىنى ۋە تىلەك - ئارزۇلىرىنى نىسبىي بولسىمۇ قاندۇرۇش مەقسىتىدە قولىڭىزدىكى جەمئۇلفەۋائىد - «ھەدىسلەر توپلىمى» نامىلىق بۇ قىممەتلىك ئەسەرنى تەرجىمە قىلىپ، سىز ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلەرنىڭ ھۇزۇرىغا سۇندۇق. ئىلىم جەۋھەرلىرى، ھېكمەت دۇردانىلىرى بىلەن تولۇپ تاشقان بۇ كىتاب سىزنىڭ ماددىزىملىقتىن جاراھەتلەنگەن روھىڭىزغا ئىللىق مەلھەم، مەنىۋىيىتىڭىزگە ساپ ئوزۇق بولغۇسى، ئىنشائاللاھ!

ھەدىس - پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزىنى، ئىش - ھەرىكىتىنى ۋە (باشقىلارنىڭ بىرەر سۆزى ياكى ئىشىنى) ماقۇللىشىنى بىلدۇرىدىغان ئومۇمىي ئاتالغۇدۇر. بىراق، شۇنىمۇ ئەسكەرتىپ ئۆتۈش كېرەككى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، مۇسۇلمانلار ئۆزلىرى بىلىدىغان مۇبارەك ھەدىسلەرنى كېيىنكى نەسىللەرگە ئېغىزاكى سۆزلەپ بېرىش ياكى يېزىپ قالدۇرۇش ئارقىلىق يەتكۈزگەن بولغاچقا، پۈرسەتنى غەنىمەت بىلگەن دىن دۈشمەنلىرى دىنىمىزنىڭ ئاساسىي مەنبەلىرىگە زىيانكەشلىك قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدا نۇرغۇن ھەدىسلەرنى توقۇپ، كەڭ كۆلەمدە بازارغا سالدى. ھىجرىيەنىڭ ئىككىنچى ئەسىرىگە كەلگەندە، ئۇلارنىڭ بۇ

رەزىل قىلمىشلىرىنى بايقىغان ئىسلام ئالىملىرى ناھايىتى جاپالىق ئەمگەك سەرپ قىلىپ، ھەدىسنى تەتقىق قىلىش، تەكشۈرۈش، سەھىھ بولغان ھەدىسلەرنى قوبۇل قىلىش، سەھىھ بولمىغانلىرىنى رەت قىلىش، رەتلەش ۋە كىتاب قىلىپ توپلاش ئۈچۈن نۇرغۇن شەرتلەر ۋە قائىدە - پرىنسىپلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «ھەدىس ئىلمى»نى كەشىپ قىلدى ھەمدە ھەدىسلەرنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ياكى ئەمەسلىكىنى بۇ ئىلىم ئاساسىدا بىر - بىرلەپ بېكىتىپ چىقتى.

قولىڭىزدىكى «ھەدىسلەر توپلىمى» نامىلىق بۇ كىتابمۇ ئەنە شۇ ئىلىم ئاساسىدا مەيدانغا كەلگەن ئىلمىي ئەمگەك نەتىجىلىرىنىڭ يىغىندىسى بولۇپ، ماراكەشلىك ھەدىسشۇناس ئالىم مۇھەممەد ئىبنى سۇلايمان تەرىپىدىن رەتلەپ چىقىلغان.

بۇ كىتاب تۆۋەندىكى مەشھۇر 15 ھەدىس كىتابىدىن ئېلىنغان:

1 - سەھىھۇلبۇخارى
2 - سەھىھ مۇسلىم
3 - سۇنەنى تىرمىزى
4 - سۇنەنى ئەبۇ داۋۇد
5 - سۇنەنى نەسائى
6 - سۇنەنى ئىبنى ماجە
7 - مۇۋەتتەئۇ مالىك
8 - سۇنەنى داريمى
9 - مۇسنەدى ئەھمەد
10 - تەبەرانى: «ئەلكەبىر»
11 - تەبەرانى: «ئەلئەۋسەت»
12 - تەبەرانى: «ئەسسەغىر»
13 - مۇسنەدى ئەبۇ يەئلا مەۋسىلى
14 - مۇسنەدى بەززار
15 - زەۋائىدۇ رەزىن

بۇ كىتابتىكى «سەھىھۇلبۇخارى»، «سەھىھ مۇسلىم»، «مۇۋەتتەئۇ مالىك»، «سۈنەنى دارىمى» ۋە «زەۋائىدۇ رەزىن» قاتارلىق كىتابلاردىن ئېلىنغان ھەدىسلەردىن باشقا ھەممە ھەدىسلەرگە دېگۈدەك ئىزاھات بېرىلمەپ، دەرىجىلىرى ئېنىق يېزىلدى. لېكىن «سەھىھۇلبۇخارى» بىلەن «سەھىھ مۇسلىم»نىڭ ھەدىسلىرى پۈتۈن ئىسلام ئالىمىدە «سەھىھ» دەپ قوبۇل قىلىنغاچقا، ئۇلارغا ئىزاھات بېرىشنى ھاجەتسىز دەپ قارىدۇق. «مۇۋەتتەئۇ مالىك»، «سۈنەنى دارىمى» ۋە «زەۋائىدۇ رەزىن» قاتارلىق بۇ ئۈچ كىتابتىن ئېلىنغان ھەدىسلەرگە كەلسەك، بۇلارغا باھا بەرگەن ماتېرىيال كەمچىل بولغانلىقى ۋە ئىزدىنىشكە ۋاقىتىمىزنىڭ يار بەرمىگەنلىكى سەۋەبىدىن ۋاقتىنچە ئىزاھاتسىز قالدۇرۇلدى.

كەڭ ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ سەمىگە شۇنى ئەسكەرتىپ ئۆتۈشىمىز كېرەككى، بۇ كىتاب بىر قىسىم زەئىپ ھەدىسلەرنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، ئۆلىمالار زەئىپ ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىش ياكى قىلماسلىق، ئەمەل قىلغاندىمۇ قانداق شەرتلەر ئاستىدا ئەمەل قىلىش ھەققىدە بىر قانچە خىل قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان. بىز بۇنى «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» دېگەن تېمىدا بايان قىلىپ ئۆتىمىز.

ھەر بىر ھەدىسنىڭ ئاخىرىغا بېرىلگەن ھەدىس نومۇرى ئەسلى كىتابتىكى نومۇرلار بولۇپ، باسما نۇسخىلىرىنىڭ ۋە نومۇر قويۇپ رەتلەپ چىققۇچىلارنىڭ پەرقلىق بولۇشىغا ئەگىشىپ، بەزى ھەدىسلەرنىڭ نومۇرلىرى پەرقلىق بولۇشى مۇمكىن، ئىزاھاتقا بېرىلگەن نومۇرلارمۇ شۇ ھەدىسنى تەكشۈرۈپ بېكىتىپ چىققۇچىلارنىڭ ئەمگىكىدۇر. بۇ كىتابتىكى ھەدىسلەر مەزكۇر 15 كىتابتىن تاللاپ ئېلىنغان بولغاچقا، راۋىي ۋە مەنبە پەرقى، شۇنداقلا مەزمۇن جەھەتتە باشقا تېمىلارغا چېتىشلىق بولغانلىقى تۈپەيلىدىن ئوخشاش مەزمۇندىكى ھەدىسلەر بەزىدە تەكرار كەلتۈرۈلگەن. ئىزاھاتتا كۆپ ئۇچرايدىغان ھەدىس ئاتالغۇلىرىنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە»نىڭ ئاخىرىغا بېرىلدى. ئۇنىدىن باشقا،

كىتابنىڭ ئەسلى نۇسخىسىدا بەزى ھەدىسلەرنىڭ رەت نومۇرى ئاتلاپ ئۆتۈپ كېتىلگەن (مەسىلەن، ئەسلى نۇسخىسىدا 3453 - ھەدىستىن كېيىن، ئىككى نومۇر ئاتلاپ، 3456 - ھەدىس كېلىپ قالغان)، بىزمۇ ئەسلىگە ماس ھالدا تەرجىمە ئەسەرنىڭ رەت نومۇرىنى ئۆز ئەينى بەردۇق، ئوقۇرمەنلەرنىڭ ۋاقىپ بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلىمىز.

بىز بۇ ھەدىسلەرنى تەرجىمە قىلىش ۋە تەكشۈرۈپ بېكىتىش جەريانىدا مەزمۇنىنىڭ توغرا، ئەرەبچە تېكىستىگە ئۇيغۇن بولۇشىغا، ئۇيغۇر تىلىدا راۋان ئىپادىلىنىشىگە ئالاھىدە ئەھمىيەت بەردۇق. زۆرۈر تېپىلغاندا، ھەدىس كىتابلىرى ھەققىدە يېزىلغان نۇرغۇن شەرھىلەرگە مۇراجىئەت قىلدۇق. شۇنداقتىمۇ، ئىنسان خاتالىقتىن خالىي ئەمەس، بىز بىلىپ - بىلمەي ئۆتكۈزگەن خاتالىقلار تېپىلىشى تۇرغانلا گەپ، شۇڭا كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ بۇ ھەقتىكى تەنقىد - پىكىرلىرىنى ئايىماسلىقنى چىن قەلبىمىزدىن ئۆتۈنۈپ سورايمىز.

ھۆرمەتلىك ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ ھەدىس ھەققىدە تېخىمۇ تەپسىلىرەك مەلۇماتقا ئېرىشىشى ئۈچۈن بۇ كىتابقا ئىلاۋە قىلىنغان «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» نى ئوقۇپ چىقىشلىرىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

جانابى الله بۇ كىتابنى خەلقىمىزنىڭ دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكى ئۈچۈن پايدىلىق قىلغاي - ئامىن!

نەشرىياتتىن

هەدىس هەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە

هەدىس ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆز ـ ھەرىكەتلىرى، تەقرىرلىرى (باشقىلارنىڭ سۆز ياكى ئىش ـ ھەرىكەتلىرىنى ماقۇللىشى)نى بىلدۈرىدىغان ئومۇمىي ئاتالغۇدۇر.

''ھەدىس'' كەلىمىسى يېڭى، سۆز، خەۋەر دېگەندەك مەنىلەرگە ئىگە بولۇپ، بۇ كەلىمىدىن تۈرلىنىپ چىققان بەزى پېئىللار خەۋەر بېرىش، نەقىل قىلىش، سۆزلەش، يەتكۈزۈش، تەبلىغ قىلىش قاتارلىق مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ.

زاماننىڭ ئۆتۈشى بىلەن، ''ھەدىس'' كەلىمىسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان خەۋەرلەرنىڭ ئومۇمىي نامى سۈپىتىدە قوللىنىلىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە، بۇ كەلىمە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىنمۇ مۇشۇ مەنىدە قوللىنىلغانىدى. مەسىلەن، «سەھىھ بۇخارى»دا رىۋايەت قىلىنغان بىر ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت كۈنى شاپائىتىڭگە نائىل بولىدىغان ئەڭ بەختلىك كىشى كىم؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ''ھەدىس''كە بولغان ئىشتىياقىڭنى بىلگەنلىكىم ئۈچۈن، مۇشۇ سوئالنى ھەممىدىن بۇرۇن سېنىڭ سورايدىغانلىقىڭنى تەخمىن قىلغانىدىم. قىيامەت كۈنى شاپائىتىمگە نائىل بولىدىغان ئەڭ بەختلىك ئىنسان: ''لا ئىلاھە ئىللاللاھ'' دېگەن كىشىدۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

ھەدىس ئىلمى ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرىنى تەتقىق قىلىدىغان پەن بولۇپ، ئىسلام ئالىملىرى (يەنى

هەدىسشۇناسلار) بۇ پەننى ھەرخىل شەكىل ۋە ناملار بىلەن تەرىپلەپ كەلگەن. مەسىلەن، ئىمام نەۋەۋى: ”...ھەدىس ئىلمى ھەدىس تېكىستلىرىنىڭ سەھىھ ھەسەن، زەئىپ، مۇتتەسىل، مۇرسەل، مۇنقەتىئ، مۇئزەل، مەقلۇب، مەشھۇر، غەرىب، ئەزىز، مۇتەۋاتىر، ئاھاد، فەرد، مەئرۇف، شاز، مۇنكەر، مۇئەللەل، مەۋزۇ، مۇدرەج، ناسىخ ـ مەنسۇخ، خاس، ئومۇم، مۇجمەل، مۇبەييەن، مۇختەلىف ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش تۈرلىرىنى بىر ـ بىرىدىن ئايرىش بىلەن بىرگە، سەنەدىنىڭ يەنى راۋىيلارنىڭ ئەھۋاللىرىنى (تەرجىمھالىنى)، شۇنداقلا راۋىيلارنىڭ سەنەد ۋە تېكىستى ھەققىدىكى پەرقلەرنىڭ ھۆكمىنى بىلىشتىن ئىبارەتتۇر...“ دېگەن.

ئىززۇددىن ئىبنى جەمائە بولسا: ”ھەدىس ئىلمى سەنەد ۋە تېكىستىنىڭ ئەھۋالىنى بىلدۇرىدىغان قائىدىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان ئىلىمدىن ئىبارەت“ دەپ تەرىپلىگەن بولۇپ، ئۇنىڭ قارىشىچە، ھەدىس ئىلمىنىڭ نىشانى سەنەد ۋە تېكىست؛ غايىسى بولسا، سەھىھ ھەدىسنى سەھىھ بولمىغان ھەدىسلەردىن ئايرىۋېلىشتۇر.

ھەدىسنىڭ ئىسلام دىنىدىكى ئورنى ۋە ئەھمىيىتى ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله تائالادىن ئالغان ۋەھيىنى ئىنسانلارغا يەتكۈزۈپلا قالماي، ئۇلارنى چۈشەندۈرۈپ بەرگەن ۋە ئۆزىنىڭ ئەمەلىي ھاياتىغا تەتبىقلاش ئارقىلىق، مۇسۇلمانلارغا ئۆرنەك بولغانىدى.

ئىسلام ئۆلىمالىرى ئومۇمەن: ”دىنىي تېمىدىكى ھەدىسلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە الله تائالا تەرىپىدىن ۋەھيى قىلىنغان“ دەپ قارايدۇ ۋە: ﴿(ئۇ) ئۆز نەفسى ـ خاھىشى بويىچە سۆزلىمەيدۇ، پەقەت ئۇنىڭغا نازىل قىلىنغان ۋەھيىنىلا سۆزلەيدۇ﴾[1] دېگەن ئايەتنى دەلىل قىلىپ كۆرسىتىدۇ. ئۇنىدىن باشقا، ئۇلار: ﴿الله مۇئمىنلەرگە الله‌نىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىدىغان، ئۇلارنى

[1] سۈرە نەجم، 3 ـ ۋە 4 ـ ئايەتلەر.

(گۇناھلاردىن) پاك قىلىدىغان، ئۇلارغا كىتابنى ۋە ھېكمەتنى (يەنى قۇرئان بىلەن سۈننەتنى) ئۆگىتىدىغان ئۆزلىرىدىن بولغان بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپ ئۇلارغا چوڭ ئېھسان قىلدى. ھالبۇكى، ئۇلار بۇرۇن ئوچۇق گۇمراھلىقتا ئىدى﴾[1] دېگەن ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان ”ھېكمەت“ كەلىمىسىنىڭ ”سۈننەت“ دېگەن مەنىسى ئىپادىلەيدىغانلىقىنى ئوتتۇرىغا قويغان. دەرۋەقە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئۇنىڭ ئەسھابىدىن نەقىل قىلىنغان بەزى ھەدىسلەردە بۇ ھەقىقەت ئېنىق ئىپادىلەنگەن. مەسىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ماڭا كىتاب (يەنى قۇرئان) بىلەن بىرلىكتە ئۇنىڭ ئوخشىشى (يەنى سۈننەت) بېرىلدى» دېگەن[2].

ھەدىس مۇنداق ئۇچ تۈرلۈك مەزمۇننى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ:

بىرىنچى، بەزى ھەدىسلەر قۇرئان ئوتتۇرىغا قويغان ھۆكۈملەرنى ئۆز ئەينى بايان قىلىدۇ ۋە تەكىتلەيدۇ. مەسىلەن، قۇرئاندا بايان قىلىنغان نامىز، روزا، زاكات ۋە ھەجنىڭ پەرزلىكى ھەدىستىمۇ: «ئىسلام بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى» دەپ ئەينەن بايان قىلىنغان.

ئىككىنچى، بىر قىسىم ھەدىسلەر قۇرئانىنىڭ ھۆكۈملىرىنى بايان قىلىپ، ئۇ ھۆكۈملەرنى تولۇقلىغۇچى مەلۇماتلارنى بېرىدۇ. مەسىلەن، قۇرئاندا نامىز ئوقۇش، ھەج قىلىش، زاكات بېرىش قاتارلىقلار بۇيرۇلغان، لېكىن بۇلارنىڭ قانداق ئادا قىلىنىدىغانلىقى تەپسىلىي بايان قىلىنمىغان بولۇپ، بۇ ئىبادەتلەرنىڭ تەپسىلاتىنى ھەدىسلەردىن ئۆگەنمەكتىمىز.

ئۈچىنچى، بەزى ھەدىسلەر قۇرئاندا پەقەتلا تىلغا ئېلىنمىغان مەسىلىلەر ئۈستىدە ھۆكۈم چىقىرىدۇ. ئۆز ئالدىغا ھۆكۈم مەنبەسى بولالايدىغان بۇ خىل ھەدىسلەرگە، ئۆيلەنگەندىن كېيىن زىنا قىلغان كىشىنى رەجم قىلىش، ئايالىنىڭ ھامما ئاچىسىنى بىرلا ۋاقىتتا نىكاھىغا ئېلىش قاتارلىق مەسىلىلەرنى مىسال قىلىپ كۆرسىتىشكە

[1] سۈرە ئال ئىمران، 164 ـ ئايەت.

[2] مۇسنەدى ئەھمەد، 17637 ـ ھەدىس.

بولىدۇ. مانا بۇلارنىڭ ھەممىسى ھەدىس (يەنى سۈننەت)نىڭ ئىسلام دىنىدىكى مۇھىم ئورنىنى كۆرسىتىپ بەرمەكتە.

دىنىي نۇقتىدىن ئېلىپ ئېيتقاندا، قۇرئاندىن قالسىلا ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدىغان ھەدىسلەرگە ئەھمىيەت بېرىش ئارقىلىق پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىگە ئەمەل قىلىش، ھەم اللە تائالا ھەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىن كەسكىن ھۆكۈملەر بىلەن ئەمر قىلىنغان بولۇپ، قۇرئاندا بۇ ھەقتە مۇنداق دېيىلگەن: ﴿(ئى مۇھەممەد! ئۇلارغا) ئېيتقىنكى، «ئەگەر سىلەر اللەنى دوست تۇتساڭلار، ماڭا ئەگىشىڭلاركى، اللە سىلەرنى دوست تۇتىدۇ، (ئۆتكەنكى) گۇناھىڭلارنى مەغپىرەت قىلىدۇ، اللە ناھايىتى مەغپىرەت قىلغۇچىدۇر، ناھايىتى مېھرىباندۇر». ئېيتقىنكى، «اللەقا ۋە پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىڭلار». ئەگەر ئۇلار (ئىتائەت قىلىشتىن) يۈز ئۆرۈسە، اللە كاپىرلارنى (يەنى اللەنىڭ ئايەتلىرىنى ئىنكار قىلغان ۋە پەيغەمبەرلىرىگە ئاسىيلىق قىلغانلارنى) دوست تۇتمايدۇ﴾[1]؛ ﴿پەيغەمبەر سىلەرگە بەرگەننى ئېلىڭلار، پەيغەمبەر سىلەرنى چەكلىگەن نەرسىدىن چەكلىنىڭلار، اللەتىن قورقۇڭلار، ھەقىقەتەن اللەنىڭ ئازابى قاتتىقتۇر﴾[2]. كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بۇ ئايەتلەردە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىتائەت قىلىش اللەقا ئىتائەت قىلىش بىلەن بىرگە زىكىر قىلىنغان، ھەتتا پەيغەمبەرگە ئىتائەت قىلىشنىڭ اللەقا ئىتائەت قىلىش بولىدىغانلىقى ئوچۇق ئىپادىلەنگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنۇ بىر ھەدىسىدە: «مېنىڭ ھەدىسلىرىمدىن بىرەرسى سۆزلەپ بېرىلىۋاتسا، ئېسىل تۆشەكلەرگە يۆلەنگەن ھالدا: ''قولىمىزدا قۇرئان بار، بىز قۇرئاندا ھالال دېيىلگەننى ھالال، ھارام دېيىلگەننى ھارام دەيمىز'' دەيدىغان بەزى كىشىلەرنىڭ كېلىشىگە ئاز قالدى. بىلىڭلاركى، اللەنىڭ پەيغەمبىرى ھارام قىلغان

[1] سۈرە ئال ئىمران، 31 ـ ۋە 32 ـ ئايەتلەر.
[2] سۈرە ھەشر، 7 ـ ئايەت.

نەرسىلەرمۇ (ھۆكۈم جەھەتتىن) الله ھارام قىلغان نەرسىلەر بىلەن ئوخشاش»[1] دېيىش ئارقىلىق، دىنىي سۇئىنەتتىن ئايرىپ قاراشقا ھەرگىز بولمايدىغانلىقىنى تەكىتلىگەنىدى. دەرۋەقە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھەدىسى ئارقىلىق يېقىن كەلگۈسىدە كېلىدىغانلىقىدىن خەۋەر بەرگەن كىشىلەر مىلادى 19 - ۋە 20 - ئەسىرلەردە شەرقشۇناسلارنىڭ تەسىرى بىلەن دەسلەپتە ھىندىستاندا[2]، كېيىن باشقا ئىسلام دۇنياسى ۋە غەرب دۇنياسىدا ئوتتۇرىغا چىقتى، لېكىن بۇلار ھەدىس ۋە سۇئىنەتكە ھېچقانداق ئەكىس تەسىر كۆرسىتەلمىدى.

ھەدىسنىڭ قۇرۇلمىسى ــ ھەدىسلەرنىڭ سەنەد ۋە مەتىن (تېكىست)دىن ئىبارەت ئىككى چوڭ قىسمدىن تەشكىل تاپقانلىقىنى كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇ.

بىرىنچىسى "سەنەد" ـ "ئىشىنىش، تاينىش" دېگەن مەنىلەرگە ئىگە. ھەدىس ئىلمىدە قوللىنىلىدىغان "سەنەد" كەلىمىسى ھەدىسنىڭ بېشىدا بايان قىلىنغان ۋە بىرى يەنە بىرىدىن ئېلىش، نەقىل قىلىش ئارقىلىق ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان كىشىلەرنىڭ زەنجىرسىمان شەكىلدە تاكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە ئۇلاشقان قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. باشقىچە قىلىپ ئېيتقاندا، سەنەد ــ راۋىيلار زەنجىرى بولۇپ، بۇ زەنجىر ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كىملەر ۋە قايسى يوللار ئارقىلىق بىزگىچە يېتىپ كەلگەنلىكىنى كۆرسىتىپ بېرىدۇ. مەسىلەن: **حَدَّثَنَا أَسْبَاطُ بْنُ نَصْرٍ الْهَمْدَانِيُّ عَنْ السُّدِّيِّ عَنْ صُبَيْحٍ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ**... (ئوقۇلۇشى: ھەددەسىنا ئەسبات ئىبنى نەسر ئەل ھەمەدانى ئەسسۇددىي ئەن سۇبەيھ مەۋلا ئۇممى سەلەمە

[1] سۇنەنى ئىبنى ماجە، 12 ـ ھەدىس.

[2] ھىندىستاندا ئەھلى قۇرئان جەمئىيىتى نامى بىلەن بىر گۇرۇپ، مىسردا تەۋفىق سىدقى، مەھمۇد ئەبۇ رەييە قاتارلىقلار چىققان.

ئەن زەيد ئىبنى ئەرقەم ئەننە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قالە...)» دېگەن ھەدىسەنا'' دېگەن كەلىمە: ''بىزگە سۆزلەپ بەردى، رىۋايەت قىلدى'' دېگەن مەننى؛ ''ئەن'' رىۋايەت لەۋزى بولۇپ ''ئۇنىڭدىن'' دېگەن مەننى؛ ''قالە'' كەلىمىسى بولسا ''دېدى، دېگەن'' مەنىلەرنى بىلدۇرىدۇ.

سەنەد كۆپىنچە ھاللاردا ھەدىسشۇناسلارنىڭ بىر ھەدىسنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكىنى، يەنى ئۇ ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ئىكەنلىكى ياكى ئەمەسلىكىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىشىدە مۇھىم رول ئويناىدۇ.

ئىككىنچىسى، مەتىن (تېكىست) ـ بىر ھەدىستە سەنەد (راۋىيلار زەنجىرى) ئاخىرلىشىپ، شۇلار نەقىل قىلغان ۋەقە ياكى سۆز ـ ھەرىكەت قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. مەسىلەن، ئىمام بۇخارى رىۋايەت قىلغان بىر ھەدىستە مۇنداق كەلگەن: مۇھەممەد ئىبنى بەششار يەھيا ئىبنى سەئىدتىن، ئۇ شۇئبەدىن، ئۇ ئەبۇ تەييياھتىن، ئۇ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ سۆزلەپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاسانلاشتۇرۇڭلار، قىينىلاشتۇرماڭلار. خۇش بېشارەت بېرىڭلار، نەپرەتلەندۇرمەڭلار!» دېگەن.

ھەدىس سەنەد ئېتىبارى بىلەن مۇنداق ئىككى قىسمغا بۆلۈنىدۇ:

بىرىنچىسى، مۇتەۋاتىر: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئەڭ ئاز دېگەندە ئوندىن ـ ئوندىن كىشى بولغان، سانىنىڭ كۆپلۈكىدىن ئۇلارنىڭ ئادەتتە يالغان سۆز ئويدۇرۇپ چىقىشقا تىل بىرىكتۈرۈۋېلىشى ئەقىلگە سىغمايدىغان ھەدىس «مۇتەۋاتىر» دېيىلىدۇ.

ئىككىنچىسى، ئاھاد ياكى خەبەرۋلۇاھىد: مۇتەۋاتىر ھەدىسنىڭ شەرتلىرىگە توشمىغان ھەدىس «ئاھاد» ياكى «خەبەرۋلۇاھىد» دېيىلىدۇ.

ئاھادمۇ سەنەد ئېتىبارى بىلەن مۇنداق ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ: بىرىنچىسى، مەشھۇر: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئۈچ كىشى ئوخشاشلا ئۈچ كىشىدىن ياكى ئۈچتىن ئارتۇق كىشىدىن رىۋايەت قىلغان، لېكىن «مۇتەۋاتىر» دەرىجىسىگە يەتمىگەن ھەدىس «مەشھۇر» دېيىلىدۇ.

ئىككىنچىسى، ئەزىز: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە ئىككى كىشى ئوخشاشلا ئىككى كىشىدىن ياكى ئىككىدىن ئارتۇق كىشىدىن رىۋايەت قىلغان، لېكىن «مەشھۇر» دەرىجىسىگە يەتمىگەن ھەدىس «ئەزىز» دېيىلىدۇ.

ئۈچىنچىسى، غەرىب: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدە بىر راۋىي بىر راۋىيدىن رىۋايەت قىلغان ياكى راۋىينىڭ سانى سەنەد زەنجىرىنىڭ مەلۇم قىسمىدا بىرگە چۈشۈپ قالغان ھەدىس «غەرىب» دېيىلىدۇ. سەنەد زەنجىرىنىڭ بېشىدىكى ياكى مەلۇم قىسمىدىكى راۋىينىڭ سانى بىرگە چۈشۈپ قېلىپ، كېيىن ئاۋۇپ قالسىمۇ، ئوخشاشلا «غەرىب ھەدىس» دېيىلىدۇ.

ھەدىس تۈرلىرى

ھەدىسلەر ئىشەنچلىك دەرىجىسىگە ئاساسەن: سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇدىن ئىبارەت تۆت تۈرگە ئايرىلىدۇ:

1. سەھىھ ھەدىس: ئادالەت ۋە زەبت ئىگىسى راۋىيلاردىن يەنە ئوخشاش سۈپەتكە ئىگە راۋىيلار ۋاستىسى ئارقىلىق پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە يېتىپ باردىغان بىر تۇتاش سەنەد

ئارقىلىق رىۋايەت قىلىنغان، شاز ياكى ئىللەت خۇسۇسىيىتى بولمىغان ھەدىس بولۇپ، بۇ تۈر ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىنىدۇ.

يۇقىرىقى تەبىردىن كۆرۈۋېلىشقا بولىدۇكى، بىر ھەدىسنىڭ سەھىھ بولۇشى ئۈچۈن تۆۋەندىكىدەك شەرتلەر تېپىلىشى لازىم:

1) ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىيلار "ئادالەت"لىك بولۇشى لازىم. بۇ يەردە تىلغا ئېلىنغان "ئادالەت" كەلىمىسى "زۇلۇم" كەلىمىسىنىڭ زىت مەنىسىنى ئەمەس، بەلكى "شېرىك، فىسقى - فۇجۇر ۋە بىدئەت قاتارلىق بارلىق چوڭ - كىچىك گۇناھلاردىن ساقلىنىش، تەقۋادار ۋە سەممىي مۇسۇلمان بولۇش" مەنىسىنى بىلدۈرىدۇ. بۇ ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە كىشىلەر ھەدىس ئىلمىدا "ئادىل" دەپ ئاتىلىدۇ. تەتقىقات ئۇسلۇبىغا ئۇيغۇن ھالدا تەكشۈرۈپ تەتقىق قىلىنغان بولسىمۇ، ئادالەت پرىنسىپىغا زىت مۇئامىلىلىرى تۈپەيلىدىن "ئادىل" ئەمەسلىكى ئېنىقلانغان (مەجرۇھ) راۋىيلار بىلەن كىم ئىكەنلىكىنى بىلىنمىگەن ياكى تەرجىمھالى ئېنىق بولمىغانلىقى ئۈچۈن "ئادىل" ئىكەنلىكى ئىسپاتلانمىغان (مەجھۇل) كىشىلەر رىۋايەت قىلغان ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس قاتارىغا كىرمەيدۇ.

2) راۋىيلار رىۋايەت قىلماقچى بولغان ھەدىسنى توغرا ئۆگىنەلىگۈدەك ۋە (ئۆگىنىپ بولۇپ) ئاردىدىن ئۇزۇن مەزگىل ئۆتسىمۇ، ئەينەن خاتىرىلىيەلىگۈدەك دەرىجىدە زەبىت قىلىش (پىششىق ئۆگىنىش ۋە ئەستە تۇتۇش) قابىلىيىتىگە ئىگە بولۇشى لازىم. ئۆگىنىش ۋە ئۆگەنگىنىنى ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىگە ئىگە بولمىغان راۋىيلار نەقىل قىلغان ھەدىسمۇ سەھىھ ھەدىس سۈپىتىدە قوبۇل قىلىنمايدۇ.

3) ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىيلارنىڭ ھەر بىرى ئۆزىدىن ھەدىس نەقىل قىلغانلار بىلەن چوقۇم كۆرۈشكەن بولۇشى، ئەڭ بولمىغاندا كۆرۈشۈش ئىمكانىيىتى ياكى ئېھتىمالىغا ئىگە، زامانداش كىشىلەر بولۇشى كېرەك. راۋىيلارنىڭ ئارىسى ئاشكارا ياكى مەخپىي ئۇزۇلۇپ

قالغان بولسا (يەنى ئىزچىل داۋاملاشمىسا)، ھەدىس سەھىلىك دەرىجىسىگە يېتەلمەيدۇ.

4) ھەدىس شاز بولماسلىقى لازىم، يەنى ئىشەنچلىك بىر راۋي تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس ئۆزىدىن تېخىمۇ ئىشەنچلىك باشقا بىر ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ رىۋايىتىگە زىت كېلىپ قالماسلىقى لازىم. چۈنكى بۇ ئەھۋال ھەدىسنىڭ سەھىلىك دەرىجىسىگە يېتىشىگە توسالغۇ بولىدۇ.

5) ھەدىسنىڭ تېكىست ياكى سەنەدىدە (ھەدىسنى) زەئىپ ئەھۋالغا چۈشۈرۈپ قويىدىغان ھەرقانداق قۇسۇر كۆرۈلمەسلىكى لازىم. بۇ خىلدىكى ''ئىللەتلىك'' ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس قاتارىغا ھەرگىز كىرگۈزۈلمەيدۇ.

مانا بۇ بەش شەرتنىڭ ھەممىسىگە توشقان ھەدىسلەر سەھىھ ھەدىس دەپ قارىلىدۇ.

2 ـ ھەسەن ھەدىس: ''ھەسەن''نىڭ لۇغەت مەنىسى ''گۈزەل، ياخشى'' بولۇپ، ھەدىس تېرمىنىدا بۇ ئاتالغۇ سەھىھ ھەدىس بىلەن زەئىپ ھەدىسنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرىدىغان، لېكىن سەھىھ ھەدىسكە تېخىمۇ يېقىن بولغان ھەدىس تۇرى ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ. تېخىمۇ ئوچۇق قىلىپ ئېيتقاندا، سەھىھ ھەدىس بىلەن ھەسەن ھەدىس ئارىسىدىكى پەرق شۇكى، ھەسەن ھەدىسنىڭ راۋىيلىرى دۇرۇست ۋە ئىشەنچلىك، ئەمما ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى جەھەتتە سەھىھ ھەدىس راۋىيلىرىدىن سەل تۆۋەنرەك تۇرىدىغان كىشىلەردۇر. بۇ تۇردىكى ھەدىسلەرگىمۇ ئەمەل قىلىنىدۇ.

3 ـ زەئىپ ھەدىس ـ ''زەئىپ ھەدىس'' سەھىھ ياكى ھەسەن ھەدىسنىڭ شەرتلىرىدىن بىر ياكى بىر قانچىسى تېپىلمايدىغان ھەدىسلەرنى كۆرسىتىدۇ. نۇرغۇنلىغان تەتقىقات ۋە ئىجتىھادتىن كېيىن، ھەدىسنىڭ بۇ شەرتلەرگە چۈشىدىغان ياكى

چۈشمەيدىغانلىقىغا قارار بېرىلىدۇ. مەسىلەن، ھەدىس راۋىيسىنىڭ ”ئادىل“لىقىدا قۇسۇر تېپىلىشى، ”زەبىت“ (ئەسىتە تۇتۇش قابىلىيىتى)نىڭ تۆۋەنلىكى، سەنەدىنىڭ مۇتتەسىل (ئىزچىل) بولماسلىقى، راۋىينىڭ ئۆزىدىن تېخىمۇ ئىشەنچلىك راۋىي ياكى راۋىيلارنىڭ رىۋايىتىگە زىت مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىشى... قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ھەدىسنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت ئىكەنلىكى ”زەئىپ“ دەپ قارىلىدۇ.

ھەدىسشۇناسلار زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىش ياكى قىلماسلىق ھەققىدە مۇنداق ئۇچ خىل قاراشنى ئوتتۇرىغا قويغان:

1) ھەرقانداق شارائىتتا زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىشقا قەتئىي بولمايدۇ. بۇ قاراش يەھيا ئىبنى مەئىنگە ئائىت بولۇپ، ئىمام بۇخارى ۋە ئىمام مۇسلىمدىن باشقا، ئىبنى ھەزم ۋە ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەرەبىمۇ مۇشۇ قاراشقا قوشۇلغان.

2) ھەرقانداق شارائىتتا زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ۋە ئەبۇ داۋۇد: ”زەئىپ ھەدىس رەئيى (يەنى قىياس)دىن ياخشىراق“ دېگەننى ئوتتۇرىغا قويۇپ، مۇشۇ قاراشنى تاللىغان.

3) كۆپچىلىك ئۆلىمالارنىڭ قارىشىچە، ئەمەللەرنىڭ پەزىلىتىگە مۇناسىۋەتلىك مەسىلىلەردە بەزى شەرتلەرگە چۈشىدىغان زەئىپ ھەدىسلەرگە ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. ئىبنى ھەجەر ئەسقالانى ئۇ شەرتلەرنى مۇنداق بايان قىلغان:

(1) ھەدىس ئىنتايىن زەئىپ بولماسلىقى كېرەك.

(2) زەئىپ ھەدىس قۇرئان ۋە سۈننەت ئارقىلىق بېكىتىلگەن بىرەر قائىدە ـ پرىنسىپنىڭ دائىرىسى ئىچىگە كىرىشى كېرەك.

(3) زەئىپ ھەدىسكە ئەمەل قىلغان ۋاقىتتا، بۇ ھەدىسكە زۆرۈرىيەت تۈپەيلىدىن ئەمەس، بەلكى ئېھتىيات تۈپەيلىدىن ئەمەل قىلغانلىقىمىزنى ئۇنۇتماسلىقىمىز لازىم.

4 ـ مەۋزۇ: يەنى ئويدۇرما ھەدىسلەر. مەۋزۇ دەپ باھا بېرىلگەن ھەدىسلەرنى ھەدىس دەپ قاراپ ئەمەل قىلىش ئۈياقتا تۇرسۇن، ھەتتا رىۋايەت قىلىشقىمۇ بولمايدۇ. پەقەت ئۇنىڭ مەۋزۇ (توقۇلما) ئىكەنلىكىدىن باشقىلارنى ۋاقىپلاندۇرۇش ئۈچۈنلا تىلغا ئېلىپ ئۆتۈشكە بولىدۇ.

ھەدىسلەر تېكىستىنىڭ كىمگە ئائىت ئىكەنلىگىگە قاراپ مۇنداق ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ:

1 ـ مەرفۇئ: تېكىستى پۈتۈنلەي پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر.

2 ـ مەۋقۇف: سۆز ياكى ھەرىكەت ساھابىلەرگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر.

3 ـ مەقتۇئ: سۆز ياكى ھەرىكەت تابىئىنلارغا ئائىت بولغان ھەدىسلەر.

بىر ھەدىسنىڭ مەرفۇئ بولۇشى ئۇنىڭ چوقۇم سەھىھ ئىكەنلىكىنى بىلدۈرمەيدۇ. يەنى ئۇ مەرفۇئ ھەدىس سەھىھ، ھەسەن ياكى زەئىپ بولۇشى مۇمكىن.

ئۇندىن باشقا، ھەدىسلەر لەۋزىنىڭ كىمگە ئائىت بولۇشىغا قاراپ **ھەدىس قۇددۇسىي** ۋە **ھەدىس نەبەۋىي** دەپ ئىككى تۈرگە ئايرىلىدۇ:

مەنىسى اللهقا، لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر ھەدىس قۇددۇسىي؛ مەنىسى ۋە لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت بولغان ھەدىسلەر ھەدىسى نەبەۋىي دەپ ئاتىلىدۇ. ھەدىس قۇددۇسىي مەنىسىنىڭ اللهقا ئائىت بولۇشى سەۋەبىدىن "قۇددۇسىي" (مۇقەددەس)؛ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرىپىدىن ئېيتىلغانلىقى ئۈچۈن "ھەدىس" دەپ ئاتالغان.

الله تائالا تەرىپىدىن ۋەھىي قىلىنىش جەھەتتىن ئېلىپ ئېيتقاندا، قۇرئان ئايىتى بىلەن ھەدىس قۇددۇسىي ئارىسىدا ھېچقانداق پەرق يوق. لېكىن ھەدىس قۇددۇسىي پەقەت مەنىسى جەھەتتىنلا الله تائالاغا خاس، قۇرئان ئايىتى ھەم مەنىسى ھەم لەۋزى جەھەتتىن اللهقا خاس. شۇڭا ئايەت بىلەن ھەدىس قۇددۇسىي ئارىسىدا مۇنداق پەرقلەر بار:

1)ھەدىس قۇددۇسىي نامازدا ئوقۇلمايدۇ.

2)ھەدىس قۇددۇسىينى تاھارەتسىز ئوقۇش ياكى تۇتۇشقا بولىدۇ.

3)لەۋزى اللهقا ئائىت بولمىغانلىقى ئۈچۈن، ئايەتكە ئوخشاش مۆجىزە ھېسابلانمايدۇ.

4)لەۋزىي رىۋايىتى شەرت ئەمەس، شۇڭا مەنىسىنىڭ رىۋايەت قىلىنىشى يېتەرلىك.

ھەدىس قۇددۇسىينىڭ كېلىش مەنبەسى الله تائالا بولغانلىقى ۋە خىتاب ئاساسەن اللهتىن كەلگەنلىكى ئۈچۈن، رىۋايەت قىلىنغاندا: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، الله تائالا مۇنداق دېگەن...“ ياكى: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله تائالادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ...“ دېگەندەك تەلەپپۇز شەكىللىرىدە كېلىدۇ. باشقا ھەدىسلەرگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، ھەدىس قۇددۇسىينىڭ سانى بەكمۇ ئاز.

ھەدىس ئىلمىنىڭ مەيدانغا كېلىشى ـ ھەدىسنىڭ دىندىكى مۇھىم ئورنى ۋاقىتتىنىڭ ئۆتۈشى بىلەن بۇ ساھەدە مۇستەقىل بىر ئىلىمنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولدى. ھەدىسشۇناسلار ئىسلام دىنىدا قۇرئاندىن قالسىلا ئەڭ مۇھىم ئورۇننى ئىگەللەيدىغان بۇ ئىلىم ساھەسىنى: ”سەھىھ بولغىنىنى سەھىھ بولمىغىنىدىن ئايرىش ئۈچۈن ھەدىسنىڭ سەنەد ۋە تېكىستىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم“ دەپ تەرىپلىمەكتە.

ھەدىس ئىلمى ئوستىدە يۈرگۈزۈلگەن تەتقىقاتلار نەتىجىسىدە، بەزى تېمىلار مۇستەقىل تەتقىقات ساھەسىگە ئايلاندى. بۇ ساھەلەر تۆۋەندىكىچە:

1)ھەدىس رىۋايەت قىلىش ئىلمى: بۇ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسلىرى (سۆزنىتى)نى يىغىدىغان، نەقىل قىلىدىغان ئىلىم. بارلىق ھەدىس كىتابلىرى (سەھىھ، جامىئ، سۈنەن، مۇسنەد...) بۇ ئىلىمنىڭ ئاساسىنى تەشكىل قىلىدۇ.

2)ھەدىسنى ئىنچىكىلەپ تەتقىق قىلىش ئىلمى: بۇ، ھەدىسلەرنىڭ ئىشەنچلىك دەرىجىسىنى ئۆلچەش ئۈچۈن، سەنەد بىلەن تېكىستنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم.

3)جەرھ ۋە تەئدىل (ئاقلاش ۋە قارىلاش) ئىلمى: بۇ ئىلىمدە، ساھابىلەردىن تارتىپ، بارلىق راۋىيلارنىڭ دۈرۈستلىك دەرىجىسىنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم بولۇپ، راۋىيلار ئىسىم ۋە كۈنىيەلىرىگە ئاساسەن ئېلىپبە تەرتىۋى بويىچە رەتكە تىزىلىدۇ ۋە ھەر بىرىنىڭ تەرجىمىھالى، كىملەردىن ھەدىس ئېلىپ، كىملەرگە نەقىل قىلغانلىقى، راۋىيلار ئارىسىدىكى ئورنى، ئادالەت ۋە زەبت جەھەتتىكى ئەھۋالى، باشقىلارنىڭ ئۇ راۋىيغا بولغان كۆز قاراشلىرى... قاتارلىقلار ھەققىدە تەتقىقات ئېلىپ بېرىلىدۇ.

4)ھەدىسلەرنىڭ ئېيتىلىش سەۋەبلىرى ئىلمى: بۇ، ھەدىسلەرنىڭ نېمە سەۋەبتىن ئېيتىلغانلىقىنى ئېنىقلايدىغان ئىلىم بولۇپ، ھەدىسلەرنىڭ تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىلىشىگە پايدىلىق بولغان بۇ ساھەدە سۈيۈتىنىڭ ''ئەللۇمەئ'' ناملىق ئەسىرى بار.

5)ھەدىس سۆزلۈكلىرى ئىلمى: بۇ، ھەدىس تېكىستلىرىدا ئاز قوللىنىلغانلىقى ياكى ئەرەب تىلىغا كېيىنچە كىرگەنلىكى ئۈچۈن چۈشىنىش تەس بولغان كەلىمىلەرنىڭ مەنىسىنى يېشىپ بېرىدىغان ئىلىم بولۇپ، ئەبۇ ئۇبەيد ۋە ئىبنى قۇتەيبەنىڭ «غەرىيبۇل ھەدىس» ناملىق ئەسىرى، زەمەخشەرىنىڭ «ئەلفائىق» ناملىق ئەسىرى ۋە

ئىبنى ئەسىرنىڭ «ئەننىھايە» ناملىق ئەسىرى بۇ ئىلىم ساھەسىنىڭ مۇھىم مەنبەلىرىدىن ھېسابلىنىدۇ.

6)ھەدىستىكى ئىللەتنى تەتقىق قىلىش ئىلمى: كۆپىنچە كىشىلەر كۆزۈپ يېتەلمەيدىغان، بەلكى ھەدىسشۇناسلارلا پەرقلەندۈرەلەيدىغان ۋە ھەدىسنىڭ ئىشەنچلىكلىكىگە توسالغۇلۇق قىلىدىغان قۇسۇرلارنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم ساھەسى بولۇپ، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ «كىتابۇل ئىلەل» ناملىق ئەسىرى بۇ ساھەنىڭ تىپىك نەمۇنىسىدۇر.

7)ھەدىستىكى ئىختىلاپنى تەتقىق قىلىش ئىلمى: بۇ ئىلىم، ماھىيەتتە ھېچقانداق ئىختىلاپ بولمىسىمۇ، تاشقى جەھەتتىن ئارىلىرىدا ئىختىلاپ بارەك كۆرۈنىدىغان ھەدىسلەرنى تەتقىق قىلىدۇ ۋە بۇ تاشقى ئىختىلاپنى بىر تەرەپ قىلىدۇ. بۇ ساھەدە ئىبنى قۇتەيبەنىڭ «تەئۋىلۇ مۇختەلەفىل ھەدىس» ناملىق ئەسىرى بار.

8) ناسىخ ۋە مەنسۇخ ئىلمى: بىر - بىرىنىڭ ھۆكمىنى ئەمەلدىن قالدۇرىدىغان ھەدىسلەرنى تەتقىق قىلىدىغان ئىلىم ساھەسى بولۇپ، ھازىمىنىڭ «ئەلئېتىبار» ناملىق ئەسىرى بۇ ساھەنىڭ ئەڭ مۇھىم مەنبەسى دەپ قارىلىدۇ.

ھەدىسلەرنىڭ نەقىل قىلىنىش جەريانى ــ قۇرئان ئايەتلىرى نازىل بولغان ھامان ئۇلارنى ۋەھيى كاتىبلىرىغا يازدۇرغان پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دەسلەپتە ئۆز ھەدىسلىرىنىڭ يېزىلىشىنى چەكلىگەن بولسىمۇ، ساھابىلەرنىڭ ھەدىسنى بىر - بىرىگە نەقىل قىلىشىغا يول قويغانىدى. بۇ چەكلىمە، ساھابىلەرنىڭ قۇرئان بىلەن ھەدىسنى بىر - بىرىگە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇش ئېھتىماللىقى، ئەرەب يېزىقىنىڭ تېخى تەرەققىي قىلمىغانلىقى، ساۋاتلىق كىشىلەرنىڭ ئازلىقى، يېزىق ماتېرىياللىرىنىڭ قىسلىقى قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن قويۇلغان بولۇشى مۇمكىن. چۈنكى بۇ كەمچىلىكلەر تولۇقلانغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە ھەدىسلەرنىمۇ خاتىرىلەپ مېڭىشقا رۇخسەت

قىلغان. مەسىلەن، ئەينى ۋاقىتتا ھەدىس خاتىرىلەپ ماڭغان 30 ـ 40 ساھابىدىن بىرى بولغان ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ 1000غا يېقىن ھەدىسنى خاتىرىلىگەن ۋە بۇ ھەدىسلەرنى توپلاپ: «سەھىفە سادىقە (توغرا سەھىپىلەر)» دەپ نام بەرگەن. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھايات ۋاقتىدا نۇرغۇنلىغان ھەدىسنى ئاڭلاپ خاتىرىلەۋالغان بۇ ساھابە (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن) نۇرغۇنلىغان ھەدىسلەرنى باشقىلارغا سۆزلەپ بەرگەن. دېمەك ئۇ، ھەدىسلەرنى ھەم ئېغىزاكى ھەم يېزىق شەكلىدە كېيىنكى نەسىللەرگە قالدۇرغانىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن باشلانغان ھەدىس توپلاش سەپىرى ۋە ھىجرى 1 ـ ئەسىردىن ئېتىبارەن يولغا قويۇلغان "تەدۋىن" (تارقاق ھالدىكى ھەدىس ماتېرىياللىرىنى رەتلەش) خىزمەتلىرى، ھىجرى 99 ـ 101 ـ يىللىرى خەلىپە ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز دەۋرىدە ھەرقايسى ۋالىيلىققا چۈشۈرۈلگەن پەرمان بىلەن رەسمىيلەشكەن. شۇنىڭ بىلەن، ھەدىسشۇناشلار ھەدىس توپلاشقا كىرىشكەن ۋە ئۆزلىرى توپلىغان ھەدىسلەرنى تېمىلىرىغا كۆرە تۈرلەرگە ئايرىغان. شۇنىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقىمىز كېرەككى، ھەدىس توپلاش خىزمىتىگە كىرىشكەن تۇنجى ھەدىسشۇناسلار (بولۇپمۇ بۇخارى ۋە مۇسلىم) ھەدىسلەرنى ئۆزلىرى ئاڭلىغان پېتىلا خاتىرىلەپ ماڭماستىن، بەلكى شۇ ھەدىسنىڭ كىملەردىن قايسى شەكىلدە رىۋايەت قىلىنغانلىقى، راۋىيلارنىڭ تەرجىمىھالى، ئۇلارنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىنچىكىلەپ تەتقىقات ئېلىپ بارغان. نۆۋەتتى كەلگەندە، بىر ھەدىسنىڭ مەنبەسىنى تەكشۈرۈپ بېكىتىش ئۈچۈن ئۇلاغ ئۈستىدە ئايلارچە جاپالىق سەپەر قىلغان. ھەر بىر ھەدىسنىڭ راست ياكى يالغانلىقىنى ئايرىش ئۈچۈن، ھەدىس نەزەريىسى سۆزگۈچىدىن ئۆتكۈزۈش يولىدا زامانىمىز ياۋروپا تارىخچىلىرىنىڭ قەدىمكى زامان تارىخىنى تەتقىق قىلىش يولىدا سەرپ قىلغان كۈچىدىن نەچچە ئون ھەسسە كۆپ كۈچ سەرپ قىلغان بولۇپ، ھەتتا:

”ئىنسانىيەت قۇدرىتى يەتمىگۈدەك دەرىجىدە كۆپ زېھنىي ۋە جىسمانىي كۈچ سەرپ قىلغان“ دېيىشكىمۇ بولىدۇ. ئەگەر بىز بۇ ئالىملارنىڭ ھەر بىر ھەدىسنى تەتقىق قىلىش يولىدا تارتقان جاپا ـ مۇشەققەتلىرى، قوللانغان ئۇسۇل ۋە ئۇسلۇبىنى تىلغا ئېلىپ ئۆتىدىغان بولساق، بۇلارنىڭ ئۆزىلا كىتابىمىزنىڭ ھەجمىدىن ئېشىپ كېتىشى مۇمكىن.

نەتىجىدە، ھىجرى 2 ـ ئەسىرنىڭ ئوتتۇرىلىرىدىن تارتىپ ھەدىس كىتابلىرى مەيدانغا كېلىشكە باشلىغان. بىزگىچە يېتىپ كەلگەن ئەڭ كونا ھەدىس كىتابلىرى ئەنە شۇ دەۋرلەرگە ئائىت. بۇ كىتابلاردىن كېيىن، ھىجرى 3 ـ ئەسىردە «كۇتۇبۇس سىتتە» (ئالتە چوڭ ئەسەر)نىڭ مەيدانغا كېلىشى بىلەن ھەدىسشۇناسلىق خىزمىتى ئالتۇن دەۋرىگە قەدەم قويىدى. «ئالتە چوڭ ئەسەر»: بۇخارىنىڭ «سەھىھۇل بۇخارى» ۋە مۇسلىمنىڭ «سەھىھ مۇسلىم» كىتابلىرى بىلەن ئەبۇ داۋۇد، تىرمىزى، نەسائى ۋە ئىبنى ماجەنىڭ «سۇنەن» ناملىق ئەسەرلىرىدىن تەركىب تاپىدۇ.

ھەدىس كىتابلىرىنىڭ دەرىجىلىرى ـ ھەدىس كىتابلىرى ئۆز ئىچىگە ئالغان ھەدىسلەرنىڭ ئىشەنچلىكلىكىگە ئاساسەن مۇنداق دەرىجىلەرگە ئايرىلىدۇ:

بىرىنچى دەرىجە: مۇتەۋاتىر، مەشھۇر، سەھىھ ۋە ھەسەن ھەدىسلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇخارى ۋە مۇسلىمنىڭ «سەھىھ» كىتابى بىلەن ئىمام مالىكنىڭ «مۇۋەتتا» ناملىق ئەسىرى بىرىنچى دەرىجىلىك ئەسەرلەر بولۇپ، ئىشەنچلىك دەرىجىسىدە ئالدىنقى قاتاردا تۇرىدۇ.

ئىككىنچى دەرىجە: بىرىنچى دەرىجىدىكى كىتابلار سەۋىيەسىگە يەتمەيدىغان بولسىمۇ، لېكىن ھەدىس ساھەسىدە مۆتىۋەر ھەدىسلەر توپلىمىدۇر. تىرمىزنىڭ «سۇنەن»، ئەبۇ داۋۇدنىڭ «سۇنەن»، ئەھمەد ئىبنى ھەنبەلنىڭ «مۇسنەد»، نەسائىنىڭ «سۇنەن» قاتارلىق ئەسەرلىرى بۇ دەرىجىگە مەنسۇپ.

ئۇچىنچى دەرىجە: بۇ دەرىجىدىكى كىتابلاردا ھەرتۈرلۈك ھەدىسلەر بار بولغانلىقتىن، ئىككىنچى دەرىجىدىكى كىتابلاردەك مۆتىۋەر سانالمىغان. ئابدۇررازاقنىڭ «مۇسەننەف»، بەيھەقى، تەبەرانى ۋە تەھاۋىنىڭ كىتابلىرى مۇشۇ دەرىجىگە مەنسۇب بولۇپ، بۇ كىتابلاردىن پەقەت ھەدىسشۇناسلارلا پايدىلىنالايدۇ.

تۆتىنچى دەرىجە: بۇ دەرىجىگە مەنسۇپ ئەسەرلەر بۈيۈك ھەدىسشۇناسلار زامانى ۋە ”تەسنىف (ھەدىسلەرنى رەتلەش) دەۋرى“دىن كېيىن ئوتتۇرىغا چىققان، ھەدىس ئىلمى بىلەن مۇناسىۋىتى بولمىغان ۋە بۇ ئىشنى ئۆزىنىڭ مەنپەئەت يولى قىلىۋالغان نائەھلى كىشىلەر تەرىپىدىن يېزىلغان، ئىچى پۈتۈنلەي توقۇلما ۋە خۇراپىيلىقلار بىلەن تولۇپ كەتكەن كىتابلاردىن ئىبارەت. ئىبنى مۇردەۋەيھ ئىبنى شاھىن، ئەبۇ شەيخ... قاتارلىقلارنىڭ كىتابلىرى مۇشۇ دەرىجىگە مەنسۇپ بولۇپ، بۇلاردىن ئەمەل قىلىش مەقسىتىدە ھەدىس ئېلىشقا قەتئىي بولمايدۇ.

بۇ كىتابتا ئۇچرايدىغان بىر قىسىم ھەدىس ئاتالغۇلىرىغا قىسقىچە چۈشەنچە

سەنەد ــ ھەدىسشۇناستىن تاكى ھەدىسنىڭ تېكىستىگە تۇتاشقۇچە ئارىلىقتىكى راۋىيلار زەنجىرى «سەنەد» دېيىلىدۇ.

سەھىھ ـ بىرىنچىدىن، سەنەدى مۇتتەسىل (بىر ـ بىرىگە ئىزچىل تۇتاشقان) بولغان، يەنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاكى ھەدىسشۇناسقىچە بولغان سەنەد زەنجىرىنىڭ ھەممىسىدىكى راۋىي مەزكۇر ھەدىسنى ئۆزىدىن بۇرۇنقى راۋىيدىن بىۋاستە ئالغان؛ ئىككىنچىدىن، ھەممە راۋىيلىرى بالاغەتكە يەتكەن ۋە ئەقلى ـ ھوشى جايىدا، ئىخلاسمەن مۇسۇلمان بولغان؛ ئۈچىنچىدىن، ھەممە راۋىيلىرى ھەدىسنى پىششىق ياد ئېلىش ياكى يېزىپ قالدۇرۇش قابىلىيىتىگە ئىگە بولغان؛ تۆتىنچىدىن، ھەدىس شاز بولمىغان، يەنى ئىشەنچلىك بىر راۋىينىڭ ھەدىسى ئۇنىڭدىنمۇ ئىشەنچلىكرەك يەنە بىر ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ ھەدىسىگە زىت بولمىغان؛ بەشىنچىدىن، ھەدىسنىڭ سەھىھلىكىگە تەسىر يەتكۈزىدىغان بىرەر ئىللەت (قۇسۇر) بولمىغان (يەنى مەزكۇر بەش شەرت تېپىلغان) ھەدىس «سەھىھ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنىدۇ).

ھەسەن ـ سەھىھ ھەدىسنىڭ بارلىق شەرتلىرى تېپىلغان، پەقەت ئۈچىنچى شەرت ھېسابلانغان ''پىششىق ياد ئېلىش قابىلىيىتى'' بىر ئاز تۆۋەن بولغان راۋىي تەرىپىدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس «ھەسەن» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكىمۇ ئەمەل قىلىش ۋاجىپ بولىدۇ).

سەھىھ ۋە ھەسەن ـ ئەگەر ھەدىس ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلىنغان بولسا، مەزكۇر ھەدىس بىر سەنەد ئېتىبارى بىلەن سەھىھ، يەنە بىر سەنەد ئېتىبارى بىلەن ھەسەن دېگەنلىك بولىدۇ. شۇڭا مۇنداق ھەدىس بىرلا ۋاقىتتا «سەھىھ ۋە ھەسەن» دېيىلىدۇ. ناۋادا ھەدىسنىڭ سەنەدى بىر بولسا، مۇنداق ھەدىس بىر قىسىم كىشىلەر

تەرىپىدىن «سەھنە»، يەنە بىر قىسىم كىشىلەر تەرىپىدىن «ھەسەن» دەپ قارالغان دېگەنلىك بولىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكىمۇ ئەمەل قىلىنىدۇ).

زەئىپ ـ ھەسەن ھەدىسنىڭ شەرتلىرىدىن بىرەرسى تېپىلمايلا قېلىپ، ھەسەن دەرىجىسىگە يېتەلمىگەن ھەرقانداق ھەدىس «زەئىپ» دېيىلىدۇ. زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ دەرىجىلىرى سەنەدتىكى بىرەر راۋىينىڭ ياكى بىر قانچە راۋىينىڭ شەرتكە تولۇق لايىق بولماسلىقىغا ئەگىشىپ پەرقلىق بولىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس ئىنتايىن زەئىپ بولمىسا، بىر قىسىم ئالىملارنىڭ قارىشىچە، مەلۇم شەرت ئاستىدا ئەمەل قىلىشقا بولىدۇ. تەپسىلاتى ئۇچۇن «ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە» دېگەن تېمىغا مۇراجىئەت قىلىڭ).

ئىنتايىن زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە ياكى تېكىستىدە ئۇنىڭ زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرقانچە ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «ئىنتايىن زەئىپ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

سەنەدى سەھىھ ـ ئەسلىدە بىر ھەدىسشۇناس: «بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدى سەھىھ» دېگەن بولسا، سەھىھ ھەدىسنىڭ ئالدىنقى ئۇچ شەرتىگە تولۇق كاپالەتلىك قىلغانلىقىنى، لېكىن ئاخىرقى ئىككى شەرتنى ئىسپاتلاشقا كاپالەتلىك قىلالمىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. بىراق ھەدىس تەتقىقات ئىلمىدە تونۇلغان بىرەر ھەدىسشۇناس: «بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدى سەھىھ» دېگەن، ئەمما مۇنداق دېيىشىنىڭ ئىللىتىنى بايان قىلمىغان بولسا، بۇ ھالدا مەزكۇر ھەدىسنىڭ تېكىستىمۇ سەھىھ بولغان بولىدۇ.

سەنەدى ھەسەن ـ سەنەدى سەھىھ ھەدىسنىڭ سەنەدىنىڭ شەرتلىرىگە توشمايدىغان، پەقەت ھەسەن ھەدىسنىڭ سەنەدىنىڭ شەرتلىرىگە توشىدىغان ھەدىس «سەنەدى ھەسەن» دېيىلىدۇ.

سەنەدى زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرەر ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «سەنەدى زەئىپ» دېيىلىدۇ.

سەنەدى ئىنتايىن زەئىپ ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە زەئىپلىكىگە سەۋەب بولىدىغان بىرقانچە ئىللەت تېپىلسا، مەزكۇر ھەدىس «سەنەدى ئىنتايىن زەئىپ» دېيىلىدۇ.

مۇئەللەق ـ ھەدىسشۇناستىن تاكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە بولغان ئاربلىقتىكى بارلىق سەنەد ياكى ساھابىگىچە بولغان

ئارىلىقتىكى بارلىق سەنەد ۋەياكى تاىىئىنگىچە بولغان ئارىلىقتىكى بارلىق سەنەد كۆتۈرۈۋېتىلىپ رىۋايەت قىلىنغان ھەدىس «مۇئەللەق» دېيىلىدۇ. (ئەسلىدە بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ، ئەمما «بۇخارى» ۋە «مۇسلىم»دا كەلگەن مۇئەللەق ھەدىسلەردە: ”دېدى... ئېيتتى...“ دېگەندەك كەسكىن لەۋزى بىلەن كەلسە، سەھىھ ھەدىسنىڭ ھۆكمى بېرىلىدۇ. ”دېيىلدى... ئېيتىلدى...“ دېگەندەك ئېھتىماللىق لەۋزى بىلەن كەلسە، ئۇنداق ھەدىس تەكشۈرۈلۈپ، ئاندىن باھا بېرىلىدۇ).

مۇرسەل ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە تاىىئىنىدىن ئىلگىرىكى كىشى (يەنى ساھابە) چۈشۈپ قالغان، يەنى بىرەر تاىىئىن مەزكۇر ھەدىسنى: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن... دېگىنىچە ئۆزى بىۋاستە باشلاپ كەتكەن بولسا، مۇنداق ھەدىس «مۇرسەل» دېيىلىدۇ (ئەسلىدە بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ، ئەمما بەزى شەرتلەر ئاستىدا ئەمەل قىلىنىدىغان مۇرسەل ھەدىسلەرمۇ بار).

مۇئزەل ـ سەنەدتە ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن كۆپ كىشى ئارقا ـ ئارقىدىن چۈشۈپ قالغان ھەدىس «مۇئزەل» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مۇنقەتىئ ـ سەنەد مەيلى بېشىدىن ياكى ئوتتۇرىسىدىن ۋەياكى ئاخىرىدىن بولۇشىدىن قەتئىينەزەر ئۈزۈلۈپ قالسا، يەنى ئارىدىن بىرەر راۋىي چۈشۈپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مۇنقەتىئ» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مۇدەللەس ـ سەنەدتىكى بىرەر ئەيىبنىڭ يوشۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ (سەنەدنىڭ) تاشقى ھالىتىنىڭ چىرايلىق كۆرسىتىلىشى «مۇدەللەس» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىس زەئىپ ھەدىسلەرنىڭ بىر تۈرىدۇر).

مەتروك ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە يالغان ئېيتقانلىقى بايقالغان بىرەر راۋىي بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مەتروك» دېيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

مۇنكەر ـ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە كۆپ خاتالاشقان ياكى بىپەرۋالىق قىلغان ۋەياكى پاسىقلىقى ئاشكارلىنىپ قالغان بىرەر راۋىي بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «مۇنكەر» دېيىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا يەنە ھەدىسى زەئىپ بىرىنىڭ

رىۋايىتى ئىشەنچلىك بىرىنىڭ رىۋايىتىگە زىت بولۇپ قالسىمۇ، ئۇنىڭ ھەدىسى «مۇنكەر» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكىمۇ ئەمەل قىلىنمايدۇ).

مۇزتەرىب - بىر - بىرىدىن پەرقلىق بىرقانچە شەكىلدە رىۋايەت قىلىنغان، ئەمما دەرىجە كۆچى جەھەتتە ھەممە شەكلى تەڭلىشىپ قالىدىغان، لېكىن مەزمۇنى بىر - بىرىگە زىت بولغان، قايسىسىنىڭ قايسىسىدىن كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى ئايرىغىلى بولمايدىغان ھەدىس «مۇزتەرىب» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسنى تەكشۈرۈپ، بىر رىۋايەتنىڭ يەنە بىرىدىن كۈچلۈك ياكى ساغلام ئىكەنلىكى بىلىنسە ئەمەل قىلىنىدۇ، بولمىسا ئەمەل قىلىنمايدۇ).

شاز - ئىشەنچلىك بىرىنىڭ رىۋايەت قىلغان ھەدىسى ئۇنىڭدىنمۇ ئىشەنچلىك بىرىنىڭ ھەدىسىگە زىت بولۇپ قالسا، مۇنداق ھەدىس «شاز» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسكە ئەمەل قىلىنمايدۇ).

قۇددۇسىي - پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەرۋەردىگارى الله تائالادىن بىزگە رىۋايەت قىلىپ بەرگەن، لەۋزى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، مەنىسى الله تائالاغا ئائىت بولغان ھەدىس «قۇددۇسىي» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەرفۇئ - پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئائىت سۆز ياكى ئىش ــ ھەرىكەت ياكى ماقۇللۇق ۋەياكى بىرەر سۈپەت تەسۋىرلەنگەن ھەدىس «مەرفۇئ» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەۋقۇف - بىرەر ساھابىگە ئائىت سۆز ياكى ئىش - ھەرىكەت ۋەياكى ماقۇللۇق تەسۋىرلەنگەن تېكىست «مەۋقۇف» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى رىۋايەتلەرمۇ ھەدىسكە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مەقتۇئ - بىرەر تابىئىنگە ياكى ئۇنىڭدىن كېيىنكى كىشىگە ئائىت سۆز ياكى ئىش - ھەرىكەت تەسۋىرلەنگەن تېكىست «مەقتۇئ» دەپىلىدۇ (بۇ تۈردىكى رىۋايەتلەر ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

مۇتتەسىل ـ سەنەدى مەرفۇئ ياكى مەۋقۇف ھالەتتە تۇتاشقان ھەدىس «مۇتتەسىل» دەيىلىدۇ (بۇ تۈردىكى ھەدىسمۇ ھەدىسلەرگە باھا بېرىش قائىدىسى بويىچە سەھىھ ھەسەن، زەئىپ، مەۋزۇ قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ).

يۇقىرىدا بايان قىلىنغان مەزمۇنلار ھەدىس ئىلمىگە مۇناسىۋەتلىك ساھەلەرنىڭ ئاساسىي قىسمىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بىز پەقەت ئوقۇرمەنلىرىمىزنىڭ بىلىشۈبلىشىغا تېگىشلىك مۇھىم مەسىلە ۋە ئاتالغۇلارنى قىسقىچە چۈشەندۈرۈپ ئۆتتۇق. كىتابخانلىرىمىزنىڭ ھەر بىر ھەدىسنى ئوقۇش جەريانىدا، شۇ ھەدىسكە بېرىلگەن باھانىمۇ نەزەردىن ساقىت قىلماسلىقىنى ۋە شۇنىڭغا قارىتا پايدىلىنىشىنى ئۈمىد قىلىمىز. الله تائالادىن بۇ كىتابنى دۇنيا ۋە ئاخىرەتلىكىمىز ئۈچۈن پايدىلىق قىلىپ بېرىشىنى چىن دىلىمىزدىن تىلەيمىز.

2010 ـ يىل
ئىستانبۇل

ئىمان بۆلۈمى

ئىمانىنىڭ پەزىلىتى

1 – عَنْ عُبَادَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ الْعَمَلِ.

1 ـ ئۇبادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى: ”شېرىكى يوق، يېگانە اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر، ئىيسا ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ بەندىسى، ئەلچىسى، مەريەمگە تاشلىغان كەلىمىسى ۋە اللە تەرىپىدىن كەلگەن بىر روھتۇر، جەننەت ۋە دوزاخ ھەقتۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بەرسە، اللە ئۇنى قىلغان ئەملىگە كۆرە جەننەتكە كىرگۈزىدۇ».

(بۇخارى: 3435)

2 ــ وَ فِي رَوَايَة: مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ أَيَّهَا شَاءَ.

2 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «جەننەتنىڭ سەككىز دەرۋازىسىنىڭ

قايسسىدىن كىرىشنى خالىسا، شۇنىڭدىن كىرگۈزىدۇ» دېيىلگەن.
(بۇخارى: 3435)

3 – وللترمذي: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ.

3 ـ تىرمىزىنىڭ رىۋايىتىدە: «اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر، ـ دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن ھەرقانداق كىشىگە الله دوزاخنى ھارام قىلىدۇ» دېيىلگەن[1].
(تىرمىزى: 2638)

4 – ولأحمد والكبير: عَنْ سُهَيْلِ ابْنِ الْبَيْضَاءِ رفعه: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النَّارِ وَأَوْجَبَ لَهُ الْجَنَّةَ.

4 ـ «مۇسنەدى ئەھمەد» ۋە «مۇئجەمۇلكەبىر» دە بولسا، سۇھەيل ئىبنى بەيدا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:
« الله تائالا ''اللهتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر'' دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن ھەر قانداق كىشىنى دوزاختا ھارام قىلىدۇ، ئۇنى چوقۇم جەننەتكە كىرگۈزىدۇ» دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[2].
(ئەھمەد: 15311)

5 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يُخْرَجُ مِنْ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ الْإِيمَانِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ فَمَنْ شَكَّ فَلْيَقْرَأْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ.

5 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ئەلبانى (2126): ھەسەن، ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (6): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە سەئىد ئىبنى سەلت ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبى ھاتەم: سەئىد ئىبنى سەلت بۇ ھەدىسنى بىر قېتىم سۇھەيل ئىبنى بەيزادىن مۇرسەل ھالەتتە، يەنە بىر قېتىم ئىبنى ئابباستىن مۇتتەسىل ھالەتتە رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«قەلبىدە زەررىچىلىك ئىمان بار كىشى دوزاختىن چىقىرىلىدۇ».
ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: بۇنىڭغا شەك قىلىدىغانلار: ﴿شەك ـ شۇبھىسىزكى، اللە زەررىچىلىكمۇ زۇلۇم قىلمايدۇ﴾ دېگەن ئايەتنى ئوقۇسۇن! ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 2598)

6 – عن أبي سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَالَ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّة.

6 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«"ئىگەمنىڭ اللە، دىنىمنىڭ ئىسلام ۋە پەيغەمبىرىمنىڭ مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بولغانلىقىدىن ھەقىقەتەن مەمنۇنمەن" دېگەن ھەر قانداق كىشى چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 1529)

7 ــ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَسْلَمَ الْعَبْدُ فَحَسُنَ إِسْلَامُهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ كُلَّ حَسَنَةٍ كَانَ أَزْلَفَهَا وَمُحِيَتْ عَنْهُ كُلُّ سَيِّئَةٍ كَانَ أَزْلَفَهَا ثم كان بعد ذلك القصاص الْحَسَنَةُ بِعَشْرَةِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ وَالسَّيِّئَةُ بِمِثْلِهَا إِلَّا أَنْ يَتَجَاوَزَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا.

7 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ھەر قانداق بىر كىشى ئىسلامنى چىن قەلبىدىن قوبۇل قىلسا، اللە ئۇنىڭ بۇرۇن قىلغان ھەر قانداق ياخشىلىقىنى يازىدۇ، ئىلگىرى ئۆتكۈزگەن ھەر قانداق گۇناھلىرىنى ئۆچۈرىدۇ. ئىسلامغا كىرگەندىن

[1] ئەلبانى (2095): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (1353): سەھىھ ـ دېگەن.

كېيىن جىنايەت سادىر قىلسا، قىلمىشىغا كۆرە جازا بېرىلىدۇ. ھەر بىر ياخشىلىققا ئەلگ ئاز دېگەندە ئوندىن يەتتە يۈزگىچە ساۋاب يېزىلىدۇ. ھەر بىر يامانلىق كۆپەيتىلمەستىن ئۆز ئەينى يېزىلىدۇ، ئەمما الله ئۇنى كەچۈرىۋېتىشنى خالىسا، ھېچ گۇناھ يېزىلمايدۇ»[1].

(نەسائى: 4998)

8 – عن أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ: كُنَّا قُعُودًا حَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَنَا أَبُو بَكْرٍ وَعُمَرُ فِي نَفَرٍ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا وَخَشِينَا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا وَفَزِعْنَا فَقُمْنَا فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَزِعَ فَخَرَجْتُ أَبْتَغِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَتَيْتُ حَائِطًا لِلْأَنْصَارِ لِبَنِي النَّجَّارِ فَدُرْتُ بِهِ هَلْ أَجِدُ لَهُ بَابًا فَلَمْ أَجِدْ فَإِذَا رَبِيعٌ يَدْخُلُ فِي جَوْفِ حَائِطٍ مِنْ بِئْرٍ خَارِجَةٍ وَالرَّبِيعُ الْجَدْوَلُ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثَّعْلَبُ فَدَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا شَأْنُكَ قُلْتُ كُنْتَ بَيْنَ أَظْهُرِنَا فَقُمْتَ فَأَبْطَأْتَ عَلَيْنَا فَخَشِينَا أَنْ تُقْتَطَعَ دُونَنَا فَفَزِعْنَا فَكُنْتُ أَوَّلَ منْ فَزِعَ فَأَتَيْتُ هَذَا الْحَائِطَ فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثَّعْلَبُ وَهَؤُلَاءِ النَّاسُ وَرَائِي فَقَالَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ وَأَعْطَانِي نَعْلَيْهِ قَالَ اذْهَبْ بِنَعْلَيَّ هَاتَيْنِ فَمَنْ لَقِيتَ مِنْ وَرَاءِ هَذَا الْحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ فَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ لَقِيتُ عُمَرُ فَقَالَ مَا هَاتَانِ النَّعْلَانِ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ فَقُلْتُ هَاتَانِ نَعْلَا رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَنِي بِهِمَا مَنْ لَقِيتُ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ بَشَّرْتُهُ بِالْجَنَّةِ فَضَرَبَ عُمَرُ بِيَدِهِ بَيْنَ ثَدْيَيَّ فَخَرَرْتُ لِاسْتِي فَقَالَ ارْجِعْ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ فَرَجَعْتُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْهَشْتُ بُكَاءً وَرَكِبَنِي عُمَرُ فَإِذَا هُوَ عَلَى أَثَرِي فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا لَكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قُلْتُ لَقِيتُ عُمَرَ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي بَعَثْتَنِي بِهِ فَضَرَبَ بَيْنَ ثَدْيَيَّ ضَرْبَةً خَرَرْتُ لِاسْتِي قَالَ ارْجِعْ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ يَا عُمَرُ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا فَعَلْتَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَبَعَثْتَ أَبَا هُرَيْرَةَ بِنَعْلَيْكَ مَنْ لَقِيَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُسْتَيْقِنًا بِهَا قَلْبُهُ بَشَّرَهُ

[1] ئەلبانى (4625): سەھىھ ـ دېگەن.

بِالْجَنَّةِ قَالَ نَعَمْ قَالَ فَلَا تَفْعَلْ فَإِنِّي أَخْشَى أَنْ يَتَّكِلَ النَّاسُ عَلَيْهَا فَخَلِّهِمْ يَعْمَلُونَ. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَلِّهِمْ.

8 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر كۈنى، بىز ئەبۇ بەكرى ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما قاتارلىق بىر قانچە كىشى بىلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەتراپىدا ئولتۇراتتۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئارىمىزدىن قوپۇپ كېتىپ، خېلى ئۇزۇنغىچە قايتىپ كەلمىدى، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇلاپ كېتىلىشىدىن ئەنسىرەپ ئالاقزادە بولدۇق ـ دە، ئورنىمىزدىن تۇردۇق. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بىرىنچى بولۇپ ئىزدەپ چىقتىم، ئەنسارىلاردىن بەنى نەججار قەبىلىسىنىڭ بېغىغا كېلىپ، باغنىڭ ئەتراپىنى ئايلىنىپ، كىرىدىغان ئىشىك تاپالمىدىم. توساتتىن باغنىڭ سىرتىدىكى بىر قۇدۇقتىن باغنىڭ ئىچىگە ئېقىپ كىرىدىغان بىر ئېرىقنى كۆرۈپ قالدىم ـ دە، تۈلكىدەك تۆگۈلۈپ باغنىڭ ئىچىگە كىرىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا باردىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئەبۇ ھۇرەيرەمۇ سەن، نېمە ئىش بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەن بىزنىڭ ئارىمىزدىن كېتىپ قېلىپ، قايتىپ كەلمىدىڭ. شۇڭا سېنىڭ بۇلاپ كېتىلىشىڭدىن ئەنسىرەپ كەتتۇق. مەن بەكمۇ ئالاقزادە بولۇپ، بۇ يەرگە ھەممىدىن بۇرۇن يېتىپ كەلدىم ۋە تۈلكىدەك تۆگۈلۈپ باغقا كىردىم. ئەنە، قالغان كىشىلەر كەينىمدىن كېلىۋاتىدۇ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا ئىككى پاي كەشنى بېرىپ:

ـ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! سەن بۇ ئىككى كەشنى ئېلىپ، (بۇ باغنىڭ ئەتراپىدا) اللەتتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە ئۇچرىغان ھەر بىر كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بەرگىن! ـ دېدى.

ماڭا تۈنجى بولۇپ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇچراپ:

ـ ئەبۇ ھۇرەيرەمۇ سەن؟ بۇ ئىككى پاي كەشنى نېمە دەپ

كۆتۈرىۋالدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ بۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كەشى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى اللەتتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە يولۇققان ھەر بىر كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىشكە بۇيرۇپ، بۇ ئىككى پاي كەشنى ئىسپات سۈپىتىدە بەردى، ـ دېدىم.

ئۆمەر مېنىڭ كۆكسۈمگە بىر مۇشت سالغان ئىدى، ئوڭدامغا چۈشتۈم. ئاندىن:

ــ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە، ئارقاڭغا قايت! ــ دېدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا قايتىپ كەلدىم، شۇچاغدىكى تۇرقىمدىن ھازىرلا يىغلاپ تاشلايدىغاندەك كۆرىنەتتىم، ئۆمەرمۇ ئارقامدىنلا تاپ بېسىپ كېلىۋاتاتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا قاراپ:

ـ ئەي ئەبۇ ھۇرەيرە! ساڭا نېمە بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ مەن ئۆمەرگە يولۇقۇپ، ئۇنىڭغا سەن ماڭا تاپىلىغان ئىشلارنى دېگەنىدىم، ئۆمەر مېنىڭ كۆكسۈمگە بىر مۇشت سالدى، مەن ئوڭدامغا چۈشتۈم. ئاندىن: ''ئى ئەبۇ ھۇرەيرە، ئارقاڭغا قايت!'' دېدى، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆمەرگە:

ــ ئى ئۆمەر! نېمە ئۈچۈن ئۇنداق قىلدىڭ؟ ـ دەپ سورىغاندى، ھەزرىتى ئۆمەر:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇنكى، سەن ئىككى كەشكىنى ئىسپات سۈپىتىدە ئەبۇ ھۇرەيرىگە بېرىپ، ئۇنى اللەتتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن قەلبىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ھالەتتە يولۇققان ھەر بىر كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىش ئۈچۈن ئەۋەتتىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ھەئە، شۇنداق، ـ دېدى. ئۆمەر:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇنداق قىلمىغىن. چۈنكى مەن كىشىلەرنىڭ بۇ سۆزگە ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتىن سۈسلىشىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەيمەن، كىشىلەرنى ئەمەل ـ ئىبادەت قىلغىلى قويغان بولساڭ، ـ

دېدى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇنداقتا، ئۇلارنى ئەمەل قىلغىلى قويا! ـ دېدى.

(مۇسلىم: 31)

9 ــ **عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَعِي نَفَرٌ مِنْ قَوْمِي فَقَالَ أَبْشِرُوا وَبَشِّرُوا مَنْ وَرَاءَكُمْ إِنَّهُ مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ صَادِقًا بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ فَخَرَجْنَا مِنْ عِنْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نُبَشِّرُ النَّاسَ فَاسْتَقْبَلَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب فَرَجَعَ بِنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عُمَرُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِذَنْ يَتَّكِلَ النَّاسُ قَالَ فَسَكَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.**

9 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن قەۋمىمدىن بىر قانچە كىشى بىلەن بىرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگەنىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىزگە:

ــ اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقىنى چىن دىلىدىن ئىقرار ۋە ئېتىراپ قىلغان ئاساستا گۇۋاھلىق بەرگەن ھەر قانداق كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بېرىڭلار! ـ دېدى. بىز كىشىلەرگە بۇ بېشارەتنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدىن قايتىپ چىقىۋاتقانىدا، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىزنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا قايتۇرۇپ كىرىپ:

ــ ئەي رەسۇلۇللاھ! بۇنداق قىلساق، كىشىلەر بۇ سۆزگە ئىسلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتە سۇسلىشىپ قالىدۇ، ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا جاۋابەن ھېچ نەرسە دېمىدى[1].

(ئەھمەد: 19100؛ «ئەلكەبىر»)

10 – **وللبزار بضعف عن الخدري أن عمر قال: يا نبي الله أنت أفضل الناس**

[1] ھەيسەمى (16815): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، تەبەرانىنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

رأيا، إن الناس إذا سمعوا بها اتكلوا.

10 ـ بەززار خوٚدربدىن هەزرىتى ئوٚمەرنىڭ:

ـ ئى رەسوٚلوٚللاھ! سەن پىكىر ـ قاراش جەھەتتە كىشىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋزىلىسەن. كىشىلەر بوٚنى ئاڭلىسا، شوٚنىڭغا ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتە سوٚسلىشىپ قالىدوٚ، ـ دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[1].

11 – وله أيضا بضعف عن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أمره أن يؤذن في الناس بنحوه، فقال عمر: إذا يتكلوا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: دعهم.

11 ـ بەززارنىڭ ئوٚمەر رەزىيەللاھوٚ ئەنھوٚدىن رىۋايەت قىلغان ھەدىسىدە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەزرىتى ئوٚمەرنى كىشىلەرگە يوٚقىرىقى سوٚزلەرنى يەتكوٚزوٚشكە بوٚيرىغانلىقى، ئوٚمەر رەزىيەللاھوٚ ئەنھوٚ:

ـ ئوٚنداقتا، كىشىلەر بوٚ سوٚزگە ئېسىلىۋالىدوٚ، ـ دېگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:

ـ ئوٚنداق بولسا، يەتكوٚزمىگىن! ـ دېگەنلىكى بايان قىلىنغان[2].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

12 – وللكبير بضعف عَنْ بلال، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَا بِلالُ، نَادِ فِي النَّاسِ، بنحوه، قَالَ: إِذًا يَتَّكِلُوا، قَالَ: وَإِنِ اتَّكَلُوا.

12 ـ «ئەلكەبىر» دە بىلالدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھوٚ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھوٚ ئەنھوٚغا:

ـ كىشىلەرگە يوٚقىرىقىلارنى يەتكوٚزگىن! ـ دېگەن، بىلال:

ـ ئوٚنداقتا، كىشىلەر بوٚ سوٚزگە ئېسىلىۋالىدوٚ، ـ دېگەن بولسىمۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئېسىلىۋالسىمۇ يەتكوٚز! ـ دېگەن[1].

---

[1] ھەيسەمى (15): بوٚ ھەدىسىنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولوٚپ، ئوٚنىڭ سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەبۇ لەيلا ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (11): بوٚ ھەدىسىنى ئەبوٚ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولوٚپ، ئوٚنىڭ سەنەدىدە ئابدوٚللاھ ئىبنى مۇھەممەد ئىبنى ئەقىل ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

13 – عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ كُنْتُ رِدْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ يُقَالُ لَهُ عُفَيْرٌ قَالَ فَقَالَ يَا مُعَاذُ تَدْرِي مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ قَالَ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُبَشِّرُ النَّاسَ قَالَ لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا. قَالَ أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ: فَأَخْبَرَ بِهَا مُعَاذٌ عِنْدَ مَوْتِهِ تَأَثُّمًا.

13 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككىمىز ئۇلاغ بىر ئېشەككە مىنىۋالغان ئىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ھەي مۇئاز! سەن اللهنىڭ بەندە ئۈستىدىكى ھەققى بىلەن بەندىنىڭ الله ئۈستىدىكى ھەققىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ــ بۇنى الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلى بىلىدۇ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ بەندىلەرنىڭ اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىشى اللهنىڭ بەندىلەر ئۈستىدىكى ھەققى؛ اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلغانلارنى ئازابلىماسلىق بولسا، بەندىلەرنىڭ الله ئۈستىدىكى ھەققىدۇر، ـ دېدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇنداقتا، بۇنى كىشىلەرگە ئېيتىپ بەرمەيمۇ؟ ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ كىشىلەرنىڭ بۇ سۆزگە ئېسىلىۋېلىپ، ئەمەل ـ ئىبادەتتە سۈسلىشىپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئېيتماي تۇرغىن! ــ دېدى. ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئىلمىنى يوشۇرغان بولۇپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ، ئۆلۈپ كېتىش ئالدىدا بۇنى ئېيتىپ بەرگەن ئىدى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 30 ۋە 32)

---

[1] ھەيسەمى (19): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مىنھال ئىبنى خەلىفە ئىسمىلىك مۇنكەر ھەدىس رىۋايەت قىلىدىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

14 ــ عَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ خَرَجْتُ لَيْلَةً مِنْ اللَّيَالِي فَإِذَا رَسُولُ اللَّــهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْشِي وَحْدَهُ وَلَيْسَ مَعَهُ إِنْسَانٌ قَالَ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَكْرَهُ أَنْ يَمْشِــيَ مَعَهُ أَحَدٌ قَالَ فَجَعَلْتُ أَمْشِي فِي ظِلِّ الْقَمَرِ فَالْتَفَتَ فَرَآنِي فَقَالَ مَنْ هَذَا قُلْتُ أَبُــو ذَرٍّ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ تَعَالَهْ قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ إِنَّ الْمُكْثِرِينَ هُــمْ الْمُقِلُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ خَيْرًا فَنَفَحَ فِيهِ يَمِينَهُ وَشِمَالَهُ وَبَيْنَ يَدَيْــهِ وَوَرَاءَهُ وَعَمِلَ فِيهِ خَيْرًا قَالَ فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً فَقَالَ لِي اجْلِسْ هَا هُنَا قَالَ فَأَجْلَسَنِي فِي قَــاعٍ حَوْلَهُ حِجَارَةٌ فَقَالَ لِي اجْلِسْ هَا هُنَا حَتَّى أَرْجِعَ إِلَيْكَ قَالَ فَانْطَلَقَ فِي الْحَرَّةِ حَتَّى لَــا أَرَاهُ فَلَبِثَ عَنِّي فَأَطَالَ اللُّبْثَ ثُمَّ إِنِّي سَمِعْتُهُ وَهُوَ مُقْبِلٌ وَهُوَ يَقُولُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَــى قَالَ فَلَمَّا جَاءَ لَمْ أَصْبِرْ حَتَّى قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ مَنْ تُكَلِّمُ فِي جَانِــبِ الْحَرَّةِ مَا سَمِعْتُ أَحَدًا يَرْجِعُ إِلَيْكَ شَيْئًا قَالَ ذَلِكَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام عَرَضَ لِي فِــي جَانِبِ الْحَرَّةِ قَالَ بَشِّرْ أُمَّتَكَ أَنَّهُ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ قُلْــتُ يَــا جِبْرِيلُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى قَالَ نَعَمْ قَالَ قُلْتُ وَإِنْ سَرَقَ وَإِنْ زَنَى قَالَ نَعَمْ وَإِنْ شَرِبَ الْخَمْرَ.

14 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئايدىڭ كېچىسى تالاغا چىققانىدىم، قارىسام، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆزى يالغۇز ماڭغىلى تۇرۇپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام باشقىلارنىڭ ئۆزى بىلەن بىرگە مېڭىشىنى خالىمىسا كېرەك دەپ ئويلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى كۆرۈپلا:

ـ كىم ئۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ مەن ئەبۇ زەر، الله مېنى ساڭا پىدا قىلسۇن! ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ھە ئەبۇ زەر! بۇ يەرگە كەل! ـ دېدى. ئىككىمىز بىر ئاز بىللە ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ دۇنيانىڭ بايلىرى ئاخىرەتنىڭ كەمبەغەللىرىدۇر، الله بەرگەن بايلىقنى ئالدى-كەينىگە قارىماستىن ھەر تۇرلۇك ياخشىلىق يوللىرىغا سەرپ قىلغان كىشىلەرلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ـ دېدى. يەنە

بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى ئەتراپىي تاشلىق ئويمان بىر جايدا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپ:

ـ مەن قايتىپ كەلگۈچە بۇ يەردە ئولتۇرۇپ تۇر! ـ دېدى. ئاندىن سايلىققا قاراپ يۈرۈپ كەتتى ـ دە، كۆزۈمدىن غايىپ بولدى. ئاردىدىن خېلى ۋاقىت ئۆتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قايتىپ كېلىۋاتقاچ:

ـ ئوغرىلىق قىلغان بولسىمۇ، زىنا قىلغان بولسىمۇ، ـ دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگەن ھامان ئۆزەمنى تۇتالماي:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! الله مېنى ساڭا پىدا قىلسۇن! بۇ ساي تەرەپتە كىمگە سۆزلەۋاتاتتىڭ؟ بىرەرسىنىڭ ساڭا جاۋاب قايتۇرغانلىقىنى ئاڭلىمىدىمغۇ؟! ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېدى:

ـ بۇ ساي تەرەپتە ماڭا جىبرىئىل كۆرۈندى، ئۇ ماڭا:

ـ ئى مۇھەممەد! ئۇممىتىڭدىن اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشىگە جەننەت بىلەن بېشارەت بەرگىن! ـ دېدى. مەن:

ـ ئى جىبرىئىل! ئوغرىلىق ياكى زىنا قىلغان بولسىمۇ، بېشارەت بېرەمدىم؟ ـ دەپ سورىدىم. جىبرىئىل:

ـ شۇنداق، ـ دېدى. مەن يەنە:

ـ ئى جىبرىئىل! ئوغرىلىق ياكى زىنا قىلغان بولسىمۇ، بېشارەت بېرەمدىم؟ ـ دەپ سورىدىم. جىبرىئىل:

ـ شۇنداق، ھاراق ئىچكەن بولسىمۇ بېشارەت بەرگىن! ـ دېدى.

(بۇخارى: 6443)

15– وزاد في أخرى: **ثُمَّ قَالَ فِي الرَّابِعَةِ «عَلَى رَغْمِ أَنْفِ أَبِي ذَرٍّ»**.

15 ـ مۇسلىم يەنە بىر رىۋايەتتە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تۆتىنچى قېتىمدا: «ئەبۇ زەرنىڭ ئۇنىمىغىنىغا پەرۋا قىلماستىن» دېگەنلىكىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

(مۇسلىم: 94)

16 ــ عَنْ جَابِرٍ قَالَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْمُوجِبَتَانِ فَقَالَ مَنْ مَاتَ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ مَاتَ يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا دَخَلَ النَّارَ.

16 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىنسانىنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟ جەھەننەمگە كىرگۈزىدىغان نەرسە نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشى جەننەتكە كىرىدۇ. اللەقا بىرەر نەرسىنى شېرىك كەلتۈرگەن ھالدا ۋاپات تاپقان ھەر قانداق كىشى جەھەننەمگە كىرىدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 93)

17 ــ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ قَالَ أَخْبَرَنِي مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ الْأَنْصَارِيُّ أَنَّهُ عَقَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَقَلَ مَجَّةً مَجَّهَا فِي وَجْهِهِ مِنْ بِئْرٍ كَانَتْ فِي دَارِهِمْ فَزَعَمَ مَحْمُودٌ أَنَّهُ سَمِعَ عِتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ الْأَنْصَارِيَّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَكَانَ مِمَّنْ شَهِدَ بَدْرًا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُنْتُ أُصَلِّي لِقَوْمِي بِبَنِي سَالِمٍ وَكَانَ يَحُولُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ وَادٍ إِذَا جَاءَتْ الْأَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ قِبَلَ مَسْجِدِهِمْ فَجِئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ لَهُ إِنِّي أَنْكَرْتُ بَصَرِي وَإِنَّ الْوَادِيَ الَّذِي بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمِي يَسِيلُ إِذَا جَاءَتْ الْأَمْطَارُ فَيَشُقُّ عَلَيَّ اجْتِيَازُهُ فَوَدِدْتُ أَنَّكَ تَأْتِي فَتُصَلِّي مِنْ بَيْتِي مَكَانًا أَتَّخِذُهُ مُصَلًّى فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَأَفْعَلُ فَغَدَا عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بَعْدَ مَا اشْتَدَّ النَّهَارُ فَاسْتَأْذَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَذِنْتُ لَهُ فَلَمْ يَجْلِسْ حَتَّى قَالَ أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ فَأَشَرْتُ لَهُ إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي أُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ فِيهِ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَبَّرَ وَصَفَفْنَا وَرَاءَهُ فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ سَلَّمَ وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ فَحَبَسْتُهُ عَلَى

خَزِيرٍ يُصْنَعُ لَهُ فَسَمِعَ أَهْلُ الدَّارِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَيْتِي فَثَابَ رِجَالٌ مِنْهُمْ حَتَّى كَثُرَ الرِّجَالُ فِي الْبَيْتِ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ مَا فَعَلَ مَالِكٌ لَا أَرَاهُ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْهُمْ ذَاكَ مُنَافِقٌ لَا يُحِبُّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَقُلْ ذَاكَ أَلَا تَرَاهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ فَقَالَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ أَمَّا نَحْنُ فَوَاللَّهِ لَا نَرَى وُدَّهُ وَلَا حَدِيثَهُ إِلَّا إِلَى الْمُنَافِقِينَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ حَرَّمَ عَلَى النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ قَالَ مَحْمُودُ بْنُ الرَّبِيعِ فَحَدَّثْتُهَا قَوْمًا فِيهِمْ أَبُو أَيُّوبَ صَاحِبُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَتِهِ الَّتِي تُوُفِّيَ فِيهَا وَيَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ عَلَيْهِمْ بِأَرْضِ الرُّومِ فَأَنْكَرَهَا عَلَيَّ أَبُو أَيُّوبَ قَالَ وَاللَّهِ مَا أَظُنُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا قُلْتَ قَطُّ فَكَبُرَ ذَلِكَ عَلَيَّ فَجَعَلْتُ لِلَّهِ عَلَيَّ إِنْ سَلَّمَنِي حَتَّى أَقْفُلَ مِنْ غَزْوَتِي أَنْ أَسْأَلَ عَنْهَا عِتْبَانَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنْ وَجَدْتُهُ حَيًّا فِي مَسْجِدِ قَوْمِهِ فَقَفَلْتُ فَأَهْلَلْتُ بِحَجَّةٍ أَوْ بِعُمْرَةٍ ثُمَّ سِرْتُ حَتَّى قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ فَأَتَيْتُ بَنِي سَالِمٍ فَإِذَا عِتْبَانُ شَيْخٌ أَعْمَى يُصَلِّي لِقَوْمِهِ فَلَمَّا سَلَّمَ مِنْ الصَّلَاةِ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ وَأَخْبَرْتُهُ مَنْ أَنَا ثُمَّ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ الْحَدِيثِ فَحَدَّثَنِيهِ كَمَا حَدَّثَنِيهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ.

17 ـ ئىبنى شىهاب مۇنداق دەيدۇ: مەھمۇد ئىبنى رەبىئ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا ئۆزىنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى ئېسىگە ئالالىغانلىقىنى، شۇنداقلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇلارنىڭ ھويلىسىدىكى قۇدۇقتىن سۇ ئېلىپ ئۇنىڭ يۇزىگە پۈركىگەنلىكىنىمۇ ئېسىگە ئالالىغانلىقىنى دەپ بەردى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بەدرى ئۇرۇشىغا قاتناشقان ئىتبان ئىبنى مالىك ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىپ بەردى:

ــ مەن بەنىي سالىم ئايمىقىدىكى قەۋمىمگە ئىمام بولۇپ نامаз ئوقۇپ بېرەتتىم. مەن تۇرىدىغان جاي بىلەن ئۇلار تۇرىدىغان جايىنىڭ ئارىسىنى بىر جىلغا ئايرىپ تۇراتتى. مۇبادا يامغۇر يېغىپ قالسا، ئۇلارنىڭ مەسچىتىگە بېرىش ئۇچۇن جىلغىدىن ئۆتۈشۈم قىيىن بولاتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ كۆزۈم ئاجىزلىشىپ قالدى، ناۋادا يامغۇر يېغىپ قالسا، قەۋمىم بىلەن مېنىڭ ئارامدىكى جىلغىدا سەل ئاقىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، مېنىڭ ئۇ جىلغىدىن ئۆتۈشۈم قىيىن بولىدۇ، شۇڭا سەن كېلىپ، مېنىڭ ئۆيۈمدىن بىر جايدا نامىز ئوقۇپ بەرگەن بولساڭ، مەن شۇ جاينى نامازگاھ قىلىۋالغان بولسام، ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ بولىدۇ، ـ دېدى. ئەتىسى ئەتىگەن تاڭ خېلى يورۇغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن يېتىپ كېلىپ، ئىجازەت سورىدى ۋە ئۆيگە كىرىپلا:

ـ قايسى جايدا نامىز ئوقۇپ بېرىشىمنى ياخشى كۆرىسەن؟ ـ دېدى. مەن نامىز ئوقۇشنى ياقتۇرىدىغان بىر جاينى كۆرسەتتىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئورنىدىن تۇرۇپ: «اللە ئەكبەر!» دەپ نامازغا تۇردى. بىز ئارقىسىدا سەپ تۈزۈپ ئىقتىدا قىلدۇق. ئىككى رەكئەت نامىز ئوقۇغاندىن كېيىن سالام بەردى، بىزمۇ سالام بەردۇق. نامازدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى شورپا پىشقىچە ساقلاپ تۇرۇشقا تۇتۇۋالدىم. مەھەللىلىك بىر مۇنچە كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مېنىڭ ئۆيۈمدە ئىكەنلىكىنى ئاڭلاپ يۇگۇرەپ كەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۆيدە ئادەم كۆپىيىپ كەتتى. ئاربىدىن بىرى:

ـ مالىك كۆرۈنمەيدىغۇ، ئۇ نېمە ئىش قىلىۋاتىدۇ؟ ـ دېگەنىدى، يەنە بىرەيلەن:

ـ ئۇ، اللە ۋە اللەنىڭ رەسۇلىنى ياخشى كۆرمەيدىغان مۇناپىق، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداق دېمە! ئۇنىڭ اللەنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ: ''لا إله إلا الله (اللەتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر)'' دېگەنلىكىنى بىلمەمسەن؟ ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئۇنىڭ اللەنىڭ رازىلىقىنى كۆزلىگەنلىكىنى اللە ۋە اللەنىڭ رەسۇلى ئوبدان بىلىدۇ. ئەمما، اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز ئۇنىڭ

مۇھەببىتىنى پەقەت مۇناپىقلارغىلا بېغىشلايدىغانلىقىنى ۋە پەقەت مۇناپىقلار بىلەنلا سۆزلىشىدىغانلىقىنى كۆرۈپ تۇرىمىز، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ شەك ـ شۇبھىسىزكى، اللە ئۆزىنىڭ رازىلىقىنى كۆزلەپ: "لا إله إلا الله (اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دېگەن كىشىگە دوزاخنى ھارام قىلدى، ـ دېدى.

مەھمۇد ئىبنى رەبىئ مۇنداق دەيدۇ: مەن بۇ ھەدىسنى يەزىد ئىبنى مۇئاۋىيە قوماندانلىقىدا (رۇم زېمىنىدا) ئېلىپ بېرىلغان بىر غازاتتا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بولغان ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ھۇزۇرىدا بىر توپ كىشىگە سۆزلەپ بەرگەن ئىدىم. ئەبۇ ئەييۇب (ئۇ مۇشۇ غازاتتا شېھىد بولغان. اللە ئۇنىڭدىن رازى بولسۇن!) ماڭا قارشى قويۇپ:

ـ اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن بۇ سۆزلەرنى ھەرگىزمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەن دەپ ئويلىمايمەن، ـ دېدى. بۇ سۆز ماڭا بەك ئېغىر كەلدى ـ دە:

ـ اللە مېنى بۇ غازاتتىن قايتقىچە سالامەت قىلىپ، ئىتبان ئىبنى مالىكنى قەۋمىنىڭ مەسچىتىدە تىرىك تاپسىملا، بۇ ھەدىسنى ئۇنىڭدىن قايتا سورايمەن دەپ اللەقا ۋەدە قىلدىم. سالامەت قايتقاندىن كېيىن، ھەج (ياكى ئۆمرە) گە ئىھرام باغلاپ، شامدىن مەككىگە باردىم، ئاندىن مەدىنىگە كېلىپ، بەنىي سالىم ئايمىقىغا باردىم. ئىتبان قەۋمىگە ئىمام بولۇپ نامار ئوقۇۋاتقان ئىكەن. ئۇ نامازنى تۈگەتكەندىن كېيىن، مەن ئۇنىڭغا سالام بېرىپ، ئۆزەمنى تونۇشتۇردۇم. ئۇ قېرىپ كۆزىدىنمۇ ئايرىلىپ قالغان ئىكەن. مەزكۇر ھەدىس توغرۇلۇق سورىۋىدىم، ئىتبان ئۇ ھەدىسنى ماڭا بۇرۇن سۆزلەپ بەرگىنىگە ئوخشاش قىلىپ سۆزلەپ بەردى.

(بۇخارى: 1186)

18 – ولمالك والنسائي منه الصلاة في البيت.

18 ـ مالىك ۋە نەسائى: ئۆيدە نامازغا ئوقۇپ بېرىشنى، ـ دەپ رىۋايەت قىلغان[1].

19 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قِلت: يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هَذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ أَوْ نَفْسِهِ.**

19 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت كۈنى سېنىڭ شاپائىتىڭدىن كىم بەھرىمەن بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىۇدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! مەن سېنىڭ ھەدىسكە بولغان ھېرىسمەنلىكىڭگە قاراپ، ھېچكىم بۇ مەسىلىنى ئەبۇ ھۇرەيرىدىن بۇرۇن سورىمايدىغۇ دەپ ئويلىغانىدىم. قىيامەت كۈنى مېنىڭ شاپائىتىمدىن بەھرىمەن بولىدىغانلار چىن قەلبىدىن: ”لا إله إلا الله (اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)“ دېگەن كىشىلەردۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 99)

20 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَا يَسْمَعُ بِي أَحَدٌ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ يَهُودِيٌّ وَلَا نَصْرَانِيٌّ ثُمَّ يَمُوتُ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَّا كَانَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ.**

20 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام مۇنداق دېگەن:

«مۇھەممەدنىڭ نەپسى ئىلكىدە بولغان اللە بىلەن قەسەمكى، يەھۇدىي ياكى خرىستىئان بولسۇن، مەيلى كىم بولسا بولسۇن، مېنىڭ

[1] ئەلبانى (1259): سەھىھ ـ دېگەن.

پەيغەمبەر ئىكەنلىكىمنى ئاڭلاپ تۇرۇپ، مەن ئېلىپ كەلگەن ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىشتىن باش تارتقان هالدا ۋاپات بولىدىكەن، ئۇ چوقۇم دوزاخقا كىرىدۇ».

(مۇسلىم: 153)

21 ــ **عَنْ صُهَيْبٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ خَيْرٌ وَلَيْسَ ذَاكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.**

21 ـ سۇھەيب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاهۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پاھ! مۇئمىن كىشىنىڭ هالى نېمىدېگەن ياخشى؟! ئۇنىڭ بارلىق ئەھۋالى ئۇنىڭ ئۈچۈن ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدۇ، بۇ خۇسۇسىيەت پەقەت مۇئمىنگىلا خاستۇر. مۇئمىن خۇشال بولىدىغان ئىشقا يولۇقسا، اللهقا شۈكرى ئېيتىدۇ. مانا بۇ، ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر ياخشىلىق؛ ئەگەر زىيان ـ زەخمەتكە يولۇقسا، ئۇنىڭغا سەۋر قىلىدۇ. مانا بۇمۇ ئۇنىڭ ئۈچۈن بىر ياخشىلىق هېسابلىنىدۇ».

(مۇسلىم: 2999)

22 – **قِيلَ لِوَهْبِ بْنِ مُنَبِّهٍ أَلَيْسَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِفْتَاحُ الْجَنَّةِ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لَيْسَ مِفْتَاحٌ إِلَّا لَهُ أَسْنَانٌ فَإِنْ جِئْتَ بِمِفْتَاحٍ لَهُ أَسْنَانٌ فُتِحَ لَكَ وَإِلَّا لَمْ يُفْتَحْ لَكَ.**

22 ـ ۋەھب ئىبنى مۇنەببىھتىن:

ـ "اللهتىن باشقا هېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر" دېگەن كەلىمە جەننەتنىڭ ئاچقۇچى ئەمەسمۇ؟ ـ دەپ سورالغانىدى، ئۇ:

ـ توغرا، بىراق هەر قانداق ئاچقۇچنىڭ چىشى بولىدۇ، چىشى بار ئاچقۇچنى ئېلىپ كەلسەڭ (قۇلۇپ) ئېچىلىدۇ، ئەمما چىشى يوق ئاچقۇچنى كۆتۈرۈپ كەلسەڭ ئېچىلمايدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى مۇئەللەق رىۋايەت قىلغان)

23 – عَنْ يَحْيَى بْنِ طَلْحَةَ قَالَ: إن عُمَرُ رأى طَلْحَةَ كئيبا بَعْدَ ما توفي رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ واستخلف أبو بكر، فَقَالَ له: مَا لكَ لعلك ساءتك إِمْرَةُ ابْنِ عَمِّكَ أبي بكر؟ قَالَ: لا، وأثنى عليه خيرا. وقال إني لأجدركم ألا تسوءني إمرته، وَلَكِن كلمة سَمِعْتُها من رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُها، قال:"إِنِّي لأَعْلَمُ كَلِمَةً لا يَقُولُهَا عَبْدٌ عِنْدَ مَوْتِهِ إلا فرج الله عنه كربته، وَإِنَّ جَسَدَهُ وَرُوحَهُ لَيَجِدَانَ لَهَا رَوْحًا" فما منعني أن أسأل عنها إلا القدرة عليها حتى مات. قَالَ عمر: إني لأعرفها. قال: فلله الحمد ما هي؟ قال: هل تعلم كلمة هي أعظم من كلمة عرضها على عمه عند الموت، ولو علم أن شيئا أعظم منها لأمره به. قال طلحة: هي والله.

23 ـ يەھيا ئىبنى تەلھە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇپ، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىپە بولغاندىن كېيىن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ غەم ـ قايغۇغا چۆمۈپ كەتكەنلىكىنى كۆرۈپ:

ـ نېمە بولدۇڭ؟ نېمىگە بۇنچە قايغۇرۇپ ئولتۇرىسەن، تاغاڭنىڭ ئوغلى ئەبۇ كرىنىڭ خەلىپە بولغىنىغا ئىچىڭ ئېچىشىۋاتامدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى، تەلھە:

ـ ئۇنداق ئەمەس، ـ دېدى ۋە ئەبۇ بەكرىنى كۆپ ماختىغاندىن كېيىن:

ـ ئەبۇ بەكرىنىڭ خەلىپە بولۇشىغا ئىچى ئەڭ ئېچىشمايدىغان كىشى مەن بولمەن. بىراق مەن پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «شۇبھىسىزكى، مەن بىر كەلىمىنى بىلىمەن. ھەر قانداق بىر كىشى ئۆلىدىغان چاغدا ئۇ كەلىمىنى دېسە، الله ئۇنى غەم ـ قايغۇدىن خالاس قىلىدۇ، جەسىدى ۋە روھى ئۇ كەلىمىنىڭ خۇش پۇرىقىدىن لەززەتلىنىپ تۇرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم. مەن ئۇ كەلىمىنى سوراپ بولغۇچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇپ كەتتى، ـ دېدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئۇ كەلىمىنى مەن بىلىمەن، ـ دېدى. تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ اللەقا شۈكرى! ئۇنداقتا دەپ باق! ئۇ كەلىمە نېمە؟ ـ دەپ سورىدى.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاغىسى ئەبۇ تالىپ ئۆلىدىغان چاغدا ئۇنىڭغا دېگەن بىر كەلىمە بولىدىغان، ئۇ (سەن بىلمەكچى بولغان) كەلىمىنىڭ دەل ئۆزى شۇ. چۈنكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كەلىمىدىن پايدىلىقراق باشقا بىر كەلىمىنى بىلگەن بولسا ئىدى، ئەلۋەتتە تاغىسىغا شۇ چاغدا دېگەن بولار ئىدى، ـ دېدى. تەلھە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ توغرا. ئۇنداقتا، ئۇ كەلىمە دەل شۇ ئىكەن، ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

24 ــ **عن عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يُحَدِّثُ أَنَّ أَنَّ رِجَالًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ تُوُفِّيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَزِنُوا عَلَيْهِ حَتَّى كَادَ بَعْضُهُمْ يُوَسْوِسُ قَالَ عُثْمَانُ وَكُنْتُ مِنْهُمْ فَبَيْنَا أَنَا جَالِسٌ فِي ظِلِّ أُطُمٍ مِنْ الْآطَامِ مَرَّ عَلَيَّ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَسَلَّمَ عَلَيَّ فَلَمْ أَشْعُرْ أَنَّهُ مَرَّ وَلَا سَلَّمَ فَانْطَلَقَ عُمَرُ حَتَّى دَخَلَ عَلَى أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فَقَالَ لَهُ مَا يُعْجِبُكَ أَنِّي مَرَرْتُ عَلَى عُثْمَانَ فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيَّ السَّلَامَ وَأَقْبَلَ هُوَ وَأَبُو بَكْرٍ فِي وِلَايَةِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ حَتَّى سَلَّمَا عَلَيَّ جَمِيعًا ثُمَّ قَالَ أَبُو بَكْرٍ جَاءَنِي أَخُوكَ عُمَرُ فَذَكَرَ أَنَّهُ مَرَّ عَلَيْكَ فَسَلَّمَ فَلَمْ تَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ فَمَا الَّذِي حَمَلَكَ عَلَى ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ مَا فَعَلْتُ فَقَالَ عُمَرُ بَلَى وَاللَّهِ لَقَدْ فَعَلْتَ وَلَكِنَّهَا عُبِّيَّتُكُمْ يَا بَنِي أُمَيَّةَ قَالَ قُلْتُ وَاللَّهِ مَا شَعَرْتُ أَنَّكَ مَرَرْتَ وَلَا سَلَّمْتَ قَالَ أَبُو بَكْرٍ صَدَقَ عُثْمَانُ وَقَدْ شَغَلَكَ عَنْ ذَلِكَ أَمْرٌ فَقُلْتُ أَجَلْ قَالَ مَا هُوَ فَقَالَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تَوَفَّى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ نَسْأَلَهُ عَنْ نَجَاةِ هَذَا الْأَمْرِ قَالَ أَبُو بَكْرٍ قَدْ سَأَلْتُهُ عَنْ ذَلِكَ قَالَ فَقُمْتُ إِلَيْهِ فَقُلْتُ لَهُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي أَنْتَ أَحَقُّ بِهَا قَالَ أَبُو بَكْرٍ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا نَجَاةُ هَذَا الْأَمْرِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَبِلَ مِنِّي الْكَلِمَةَ الَّتِي عَرَضْتُ عَلَى عَمِّي فَرَدَّهَا عَلَيَّ فَهِيَ لَهُ نَجَاةٌ.**

24 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ:

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات تاپقاندا، ساھابىلاردىن بىر قانچە كىشى قاتتىق قايغۇرۇپ ئېلىشىپ قالغىلى تاس قالدى، مەنمۇ شۇلارنىڭ بىرى ئىدىم. شۇ چاغلاردا مەن بىر سېپىلنىڭ سايىسىدا تۇرسام، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يېنىمدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ماڭا سالام بېرىپتۇ. لېكىن مەن تۇيماپتىمەن. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەرھال ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا بېرىپ:

ــ مەن ئوسمانىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇنىڭغا سالام بەرسەم، ئۇ ماڭا سالام قايتۇرمىدى، ـ دەپتۇ. بۇ، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خەلىپىلىككە سايلىنىپ بولغان چاغ ئىدى. ئۆمەر ۋە ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالار مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ، سالام بەردى. ئاندىن ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ قېرىندىشىڭ ئۆمەر يېنىڭدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ساڭا سالام بەرسە، سەن ئۇنىڭ سالىمىغا جاۋاب قايتۇرماپسەن، نېمە ئۈچۈن شۇنداق قىلدىڭ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ئۇنداق قىلمىدىم، ـ دېدىم. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ياق، شۇنداق قىلدىڭ. ئى بەنى ئۇمەييە! سىلەر مۇشۇنداق مۇغەمبەرلىك قىلىسىلەر، ـ دېدى. مەن:

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن سېنىڭ مېنىڭ يېنىمدىن ئۆتكىنىڭنىمۇ، سالام قىلغىنىڭنىمۇ تۇيمىدىم، ـ دېدىم. ئەبۇ بەكرى:

ـ ئوسمانىنىڭ دېگىنى راست. ئى ئوسمان! سەن بۇ يەردە بىرەر ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇۋاتامتىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ شۇنداق، ـ دېدىم. ئە بۇبەكرى:

ـ نېمە ئىش قىلىۋاتقان؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولۇشتىن بۇرۇن، ئۇنىڭدىن دىنىمىزدىكى نىجاتلىق كەلىمىسىنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سورىۋالالمىغانىدىم، بايام شۇنى ئويلاپ، چوڭقۇر خىيالغا چۆكۈپ كېتىپتىمەن، ـ دېدىم. ئەبۇ بەكرى:

ـ مەن ئۇ كەلىمىنى سورىۋالغانىدىم، ـ دېدى. مەن ئورنۇمدىن تۇرۇپ:

ـ ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇن! ئۇ كەلىمىنى بايان قىلىشقا سەن بەكمۇ ھەقلىقسەن، ـ دېدىم. ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى:

ـ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! دىنىمىزدىكى نىجاتلىق كەلىمىسى نېمە؟ ـ دەپ سورىغانىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەن تاغام (ئەبۇ تالىب) دىن قوبۇل قىلىشىنى تەلەپ قىلغان، ئەمما تاغام رەت قىلغان كەلىمە نىجاتلىق كەلىمىسىدۇر. كىمكى ئۇ كەلىمىنى قوبۇل قىلىدىكەن، نىجات تاپىدۇ، ـ دېدى (يەنى: "لا إله إلا الله" دېگەن ئىمان كەلىمىسىنى دېمەكچى)[1].

(ئەھمەد: 21؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە بەززار)

25 – جرير رفعه: **مَنْ ماتَ لَمْ يُشْرِكْ باللهِ شَيْئًا لَمْ يَتَندَّ بِدَمٍ حَرَامٍ أُدْخَلَ مِنْ أَيِّ أَبْوابِ الْجَنَّةَ شَاءَ.**

25 ـ جەرىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللهقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمىگەن ھەم بىگۇناھ قان تۆكمىگەن ھالدا ۋاپات بولغان ھەر قانداق كىشى جەننەتنىڭ خالىغان ئىشىكىدىن كىرىدۇ».

(ئەھمەد: 16888)

26– **عَنْ رِفَاعَةَ الْجُهَنِيِّ قَالَ أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْكَدِيدِ أَوْ قَالَ بِقُدَيْدٍ فَجَعَلَ رِجَالٌ مِنَّا يَسْتَأْذِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ فَيَأْذَنُ لَهُمْ فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ رِجَالٍ يَكُونُ شِقُّ الشَّجَرَةِ الَّتِي تَلِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْغَضَ إِلَيْهِمْ مِنْ الشِّقِّ الْآخَرِ فَلَمْ نَرَ عِنْدَ ذَلِكَ مِنْ الْقَوْمِ إِلَّا بَاكِيًا فَقَالَ رَجُلٌ إِنَّ الَّذِي يَسْتَأْذِنُكَ بَعْدَ هَذَا لَسَفِيهٌ**

[1] ھەيسەمى (1): بۇ ھەدىسنىڭ سەنەددە ئىسمى ئاتالمىغان بىر كىشى بار. زۇھەرى ئۇ كىشىنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈردى، لېكىن ئىسمىنى ئاتىمىدى، ـ دېگەن.

فَحَمِدَ اللَّهَ وَقَالَ حِينَئِذٍ أَشْهَدُ عِنْدَ اللَّهِ لَا يَمُوتُ عَبْدٌ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ صِدْقًا مِنْ قَلْبِهِ ثُمَّ يُسَدِّدُ إِلَّا سُلِكَ فِي الْجَنَّةِ قَالَ وَقَدْ وَعَدَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُدْخِلَ مِنْ أُمَّتِي سَبْعِينَ أَلْفًا لَا حِسَابَ عَلَيْهِمْ وَلَا عَذَابَ وَإِنِّي لَأَرْجُو أَنْ لَا يَدْخُلُوهَا حَتَّى تَبَوَّءُوا أَنْتُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِكُمْ وَأَزْوَاجِكُمْ وَذُرِّيَّاتِكُمْ مَسَاكِنَ فِي الْجَنَّة.

26 ـ رىفائە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كېتىۋاتاتتۇق، كەدىر ياكى قۇدەيدىكەن يەرگە يېتىپ كەلگەندە، ئارىمىزدىن بىر قانچە كىشى ئۆيلىرىگە قايتىشقا رۇخسەت سورىغىلى تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامۇ ئۇلارغا رۇخسەت بېرىۋەردى. كۆپ ئۆتمەي، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم ئورنىدىن تۇرۇپ، اللەقا ھەمدۇ-سانا ئېيتقاندىن كېيىن:

ـ بىر قىسىم كىشىلەر نېمە ئۈچۈن اللەنىڭ رەسۇلى ماڭغان يولدا مېڭىشنى ياقتۇرمايدۇ؟ ـ دېگەنىدى، ھەممىمىز يىغىلاپ كەتتۇق. بىرەيلەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر مۇشۇ سۆزنى ئاڭلاپ تۇرۇپ، يەنە بىرەرسى سەندىن رۇخسەت سوراپ قالسا، ئۇ كىشى ھاماقەتلىك قىلغان بولىدۇ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللەقا ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن:

ـ ھەر قانداق بىر كىشى چىن قەلبىدىن چىقىرىپ: «اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر» دەپ گۇۋاھلىق بەرسە، ئاندىن تۇغرا يولدا مۇستەھكەم تۇرغان ھالدا ۋاپات تاپسا، مەن ئۇنىڭغا اللەنىڭ دەرگاھىدا گۇۋاھلىق بېرىمەن. اللە ئۇنى چوقۇم جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. اللە تائالا ماڭا ئۇممىتىمدىن يەتمىش مىڭ كىشىنى (ئۇلاردىن) ھېسابمۇ ئالماي، ئازابقىمۇ دۇچار قىلماي جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ۋەدە قىلدى. مەن ئۇلار جەننەتكە كىرىپ بولغۇچە، سىلەرنىڭ ۋە ئاتىلىرىڭلار، خوتۇنلىرىڭلار، ئەۋلادلىرىڭلار ئىچىدىكى ياخشى كىشىلەرنىڭ جەننەتتىن ئورۇن تۇتۇپ بولۇشىنى تىلەيمەن، ـ

دېدى[1].

(ئەھمەد: 15782)

27 ــ عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ رفعه: مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ رَبُّهُ، وَأَنِّي نَبِيُّهُ مُوقِنًا مِنْ قَلْبِهِ، وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى جِلْدِهِ حَرَّمَهُ اللَّهُ عَلَى النار.

27 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىگىسىنىڭ اللە ئىكەنلىكىنى، مېنىڭ اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىمنى چىن قەلبىدىن تونۇغان كىشىنى اللە دوزاختا ھارام قىلدى»[2].

(بەززار؛ «ئەلكەبىر»)

28 – عَنْ عِيَاضٍ الْأَنْصَارِيِّ رَفَعَهُ، قَال: "لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَلِمَةٌ عَلَى اللَّهِ كَرِيمَةٌ لَهَا عَنْدَ اللَّهِ مَكَانٌ، وَهِيَ كَلِمَةٌ مَنْ قَالَهَا صَادِقًا أَدْخَلَهُ اللَّهُ بِهَا الْجَنَّةَ، وَمَنْ قَالَهَا كَاذِبًا يَعْنِي قَالَهَا بِلِسَانِهِ حَقَنَتْ دَمَهُ وَأَحْرَزَتْ مَالَهُ وَلَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ غَدًا يُحَاسِبُهُ".

28 ـ ئىياز ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«"لا إله إلا الله (اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دېگەن بۇ كەلىمە شۇنداق ئۇلۇغ كەلىمە بولۇپ، اللەنىڭ دەرگاھىدا ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ. بۇ كەلىمىنى چىن قەلبىدىن ئېيتقان كىشىنى اللە جەننەتكە كىرگۈزىدۇ. ئەمما ساختىلىق قىلىپ، ئاغزىنىڭ ئۇچىدىلا دەپ قويغان كىشى (ئۇنىڭ بىلەن) بۇ دۇنيادا جېنى ۋە مېلىنى ساقلاپ قالالايدۇ، ئاخىرەتتە ھېسابىنى اللە ئالىدۇ»[3].

---

[1] ھەيسەمى (29): بۇ ھەدىسنىڭ بىر قىسمىنى ئىبنى ماجە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (36): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەددە ئىمران قەسىر ئىسىملىك ھەدىسى مەتروك (يەنى قوبۇل قىلىنمايدىغان) كىشى بىلەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەلۇس بار، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (55): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

29- عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَصْبَحْتُ يَوْمًا قَرِيبًا مِنْهُ وَنَحْنُ نَسِيرُ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ وَيُبَاعِدُنِي عَنْ النَّارِ قَالَ لَقَدْ سَأَلْتَنِي عَنْ عَظِيمٍ وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكْ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصُومُ رَمَضَانَ وَتَحُجُّ الْبَيْتَ ثُمَّ قَالَ أَلَا أَدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ الصَّوْمُ جُنَّةٌ وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ وَصَلَاةُ الرَّجُلِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ قَالَ ثُمَّ تَلَا تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنْ الْمَضَاجِعِ حَتَّى بَلَغَ يَعْمَلُونَ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ كُلِّهِ وَعَمُودِهِ وَذِرْوَةِ سَنَامِهِ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ وَذِرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ ثُمَّ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ قُلْتُ بَلَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ فَأَخَذَ بِلِسَانِهِ قَالَ كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا فَقُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا مُعَاذُ وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ أَوْ عَلَى مَنَاخِرِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ.

29 ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر سەپەرگە بىللە چىققانىدىم. بىر كۈنى، يولدا كېتىۋېتىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يېقىنلىشىپ قالدىم ـ دە:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ماڭا مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ۋە دوزاختىن يىراقلاشتۇرىدىغان بىرەر ئەمەلنى دەپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى مۇئاز! سەن ناھايىتى چوڭ بىر ئىشنى سورىدىڭ. بىراق ئۇ ئىش ئاللا ئاسان قىلغان كىشىگە ئاسان. اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىل، نامازنى جايىدا ئادا قىل، زاكات بەر، روزا تۇت، ھەج قىل. مەن ساڭا بارلىق ياخشى ئىشلارنىڭ دەرۋازىلىرىنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ روزا ـ ئىنسانىنى گۇناھلاردىن ساقلايدىغان قالقان؛ سەدىقە ـــ سۇ ئوتنى ئۆچۈرگەندەك گۇناھلارنى ئۆچۈرگۈچى؛ كېچىدە قوپۇپ نامаз ئوقۇش ـ تەقۋادار، سالىھ كىشىلەرنىڭ ئالامىتىدۇر، ـ دېدى.

ئاندىن اللە تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتىنى ئوقۇدى: ﴿ئۇلارنىڭ يانلىرى ئورۇن - كۆرپىدىن يىراق بولىدۇ (يەنى ئۇلار كېچىسى ئىبادەت قىلىپ ئاز ئۇخلايدۇ)، ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ (ئازابىدىن) قورقۇپ، (رەھمىتىنى) ئۈمىد قىلىپ ئۇنىڭغا دۇئا قىلىدۇ، ئۇلارغا بىز رىزىق قىلىپ بەرگەن نەرسىلەردىن (ياخشىلىق يوللىرىغا) سەرپ قىلىدۇ. ئۇلارنىڭ قىلغان ئەمەللىرىگە مۇكاپات يۈزىسىدىن اللەنىڭ ھۇزۇرىدا ساقلانغان ۋە ئۇلارنى خۇشال قىلىدىغان كاتتا نېمەتنى ھېچكىم بىلمەيدۇ﴾[1]. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ مەن ساڭا بۇ دىنىڭ بېشى، تۈۋرۈكى ۋە يۇكسەك پەللىسىنى دەپ بېرەيمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ھەئە، دەپ بەرگىن، ـ دېۋىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ دىنىڭ بېشى ئىسلام (يەنى ئىسلامنى ھەقىقىي قوبۇل قىلىش)، تۈۋرۈكى نامىز، يۇكسەك پەللىسى جىھادتۇر، ـ دېدى. ئاندىن كېيىن:

ـ مەن ساڭا بارلىق ياخشىلىقنىڭ جۇغلانغان يېرىنى دەپ بېرەي، ـ دېدى ۋە ماڭا تىلىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ـ تىلىڭنى چىڭ تۇت! ـ دېدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز سۆزلىرىمىزدىنمۇ ھېساب بېرەمدىمىز؟ ـ دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئىسىت ساڭا، ئى مۇئاز! كىشىلەرنى دوزاخقا دۈم تاشلايدىغان نەرسە شۇ تىللىرى بولماي نېمە؟ ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 2616)

30- عَنْ أَبِي أَيُّوبَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ قَالَ مَا لَهُ مَا لَهُ وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَبٌ مَا

[1] سۈرە سەجدە، 16-17- ئايەت.

[2] ئەلبانى (2110): سەھىھ - دېگەن.

لَهُ تَعْبُدُ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ وَتَصِلُ الرَّحِمَ.

30 ـ ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا:

ـ ماڭا مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان بىر ئىشنى دەپ بەرسەڭ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەتراپىدىكىلەر:

ـ ئۇنىڭغا نېمە بولغانىدۇ؟ ئۇنىڭغا نېمە بولغانىدۇ؟ ـ دېيىشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا جاۋابەن:

ـ ئۇنىڭ بىرەر ھاجىتى بار ئىكەن، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ كىشىگە:

ـ اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىل، نامازنى جايىدا ئادا قىل، زاكات بەر، سىلە-رەھىم قىل! ـ دېدى.

(بۇخارى: 1396)

31 – عن عَبْد اللَّهِ بْن عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قال قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ سَيُخَلِّصُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي عَلَى رُءُوسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ سِجِلًّا كُلُّ سِجِلٍّ مِثْلُ مَدِّ الْبَصَرِ ثُمَّ يَقُولُ أَتُنْكِرُ مِنْ هَذَا شَيْئًا أَظَلَمَكَ كَتَبَتِي الْحَافِظُونَ فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ فَيَقُولُ أَفَلَكَ عُذْرٌ فَيَقُولُ لَا يَا رَبِّ فَيَقُولُ بَلَى إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً فَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ فَتَخْرُجُ بِطَاقَةٌ فِيهَا أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فَيَقُولُ احْضُرْ وَزْنَكَ فَيَقُولُ يَا رَبِّ مَا هَذِهِ الْبِطَاقَةُ مَعَ هَذِهِ السِّجِلَّاتِ فَقَالَ إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ قَالَ فَتُوضَعُ السِّجِلَّاتُ فِي كَفَّةٍ وَالْبِطَاقَةُ فِي كَفَّةٍ فَطَاشَتْ السِّجِلَّاتُ وَثَقُلَتْ الْبِطَاقَةُ فَلَا يَثْقُلُ مَعَ اسْمِ اللَّهِ شَيْءٌ.

31 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا قىيامەت كۈنى پۈتۈن خالايىقنىڭ ئالدىدا مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بىر كىشىنى دوزاختىن قۇتۇلدۇرىدۇ. ئۇنىڭ ئەمەللىرى يېزىلغان توقسان توققۇز دەپتەرنى ئاچىدۇ، ھەر بىر دەپتەر (چوڭلۇقىدىن) كۆز يەتكۈدەك يەرنى ئىگەللەيدۇ، ئاندىن اللە تائالا ئۇنىڭغا:

ـ بۇ دەپتەردە خاتىرىلەنگەن گۇناھلىرىڭدىن بىرەرسىنى ئىنكار قىلالامسەن؟ ھەممە ئىشلىرىڭنى خاتىرىلەپ تۇرغۇچى پەرىشتىلىرىم ساڭا زۇلۇم قىپتىمۇ؟ ـ دەپ سورايدۇ. ئۇ:

ـ ياق، ئى الله! ـ دەيدۇ. الله تائالا:

ـ بۇ گۇناھلىرىڭ ئوچۇن ئېيتقۇدەك ئۆزرەڭ بارمۇ؟ ـ دەپ سورايدۇ، ئۇ:

ـ ياق، مېنىڭ ھېچ بىر ئۆزرەم يوق، ئى الله! ـ دەپ جاۋاب بېرىدۇ. الله تائالا:

ـ ئۇنداقتا، بىزنىڭ دەرگاھىمىزدا سېنىڭ بىر ياخشى ئىشىڭ بار، سەن بۇگۇن ھېچبىر زۇلۇمغا ئۇچرىمايسەن، ـ دەيدۇ. شۇ ھامان: ''الله‌تىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام الله‌نىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن'' دېگەن كەلىمە پۈتۈلگەن بىر ۋاراقچە چىقىدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا:

ـ تارازىغا كەل! ـ دەيدۇ. ئۇ:

ـ ئى الله! بۇ ۋاراقچە گۇناھ بىلەن تولغان بۇنچە دەپتەرنىڭ ئالدىدا نېمىگە تەڭ بولالىسۇن؟ ـ دەيدۇ. الله تائالا ئۇنىڭغا:

ـ سەن بۇگۇن ھېچقانداق زۇلۇمغا ئۇچرىمايسەن، ھەققىڭنى تولۇق ئالىسەن، ـ دەيدۇ. ئاندىن دەپتەرلەرنى تارازىنىڭ بىر تەخسىسىگە، ۋاراقچىنى يەنە بىر تەخسىسىگە قويۇپ تارتىدۇ. دەپتەرلەر يېنىك كېلىپ، ۋاراقچە ئۇلارنى بېسىپ كېتىدۇ. ھېچبىر نەرسە الله‌نىڭ ئىسمى ئالدىدا ئېغىرلىق باسالمايدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2639)

[1] ئەلبانى (2127): سەھىھ. ـ دېگەن.

ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ تەبىرى

32 ــ عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةٍ عَلَى أَنْ يُوَحَّدَ اللَّهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصِيَامِ رَمَضَانَ وَالْحَجِّ فَقَالَ رَجُلٌ الْحَجُّ وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ لَا صِيَامُ رَمَضَانَ وَالْحَجُّ هَكَذَا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

32 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىسلام دىنى ــ اللەنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە ئىشىنىش، نامازنى ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەج قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۈستىگە قۇرۇلدى».

بىر كىشى ئىبنى ئۆمەردىن:

ــ ھەج قىلىش دېگەن سۆزنى روزا تۇتۇش دېگەن سۆزدىن بۇرۇن دېدىمۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئىبنى ئۆمەر:

ــ ياق، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە ھەج قىلىش» دەپ، ھەج كەلمىسىنى كېيىن دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 16)

33 ــ وفي رواية: عَلَى أَنْ يُعْبَدَ اللَّهُ وَيُكْفَرَ بِمَا دُونَهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَحَجِّ الْبَيْتِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ.

33 ـ مۇسلىمنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: «ئىسلام دىنى ــ اللەتىن باشقا بارچە مەبۇدلارنى ئىنكار قىلىپ، ئىبادەتنى پەقەت اللەقىلا قىلىش، نامازنى ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە بەيتۇللانى تاۋاب

قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۇستىگە قۇرۇلدى» دېيىلگەن.
(مۇسلىم: 16)

34 ــ وفي اخرى: عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ وَحَجِّ الْبَيْتِ.

34 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىسلام دىنى ـ اللەتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىش، نامىاز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش ۋە بەيتۇللانى تاۋاب قىلىشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۇستىگە قۇرۇلدى» دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 2609)

35 – وفي اخرى: أَنَّ رَجُلًا قَالَ لَهُ أَلَا تَغْزُو قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصِيَامِ رَمَضَانَ.

35 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: بىر كىشى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ غازاتقا چىقمامسەن؟ ـ دېدى. ئىبنى ئۆمەر ئۇنىڭغا:

ـ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئىسلام دىنى ـ اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىش، نامىاز ئوقۇش، زاكات بېرىش، بەيتۇللانى تاۋاب قىلىش ۋە رامىزاندا روزا تۇتۇشتىن ئىبارەت بەش ئاساس ئۇستىگە قۇرۇلدى» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(نەسائى: 5001)

36 ــ عَنْ يَحْيَى بْنِ يَعْمَرَ قَالَ كَانَ أَوَّلَ مَنْ قَالَ فِي الْقَدَرِ بِالْبَصْرَةِ مَعْبَدٌ الْجُهَنِيُّ

[1] ئەلبانى (2104): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (4628): سەھىھ ـ دېگەن.

فَانْطَلَقْتُ أَنَا وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْحِمْيَرِيُّ حَاجَّيْنِ أَوْ مُعْتَمِرَيْنِ فَقُلْنَا لَوْ لَقِينَا أَحَدًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْنَاهُ عَمَّا يَقُولُ هَؤُلَاءِ فِي الْقَدَرِ فَوُفِّقَ لَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ دَاخِلًا الْمَسْجِدَ فَاكْتَنَفْتُهُ أَنَا وَصَاحِبِي أَحَدُنَا عَنْ يَمِينِهِ وَالْآخَرُ عَنْ شِمَالِهِ فَظَنَنْتُ أَنَّ صَاحِبِي سَيَكِلُ الْكَلَامَ إِلَيَّ فَقُلْتُ أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ إِنَّهُ قَدْ ظَهَرَ قِبَلَنَا نَاسٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَتَقَفَّرُونَ الْعِلْمَ وَذَكَرَ مِنْ شَأْنِهِمْ وَأَنَّهُمْ يَزْعُمُونَ أَنْ لَا قَدَرَ وَأَنَّ الْأَمْرَ أُنُفٌ قَالَ فَإِذَا لَقِيتَ أُولَئِكَ فَأَخْبِرْهُمْ أَنِّي بَرِيءٌ مِنْهُمْ وَأَنَّهُمْ بُرَآءُ مِنِّي وَالَّذِي يَحْلِفُ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ لَوْ أَنَّ لِأَحَدِهِمْ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فَأَنْفَقَهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ حَتَّى يُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ ثُمَّ قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعَرِ لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ وَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنْ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ الْإِحْسَانِ قَالَ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ السَّاعَةِ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ قَالَ فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا قَالَ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةُ رَبَّتَهَا وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ قَالَ ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا ثُمَّ قَالَ لِي يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مَنْ السَّائِلُ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ.

36 ـ يەھيا ئىبنى يەئمەر مۇنداق دەيدۇ: مەئبەد جۇھەنى بەسرە شەھىرىدە تەقدىر توغرىسىدا تۇنجى بولۇپ قالايمىقان سۆز تاپقان كىشى ئىدى. مەن ھۇمەيد ئىبنى ئابدۇررراھمان ھىمىيەرى بىلەن ھەج (ياكى ئۆمرە) قىلغىلى مەككىگە باردىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ساھابىلىرىدىن بىرەرسىنى تاپساق، تەقدىر توغرىسىدا يەنى بۇلار تاپقان

سۆزلەر توغرىسىدا سوراپ باقايلى دېيىشتۇق. ئابدۇللا ئىبنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن مەسچىتنىڭ ئىشكى تۆۋىدە ئۇچرىشىپ قالدۇق، ئۇ مەسچىتكە ماڭغان ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن، ھەمراھىم ئىككىمىز ئۇنىڭ ئىككى بېقىنىغا ئۆتتۇق. قارىسام، ھەمراھىم مېنىڭ سۆز باشلىشىمنى كۈتۈۋاتقانەك قىلىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، مەن:

ـ ئى ئەبۇ ئابدۇراھمان! بىز تەرەپلەردە قۇرئان ئوقۇيدىغان، ئىلىم تەلەپ قىلىدىغان، تەقدىرگە ئىشەنمەيدىغان ۋە: ”ھەر ئىش الله تەرىپىدىن ئالدىن پىلانلانمىغان“ دەيدىغان بىر قىسىم كىشىلەر پەيدا بولدى، ـ دېۋىدىم. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ـ سەن ئۇلار بىلەن كۆرۈشسەڭ، ئۇيىتىپ قويغىنكى، مەن ئۇلاردىن، ئۇلارمۇ مەندىن ئادا ـ جۇدادۇر. الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارنىڭ بىرەرسى ئۇھۇد تېغىدەك ئالتۇننى الله يولىدا سەدىقە قىلسىمۇ، تەقدىرگە ئىمان ئېيتمىغۇچە، الله ئۇلارنىڭ سەدىقىسىنى قوبۇل قىلمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن يەنە سۆز باشلاپ مۇنداق دېدى:

ـ دادام ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا مۇنۇ ھەدىسنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى: بىر كۈنى بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىدا ئولتۇراتتۇق. بىردىنلا قېشىمىزدا كىيىملىرىنىڭ رەڭگى ناھايىتى ئاق، چاچلىرى قاپقارا بىر كىشى پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ ئادەمدە سەپەرنىڭ ئالامىتى كۆرۈنمەيتتى. ھېچ قايسىمىز ئۇ كىشىنى تونۇمايتتۇق. ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ ئولتۇردى. ئاندىن ئۆزىنىڭ ئىككى تىزىنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىككى تىزىغا تەگكۈزۈپ، ئىككى ئالقىنىنى ئىككى يوتىسىغا قويۇپ تۇرۇپ:

ـ ئى مۇھەممەد! ماڭا ئىسلامنىڭ نېمە ئىكەنلىكى توغرىسىدا سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىسلام دېگىنىمىز، بىر الله تىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ

يوقلىقىغا ۋە مۇھەممەدنىڭ اللەنىڭ ئەلچىسى ئىكەنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىش، نامىاز ئوقۇش، زاكات بېرىش، رامىزاندا روزا تۇتۇش، ھەرەمگە بېرىشقا قادىر بولالىغانلار ھەج قىلىشتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ــ راست ئېيتتىڭ، ـ دېدى. بىز ئۇ كىشىنىڭ ئۆزى سوريغان سوئالغا بېرىلگەن جاۋابنى "راست ئېيتتىڭ" دەپ تەستىقلىغانلىقىدىن ئەجەپلەندۇق. ئۇ كىشى يەنە:

ـ ماڭا ئىمانىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىمان دېگەن، اللەقا ۋە اللەنىڭ پەرىشتىلىرىگە، كىتابلىرىغا، پەيغەمبەرلىرىگە، قىيامەتكە، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ اللە تائالانىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بىلەن بولىدىغانلىقىغا ئىشىنىشتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ راست ئېيتتىڭ، ـ دېدى. ئاندىن:

ـ ماڭا ئېھسانىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى ئېيتىپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ئېھسان دېگىنىمىز، اللەقا خۇددى اللەنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ھالەتتە ئىبادەت قىلىشتۇر. گەرچە سەن اللەنى كۆرەلمىسەڭمۇ، اللە سېنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ــ ماڭا قىيامەتنىڭ (قاچان بولىدىغانلىقى) توغرۇلۇق سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ خۇددى ساڭا ئوخشاش، مەنمۇ ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ــ ئۇنداقتا، ماڭا قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرى ھەققىدە سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ دېدەك ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغقان چاغدا، يالاڭ ئاياغ، يالاڭتۆش، كەمبەغەل پادىچىلار چوڭ بىنالارنى سېلىش بىلەن پەخىرلەنگەن چاغدا، قىيامەت يېقىنلاشقان بولىدۇ، ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ كىشى كېتىپ قالدى. مەن ھەيران بولغانچە تۇرۇپ قاپتىمەن. پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ئۆمەر! سوئال سورىغۇچىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ اللە ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ جىبرىئىل بولىدۇ، سىلەرگە دىنىڭلارنى ئۆگەتكىلى كەپتۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 8)

37 – وفي رواية: **إِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَحَجُّ الْبَيْتِ وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَالِاغْتِسَالُ مِنْ الْجَنَابَةِ.**

37 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «نامازئوقۇش، زاكات بېرىش، ھەج قىلىش، رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇش ۋە جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش» دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4695)

38 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَوْمًا بَارِزًا لِلنَّاسِ إِذْ أَتَاهُ رَجُلٌ يَمْشِي فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِيمَانُ قَالَ الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَلِقَائِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَتْ الْمَرْأَةُ رَبَّتَهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَ الْحُفَاةُ الْعُرَاةُ رُءُوسَ النَّاسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ثُمَّ انْصَرَفَ الرَّجُلُ فَقَالَ**

[1] ئەلبانى (2930): سەھىھ ـ دېگەن.

رُدُّوا عَلَيَّ فَأَخَذُوا لِيَرُدُّوا فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ.

38 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى كىشىلەرنىڭ ئالدىدا تۇراتتى، بىر كىشى كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىمان دېگىنىمىز، اللەنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە ئىشىنىش، پەرىشتىلەرگە ئىشىنىش، پەيغەمبەرلەرگە ۋە پەيغەمبەرلەرگە چۈشۈرۈلگەن كىتابلارغا ئىشىنىش، اللە بىلەن ئۇچرىشىشقا ۋە ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە ئىشىنىشتىن ئىبارەتتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىسلام دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىسلام دېگىنىمىز، اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىش، نامازنى جايىدا ئادا قىلىش، اللە پەرز قىلغان زاكاتنى بېرىش ۋە رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇشتىن ئىبارەتتۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئېھسان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئېھسان دېگىنىمىز، اللەقا خۇددى اللەنى كۆرۈپ تۇرۇۋاتقاندەك ئىبادەت قىلىشتۇر. چۈنكى سەن اللەنى كۆرمىگەن بىلەن، اللە سېنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! قىيامەت قاچان بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ خۇددى ساڭا ئوخشاش، مەنمۇ ئۇنىڭ قاچان بولىدىغانلىقىنى بىلمەيمەن. لېكىن مەن ساڭا قىيامەتنىڭ بەزى ئالامەتلىرىنى دەپ بېرەي، دېدەكنىڭ ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى تۇغۇشى، يالاڭئاياق، يالاڭتۆش پادىچىلارنىڭ خەلقە باش بولۇشى قاتارلىقلار شۇلارنىڭ جۈملىسىدىندۇر. قىيامەتنىڭ قاچان بولۇشى اللەتىن باشقا ھېچ كىم

بىلىمەيدىغان بەش غەيب قاتاردىن بولۇپ، الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿قىيامەت (نىڭ بولىدىغان ۋاقتى) توغرىسىدىكى بىلىم ھەقىقەتەن اللەنىڭ دەرگاھىدادۇر. الله يامغۇرنى (ئۆزى بەلگىلىگەن ۋاقىتتا ۋە ئۆزى بەلگىلىگەن جايغا) ياغدۇرىدۇ، بەچچىدانىدىكى (تۆرەلمىنىڭ) نېمە ئىكەنلىكىنى (يەنى ئوغۇلمۇ، قىزمۇ، بېجىرىممۇ، كەمتۈكمۇ، بەختلىكمۇ، بەختسىزمۇ) الله بىلىدۇ﴾[1] دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى كەينىگە بۇرۇلۇپ كېتىپ قالدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى قايتۇرۇپ كېلىڭلار! ـ دېدى. لېكىن ساھابىلار ئۇنى ئىزدەپ تاپالمىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ كىشى جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بولۇپ، كىشىلەرگە دىنىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن كەلگەن، ـ دېدى.

(بۇخارى: 4777)

39 ــ وفي رواية: سَلُونِي فَهَابُوهُ أَنْ يَسْأَلُوهُ فَجَاءَ رَجُلٌ فَجَلَسَ عِنْدَ رُكْبَتَيْهِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِسْلَامُ ... وفي آخر كل سؤال صَدَقْتَ وفي الْإِحْسَان قَالَ أَنْ تَخْشَى اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنَّكَ إِنْ لَا تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ ... وفيها: وَإِذَا رَأَيْتَ الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الصُّمَّ الْبُكْمَ مُلُوكَ الْأَرْضِ وفيها: هَذَا جِبْرِيلُ أَرَادَ أَنْ تَعَلَّمُوا إِذْ لَمْ تَسْأَلُوا وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَلِقَائِهِ وَتُؤْمِنَ بِالْبَعْثِ الْآخِرِ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا تُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا الْإِحْسَانُ قَالَ الْإِحْسَانُ أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَتَى السَّاعَةُ قَالَ مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ وَلَكِنْ سَأُحَدِّثُكَ عَنْ أَشْرَاطِهَا إِذَا وَلَدَت الْمَرْأَةُ رَبَّتَهَا فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا وَإِذَا كَانَ الْحُفَاةُ الْعُرَاةُ رُءُوسَ النَّاسِ فَذَاكَ مِنْ أَشْرَاطِهَا فِي خَمْسٍ لَا يَعْلَمُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنْزِلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ ثُمَّ انْصَرَفَ الرَّجُلُ فَقَالَ رُدُّوا عَلَيَّ فَأَخَذُوا

[1] سۈرە لوقمان، 34- ئايەت.

لِيَرُدُّوا فَلَمْ يَرَوْا شَيْئًا فَقَالَ هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ.

39 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ مەندىن (مەسىلە) سوراڭلار! ــ دېدى. ساھابىلەر سوراشتىن ئەيمەندى. دەل شۇ پەيتتە، بىر كىشى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تىزىنىڭ يېنىدا ئولتۇرۇپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىسلام دېگەن نېمە؟ ـ دېگەندەك سوئاللارنى سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر قېتىم ئۇنىڭ سوئالىغا جاۋاب بەرگەندە، ئۇ كىشى:

ـ توغرا ئېيتتىڭ، ـ دەيتتى. ئۇ كىشى:

ــ ئېھسان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئېھسان دېگىنىمىز، اللەتىن خۇددى اللەنى كۆرۈپ تۇرغاندەك قورقۇش بولۇپ، گەرچە بىز اللەنى كۆرەلمىسەكمۇ، اللە بىزنى ھەمىشە كۆرۈپ تۇرىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

بۇ رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يەنە قىيامەتنىڭ ئالامەتلىرىنى ساناپ: «يالاڭئاياق، يالاڭتۆش پادىچىلارنىڭ، گاس ۋە كورلارنىڭ يەر شارىغا پادىشاھ بولۇۋالغىنىنى كۆرسەڭ (قىيامەتنى كۆت)» دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ رىۋايەتتە يەنە: «ئۇ جىبرىئىل بولۇپ، سىلەر سورىمىغاندىن كېيىن، سىلەرنىڭ بىلۈپلىشىڭلار ئۈچۈن كېلىپ سوئال سورىدى» دېگەن.

(مۇسلىم: 10)

40 ــ **ولأحمد والبزار عن ابن عباس: الْإِيمَانُ أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَتُؤْمِنَ بِالْمَوْتِ وَبِالْحَيَاةِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَتُؤْمِنَ بِالْجَنَّةِ وَالنَّارِ وَالْحِسَابِ وَالْمِيزَانِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ كُلِّهِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ.**

40 ـ ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار (ئىككىسى) ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

ـ ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دېگەن سوئالغا:

ـ ئىمان دېگىنىمىز، اللهنىڭ بار ۋە بىرلىكىگە، ئاخىرەت كۈنىگە، پەرىشتىلەرگە، (الله نازىل قىلغان) كىتابقا، پەيغەمبەرلەرگە، ئۆلۈمنىڭ (ھەقلىقىگە)، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىشكە، جەننەت ۋە دوزاخنىڭ ھەقىقەتەن بارلىقىغا، بۇ دۇنيادىكى ئەمەللەرنىڭ ئاخىرەتتە سوراقى بولىدىغانلىقىغا، ئەمەللەرنىڭ قىيامەت كۈنى تارازىدا تارتىلىدىغانلىقىغا، ياخشىلىق ۋە يامانلىقنىڭ ئالدىنئالا ئورۇنلاشتۇرۇلغانلىقىغا ئىشىنىشتۇر، ــ دەپ جاۋاب بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەھمەد: 27848)

41 ــ **وفي أخرى لأحمد من طريق آخر: هَذَا جِبْرِيلُ جَاءَ لِيُعَلِّمَ النَّاسَ دِينَهُمْ وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ مَا جَاءَنِي قَطُّ إِلَّا وَأَنَا أَعْرِفُهُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ هَذِهِ الْمَرَّةُ.**

41ـ ئىمام ئەھمەدنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ:

«بۇ، كىشىلەرگە دىنىنى ئۆگىتىپ قويۇش ئۈچۈن كەلگەن جىبرىئىلدۇر. مۇھەممەدنىڭ جېنى ئىلكىدە بولغان اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، جىبرىئىل ھەر قېتىم كەلسىلا، مەن ئۇنى تونۇيتتۇم، پەقەت مۇشۇ قېتىم تونۇيالماي قاپتىمەن»[2].

(ئەھمەد: 16716)

42 – **وللكبير عن ابن عمر: مَا أَتَانِي فِي صُورَةٍ قَطُّ إِلا عَرَفْتُهُ إِلا هَذِهِ الصُّورَةَ.**

42 ـ تەبەرانى «مۇئجەمۇلكەبىر» ناملىق كىتابىدا ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«جىبرىئىل بۇندىن بۇرۇن قانداق سۈرەتتە كەلسە تونۇۋالاتتىم،

---

[1] ھەيسەمى (112): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شەھر ئىبنى ھەۋشەب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (113): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شەھر ئىبنى ھەۋشەب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

ئەمما بۇ قېتىم تونۇيالماي قاپتىمەن»[1].

(«ئەلكەبىر»)

43 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ، قَالَ: "أَرْبَعُ خِصَالٍ: وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ لِي، وَوَاحِدَةٌ لَكَ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ، وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي، فَأَمَّا الَّتِي لِي فَتَعْبُدُنِي لا تُشْرِكُ بِي شَيْئًا، وَأَمَّا الَّتِي لَكَ عَلَيَّ فَمَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ جَزَيْتُكَ بِهِ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ فَمِنْكَ الدُّعَاءُ وَعَلَيَّ الإِجَابَةُ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ عِبَادِي فَارْضَ لَهُمْ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ".

43 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللە تائالانىڭ:

«ئى ئىنسان! تۆت خىل خىسلەت بار بولۇپ، بۇنىڭ بىرى مېنىڭ، بىرى سېنىڭ، يەنە بىرى سېنىڭ ۋە مېنىڭ ئارامدا، تۆتىنچىسى سەن بىلەن باشقا ئىنسانلار ئارىسىدا؛ مېنىڭكى بولسا، سېنىڭ ماڭا ھېچ نەرسىنى شېرىك قىلماستىن ئىبادەت قىلىشىڭ؛ سېنىڭ مېنىڭ ئۈستۈمدىكىسى بولسا، قىلغان ياخشىلىقىڭنىڭ مۇكاپاتىنى چالا قويماي بېرىش؛ مەن بىلەن سېنىڭ ئاراڭدىكىسى بولسا، دۇئا سەندىن، ئىجابەت مەندىن؛ سەن بىلەن باشقا ئىنسانلار ئارىسىدىكى خىسلەت بولسا، ئۆزەڭگە نېمىنى ياخشى كۆرسەڭ، باشقىلارغىمۇ شۇنى ياخشى كۆرۈشۈڭدۇر» دېگەنلىكىنى تەلىم بەرگەن[2].

(مەۋسىلى: 2757؛ بەززار)

44 – عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ: بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ فَأَنَاخَهُ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَقَلَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُمْ أَيُّكُمْ مُحَمَّدٌ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُتَّكِئٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْهِمْ فَقُلْنَا هَذَا الرَّجُلُ الْأَبْيَضُ الْمُتَّكِئُ

---

[1] ھەيسەمى (115): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (151): بۇ ھەدىسنىڭ لەۋزى ئەبۇ يەئلانىڭدۇر. ئۇنى بەززارمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سالىھ مەرى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ يَا ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَجَبْتُكَ فَقَالَ الرَّجُلُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي سَائِلُكَ فَمُشَدِّدٌ عَلَيْكَ فِي الْمَسْأَلَةِ فَلَا تَجِدْ عَلَيَّ فِي نَفْسِكَ فَقَالَ سَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ فَقَالَ أَسْأَلُكَ بِرَبِّكَ وَرَبِّ مَنْ قَبْلَكَ آللَّهُ أَرْسَلَكَ إِلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ فَقَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ آللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ نُصَلِّيَ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ آللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ نَصُومَ هَذَا الشَّهْرَ مِنْ السَّنَةِ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ أَنْشُدُكَ بِاللَّهِ آللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْخُذَ هَذِهِ الصَّدَقَةَ مِنْ أَغْنِيَائِنَا فَتَقْسِمَهَا عَلَى فُقَرَائِنَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اللَّهُمَّ نَعَمْ فَقَالَ الرَّجُلُ آمَنْتُ بِمَا جِئْتَ بِهِ وَأَنَا رَسُولُ مَنْ وَرَائِي مِنْ قَوْمِي وَأَنَا ضِمَامُ بْنُ ثَعْلَبَةَ أَخُو بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ.

44 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتۇق، تۆگە مىنگەن بىر كىشى مەسچىتكە كىردى ـ دە، تۆگىسىنى چۆكۈرۈپ باغلىغاندىن كېيىن:

ــ قايسىڭلار مۇھەممەد بولىسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئارىمىزدا يۆلىنىپ ئولتۇراتتى. بىز:

ــ ماۋۇ يۆلىنىپ ئولتۇرغان ئاقپىشماق ئادەم شۇ، ـ دېدۇق. ئۇ كىشى:

ـ ئى ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى! ــ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ قۇلىقىم سەندە، ـ دېدى. ئۇ ئادەم:

ــ مەن سەندىن سوئال سورىماقچى، سوئالنى قوپاللىق بىلەن سورايمەن، كۆڭلۈڭگە ئالمىغايسەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ خالىغىنىڭنى سورىغىن! ـ دېدى.

ـ سەن ۋە سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ ئىگىسى بولغان اللەنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، الله ھەقىقەتەن سېنى بارلىق كىشىلەرگە

پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سەن ئارقىلىق بىزنى بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاقىت نامىز ئوقۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سەن ئارقىلىق بىزنى ھەر يىلىنىڭ بۇ ئېيىدا روزا تۇتۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن سورايكى، الله تائالا سېنى بايلىرىمىزدىن سەدىقىلەرنى يىغىپ، كەمبەغەللىرىمىزگە تارقىتىپ بېرىشكە بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە، شۇنداق.

ـ سەن الله تەرەپتىن ئېلىپ كەلگەن بارلىق تەلىماتلارغا ئىمان كەلتۈردۈم. مەن قەبىلەمنىڭ ساڭا ئەۋەتكەن ئەلچىسى، بەنى سەئىد ئىبنى بەكر قەبىلىسىدىن زىمام ئىبنى سەئلەبە بولىمەن.

(بۇخارى: 63)

45 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ نُهِينَا أَنْ نَسْأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ شَيْءٍ فَكَانَ يُعْجِبُنَا أَنْ يَجِيءَ الرَّجُلُ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ الْعَاقِلُ فَيَسْأَلَهُ وَنَحْنُ نَسْمَعُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ أَتَانَا رَسُولُكَ فَزَعَمَ لَنَا أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّ اللَّهَ أَرْسَلَكَ قَالَ صَدَقَ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ السَّمَاءَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ خَلَقَ الْأَرْضَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَمَنْ نَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ وَجَعَلَ فِيهَا مَا جَعَلَ قَالَ اللَّهُ قَالَ فَبِالَّذِي خَلَقَ السَّمَاءَ وَخَلَقَ الْأَرْضَ وَنَصَبَ هَذِهِ الْجِبَالَ آللَّهُ أَرْسَلَكَ قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا خَمْسَ صَلَوَاتٍ فِي يَوْمِنَا وَلَيْلَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا زَكَاةً فِي أَمْوَالِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا صَوْمَ شَهْرِ رَمَضَانَ فِي سَنَتِنَا قَالَ صَدَقَ قَالَ فَبِالَّذِي أَرْسَلَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ بِهَذَا قَالَ نَعَمْ قَالَ وَزَعَمَ رَسُولُكَ أَنَّ عَلَيْنَا حَجَّ الْبَيْتِ مَنْ

اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا قَالَ صَدَقَ قَالَ ثُمَّ وَلَّى قَالَ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَا أَزِيدُ عَلَيْهِنَّ وَلَا أَنْقُصُ مِنْهُنَّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَئِنْ صَدَقَ لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ.

45 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىرەر مەسىلە توغرۇلۇق سوئال سوراشتىن چەكلەنگەنىدۇق. شۇڭا سەھرادىن (بۇ چەكلىمىدىن خەۋىرى يوق) زېرەكرەك بىرسى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سوئال سورىسا، بىز خوش بولۇپ كېتەتتۇق. بىر كۈنى سەھرادىن بىر كىشى كېلىپ:

ـ ئى مۇھەممەد! سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزنىڭ يېنىمىزغا كېلىپ، سېنى اللەنىڭ ئەلچىسى دەۋاتىدىغۇ؟ ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ توغرا دەپتۇ، ـ دېدى.

ـ ئۇنداقتا، ئاسمان ـ زېمىننى كىم ياراتتى؟ بۇ تاغلارنى كىم تىكلىدى؟ تاغلارنىڭ ئىچىدىكى نۇرغۇن نەرسىلەرنى كىم ياراتتى؟

ـ اللە.

ـ ئاسمان ـ زېمىنلارنى ياراتقان، تاغلارنى تىكلىگەن زاتنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، ھەقىقەتەن اللە سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ـ ھەئە، شۇنداق.

ـ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ”بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاخ نامازنى ئوقۇش پەرز“ دەيدىغۇ؟

ـ دېگىنى توغرا.

ـ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى، بۇنى اللە بۇيرىدىمۇ؟

ـ ھەئە، شۇنداق.

ـ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ”مالىلارنىڭ زاكىتىنى ئايرىش پەرز“ دەيدىغۇ؟

ـ دېگىنى توغرا.

ـ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى، بۇنى الله بۇيرىدىمۇ؟

ـ ھەئە، شۇنداق.

ـ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ''رامىزان ئېيىدا بىر ئاي روزا تۇتۇش پەرز'' دەيدىغۇ؟

ـ دېگەنلىرى توغرا.

ـ سېنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن سورايكى، بۇنى الله بۇيرىدىمۇ؟

ـ ھەئە، شۇنداق.

ـ سېنىڭ ئەۋەتكەن ئادىمىڭ بىزگە: ''قادىر بولالىغان ئادەمنىڭ ھەج قىلىشى پەرز'' دەيدىغۇ؟

ـ دېگىنى توغرا.

ـ سېنى ھەقىقەتنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن بۇ ئاڭلىغانلىرىمنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئورۇندايمەن.

ئۇ ئادەم كەتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ راست شۇنداق قىلالىسا، چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ» دېدى.

(مۇسلىم: 12)

46 – **وللترمذي وأبي داود والنسائي نحو ذلك.**

46 ـ تىرمىزى، ئەبۇ داۋۇد ۋە نەسائىلەرمۇ يۇقىرىقىدەك رىۋايەت قىلغان.

47 – **زاد أحمد والكبير: وَكَانَ ضِمَامٌ رَجُلًا جَلْدًا أَشْعَرَ ذَا غَدِيرَتَيْنِ فَأَقْبَلَ حَتَّى وَقَفَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي أَصْحَابِهِ فَقَالَ أَيُّكُمْ ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ قَالَ مُحَمَّدٌ قَالَ نَعَمْ فَقَالَ ابْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنِّي سَائِلُكَ وَمُغَلِّظٌ فِي الْمَسْأَلَةِ فَلَا تَجِدَنَّ فِي نَفْسِكَ قَالَ لَا أَجِدُ فِي نَفْسِي فَسَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ قَالَ أَنْشُدُكَ اللَّهَ إِلَهَكَ وَإِلَهَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَهَ مَنْ هُوَ كَائِنٌ**

بَعْدَكَ آللَّهُ بَعَثَكَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَقَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ فَأَنْشُدُكَ اللَّهَ إِلَهَكَ وَإِلَهَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَهَ مَنْ هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ تَأْمُرَنَا أَنْ نَعْبُدَهُ وَحْدَهُ لَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا وَأَنْ نَخْلَعَ هَذِهِ الْأَنْدَادَ الَّتِي كَانَتْ آبَاؤُنَا يَعْبُدُونَ مَعَهُ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ فَأَنْشُدُكَ اللَّهَ إِلَهَكَ وَإِلَهَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ وَإِلَهَ مَنْ هُوَ كَائِنٌ بَعْدَكَ آللَّهُ أَمَرَكَ أَنْ نُصَلِّيَ هَذِهِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ قَالَ اللَّهُمَّ نَعَمْ قَالَ ثُمَّ جَعَلَ يَذْكُرُ فَرَائِضَ الْإِسْلَامِ فَرِيضَةً فَرِيضَةً الزَّكَاةَ وَالصِّيَامَ وَالْحَجَّ وَشَرَائِعَ الْإِسْلَامِ كُلَّهَا يُنَاشِدُهُ عِنْدَ كُلِّ فَرِيضَةٍ كَمَا يُنَاشِدُهُ فِي الَّتِي قَبْلَهَا حَتَّى إِذَا فَرَغَ قَالَ فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَسَأُؤَدِّي هَذِهِ الْفَرَائِضَ وَأَجْتَنِبُ مَا نَهَيْتَنِي عَنْهُ ثُمَّ لَا أَزِيدُ وَلَا أَنْقُصُ قَالَ ثُمَّ انْصَرَفَ رَاجِعًا إِلَى بَعِيرِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ وَلَّى إِنْ يَصْدُقْ ذُو الْعَقِيصَتَيْنِ يَدْخُلْ الْجَنَّةَ قَالَ فَأَتَى إِلَى بَعِيرِهِ فَأَطْلَقَ عِقَالَهُ ثُمَّ خَرَجَ حَتَّى قَدِمَ عَلَى قَوْمِهِ فَاجْتَمَعُوا إِلَيْهِ فَكَانَ أَوَّلَ مَا تَكَلَّمَ بِهِ أَنْ قَالَ بِئْسَتِ اللَّاتُ وَالْعُزَّى قَالُوا مَهْ يَا ضِمَامُ اتَّقِ الْبَرَصَ وَالْجُذَامَ اتَّقِ الْجُنُونَ قَالَ وَيْلَكُمْ إِنَّهُمَا وَاللَّهِ لَا يَضُرَّانِ وَلَا يَنْفَعَانِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ بَعَثَ رَسُولًا وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ كِتَابًا اسْتَنْقَذَكُمْ بِهِ مِمَّا كُنْتُمْ فِيهِ وَإِنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ إِنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِهِ بِمَا أَمَرَكُمْ بِهِ وَنَهَاكُمْ عَنْهُ قَالَ فَوَاللَّهِ مَا أَمْسَى مِنْ ذَلِكَ الْيَوْمِ وَفِي حَاضِرِهِ رَجُلٌ وَلَا امْرَأَةٌ إِلَّا مُسْلِمًا قَالَ يَقُولُ ابْنُ عَبَّاسٍ فَمَا سَمِعْنَا بِوَافِدِ قَوْمٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ ضِمَامِ بْنِ ثَعْلَبَةَ.

47 ـ ئەھمەد ۋە تەبەرانى مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان:

زىمام كۆچتۈكگۈر ۋە تۈكلۈك بىر ئادەم بولۇپ، ئىككى دانە ئۆرۈمە چېچى بار ئىدى. ئۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرى بىلەن بىرگە تۇرۇۋاتقان بىر جايغا كېلىپ:

ـ ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى قايسىڭلار؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئوغلى مەن بولىمەن ـ، دەپ جاۋاب بەردى.

ـ سەن مۇھەممەدمۇ؟

ـ شۇنداق.

ـــ ئـى ئابـدۇلمۇتتەلىبنىڭ ئـوغلى! سـەندىن بـىر نەچـچە سـوئال سـوراماقچـىمەن، سـوئالنى قويـالراق سـورايمەن، ھەرگـىز كۆڭلـۈڭگە ئالمـىغايسەن.

ـ كۆڭلۈمگە ئالمايمەن، خالىغىنىڭنى سورىغىن.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اللەنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اللە سېنى بىزگە پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتتىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اللەنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اللە بىزنى ئىبادەتنى پەقەت اللەقىلا قىلىشقا، اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە ۋە ئاتا ـ بـوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلغان بۇتلارنى چۆرۈپ تاشلاشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ـ سېنىڭ، سەندىن ئىلگىرىكىلەرنىڭ، شۇنداقلا سەندىن كېيىن كېلىدىغانلارنىڭ ئىلاھى بولغان اللەنىڭ نامى بىلەن سەندىن سورايكى، اللە بىزنى بەش ۋاخ نامازئوقۇشقا بۇيرىدىمۇ؟

ـ ئەلۋەتتە شۇنداق.

ئـۇ يەنە زاكـات، روزا ۋە ھەج قاتـارلىق ئىسـلامدىكى پەرزلەرنـى يۇقىرىقى تەرتىپتە بىر ـ بىرلەپ سوراپ تۇرۇپ تۇرۇپ تەكەندىن كېيىن:

ـ مەن: ”اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، خـوجـىمـز مـۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن، بۇ پەرزلەرنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئادا قىلىمەن، سەن توسقان ھەرقانداق ئىشتىن يىراق تۇرىمەن، ـ دېدى. ئاندىن تۆگىسى تەرەپكە قاراپ ماڭدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئىككى ئۆرۈمە چاچلىق بۇ ئادەم راست شۇنداق قىلالىسا، جەننەتكە كىرىدۇ، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ تۆگىسىنى يېيىپ، قەۋمى تەرەپكە

قاراپ يولغا چىقتى. ئۇنىڭ يېتىپ بېرىشى بىلەن، قەۋمى ئۇنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى، ئۇنىڭ تۇنجى قىلغان سۆزى:

ـ لات ۋە ئۇززا (بۇتلارنىڭ ئىسمى) نېمىدېگەن ناچار نېمىلەر ـ ھە؟!

ـ دېيىش بولدى. قەۋمى:

ـ ئەي زىمام! ئۆزەڭنى بېسىۋال، ئاق كېسەل، ماخاۋ ۋە سارالىق بولۇپ قېلىشتىن قورق! ـ دېيىشتى. زىمام:

ـ ئىسىت سىلەرگە! ئۇ بۇتلارنىڭ قولىدىن يا زىيانلىق، يا پايدىلىق ھېچ نەرسە كەلمەيدۇ. الله سىلەرنى بۇ ئازغۇنلۇقتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن بىر پەيغەمبەر ئەۋەتىپتۇ، ئۇنىڭغا بىر كىتابنى چۈشۈرۈپتۇ، مەن: ''شېرىكسىز، يېگانە الله‌تىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم الله‌نىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر'' دەپ گۈۋاھلىق بېرىمەن. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن سىلەرنىڭ ئىجرا قىلىشىڭلارغا تېگىشلىك ئىشلارنى ۋە چەكلىنىشىڭلارغا تېگىشلىك يوليورۇقلارنى ئۆگىنىپ كەلدىم، ـ دېدى.

(راۋى مۇنداق دەيدۇ:) الله‌نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، شۇ كۈنى ئۇنىڭ ھۇزۇرىغا كەلگەن ئەر ـ ئايالالرنىڭ ھەممىسى مۇسۇلمان بولدى.

ئىبنى ئابباس مۇنداق دېدى: بىرەر قەۋمنىڭ زىمام ئىبنى سەئلەبەدىنمۇ ياخشىراق ئەلچىسىنى كۆرۈپ باقمىدۇق[1].

(ئەھمەد: 2376)

48 – **عن طَلْحَةَ بْنَ عُبَيْدِ اللَّهِ قال: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ ثَائِرَ الرَّأْسِ يُسْمَعُ دَوِيُّ صَوْتِهِ وَلَا يُفْقَهُ مَا يَقُولُ حَتَّى دَنَا فَإِذَا هُوَ يَسْأَلُ عَنْ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمْسُ صَلَوَاتٍ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ فَقَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا قَالَ لَا إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**

[1] ھەيسەمى (1599): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىمام ئەھمەدنىڭ راۋيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

وَصِيَامُ رَمَضَانَ قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُ قَالَ لَا إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الزَّكَاةَ قَالَ هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا قَالَ لَا إِلَّا أَنْ تَطَوَّعَ قَالَ فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ وَهُوَ يَقُولُ وَاللَّهِ لَا أَزِيدُ عَلَى هَذَا وَلَا أَنْقُصُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَفْلَحَ إِنْ صَدَقَ.

48 ـ تەلھە ئىبنى ئۇبەيدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا نەجدلىك بىر ئادەم كەلدى، ئۇنىڭ چاچلىرى چۈۋۈق، ئاۋازى خىرقىراق ئىدى، بىر خىل گۈڭۈلدىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى-يۇ، بىراق نېمىدېگەنلىكىنى چۈشەنگىلى بولمايتتى. ئۇ يېقىن كەلگەندە، ئۇنىڭ ئىسلام ھەققىدە سوئال سورىۋاتقانلىقىنى بىلدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ بىر كېچە ـ كۈندۈزدە بەش ۋاخ نامـاز ئوقۇش پەرزدۇر، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ بۇ بەش ۋاخ نامازدىن باشقا نامـاز بارمۇ؟ ـ دەپ سورىدى.

ـ يوق، ئەمما نەپلە نامـاز ئوقـاي دېسەڭ، ئوقۇساڭ بولىدۇ. ئۇندىن باشقا، رامـزان ئېيىدا روزا تۇتۇش پەرزدۇر.

ـ ئۇندىن باشقا روزا بارمۇ؟

ـ يوق، ئەمما نەپلە روزا تۇتاي دېسەڭ، تۇتساڭ بولىدۇ. ئۇندىن باشقا، زاكات بېرىشمۇ پەرزدۇر.

ـ بۇ زاكاتتىن باشقىسىمۇ بارمۇ؟

ـ يوق، ئەمما نەپلە سەدىقە قىلاي دېسەڭ، قىلساڭ بولىدۇ.

ـ اللە بىلەن قەسەمكى، مەن بۇلارنى كەم ـ زىيادە قىلماستىن ئىجرا قىلىمەن.

ئۇ كىشى كەتكەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ كىشى راست شۇنداق قىلالىسا، نىجات تاپىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 46)

49 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ تَسْأَلُهُ عَنْ نَبِيذِ الْجَرِّ فَقَالَ إِنَّ وَفْدَ عَبْدِ الْقَيْسِ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ الْوَفْدُ أَوْ مَنْ الْقَوْمُ قَالُوا رَبِيعَةُ قَالَ مَرْحَبًا بِالْقَوْمِ أَوْ بِالْوَفْدِ غَيْرَ خَزَايَا وَلَا النَّدَامَى قَالَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَأْتِيكَ مِنْ شُقَّةٍ بَعِيدَةٍ وَإِنَّ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ هَذَا الْحَيَّ مِنْ كُفَّارِ مُضَرَ وَإِنَّا لَا نَسْتَطِيعُ أَنْ نَأْتِيَكَ إِلَّا فِي شَهْرِ الْحَرَامِ فَمُرْنَا بِأَمْرٍ فَصْلٍ نُخْبِرْ بِهِ مَنْ وَرَاءَنَا نَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ قَالَ فَأَمَرَهُمْ بِأَرْبَعٍ وَنَهَاهُمْ عَنْ أَرْبَعٍ قَالَ أَمَرَهُمْ بِالْإِيمَانِ بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَقَالَ هَلْ تَدْرُونَ مَا الْإِيمَانُ بِاللَّهِ قَالُوا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَصَوْمُ رَمَضَانَ وَأَنْ تُؤَدُّوا خُمُسًا مِنْ الْمَغْنَمِ وَنَهَاهُمْ عَنْ الدُّبَّاءِ وَالْحَنْتَمِ وَالْمُزَفَّتِ قَالَ شُعْبَةُ وَرُبَّمَا قَالَ النَّقِيرِ قَالَ شُعْبَةُ وَرُبَّمَا قَالَ الْمُقَيَّرِ وَقَالَ احْفَظُوهُ وَأَخْبِرُوا بِهِ مَنْ وَرَائِكُمْ وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْأَشَجِّ أَشَجِّ عَبْدِ الْقَيْسِ إِنَّ فِيكَ خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ الْحِلْمُ وَالْأَنَاةُ.

49 ـ بىر ئايال ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن كوزىدا ئېچىتىلغان سىركە توغرۇلۇق سورىۋىدى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ ئايالغا مۇنۇ ھەدىس بىلەن جاۋاب بەردى: ئابدۇلقەيس جەمەتىنىڭ ئەلچىلەر ئۆمىكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلگەن ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلاردىن:

ـ سىلەر كىم بولىسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ـ بىز رەبىئە[1]، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ قارشى ئالىمىز! ئىسلامغا قارشى ئۇرۇشۇپ رەسۋا بولۇپ، پۇشايمانغا قېلىشتىن بۇرۇن ئۆز ئىختىيارىڭلار بىلەن مۇسۇلمان بولۇپ كەلگىنىڭلارنى قىزغىن قارشى ئالىمىز، ـ دېدى. ئۇلار:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز بەك يىراق جايدىن كەلدۇق. سىلەر بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا مۇزەر كاپىرلىرى بار. شۇنىڭ ئۈچۈن، بىز سېنىڭ

[1] رەبىئە چوڭ بىر قەبىلىنىڭ ئىسمى بولۇپ، ئابدۇلقەيس شۇ رەبىئە قەبىلىسى ئىچىدىكى بىر جەمەتنىڭ نامى، شۇنىڭ ئۈچۈن بۇ يەردە ئۆزلىرىنى (بىز رەبىئە) دەپ ئاتىغان.

يېنىكىغا پەقەت ئۇرۇش ھارام قىلىنغان ئايلاردىلا كېلەلەيمىز. شۇڭا سەن بىزنى چوقۇم جەننەتكە باشلايدىغان بىر ئەمەلنى قىلىشقا بۇيرىسىڭ، بىز ھەم ئۆزىمىز شۇ ئەمەلنى قىلساق ھەم ئارقىمىزدا قالغان كىشىلەرگە يەتكۈزسەك، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى تۆت ئىشقا بۇيرۇپ، تۆت ئىشنى قىلىشتىن توستى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى ئالدى بىلەن يېگانە اللەقا ئىمان ئېيتىشقا بۇيرۇپ بولۇپ:

ــ يېگانە اللەقا ئىمان ئېيتىشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ـ اللە ۋە اللەنىڭ پەيغەمبىرى بىلگۈچىدۇر، ـ دەپ جاۋاب بېرىشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللەقا ئىمان ئېيتىش دېگىنىمىز، اللەتىن باشقا ھېچبىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىشتۇر. ئاندىن نامىز ئوقۇش، زاكات بېرىش ۋە رامىزان ئېيىدا روزا تۇتۇشتۇر، ـ دېدى. ئاندىن ئۇلارغا:

ــ ئۇرۇشتا ئېلىنغان ئولجىنىڭ بەشتىن بىرىنى دۆلەت خەزىنىسىگە تاپشۇرۇشۇڭلار لازىم، ـ دېدى. ئاندىن ئۇلارنى قاپاق، كوزا ۋە موم بىلەن قاپلانغان قاچىلارنى ئىشلىتىشتىن توستى[1]. ئاندىن:

ــ بۇلارنى ئېسىڭلاردا چىڭ ساقلاڭلار ۋە ئارقاڭلاردا قالغان كىشىلەرگە يەتكۈزۈڭلار! ــ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئابدۇلقەيس جەمەتىدىكى ئەشەج ئىسىملىك كىشىگە:

ـ سەندە اللە ياقتۇرىدىغان پۇختىلىق ۋە تەمكىنلىكتىن ئىبارەت ئىككى خىسلەت بار ئىكەن، ـ دېدى.

---

[1] ئۇلار ئادەتتە قۇرۇق ئۈزۈم، خورما قاتارلىق مېۋىلەرنى سۇغا چىلاپ، بۇ خىلدىكى قاچىلاردا ساقلاپ مېۋە سۈيى قىلىپ ئىچەتتى، بۇ خىلدىكى قاچىلاردا ساقلانغان مېۋە سۈيى بەزىدە كۈنىڭ ئۆتىشى بىلەن ئېچىپ ھاراقتا ئايلىنىپمۇ قالاتتى. ئاندىن ئۇنى ئىستېمال قىلغۇچىلار، ئۇنىڭ ھاراقتا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى سەزمەستىن ئىچىپمۇ قالاتتى. بۇ چەكلىمە مانا شۇنى كۆزدە تۇتقان ئاساستا يولغا قويۇلغان ئىدى، بىراق كېيىن باشقا بىر ھەدىس ئارقىلىق ھەرقانداق قاچىنى ئىشلىتىشكە بولىدىغانلىقى، پەقەت ئىچىدىكى نەرسىنىڭ ھاراقتا ئايلانغان ـ ئايلانمىغانلىقىغا دىققەت قىلىش كېرەكلىگى بايان قىلىنغان.

بۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغۇچى شۆئبە: ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، ياغاچتىن ئويۇلغان تەڭلىنىمۇ ئىشلىتىلىشى چەكلەنگەن قاچىلار قاتارىدا تىلغا ئالغاندەك قىلغانىدى، ـ دەيدۇ.

(مۇسلىم: 17)

50 – **عَنْ عَلِيٍّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى يُؤْمِنَ بِأَرْبَعٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنِّي مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ بَعَثَنِي بِالْحَقِّ وَيُؤْمِنُ بِالْمَوْتِ وَبِالْبَعْثِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَيُؤْمِنُ بِالْقَدَرِ.**

50 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەرقانداق كىشى اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھنىڭ يوقلۇقى ۋە مېنىڭ ھەقىقەتەن اللە تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن پەيغەمبەر ئىكەنلىكىم، ئۆلۈمنىڭ ھەق ئىكەنلىكى، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش ۋە تەقدىردىن ئىبارەت بۇ تۆت ھەقىقەتكە چىن قەلبىدىن ئىشەنمىگىچە مۇئمىن بولالمايدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2145)

51 – **عَنْ الشَّرِيدِ قال قُلتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ أُمِّي أَوْصَتْ أَنْ أُعْتِقَ عَنْهَا رَقَبَةً مُؤْمِنَةً وَعِنْدِي جَارِيَةٌ سَوْدَاءُ نُوبِيَّةٌ أفأعتقها؟ قال، أدعها، فدعوتها، فجاءتْ فقالَ: من ربُّكَ؟ قالتْ: الله. قال: فمن أنا؟ قالتْ: رسول الله. قال: أعتقها فإنها مؤمنة.**

51 ـ شەرىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئانام ماڭا بىر مۇئمىن قۇل ئازاد قىلىشنى ۋەسىيەت قىلغانىدى، مېنىڭ نۇبىيەلىك قارا تەنلىك بىر دېدىكىم بار. شۇنى ئازاد قىلسام، ۋەسىيەت ئورۇنلىنامدۇ؟ ــ دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ئەلبانى (174): سەھىھ. ـ دېگەن.

ـــ دېدىكىڭنى چاقىر! ـــ دېدى. مەن دېدىكىمنى چاقىردىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن:

ـ رەببىڭ كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ اللە، ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ مەن كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ سەن اللەنىڭ پەيغەمبىرى، ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا:

ـ بۇ دېدىكىڭنى ئازاد قىلساڭ بولىدۇ، چۈنكى ئۇ مۇئمىن ئىكەن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3282)

52 – عَنْ الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا.

52 ـ ئاببباس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىگىسىنىڭ اللە، دىنىنىڭ ئىسلام ۋە پەيغەمبىرىنىڭ مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) بولغانلىقىغا چىن قەلبىدىن مەمنۇن بولغان ھەرقانداق كىشى ئىمانىنىڭ تەمىنى تېتىيدۇ».

(مۇسلىم: 34)

53 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْغَاضِرِيِّ مِنْ غَاضِرَةِ قَيْسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ فَقَدْ طَعِمَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ عَبَدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَأَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَعْطَى زَكَاةَ مَالِهِ طَيِّبَةً بِهَا نَفْسُهُ رَافِدَةً عَلَيْهِ كُلَّ عَامٍ وَلَا يُعْطِي الْهَرِمَةَ وَلَا الدَّرِنَةَ وَلَا الْمَرِيضَةَ وَلَا الشَّرَطَ اللَّئِيمَةَ وَلَكِنْ مِنْ وَسَطِ أَمْوَالِكُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَمْ يَسْأَلْكُمْ خَيْرَهُ وَلَمْ يَأْمُرْكُمْ بِشَرِّهِ.

53 ـ ئابدۇللا ئىبنى مۇئاۋىيە غازىرىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (2810): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

«اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر دەپ ئېتىقاد قىلغان، يېگانە اللەقىلا ئىبادەت قىلغان ۋە مېلىنىڭ زاكىتىنى ھەر يىلى خۇشاللىق بىلەن ئادا قىلغان كىشى ئىمانىڭ تەمىنى تېتىيدۇ. مۇنداق كىشى مېلىنىڭ قېرى، كېسەل ۋە ئەبگالىرىنى ئەمەس، بەلكى ئوتتۇرا ھاللىرىنى تاللاپ بېرىدۇ. چۈنكى اللە سىلەردىن مېلىكلارنىڭ ئەڭ ئېسىللىرىنى زاكاتقا ھېسابلاپ بېرىۋېتىشىڭلارنى تەلەپ قىلمايدۇ، مالىرىڭلارنىڭ ئەڭ ناچارلىرىنى بېرىشىڭلارغىمۇ رۇخسەت قىلمايدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1582)

54 – بَهْزَ بْنَ حَكِيمٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قُلْتُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ مَا أَتَيْتُكَ حَتَّى حَلَفْتُ أَكْثَرَ مِنْ عَدَدِهِنَّ لِأَصَابِعِ يَدَيْهِ أَلَّا آتِيَكَ وَلَا آتِيَ دِينَكَ وَإِنِّي كُنْتُ امْرَأً لَا أَعْقِلُ شَيْئًا إِلَّا مَا عَلَّمَنِي اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَإِنِّي أَسْأَلُكَ بِوَجْهِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَا بَعَثَكَ رَبُّكَ إِلَيْنَا قَالَ بِالْإِسْلَامِ قَالَ قُلْتُ وَمَا آيَاتُ الْإِسْلَامِ قَالَ أَنْ تَقُولَ أَسْلَمْتُ وَجْهِي إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَتَخَلَّيْتُ وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ كُلُّ مُسْلِمٍ عَلَى مُسْلِمٍ مُحَرَّمٌ أَخَوَانِ نَصِيرَانِ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ مُشْرِكٍ بَعْدَمَا أَسْلَمَ عَمَلًا أَوْ يُفَارِقَ الْمُشْرِكِينَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ.

54 ـ بەھز ئىبنى ھەكىم دادىسى ئارقىلىق بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن سېنىڭ يېنىڭغا كەلمەسلىككە ۋە سەن دەۋەت قىلغان بۇ دىنغا كىرمەسلىككە ئون نەچچە قېتىم قەسەم قىلغانىدىم. مەن اللە ۋە اللەنىڭ رەسۇلى ماڭا ئۆگەتكەندىن باشقىنى ئاڭقىرالمايدىغان ئادەممەن. اللە رىزاسى ئۈچۈن سەندىن بىر نەرسە سورايمۇ، اللە سېنى بىزگە نېمە بىلەن ئەۋەتتى؟ ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىسلام بىلەن، ـ دېدى. مەن:

[1] ئەلبانى (1400): سەھىھ ـ دېگەن.

ـــ ئىسلامنىڭ ئالامەتلىرى نېمە؟ ـ دەپ سورىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ”ئۆزەمنى اللهقا تاپشۇردۇم، ئىلگىرىكى قىلمىشلىرىمدىن پۈتۈنلەي قول ئۈزدۇم“ دېيىش، نامازنى ئوقۇش، زاكات بېرىش، مۇسۇلمانىنىڭ قېنىنى تۆكۈشنى هارام دەپ بىلىش، بارلىق مۇسۇلمان بىلەن هەمكارلىشىپ، قېرىنداشلارچە ئۆتۈش قاتارلىقلار ئىسلامنىڭ ئالامەتلىرىدىن هېسابلىنىدۇ. هەر قانداق بىر مۇشرىك ئىسلامنى قوبۇل قىلىپ مۇسۇلمان بولىدىكەن، ئۇ مۇشرىكلار دىيارىدىن مۇسۇلمانلار دىيارىغا كۆچمىگىچە، الله ئۇنىڭ قىلغان ئەمەللىرىنى قوبۇل قىلمايدۇ، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 2436)

55 – **عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا بَعْدَكَ وَفِي حَدِيثِ أَبِي أُسَامَةَ غَيْرَكَ قَالَ قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ فَاسْتَقِمْ.**

55 ـ سۇفيان ئىبنى ئابدۇللا ئەل سەقەفىي رەزىيەللاھۇ ئەنهۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! ماڭا ئىسلام هەققىدە سەندىن كېيىن هېچ كىمدىن بىر نەرسە سورىمىغۇدەك بىر تەلىم بەرگەن بولساڭ، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللهقا ئىمان كەلتۈردۇم دېگىن، ئاندىن الله كۆرسەتكەن توغرا يولدا مۇستەهكەم تۇرغىن! ـ دېدى.

(مۇسلىم: 38)

56 – **عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى صَلَاتَنَا وَاسْتَقْبَلَ قِبْلَتَنَا وَأَكَلَ ذَبِيحَتَنَا فَذَلِكُمْ الْمُسْلِمُ.**

56 ـ ئەنەستىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (2285): سەنەدى هەسەن، ـ دېگەن.

«كىمكى بىز ئوقۇغان نامازنى ئوقۇسا، بىزنىڭ قىبلىمىزنى قىبلە قىلسا ۋە بىز بوغۇزلىغان مالنى يېسە، ئۇ مۇسۇلماندۇر»[1].
(نەسائى: 4977)

57 – **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا الْإِيمَانُ قَالَ إِذَا سَرَّتْكَ حَسَنَتُكَ وَسَاءَتْكَ سَيِّئَتُكَ فَأَنْتَ مُؤْمِنٌ.**

57 ـ ئەبۇ ئۇمامەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئىمان دېگەن نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەگەر ياخشى ئىشلىرىڭ سېنى خۇش قىلىپ، يامان قىلمىشلىرىڭ كۆڭلۈڭنى غەش قىلسا، سەن مۇئمىندۇرسەن، ـ دېدى.
(«ئەلكەبىر»؛ ئەھمەد: 21662)

[1] ئەلبانى (4624): سەھىھ ـ دېگەن.

ئىمانىنىڭ خىسلەتلىرى ۋە ئالامەتلىرى

59 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنْ الْإِيمَانِ.

59 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىمان 70 نەچچە شاخچىدىن تەركىپ تاپقان بولۇپ، ھايا ــ شۇ شاخچىلارنىڭ بىرىدۇر».

(مۇسلىم: 35)

60 – وفي رواية: الْإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنْ الْإِيمَانِ.

60 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىمان 60 نەچچە شاخچىدىن تەركىب تاپقان بولۇپ، ھايا ـ شۇ شاخچىلارنىڭ بىرىدۇر» دېيىلگەن.

(بۇخارى: 9)

61 – وفي رواية: فَأَفْضَلُهَا قَوْلُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنْ الطَّرِيقِ.

61 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئۇنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى: ''بىر اللەتتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق'' دېيىش؛ ئەڭ تۆۋىنى كىشىلەرگە ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان نەرسىلەرنى يولدىن ئېلىۋېتىشتۇر» دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 35)

62 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَوْحًا مِنْ زَبَرْجَدَةٍ خَضْرَاءَ تَحْتَ الْعَرْشِ، فَكَتَبَ فِيهِ: إِنِّي أَنَا اللَّهُ لا إِلَهَ إِلا أَنَا، أَرْحَمُ، وَأَتَرَحَّمُ، جَعَلْتُ بَضْعَةَ عَشَرَ وَثَلاثَ مِائَةِ خُلُقٍ، مَنْ جَاءَ

بِخُلُقٍ مِنْهَا مَعَ شَهَادَةِ أَنْ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ".

62 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەرشىنىڭ ئاستىدا اللەنىڭ يېشىل ياقۇتتىن بىر تاختىسى بار بولۇپ، ئۇنىڭغا مۇنۇلار يېزىلغان: شۇبھىسىزكى، مەن اللەتئالەمەن، مەندىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مەن ھەممىدىن مېھرىبانىدۇرمەن، مەن 310 نەچچە ئەخلاق ياراتتىم، كىمكى: "لا إله إلا الله (اللەتئالەدىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دەپ گۇۋاھلىق بېرىش بىلەن بىرگە، بۇ ئەخلاقتىن بىرەرسىگە ئەمەل قىلسا، مەن ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزىمەن»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

63 – عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثٌ أَحْلِفُ عَلَيْهِنَّ لَا يَجْعَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ لَهُ سَهْمٌ فِي الْإِسْلَامِ كَمَنْ لَا سَهْمَ لَهُ فَأَسْهُمُ الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ الصَّلَاةُ وَالصَّوْمُ وَالزَّكَاةُ وَلَا يَتَوَلَّى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا فَيُوَلِّيهِ غَيْرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُحِبُّ رَجُلٌ قَوْمًا إِلَّا جَعَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَعَهُمْ وَالرَّابِعَةُ لَوْ حَلَفْتُ عَلَيْهَا رَجَوْتُ أَنْ لَا آثَمَ لَا يَسْتُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا فِي الدُّنْيَا إِلَّا سَتَرَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

63 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن كەسكىن قەسەم قىلىپ تۇرۇپ ئېيتالايدىغان مۇنداق ئۈچ ئىش بار: الله تائالا ئىسلامدا ھەسسىسى بار كىشى بىلەن ھەسسىسى يوق كىشىنى ھەرگىز باراۋەر قىلمايدۇ. ئىسلامنىڭ ھەسسىلىرى ئۈچ بولۇپ، نامراز، روزا ۋە زاكاتتىن ئىبارەتتۇر. الله بۇ دۇنيادا بىر كىشىنى دوست تۇتسا، ئۇنى ئاخىرەتتىمۇ ھەرگىز تاشلىۋەتمەيدۇ. بىر كىشى بىر قەۋمنى ياخشى كۆرسە، الله ئۇنى شۇلاردىن بىرى قىلىۋېتىدۇ. تۆتىنچى

[1] ھەيسەمى (100): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ زىلال قەسىمەلى ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، لېكىن كۆپ سانلىق ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

بىر ئىش بار بولۇپ، مەن ئۇ ئىشنى قەسەم قىلىپ تۇرۇپ ئېيتسام، خاتالاشماسلىقىمنى ئۈمىد قىلىمەن. يەنى الله بىر كىشىنىڭ ئەيىبىنى بۇ دۇنيادا ياپسا، ئۇنى قىيامەتتىمۇ ياپىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 24597؛ مەۋسىلى)

64 – عَنْ أَنَسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ مَنْ كَانَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ.

64 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ خىسلەتنى ئۆزىدە ئۆزلەشتۈرگەن كىشى ئىمانىنىڭ لەززىتىنى تېتىيدۇ: الله ۋە اللهنىڭ رەسۇلىنى ھەممىدىن بەك ياخشى كۆرۈش، باشقىلارنى پەقەت الله ئۈچۈنلا دوست تۇتۇش ۋە الله ئۇنى كۈپۈرلۈقتىن قۇتقۇزغاندىن كېيىن، كۈپۈرلۈققا قايتىشنى خۇددى ئوتقا تاشلىنىشنى يامان كۆرگەندەك يامان كۆرۈش».

(مۇسلىم: 43)

65 – وله في رواية بدل الثانية: وَأَنْ يُحِبَّ فِي اللَّهِ وَأَنْ يَبْغُضَ فِي اللَّهِ.

65 ـ ئۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە: «مۇھەببەت ۋە نەپرىتى الله ئۈچۈنلا بولۇش» دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 4987)

66 – عَنْ قَتَادَةَ أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ قَالَ: "ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ يَجِدُ لَهُنَّ حَلاوَةَ الإِيمَانِ: تَرْكُ الْمِرَاءِ فِي الْحَقِّ، وَالْكَذِبِ فِي الْمُزَاحَةِ، وَيَعْلَمُ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَهُ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ".

---

[1] ھەيسەمى (105): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. بۇنى ئەبۇ يەئلامۇ رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (4614): سەھىھ ـ دېگەن.

66 ـ قەتادەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ”تۆۋەندىكى ئۈچ خىسلەتنى ئۆزىدە ئۆزلەشتۈرگەن كىشى ئىمانىنىڭ ھالاۋىتىنى تېتىيدۇ: ھەقنى جېدەللەشمەستىن قوبۇل قىلىش، چاخچاق قىلسىمۇ راست گەپ قىلىش، بېشىغا كەلگەن ھەرقانداق ئىشنىڭ ئالدىنئالا بەلگىلىنىپ بولغانلىقىغا جەزمەن ئىشىنىش“[1].

(«ئەلكەبىر»: 8790)

67 – **عن عمار بن ياسر رفعه: ثلاث من الإيمان الإنفاق من الإقتار وبذل السلام للعالم، والإنصاف من نفسك.**

67 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرلۈك خىسلەت ئىمانىنىڭ جۈملىسىدىندۇر: يوقسۇل تۇرۇپ سېخىي بولۇش، بارلىق مۇسۇلمانلارغا سالام بېرىش ۋە ئۆزىگە قارىتا ھەققانى بولۇش»[2].

(بەززار: 30)

68 – **عَنْ أنس قَال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ”ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ استوجَبَ الثَّوابَ، واستكملَ الإيمَانَ: خُلُق يَعِيشُ بِهِ فِي النَّاسِ، وورَعٌ يَحْجِزُهُ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ وحلمٌ يرده عن جَهْلِ الجاهِل“.**

68 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىر ئادەمدە باشقىلار بىلەن ئىناق ـ ئىتتىپاق ئۆتەلەيدىغان ئەخلاق، اللە ھارام قىلغان ئىشلاردىن توسىدىغان تەقۋالىق، تەرسا بىلەن

---

[1] ھەيسەمى (176): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بىراق قەتادە ئۇنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (183): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. لېكىن بەززار ئۇستازى ھەسەن ئىبنى ئابدۇللاھ كۇفىينىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ئېيتمىغان، ـ دېگەن.

تەك بولۇشتىن ساقلايدىغان تەمكىنلىك بولسا، ئۇنىڭ ئىمانى مۇكەممەل بولىدۇ ۋە ئۇ مۇكاپاتقا ھەقلىق بولىدۇ»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

69 – عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ وَالِدِهِ وَوَلَدِهِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ.

69 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بىر كىشى مېنى ئۆزىنىڭ ئاتا ـ ئانىسى، بالا ـ ۋاقىسى ۋە جەمئىي ئىنسانلاردىن ئارتۇق كۆرمىگۈچە ھەقىقىي مۇئمىن بولالمايدۇ».

(بۇخارى: 15)

70 – عَنْ أَنَسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.

70 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۆزىگە ياخشى كۆرگەننى قېرىندىشىغىمۇ ياخشى كۆرمىگۈچە، ھەقىقىي ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ».

(بۇخارى: 13)

71 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَأَبْغَضَ لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ الْإِيمَانَ.

71 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى اللە ئۈچۈن ياخشى كۆرسە ۋە اللە ئۈچۈن يامان كۆرسە، اللە

[1] ھەيسەمى (185): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئابدۇللاھ ئىبنى سۇلايمان ئىسىملىك نامەلۇم بىرى بار، ـ دېگەن.

ئۇچۇن بەرسە ۋە اللە ئۇچۇن بەرمىسە، ئىمانى مۇكەممەل بولىدۇ»[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 4681)

72 – عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لا يُؤْمِنُ عَبْدٌ حَتَّى أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ، وَأَهْلِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ، وَعِتْرَتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ عِتْرَتِهِ، وَذَاتِي أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ ذَاتِهِ".

72 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلا دادىسى ئەبۇ لەيلا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«ھەر قانداق كىشى مېنى ئۆز نەپسىدىن، ئائىلەمنى ئۆزىنىڭ ئائىلىسىدىن، ئورۇق ـ تۇغقانلىرىمنى ئۆزىنىڭ ئورۇق ـ تۇغقانلىرىدىن ۋە مېنىڭ زاتىمنى (ۋۇجۇدۇمنى) ئۆزىنىڭ زاتىدىن (ۋۇجۇدىدىن) بەكرەك ياخشى كۆرمىگۈچە ئىمان ئېيتقان بولمايدۇ»[2].
(«ئەلكەبىر»: 4616؛ «ئەلئەۋسەت»)

73 – عَنْ عَمْرِو بْنِ الْجَمُوحِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَحِقُّ الْعَبْدُ حَقَّ صَرِيحِ الْإِيمَانِ حَتَّى يُحِبَّ لِلَّهِ تَعَالَى وَيُبْغِضَ لِلَّهِ فَإِذَا أَحَبَّ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَأَبْغَضَ لِلَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَقَدْ اسْتَحَقَّ الْوَلَاءَ مِنْ اللَّهِ وَإِنَّ أَوْلِيَائِي مِنْ عِبَادِي وَأَحِبَّائِي مِنْ خَلْقِي الَّذِينَ يُذْكَرُونَ بِذِكْرِي وَأُذْكَرُ بِذِكْرِهِمْ.

73 ـ ئەمىر ئىبنى جەمۇھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بەندە اللە ئۇچۇن ياخشى كۆرمىگىچە ۋە اللە ئۇچۇن نەپرەتلەنمىگىچە ھەقىقىي مۇئمىنلىك سۈپىتىگە ئېرىشەلمەيدۇ. اللە ئۇچۇن ياخشى كۆرسە ۋە اللە ئۇچۇن نەپرەتلەنسە، ئاندىن اللەنىڭ ياخشى

[1] ئەلبانى (3915): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (296): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت» رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلا ئىسمىلىك بىرى بار. ئۇنىڭ ئەستە قالدۇرۇش قابىلىيىتى تۆۋەن بولغانلىقى ئۈچۈن، ھەدىسى دەلىل قىلىنمايدۇ، ـ دېگەن.

كۆرىشىگە ئېرىشەلەيدۇ. الله ئېيتىدۇكى، مەن تىلغا ئېلىنغاندا بىرگە تىلغا ئېلىنىدىغان، ئۇلار تىلغا ئېلىنغاندا مەنمۇ بىرگە تىلغا ئېلىنىدىغان زاتلار مېنىڭ (بەندىلىرىم ئارىسىدىكى) دوستلىرىمدۇر»[1].

(ئەھمەد: 15121)

74 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُؤْمِنُ مَنْ أَمِنَهُ النَّاسُ عَلَى دِمَائِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ.

74 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇسۇلمان دېگەن، تىلى ۋە قولى بىلەن باشقا مۇسۇلمانلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەيدىغان كىشىدۇر. مۇئمىن دېگەن، باشقىلارنىڭ جېنى ۋە مېلىغا زامىن بولمايدىغان كىشىدۇر»[2].

(تىرمىزى: 2627)

75 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ وَالْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ مَا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ.

75 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇسۇلمان دېگەن، تىلى ۋە قولى بىلەن باشقا مۇسۇلمانلارغا زىيان ـ زەخمەت يەتكۈزمەيدىغان كىشىدۇر. مۇھاجىر دېگەن، الله چەكلىگەن ئىشلارنى تەرك ئەتكەن كىشىدۇر».

(بۇخارى: 10)

76 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ

---

[1] ھەيسەمى (303): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە رىشىدىن ئىبنى سەئىد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ۋە مۇنقەتىئ (راۋىسى ئۆزۈلۈپ قالغان ھەدىس) كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2118): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْإِسْلَامِ خَيْرٌ قَالَ تُطْعِمُ الطَّعَامَ وَتَقْرَأُ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ.

76 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئىسلامنىڭ ياخشى خىسلەتلىرى قايسىلار؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ پېقىر ـ مىسكىنلەرنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇش ۋە تونىغان ـ تونىمىغان ھەممىسىگە ئوخشاش سالام بېرىش، ـ دېدى.

(بۇخارى: 12)

77 – **عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا رَأَيْتُمْ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهَدُوا لَهُ بِالْإِيمَانِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ الْآيَة.**

77 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سىلەر بىرەر كىشىنىڭ مەسچىتتىن قېلىپ قالمايدىغانلىقىنى كۆرسەڭلار، ئۇنىڭ ھەقىقىي مۇئمىنلىكىگە گۇۋاھلىق بېرىڭلار. چۈنكى الله تائالا قۇرئان كەرىمدە مۇنداق دەيدۇ: ﴿اللهنىڭ مەسچىتلىرىنى پەقەت اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان ئېيتقان، نامماز ئوقۇغان، زاكات بەرگەن، اللهتىن باشقىدىن قورقمايدىغان كىشىلەرلا ئاۋات قىلىدۇ﴾[1] (يەنى مەسچىتنى رېمونت قىلىش، سەرەمجانلاشتۇرۇش، تازىلاش، مەسچىتتە داۋاملىق نامماز ئوقۇش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى پەقەت شۇ كىشىلەرلا قىلىدۇ)[2].

(تىرمىزى: 2617)

---

[1] سۈرە تەۋبە، 18 ـ ئايەت.

[2] ئەلبانى (490): زەئىپ، ـ دېگەن.

78 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثٌ مِنْ أَصْلِ الْإِيمَانِ الْكَفُّ عَمَّنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَلَا نُكَفِّرُهُ بِذَنْبٍ وَلَا نُخْرِجُهُ مِنْ الْإِسْلَامِ بِعَمَلٍ وَالْجِهَادُ مَاضٍ مُنْذُ بَعَثَنِي اللَّهُ إِلَى أَنْ يُقَاتِلَ آخِرُ أُمَّتِي الدَّجَّالَ لَا يُبْطِلُهُ جَوْرُ جَائِرٍ وَلَا عَدْلُ عَادِلٍ وَالْإِيمَانُ بِالْأَقْدَارِ.

78 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆۋەندىكى ئۈچ تۈرلۈك ئىش ئىمانىنىڭ ئاساسىي پرىنسىپلىرىدىندۇر: بىرىنچى، "اللەتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوقتۇر" دېگەن كىشىگە تىل ئۇزارتماسلىق، گەرچە ئۇ مەلۇم گۇناھ قىلغان بولسىمۇ، ئۇنى كاپىر دېمەيمىز. ئۇنىڭ قىلغان بىرەر ئىشى تۈپەيلىدىن، ئۇنى ئىسلامدىن چىقىرىۋەتمەيمىز. ئىككىنچى، جىھاد قىلىش. جىھاد ـ مەن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلگەندىن باشلاپ، تا ئاخىرقى زامانداكى ئۇممىتىم دەججال بىلەن ئېلىشقۇچە داۋام قىلىدىغان، نە زالىمنىڭ زۇلمى، نە ئادىلنىڭ ئادالىتى بىكار قىلىۋېتەلمەيدىغان پەرزدۇر. ئۈچىنچى، تەقدىرگە ئىمان ئېيتىش»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2532)

79 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْوَسْوَسَةِ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نُحَدِّثُ أَنْفُسَنَا بِالشَّيْءِ لَأَنْ يَكُونَ أَحَدُنَا حُمَمَةً أو يخر من السماء إلى الأرض أَحَبُّ إِلَيْهِ مِنْ أَنْ يَتَكَلَّمَ بِهِ قَالَ تِلْكَ مَحْضُ الْإِيمَانِ.

79 ـ ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ساھابىلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ۋەسۋەسە ھەققىدە سوراپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بەزىدە كۆڭلىمىزگە شۇنداق بىر نەرسىلەر كېلىدۇكى، بىرىمىزنىڭ ئۇ نەرسىنى تىلغا ئالغاندىن كۆرە كۆيۈپ كۈل بولۇپ كېتىشى ياكى ئاسماندىن يەرگە چۈشۈپ كېتىشى ياخشىراق، ـ

[1] ئەلبانى (544): زەئىپ، ـ دېگەن.

دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

ــ ئەنە شۇنى تىلغا ئېلىشتىن شۇ دەرىجىدە قورقۇشنىڭ ئۆزى ئىماننىڭ ساپلىقىنىڭ ئالامىتىدۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 133)

80 – وله عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ كَيْدَهُ إِلَى الْوَسْوَسَةِ.

80 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ رىۋايىتىدە: «ئۇنىڭ (يەنى شەيتاننىڭ) ھىيلە ـ مىكرىنى (قەلبىكىلاردا ئوروۇن ئالغۇزماستىن) ۋەسۋەسە بىلەنلا ياندۇرغان اللهقا چەكسىز ھەمدۇسانالار بولسۇن!» دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 5112)

81 – عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَدِيِّ بْنِ الْخِيَارِ أَنَّهُ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ النَّاسِ إِذْ جَاءَهُ رَجُلٌ فَسَارَّهُ فَلَمْ يُدْرَ مَا سَارَّهُ بِهِ حَتَّى جَهَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا هُوَ يَسْتَأْذِنُهُ فِي قَتْلِ رَجُلٍ مِنْ الْمُنَافِقِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ جَهَرَ أَلَيْسَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ الرَّجُلُ بَلَى وَلَا شَهَادَةَ لَهُ فَقَالَ أَلَيْسَ يُصَلِّي قَالَ بَلَى وَلَا صَلَاةَ لَهُ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُولَئِكَ الَّذِينَ نَهَانِي اللَّهُ عَنْهُمْ.

81 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئەدىي ئىبنى خىيار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا ئولتۇراتتى، بىر كىشى كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ سۆزلىگەنگە قەدەر، ئۇنىڭ نېمىدېگەنلىكىنى بىلگىلى بولمىدى. ئۇ ئەسلىدە بىر مۇناپىقنى ئۆلتۈرۈشكە رۇخسەت سوراپ كەلگەن ئىكەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ:

[1] ئەلبانى (4264): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئۇ: ”اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بېرىدۇ ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ توغرا، بىراق ئۇنىڭ گۇۋاھلىقى ئىناۋەتسىز تۇرسا؟ ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇ ناماز ئوقۇيدۇ ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ توغرا، بىراق ئوقۇغان نامىزىمۇ ئىناۋەتسىز تۇرسا؟ ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللە مېنى ئۇنداق كىشىلەرنى ئۆلتۈرۈشتىن توستى (يەنى مەن سىرتقى كۆرۈنۈشىگە ھۆكۈم قىلىمەن، ئىچكى دۇنياسىدا نېمە بولسا، ئۇنىڭ ھېسابىنى اللە ئالىدۇ)، ـ دېدى.

(مالىك: 415)

82 – عَنْ أَبِي مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرُمَ مَالُهُ وَدَمُهُ وَحِسَابُهُ عَلَى اللَّهِ.

82 ـ ئەبۇ مالىك دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى: ”بىر اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر“ دېسە ۋە اللەتىن باشقا بارلىق مەبۇدلارنى ئىنكار قىلسا، ئۇنىڭ مال ـ مۈلكىگە ۋە جېنىغا چېقىلىش ھارام بولىدۇ. ئۇنىڭ ئىچكى سىرلىرىنىڭ ھېسابىنى اللە ئۆزى ئالىدۇ».

(مۇسلىم: 23)

83 – عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَنْ تَبِعَكَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ قَالَ حُرٌّ وَعَبْدٌ قُلْتُ مَا الْإِسْلَامُ قَالَ طِيبُ الْكَلَامِ وَإِطْعَامُ الطَّعَامِ قُلْتُ مَا الْإِيمَانُ قَالَ الصَّبْرُ وَالسَّمَاحَةُ قَالَ قُلْتُ أَيُّ الْإِسْلَامِ أَفْضَلُ قَالَ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ قَالَ قُلْتُ أَيُّ الْإِيمَانِ أَفْضَلُ قَالَ خُلُقٌ حَسَنٌ قَالَ

قُلْتُ أَيُّ الصَّلَاةِ أَفْضَلُ قَالَ طُولُ الْقُنُوتِ قَالَ قُلْتُ أَيُّ الْهِجْرَةِ أَفْضَلُ قَالَ أَنْ تَهْجُرَ مَا كَرِهَ رَبُّكَ عَزَّ وَجَلَّ.

83 ـ ئەمـر ئىبنـى ئەبەسـە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ مۇنـداق دەيـدۇ: مـەن پەيغەمبـەر سـەللاللاھۇ ئەلـەيھى ۋەسـەللـەمنـىڭ يېنـىغا كېلـىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇ دىندا ساڭا كـىملـەر ئەگـەشـتى؟ ـ دەپ سـورىدىم. پەيغەمبـەر ئەلـەيھـىسسالام:

ـ ھۆرلـەر ۋە قۇللار، ـ دېدى. مـەن:

ـ ئىسلام دېگەن نېمـە؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ ئىسـلام دېـگەن، ياخشـى سـۆز قـىلـىش ۋە يوقسـۇللارغا يـېمـەك ـ ئىچمـەك بېرىش، ـ دېدى.

ـ ئىمان دېگەن نېمـە؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ ئىمـان دېگەن، سەۋرچان ۋە كـەڭ قورساق بولۇش، ـ دېدى.

ـ ئەمـەللـەرنـىڭ ئەڭ ئەۋزىلى قايسى؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ تىلـى ۋە قـولى ئـارقـىلـىق باشـقا مۇسـۇلمـانلارغا زىيـان ـ زەخـمـەت يەتكۈزمـەسلـىك، ـ دېدى.

ـ ئىمـاننـىڭ قايسـىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ گـۈزەل ئەخلاق، ـ دېدى.

ـ نامـازنـىڭ قايسـىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ ئۇزۇن قـىرائەتلـىك نامـاز، ـ دېدى.

ـ ھـىجرەتنـىڭ قايسـىسى ئەڭ ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورىدىم.

ـ رەببـىڭ اللە تائالا يامـان كـۆرگـەن ھـەر قانداق ئىشنى تەرك ئېتـىش، ـ دېدى[1].

(ئەھـمـەد: 18942؛ «ئەلكەبىر»)

84 – **عَنْ عَبْدِ اللَّه عَنِ النَّبِيِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "الصَّبْرُ**

[1] ھەيسـەمى (167): بـۇ ھەدىسـنى ئىمـام ئەھـمـەد رىـۋايەت قىلغـان بولـۇپ، سـەنەدىدە شـەھر ئىبنـى ھەۋشـەب ئىسـمىلىك ھەدىسـى زەئـىـپ كـىشـى بـار. بـىراق ئىمـام ئەھـمـەد ئۇنـىڭ ئىشـەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

نِصْفُ الإِيمَانِ، وَالْيَقِينُ الإِيمَانُ كُلُّهُ".

84 ـ ئابدۇللا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سەۋرچانلىق ئىمانىڭ يېرىمى، چىنپۈتۈش پۈتۈنىدۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 8544)

[1] ھەيسەمى (188): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ئىمان هۆكۈملىرى، بەيئەت ۋە باشقىلارنىڭ بايانى

85 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللَّهِ.

85 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن كىشىلەر بىلەن تاكى ئۇلار: ”بىر اللەتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللەنىڭ ئەلچىسىدۇر“ دەپ گۇۋاھلىق بەرگەن، ناماز ئوقۇغان ۋە زاكات بەرگەنگە قەدەر ئۇرۇشۇشقا بۇيرۇلدۇم، ئۇلار بۇلارنى ئىجرا قىلسا، جانلىرى ۋە مالىرىنى مەندىن ساقلاپ قالالايدۇ، ئەمما ئىسلامنىڭ ھەققىدىن ساقلاپ قالالمايدۇ[1]، ئۇلارنىڭ ئىچكى سىرلىرىنىڭ ھېسابىنى اللە ئالىدۇ».

(بۇخارى: 25)

86 – عن عبادة بن الصامت قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: ”تُبَايِعُونِي عَلَى أَنْ لاَ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئًا وَلاَ تَزْنُوا وَلاَ تَسْرِقُوا وَلاَ تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ“.

86 ـ ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام بىزگە:

[1] يەنى بىرەر جىنايەت سادىر قىلسا، ئىسلامدا بەلگىلەنگەن جازاسىنى تارتىدۇ.

«سىلەر ماڭا اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، زىنا قىلماسلىققا، ئوغرىلىق قىلماسلىققا ۋە بىگۇناھ قان تۆكمەسلىككە بەيئەت قىلىڭلار» دېدى.

(مۇسلىم: 4558)

87 – وفي رواية: **وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ وَلَا تَأْتُوا بِبُهْتَانٍ تَفْتَرُونَهُ بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلِكُمْ وَلَا تَعْصُوا فِي مَعْرُوفٍ فَمَنْ وَفَى مِنْكُمْ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَعُوقِبَ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا ثُمَّ سَتَرَهُ اللَّهُ فَهُوَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَفَا عَنْهُ وَإِنْ شَاءَ عَاقَبَهُ فَبَايَعْنَاهُ عَلَى ذَلِك. للشيخين ونحوه للترمذي والنسائي: وقال: وَمَنْ أَصَابَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَأُخِذَ بِهِ فِي الدُّنْيَا فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَهُ وَطَهُورٌ وَمَنْ سَتَرَهُ اللَّهُ فَذَلِكَ إِلَى اللَّهِ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ.**

87 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بالىلىرىڭلارنى (جاھىلىيەت دەۋرىدىكىدەك قىز بالىلىرىڭلارنى نومۇسىتىن ياكى كەمبەغەللىكتىن قورقۇپ) ئۆلتۈرمەسلىككە، (ئاياللار) باشقىلارنىڭ بالىسىنى يالغاندىن ئەرلىرىنىڭ بالىسى قىلىۋالماسلىققا، مەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشلاردىن باش تارتماسلىققا بەيئەت قىلىڭلار! سىلەردىن كىم بۇ ۋەدىگە ۋاپا قىلسا، ئۇنىڭ ئەجرىنى اللە بېرىدۇ. ۋاپا قىلالماي، چەكلەنگەن بۇ ئىشلاردىن بىرەرىنى قىلىپ سېلىپ، گۇناھى ئۆچۈن بۇ دۇنيادا جازالانسا، بۇ جازا ئۇنىڭ گۇناھىغا كەپپارەت بولىدۇ. ئەمما اللە ئۇنىڭ بۇ قىلمىشىنى بۇ دۇنيادا ياپقان بولسا، قىيامەتتە ئۆزى خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىدۇ، خالىسا گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا شۇ بويىچە بەيئەت قىلدۇق.

(بۇخارى: 18؛ مۇسلىم)

بۇ ھەدىسنى تىرمىزى ۋە نەسائىمۇ يۇقىرىقىدەك رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇلارنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: «ۋەدىگە ۋاپا قىلالماي،

چەكلەنگەن بۇ ئىشلاردىن بىرەرىنى قىلىپ سېلىپ، گۇناھى ئۆچۈن بۇ دۇنيادا جازالانسا، بۇ جازا ئۇنىڭ گۇناھىغا كەپپارەت بولۇپ گۇناھلىرىنى يۇيىدۇ. ئەگەر الله ئۇنىڭ بۇ قىلمىشىنى دۇنيادا ياپقان بولسا، ئۇنى قىيامەتتە ئۆزى خالىغانچە بىر تەرەپ قىلىدۇ. يەنى خالىسا گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ، خالىسا جازالايدۇ».

88 ــ وله ولشيخين والموطأ في أخرى: بَايَعْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى السَّمْعِ وَالطَّاعَةِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ وَالْمَنْشَطِ وَالْمَكْرَهِ وَعَلَى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا وَعَلَى أَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ وَعَلَى أَنْ نَقُولَ بِالْحَقِّ أَيْنَمَا كُنَّا لَا نَخَافُ فِي اللَّهِ لَوْمَةَ لَائِمٍ.

88 ـ بۇخارى، مۇسلىم، نەسائى ۋە مالىكنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە راھەت ـ پاراغەتتىمۇ، جاپا ـ مۇشەققەتتىمۇ، خۇشاللىق ۋە قايغۇدىمۇ ئىتائەت قىلىشقا، (مال ـ مۇلۇك ۋە مەنسەپ تەقسىماتلىرىدا) باشقىلار بىزدىن ئەۋزەل كۆرۈلسە، سەۋر قىلىشقا، ئەمرلىكنى (يەنى باشلىقلىقنى) ئۆز ئەھلىدىن تالاشماسلىققا ۋە مالامەت قىلغۇچىلارنىڭ مالامىتىدىن قورقماستىن، نەدىلا بولساق، الله ئۈچۈن ھەقنى دېيىشكە بەيئەت قىلدۇق.

(بۇخارى: 7199)

89 ــ وفى رواية: وَأَنْ لَا نُنَازِعَ الْأَمْرَ أَهْلَهُ إِلَّا أَنْ تَرَوْا كُفْرًا بَوَاحًا عِنْدَكُمْ مِنْ اللَّهِ فِيهِ بُرْهَانٌ.

89 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئەمرلىكنى (يەنى باشلىقلىقنى) ئۆز ئەھلىدىن تالاشماسلىققا بەيئەت قىلدۇق، ئەمما الله تەرىپىدىن كەلگەن ئوچۇق پاكىت ئارقىلىق ئۇ كىشىدە ئوچۇق ـ ئاشكارا كۇپرىلىقنى بايقىساق، ئۇنىڭغا سۇكوت قىلماسلىققا بۇيرۇلدۇق.

(بۇخارى: 7056)

90 ــ عن عَوْف بْن مَالِكٍ الْأَشْجَعِي قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ تِسْعَةً أَوْ ثَمَانِيَةً أَوْ سَبْعَةً فَقَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ وَكُنَّا حَدِيثَ عَهْدٍ بِبَيْعَةٍ فَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ فَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ أَلَا تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَبَسَطْنَا أَيْدِيَنَا وَقُلْنَا قَدْ بَايَعْنَاكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَعَلَامَ نُبَايِعُكَ قَالَ عَلَى أَنْ تَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ وَتُطِيعُوا وَأَسَرَّ كَلِمَةً خَفِيَّةً وَلَا تَسْأَلُوا النَّاسَ شَيْئًا فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَ أُولَئِكَ النَّفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُ أَحَدِهِمْ فَمَا يَسْأَلُ أَحَدًا يُنَاوِلُهُ إِيَّاهُ.

90 ـ ئەۋف ئىبنى مالىك ئەشجەئى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز توققۇز (سەككىز ياكى يەتتە بولۇشىمۇ مۇمكىن) كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە ئىدۇق. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز تېخى يېقىندا بەيئەت قىلغان ئىدۇق. شۇڭا:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلدۇققۇ؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلدۇققۇ؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ اللەنىڭ ئەلچىسىگە بەيئەت قىلمامسىلەر؟ ـ دېدى. بىز قولىمىزنى سۇنۇپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا بەيئەت قىلغاندۇق، ئەمدى نېمىگە بەيئەت قىلىمىز؟ ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەستىن ئىبادەت قىلىشقا، بەش ۋاخ نامىز ئوقۇشقا، ئىتائەت قىلىشقا ۋە كىشىلەردىن ھېچنېمە سورىماسلىققا بەيئەت قىلىڭلار! ـ دېدى. مەن شۇ سورۇندىكى كىشىلەردىن بىر قىسمىنىڭ قامچىسى يەرگە چۈشۈپ كەتسىمۇ، ھېچكىمدىن ئۇنى سۇنۇپ بېرىشىنى تەلەپ قىلمىغانلىقىنى كۆردۈم.

(مۇسلىم: 1043)

91 ــ عَنْ أُمَيْمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ أَنَّهَا قَالَتْ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي نِسْوَةٍ بَايَعْنَهُ عَلَى الْإِسْلَامِ فَقُلْنَ يَا رَسُولَ اللَّهِ نُبَايِعُكَ عَلَى أَنْ لَا نُشْرِكَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا نَسْرِقَ وَلَا نَزْنِيَ لَا نَقْتُلَ أَوْلَادَنَا وَلَا نَأْتِيَ بِبُهْتَانٍ نَفْتَرِيهِ بَيْنَ أَيْدِينَا وَأَرْجُلِنَا وَلَا نَعْصِيَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا اسْتَطَعْتُنَّ وَأَطَقْتُنَّ قَالَتْ فَقُلْنَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَرْحَمُ بِنَا مِنْ أَنْفُسِنَا هَلُمَّ نُبَايِعْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَا أُصَافِحُ النِّسَاءَ إِنَّمَا قَوْلِي لِمِائَةِ امْرَأَةٍ كَقَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ أَوْ مِثْلِ قَوْلِي لِامْرَأَةٍ وَاحِدَةٍ.

91 ـ ئۇمەيمە بىنتى رۇقەيقە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىسلامغا بەيئەت قىلغىلى كەلگەن ئاياللار بىلەن بىرگە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىغا كەلگىنىدىم، ئۇ ئاياللار:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە، ئوغرىلىق قىلماسلىققا، زىنا قىلماسلىققا، بالىلىرىمىزنى ئۆلتۈرمەسلىككە، باشقىلاردىن بولغان بالىنى ئەرلىرىمىزگە چاپلىۋالماسلىققا ۋە سەن بۇيرۇغان ياخشى ئىشتىن باش تارتماسلىققا بەيئەت قىلايلى، ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ كۈچ ـ قۇدرىتىڭلار يەتكەن ۋە تاقەت قىلالىغان مىقدارىدا (ئىتائەت قىلىشقا) بەيئەت قىلىڭلار! ـ دەپ قوشۇپ قويدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز:

ــ اللە ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىزگە ئۆزىمىزدىنمۇ بەكرەك كۆيۈمچان ئىكەن، ـ دېيىشتۇق. ئاندىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! كەلگىن، بىز ساڭا بەيئەت قىلايلى! ـ دېۋىدۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەن ئاياللارنىڭ قولىنى تۇتمايمەن، مېنىڭ يۈز ئايالغا ئېيتقان سۆزۈم بىلەن بىر ئايالغا ئېيتقان سۆزۈم ئوخشاش، ـ دېدى.

(مالىك: 1842)

92 ــ عَنْ الْهِرْمَاسِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ مَدَدْتُ يَدِي إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

وَأَنَا غُلَامٌ لِيُبَايِعَنِي فَلَمْ يُبَايِعْنِي.

92 ـ ھەرماس ئىبنى زىياد مۇنداق دەيدۇ: مەن بالىلىق دەۋرىمدە بەيئەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە قولۇمنى سۇنغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن بەيئەت ئېلىشنى رەت قىلدى[1].

(نەسائى: 1483)

93 ــ عَنْ مُحَمَّد بن علي بن الحسين: "أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَايَعَ الْحَسَنَ، وَالْحُسَيْنَ، وَعَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ، وَعَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُمْ وَهُمْ صِغَارٌ لَمْ يَبْلُغُوا وَلَمْ يُبَايِعْ صَغِيرًا إِلا مِنَّا".

93 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئەلى ئىبنى ھۈسەيندىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەسەن، ھۈسەين، ئابدۇللا ئىبنى ئاببباس ۋە ئابدۇللا ئىبنى جەئفەر قاتارلىق بالاغەتكە يەتمىگەن بالىلارنىڭ بەيئىتىنى قوبۇل قىلغان. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزلەردىن (يەنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ جەمەتىدىن) بولمىغان كىچىك بالىلاردىن بەيئەت ئالمىغان[2].

(«ئەلكەبىر»)

94 ــ عن أبي نصر قال: سئل ابْنُ عَبَّاسٍ، كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْتَحِنُ النِّسَاءَ؟ قَال: "كَانَ إِذَا أَتَتْهُ الْمَرْأَةُ لِتُسْلِمَ" حَلَّفَهَا بِاللَّهِ مَا خَرَجَتْ لِبُغْضِ زَوْجٍ، وَبِاللَّهِ مَا خَرَجَتْ لاكْتِسَابِ دِينَارٍ، وَبِاللَّهِ مَا خَرَجَتْ رَغْبَةً عَنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ، وَبِاللَّهِ مَا خَرَجَتْ إِلا حُبًّا لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ".

94 ـ ئەبۇ نەسىر مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ

[1] ئەلبانى (3899): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (9875): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئەنھۇمادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالىرنى قانداق سىناپ باقىدىغانلىقى ھەققىدە سورالغاندى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: ھەر قانداق بىر ئايال ئىسلامغا كىرىش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئايالنى ئېرى بىلەن يامانلىشىپ قالغانلىقى ياكى مال - دۇنياغا ئېرىشىش ۋە ئۆز يۇرتىدىن باشقا يۇرتنى ياقتۇرۇپ قېلىشى سەۋەبىدىن ئەمەس، بەلكى پەقەت اللەنى ۋە اللەنىڭ رەسۇلىنى ياخشى كۆرگەنلىكى ئۈچۈنلا مۇسۇلمانلار بار يەرگە ھىجرەت قىلىپ چىققانلىقىغا اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلدۇراتتى، - دەپ جاۋاب بەردى[1].

(«ئەلكەبىر»: 12668)

95 ــ عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ النَّاسَ كَانُوا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْحُدَيْبِيَةِ تَفَرَّقُوا فِي ظِلَالِ الشَّجَرِ فَإِذَا النَّاسُ مُحْدِقُونَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا عَبْدَ اللَّهِ انْظُرْ مَا شَأْنُ النَّاسِ قَدْ أَحْدَقُوا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدَهُمْ يُبَايِعُونَ فَبَايَعَ ثُمَّ رَجَعَ إِلَى عُمَرَ فَخَرَجَ فَبَايَعَهُ.

95 - ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: ھۇدەيبىيە كۈنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە چىققان كىشىلەر دەرەخ سايىسى چۈشۈپ تۇرىدىغان يەرلەرگە تارقىلىپ كەتكەنىدى. بىر ئازدىن كېيىن قارىساق، كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، دادام (ئۆمەر):

ــ ئى ئابدۇللا! ئۇلارنىڭ قېشىغا بېرىپ باققىن! كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەتراپىغا ئولىشىۋالغۇدەك نېمە ئىش بوپتۇ، - دېدى. مەن بېرىپ قارىغۇدەك بولسام، كىشىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغىلى تۇرۇپتۇ. بۇنى كۆرۈپ،

[1] ھەيسەمى (9874): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى قەيس ئىبنى رەبىئ ئىسمىلىك كىشى بار. شۇئېبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، سەۋرى ۋە باشقىلار زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

مەنمۇ بەيئەت قىلدىم. ئاندىن بېرىپ دادامغا خەۋەر قىلدىم. شۇنىڭ بىلەن، دادامۇ بېرىپ بەيئەت قىلدى.

(بۇخارى: 4187)

96 ــ عن ابْنَ عُمَرَ أنه كَتَبَ إلى عبد الملك بن مروان يبايعُه: إِنِّي أُقِرُّ بِالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ لِعَبْدِ اللَّهِ عَبْدِ الْمَلِكِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى سُنَّةِ اللَّهِ وَسُنَّةِ رَسُولِهِ مَا اسْتَطَعْتُ وَإِنَّ بَنِيَّ قَدْ أَقَرُّوا بِمِثْلِ ذَلِكَ.

96 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئابدۇلمەلىك ئىبنى مەرۋانغا بەيئەت قىلغانلىقىنى ئىپادىلەپ مۇنداق مەكتۇب يازغان: ”مەن اللەنىڭ قۇلى، مۇئمىنلەرنىڭ ئەمىرى ئابدۇلمەلىككە، اللەنىڭ قانۇنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتىنى ئوتتۇرىدا قويۇپ تۇرۇپ، كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە ئىتائەت قىلىدىغانلىقىمنى جاكارلايمەن، بالىلىرىمۇ ھەم شۇنداق جاكارلايدۇ“.

(بۇخارى: 7203)

97 ــ عن عَمْرِو بْنِ الْأَحْوَصِ أَنَّهُ شَهِدَ حَجَّةَ الْوَدَاعِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَذَكَّرَ وَوَعَظَ ثُمَّ قَالَ أَيُّ يَوْمٍ أَحْرَمُ أَيُّ يَوْمٍ أَحْرَمُ أَيُّ يَوْمٍ أَحْرَمُ أَيُّ يَوْمٍ أَحْرَمُ قَالَ فَقَالَ النَّاسُ يَوْمُ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا أَلَا لَا يَجْنِي جَانٍ إِلَّا عَلَى نَفْسِهِ وَلَا يَجْنِي وَالِدٌ عَلَى وَلَدِهِ وَلَا وَلَدٌ عَلَى وَالِدِهِ أَلَا إِنَّ الْمُسْلِمَ أَخُو الْمُسْلِمِ فَلَيْسَ يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ إِلَّا مَا أَحَلَّ مِنْ نَفْسِهِ أَلَا وَإِنَّ كُلَّ رِبًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ لَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ غَيْرَ رِبَا الْعَبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ فَإِنَّهُ مَوْضُوعٌ كُلُّهُ أَلَا وَإِنَّ كُلَّ دَمٍ كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مَوْضُوعٌ وَأَوَّلُ دَمٍ وُضِعَ مِنْ دِمَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ دَمُ الْحَارِثِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ كَانَ مُسْتَرْضَعًا فِي بَنِي لَيْثٍ فَقَتَلَتْهُ هُذَيْلٌ أَلَا وَاسْتَوْصُوا بِالنِّسَاءِ خَيْرًا فَإِنَّمَا هُنَّ عَوَانٍ عِنْدَكُمْ لَيْسَ تَمْلِكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئًا غَيْرَ ذَلِكَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ فَإِنْ فَعَلْنَ فَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ

وَاضْرِبُوهُنَّ ضَرْبًا غَيْرَ مُبَرِّحٍ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا أَلَا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ حَقًّا وَلِنِسَائِكُمْ عَلَيْكُمْ حَقًّا فَأَمَّا حَقُّكُمْ عَلَى نِسَائِكُمْ فَلَا يُوطِئْنَ فُرُشَكُمْ مَنْ تَكْرَهُونَ وَلَا يَأْذَنَّ فِي بُيُوتِكُمْ لِمَنْ تَكْرَهُونَ أَلَا وَإِنَّ حَقَّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَنْ تُحْسِنُوا إِلَيْهِنَّ فِي كِسْوَتِهِنَّ وَطَعَامِهِنَّ.

97 ـ ئەمر ئىبنى ئەھۋەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن ۋىدالىشىش ھەجىدە بار ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم اللهقا ھەمدۇ ـ سانا ئېيتقاندىن كېيىن، كىشىلەرگە ۋەز ـ نەسىھەت قىلدى، ئاندىن كېيىن ئۇچ قېتىم:

ـ ھۆرمەتىنى ساقلىماسلىق ئەڭ ھارام قىلىنغان كۈن قايسى؟ ـ دەپ سورىدى. كىشىلەر:

ـــ چوڭ ھەج كۈنى (يەنى ئاراپات كۈنى)، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بىر ـ بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە يۈز ـ ئابرويىغا تېگىش سىلەرگە خۇددى بۇ كۈن، بۇ جاي ۋە بۇ ئاينىڭ ھۆرمەتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغاندەكلا ھارامدۇر. ئى خالايىق! ھەر كىشىنىڭ جىنايىتى ئۆزىگە بولۇپ، دادىنىڭ جىنايىتىدىن بالا جاۋابكار بولمايدۇ، بالىنىڭ جىنايىتىدىن دادا جاۋابكار بولمايدۇ. بىلىڭلارکى، مۇسۇلمان مۇسۇلماننىڭ قېرىندىشىدۇر، قېرىندىشىنىڭ رازىلىقسىز ھېچ نېمىسى ھالال ئەمەستۇر. بىلىڭلارکى، جاھىلىيەت دەۋرىدە قىلىنغان جازانىنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز، (قەرز بەرگەن) سەرمايەڭلار ئۆزەڭلارغا قايتىدۇ، باشقىلارنى زىيان تارتقۇزمايسىلەر، ئۆزەڭلارمۇ زىيان تارتمايسىلەر. ئاببىاس ئىبنى ئابدۇلمۇتتەلىبنىڭ جازانىلىرىنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز. ئى خالايىق! جاھىلىيەت دەۋرىدىكى قان قەرزنىڭ ھەممىسى ئىناۋەتسىز. جاھىلىيەت قان قەرزلىرىدىن ئالدى بىلەن ئەمەلدىن قالدۇرۇلىدىغىنى ھارىس ئىبنى ئابدۇلمەتتەلىبنىڭ قېنىدۇر، ھۇزەيل قەبىلىسى ئۇنى بەنى لەيس قەبىلىسىدىكى ئىنىكئانىسىنىڭ يېنىدا تۇرۇۋاتقاندا ئۆلتۈرۈۋەتكەن ئىدى. ئى خالايىق! ئاياللارغا ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار! سىلەرنىڭ

ئەمرىگىلاردىكى ئايالىلار سىلەرگە قولۇڭلارغا چۈشكەن ئەسىر كەبى ئىتائەت قىلىدۇ، سىلەر بۇندىن باشقا ھېچ بىر ئىمتىيازغا ئىگە ئەمەس. ئەمما ئايالىلىرىڭلار ئوچۇق - ئاشكارا ناچار قىلىقلارنى قىلسا، سىلەر ئۇلار بىلەن بىللە بولماڭلار، (بۇمۇ ئۇنۇم بەرمىسە) ئۇلارنى ئەدەپلەش مەقسىتىدە ئاستىراق ئۇرۇڭلار. ئەگەر سىلەرگە ئىتائەت قىلسا، ئۇلارنى بۇزۇق قىلىش خىيالىدا بولماڭلار. ئى خالايىق! ئايالىلىرىڭلارنىڭ زىممىسىدە سىلەرنىڭ (ئۇلار رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك) ھەققىگلار بار، سىلەرنىڭ زىممەڭلاردىمۇ ئۇلارنىڭ (سىلەر رىئايە قىلىشقا تېگىشلىك) ھەققى بار. سىلەرنىڭ ھەققىگلار ــ ئايالىلىرىڭلار تۆشەكلىرىگە سىلەردىن باشقىلارنى يولاتماسلىق، سىلەر ياقتۇرمايدىغان كىشىلەرنى ئۆيۈڭلەرگە كىرگۈزمەسلىك قاتارلىقلار. ئايالىلىرىڭلارنىڭ سىلەرنىڭ ئۈستۈڭلاردىكى ھەققى بولسا، ئۇلارنى چىرايلىق رەۋىشتە ئاش - نان، كىيىم - كېچەك بىلەن تەمىنلەشتۇر، - دېدى[1].

(تىرمىزى: 3087)

98 ــ وفي رواية: **أَلَا وَإِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ أَيِسَ مِنْ أَنْ يُعْبَدَ فِي بِلَادِكُمْ هَذِهِ أَبَدًا وَلَكِنْ سَتَكُونُ لَهُ طَاعَةٌ فِيمَا تَحْتَقِرُونَ مِنْ أَعْمَالِكُمْ فَسَيَرْضَى بِهِ.**

98 - يەنە بىر ھەدىستە: «شەيتان سىلەرنىڭ يۇرتۇڭلاردا مەبۇد بولۇشتىن مەڭگۈلۈك ئۈمىد ئۈزدى. بىراق، سىلەر كۆزگە ئىلمايدىغان بىر قىسىم ئەمەللەردە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىش ئەھۋالى يۈز بېرىپ تۇرىدۇ، شەيتان شۇنىڭغا رازى بولىدۇ» دەپ رىۋايەت قىلىنغان[2].

(تىرمىزى: 2159)

99 – عَنْ أَبِي بَكْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الزَّمَانُ قَدْ اسْتَدَارَ كَهَيْئَةِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ السَّنَةُ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ثَلَاثَةٌ

[1] ئەلبانى (2464): ھەسەن، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (1753): سەھىھ - دېگەن.

مُتَوَالِيَاتٌ ذُوالْقَعْدَةِ وَذُو الْحِجَّةِ وَالْمُحَرَّمُ وَرَجَبُ مُضَرَ الَّذِي بَيْنَ جُمَادَى وَشَعْبَانَ أَيُّ شَهْرٍ هَذَا قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ ذُو الْحِجَّةِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَأَيُّ بَلَدٍ هَذَا قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ الْبَلْدَةَ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَأَيُّ يَوْمٍ هَذَا قُلْنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ فَسَكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سَيُسَمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ قَالَ أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْرِ قُلْنَا بَلَى قَالَ فَإِنَّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ قَالَ مُحَمَّدٌ وَأَحْسِبُهُ قَالَ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذَا فِي شَهْرِكُمْ هَذَا وَسَتَلْقَوْنَ رَبَّكُمْ فَسَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ أَلَا فَلَا تَرْجِعُوا بَعْدِي ضُلَّالًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ أَلَا لِيُبَلِّغْ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ فَلَعَلَّ بَعْضَ مَنْ يُبَلَّغُهُ أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَهُ مِنْ بَعْضِ مَنْ سَمِعَهُ فَكَانَ مُحَمَّدٌ إِذَا ذَكَرَهُ يَقُولُ صَدَقَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ مَرَّتَيْنِ قَالُوا نَعَمْ قَالَ اللَّهُمَّ اشْهَدْ. للبخاري. ولأبي داود بعضه ولمسلم كله بزيادة : ثُمَّ انْكَفَأَ إِلَى كَبْشَيْنِ أَمْلَحَيْنِ فَذَبَحَهُمَا وَإِلَى جُزَيْعَةٍ مِنْ الْغَنَمِ فَقَسَمَهَا بَيْنَنَا.

99 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ الله ئاسمان ـ زېمىنىنى ياراتقاندىن تارتىپ زامان ئۆز پېتى ئايلىنىپ كېلىۋاتىدۇ، بىر يىل 12 ئاي بولۇپ، بۇلاردىن تۆت ئايدا ئۇرۇش قىلىش هارامدۇر، بۇ ئايلارنىڭ ئوچى زۇلقەئدە، زۇلھەججە ۋە مۇھەررەم بولۇپ، بىر ـ بىرىگە ئۇلىنىپ كېلىدۇ. جۇمادا ئېيى بىلەن شەئبان ئېيى ئارىسىدا كېلىدىغان رەجەب ئېيى بولسا، يالغۇز كېلىدۇ. بۇ ئاي قايسى ئاي؟ ـ دېدى. بىز:

ـــ الله ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىمىپ كەتتى. بىز:

ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ئاينى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ـ بۇ ئاي زۇلھەججە ئېيى ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، زۇلھەججە ئېيى، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم:

ـ بۇ قايسى يۇرت؟ ـ دېدى. بىز:

ـــ الله ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە جىمىپ كەتتى. بىز:

ـــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ يۇرتنى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ـ بۇ يۇرت ھەرەم ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـــ شۇنداق، ھەرەم، ـ دېدۇق . پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ قايسى كۇن؟ ـ دەپ سوردى. بىز:

ـــ الله ۋە اللەنىڭ رەسۇلى بىلگۈچىدۇر، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە جىمىپ كەتتى. بىز:

ـــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ كۇننى باشقا ئىسىم بىلەن ئاتايدىغان ئوخشايدۇ، ـ دەپ تۇرساق:

ـ بۇ قۇربانلىق كۇنى ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، قۇربانلىق كۇنى، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ بىر ـ بىرىڭلارنىڭ جېنىغا، مېلىغا ۋە يۇز-ئابرويىغا تېگىش سىلەرگە خۇددى بۇ كۇن، بۇ جاي ۋە بۇ ئايىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىماسلىق ھارام قىلىنغاندەكلا ھارامدۇر. سىلەر اللەنىڭ ئالدىغا بارىسىلەر، الله قىلغان ـ ئەتكەنلىرىڭلاردىن ھېساب ئالىدۇ. مەندىن كېيىن بىر ـ بىرىڭلارنى قىرىدىغان كاپىرلىققا قايتماڭلار! ئى خالايىق! بۇ جايغا كەلگەنلەر كەلمىگەنلەرگە يەتكۇزۇپ قويسۇن! چۇنكى كەلمىگەنلەر ئىچىدىن بىر قىسىم كىشىلەر ئەستە قالدۇرۇش، ئاڭقىرىشتا بۇ سۆزلەرنى ئاڭلىغانلاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن. ئى خالايىق! يەتكۇزدۇمۇ؟ ئى خالايىق! يەتكۇزدۇمۇ؟ ـ دېدى. بىز:

ـ شۇنداق، يەتكۇزدىڭ، ـ دېگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى الله گۈۋاھ بول! ـ دېدى.

(بۇخارى: 4406)

ئەبـۇ داۋۇد بـۇ ھەدىسـنـىڭ بـىـر قـىسـمـىنى، مۇسـلـىم ھەمـمـىسـىنى رىۋايەت قـىلغـان بولـۇپ، مۇسـلـىمـنـىڭ رىۋايـىتـىـدە تۆۋەنـدىكى ئـىبـارىلەر قوشۇپ بايان قـىلـىنغان: ئاندىن كـېيـىن پەيغەمبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسـەللەم قايتـىـپ بېرىـپ، ئىككـى تۈيـاق ئـالا قوچقـارنى بوغۇزلـىـدى ۋە بـىزگە بـىر توپ قويـنى تارقـىتـىپ بەردى.

100 ــ وزاد رزين (والترمذي) في آخره: **ثَلَاثٌ لَا يُغِلُّ عَلَيْهِنَّ قَلْـبُ مُسْـلِمٍ إِخْلَاصُ الْعَمَلِ لِلَّهِ وَمُنَاصَحَةُ أَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَلُزُومُ جَمَاعَتِهِمْ فَإِنَّ الدَّعْوَةَ تُحِيطُ مِـنْ وَرَائِهِمْ.**

100 ـ رەزىن يۇقـىرىقى ھەدىسـنـىڭ ئاخـىرىغا مۇنۇلارنى قوشۇپ بايـان قـىلـدى: «تۆۋەنـدىكى ئـۈچ تۈرلـۈك خـىسـلەتنى ئۆزىـدە ئۆزلەشـتـۈرگەن مۇسۇلمانـنـىڭ قەلبى خـيانەتتـىن خالـي بولـىدۇ: ھەر قانـداق ئەمەلـنـى الله رازىلـىقـى ئۈچـۈن قـىلـىـش، مۇسـۇلمانلارنـىڭ ئەمـىرلـىـرىگە سـادىق بولۇش ۋە مۇسۇلمانلار جامائـىتـىدىن ئايرىلماسلـىق. چۈنكى مۇسۇلمانلار جامائـىتـىنـىـڭ دۇئـالـىرى (ئۇلارنـىـڭ) ئەتراپلـىرىنـى قورشـاپ قوغـداپ تۇرىدۇ»[1].

(رەزىن رىۋايەت قـىلغان)

101 ــ **عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ وَيُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَـا تُنْـتَجُ الْبَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْـهُ فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ.**

101 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيـرە رەزىيـەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قـىلـىنـىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسـەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (2140): سەھـىھ ـ دېگەن.

«خۇددى ھايۋان بالىسىنى تۇغقانداﺍ ساغلام تۇغقانىدەك، ھەر قانداق بالا تۇغۇلغاندىلا ئىسلامنى ئۆزلىكىدىن قوبۇل قىلىدىغان تەبىئەت بىلەن تۇغۇلىدۇ. كېيىن ئۇ بالىنى ئاتا - ئانىسى يەھۇدىي ياكى خرىستىئان ۋەياكى ئاتەشپەرەس قىلىپ يېتىلدۈرىدۇ. سىلەر ھايۋاننىڭ بالىلىرىنى چولاق تۇغۇپ قويغىنىنى كۆرۈپ باقتىڭلارمۇ؟»

ئاندىن ئەبۇ ھۇرەيرە تۆۋەندىكى ئايەتنى ئوقۇدى: ﴿اللهنىڭ دىنىغا (ئەگەشكىنكى) الله ئىنسانلارنى شۇ دىن بىلەن ياراتقان، اللهنىڭ ياراتقىنىدا ئۆزگىرىش بولمايدۇ، بۇ توغرا دىندۇر﴾[1].

(بۇخارى: 1359)

102 ــ وفي رواية: **كَمَا تَنْتِجُونَ الْإِبِلَ فَهَلْ تَجدُونَ فِيهَا جَدْعَاءَ حَتَّى تَكُونُوا أَنْتُمْ تَجْدَعُونَهَا قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَرَأَيْتَ مَنْ يَمُوتُ صَغِيرًا قَالَ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا عَامِلِينَ.**

102 - يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

- تۆگە بوتىلىقىنىڭ چولاق تۇغۇلغىنىنى كۆرۈپ باقتىڭلارمۇ؟ ئۇنى سىلەر (تۇغۇلغاندىن كېيىن) چولاق قىلىسىلەرغۇ؟ - دېدى. ئۇلار:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بالا كىچىك ۋاقتىدىلا ئۆلۈپ كەتسە، ئۇنىڭ ئاخىرەتتىكى ئەھۋالى قانداق بولىدۇ؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

- الله ئۇلارنىڭ ياشىسا نېمىلەرنى قىلىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ، - دېدى.

(مۇسلىم: 2658)

103 ــ **عَنْ جَدِّهِ مَالِكِ بْنِ أَحْمَرَ أَنَّهُ لَمَّا بَلَغَهُ قُدُومُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفَدَ إِلَيْهِ، فَقَبِلَ إِسْلامَهُ، وَسَأَلَهُ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ كِتَابًا يَدْعُو بِهِ إِلَى الإِسْلامِ، فَكَتَبَ لَهُ فِي رُقْعَةٍ مِنْ أَدَمٍ: "بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، هَذَا كِتَابٌ مِنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ**

[1] سۈرە رۇم، 30- ئايەت.

لِمَالِكِ بْنِ أَحْمَرَ، وَلِمَنِ اتَّبَعَهُ مِنَ الْمُسْلِمِينَ، أَمَانًا لَهُمْ مَا أَقَامُوا الصَّلاةَ، وَآتَوَا الزَّكَاةَ، وَاتَّبَعُوا الْمُسْلِمِينَ، وجانَبُوا الْمُشْرِكِينَ، وَأَدَّوَا الْخُمُسَ مِنَ الْمَغْنَمِ، وَسَهْمَ الْغَارِمِينَ، وَسَهْمَ كَذَا، وَسَهْمَ كَذَا، فَهُمْ آمِنُونَ بِأَمَانِ اللَّهِ وَأَمَانِ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ".

103 ـ مالىك ئىبنى ئەمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەدىنىگە يېتىپ كەلگەنلىكىنى ئاڭلىغان ھامان، بېرىپ ئىسلامنى قوبۇل قىلدى ۋە باشقىلارنى ئىسلامغا دەۋەت قىلىش ئۈچۈن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئۆزىگە بىر مەكتۇپ يېزىپ بېرىشىنى سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر پارچە تېرىگە مۇنۇلارنى يازدۇرۇپ بەردى: «ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اللەنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن. بۇ، اللەنىڭ ئەلچىسى مۇھەممەدنىڭ مالىك ئىبنى ئەھمەرگە ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن بارلىق مۇسۇلمانلارغا بەرگەن ئامانلىق يارلىقىدۇر. ئۇلار قاچانكى نامازنى ئادا قىلسا، زاكاتنى بەرسە، مۇسۇلمانلارغا ئەگەشسە، مۇشرىكلار بىلەن ئالاقىنى ئۈزسە، ئولجىنىڭ بەشتىن بىرىنى (دۆلەت خەزىنىسىگە) بەرسە ۋە قەرزدار قاتارلىقلارنىڭ نېسىۋىسىنى بەرسە، ئۇلار اللەنىڭ ۋە اللەنىڭ ئەلچىسى مۇھەممەدنىڭ ئۇلارغا بەرگەن ئامانلىقى بىلەن تىنچ ـ خاتىرجەم ياشايدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 10456)

104 – عن ابن عمر، قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: لايقبل إيمان بلا عمل ولا عمل بلا إيمان.

104 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەمەلسىز ئىمان قوبۇل قىلىنمايدۇ، ئىمانسىز ئەمەلمۇ قوبۇل

[1] ھەيسەمى (67): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» تە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى مەنسۇر ئىسىملىك نامەلۇم كىشى بار، ـ دېگەن.

قىلىنمايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

105 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَزْنِي الزَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهِبُهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ.

105 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«زىناخور مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ زىنا قىلمايدۇ، ئوغرى مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ ئوغرىلىق قىلمايدۇ، ھاراقكەش مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ ھاراق ئىچمەيدۇ، بۇلاڭچى باشقىلارنىڭ قىممەتلىك بۇيۇملىرىنى مۇئمىنلىك ھالىتىدە تۇرۇپ تارتىۋالمايدۇ».

(بۇخارى: 2475)

106 ــ عن أَبِي هُرَيْرَةَ قال قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا زَنَى الرَّجُلُ خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ كَانَ عَلَيْهِ كَالظُّلَّةِ فَإِذَا انْقَطَعَ رَجَعَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ.

106 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشى زىنا قىلسا، ئىمان ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىپ، بېشى ئۈستىدە خۇددى سايىدەك ئەگىپ يۈرىدۇ، زىنادىن قاچان قول ئۈزسە، ئىمان شۇ چاغدا ئۇنىڭغا قايتىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 2475)

---

[1] ھەيسەمى (95): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى زەكەرىيا ئىسىملىك بىرى بار. ئۇ كىشىنىڭ ھەدىسى ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (3924): سەھىھ ـ دېگەن.

107 ــ وللترمذي: خَرَجَ مِنْهُ الْإِيمَانُ فَكَانَ فَوْقَ رَأْسِهِ كَالظُّلَّةِ فَإِذَا خَرَجَ مِنْ ذَلِكَ الْعَمَلِ عَادَ إِلَيْهِ الْإِيمَانُ وَقَدْ رُوِيَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ أَنَّهُ قَالَ فِي هَذَا خَرَجَ مِنْ الْإِيمَانِ إِلَى الْإِسْلَامِ.

107 ـ تىرمىزىنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: «ئىمان ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىپ، بېشى ئۈستىدە خۇددى سايىدەك ئەگىپ يۈرىدۇ. قاچانكى شۇ ئىشنى تاشلىسا، ئىمان ئۇنىڭغا قايتىدۇ». ئەبۇ جەئفەر مۇھەممەد ئىبنى ئەلى دېگەن كىشىنىڭ بۇ ھەدىس توغرىسىدا: بۇ، ئىمان دەرىجىسىدىن ئىسلام دەرىجىسىگە چىقتى دېگەنلىك بولىدۇ، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندى[1].

(تىرمىزى: 2625)

108 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَدَأَ الْإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ غَرِيبًا فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ.

108 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىسلام غېرىبانە باشلانغان، كەلگۈسىدە يەنە غېرىبانە ھالىتىگە قايتىدۇ. غېرىبلارغا خۇشخەۋەر بولسۇن!»

(مۇسلىم: 145)

109 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الإِيمَانَ لَيَخْلَقُ فِي جَوْفِ أَحَدِكُمْ كَمَا يَخْلَقُ الثَّوْبُ الْخَلِقُ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ أَنْ يُجَدِّدَ الإِيمَانَ فِي قُلُوبِكُمْ".

109 ـ ئابدۇللا ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«خۇددى (ئۇچاڭلاردىكى) كىيىم كونىراپ قالغاندەك، ئىچىڭلاردىكى

[1] ئەلبانى (2117): سەھىھ. ـ دېگەن.

ئىمانمۇ كونىراپ قالىدۇ، شۇڭا اللهتىن قەلبىڭلاردىكى ئىماننى يېڭىلاپ بېرىشىنى تىلەڭلار!»[1]

(«ئەلكەبىر»)

110 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ نُجَدِّدُ إِيمَانَنَا قَالَ أَكْثِرُوا مِنْ قَوْلِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

110 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىمانسىڭلارنى يېڭىلاڭلار! ـ دېۋىدى، بىر كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئىمانىمىزنى قانداق يېڭىلايمىز؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ "لا إله إلا الله (بىر اللهتىن باشقا ھېچ بىر ئىلاھ يوقتۇر)" دېگەن كەلىمىنى كۆپ دەڭلار! ـ دېدى[2].

(ئەھمەد: 8493)

111 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَخْلَاقَكُمْ كَمَا قَسَمَ بَيْنَكُمْ أَرْزَاقَكُمْ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ وَمَنْ لَا يُحِبُّ وَلَا يُعْطِي الدِّينَ إِلَّا لِمَنْ أَحَبَّ فَمَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ الدِّينَ فَقَدْ أَحَبَّهُ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يُسْلِمُ عَبْدٌ حَتَّى يَسْلَمَ قَلْبُهُ وَلِسَانُهُ وَلَا يُؤْمِنُ حَتَّى يَأْمَنَ جَارُهُ بَوَائِقَهُ قَالُوا وَمَا بَوَائِقُهُ يَا نَبِيَّ اللَّهِ قَالَ غَشْمُهُ وَظُلْمُهُ وَلَا يَكْسِبُ عَبْدٌ مَالًا مِنْ حَرَامٍ فَيُنْفِقَ مِنْهُ فَيُبَارَكَ لَهُ فِيهِ وَلَا يَتَصَدَّقُ بِهِ فَيُقْبَلَ مِنْهُ وَلَا يَتْرُكُ خَلْفَ ظَهْرِهِ إِلَّا كَانَ زَادَهُ إِلَى النَّارِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَمْحُو السَّيِّئَ بِالسَّيِّئِ وَلَكِنْ يَمْحُو السَّيِّئَ بِالْحَسَنِ إِنَّ الْخَبِيثَ لَا يَمْحُو الْخَبِيثَ.

---

[1] ھەيسەمى (158): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (159): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ياخشىدۇر. ئۇنىڭ سەنەدىدە سەمىر ئىبنى نەھال بولۇپ، ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

111 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە خۇددى سىلەرنىڭ رىزقىڭلارنى ئاراڭلاردا تەقسىم قىلغاندەك، ئەخلاقىڭلارنىمۇ تەقسىم قىلغان. اللە تائالا مال ـ دۇنيانى ئۆزى ياخشى كۆرگەن ـ ياخشى كۆرمىگەن ھەممە بەندىسىگە بېرىدۇ، ئەمما دىيانەتنى پەقەت ياخشى كۆرگەن بەندىسىگىلا بېرىدۇ. اللە بىر بەندىسىگە دىيانەت ئاتا قىلسا، اللە ئۇ كىشىنى ياخشى كۆرگەن بولىدۇ. مېنىڭ جېنىم ئىلكىدە بولغان اللە بىلەن قەسەمكى، ھېچبىر بەندە دىلى ۋە تىلى ئارقىلىق باشقىلارغا ئەزىيەت بېرىشتىن خالي بولمىغۇچە مۇسۇلمان بولمايدۇ، ھېچ بىر بەندە قوشنىسىنى ئۆزىنىڭ ئەخلاق ـ پەزىلىتى بىلەن خاتىرجەم قىلمىغۇچە مۇئمىن بولمايدۇ، ھەر قانداق بەندە ھارامدىن مال ـ دۇنيا تېپىپ خەجلىسە، اللە ئۇ مالدىن بەرىكەتنى كۆتۈرۈۋېتىدۇ، ئۇ مالنى سەدىقە قىلسا، سەدىقىسىنى قوبۇل قىلمايدۇ. خەجلىمەي، سەدىقىمۇ قىلماي بېسىپ قويسا، دوزاخقا كىرگۈزىدىغان ئەمەللىرىنى ئاشۇرىدۇ. اللە ھەقىقەتەن يامانلىقنى يامانلىق بىلەن ئەمەس، بەلكى ياخشىلىق بىلەن يوقىتىدۇ، شەكسىزكى، رەزىللىكنى رەزىللىكنى يوقىتالمايدۇ»[1].

(ئەھمەد: 3663)

112 ـ **عَنِ الْحَارِثِ بن مَالِكٍ الأَنْصَارِيِّ، أَنَّهُ مَرَّ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ: "كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا حَارِثُ؟" قَالَ: أَصْبَحْتُ مُؤْمِنًا حَقًّا، فَقَالَ: "انْظُرْ مَا تَقُولُ؟ فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ حَقِيقَةً، فَمَا حَقِيقَةُ إِيمَانِكَ؟" فَقَالَ: قَدْ عَزَفَتْ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا، فَأَسْهَرْتُ لِذَلِكَ لَيْلِي، وَأَظْمَأت نَهَارِي، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي بَارِزًا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَزَاوَرُونَ فِيهَا، وَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ يَتَصَاغَوْنَ فِيهَا، فَقَالَ: "يَا حَارِثُ عَرَفْتَ فَالْزَمْ".**

[1] ھەيسەمى (164): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىنىڭ بەزى راۋىيلىرى نامەلۇم، كۆپچىلىكى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

112 ـ هارىس ئىبنى مالىك ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ بىر كۈنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەي ھارىس! بۇ ئەتىگەن قانداقراق قوپۇپسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ھارىس:

ـ ھەقىقىي مۇئمىن بولۇپ قوپۇپتىمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ھارىس، سۆزۈڭگە دىققەت قىل! ھەر نەرسىنىڭ بىر ھەقىقىتى بولىدۇ، سېنىڭ ئىمانىڭنىڭ ھەقىقىتى نېمە؟ ـ دېدى. ھارىس:

ـ كۆڭلۈم دۇنيانى تارتمىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن كېچىلەرنى نامازبىلەن، كۈندۈزنى روزا بىلەن ئۆتكۈزدۈم. مەن ئۆزەمنى خۇددى اللە تائالانىڭ ئەرشىگە قاراپ تۇرغاندەك، جەننەت ئەھلىنىڭ بىر ـ بىرىنى يوقلىشىۋاتقانلىقىنى، دوزاخ ئەھلىنىڭ ئازابتىن ئىكىراۋاتقانلىقىنى كۆرۈۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتىمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ھارىس! سەن ھەقىقەتنى تونۇپسەن، ئۇنى چىڭ تۇتقىن! ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

113 ـ **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْأَدْيَانِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَنِيفِيَّةُ السَّمْحَةُ.**

113 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ قانداق دىن اللەقا ئەڭ يېقىملىق؟ ـ دەپ سورالغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ھەيسەمى (189): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭدىن باشقا ئېنىقلاشقا تېگىشلىك كىشىلەرمۇ بار، ـ دېگەن.

ـ ئاسانلىق يارىتىپ بېرىدىغان توغرا دىن، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].
(ئەھمەد: 2108؛ «ئەلكەبىر»؛ «ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

114 ــ **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَقْرَأُ الْقُرْآنَ فَلَا أَجِدُ قَلْبِي يَعْقِلُ عَلَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ قَلْبَكَ حُشِيَ الْإِيمَانَ وَإِنَّ الْإِيمَانَ يُعْطَى الْعَبْدَ قَبْلَ الْقُرْآنِ.**

114 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن قۇرئاننى ئوقۇيمەن، بىراق قەلبىمنىڭ قۇرئاننى چۈشەنگىنىنى ھېس قىلمايمەن، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ قەلبىڭ ئىمان بىلەن تولۇپتۇ، ئىمان بەندىگە قۇرئاندىن بۇرۇن بېرىلىدۇ، ـ دېدى[2].
(ئەھمەد: 6568)

115 ــ **عَنْ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْقُلُوبُ أَرْبَعَةٌ قَلْبٌ أَجْرَدُ فِيهِ مِثْلُ السِّرَاجِ يُزْهِرُ وَقَلْبٌ أَغْلَفُ مَرْبُوطٌ عَلَى غِلَافِهِ وَقَلْبٌ مَنْكُوسٌ وَقَلْبٌ مُصْفَحٌ فَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَجْرَدُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ سِرَاجُهُ فِيهِ نُورُهُ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْأَغْلَفُ فَقَلْبُ الْكَافِرِ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمَنْكُوسُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ عَرَفَ ثُمَّ أَنْكَرَ وَأَمَّا الْقَلْبُ الْمُصْفَحُ فَقَلْبٌ فِيهِ إِيمَانٌ وَنِفَاقٌ فَمَثَلُ الْإِيمَانِ فِيهِ كَمَثَلِ الْبَقْلَةِ يَمُدُّهَا الْمَاءُ الطَّيِّبُ وَمَثَلُ النِّفَاقِ فِيهِ كَمَثَلِ الْقُرْحَةِ يَمُدُّهَا الْقَيْحُ وَالدَّمُ فَأَيُّ الْمَدَّتَيْنِ غَلَبَتْ عَلَى الْأُخْرَى غَلَبَتْ عَلَيْهِ.**

115 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (203): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئىبنى ئىسھاق ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇددەللەستۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (223): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك كىشى بار، ـ دېگەن. يەنى ئۇنىڭ رىۋايەت قىلغان ھەدىسلىرى زەئىپ ھەدىسلەر قاتاردىدۇر.

«قەلب مۇنداق تـۆت تۈرلۈك بولـدۇ: چـراغدەك نۇر چاچـىدىغان ساپ قەلب، قاتمۇقـات پـېچەتلەنگەن قەلـب، دۈم قـلـىنغـان قەلـب ۋە ئـىككـى يۈزلـىمە قەلب. ساپ قەلب مۇئمـىنـىڭ قەلبى بولۇپ، ئۇنـىڭ ئـىچـىدىكى نۇر چاچـىدىغان چـىراغ قەلبـىنـىڭ ئـىچـىدىكى ئـىمان نۇرىدۇر؛ پـېچەتلەنگەن قەلب كـاپـىرنـىڭ قەلبـى؛ دۈم قـلـىنغـان قەلـب ھەقـىقەتـنـى تونۇغـانـدىن كـېـيـىن ئـىنـكـار قـىلغـان مۇناپـىقـنـىڭ قەلبـى؛ ئـىككـى يـۈزلـىمە قەلـب ئـىمان بـىلەن نـىفاق جۈغلانغان قەلبـتۇر. بۇ قەلبـتـىكى ئـىمان پـاكـىز سۇ سۈغۇرۇپ تۇرىدىغان كۆكـتاتقا ئوخشـايدۇ. نـىفـاق قـان ـ يـىرىـڭ چـىقـىپ تۇرىدىغان يارىغا ئوخشايدۇ. سـۇ كـۆپ بولسـا، كـۆكـتـات ياشـىرىپ تۇرىـدۇ. قان ـ يـىرىـڭ كـۆپ بولسـا، ئـاخـىرى سـاقايماس يارىغـا ئايلـىنـىـدۇ. (يەنـى ئـىمـان بـىـلەن نـىفـاقتـىن قايسـىسـىنـىڭ ئۈزۈقلـۇق ماددىسـى كـۈچلـۈك بولسا، ئاخـىرى شۇ غەلـبـە قـىلـىدۇ)»[1].

(ئەھمەد: 10745؛ «ئەسسەغىر»)

116 ــ **عَنِ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا نَعْلَمُ شَيْئًا خَيْرًا مِنْ مِائَةٍ مِثْلِهِ إِلَّا الرَّجُلَ الْمُؤْمِنَ.**

116 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىندىن باشقا، ئۆزى بىر تۈرۈپ، ئۆزىدەك يۈز ئادەمدىن ياخشى بىرىنىڭ بارلىقىنى بىلمەيمىز»[2].

(ئەھمەد: 5882؛ «ئەلئەۋسەت»)

117 ــ **وللصغير بضعف مثله، بلفظ: خيرا من ألف مثله.**

117 ـ تەبەرانى: «ئەلسەغىر»دە زەئىپ سەنەد بىلەن يۇقىرىقىدەك

---

[1] ھەيسەمى (224): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە لەيس ئىبنى ئەبۇ سۇلەيم دېگەن كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (227): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسمىلىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

رىۋايەت قىلىپ: «يۇز»نى «مىڭ» دەپ بايان قىلغان[1].

118 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ الزَّرْعِ لَا تَزَالُ الرِّيَاحُ تُفَيِّئُهُ وَلَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يُصِيبُهُ بَلَاءٌ وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ شَجَرَةِ الْأَرْزِ لَا تَهْتَزُّ حَتَّى تُسْتَحْصَدَ.**

118 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن خۇددى شامال ئوخشاش ـ سولغا ئېگىپ تۇرىدىغان زىرائەتكە ئوخشايدۇ. دېمەك، مۇئمىنگە بالايى ـ ئاپەت كېلىپ تۇرىدۇ. مۇناپىق تا تۇۋۇدىن كەسمىگىچە تەۋرىمەيدىغان سەنۇبەر دەرىخىگە ئوخشايدۇ»[2].

(تىرمىزى: 2866)

119ــ **عَنْ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ الْكِلَابِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ ضَرَبَ مَثَلًا صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا عَلَى كَنَفَيْ الصِّرَاطِ زُورَانِ لَهُمَا أَبْوَابٌ مُفَتَّحَةٌ عَلَى الْأَبْوَابِ سُتُورٌ وَدَاعٍ يَدْعُو عَلَى رَأْسِ الصِّرَاطِ وَدَاعٍ يَدْعُو فَوْقَهُ (وَاللَّهُ يَدْعُوا إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ) وَالْأَبْوَابُ الَّتِي عَلَى كَنَفَيْ الصِّرَاطِ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا يَقَعُ أَحَدٌ فِي حُدُودِ اللَّهِ حَتَّى يُكْشَفَ السِّتْرُ وَالَّذِي يَدْعُو مِنْ فَوْقِهِ وَاعِظُ رَبِّهِ.**

119 ـ نەۋۋاس ئىبنى سەمئان ئەلكەلبى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا توغرا يولنى مۇنداق مىسال بىلەن بايان قىلغان: يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە دەرۋازىلىرى ئوچۇق ئىككى تام بولۇپ، ھەر دەرۋازىغا پەردىلەر تارتىلغان، يولنىڭ بېشىدا چاقىرغۇچى بار، ئۈستىدە يەنە بىر

---

[1] ھەيسەمى (227): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۈسامە ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2300): سەھىھ. ـ دېگەن.

چاقىرغۇچى بار. ﴿الله كىشىلەرنى ئامان جايغا (يەنى جەننەتكە) دەۋەت قىلىدۇ ۋە خالىغان ئادەمنى توغرا يولغا باشلايدۇ﴾[1]. يولنىڭ ئىككى تەرىپىدىكى دەرۋازىلار الله بېكىتكەن چەك - چېگرىلار بولۇپ، پەردە ئېچىلمىغۇچە ھېچ كىم الله بېكىتكەن بۇ چەك -چېگرىلارنىڭ ئىچىگە كىرەلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىدە تۇرغۇچى بولسا، پەرۋەردىگارى تەرىپىدىن ئەۋەتىلگەن نەسىھەت قىلغۇچىدۇر»[2].

(تىرمىزى: 2859)

120 – **عَنْ ابن مسعود – رضي الله عنه – قال: إنَّ رسولَ الله – صلى الله عليه وسلم – قال: «ضَرَبَ اللهُ مَثلاً صراطًا مُستقيمًا، وعن جَنَبتي الصِّراط سورانِ فيهما أَبْوابٌ مُفَتَّحةٌ، وعلى الأبْوابِ ستُورٌ مُرْخَاةٌ، وعندَ رَأْسِ الصِّراطِ داع يقول: استقيموا على الصراط ولا تَعْوَجُّوا، وفوقَ ذلك داعٍ يَدْعو كُلَّما همَّ عَبْدٌ أَنْ يَفْتَحَ شيئًا من تلك الأَبواب قال : ويْحَكَ، لا تفْتَحْهُ، فإنك إن تفتحه تَلِجْهُ. ثم فسَّره بأَنَّ الصّراط هو الإسلام، وأَن الأبواب المفتَّحة، محارمُ الله، وأَنَّ السُّتورَ المُرْخاةَ : حُدودُ الله، والدَّاعي على رَأْسِ الصراطِ : هو القُرآنُ، وأَنَّ الدَّاعِي منْ فوقِهِ : هو واعظُ الله في قلْبِ كُلِّ مؤمنٍ»**.

120 - ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق كەلگەن: «الله تائالا توغرا يولنى مۇنداق مىسال بىلەن بايان قىلغان: يولنىڭ ئىككى تەرىپىدە دەرۋازىلىرى ئوچۇق ئىككى تام بولۇپ، ھەر دەرۋازىغا پەردىلەر تارتىلغان. يولنىڭ بېشىدا:

ــ توغرا يول ئۈستىدە مۇستەھكەم تۇرۇڭلار! يولدىن تېيىپ كەتمەڭلار! - دەپ توۋلىغۇچى بار. يول ئۈستىدە بىرەرسى بۇ دەرۋازىلاردىن بىرىنى ئاچقىلى تەمشىلسە:

ـ ھاي! ئۇنى ئاچما! ئۇنى ئاچساڭلا ئىچىگە كىرىپ كېتىسەن، - دەپ توۋلاپ تۇرغۇچى يەنە بىرى بار».

---

[1] يۇنۇس سۈرىسى، 25- ئايەت.

[2] ئەلبانى (2295): سەھىھ - دېگەن.

ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇنى ئىزاھلاپ: يول ــ ئىسلام؛ ئوچۇق دەرۋازىلار ــ الله هارام قىلغان ئىشلار؛ پەردىلەر ــ الله توختاتقان چەك ـ چېگرىلار؛ دەرۋازىنىڭ بېشىدىكى توۋلىغۇچى ــ قۇرئان؛ يول ئۈستىدىكى توۋلىغۇچى ــ الله تائالا ھەر مۇئمىننىڭ قەلبىگە ئورۇنلاشتۇرغان نەسىھەت قىلغۇچىدۇر، ـ دېگەن.

121 – **وعنه وقال رجل: الصراط المستقيم، قال تركنا محمد صلى الله عليه وسلم في أدناه، و طرفه في الجنة، و عن يمينه جواد، و عن يساره جواد، وثم رجال يدعون من مر بهم فمن أخذ تلك الجواد انتهت به إلى النار، و من أخذ على الصراط المستقيم انتهى به إلى الجنة. ثم قرأ ابن مسعود: "وأن هذا صراطي مستقيما فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله" الآية. لرزين.**

121 ـ بىر كىشى ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ توغرا يول قايسى؟ ـ دەپ سورىغاندى. ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى توغرا يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتى، بۇ يولنىڭ ئاخىرى جەننەتكە تۇتۇشىدۇ، يولنىڭ ئوڭ ـ سول تەرەپلىرىدە ئاچا يوللار بار، بۇ يوللاردا ئۆتكەنلەرنى چاقىرىپ تۇرىدىغان كىشىلەر بار، كىمكى شۇ ئاچا يوللارغا كىرىپ قالسا، ئاخىرى دوزاخقا بېرىپ توختايدۇ، كىمكى توغرا يول (ئاساسىي يول) بىلەن مېڭىۋەرسە، ئاخىرى جەننەتكە كىرىدۇ، ـ دېدى. ئاندىن: ﴿بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ﴾[1] دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

122 – **عَنْ عَلِيٍّ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: "بَعَثَ اللَّهُ**

[1] سۈرە ئەنئام، 153-ئايىتىنىڭ بىر قىسمى.

يَحْيَى بْنَ زَكَرِيَّا إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ، فَلَمَّا بَعَثَ عِيسَى قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: يَا عِيسَى قُلْ لِيَحْيَى بْنِ زَكَرِيَّا: إِمَّا أَنْ تُبَلِّغَ مَا أُرْسِلْتَ بِهِ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَإِمَّا أَنْ أُبَلِّغَهُمْ، فَخَرَجَ يَحْيَى، حَتَّى صَارَ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ، فَقَالَ: إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَعْبُدُوهُ، وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَعْتَقَ رَجُلا، فَأَحْسَنَ إِلَيْهِ وَأَعْطَاهُ، فَانْطَلَقَ وَكَفَرَ وَلِيَّ نِعْمَتِهِ، وَوَالَى غَيْرَهُ، وَإِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُقِيمُوا الصَّلاةَ، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَسَرَهُ الْعَدُوُّ، فَأَرَادُوا قَتْلَهُ، فَقَالَ: لا تَقْتُلُونِي، فَإِنَّ لِي كَنْزًا، وَأَنَا أَفْدِي نَفْسِي، فَأَعْطَاهُمْ كَنْزَهُ، وَنَجَا بِنَفْسِهِ، وَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَصَدَّقُوا، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ رَجُلٍ مَشَى إِلَى عَدُوِّهِ، وَقَدْ أَخَذَ لِلْقِتَالِ جُنَّةً، فَلا يُبَالِي مِنْ حَيْثُ مَا أُتِيَ، وَإِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَقْرَءُوا الْكِتَابَ، وَمَثَلُ ذَلِكَ كَمَثَلِ قَوْمٍ فِي حِصْنِهِمْ صَارَ إِلَيْهِمْ عَدُوُّهُمْ، وَقَدْ أَعَدُّوا فِي كُلِّ نَاحِيَةٍ مِنْ نَوَاحِي الْحِصْنِ قَوْمًا، فَلَيْسَ يَأْتِيهِمْ عَدُوُّهُمْ مِنْ نَاحِيَةٍ، إِلا وَبَيْنَ أَيْدِيهِمْ مَنْ يَدْرَءُوهُمْ عَنِ الْحِصْنِ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لا يَزَالُ فِي أَحْصَنِ حِصْنٍ أَوْ فِي حِصْنٍ حَصِينٍ".

122 - ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا يەھيا ئىبنى زەكەريا ئەلەيھىسسالامنى بەنى ئىسرائىلغا بەش كەلىمنى يەتكۈزۈشكە ئەۋەتكەن؛ اللە تائالا ئىيسا ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەرلىككە تاللىغاندا:

- ئى ئىيسا! سەن يەھيا ئىبنى زەكەريياغا: "سەن بەنى ئىسرائىلغا يەتكۈزمەكچى بولغان كەلىمنى يا سەن يەتكۈز ياكى مەن يەتكۈزەي" دېگەن، - دېدى. يەھيا ئىبنى زەكەريا ئەلەيھىسسالام چىقىپ، بەنى ئىسرائىلنىڭ يېنىغا كەلدى - دە، مۇنداق دېدى:

- ئى بەنى ئىسرائىل! اللە سىلەرنى اللەقا ھېچ نەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەي ئىبادەت قىلىشقا بۇيرۇيدۇ، اللەقا شېرىك كەلتۈرۈش — خۇددى بىر كىشى بىر قۇلنى ئازاد قىلىپ، ئۇنىڭغا پۇل - مال بەرسە، ئۇ قۇل ئازاد قىلغۇچىسىنىڭ قىلغان ئىلتىپاتلىرىدىن تېنىۋېلىپ، باشقا بىرىنى ئۆزىگە خوجىدار قىلىۋالغىنىغا ئوخشايدۇ. اللە سىلەرنى

نامـاز ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، نامـاز ئوقۇش ـ خۇددى دۇشـمەنگە ئەسـىر چۈشـۈپ قېلىـپ، دۇشـمەن ئۆلتـۇرمەكچى بولغانـدا: ”مېنـى ئۆلتـۇرمەڭلار! مەن سىلەرگە خەزىنەمنى بېرەي، خەزىنەم بەدىلىگە جېنىمنـى قۇتۇلـدۇراي“ دەپ، خەزىنىسىنى بېرىپ، جېنىنى قۇتۇلدۇرغان كىشىگە ئوخشايدۇ. الله سىلەرنى سەدىقە بېرىشكە بۇيرۇيدۇ، سەدىقە بېرىش ــ قولىغا قالقان ئېلىپ، دۇشمىنى بىلەن ئۇرۇشۇش ئۈچۈن نەيزە ـ قىلىچ زەربىسىنىڭ قايسى تەرەپتىن كېلىشىگە پەرۋا قىلماستىن، دادىل قەدەملەر بىلەن دۇشمىنىگە قاراپ يول ئالغان كىشىگە ئوخشايدۇ. الله سىلەرنى كىتابنى ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، كىتابنى ئوقۇش ـ خۇددى دۇشمەن بېسىپ كىرگەندە، قورغانىنىڭ ھەر تەرىپىگە توپ ـ توپ كىشىلەرنى ئورۇنلاشتۇرۇپ، دۇشمەن نەدىن ھۇجۇم قىلسا، شۇ يەردە قايتۇرما زەربە بېرىپ، قورغانىنى قوغدايدىغان قورغان ئەھلىگە ئوخشايدۇ. مانا بۇ، قۇرئان ئوقۇيدىغان كىشىنىڭ مىسالى بولۇپ، قۇرئان ئوقۇغان ئادەم ھەر دائىم مۇستەھكەم قورغاندا قوغدىلىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2863؛ بەززار)

123 ــ **عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ قَامَ فِينَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِخَمْسِ كَلِمَاتٍ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَنَامُ وَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَنَامَ يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ يُرْفَعُ إِلَيْهِ عَمَلُ اللَّيْلِ قَبْلَ عَمَلِ النَّهَارِ وَعَمَلُ النَّهَارِ قَبْلَ عَمَلِ اللَّيْلِ حِجَابُهُ النُّورُ وَفِي رِوَايَةِ أَبِي بَكْرٍ النَّارُ لَوْ كَشَفَهُ لَأَحْرَقَتْ سُبُحَاتُ وَجْهِهِ مَا انْتَهَى إِلَيْهِ بَصَرُهُ مِنْ خَلْقِهِ.**

123 ـ ئەبـۇ مۇسـا رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ مۇنـداق دەيـدۇ: پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىـزگە مۇنـۇ بەش كەلىمىنـى يەتكـۈزۈش ئۈچـۈن ئورنـىدىن تـۇرۇپ مۇنـداق دېـدى: «شۇبھىسـىزكى الله تائـالا ئۇخلىمايدۇ، ئۇخلاشـمۇ ھەم الله تائالانـىڭ شـەنىگە لايـىق ئەمەسـتۇر. الله تائـالا مـىزانىنى پەسـلىتىدۇ، كۆتۈرىـدۇ. الله تائالاغـا كېچىنـىڭ ئەمەلـى كۈندۈزنىڭ ئەمەلىدىن بۇرۇن، كۈندۈزنىڭ ئەمەلى كېچىنىڭ ئەمەلىدىن

[1] ئەلبانى (2298): سەھىھ ـ دېگەن.

بـۇرۇن كـۆتـۈرىلـمـدۇ. الله بـىـلـەن بـەنـدىـنـىـڭ ئـارىـسـىـنـى تـوسـۇپ تـۇرىـدىـغان پـەردە نـۇردۇر».

ئـەبـۇ بـەكـرىـنـىـڭ رىـۋايـىـتـىـدە: «الله بـىـلـەن بـەنـدىـنـىـڭ ئـارىـسـىـنـى تـوسـۇپ تـۇرىـدىـغان پـەردە ئـوت بـولـۇپ، ئـەگـەر پـەردىـنـى ئـېـچـىـۋېـتـىـدىـغان بـولـسـا، يـۈزىـنـىـڭ نـۇرلـىـرى بـارلـىـق مـەخـلـۇقـاتـلارنـى كـۆيـدۈرۈپ تـاشـلايـدۇ» دېـيـىـلـگـەن.

(مـۇسـلـىـم: 179)

كىتاب ۋە سۈننەتكە مەھكەم ئېسىلىش

124 - عَنْ مَالِك أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَرَكْتُ فِيكُمْ أَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوا مَا تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا كِتَابَ اللَّهِ وَسُنَّةَ نَبِيِّهِ.

124 ـ مالىكقا يېتىشچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە ئىككى نەرسىنى قويۇپ كەتتىم، سىلەر شۇنىڭغا چىڭ ئېسىلساڭلار، ھەرگىز ئازمايسىلەر. ئۇلار بولسا، اللەنىڭ كىتابى ۋە پەيغەمبىرىنىڭ سۈننىتىدۇر».

(مالىك: 1661)

125 - عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِ لَنْ تَضِلُّوا بَعْدِي أَحَدُهُمَا أَعْظَمُ مِنْ الْآخَرِ كِتَابُ اللَّهِ حَبْلٌ مَمْدُودٌ مِنْ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَعِتْرَتِي أَهْلُ بَيْتِي وَلَنْ يَتَفَرَّقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ فَانْظُرُوا كَيْفَ تَخْلُفُونِي فِيهِمَا.

125 ـ زەيىد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە ئىككى نەرسىنى قويۇپ كېتىمەن، ئۇنىڭغا چىڭ ئېسىلساڭلار، ھەرگىز ئازمايسىلەر. بىرىنىڭ شەنى يەنە بىرىدىن ئۇلۇغدۇر. ئۇنىڭ بىرى، اللەنىڭ ئاسمانىدىن يەرگىچە سوزۇلغان مۇستەھكەم ئارغامچىسى بولغان كىتابى؛ يەنە بىرى، مېنىڭ ئائىلە ـ تاۋابىئاتلىرىمدۇر. بۇ ئىككىسى مەن بىلەن تاكى ھەۋزى كەۋسەردە ئۇچراشقىچە بىر ـ بىرىدىن ئايرىلمايدۇ، شۇڭا مەندىن كېيىن بۇ

ئىككىسىگە دىققەت بىلەن مۇئامىلە قىلىڭلار»[1].
(تىرمىزى: 3788)

126 – عن عَبْد الرَّحْمَنِ بْن عَمْرٍو السُّلَمِيّ وَحُجْر بْن حُجْرٍ قَالَا أَتَيْنَا الْعِرْبَاضَ بْنَ سَارِيَةَ وَهُوَ مِمَّنْ نَزَلَ فِيهِ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ فَسَلَّمْنَا وَقُلْنَا أَتَيْنَاكَ زَائِرِينَ وَعَائِدِينَ وَمُقْتَبِسِينَ فَقَالَ الْعِرْبَاضُ صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَوَعَظَنَا مَوْعِظَةً بَلِيغَةً ذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ وَوَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ فَقَالَ قَائِلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَأَنَّ هَذِهِ مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَمَاذَا تَعْهَدُ إِلَيْنَا فَقَالَ أُوصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسَيَرَى اخْتِلَافًا كَثِيرًا فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الْأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ.

126 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەمر سۆلەمى ۋە ھىجر ئىبنى ھىجر مۇنداق دەيدۇ: ﴿يەنە مۇنداق كىشىلەرنىمۇ ئەيىبلەشكە يول يوقتۇركى، ئۇلار (جىھادقا چىقىش ئۈچۈن) سەندىن ئۇلاغ سوراپ كەلگەندە﴾[2] دېگەن ئايەت ئىرباز ئىبنى ساريە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەققىدە نازىل بولغان بولۇپ، بىز ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ (سالام بەرگەندىن كېيىن):

ـــ بىزنى زىيارەت قىلغىلى ۋە سېنىڭ ئىلمىڭنى ئالغىلى كەلدۇق، ـ دېدۇق. ئىرباز:

ـ بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە ئىمام بولۇپ نامаз ئوقۇدى. ئاندىن بىزگە بۇرۇلۇپ ناھايىتى تەسىرلىك بىر نەسىھەت قىلدىكى، كۆزلىرىمىزدىن ياش تۆكۈلۈپ، قەلبلىرىمىز تىترەپ كەتتى. بىر كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇ سۆز ۋىدالاشقۇچىنىڭ ۋەز ـ نەسىھەتلىرىدەك قىلىدۇ. بىزگە قىلىدىغان ۋەسىيىتىڭ بارمۇ؟ ـ دەپ سورالغانىدى،

[1] ئەلبانى (2980): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] سۈرە تەۋبە، 92-ئايەت.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سىلەرگە اللەتىن قورقۇشنى، سىلەرگە باش بولغان كىشى ھەبەشىستانلىق قۇل بولغان تەقدىردىمۇ ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلاپ، بۇيرۇقىغا قەتئىي ئىتائەت قىلىشىڭلارنى تەۋسىيە قىلىمەن. ئىچىڭلاردىن كىمكى مەندىن كېيىن ياشىسا، كۆپ ئىختىلاپلارنى كۆرىدۇ. سىلەر مېنىڭ سۈننىتىمگە ۋە توغرا يولغا يېتەكلەنگەن ھەم باشقىلارنى توغرا يولغا يېتەكلىگۈچى خەلىپىلەرنىڭ سۈننىتىگە مۇستەھكەم ئېسىلىڭلار. ئۇنى ئېزىق چىشىڭلار بىلەن چىشلەڭلار (يەنى چىڭ تۇتۇڭلار). (دىنغا) يېڭىدىن پەيدا قىلىپ قوشۇپ قويۇلغان ھەرقانداق ئىشتىن ھەزەر ئەيلەڭلار، ھەقىقەتەن يېڭى پەيدا قىلىنغان ھەر قانداق ئىش بىدئەتتۇر. ھەر قانداق بىدئەت ئازغۇنلۇقتۇر، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4607)

127 – عَنْ الْمِقْدَامِ بْنِ مَعْدِي كَرِبَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَا هَلْ عَسَى رَجُلٌ يَبْلُغُهُ الْحَدِيثُ عَنِّي وَهُوَ مُتَّكِئٌ عَلَى أَرِيكَتِهِ فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ فَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَلَالًا اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ حَرَامًا حَرَّمْنَاهُ وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا حَرَّمَ اللَّهُ.

127 ـ مىقدام ئىبنى مەئدىكەرىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«دىققەت قىلىڭلاركى، مەندىن بىرەر ھەدىس يەتسە، تەختىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ: ”بىز بىلەن سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا اللەنىڭ كىتابى بار، اللەنىڭ كىتابىدا ھالال دېگەننى ھالال، ھارام دېگەننى ھارام دەيمىز“ دەپ، ھەدىسنى كۆزگە ئىلمايدىغان كىشىلەر پەيدا بولىدىغان زامان يېقىنلاشتى. ۋاھالەنكى، اللەنىڭ ئەلچىسىنىڭ (بىر نەرسە ھەققىدە) ھارام دەپ چىقارغان ھۆكمى اللە تائالانىڭ چىقارغان ھۆكمى بىلەن باراۋەردۇر»[2].

---

[1] ئەلبانى (3851): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2146): سەھىھ ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2664)

128 – **للترمذي وأبي داود: أَلَا إِنِّي أُوتِيتُ الْكِتَابَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ أَلَا يُوشِكُ رَجُلٌ شَبْعَانُ عَلَى أَرِيكَتِهِ بنحوه.**

128 ـ تىرمىزى ۋە ئەبۇ داۋۇد يەنە بىر رىۋايەتتە: «دىققەت قىلىڭلارکى، ماڭا قۇرئان بېرىلدى، قۇرئان بىلەن بىرگە (ۋەھيى ئىكەنلىكىدە) قۇرئاننىڭ ئوخشىشى بېرىلدى. دىققەت قىلىڭلارکى، قورساقنى تازا تويغۇزۇپ، تەختىگە يۆلىنىپ ئولتۇرۇپ: ''مۇنداق، مۇنداق، مۇنداق...'' دەيدىغان كىشىنىڭ پەيدا بولۇش زامانى يېقىنلىشىۋاتىدۇ» دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندىكى ھەدىسنى بايان قىلدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4604؛ ئەھمەد ۋە بەززار)

129 – **وزاد أحمد والبزار بلين: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا جَاءَكُمْ عَنِّي مِنْ خَيْرٍ قُلْتُهُ أَوْ لَمْ أَقُلْهُ فَأَنَا أَقُولُهُ وَمَا أَتَاكُمْ عَنِّي مِنْ شَرٍّ فَأَنَا لَا أَقُولُ الشَّرَّ.**

129 ـ ئەھمەد ۋە بەززار مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىدى: ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن سىلەرگە ياخشىلىققا بۇيرۇيدىغان بىرەر سۆز يەتسە، ئۇ سۆزنى مەن دېگەن ياكى دېمىگەن بولاي، بىلىڭلارکى، ياخشىلىققا بۇيرۇيدىغان سۆزلەرنى مەن دەيمەن، ئەمما سىلەرگە يامانلىققا بۇيرۇيدىغان بىرەر سۆز يەتسە، بىلىڭلارکى، مەن يامانلىققا بۇيرۇيدىغان سۆزنى ھەرگىز دېمەيمەن»[2].

---

[1] ئەلبانى (3848): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (696): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مەئشەر نەجىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئەھمەد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۆرگەن. ئەمما باشقىلار ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

(ئەھمەد: 8583)

130 – **قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بن مسعود: إِنَّ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَأَحْسَنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَإِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ.**

130 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەڭ گۈزەل سۆز اللەنىڭ كىتابى؛ ئەڭ گۈزەل يول مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يولى؛ ئىشلارنىڭ ئەڭ يامىنى (دىندا) يېڭى پەيدا قىلىنغان ئىشلاردۇر. سىلەرگە ۋەدە قىلىنغان (قىيامەت، ئۆلگەندىن كېيىن تىرىلىش قاتارلىق) ئىشلار چوقۇم مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر قېچىپ قۇتۇلالمايسىلەر.

(بۇخارى: 7277)

131 – **عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ فَهُوَ رَدٌّ.**

131ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىزنىڭ بۇ ئىشىمىزدا (يەنى دىنىمىزدا) يوق نەرسىنى پەيدا قىلسا، ئۇ ئىش رەت قىلىنىدۇ».

(بۇخارى: 6297)

132 – **عن الزُّهْرِيَّ قال: دَخَلْتُ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ بِدِمَشْقَ وَهُوَ يَبْكِي فَقُلْتُ مَا يُبْكِيكَ فَقَالَ لَا أَعْرِفُ شَيْئًا مِمَّا أَدْرَكْتُ إِلَّا هَذِهِ الصَّلَاةَ وَهَذِهِ الصَّلَاةُ قَدْ ضُيِّعَتْ.**

132 ـ زۇھەرى مۇنداق دەيدۇ: مەن بىر كۈنى (دەمەشقتە) ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا كىرسەم، ئۇ يىغلاۋېتىپتۇ،

ئىبنى ماجە بۇ ھەدىسنى قىسقارتىپ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەلبانى (2): بۇ ھەدىس مۇنكەر (يەنى ئىشىنىشكە ۋە ئۇنىڭغا ئاساسەن بىرەر ئىشقا يەكۈن چىقىرىشقا بولمايدۇ)ـ دېگەن.

مەن:

ـ نېمىگە يىغلايسەن؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ مەن ھازىر (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ دەۋرىدە بىلىدىغان ئىشلاردىن) پەقەت نامازنىلا تونۇۋاتىمەن، ھەتتا مۇشۇ نامازمۇ زايا قىلىنىپ كەتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 530)

133 – **عن ابن مسعود ابن مسعود – رضي الله عنه – قال: «مَن كانَ مُسْتَنًّا، فَلْيَسْتَنَّ بمن قد ماتَ، فإنَّ الحيَّ لا تُؤمَنُ عليه الفِتْنَةُ، أولئك أصحابُ محمد – صلى الله عليه وسلم – كانوا أفضلَ هذه الأمة: أبرَّها قلوبًا، وأعمقَها علمًا، وأقلَّها تكلُّفًا، اختارهم الله لصحبة نبيِّه، ولإقامة دِينه، فاعرِفوا لهم فضلَهم، واتبعُوهم على أثرهم، وتمسَّكوا بما استَطَعْتُم من أخلاقِهم وسيَرِهم، فإنهم كانوا على الهُدَى المستقيم»** رواه رزين.

133 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىمكى باشقىلارغا ئەگەشمەكچى بولسا، ئۆلگەنلەرگە ئەگەشسۇن. تىرىك ئادەمنىڭ پىتنىگە مۇبتىلا بولۇپ، ئېزىپ كېتىشىدىن خاتىرجەم بولغىلى بولمايدۇ. ئەنە شۇلار مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدۇر، ئۇلار بۇ ئۈممەتنىڭ ئەڭ ئەۋزىلى، قەلبى ئەڭ ساغلام، بىلىمى ئەڭ چوڭقۇر ۋە تەكەللۇپى ئەڭ ئاز كىشىلەر ئىدى، اللە ئۇلارنى پەيغەمبىرىنىڭ ھەمراھلىقى ۋە دىنىنىڭ يەر ئۈستىدە تۇرغۇزۇلۇشى ئۈچۈن تاللىغان. شۇڭا سىلەر ئۇلارنىڭ قەدرىگە يېتىشكىلار، ئۇلارنىڭ ئىزىدىن مېڭىشكىلار، كۈچۈكلارنىڭ يېتىشچە ئۇلارنىڭ ئەخلاقى ۋە ئىش ـ ئىزلىرىغا مۇستەھكەم ئېسىلىشكىلار كېرەك، چۈنكى ئۇلار توغرا يولدا ئىدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

134 – **عن ابن عباس قال: من اقتدى بكتاب الله ، لا يَضِلُّ في الدنيا ولا يَشقى**

في الآخرة ، ثم تلا هذه الآية : [فمن اتَّبَعَ هُدَايَ فَلا يَضِلُّ ولا يَشقى].

134 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: كىمكى اللهنىڭ كىتابىغا ئەگەشسە، دۇنيادا ئازمايدۇ، ئاخىرەتتە بەختسىزلىككە دۇچار بولمايدۇ، ـ دېگەندىن كېيىن، الله تائالانىڭ مۇنۇ ئايىتىنى ئوقۇدى: ﴿كىمكى مەن كۆرسەتكەن يولغا ئەگىشسىدىكەن (دۇنيادا) ئازمايدۇ، (ئاخىرەتتە) بەختسىزلىككە دۇچار بولمايدۇ﴾[1].

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

135 – عن عمر تركتكم على الواضحة، ليلها كنهارها، كونوا على دين الأعراب والغلمان في الكتاب. رواه رزين.

135 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ”مەن سىلەرنى كېچىسى بىلەن كۇندۇزى ئوخشاشلا يوپيورۇق يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتىم، ئېتىقادىڭلار سەھرالىقلارنىڭكىدەك ۋە سەبىي بالىلارنىڭكىدەك (ساپ) بولسۇن“.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

136 – علي قال: تركتكم على الجادة ومنهج عليه أم الكتاب. رواه رزين.

136 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ”مەن سىلەرنى توغرا يول ئۈستىدە ـ قۇرئان يولىدا قويۇپ كەتتىم“.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

137 – عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: وَايْمُ اللَّهِ لَقَدْ تَرَكْتُكُمْ عَلَى مِثْلِ الْبَيْضَاءِ لَيْلُهَا وَنَهَارُهَا سَوَاءٌ.

137 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله بىلەن قەسەمكى، مەن سىلەرنى كېچىسى بىلەن كۇندۇزى

[1] سۈرە تاھا، 123 ـ ئايەت.

ئوخشاشلا ئاپئاق يول ئۈستىدە قويۇپ كەتتىم»[1].
(ئىبنى ماجە: 5)

138 – **عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ لِلَّهِ حُرُمَاتٍ ثَلاثًا، مَنْ حَفِظَهُنَّ حَفِظَ اللَّهُ لَهُ أَمْرَ دِينِهِ وَدُنْيَاهُ، وَمَنْ لَمْ يَحْفَظْهُنَّ، لَمْ يَحْفَظ اللَّهُ لَهُ شَيْئًا: حُرْمَةُ الإِسْلامِ، وَحُرْمَتِي، وَحُرْمَةُ رَحِمِي".**

138 ـ ئەبۇ سەئىد ئەلخۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شۇبھىسىزكى، اللە تائالا ھۆرمىتىنى ساقلىشىمىزنى تەشەببۇس قىلغان ئۇچ نەرسە بار بولۇپ، اللە تائالا بۇ ئۇچ نەرسىنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلىغانلارنىڭ دىنى ۋە دۇنياسىنى ساقلايدۇ، ساقلىمىغانلارنىڭ ھېچ نېمىسىنى ساقلىمايدۇ. ئۇلار: ئىسلامنىڭ ھۆرمىتى، مېنىڭ ھۆرمىتىم ۋە مېنىڭ ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىمنىڭ ھۆرمىتى»[2].
(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

139 – **عن علي رفعه: من أحيا سنة من سنتي أميتت بعدي فقد أحبني، و من أحبني كان معي.** رواه رزين.

139 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مەندىن كېيىن يوقالغان سۈننەتلىرىمدىن بىرەرىنى تىرىلدۈرسە، مېنى ياخشى كۆرگەن بولىدۇ، مېنى ياخشى كۆرگەن كىشى (ئاخىرەتتە) مەن بىلەن بىللە بولىدۇ».
(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

140 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: عَلَيْكُمْ بِهَذَا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ مَأْدُبَةُ اللَّهِ فَتَعَلَّمُوا مِنْ مَأْدُبَةِ**

---

[1] ئەلبانى (5): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (300): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى ھەممات ئىسمىلىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. مەن ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن ھېچبىر ئادەمنى كۆرمىدىم، ـ دېگەن.

اللَّهِ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فإنَما العِلْم بالتَّعَلُّم".

140 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بۇ قۇرئاننى چىڭ تۇتۇڭلار، چۈنكى بۇ اللە تائالانىڭ (ئىلىم) داستىخىنىدۇر. اللەنىڭ داستىخىنىغا كۈچۈڭلارنىڭ يېتىشىچە داخىل بولۇڭلار، ئىلىم دېگەن ئۆگىنىش بىلەن ھاسىل بولىدۇ[1].

(بەززار: 158)

141 – حَدَّثَنِي مَعْقِلُ بْنُ يَسَارٍ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "اعْمَلُوا بِالْقُرْآنِ، وَأَحِلُّوا حَلالَهُ، وَحَرِّمُوا حَرَامَهُ، وَاقْتَدَوْا بِهِ، وَلا تَكْفُرُوا بِشَيْءٍ مِنْهُ، وَمَا تَشَابَهَ عَلَيْكُمْ فَرَدُّوهُ إِلَى اللَّهِ أَوْ إِلَى الأَمِيرِ مِنْ بَعْدِي كَيْمَا يُخْبِرُوكُمْ، وَآمِنُوا بِالتَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ وَالزَّبُورِ، وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ، وَلْيَشْفِكُمُ الْقُرْآنُ وَمَا فِيهِ مِنَ الْبَيَانِ، فَإِنَّهُ شَافِعٌ مُشَفَّعٌ، وَمَا حَلَّ مُصَدَّقٌ، وَلِكُلِّ آيَةٍ مِنْهُ نُورٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، أَمَا إِنِّي أُعْطِيتُ سُورَةَ الْبَقَرَةِ مِنَ الذِّكْرِ، وَأُعْطِيتُ طَهَ وَالطُّورَ مِنْ أَلْوَاحِ مُوسَى، وَأُعْطِيتُ فَاتِحَةَ الْكِتَابِ وَخَوَاتِيمَ الْبَقَرَةِ مِنْ كَنْزٍ تَحْتَ الْعَرْشِ، وَأُعْطِيتُ الْمُفَصَّلَ نَافِلَةً".

141 ـ مەئقەل ئىبنى يەسار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قۇرئانغا ئەمەل قىلىڭلار! قۇرئان ھالال قىلغانىنى ھالال ساناڭلار، ھارام قىلغانىنى ھارام ساناڭلار. قۇرئانغا ئەگىشىڭلار، قۇرئاندىكى ھېچ نەرسىنى ئىنكار قىلماڭلار. چۈشىنەلمىگىنىڭلارنى اللەقا تاپشۇرۇڭلار ياكى سىلەرگە بىلدۈرۈپ قويۇشى ئۈچۈن مەندىن كېيىن بولىدىغان ئەمىرگە تاپشۇرۇڭلار. تەۋراتقا، ئىنجىلغا، زەبۇرغا ۋە بارلىق پەيغەمبەرلەرگە رەببى تەرىپىدىن بېرىلگەن كىتابلارغا ئىمان كەلتۈرۈڭلار. سىلەرگە قۇرئان ۋە قۇرئاندىكى بايانلار شىپا بولسۇن! چۈنكى قۇرئان شاپائەت قىلغۇچى ۋە شاپائىتى قوبۇل قىلىنغۇچىدۇر.

[1] ھەيسەمى (539): بۇنى بەززار رىۋايەت ئۇزۇن بىر ھەدىستە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

قۇرئاندا بايان قىلىنغان ھەر نەرسە راستتۇر، قۇرئاننىڭ ھەر بىر ئايىتى تا قىيامەتكىچىلىك نۇردۇر. ماڭا قۇرئاندىن سۈرە بەقەرە بېرىلدى، مۇسانىڭ تاختىلىرىدىن (تاھا ۋە تۇر) بېرىلدى، سۈرە فاتىھە ۋە سۈرە بەقەرەنىڭ ئاخىرى ئەرشنىڭ ئاستىدىكى بىر خەزىنىدىن بېرىلدى، مۇفەسسەل[1] ماڭا سوۋغا قىلىندى»[2].

(«ئەلكەبىر»)

142 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الْمُتَمَسِّكُ بِسُنَّتِي عِنْدَ فَسَادِ أُمَّتِي لَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ".**

142 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمدە پىتنە ـ پاسات ئەۋج ئالغاندا، مېنىڭ سۈننىتىمگە ئىزچىل ئەمەل قىلغۇچىغا شېھىدنىڭ ئەجرى بېرىلىدۇ»[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

143 – **عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لا يَكُونُ فِيهِ شَيْءٌ أَعَزُّ مِنْ ثَلاثٍ: دِرْهَمٌ حَلالٌ، أَوْ أَخٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ، أَوْ سَنَةٌ يُعْمَلُ بِهَا".**

143 ـ ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] مۇفەسسەل ـ سۈرە ھوجراتتىن سۈرە ناسقىچە بولغان قىسقا سۈرىلەرگە مۇفەسسەل دېيىلىدۇ.

[2] ھەيسەمى (782): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئىككى سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بىرىنى ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ ھۇمەيدتىن رىۋايەت قىلغان. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن. يەنە بىرىنى ئىمران قەتتانىدىن رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتاردا تىلغا ئالغان، ئەممە باشقىلار ھەدىسى زەئىپ كىشى دەپ قارىغان، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (800): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى سالىھ ئەدەۋىي ئىسمىلىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«سىلەرگە شۇنداق بىر زامان كېلىدۇكى، ئۇ زامانىدا تۆۋەندىكى ئۈچ ئىشنى تېپىش بەكمۇ قىينىلىشىپ كېتىدۇ: ھالال يوللاردىن كەلگەن پۇل - مال، كۆڭۈلدىكىدەك دوست ۋە ئەمەل قىلىنغان سۈننەت»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

144 – **عن ابن مسعود قال: اقتصاد في سنة خير من اجتهاد في بدعة.**

144 - ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئەمەلنى ئاز بولسىمۇ سۈننەت بويىچە قىلىش بىدئەت ئارىلاشتۇرۇپ كۆپ قىلغاندىن ياخشى، - دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

146 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا مِنْ دَاعٍ يَدْعُو إِلَى شَيْءٍ إِلَّا وُقِفَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَازِمًا لِدَعْوَتِهِ مَا دَعَا إِلَيْهِ وَإِنْ دَعَا رَجُلٌ رَجُلًا.**

146 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«باشقىلارنى بىر نەرسىگە (يەنى بىدئەتكە) دەۋەت قىلغان ئادەم قىيامەت كۈنى شۇ دەۋىتى بىلەن بىرگە تۇرغۇزۇلىدۇ. پەقەت بىرلا ئادەمنى دەۋەت قىلغان بولسىمۇ، شۇنداق بولىدۇ»[3].

(ئىبنى ماجە: 208)

147 – **الْأَوْزَاعِيُّ عَنْ حَسَّانَ قَالَ مَا ابْتَدَعَ قَوْمٌ بِدْعَةً فِي دِينِهِمْ إِلَّا نَزَعَ اللَّهُ مِنْ سُنَّتِهِمْ مِثْلَهَا ثُمَّ لَا يُعِيدُهَا إِلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.**

147 - ئەۋزائىيدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ھەسسان رەزىيەللاھۇ

---

[1] ھەيسەمى (802): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رۇھ ئىبنى سەلاھ ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەدىي ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ھاكىم: ئىشەنچلىك ۋە ئامانەتدار كىشى، - دەپ باھا بەرگەن. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتاردا تىلغا ئالغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (804): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى بەشىر كىندى ئىسىملىك بىرى بار. يەھيا: ئۇ ئىشەنچلىك ئەمەس، - دېدى، - دېگەن.

[3] ئەلبانى (36): زەئىپ، - دېگەن.

ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ھەر قانداق بىر قەۋم دىنىدا بىرەر بىدئەت پەيدا قىلسا، ئۇنىڭ ئورنىغا اللە ئۇلارنىڭ دىنىدىكى سۈننەتتىن بىرنى يوق قىلىدۇ، ئاندىن ئۇ سۈننەت تاكى قىيامەتكىچىلىك ئۇلارغا قايتۇرۇلمايدۇ».

(دارىمى: 98)

148 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ خَطَّ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا خَطًّا ثُمَّ قَالَ هَذَا سَبِيلُ اللَّهِ ثُمَّ خَطَّ خُطُوطًا عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ هَذِهِ سُبُلٌ عَلَى كُلِّ سَبِيلٍ مِنْهَا شَيْطَانٌ يَدْعُو إِلَيْهِ ثُمَّ تَلَا وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ.**

148 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە بىر سىزىقنى سىزىپ كۆرسىتىپ: «مانا بۇ، اللەنىڭ يولى» دېدى. ئاندىن ئۇنىڭ ئوڭ ـ سول تەرەپلىرىگە سىزىقلارنى سىزىپ: «مانا بۇ يوللارنىڭ ھەربىرىدە بۇ يوللارغا دەۋەت قىلىدىغان شەيتانلار بار» دېدى. ئاندىن: ﴿مانا بۇ مېنىڭ توغرا يولۇمدۇر، شۇ يولدا مېڭىڭلار، ناتوغرا يوللاردا ماڭماڭلار، ئۇلار سىلەرنى اللەنىڭ يولىدىن ئايرىۋېتىدۇ﴾[1] دېگەن ئايەتنى ئوقۇدى.

(دارىمى: 202)

149 – **عَنْ أبي الدرداء قَالَ: جَاءَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّاب بِجَوَامِعَ مِنَ التَّوْرَاةِ الى النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: فقال يا رسول الله، جَوَامِعُ مِنَ التَّوْرَاةِ أَخَذْتُها مِن أخٍ لي من بَنِي زُرَيق، فَتَغَيَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فقال عبد الله بن زيد الذي أُرِيَ الأذان: أمسخ الله عقلك؟ أَلا تَرَى مَا بِوَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالَ عُمَرُ: "رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالإِسْلامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولا، وبالقرآن إماما. فَذَهَبَ مَا كَانَ بِوَجْهِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي، لَوْ**

[1] ئەنئام سۈرىسى، 153-ئايەت.

كان مُوسَى بين أظهركم ثم تَبَعْتُمُوهُ وَتَرَكْتُمُونِي لَضَلَلْتُمْ ضلالا بعيدا، أَنْتُمْ حَظِّي مِنَ الأُمَمِ، وَأَنَا حَظُّكُمْ مِنَ الأَنْبِيَاءِ".

149 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا تەۋراتتىن قىسقا ئىبارىلىك، مول مەزمۇنلۇق سۆزلەرنى ئېلىپ كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بۇلار تەۋراتنىڭ ئىچىدىكى قىسقا ئىبارىلىك، مول مەزمۇنلۇق سۆزلەر ئىكەن، مەن بۇلارنى بەنى زۇرەيق قەبىلىسىلىك بىر قېرىندىشىمدىن ئالغانىدىم، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايى ئۆزگىرىپ كەتتى. (ئەزان ئوقۇش ئۈسۈلىنى چۈشىدە كۆرگەن) ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ اللە ئەقلىڭنى يوقىتىۋەتتىمۇ؟ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايىدىكى ئۆزگىرىشىنى كۆرمىدىڭمۇ؟ ـ دېگەنىدى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دەرھال:

ــ مەن اللەنىڭ ئىگەم، ئىسلامنىڭ دىنىم، مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەيغەمبىرىم ۋە قۇرئاننىڭ يېتەكچىم بولغانلىقىغا چىن قەلبىمدىن مەمنۇنمەن، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چىرايى ئېچىلىپ:

ــ مۇھەممەدنىڭ جېنى ئىلكىدە بولغان اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مۇسا ئاراڭلاردا تىرىك بولۇپ قېلىپ، سىلەر مېنى قويۇپ مۇساغا ئەگەشكەن بولساڭلار، ئاجايىپ ئازغان بولاتتىڭلار. سىلەر ئۈممەتلەر ئىچىدىن مېنىڭ نېسىۋەم، مەن پەيغەمبەرلەر ئىچىدىن سىلەرنىڭ نېسىۋەڭلار، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

150 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "سِتَّةٌ لَعَنْتُهُمْ

[1] ھەيسەمى (810): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ ئامىر قاسىم ئىبنى مۇھەممەد ئەسەدى دېگەن كىشى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَكُلُّ نَبِيٍّ مُجَابٌ: الْمُكَذِّبُ بِقَدْرِ اللَّهِ، وَالزَّائِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ، وَالْمُتَسَلِّطُ بِالْجَبَرُوتِ يُذِلُّ مَنْ أَعَزَّ اللَّهُ وَيُعِزُّ مَنْ أَذَلَّ اللَّهُ، وَالْمُسْتَحِلُّ لِحُرَمِ اللَّهِ، وَالْمُسْتَحِلُّ مِنْ عِتْرَتِي مَا حَرَّمَ اللَّهُ، وَالتَّارِكُ لِسُنَّتِي".

150 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن ئالتە تۈرلۈك كىشىگە لەنەت ئوقۇدۇم، اللە ئۇلارغا لەنەت قىلسۇن! ھەر پەيغەمبەرنىڭ دۇئاسى ئىجابەتتۇر. ئۇلار: اللە بەلگىلىگەن تەقدىرنى ئىنكار قىلغۇچىلار، اللەنىڭ كىتابىغا بىر نەرسە قوشۇپ قويغانلار، اللە ئەزىزلىگەن كىشىلەرنى خارلايدىغان، اللە خارلىغان كىشىلەرنى ئەزىزلەيدىغان زوراۋانلار، اللە ھارام قىلغان نەرسىلەرنى ھالال سانايدىغانلار، ئۇرۇق ـ تۇغقانلىرىنىڭ اللە ساقلاشقا بۇيرىغان ھۆرمەتنى دەپسەندە قىلىدىغانلار ۋە مېنىڭ سۈننىتىمنى تەرك ئەتكۈچىلەردۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 2883)

151 – وله من طريق آخر: سبعة فذكر تلك الخمسة و زاد: وَالْمُسْتَأْثِرُ بِالْفَيْءِ، وَالْمُتَجَبِّرُ بِسُلْطَانِهِ لِيُعِزَّ مَنْ أَذَلَّ اللَّهُ، وَيُذِلَّ مَنْ أَعَزَّ اللَّهُ".

151 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «يەتتە كىشى» دەپ يۇقىرىقى بەشىگە: ئولجىنى ئۆزىنىڭ قىلىۋالغۇچىلار ۋە اللە ئەزىز قىلغان كىشىلەرنى خارلاش، اللە خارلىغان كىشىلەرنى ئەزىز قىلىش ئۈچۈن كۈچىگە تايىنىپ زوراۋانلىق قىلغۇچىلار» دېگەن بۇ ئىبارىلەرنى قوشۇپ رىۋايەت

[1] ھەيسەمى (820): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۈبەيدۇللاھ ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى مەۋھەب ئىسىملىك بىرى بار. ياقۇپ ئىبنى شەيبە ئۇنىڭغا زەئىپ دەپ باھا بەرگەن. يەھيا ئىبنى مەئىن بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى، يەنە بىر رىۋايەتتە زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى دۇرۇس كىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

قىلغان[1].

(«ئەلكەبىر»: 43/17)

152 – عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ مِنْ الْهُدَى وَالْعِلْمِ كَمَثَلِ الْغَيْثِ الْكَثِيرِ أَصَابَ أَرْضًا فَكَانَ مِنْهَا نَقِيَّةٌ قَبِلَتْ الْمَاءَ فَأَنْبَتَتْ الْكَلَأَ وَالْعُشْبَ الْكَثِيرَ وَكَانَتْ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمْسَكَتْ الْمَاءَ فَنَفَعَ اللَّهُ بِهَا النَّاسَ فَشَرِبُوا وَسَقَوْا وَزَرَعُوا وَأَصَابَتْ مِنْهَا طَائِفَةً أُخْرَى إِنَّمَا هِيَ قِيعَانٌ لَا تُمْسِكُ مَاءً وَلَا تُنْبِتُ كَلَأً فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينِ اللَّهِ وَنَفَعَهُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ فَعَلِمَ وَعَلَّمَ وَمَثَلُ مَنْ لَمْ يَرْفَعْ بِذَلِكَ رَأْسًا وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذِي أُرْسِلْتُ بِه.

152 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن اللە تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە ئىلىم زېمىنغا ياغقان مول يامغۇرغا ئوخشايدۇ. زېمىنىنىڭ ئىچىدە سۇنى سۈمۈرۈپ نۇرغۇن ئوت ـ چۆپلەرنى ئۈندۈرىدىغان مۇنبەت يەرمۇ بولىدۇ، ئۇنىڭ ئىچىدە گىياھمۇ ئۈندۈرمەي، سۇنىمۇ سىڭدۈرۈۋەتمەي تۇتۇپ تۇرىدىغان تېتىر يەرمۇ بولىدۇ، كىشىلەر اللەنىڭ ئىلتىپاتى بىلەن ئۇ يەردىكى سۇلاردىن ئىچىدۇ، ئۇلاغلىرىنى ۋە زىرائەتلىرىنى سۇغۇرۇشتا پايدىلىنىدۇ، (يامغۇر ياغقان) يەنە بىر قىسىم جايلار چۆل بولۇپ، يا سۇنى سىڭدۈرۈۋەتمەي تۇتۇپ تۇرالمايدۇ، يا ئوت ـ چۆپ ئۈندۈرمەيدۇ. مانا بۇ، اللەنىڭ دىنىنى ئۆگەنگەن، مەن اللە تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەت ۋە ئىلىمدىن پايدىلانغان، ئاندىن ئۆگەنگىنىنى باشقىلارغا ئۆگەتكەن كىشى بىلەن ئۇنىڭغا پەرۋا قىلمىغان، مەن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى قوبۇل قىلمىغان كىشىنىڭ مىسالىدۇر».

(بۇخارى: 79)

---

[1] ھەيسەمى (821): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. يەنە ئەبۇ مەئشەر ھىمىيەرى ئىسىملىك بىرى بولۇپ، مەن ئۇنىڭ ھېچبىر يەردە تىلغا ئېلىنغانلىقىنى كۆرمىدىم، ـ دېگەن.

153 – عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ مَا بَعَثَنِي اللَّهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمًا فَقَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ فَالنَّجَاءَ فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ فَأَدْلَجُوا فَانْطَلَقُوا عَلَى مَهَلِهِمْ فَنَجَوْا وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ فَصَبَّحَهُمْ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ وَاجْتَاحَهُمْ فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي فَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ بِمَا جِئْتُ بِهِ مِنْ الْحَقِّ.

153 ـ ئەبـۇ مۇسـا رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن ۋە مەن اللە تەرىپىدىن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتنىڭ مىسالى تۆۋەندىكى كىشى بىلەن قەۋمىنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ: بىر كىشى قەۋمىگە كېلىپ: ”ئى قەۋمىم! مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن بىر قوشۇننى كۆردۈم. مەن سىلەرنى سەممىي ئاگاھلاندۇرغۇچىدۇرمەن، تېز بولۇڭلار! ئۆزەڭلارنى قۇتۇلدۇرۇڭلار!“ دەيدۇ. قەۋمىنىڭ بىر قىسمى لام ـ جىم دېمەي، شۇ ھامان ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار قۇتۇلۇپ قالىدۇ. يەنە بىر قىسمى ئۇنىڭغا ئىشەنمەي، ئۆز يۇرتلىرىدا قېلىپ قالىدۇ. ئەتىسى تاڭ ئېتىشى بىلەن تەڭلا ھېلىقى قوشۇن كېلىپ، ئۇلارنى قىرىپ تاشلايدۇ. مانا بۇ، ماڭا ئىتائەت قىلىپ، مەن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتكە ئەگەشكەن كىشى بىلەن ماڭا ئىتائەت قىلماي، مەن ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلغان كىشىنىڭ مىسالىدۇر».

(بۇخارى: 7283)

154 – عن أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ النَّاسِ كَمَثَلِ رَجُلٍ اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ جَعَلَ الْفَرَاشُ وَهَذِهِ الدَّوَابُّ الَّتِي تَقَعُ فِي النَّارِ يَقَعْنَ فِيهَا فَجَعَلَ يَنْزِعُهُنَّ وَيَغْلِبْنَهُ فَيَقْتَحِمْنَ فِيهَا فَأَنَا آخُذُ بِحُجَزِكُمْ عَنْ النَّارِ وَهُمْ يَقْتَحِمُونَ فِيهَا.

154 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن بىلەن كىشىلەرنىڭ مىسالى گۈلخان ياققان كىشىنىڭ مىسالىغا ئوخشايدۇ. گۈلخان ئەتراپىنى يورۇتقاندا شەپەرەڭ ۋە ئوتخۇمار ھاشارەتلەر ئوتقا ئۆزىنى ئېتىشقا باشلايدۇ، گۈلخان ياققۇچى ئۇلارنى ئوتتىن قۇتۇلدۇرۇشقا تىرىشىدۇ، بىراق كۈچى يەتمەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئوتقا ئاتىدۇ. مانا مەن سىلەرنىڭ بېلىڭلاردىن تۇتۇپ، سىلەرنى ھە دەپ ئوتتىن چىقىرىشقا تىرىشىۋاتىمەن، لېكىن سىلەر ئۆزەڭلارنى ئوتقا ئېتىۋاتىسىلەر».

(بۇخارى: 6483)

155 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ وَإِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً قَالُوا وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي.

155 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ بەنى ئىسرائىلنىڭ بېشىغا كەلگەن كۈنلەر مېنىڭ ئۈممىتىمنىڭ بېشىغىمۇ بىرمۇ بىر كېلىدۇ. ھەتتا ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئاشكارا ھالدا ئانىسىغا يېقىنچىلىق قىلغانلار بولسا، مېنىڭ ئۈممىتىم ئىچىدىمۇ شۇنى قىلىدىغانلار بولىدۇ. بەنى ئىسرائىل يەتمىش ئىككى پىرقىگە بۆلۈنۈپ كەتكەن، مېنىڭ ئۈممىتىم يەتمىش ئۈچ پىرقىگە بۆلۈنىدۇ. بىر پىرقىدىن باشقا ھەممىسى دوزاخقا كىرىدۇ، ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇ قايسى پىرقە؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام:

ـ مەن ۋە ساھابىلىرىم تۇتقان يولنى تۇتقانلار، ـ دېدى[1].

[1] ئەلبانى (2129): ھەسەن، ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2641)

156 – **عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ كُنَّا مَعَ ابْنِ عُمَرَ فِي سَفَرٍ فَمَرَّ بِمَكَانٍ فَحَادَ عَنْهُ فَسُئِلَ لِمَ فَعَلْتَ فَقَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ هَذَا فَفَعَلْتُ.**

156 ـ مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: بىز ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن بىرگە بىر سەپەرگە چىققانىدۇق. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىر يەردىن ئۆتۈپ قايرىلدى. ئۇنىڭدىن:

ـ نېمە ئۈچۈن قايرىلدىڭ؟ ـ دەپ سورىلىدى:

ــ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ يەردىن قايرىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم، شۇڭا قايرىلدىم، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 4855؛ بەززار)

157 – **أَنَّ ابْنَ عُمَرَ، أنه كَانَ يَأْتِي شَجَرَةً بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ، فَيَنْزِلُ تَحْتَهَا، وَيَزْعُمُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَأْتِيهَا".**

157 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مەككە بىلەن مەدىنە ئارىسىدىكى بىر دەرەخنىڭ ئاستىغا كېلىپ چۈشەتتى ۋە:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇ يەردە چۈشكەنىدى، ـ دەيتتى[2].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

[1] ھەيسەمى (811): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (813): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئەمەللەردە ئوتتۇراھال بولۇش

158 – عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قال: جَاءَ ثَلَاثَةُ رَهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُونَ عَنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا أُخْبِرُوا كَأَنَّهُمْ تَقَالُّوهَا فَقَالُوا وَأَيْنَ نَحْنُ مِنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ قَالَ أَحَدُهُمْ أَمَّا أَنَا فَإِنِّي أُصَلِّي اللَّيْلَ أَبَدًا وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَصُومُ الدَّهْرَ وَلَا أُفْطِرُ وَقَالَ آخَرُ أَنَا أَعْتَزِلُ النِّسَاءَ فَلَا أَتَزَوَّجُ أَبَدًا فَجَاءَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَيْهِمْ فَقَالَ أَنْتُمْ الَّذِينَ قُلْتُمْ كَذَا وَكَذَا أَمَا وَاللَّهِ إِنِّي لَأَخْشَاكُمْ لِلَّهِ وَأَتْقَاكُمْ لَهُ لَكِنِّي أَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي.

158 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۈچ كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالىلىرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئىبادىتى توغرىسىدا سورىغىلى كەلدى. ئۇلارغا جاۋاب بېرىلگەندە، ئۇلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بۇ ئەمەللىرىنى ئاز سانىغاندەك قىلىپ:

ـ بىز بىلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى قانداقمۇ سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟ اللە ئۇنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىنى مەغپىرەت قىلغان تۇرسا، ـ دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇلاردىن بىرى:

ـ مەن ئەمدى ھەر كېچىسى نامار ئوقۇيمەن، ـ دېدى. يەنە بىرى:

ـ ئەمدى يىل بويى روزا تۇتىمەن ۋە روزىسىز يۈرمەيمەن، ـ دېدى. يەنە بىرى:

ـ مەن ئەمدى ئايالىلارغا يېقىن يولىمايمەن، مەڭگۈ ئۆيلەنمەيمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كېلىپ، ئۇلارغا:

ـ مۇنداق ـ مۇنداق سۆزلەرنى قىلغان كىشىلەر سىلەرمۇ؟ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ھەقىقەتەن اللەتىن سىلەرگە قارىغاندا بەكرەك قورقىمەن ۋە سىلەردىن بەكرەك تەقۋادارمەن. لېكىن مەن روزىنىمۇ تۇتىمەن، روزىسىزمۇ يۇرىمەن. نامازنىمۇ ئوقۇيمەن، ئۇيقىنىمۇ ئۇخلايمەن، خوتۇنمۇ ئالىمەن. كىمكى مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىسە، ئۇ مېنىڭ ئۈممىتىمدىن ئەمەس، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5063)

159 – **عن عَائِشَةَ قالت: صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا فَرَخَّصَ فِيهِ فَتَنَزَّهَ عَنْهُ قَوْمٌ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَطَبَ فَحَمِدَ اللَّهَ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَتَنَزَّهُونَ عَنْ الشَّيْءِ أَصْنَعُهُ فَوَاللَّهِ إِنِّي لَأَعْلَمُهُمْ بِاللَّهِ وَأَشَدُّهُمْ لَهُ خَشْيَة.**

159 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ئىشنى قىلىپ، ئاندىن ئۇ ئىشنى قىلىشقا رۇخسەت بەرگەنىدى، بىر توپ كىشى ئۇ ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى ئۇستۇن تۇتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇلارنىڭ قىلمىشىدىن خەۋەر تاپقاندىن كېيىن، نۇتۇق سۆزلەپ، اللەقا ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن: «مەن قىلغان ئىشنى قىلىشتىن ئۆزىنى ئۇستۇن تۇتقان كىشىلەرگە نېمە بوپتۇ؟ اللە بىلەن قەسەمكى، مەن اللەنى ئۇلاردىن ئوبدانراق بىلىمەن، اللەتىن ئۇلارغا قارىغاندا بەكرەك قورقىمەن» دېدى.

(بۇخارى: 6101)

160 – **عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ إِلَى عُثْمَانَ بْنِ مَظْعُونٍ فَجَاءَهُ فَقَالَ يَا عُثْمَانُ أَرَغِبْتَ عَنْ سُنَّتِي قَالَ لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلَكِنْ سُنَّتَكَ أَطْلُبُ قَالَ فَإِنِّي أَنَامُ وَأُصَلِّي وَأَصُومُ وَأُفْطِرُ وَأَنْكِحُ النِّسَاءَ فَاتَّقِ اللَّهَ يَا عُثْمَانُ فَإِنَّ لِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لِضَيْفِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا فَصُمْ وَأَفْطِرْ وَصَلِّ وَنَمْ.**

160 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئوسمان ئىبنى مەزئۇن رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى چاقىرغىلى ئادەم ئەۋەتتى، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كەلگەندىن كېيىن:

ـ ئى ئوسمان! سەن مېنىڭ سۈننىتىمدىن يۈز ئۆرىدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، بەلكى مەن پەقەت سېنىڭ سۈننەتلىرىڭگە ئەگىشىشنىلا خالايمەن، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، مەن ئۇيقۇنىمۇ ئۇخلايمەن، نامازنىمۇ ئوقۇيمەن. روزىنىمۇ تۇتىمەن، روزىسىزمۇ يۈرىمەن. خوتۇنۇمۇ ئالىمەن. ھەي ئوسمان! اللهتىن قورق، سەندە ئائىلەڭنىڭمۇ ھەققى بار، مېھمىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، جىسمىڭنىڭمۇ ھەققى بار. شۇڭا بەزى كۈنلىرى روزا تۇتساڭ، بەزى كۈنلەرنى روزىسىز ئۆتكۈزگىن. كېچىنىڭ بىر قىسمىدا ئۇخلاپ، يەنە بىر قىسمىدا نامازغا ئوقۇغىن! ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1369)

161 – وزاد رزين: **وكان يحلف أن يقوم الليل كله، ويصوم النهار، ولاينكح النساء، فسأل عن يمينه، فنزل: "لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ"**.

161 ـ رەزىن مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلدى: ئوسمان كېچىنىڭ ھەممىسىدە نامازغا ئوقۇشقا، كۈندۈزى روزا تۇتۇشقا ۋە خوتۇن ئالماسلىققا قەسەم قىلغانلىقى ئۈچۈن ئائىلاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن بۇ قەسىمى توغرۇلۇق سورىدى. شۇنىڭ بىلەن، اللهتائالانىڭ مۇنۇ ئايىتى نازىل بولدى: ﴿مەقسەتسىز ئىچكەن قەسەملىرىڭلار ئۈچۈن اللهسىلەرنى جازاغا تارتمايدۇ﴾[2].

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

---

[1] ئەلبانى (1220): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] مائىدە سۈرىسى، 89ـ ئايەت.

162 – وفي رواية أنه هو الذي سأل رسول الله صلى الله عليه وسلم عما نواه، ولم يحلف. وهذا أصح.

162 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ (يۇقىرىقى ئىشلارنى قىلىشقا) نىيەت قىلغانلىقى توغرۇلۇق پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سورىغان، لېكىن ئۇلارنى قىلمەن دەپ قەسەم قىلمىغان. توغرىسى مانا مۇشۇ رىۋايەتتە بايان قىلىنغىنىدۇر.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

163 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَرَهُمْ أَمَرَهُمْ مِنْ الْأَعْمَالِ بِمَا يُطِيقُونَ، قَالُوا: إِنَّا لَسْنَا كَهَيْئَتِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، فَيَغْضَبُ حَتَّى يُعْرَفَ الْغَضَبُ فِي وَجْهِهِ، ثُمَّ يَقُولُ: "إِنَّ أَتْقَاكُمْ وَأَعْلَمَكُمْ بِاللَّهِ أَنَا".

163 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلەرنى بىرەر ئىشقا بۇيرۇسا ئۇلار قىلالىغىدەك ئىشقا بۇيرۇيتتى. ئۇلار:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز ساڭا ئوخشىمايمىز، الله سېنىڭ ئىلگىرىكى ۋە كېيىنكى گۇناھلىرىڭنى مەغپىرەت قىلغان، ـ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇنداق ئاچچىقلاندىكى، ئاچچىقى چىرايىغا چىقىپ كەتتى. ئاندىن كېيىن:

ـ مەن سىلەردىن بەكرەك تەقۋادارمەن، اللهنىمۇ سىلەردىن بەكرەك تونۇيمەن، ـ دېدى.

(بۇخارى ۋە رەزىن رىۋايەت قىلغان)

164 – عَن أَبِي جُحَيْفَةَ قَالَ آخَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ سَلْمَانَ وَأَبِي الدَّرْدَاءِ فَزَارَ سَلْمَانُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَرَأَى أُمَّ الدَّرْدَاءِ مُتَبَذِّلَةً فَقَالَ لَهَا مَا شَأْنُكِ قَالَتْ أَخُوكَ أَبُو الدَّرْدَاءِ لَيْسَ لَهُ حَاجَةٌ فِي الدُّنْيَا فَجَاءَ أَبُو الدَّرْدَاءِ فَصَنَعَ لَهُ طَعَامًا فَقَالَ كُلْ قَالَ فَإِنِّي صَائِمٌ قَالَ مَا أَنَا بِآكِلٍ حَتَّى تَأْكُلَ قَالَ فَأَكَلَ فَلَمَّا كَانَ اللَّيْلُ ذَهَبَ أَبُو

الدَّرْدَاءِ يَقُومُ قَالَ نَمْ فَنَامَ ثُمَّ ذَهَبَ يَقُومُ فَقَالَ نَمْ فَلَمَّا كَانَ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ قَالَ سَلْمَانُ قُمْ الْآنَ فَصَلَّيَا فَقَالَ لَهُ سَلْمَانُ إِنَّ لِرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِأَهْلِكَ عَلَيْكَ حَقًّا فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَدَقَ سَلْمَانُ. رواه البخاري وللترمذي وزاد: ولضيفك عليك حقا.

164 ـ ئەبۇ جۇھەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى قېرىنداش قىلىپ قويدى. بىر قېتىم سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى يوقلاپ كەلدى. ئۇ دەردانىڭ ئانىسى (ئەبۇ دەردانىڭ ئايالى) نىڭ ناھايىتى ئاددىي كىيىنگەنلىكىنى كۆرۈپ:

ـ بۇ نېمە قىلغىنىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ ئايال:

ـ قېرىندىشىڭ ئەبۇ دەردانىڭ دۇنياغا ھېچ ئېھتىياجى يوق، ـ دېدى. ئەبۇ دەردا كېلىپ، سەلمانغا تاماق تەييارلىدى. ئاندىن:

ـ سەن يېگىن، مەن روزا تۇتۇۋالغان، ـ دېدى. سەلمان:

ـ سەن يېمىگىچە مەنمۇ يېمەيمەن، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئەبۇ دەردامۇ يېدى. ئەبۇ دەردا كېچىدە ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن تۇرماقچى بولغانىدى، سەلمان ئۇنىڭغا:

ـ ئۇخلا! ـ دېدى. ئەبۇ دەردا ئۇخلىدى. بىر ئازدىن كېيىن يەنە تۇرماقچى بولىۋىدى، سەلمان يەنە:

ـ ئۇخلا! ـ دېدى. كېچىنىڭ ئاخىرىغا كەلگەندە سەلمان:

ـ ئەمدى تۇرغىن! ـ دېدى. ئىككىسى بىللە نامаз ئوقۇدى. سەلمان:

ـ ھەقىقەتەن سەندە رەببىڭنىڭ ھەققى بار، سېنىڭ بەدىنىڭ ۋە ئەھلىڭنىڭمۇ ھەم سەندە ھەققى بار. ھەر بىر ھەق ئىگىسىگە ھەققىنى جايىدا بەرگىن! ـ دېدى. ئەبۇ دەردا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ، بولغان ئىشلارنى سۆزلەپ بەردى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سەلمان راست ئېيتىپتۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 1968)

تىرمىزى بۇ ھەدىسكە: سېنىڭ ئۈستۈڭدە مېھمىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، ـ دېگەننى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

165 – **عن عَبْد اللَّهِ بْن عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ أُخْبِرَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ يَقُولُ لأَقُومَنَّ اللَّيْلَ وَلأَصُومَنَّ النَّهَارَ مَا عِشْتُ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «آنْتَ الَّذِى تَقُولُ ذَلِكَ؟». فَقُلْتُ لَهُ قَدْ قُلْتُهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم «فَإِنَّكَ لاَ تَسْتَطِيعُ ذَلِكَ فَصُمْ وَأَفْطِرْ وَنَمْ وَقُمْ وَصُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ فَإِنَّ الْحَسَنَةَ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا وَذَلِكَ مِثْلُ صِيَامِ الدَّهْرِ». قَالَ قُلْتُ فَإِنِّى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ :«صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمَيْنِ». قَالَ قُلْتُ فَإِنِّى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «صُمْ يَوْمًا وَأَفْطِرْ يَوْمًا وَذَلِكَ صِيَامُ دَاوُدَ – عَلَيْهِ السَّلاَمُ – وَهُوَ أَعْدَلُ الصِّيَامِ».**

165 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ:

ـ ”كۈن بويى روزا تۇتىمەن ۋە ھاياتلا بولسام، كېچىنى نامراز ئوقۇپ ئۆتكۈزىمەن“ دېگەن سۆزۈم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خەۋەر قىلىنىپتۇ. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن:

ـ ئاشۇ سۆزلەرنى قىلغان سەنمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئى اللەنىڭ پەيغەمبىرى! مەن شۇنداق دېگەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ شۇبھىسىزكى، سەن بۇنىڭغا قادىر بولالمايسەن، روزىمۇ تۇتقىن، روزىسىزمۇ يۈرگىن. ئۇيقۇڭنىمۇ ئۇخلىغىن، قوپۇپ ئىبادەتىنىمۇ قىلغىن. (رامىزاندىن باشقا) ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇتقىن. ھەقىقەتەن ھەر بىر ياخشىلىققا ئون ھەسسە ساۋاب يېزىلىدۇ. ئەنە شۇ ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇتۇش يىل بويى روزا تۇتقانغا ئوخشاش بولىدۇ، ـ دېدى. مەن:

ـــ ئۇنىڭدىن ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداق بولسا، بىر كۈن روزا تۇتۇپ، ئىككى كۈن تۇتمىغىن، - دېدى. مەن:

ــ ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، - دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇنداق بولسا، بىر كۈن تۇتۇپ، بىر كۈن تۇتمىغىن. بۇ، داۋۇد ئەلەيھىسسالامنىڭ روزىسى بولۇپ، ئەڭ ئوتتۇرا ھال روزىدۇر، - دېدى.

(مۇسلىم: 1159)

166 – وفي رواية: وَهُوَ أَفْضَلُ الصِّيَامِ فَقُلْتُ إِنِّي أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ.

166 - يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ـ ئۇ ئەڭ ئەۋزەل روزىدۇر، - دېدى. مەن:

ــ ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، - دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنىڭدىنمۇ ئەۋزەلرەكى يوق، - دېدى.

(مۇسلىم: 1159)

167 – ومن رواياته: أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَصُومُ الدَّهْرَ وَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ كُلَّ لَيْلَةٍ فَقُلْتُ بَلَى يَا نَبِيَّ اللَّهِ... قَالَ «وَاقْرَإِ الْقُرْآنَ فِى كُلِّ شَهْرٍ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِىَّ اللَّهِ إِنِّى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُلِّ عِشْرِينَ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِىَّ اللَّهِ إِنِّى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُلِّ عَشْرٍ». قَالَ قُلْتُ يَا نَبِىَّ اللَّهِ إِنِّى أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ. قَالَ «فَاقْرَأْهُ فِى كُلِّ سَبْعٍ وَلاَ تَزِدْ عَلَى ذَلِكَ. فَإِنَّ لِزَوْجِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَلِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا». قَالَ فَشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَىَّ. قَالَ وَقَالَ لِىَ النَّبِىُّ صلى الله عليه وسلم «إِنَّكَ لاَ تَدْرِى لَعَلَّكَ يَطُولُ بِكَ عُمْرٌ». قَالَ فَصِرْتُ إِلَى الَّذِى قَالَ لِىَ النَّبِىُّ صلى الله عليه وسلم فَلَمَّا كَبِرْتُ وَدِدْتُ أَنِّى كُنْتُ قَبِلْتُ رُخْصَةَ نَبِىِّ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم.

167 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ سېنىڭ يىل بويى روزا تۇتىدىغانلىقىڭنى ۋە قۇرئانىنى ھەر كېچىدە بىر قېتىم ئۆتكۈزىدىغانلىقىڭنى ئاڭلىدىمغۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ شۇنداق، ئى رەسۇلۇللاھ! ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (روزا توغرۇلۇق ئالدىنقى ھەدىستە بايان قىلىنغان تەلىماتقا ئوخشاش تەلىمات بەرگەندىن كېيىن):

ـ قۇرئاننى ئايدا بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، 20 كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ـ ئى اللەنىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئون كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن! ـ دېدى. مەن:

ــ ئى اللەنىڭ پەيغەمبىرى! مەن ئۇنىڭدىنمۇ ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يەتتە كۈندە بىر قېتىم ئۆتكۈزگىن، ئۇنىڭدىن ئاشۇرۇۋەتمىگىن. چۈنكى سېنىڭ ئۈستۈڭدە ئايالىڭنىڭمۇ ھەققى بار، مېھمانلىرىڭنىڭمۇ ھەققى بار، بەدىنىڭنىڭمۇ ھەققى بار، ـ دېدى. مەن سۆزرۇمدە چىڭ تۇرۇۋالغانلىقىم ئۈچۈن ئىش مۇشۇنداق چىڭىپ كەتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ــ سەن بىلمەيسەن، ئېھتىمال سېنىڭ ئۆمرۈڭ ئۇزۇن بولۇشى مۇمكىن (قېرىغاندا تاقەت قىلالمايسەن)، ـ دېدى. راست دېگەندەك، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەن ياشقا يەتتىم. ياش چوڭايغانسېرى: ”پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ رۇخسىتىنى قوبۇل قىلغان بولسامچۇ؟!“ دەپ ئويلاپ كەتتىم.

(مۇسلىم: 1159)

168 – ومنها: إِنَّكَ تَصُومُ الدَّهْرَ فَإِذَا صُمْتَ الدَّهْرَ وَقُمْتَ اللَّيْلَ هَجَمَتْ لَهُ الْعَيْنُ وَنَفِهَتْ لَهُ النَّفْسُ لَا صَامَ مَنْ صَامَ الْأَبَدَ صُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ مِنْ الشَّهْرِ صَوْمَ الدَّهْرِ كُلِّهِ قَالَ قُلْتُ إِنِّي أُطِيقُ قَالَ صُمْ صَوْمَ دَاوُدَ فَإِنَّهُ كَانَ يَصُومُ يَوْمًا وَيُفْطِرُ يَوْمًا وَلَا يَفِرُّ إِذَا لَاقَى قَالَ مَنْ لِي بِهَذِهِ يَا نَبِيَّ اللَّهِ.

168 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ـ سەن يىل بويى كۈندۈزى روزا تۇتۇپ، كېچىسى ئۇخلىماي نامـاز ئوقۇيدىكەنسەن، ـ دېدى. مەن:

ـ شۇنداق، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يىل بويى روزا تۇتساڭ، كېچىسى ئۇخلىماي نامـاز ئوقۇساڭ، كۆزۈڭ تالىدۇ، جىسمىڭ چارچايدۇ. يىل بويى روزا تۇتقان ئادەمنىڭ روزىسى روزا ھېسابلانمايدۇ. شۇڭا ھەر ئايدا ئۈچ كۈن روزا تۇت، بۇ، يىل بويى روزا تۇتقان بىلەن باراۋەر، ـ دېدى. مەن:

ـ مەن ئۇنىڭدىن ئارتۇقراقنى قىلالايمەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، داۋۇد ئەلەيھىسسالامدەك روزا تۇت! ئۇ بىر كۈن روزا تۇتسا، بىر كۈن تۇتمايتتى، دۈشمەن بىلەن ئۇچراشسا قاچمايتتى، ـ دېدى. مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! (داۋۇد ئەلەيھىسسالامدىكى) بۇ خىسلەتنى مەن قانداقمۇ قىلالارمەن؟! ـ دېدىم.

(ئەھمەد: 6727؛ بۇخارى: 6277)

169 – ومنها: أَنْكَحَنِي أَبِي امْرَأَةً ذَاتَ حَسَبٍ فَكَانَ يَتَعَاهَدُ كَنَّتَهُ فَيَسْأَلُهَا عَنْ بَعْلِهَا فَتَقُولُ نِعْمَ الرَّجُلُ مِنْ رَجُلٍ لَمْ يَطَأْ لَنَا فِرَاشًا وَلَمْ يُفَتِّشْ لَنَا كَنَفًا مُنْذُ أَتَيْنَاهُ فَلَمَّا طَالَ ذَلِكَ عَلَيْهِ ذَكَرَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ الْقَنِي بِهِ فَلَقِيتُهُ بَعْدُ فَقَالَ كَيْفَ تَصُومُ قَالَ كُلَّ يَوْمٍ قَالَ وَكَيْفَ تَخْتِمُ قَالَ كُلَّ لَيْلَةٍ قَالَ ... فذكر نحوه. و فيه: فَلَيْتَنِي قَبِلْتُ رُخْصَةَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَاكَ أَنِّي كَبِرْتُ وَضَعُفْتُ فَكَانَ يَقْرَأُ عَلَى بَعْضِ أَهْلِهِ السُّبْعَ مِنْ الْقُرْآنِ بِالنَّهَارِ وَالَّذِي يَقْرَؤُهُ يَعْرِضُهُ مِنْ النَّهَارِ لِيَكُونَ أَخَفَّ

عَلَيْهِ بِاللَّيْلِ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَتَقَوَّى أَفْطَرَ أَيَّامًا وَأَحْصَى وَصَامَ مِثْلَهُنَّ كَرَاهِيَةَ أَنْ يَتْرُكَ شَيْئًا فَارَقَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ.

169 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ دادام ماڭا يۈز ـ ئابرويلۇق بىر ئايالنى ئېلىپ بەرگەن بولۇپ، كېلىنىنى پات ـ پات يوقلاپ تۇراتتى. ئۇ ئايالمدىن مېنىڭ ئەھۋالىمنى سوراپتۇ. ئايالىم ئۇنىڭغا:

ـ بۇ نېمىدېگەن ياخشى ئەر؟! بىز كەلگەندىن بۇيان كۆرپىلىرىمىزنى دەسسەپمۇ قويمىدى، پەردىلىرىمىزنى بىرەر قېتىم ئېچىپمۇ قويمىدى، ـ دەپتۇ. بۇ سوئال ـ جاۋاب تەكرارلىنىۋەرگەندىن كېيىن، دادام بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئېيتىپتۇ. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بالاڭ كېلىپ، مەن بىلەن كۆرۈشسۇن! ـ دەپتۇ. كېيىن مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن كۆرۈشتۇم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ روزىنى قانداق تۇتۇۋاتىسەن؟ ـ دەپ سوردى. مەن:

ـ ھەر كۈنى، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ قۇرئاننى قانداق تامام قىلىسەن؟ ـ دەپ سوردى. مەن:

ــ ھەر كېچە بىر قېتىم، ـ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ـ مۇنداق، مۇنداق.. دېدى (دەپ يۇقىرىقى ھەدىستىكىگە ئوخشاش داۋاملاشقان).

بۇ رىۋايەتتە يەنە ئابدۇللاھنىڭ: "كاشكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ماڭا يارىتىپ بەرگەن كەڭچىلىكىگە ماقۇل دېسەم بوپتىكەن، مانا ئەمدى ياشىنىپ، ئاجىزلىشىپ كەتتىم" دېگەنلىكى بايان قىلىنغان.

ئابدۇللاھ كېچىدە ئوقۇشقا يەڭگىل بولۇشى ئۈچۈن، كۈندۈزى بالىۋاقىلىرىنىڭ بەزىسىگە قۇرئاننىڭ يەتتىدىن بىرىنى ئوقۇپ بېرىپ، كېچىسى ئوقۇيدىغان يەرنى كۈندۈزى بىر ئۆتكۈزۈۋالاتتى. بەزى ۋاقىتلاردا

كۈچلىنىۋېلىش مەقسىتىدە بىر نەچچە كۈن روزا تۇتمايتتى. ئاندىن ئۆزىنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئايرىلىشتىن بۇرۇن قىلغان ئەمەللىرىدىن بىرەر نەرسىنى تەرك ئېتىشنى ياقتۇرمىغانلىقى ئۈچۈن، روزا تۇتمىغان شۇ كۈنلەرنىڭ قازاسىنى قىلمۇالاتتى.

(بۇخارى: 5052)

170 – **عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَحْتَجِرُ حَصِيرًا بِاللَّيْلِ فَيُصَلِّي عَلَيْهِ وَيَبْسُطُهُ بِالنَّهَارِ فَيَجْلِسُ عَلَيْهِ فَجَعَلَ النَّاسُ يَثُوبُونَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيُصَلُّونَ بِصَلَاتِهِ حَتَّى كَثُرُوا فَأَقْبَلَ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ خُذُوا مِنْ الْأَعْمَالِ مَا تُطِيقُونَ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَمَلُّ حَتَّى تَمَلُّوا وَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ مَا دَامَ وَإِنْ قَلَّ.**

170 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر بورىسى بولۇپ ، ئۇنىڭ بىلەن كېچىسى كىچىككىنە بىر ھۇجرا ياسايتتى ـ دە، بىر تەرىپىدە نامراز ئوقۇيتتى، كۈندۈزى يېيىپ ئۈستىدە ئولتۇراتتى. شۇنىڭ بىلەن، كىشىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئىقتىدا قىلىپ نامراز ئوقۇش ئۈچۈن تەرەپ ـ تەرەپتىن كېلىشكە باشلايتتى، ئۇلارنىڭ سانى كۈندىن ـ كۈنگە كۆپەيگىلى تۇردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

ـ ئى خالايىق! تاقىتىڭلار يېتىدىغان ئىشنى قىلىڭلار، سىلەر زېرىكمىگۈچە اللە ھەرگىز زېرىكمەيدۇ. اللە تائالاغا ئىشلارنىڭ ئەڭ سۆيۈملۈكى ئاز بولسىمۇ ئۇزۇلمەي داۋام قىلغىنىدۇر، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5861)

171 – **وزاد في رواية: وَكَانَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا عَمِلُوا عَمَلًا أَثْبَتُوهُ.**

171 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئائىلىسى بىرەر ئىشنى قىلسا، ئىزچىل داۋاملاشتۇراتتى.

(مۇسلىم: 782)

172 – ومن رواياته: **سَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا فَإِنَّهُ لَا يُدْخِلُ أَحَدًا الْجَنَّةَ عَمَلُهُ قَالُوا وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَغَمَّدَنِي اللَّهُ بِمَغْفِرَةٍ وَرَحْمَةٍ.**

172 ـ بۇ ھەدىسنىڭ رىۋايەتلىرىدىن بىرىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ تۇغرا يول ئۇستىدە مۇستەھكەم تۇرۇڭلار، ئەمەل ـ ئىبادەتتە ئوتتۇراھال بولۇڭلار، (بۇنىڭ ئۈچۈن بېرىلىدىغان ساۋابقا) خۇشال بولۇڭلار، (بىلىڭلاركى) ھېچ كىم جەننەتكە ئۆز ئەمەل ـ ئىبادىتى بىلەن كىرەلمەيدۇ، ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەنمۇ شۇنداقمۇ؟ ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەئە، مەنمۇ شۇنداق، مېنىڭ جەننەتكە كىرىشىمۇ پەقەت اللەنىڭ ماڭا مەغپىرەت ۋە رەھمەت قىلىشىغا باغلىقتۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 5683)

173 – ومنها: **عَنْ عَلْقَمَةَ قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا هَلْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْتَصُّ مِنْ الْأَيَّامِ شَيْئًا قَالَتْ لَا كَانَ عَمَلُهُ دِيمَةً وَأَيُّكُمْ يُطِيقُ مَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُطِيقُ.**

173 ـ ئەلقەمە مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈنلەردىن بىرەرسىنى بىرەر ئىبادەتكە خاس قىلامتى؟ ـ دەپ سوردىم. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ ياق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەمەلى

ئىزچىل داۋام قىلاتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاقىتى يەتكەن ئىشقا سىلەرنىڭ تاقىتىڭلار قانداقمۇ يەتسۇن؟! ـ دېدى.

(بۇخارى: 1987)

174 – وللبخاري عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ نحو ذلك وفيه: سَدِّدُوا وَقَارِبُوا وَاغْدُوا وَرُوحُوا وَشَيْءٌ مِنْ الدُّلْجَةِ وَالْقَصْدَ الْقَصْدَ تَبْلُغُوا.

174 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ يۇقىرىقىغا ئوخشاش ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق كەلگەن:

«تۇغرا يول ئۇستىدە مۇستەھكەم تۇرۇڭلار، ئەمەل ـ ئىبادەتتە ئوتتۇرا ھال بولۇڭلار، ئەتىگەن، كەچقۇرۇن ۋە كېچىنىڭ ئاخىرقى قىسمىدىن ئىبادەت قىلىش ئۈچۈن پايدىلىنىڭلار، ھەر ئىشتا ئوتتۇراھال بولۇشقا دىققەت قىلىڭلار، شۇنداق قىلغاندا نىشانغا يېتەلەيسىلەر».

(بۇخارى: 6463)

175 – وله وللنسائي: إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلَبَه.

175 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

«دىن ھەقىقەتەن ئاسانلۇر، كىمكى دىننى قىينىلاشتۇرۇشقا ئۇرۇنىدىكەن، ھۆددىسىدىن چىقىپ بولالمايدۇ، ئاخىرى ئۆزى مەغلۇب بولىدۇ».

(بۇخارى: 39؛ نەسائى)

176 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا وَبَشِّرُوا وَلَا تُنَفِّرُوا.

176 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«دىننى كىشىلەرگە ئاسانلاشتۇرۇپ بېرىڭلار، قىينىلاشتۇرماڭلار. بېشارەتلەرنى دەپ بېرىپ جەلپ قىلىڭلار، ئۇركۈتىۋەتمەڭلار».

(بۇخارى: 69)

177 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا حَبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ فَقَالَ مَا هَذَا الْحَبْلُ قَالُوا هَذَا حَبْلٌ لِزَيْنَبَ فَإِذَا فَتَرَتْ تَعَلَّقَتْ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا حُلُّوهُ لِيُصَلِّ أَحَدُكُمْ نَشَاطَهُ فَإِذَا فَتَرَ فَلْيَقْعُدْ.

177 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەسچىتكە كىرىپ، ئىككى تۈۋرۈكنىڭ ئارىلىقىغا تارتىلغان ئارغامچىنى كۆردى ـ دە:

ـ بۇ نېمە ئارغامچا؟ ـ دەپ سورىدى. كىشىلەر:

ـ بۇ، زەينەپنىڭ نامىز ئوقۇپ ھېرىپ قالغاندا ئېسىلىۋالىدىغان ئارغامچىسى، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى ئېلىۋېتىڭلار، نامازنى روھلۇق تۇرۇپ ئوقۇڭلار، ئەگەر بوشاپ قالساڭلار، ئارام ئېلىڭلار! ـ دېدى.

(بۇخارى: 1150)

178 – وله أيضا: حَمْنَةُ بِنْتُ جَحْشٍ بدل زينب.

178 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: زەينەپنىڭ ئورنىغا ھەمنە بىنتى جەھش، ـ دەپ رىۋايەت قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1312)

179 – عن عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ الْحَوْلَاءَ بِنْتَ تُوَيْتِ بْنِ حَبِيبِ بْنِ أَسَدِ بْنِ عَبْدِ الْعُزَّى مَرَّتْ بِهَا وَعِنْدَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ هَذِهِ الْحَوْلَاءُ بِنْتُ تُوَيْتٍ وَزَعَمُوا أَنَّهَا لَا تَنَامُ اللَّيْلَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَنَامُ اللَّيْلَ خُذُوا مِنْ الْعَمَلِ مَا تُطِيقُونَ فَوَاللَّهِ لَا يَسْأَمُ اللَّهُ حَتَّى تَسْأَمُوا.

[1] ئەلبانى (1164): سەھىھ، ـ دېگەن.

179 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەۋلا بىنتى تۇۋەيت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز تۇرغان بىر جايدىن ئۆتتى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ بۇ ئايال تۇۋەيتىنىڭ قىزى ھەۋلا، كىشىلەر ئۇنى كېچىسى ئۇخلىمايدۇ دېيىشىدىكەن، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ كېچىسى ئۇخلىمامدىكەن؟ تاقىتىڭلار يېتىدىغان ئىشنى قىلىڭلار، اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، سىلەر زېرىكمىگۈچە اللە ھەرگىز زېرىكمەيدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 785)

180– **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ شِرَّةً وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فَتْرَةً فَإِنْ كَانَ صَاحِبُهَا سَدَّدَ وَقَارَبَ فَارْجُوهُ وَإِنْ أُشِيرَ إِلَيْهِ بِالْأَصَابِعِ فَلَا تَعُدُّوهُ.**

180 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق ئىشنىڭ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىدىغان دەۋرى بولىدۇ ۋە بۇ جۇشقۇن كەيپىياتنىڭمۇ پەسىيىش دەۋرى بولىدۇ. مانا بۇ جۇش ئۇرۇپ راۋاجلىنىدىغان دەۋرنىڭ ساھىبى ئەگەر توغرا يول ئۇستىدە مۇستەھكەم تۇرسا ۋە ئەمەل ـ ئىبادەتتە ئوتتۇراھال بولسا، ئۇنداق ئادەمنىڭ (مۇشۇنداق داۋام قىلالىشىدىن) ئۈمىد كۈتسەڭلار بولىدۇ. ئەمما ئۇ كىشى (بۇ دەۋردە ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ، ''ئاۋۇ تەقۋادار ئادەم ئىكەن'' دەپ) بارماق بىلەن ئىشارەت قىلىنىدىغان مەشھۇرلارغا ئايلانسا، ئۇنداق ئادەمدىن ئۈمىد كۈتمەڭلار!»[1]

(تىرمىزى: 2453)

[1] ئەلبانى (1995): ھەسەن، ـ دېگەن.

181 – **عن ابن عباس: أخبر النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أن مولاةً له تقوم الليل، وتصوم النهار، فقال: إِنَّ لِكُلِّ عَامِلٍ شِرَّةً ولكل شِرةٍ فَتْرَةً، فَمَنْ صارَتْ فَتْرَتُهُ إِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى ومن أخطأ فَقَدْ ضَلَّ.**

181 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىر دېدەكنىڭ كېچىسى تەھەججۇد ئوقۇيدىغانلىقى ۋە كۈندۈزى روزا تۇتىدىغانلىقى خەۋەر قىلىنغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەر بىر ئىش قىلغۇچى بىرده جانلىنىپ كەتسە، بىرده پەسكويغا چۈشۈپ قالىدۇ، مېنىڭ سۈننىتىمگە ئۇيغۇن ھالدا پەسكويغا چۈشكەن كىشى تۇغرا يولنى تۇتقان بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، ئازغان بولىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

182 – **مالك بلغني أن عائشة كانت ترسل إلى أهلها بعد العتمة فتقول: ألا تريحون الكتاب؟ رزين.**

182 ـ ئىمام مالىكقا يېتىشچە، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا خۇپتەندىن كېيىن ئائىلىسىگە:

ــ كىتابنى (قۇرئاننى) ئارام ئالغىلى قويمامسىلەر؟! ـ دەپ ئادەم ئەۋەتەتتىكەن.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

183 – **عن أبي هريرة رفعه: خير الأمور أوسطها. رزين.**

183 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«ئىشنىڭ ياخشىسى نورمال بولغىنىدۇر» دەپ تەلىم بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

184 – **عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِنَّ هَذَا الدِّينَ**

مَتِينٌ، فَأَوْغِلْ فِيهِ بِرِفْقٍ، فَإِنَّ الْمُنْبَتَّ لا أَرْضًا قَطَعَ وَلا ظَهْرًا أَبْقَى".

184 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بۇ دىن ھەقىقەتەن بەك مۇستەھكەم دىندۇر، بۇ دىن كۆرسەتكەن يولدا تەمكىنلىك بىلەن مېڭىڭلار. چۈنكى بەك ئالدىراڭغۇ ئادەم يېرىم يولدا ئۇلىغىدىن چاتاق چىقىپ، باردىغان يېرىگىمۇ يېتىپ بارالمايدۇ، ئۇلىغىدىنمۇ ئايرىلىپ قالىدۇ»[1].

(بەززار: 74)

185 – **ولأحمد أوله عن أنس.**

185 ـ ئىمام ئەھمەد بۇ ھەدىسىنىڭ باش تەرىپىنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلغان[2].

(ئەھمەد: 27318)

186 – **عن سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "لا تُشَدِّدُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِتَشْدِيدِهِمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ، وَسَتَجِدُونَ بَقَايَاهُمْ فِي الصَّوَامِعِ وَالدِّيَارَاتِ".**

186 ـ سەھل ئىبنى ھۇنەيف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(ئەمەل ـ ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ) ئۆزەڭلارنى قىينىماڭلار، سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر (ئەمەل ـ ئىبادەتنى ھەددىدىن ئاشۇرۇپ قىلىپ) ئۆزلىرىنى قىينىغانلىقتىن ھالاك بولۇپ كەتكەن.

---

[1] ھەيسەمى (217): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا ئىبنى مۇتەۋەككىل ئەبۇ ئەقىل ئىسىملىك كاززاب بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (216): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. پەقەت خەلق ئىبنى مەھران ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن زامانداش ئەمەس، ـ دېگەن.

ئۇلارنىڭ قالدۇقلىرىنى چېركاۋ ۋە ئىبادەتخانىلاردا ئۇچرىتالايسىلەر»[1].
(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

187 – **ولأبي داود عن أنس بقصة.**

187 ـ ئەبۇ داۋۇد بۇ ھەدىسنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىر قىسسە بىلەن بىرگە رىۋايەت قىلغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 4904)

188 – **عن عَبْد اللَّهِ بْن عَبَّاسٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الْهَدْيَ الصَّالِحَ وَالسَّمْتَ الصَّالِحَ وَالِاقْتِصَادَ جُزْءٌ مِنْ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ جُزْءًا مِنْ النُّبُوَّةِ.**

188ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(كىشىلەر ئارىسىدا) ياخشى نام ئىگىسى بولۇش، سىرتقى قىياپىتى ھەر جەھەتتىن لايىقەتلىك بولۇش ۋە ئىشلاردا ئوتتۇراھال بولۇش قاتارلىقلار پەيغەمبەرلىكنىڭ 25 پارچىسىدىن بىرىدۇر»[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 4776)

---

[1] ھەيسەمى (220): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە لەيسنىڭ كاتىبى ئابدۇللاھ ئىبنى سالىھ دېگەن كىشى بار. بىر قىسىم ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەنە بىر قىسمى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1049): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (3996): ھەسەن، ـ دېگەن.

ئىلىم بۆلۈمى

ئىلىمنىڭ پەزىلىتى ۋە ئىلىم ئىگىلىشكە رىغبەتلەندۈرۈش

189 – عَنْ حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "فَضْلُ الْعِلْمِ خَيْرٌ مِنْ فَضْلِ الْعِبَادَةِ، وَخَيْرُ دِينِكُمُ الْوَرَعُ".

189 ـ ھۇزەيفە ئىبنى يەمانى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئىلىم ئىبادەتتىن ئەۋزەل، دىنىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى ئەمەلى تەقۋالىقتۇر»[1].

(«ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

190 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ ذُكِرَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا عَابِدٌ وَالْآخَرُ عَالِمٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِي عَلَى أَدْنَاكُمْ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ وَأَهْلَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرَضِينَ حَتَّى النَّمْلَةَ فِي جُحْرِهَا وَحَتَّى الْحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلَى مُعَلِّمِ النَّاسِ الْخَيْرَ.

190 ـ ئەبۇ ئۇمامە باھىلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامدىن ئىككى تۈرلۈك ئادەم

[1] ھەيسەمى (478): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى ئابدۇلقۇددۇس ئىسملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن ئىبنى مەئىن ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ـ دېگەن.

توغرۇلۇق سورالدى، ئۇنىڭ بىرى ئابىد (ئىبادەت بىلەن شۇغۇللانغۇچى)، يەنە بىرى ئالىم ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

«ئالىمنىڭ ئابىدتىن ئارتۇقچىلىقى مېنىڭ سىلەرنىڭ ئەڭ تۆۋىنىڭلاردىن ئارتۇق بولغىنىمغا ئوخشاش» دېدى. ئاندىن: «ئىنسانلارغا ئىلىم ئۆگەتكۈچىگە الله رەھمەت يوللايدۇ، ئۇنىڭغا پەرىشتىلىرىدىن تارتىپ ئاسمان ـ زېمىنىدىكى مەخلۇقاتلار، تۆشۈكلەردىكى چۈمۈلىلەر ۋە دېڭىزدىكى بېلىقلارغىچە ھەممىسى مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ» دېدى[1].

(تىرمىزى: 2685)

192 – عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا سُمَيْرُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَقُصُّ وَحُمَيْدُ بْنُ عَبْدِ الرَّحْمَنِ يَذْكُرُ الْعِلْمَ فِي نَاحِيَةِ الْمَسْجِدِ فَمِلْتُ إِلَى أَيِّهِمَا أَجْلِسُ فَنَعَسْتُ فَأَتَانِي آتٍ فَقَالَ مِلْتَ إِلَى أَيِّهِمَا تَجْلِسُ إِنْ شِئْتَ أَرَيْتُكَ مَكَانَ جِبْرَائِيلَ مِنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ.

192 ـ ئىبنى سىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەسچىتكە كىرىپ قارىسام، سۈمەير ئىبنى ئابدۇرراھمان قىسسە سۆزلەۋېتىپتۇ، مەسچىتنىڭ بىر تەرىپىدە ھۈمەيد ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىلىم ھەققىدە سۆزلەۋېتىپتۇ، ئىككىسىدىن قايسىسىنىڭ يېنىغا بېرىپ ئولتۇرۇش توغرۇلۇق ئويلىنىپ ئولتۇرۇپ كۆزۈم ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. چۈشۈمده بىرسى كېلىپ:

ـ سەن ئىككىسىدىن قايسىسىنىڭ قېشىدا ئولتۇرۇش توغرۇلۇق ئويلىنىپ قالدىڭ. ئەگەر خالىساڭ، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۈمەيد ئىبنى ئابدۇرراھماننىڭ يېنىدىكى ئورنىنى ساڭا كۆرسىتىپ قويايي، ـ دېدى.

(دارىمى: 341)

193 – عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ أَخَوَانِ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ أَحَدُهُمَا يَأْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالْآخَرُ يَحْتَرِفُ فَشَكَا الْمُحْتَرِفُ أَخَاهُ إِلَى

[1] ئەلبانى (2161): سەھىھ. ـ دېگەن.

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَعَلَّكَ تُرْزَقُ بِهِ.

193 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ زامانىدا بىر تۇغقان ئىككى كىشى بولۇپ، ئىككىسىدىن بىرسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ ئىلىم ئۆگىنەتتى، يەنە بىرى ھۇنەر بىلەن شۇغۇللىناتتى. ھېلىقى ھۇنەرۋەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا بىر تۇغقىنىنىڭ ھۇنەرسىز يۈرگەنلىكىدىن شىكايەت قىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئۇنىڭ سەۋەبى بىلەن سائا رىزىق بېرىلىشى مۇمكىن» دېدى[1].

(تىرمىزى: 2345)

194 – عَنْ عَلِيٍّ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ: نِعْمَ الرَّجُلُ الْفَقِيهُ إِنِ احْتِيجَ إِلَيْهِ انْتُفِعَ بِهِ، وَإِنِ اسْتُغْنِيَ عَنْهُ أَغْنَى نَفْسَهُ".

194 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئالىم كىشى نېمىدېگەن ياخشى! ئۇنىڭغا ھاجەت چۈشكەندە، باشقىلارغا مەنپەئەت بېرىدۇ. ھاجەت چۈشمىگەندە، ئۆز بىلىمىنى ئاشۇرىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

195 – عن أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَبْتَغِي فِيهِ عِلْمًا سَلَكَ اللَّهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ وَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ لَتَضَعُ أَجْنِحَتَهَا رِضَاءً لِطَالِبِ الْعِلْمِ وَإِنَّ الْعَالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ حَتَّى الْحِيتَانُ فِي الْمَاءِ وَفَضْلُ الْعَالِمِ عَلَى الْعَابِدِ كَفَضْلِ الْقَمَرِ عَلَى سَائِرِ الْكَوَاكِبِ إِنَّ الْعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّ الْأَنْبِيَاءَ لَمْ يُوَرِّثُوا دِينَارًا وَلَا دِرْهَمًا إِنَّمَا وَرَّثُوا الْعِلْمَ فَمَنْ أَخَذَ بِهِ أَخَذَ بِحَظٍّ وَافِرٍ.

[1] ئەلبانى (1912): سەھىھ ـ دېگەن.

195 ـ ئەبـۇ دەردا رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىش يولىدا ماڭىدىكەن، الله ئۇ كىشىنى شۇ ئىلىم بىلەن جەننەتنىڭ يولىغا ماڭدۇرىدۇ. شۇبھىسىزكى، پەرىشتىلەر ئىلىم ئۆگەنگۈچىدىن مەمنۇن بولۇپ، ئۇنىڭغا قانىاتلىرىنى يېيىپ بېرىدۇ. ئاسمانلاردىكىلەر ۋە زېمىندىكىلەر (يەنى پەرىشتىلەر، ئىنسانلار ۋە جىنلار)دىن تارتىپ سۇدىكى بېلىقلارغىچە ھەممە جانلىق ئالىم ئۈچۈن ئىستىغفار ئوقۇيدۇ. ئالىمنىڭ ئابىدتىن ئارتۇقچىلىقى تولۇن ئايىنىڭ باشقا يۇلتۇزلاردىن ئارتۇقچىلىقىغا ئوخشايدۇ. ئالىملار ھەقىقەتەن پەيغەمبەرلەرنىڭ ۋارىسلىرىدۇر. پەيغەمبەرلەر ئالتۇن ـ كۈمۈش مىراس قالدۇرغىنى يوق، ئۇلار پەقەت ئىلىم قالدۇرۇپ كەتتى. كىمكى ئىلىم ئۆگەنسە، تولۇق نېسىۋىگە ئېرىشكەن بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2682)

196 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّة.**

196 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىش يولىدا ماڭىدىكەن، الله ئۇ كىشىگە جەننەتنىڭ يولىنى ئاسان قىلىپ بېرىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 2646)

197 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّهُ مَرَّ بِسُوقِ الْمَدِينَةِ، فَوَقَفَ عَلَيْهَا، فَقَالَ:"يَا أَهْلَ السُّوقِ، مَا أَعْجَزَكُمْ!" قَالُوا: وَمَا ذَاكَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ؟ قَالَ: "ذَاكَ مِيرَاثُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقْسَمُ، وَأَنْتُمْ هَاهُنَا لا تَذْهَبُونَ فَتَأْخُذُونَ نَصِيبَكُمْ مِنْهُ!" قَالُوا:**

[1] ئەلبانى (2159): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2134): سەھىھ ـ دېگەن.

وَأَيْنَ هُوَ؟ قَالَ: "فِي الْمَسْجِدِ" فَخَرَجُوا سِرَاعًا إِلَى الْمَسْجِدِ، وَوَقَفَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَهُمْ حَتَّى رَجَعُوا، فَقَالَ لَهُمْ: "مَا لَكُمْ؟" قَالُوا: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ فَقَدْ أَتَيْنَا الْمَسْجِدَ، فَدَخَلْنَا، فَلَمْ نَرَ فِيهِ شَيْئًا يُقْسَمُ، فَقَالَ لَهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ: "أَمَا رَأَيْتُمْ فِي الْمَسْجِدِ أَحَدًا؟" قَالُوا: بَلَى، رَأَيْنَا قَوْمًا يُصَلُّونَ، وَقَوْمًا يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، وَقَوْمًا يَتَذَاكَرُونَ الْحَلالَ وَالْحَرَامَ، فَقَالَ لَهُمْ أَبُو هُرَيْرَةَ: "وَيْحَكُمْ، فَذَاكَ مِيرَاثُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ".

197 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ بىر كۈنى مەدىنىنىڭ بازىرىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بازارغا قاراپ:

ـ ھەي بازار ئەھلى! سىلەر نېمىدېگەن بىچارە؟! ـ دېۋىدى، ئۇلار:

ـ نېمە بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مىراسى تەقسىم قىلىنىۋاتسا، سىلەرمۇ بېرىپ نېسىۋەڭلارنى ئالماي بۇ يەردە يۈرىسىلەرغۇ؟ ـ دېدى. ئۇلار:

ـ قەيەردە (تەقسىم قىلىنىۋاتىدۇ)؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ مەسچىتتە تەقسىم قىلىنىۋاتىدۇ، ـ دېدى. ئۇلار دەرھال بازاردىن مەسچىتكە قاراپ يۈگۈردى. ئەبۇ ھۇرەيرە ئۇلار قايتىپ كەلگۈچە بازاردا ساقلاپ تۇردى. ئۇلار قايتىپ كەلگەندە ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ نېمە بولدى (قۇرۇق قول قايتىپ كەپسىلەرغۇ)؟ ـ دېدى.

ئۇلار:

ـ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! بىز مەسچىتكە باردۇق، ئەمما ئۇ يەردە تەقسىم قىلىنىۋاتقان بىر نەرسە كۆرمىدۇققۇ؟ـ دېدى. ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ مەسچىتتە ھېچ كىمنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟ـدېدى. ئۇلار:

ـ ناماز ئوقۇۋاتقان، قۇرئان ئوقۇۋاتقان، ھالال ـ ھارام توغرىسىدا مۇزاكىرىلىشىۋاتقان ئادەملەرنى كۆردۇق، ـ دېيىشتى. ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ ئىسىت سىلەرگە! مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تەقسىم قىلىنىۋاتقان مىراسى ئەنە شۇ، ـ دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 1451)

[1] ھەيسەمى (505): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

198 – **عن عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَسِيرُ الْفِقْهِ خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعِبَادة، وخير أعمالكم أيسرها. للكبير بضعف.**

198 ـ ئابدۇررااهمان ئىبنى ئەۋف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىلىم ئاز بولسىمۇ كۆپ ئىبادەتتىن ياخشىراقتۇر. ئەمەللەرنىڭ ياخشىراقى ئۇنىڭ ئەڭ ئاسىنىدۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»)

199 – **عَنْ أَبِي بَكَرَةَ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: "اغْدُ عَالِمًا، أَوْ مُتَعَلِّمًا، أَوْ مُسْتَمِعًا، أَوْ مُحِبًّا، وَلا تَكُنِ الْخَامِسَ فَتَهْلَكَ"، قَالَ عَطَاءُ بْنُ مُسْلِمٍ: فَقَالَ لِي مِسْعَرٌ: زِدْتَنَا خَامِسَةً لَمْ تَكُنْ عِنْدَنَا، قَالَ: وَالْخَامِسَةُ أَنْ تَبْغُضَ الْعِلْمَ وَأَهْلَهُ.**

199 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«ئەتىگەندە ئۆيدىن ئالىم ياكى ئۆگەنگۈچى ياكى ئاڭلىغۇچى ۋە ياكى ئىلىم ئەھلىنى دوست تۇتقۇچى بولغان ھالدا چىققىن، بەشىنچىسى بولما، ھالاك بولىسەن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم. ئەتا ئىبنى مۇسلىم (ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچى) مۇنداق دەيدۇ:

ـ مىسئەر ماڭا: "بىز بۇ ھەدىسنى باشقىلاردىن رىۋايەت قىلغاندا (بەشىنچىسى بولما) دېگەن بۇ سۆز يوق ئىدى، سەن ئۇنى قوشۇپ رىۋايەت قىلىپ بەردىڭ" دېدى. ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچى («بەشىنچىسى بولۇپ قالما» دېگەن سۆزنى ئىزاھلاپ): بەشىنچىسى بولۇپ قېلىش دېگەن ئىلىمنى ۋە ئىلىم ئەھلىنى يامان كۆرۈشتىن ئىبارەتتۇر، ـ دەيدۇ[2].

(تەبەرانى: 786)

---

[1] ھەيسەمى (481): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە خارىجە ئىبنى مۇسئەب ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (495): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

200 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "ثَلاثَةٌ لا يَسْتَخِفُّ بِحَقِّهِمْ إِلا مُنَافِقٌ: ذُو الشَّيْبَةِ فِي الإِسْلامِ، وَذُو الْعِلْمِ، وَإِمَامٌ مُقْسِطٌ".

200 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈچ تۈرلۈك ئادەم بار بولۇپ، مۇناپىقتىن باشقىسى ئۇلارنى ھۆرمەتلەيدۇ. بىرىنچىسى، ئىسلام يولىدا چاچلىرى ئاقارغان كىشى. ئىككىنچىسى، ئىلىم ئەھلى. ئۈچىنچىسى، ئادىل پادىشاھ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7819)

201 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ: "مَنْ عَلَّمَ عَبْدًا آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ، فَهُوَ مَوْلاهُ لا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَخْذُلَهُ، وَلا يَسْتَأْثِرَ عَلَيْهِ.

201 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىر بەندىگە اللەنىڭ كىتابىدىن بىر ئايەت ئۆگەتسە، ئۆگەتكۈچى ئۇنىڭ ئۇستازى بولىدۇ. ئۆگەنگۈچىنىڭ ئۇستازىنى كەمستىشى، خارلىشى ۋە ئۆزىنى ئۇنىڭدىن ئۈستۈن كۆرۈشى توغرا ئەمەس»[2].

(«ئەلكەبىر»: 7528)

202 ــ عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ قال قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مَثَلَ الْعُلَمَاءِ فِي الْأَرْضِ كَمَثَلِ النُّجُومِ فِي السَّمَاءِ يُهْتَدَى بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ فَإِذَا انْطَمَسَتْ النُّجُومُ أَوْشَكَ أَنْ تَضِلَّ الْهُدَاة.

202 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

[1] ھەيسەمى (533): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۈبەيدۇللاھ ئىبنى زەھر ۋە ئەلى ئىبنى يەزىد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (535): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۈبەيد ئىبنى رەزىن لازىقى ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ ھېچبىر يەردە تىلغا ئېلىنغانلىقىنى كۆرمىدىم. ــ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن يەر يۈزىدىكى ئالىملار دېگىز ۋە قۇرۇقلۇقتا كېچىدە (يول يۈرگەن يولۇچىلار) يول يۈنىلىشىنى بەلگىلەشتە پايدىلىنىدىغان يۇلتۇزلارغا ئوخشايدۇ. نىشان، يەنى يۇلتۇزلار كۆرۈنمىگەن چاغدا يولۇچىلار گاڭگىراپ قالىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 12189)

203 – مُعَاذِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ عَلَّمَ عِلْمًا فَلَهُ أَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهِ لَا يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الْعَامِلِ.

203 ـ مۇئاز ئىبنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دادىسى (مۇئاز) دىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بىرسىگە ئىلىم ئۆگەتسە، ئۆگەتكۈچىگە ئەمەل قىلغۇچىنىڭ ئەجرىگە ئوخشاش ئەجىر بېرىلىدۇ. بۇ، ئەمەل قىلغۇچىنىڭ ئەجرىدىن ھېچ نەرسىنى كېمەيتىۋەتمەيدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 240)

204 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ قَالَ: "مَنْ غَدَا إِلَى الْمَسْجِدِ لا يُرِيدُ إِلا أَنْ يَتَعَلَّمَ خَيْرًا أَوْ يَعْلَمَهُ، كَانَ لَهُ كَأَجْرِ حَاجٍّ تَامًّا حِجَّتُهُ".

204 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مەسچىتكە پەقەت ئىلىم ئۆگىنىشىنى ياكى بىرەر مەسىلىنى بىلىۋېلىشنى مەقسەت قىلىپ باردىكەن، ئۇنىڭغا ھەجنى

---

[1] ھەيسەمى (489): بۇ ھەدىسىنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رىشدىن ئىبنى سەئد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ بار. ئۇنىڭ سەنەدىدە يەنە ئەبۇ ھەفس ئىسىملىك نامەلۇم بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (196): ھەسەن، ـ دېگەن.

تولۇق ئادا قىلغان كىشىنىڭ ئەجرى بېرىلىدۇ»[1].
(تەبەرانى: 7473)

205 – عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ السَّاعِدِيِّ أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "مَنْ دَخَلَ مَسْجِدِي هَذَا لِيَتَعَلَّمَ خَيْرًا أَوْ لِيُعَلِّمَهُ، كَانَ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَمَنْ دَخَلَهُ لِغَيْرِ ذَلِكَ مِنْ أَحَادِيثِ النَّاسِ، كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ يَرَى مَا يُعْجِبُهُ وَهُوَ شَيْءٌ غَيْرُهُ".

205 ـ سەھل ئىبنى سەئد سائىدى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋە سەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مۇشۇ مەسچىتىمگە ئىلىم ئۆگىنىش ياكى ئۆگىتىش ئۈچۈن كىرسە، ئۇ كىشى الله يولىدا جىھاد قىلغۇچىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ. كىمكى بۇ مەسچىتكە كىشىلەرنىڭ قۇرۇق سۆزلىرىنى تىڭشاشقا ئوخشاش باشقا بىر مەقسەتتە كىرسە، ئۇ كىشى باشقا بىر نەرسىنى ئۆزىنى خۇش قىلىدىغان نەرسە دەپ بىلگەن كىشىنىڭ ئورنىدا بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

206 ــ عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ الْمُخَارِقِ قَالَ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي يَا قَبِيصَةُ مَا جَاءَ بِكَ قُلْتُ كَبِرَتْ سِنِّي وَرَقَّ عَظْمِي فَأَتَيْتُكَ لِتُعَلِّمَنِي مَا يَنْفَعُنِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ قَالَ يَا قَبِيصَةُ مَا مَرَرْتَ بِحَجَرٍ وَلَا شَجَرٍ وَلَا مَدَرٍ إِلَّا اسْتَغْفَرَ لَكَ يَا قَبِيصَةُ إِذَا صَلَّيْتَ الْفَجْرَ فَقُلْ ثَلَاثًا سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَبِحَمْدِهِ تُعَافَى مِنْ الْعَمَى وَالْجُذَامِ وَالْفَالِجِ يَا قَبِيصَةُ قُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِمَّا عِنْدَكَ وَأَفِضْ عَلَيَّ مِنْ فَضْلِكَ وَانْشُرْ عَلَيَّ رَحْمَتَكَ وَأَنْزِلْ عَلَيَّ مِنْ بَرَكَاتِكَ.

---

[1] ھەيسەمى (499): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (500): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ياقۇب ئىبنى ھۇمەيد ئىبنى كاسىب ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن نەسائى ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. بىراق ئۇلار ئۇنىڭ زەئىپ ئىكەنلىكىگە ناھايىتى چەكلىك ئورۇندىلا تايانغان. ئۇنىڭ بۇ ھەدىسنى ئاڭلىغانلىقى توغرىدۇر، ـ دېگەن.

206 ـ قەبىسە ئىبنى مۇخارىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كەلگەن ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا:

ـ ئى قۇبەيسە! نېمە ئىش بىلەن كەلدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ قېرىپ قالدىم، پۇت ـ قولۇمنىڭ ماغدۇرى قالمىدى. الله ماڭا پايدا بېرىدىغان ئىلىم ئۆگىتىپ قويۇشۇڭ ئۈچۈن كەلدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى:

ـ ئى قۇبەيسە! سەن (ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن يولغا چىققانلىقىڭ ئۈچۈن) بۇ يەرگە كەلگىچە يېنىدىن ئۆتكەن ھەر قانداق تاش، دەرەخ، تام سەن ئۈچۈن ئىستىغفار ئېيتتى. سەن بامدات نامىزىنى ئادا قىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۈچ قېتىم: سۇبھانەللاھىل ئەزىم ۋە بىھەمدىھى (ئۇلۇغ الله‌نى ھەر قانداق ئەيب ـ نۇقساندىن پاك دەپ بىلىمەن ۋە ئۇنىڭغا ھەمدە ئېيتىمەن) دېسەڭ، كورلۇقتىن، تېرە كېسىلىدىن، پالەچ بولۇپ قېلىشتىن ئامان قالىسەن. ئى قۇبەيسە: "ئى الله! سەندىن ئۆز دەرگاھىڭدىكى ياخشىلىقتىن سورايمەن، ماڭا مەرھەمەتىڭدىن تۆكۈپ بەرگىن، رەھمىتىڭنى چاچقىن، بەرىكەتلىرىڭدىن چۈشۈرگىن!" دېگىن»[1].

(ئەھمەد: 20079)

207 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَا مِنْ خَارِجٍ يَخْرُجُ يَعْنِي مِنْ بَيْتِهِ إِلَّا بِيَدِهِ رَايَتَانِ رَايَةٌ بِيَدِ مَلَكٍ وَرَايَةٌ بِيَدِ شَيْطَانٍ فَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اتَّبَعَهُ الْمَلَكُ بِرَايَتِهِ فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الْمَلَكِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ وَإِنْ خَرَجَ لِمَا يُسْخِطُ اللَّهَ اتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ بِرَايَتِهِ فَلَمْ يَزَلْ تَحْتَ رَايَةِ الشَّيْطَانِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى بَيْتِهِ.

207ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن:

«ئۆيىدىن چىققان ھەرقانداق كىشىنىڭ ئىككى بايرىقى بولىدۇ. ئۇ

[1] ھەيسەمى (555): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

بايراقنىڭ بىرسى پەرىشتىنىڭ، يەنە بىرسى شەيتاننىڭ قولىدا تۇرىدۇ. ئەگەر ئۇ كىشى ئۆيىدىن اللە ياخشى كۆرىدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان بولسا، پەرىشتە بايرىقىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ. ئۇ ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتقىچە پەرىشتىنىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ. ئەگەر اللە ياقتۇرمايدىغان ئىش ئۈچۈن چىققان بولسا، شەيتان بايرىقىنى كۆتۈرۈپ ئۇنىڭغا ئەگىشىدۇ. ئۇ ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتقىچە شەيتانىنىڭ بايرىقى ئاستىدا بولىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

208 – **عَنْ وَاثِلَةَ بْنِ الأَسْقَعِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ طَلَبَ عِلْمًا فَأَدْرَكَهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ كِفْلَيْنِ مِنَ الأَجْرِ، وَمَنْ طَلَبَ عِلْمًا فَلَمْ يُدْرِكْهُ كَتَبَ اللَّهُ كِفْلا مِنَ الأَجْرِ".**

208- ۋاسىلە ئىبنى ئەسقەئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىم ئۆگىنىشكە تىرىشىپ، ئۆگەنمەكچى بولغان ئىلىمگە ئېرىشەلمىسە، اللە ئۇ كىشىگە ئىككى ھەسسە ئەجىر يازىدۇ. ئۆگەنمەكچى بولغان ئىلىمگە ئېرىشەلمىسە، بىر ئەجىر يازىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

209 – **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ يُرِدْ اللَّهُ بِهِ خَيْرًا يُفَقِّهْهُ فِي الدِّينِ.**

209 - ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (556): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ زىناد ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام مالىك ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىمام ئەھمەد ۋە يەھيا (بىر رىۋايەتتە) ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (502): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

«الله كىمگە ياخشىلىقنى ئىراده قىلسا، ئۇ كىشىنى دىندا ئالىم قىلىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 2645)

210 – وللشيخين عن معاوية مطولا.

210 ـ بۇخارى ۋە مۇسلىم بۇ ھەدىسنى مۇئاۋىيەدىن تولۇق، تەپسىلىي رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 3116)

211 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ خَرَجَ فِي طَلَبِ الْعِلْمِ كَانَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ حَتَّى يَرْجِعَ.

211 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى (ئۆيىدىن) ئىلىم ئۆگىنىش مەقسىتىدە چىقىدىكەن، ئۇنداق ئادەم تاكى ئۆيىگە قايتىپ بارغانغا قەدەر اللەنىڭ يولىدا بولغان بولىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 2647)

213 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَنْ يَشْبَعَ الْمُؤْمِنُ مِنْ خَيْرٍ يَسْمَعُهُ حَتَّى يَكُونَ مُنْتَهَاهُ الْجَنَّةُ.

213 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن تاكى ئەڭ ئاخىرقى جايى ــ جەننەتكە بارغىچە بىلىمگە ھەرگىز تويمايدۇ»[3].

(تىرمىزى: 2686)

---

[1] ئەلبانى (2133): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (494): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (505): زەئىپ، ـ دېگەن.

214 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْكَلِمَةُ الْحِكْمَةُ ضَالَّةُ الْمُؤْمِنِ فَحَيْثُ وَجَدَهَا فَهُوَ أَحَقُّ بِهَا.

214 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم مۇئمىننىڭ يوتتۇرۇپ قويغان نەرسىسى بولۇپ، مۇئمىن ئۇنى قەيەردە ئۇچراتسا، شۇ يەردە ئېلىۋېلىشقا ھەقلىقتۇر»[1].

(تىرمىزى: 2687)

215 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ وَمَا سِوَى ذَلِكَ فَهُوَ فَضْلٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ.

215 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۆگىنىش ئەڭ زۆرۈر بولغان ئىلىم ئوچ بولۇپ، ئۇلاردىن باشقىسىنى ئۆگىنىش ئۇ قەدەر زۆرۈر ئەمەس. ئۇلار: ھۆكمى ئەمەلدىن قالمىغان ئايەت، مېنىڭ ئىشەنچلىك سۈننىتىم، ئادىل تەقسىماتنى ئۆگىتىدىغان مىراس تەقسىم قىلىش ئىلمى قاتارلىقلاردۇر»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 2785)

216 – عَنْ أَبِي وَاقِدٍ اللَّيْثِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَمَا هُوَ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ وَالنَّاسُ مَعَهُ إِذْ أَقْبَلَ ثَلَاثَةُ نَفَرٍ فَأَقْبَلَ اثْنَانِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَذَهَبَ وَاحِدٌ قَالَ فَوَقَفَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَرَأَى فُرْجَةً فِي الْحَلْقَةِ فَجَلَسَ فِيهَا وَأَمَّا الْآخَرُ فَجَلَسَ خَلْفَهُمْ وَأَمَّا الثَّالِثُ فَأَدْبَرَ ذَاهِبًا فَلَمَّا فَرَغَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أُخْبِرُكُمْ عَنْ النَّفَرِ

[1] ئەلبانى (506): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (615): زەئىپ، ـ دېگەن.

الثَّلَاثَةِ أَمَّا أَحَدُهُمْ فَأَوَى إِلَى اللَّهِ فَآوَاهُ اللَّهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَاسْتَحْيَا فَاسْتَحْيَا اللَّهُ مِنْهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَأَعْرَضَ فَأَعْرَضَ اللَّهُ عَنْهُ.

216 ـ ئەبۇ ۋاقىد لەيسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەر بىلەن مەسچىتتە ئولتۇراتتى، ئۈچ ئادەم كەردى. ئۇلاردىن ئىككىسى پەيغەمبەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سورۇنىغا كەلدى، ئەما ئولتۇرىدىغان يەر بولمىغاچقا ئۆرە تۇردى. كۆپ ئۆتمەي، بىرسى بىر بوش ئورۇن تېپىپ ئولتۇردى، يەنە بىرسى كىشىلەرنىڭ ئارقىسىدا ئولتۇردى. ئۈچىنچى كىشى سورۇنغا كېلىپمۇ قويماي چىقىپ كەتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئىلىم سۆھبىتىدىن كېيىن:

«مەن سىلەرگە بۇ ئۈچ ئادەمنىڭ ئەھۋالىنى سۆزلەپ بېرەي: ئۇلاردىن بىرسى اللەقا يېقىن بولۇش نىيىتىدە ئورۇن ئىزدىدى، اللە ئۇنىڭغا ئورۇن بەردى. ئىككىنچىسى، سورۇن ئەھلىنى قىستاپ ئولتۇرۇشتىن هايا قىلدى، اللەمۇ ئۇنىڭدىن هايا قىلدى. ئۈچىنچىسى بولسا، يۈز ئۆرۈپ چىقىپ كەتتى، اللەمۇ ئۇنىڭدىن يۈز ئۆرىدى» دېدى.

(بۇخارى: 66)

217 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "طَلَبَ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ".**

217 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم تەلەپ قىلىش هەر بىر مۇسۇلمانغا پەرزدۇر»[1].

(«ئەلسەغىر»: 61؛ «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

218 – **وله عن أبي سعيد وابن عباس.**

218 ـ تەبەرانى بۇ هەدىسنى ئىبنى ئاببىاس ۋە ئەبۇ سەئىدتىنمۇ

[1] هەيسەمى (475): بۇ هەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇلئەزىز ئىبنى ئەبۇ سابىت ئىسىملىك هەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

رىۋايەت قىلغان.

219 ــ وللصغير عن الحسين بن على نحوه وفي كل ذلك قال.

219 ـ تەبەرانى ھۈسەين ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇشۇنىڭ ئوخشىشىنى رىۋايەت قىلغان.

(«ئەسسەغىر»: 61)

220 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ لُقْمَانَ قَالَ لابْنِهِ: يَا بُنَيَّ عَلَيْكَ بِمَجَالِسِ الْعُلَمَاءِ، وَاسْتَمِعْ كَلامَ الْحُكَمَاءِ، فَإِنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْقَلْبَ الْمَيِّتَ بِنُورِ الْحِكْمَةِ، كَمَا يُحْيِي الأَرْضَ الْمَيْتَةَ بِوَابِلِ الْمَطَرِ".

220 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«لوقمان ئوغلىغا: ''ئى ئوغلۇم! ئىلىم سورۇنلىرىدىن ئايرىلما، ئىلىم ئەھلىنىڭ سۆزىنى ئاڭلا، الله قاقاس چۆلنى يامغۇر سۈيى بىلەن كۆكەرتكەندەك، قاراڭغۇ دىلنى ئىلىم نۇرى بىلەن يورىتىدۇ'' دېگەن»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7810)

221 – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا مَرَرْتُمْ بِرِيَاضِ الْجَنَّةِ فَارْتَعُوا" قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، وَمَا رِيَاضُ الْجَنَّةِ؟ قَالَ: "مَجَالِسُ الْعِلْمِ".

221 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ جەننەت باغچىلىرىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالساڭلار، تويۇۋېلىڭلار! ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ جەننەتنىڭ باغچىلىرى نېمىنى كۆرسىتىدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ھەيسەمى (518): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى زەھىر ۋە ئەلى ئىبنى يەزىد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار. ئۇلارنىڭ ھەدىسى دەلىل قىلىنمايدۇ، ـ دېگەن.

ـ ئىلىم مەجلىسلىرى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(«ئەلكەبىر»: 11158)

222 – عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ الْحَكَمِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلْعُلَمَاءِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِذَا قَعَدَ عَلَى كُرْسِيِّهِ لِقَضَاءِ عِبَادِهِ: إِنِّي لَمْ أَجْعَلْ عِلْمِي وحُكْمِي فِيكُمْ إِلا وَأَنَا أُرِيدُ أَنْ أَغْفِرَ لَكُمْ عَلَى مَا كَانَ فِيكُمْ وَلا أُبَالِي".

222 ـ سەئلەبە ئىبنى ھەكەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا قىيامەت كۈنى بەندىلىرى ئارىسىدا ھۆكۈم چىقىرىش ئۈچۈن ئۆز تەختىدە ئولتۇرغاندا ئالىملارغا: "مەن ئىلمىمنى ۋە ھۆكمىمنى سىلەردىن ئۆتكەن ھەرقانداق خاتالىقلارغا پەرۋا قىلماستىن سىلەرنى كەچۈرۈشنى خالىغان ھالدا (سىلەرگە) ئامانەت قىلغان ئىدىم" دەيدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»: 1381)

223 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ سُئِلَ عَنْ عِلْمٍ عَلِمَهُ ثُمَّ كَتَمَهُ أُلْجِمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِلِجَامٍ مِنْ نَارٍ.

223 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۆزى بىلىدىغان بىرەر ئىلىم توغرۇلۇق سورالسا ۋە بىلىپ تۇرۇپ دەپ بەرمىسە، قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ ئاغزىغا ئوتتىن يۇگەن سېلىنىدۇ»[3].

(تىرمىزى: 2649)

---

[1] ھەيسەمى (521): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمى ئاتالمىغان بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (527): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (2135): سەھىھ، ـ دېگەن.

224 – عَنْ سَهْلٍ يَعْنِي ابْنَ سَعْدٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِهُدَاكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ.

224 ـ سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەرسەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللهنىڭ بىر ئادەمنى سېنىڭ سەۋەبىڭ بىلەن ھىدايەت قىلىشى سەن ئۈچۈن قىزىل تۆگىدىنمۇ ياخشىدۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3661)

225 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ وَالْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوا النَّاسَ فَإِنِّي مَقْبُوضٌ.

225 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قۇرئاننى ۋە مىراس ئىلمىنى ئۆگىنىڭلار ۋە كىشىلەرگە ئۆگىتىڭلار. چۈنكى مەن ئۆلۈپ كېتىمەن»[2].

(تىرمىزى: 2091)

226 – زاد رزين: وإن مثل العالم الذي لا يعلم الفرائض كمثل البرنس لا رأس له.

226 ـ رەزىن يۇقىرىقى ھەدىسكە: «پەرائىز (مىراس) ئىلمىنى ئۆگەتمىگەن ئالىم ئۈچى يوق ئۈزۈن قالپاققا ئوخشايدۇ» دېگەن بۇ جۈملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان.

227 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ تَعَلَّمُوا الْفَرَائِضَ وَعَلِّمُوهَا فَإِنَّهُ نِصْفُ الْعِلْمِ وَهُوَ يُنْسَى وَهُوَ أَوَّلُ شَيْءٍ يُنْزَعُ مِنْ أُمَّتِي.

227 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ئەلبانى (3109): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (368): زەئىپ، ـ دېگەن.

«مـــراس ئـلـمـنـــى ئـــۆگـنـىـڭلار ۋە ئـــۆگـتـىـڭلار، چـــۈنكى ئـــۇ، ئـلـمـنـــاڭ يېرىـمـــى بولـــۇپ، (كـشـــلـەر تەرىپـــىدىن) ئۇنتۇلـــدۇ. ئۇممـتـىـمـــدىن تـــۇنجى بولـــۇپ كۆتۈرۈلـــۇپ كېتـــىدىغـنـى مـــراس ئـلـمـىدۇر»[1].

(ئىبنى ماجه: 2719)

228 – **عقبة بن عامر رفعه: تعلموا الفرائض قبل الظانين، يعنى الذين يتكلمون بالظن.**

228 ـ ئـــۇقبه ئىبنـــى ئـــامىـر رەزىيەللاھـــۇ ئەنھـــۇدىن رىـــۋايەت قـلـنـنـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مـىراس ئـلـمـنـى (ئۇنى بـلـمـەي) گـۇمـان بـلـەن پەتـۋا بېرىـدىغانلار پەيدا بولـۇشـتـىن بۇرۇن ئۆگـنـىـڭلار».

(رەزىن رىـۋايەت قـلـغان)

[1] ئەلبانى (594): زەئىـپ، ـ دېگەن.

ئىلىم ئۆگىنىش، سوئال سوراش، قىياس قىلىش، پەتىۋا بېرىش ۋە يېزىش قائىدىلىرى

229 – عَنْ أَبِي هَارُونَ الْعَبْدِيِّ قَالَ كُنَّا نَأْتِي أَبَا سَعِيدٍ فَيَقُولُ مَرْحَبًا بِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ النَّاسَ لَكُمْ تَبَعٌ وَإِنَّ رِجَالًا يَأْتُونَكُمْ مِنْ أَقْطَارِ الْأَرَضِينَ يَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ فَإِذَا أَتَوْكُمْ فَاسْتَوْصُوا بِهِمْ خَيْرًا.

229 ـ ئەبۇ ھارۇن ئەبدىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قېشىغا (ئىلىم ئۆگىنىلى) كېلەتتۇق. ئەبۇ سەئىد بىزنى: ”ئى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەۋسىيە قىلغانلار (يەنى كىشىلەر)! خۇش كەپسىلەر!“ دەپ قارشى ئالاتتى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى دەپ بېرەتتى:

«ئىنسانلار ھەقىقەتەن سىلەرگە ئەگەشكۈچىدۇر، دىننى ئۆگىنىش ئۈچۈن سىلەرگە زېمىنىنىڭ ھەرقايسى قىتئەلىرىدىن ئادەملەر كېلىدۇ. ئۇلار ئالدىڭلارغا كەلگەن چاغدا، ياخشى مۇئامىلە قىلىڭلار»[1].

(تىرمىزى: 2650)

230 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَيَأْتِيكُمْ أَقْوَامٌ يَطْلُبُونَ الْعِلْمَ فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمْ فَقُولُوا لَهُمْ مَرْحَبًا مَرْحَبًا بِوَصِيَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاقْنُوهُمْ قُلْتُ لِلْحَكَمِ مَا اقْنُوهُمْ قَالَ عَلِّمُوهُمْ.

230 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

[1] ئەلبانى (496): زەئىپ، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«نۇرغۇن كىشىلەر ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن سىلەرگە كېلىدۇ، سىلەر ئۇلارنى كۆرگەن چاغدا: ”رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەۋسىيە قىلغان كىشىلەرنى قارشى ئالىمىز!“ دەڭلار ۋە ئۇلارغا ئىلىم ئۆگىتىڭلار!»[1]

(ئىبنى ماجە: 247)

231 – **عن يَزِيد بْن سَلَمَةَ قال: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي قَدْ سَمِعْتُ مِنْكَ حَدِيثًا كَثِيرًا أَخَافُ أَنْ يُنْسِيَنِي أَوَّلَهُ آخِرُهُ فَحَدِّثْنِي بِكَلِمَةٍ تَكُونُ جِمَاعًا قَالَ اتَّقِ اللَّهَ فِيمَا تَعْلَمُ.**

231 ـ يەزىد ئىبنى سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق بايان قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:
ـ ئى اللەنىڭ رەسۇلى! مەن سەندىن نۇرغۇن ھەدىس ئاڭلىدىم، بۇرۇن ئاڭلىغانلىرىمنى كېيىن ئاڭلىغانلىرىم ئۇنتۇلدۇرۇپ قويامدىكىن دەپ قورقىمەن، ماڭا مول مەزمۇنلۇق بىر سۆز ئېيتىپ بەرسەڭ، ـ دېدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:
ـ بىلگىنىڭگە ئەمەل قىل، تەقۋا بولسەن، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 2683)

232 – **عمر رفعه لا لمن عنده شيئ من العلم أن يضيع نفسه.**

232 ـ ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىلىم ئەھلىنىڭ باشقىلارغا ئىلىم ئۆگەتمەي ئۆزىنى زايا قىلىشى توغرا ئەمەس.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

233 – **عَنْ جَابِرٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ”لا يَنْبَغِي لِلْعَالِمِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى عِلْمِهِ، وَلا يَنْبَغِي لِلْجَاهِلِ أَنْ يَسْكُتَ عَلَى جَهْلِهِ“ قَالَ اللَّهُ جَلَّ ذِكْرُهُ:**

[1] ئەلبانى (201): ھەسەن، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (504): زەئىپ، ـ دېگەن.

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ.

233 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئالىمنىڭ ئۆگەتمەسلىكى ۋە بىلىمسىزنىڭ ئۆگەنمەسلىكى توغرا ئەمەس». الله تائالا بۇ ھەقتە: ﴿بىلمىسەڭلەر بىلىم ئەھلىدىن سوراڭلار﴾[1] دېگەن[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

234 – شقيق: كَانَ عَبْدُ اللَّهِ يُذَكِّرُ النَّاسَ فِي كُلِّ خَمِيسٍ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ لَوَدِدْتُ أَنَّكَ ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ. قَالَ أَمَا إِنَّهُ يَمْنَعُنِي مِنْ ذَلِكَ أَنِّي أَكْرَهُ أَنْ أُمِلَّكُمْ، وَإِنِّي أَتَخَوَّلُكُمْ بِالْمَوْعِظَةِ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – يَتَخَوَّلُنَا بِهَا، مَخَافَةَ السَّآمَةِ عَلَيْنَا.

234 ـ شەقىق مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇللا ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەر پەيشەنبە كۈنى كۆپچىلىككە ۋەز ـ نەسىھەت قىلاتتى، بىرەيلەن ئۇنىڭغا:

ـ ئى ئەبۇ ئابدۇررراھمان! بىزگە ھەر كۈنى ۋەز ـ نەسىھەت قىلغان بولساڭ، ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەن پەقەت سىلەرنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن مۇشۇنداق قىلىۋاتىمەن. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى زېرىكتۈرۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئارىلاپ ـ ئارىلاپ نەسىھەت قىلاتتى، خۇددى شۇنىڭدەك مەنمۇ سىلەرگە ئارىلاپ ـ ئارىلاپ ۋەز ـ نەسىھەت قىلىۋاتىمەن، ـ دېدى.

(بۇخارى: 70)

---

[1] سۈرە نەھل، 43 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] ھەيسەمى (751): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەبۇ ھۇمەيد ئىسمىلىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

235 – عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ حَدِّثْ النَّاسَ كُلَّ جُمُعَةٍ مَرَّةً فَإِنْ أَبَيْتَ فَمَرَّتَيْنِ فَإِنْ أَكْثَرْتَ فَثَلَاثَ مِرَارٍ وَلَا تُمِلَّ النَّاسَ هَذَا الْقُرْآنَ وَلَا أُلْفِيَنَّكَ تَأْتِي الْقَوْمَ وَهُمْ فِي حَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِهِمْ فَتَقُصُّ عَلَيْهِمْ فَتَقْطَعُ عَلَيْهِمْ حَدِيثَهُمْ فَتُمِلُّهُمْ وَلَكِنْ أَنْصِتْ فَإِذَا أَمَرُوكَ فَحَدِّثْهُمْ وَهُمْ يَشْتَهُونَهُ فَانْظُرْ السَّجْعَ مِنْ الدُّعَاءِ فَاجْتَنِبْهُ فَإِنِّي عَهِدْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ لَا يَفْعَلُونَ إِلَّا ذَلِكَ يَعْنِي لَا يَفْعَلُونَ إِلَّا ذَلِكَ الِاجْتِنَابَ.

235 ـ ئىكرىمەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: كىشىلەرگە ھەپتىدە بىر قېتىم دەرس سۆزلىگىن. كۆڭلۈڭ قانائەتلەنمىسە، ئىككى قېتىم، ئەڭ كۆپ بولغاندا ئۈچ قېتىم سۆزلىسەڭ بولىدۇ. باشقىلارنى قۇرئاندىن زېرىكتۈرمە، ئۆز ئارا پاراڭلىشىپ تۇرغان كىشىلەرنىڭ پاراڭىنى ئۇزۇۋېتىپ ۋەز ـ نەسىھەت قىلىشىڭنى خالىمايمەن، چۈنكى ئۇنداق قىلساڭ، ئۇلارنى زېرىكتۈرۈپ قويىسەن، شۇڭا جىم تۇرۇپ گەپلىرىنى تىڭشا. ئەگەر ئۇلار سېنىڭ سۆز قىلىشىڭنى خالاپ، سېنى تەكلىپ قىلسا سۆزلىگىن، قاپىيىلىك دۇئا قىلىشتىن ئېھتىيات قىل. چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئۇنىڭ ساھابە كىراملىرى بىلەن بىر زامانىدا ياشىدىم، ئۇلار قاپىيىلىك دۇئا قىلمايتتى.

(بۇخارى: 6337)

236 – وَقَالَ عَلِيٌّ حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ أَتُحِبُّونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ.

236 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىنسانلارغا چۈشىنىشلىك سۆزلەڭلار، اللە ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرىنىڭ يالغانغا چىقىرىلىشىنى ياقتۇرامسىلەر؟

(بۇخارى: 127)

237 – قَالَ عَلِيٌّ: الْفَقِيهُ حَقُّ الْفَقِيهِ الَّذِي لَا يُقَنِّطُ النَّاسَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَلَا

يُؤَمِّنُهُمْ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ وَلَا يُرَخِّصُ لَهُمْ فِي مَعَاصِي اللَّهِ إِنَّهُ لَا خَيْرَ فِي عِبَادَةٍ لَا عِلْمَ فِيهَا وَلَا خَيْرَ فِي عِلْمٍ لَا فَهْمَ فِيهِ وَلَا خَيْرَ فِي قِرَاءَةٍ لَا تَدَبُّرَ فِيهَا.

237 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ھەقىقىي ئالىم ئىنسانلارنى اللەنىڭ رەھمىتىدىن ئۈمىدسىزلەندۈرمەيدۇ ۋە ئازابىدىن خاتىرجەمۇ قىلمايدۇ. ئۇلارنىڭ اللە گۇناھ دېگەن ئىشلارنى قىلىشىغا رۇخسەتمۇ قىلمايدۇ. بىلمەي قىلغان ئىبادەتتە، چۈشەنمەي ئوقۇغان ئىلمدە، قۇرئاننى پىكىر قىلماي ئوقۇشتا ياخشىلىق يوق.

(دارىمى: 297)

238 – عَنْ كَثِيرِ بْنِ مُرَّةَ قَالَ لَا تُحَدِّثْ الْبَاطِلَ الْحُكَمَاءَ فَيَمْقُتُوكَ وَلَا تُحَدِّثْ الْحِكْمَةَ لِلسُّفَهَاءِ فَيُكَذِّبُوكَ وَلَا تَمْنَعْ الْعِلْمَ أَهْلَهُ فَتَأْثَمَ وَلَا تَضَعْهُ فِي غَيْرِ أَهْلِهِ فَتُجَهَّلَ إِنَّ عَلَيْكَ فِي عِلْمِكَ حَقًّا كَمَا أَنَّ عَلَيْكَ فِي مَالِكَ حَقًّا.

238 ـ كەسىر ئىبنى مۇررە مۇنداق دېگەن: ئالىملارغا ئاساسى يوق گەپنى قىلما، سېنى يامان كۆرۈپ قالىدۇ. نادانلارغا ئىلمىي سۆز قىلما، سېنى يالغانچى قىلىدۇ. ئىلمنى (ئىلمگە) لاياقەتلىك كىشىلەردىن ئايىما، گۇناھكار بولىسەن. لاياقەتسىزلەرگە ئىلىم بېرىمەن دەپ ئاۋارە بولما، ئەخمەق بولىسەن. چۈنكى سېنىڭ ئۈستۈڭدە مال ـ مۈلكىڭنىڭ ئادا قىلىنىشقا تېگىشلىك ھەققى بولغاندەك، ئىلمىڭنىڭمۇ (ئادا قىلىنىشقا تېگىشلىك) ھەققى بار.

(دارىمى: 378)

239 – عن عَبْد اللَّهِ بْن مَسْعُودٍ قَالَ مَا أَنْتَ بِمُحَدِّثٍ قَوْمًا حَدِيثًا لاَ تَبْلُغُهُ عُقُولُهُمْ إِلاَّ كَانَ لِبَعْضِهِمْ فِتْنَةً.

239 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: كىشىلەرگە ئۇلارنىڭ ئەقلى يەتمەيدىغان گەپنى قىلما، ئۇنداق قىلساڭ، بەزىلەرنى پىتنىگە سېلىپ قويىسەن، ـ دېگەن.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

240 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ إِنَّ فَتًى شَابًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ائْذَنْ لِي بِالزِّنَا فَأَقْبَلَ الْقَوْمُ عَلَيْهِ فَزَجَرُوهُ قَالُوا مَهْ مَهْ فَقَالَ ادْنُهْ فَدَنَا مِنْهُ قَرِيبًا قَالَ فَجَلَسَ قَالَ أَتُحِبُّهُ لِأُمِّكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِأُمَّهَاتِهِمْ قَالَ أَفَتُحِبُّهُ لِابْنَتِكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِبَنَاتِهِمْ قَالَ أَفَتُحِبُّهُ لِأُخْتِكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِأَخَوَاتِهِمْ قَالَ أَفَتُحِبُّهُ لِعَمَّتِكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِعَمَّاتِهِمْ قَالَ أَفَتُحِبُّهُ لِخَالَتِكَ قَالَ لَا وَاللَّهِ جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاءَكَ قَالَ وَلَا النَّاسُ يُحِبُّونَهُ لِخَالَاتِهِمْ قَالَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهِ وَقَالَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ ذَنْبَهُ وَطَهِّرْ قَلْبَهُ وَحَصِّنْ فَرْجَهُ فَلَمْ يَكُنْ بَعْدُ ذَلِكَ الْفَتَى يَلْتَفِتُ إِلَى شَيْءٍ.

240 ـ ئەبۇ ئۇمامەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قۇرەيش قەبىلىسىدىن بىر يىگىت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ـ ئى اللەنىڭ رەسۇلى! ماڭا زىنا قىلىشقا رۇخسەت قىلسىڭ، ـ دېدى.

ئەتراپتا تۇرغانلار كېلىپ:

ـ مىڭ، مىڭ! ـ دەپ ھەيدىۋەتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ يېقىن كەلگىن! ـ دېدى. ئۇ كەلدى.

ـ ئاناڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ئانىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ـ ئۇنداقتا، قىزىڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك قىزلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ـ ئۇنداقتا، ھەمشىرەڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ھەمشىرىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ.

ـ ئۇنداقتا، ھامما ئاچاڭنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرامسەن؟

ـ اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، اللە مېنى ساڭا پىدا قىلىۋەتسۇن، ياقتۇرمايمەن.

ـ باشقىلارمۇ خۇددى سەندەك ھامما ئاچىلىرىنىڭ زىنا قىلىشىنى ياقتۇرمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن قولىنى ئۇنىڭ كۆكسىگە قويۇپ تۇرۇپ:

ـ ئى اللە! بۇنىڭ گۇناھىنى كەچۈرگىن، قەلبىنى پاك قىلغىن، ئەۋرىتىنى ھارامدىن ساقلىغىن! ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۇ يىگىت ھارامغا قارىمايدىغان بولدى[1].

(ئەھمەد: 21708؛ «ئەلكەبىر»)

241 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَخْبِرُونِي بِشَجَرَةٍ تُشْبِهُ أَوْ كَالرَّجُلِ الْمُسْلِمِ لاَ يَتَحَاتُّ وَرَقُهَا وَلاَ وَلاَ وَلاَ، تُؤْتِي أُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ». قَالَ ابْنُ عُمَرَ فَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ، وَرَأَيْتُ أَبَا بَكْرٍ وَعُمَرَ لاَ يَتَكَلَّمَانِ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَكَلَّمَ، فَلَمَّا لَمْ يَقُولُوا شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – «هِيَ النَّخْلَةُ». فَلَمَّا قُمْنَا قُلْتُ لِعُمَرَ يَا أَبَتَاهُ وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَ وَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ فَقَالَ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَكَلَّمَ قَالَ لَمْ أَرَكُمْ تَكَلَّمُونَ، فَكَرِهْتُ أَنْ أَتَكَلَّمَ أَوْ أَقُولَ شَيْئًا. قَالَ عُمَرُ لأَنْ تَكُونَ قُلْتَهَا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كَذَا وَكَذَا.**

241 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۇزۇردا ئىدۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

[1] ھەيسەمى (543): بۇ ھەدىسنى ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ـــ ماڭا ياپراقلىرى تۆكۈلمەيدىغان، مېۋە بېرىشتىن توختاپ قالمايدىغان، سايىسى يوقالمايدىغان، مەنپەئەتى كېسىلمەيدىغان، ھەر زامان مېۋە بېرىدىغان، مۇسۇلمانلىقتا تەبىئىتىگە ئوخشاش بىر دەرەخنى ئېيتىپ بېرىڭلار! ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام گېپىنى تۈگەتمەي تۇرۇپلا، كۆڭلۈمدىن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كەچتى. مەن دادام (ھەزرىتى ئۆمەر) بىلەن ئەبۇ بەكرىنىڭ گەپ قىلمىغانلىقىنى كۆرۈپ، گەپ قىلىشنى تۇغرا كۆرمىدىم، ئۇلاردىن ھېچ گەپ چىقمىغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى. بىز ئورنىمىزدىن تۇرغان چاغدا، مەن دادامغا:

ـــ دادا! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كۆڭلۈمدىن كەچكەن ئىدى، ـ دېدىم. دادام:

ـ بايا تىن نېمىشقا ئېيتمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـــ سىلەر (چوڭلار)نىڭ گەپ قىلمىغانلىقىڭلارنى كۆرۈپ، گەپ قىلىشنى ياقتۇرمىدىم، ـ دېدىم. دادام:

ـ ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكىنى دېگەن بولساڭ، مەن ئۇچۇن مۇنداق، مۇنداق ئىشلاردىن ياخشىراق ئىدى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 4698)

242 – ومن رواياته: **فَوَقَعَ النَّاسُ فِي شَجَرِ الْبَوَادِي قَالَ عَبْدُ اللَّهِ وَوَقَعَ فِي نَفْسِي أَنَّهَا النَّخْلَةُ فَاسْتَحْيَيْتُ ثُمَّ قَالُوا حَدِّثْنَا مَا هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ هِيَ النَّخْلَةُ.**

242 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: كىشىلەر (ئۇنىڭ قايسى دەرەخ ئىكەنلىكىنى) بىلىپ كېلىش ئۈچۇن دەرەخلىق جىلغىغا چۈشۈپ كەتتى. مېنىڭ كۆڭلۈمدىن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكى كەچتى لېكىن مەن تارتىنىپ ئېيتمىدىم. ئۇلار تاپالمىغاندىن كېيىن:

ـــ ئى اللهنىڭ رەسۇلى! ئۇنىڭ نېمە دەرەخ ئىكەنلىكىنى بىزگە ئېيتىپ بەرسەڭ، ـ دېيىشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 61)

243 – ومنها: **بَيْنَا نَحْنُ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جُلُوسٌ إِذَا أُتِيَ بِجُمَّارِ نَخْلَةٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ مِنْ الشَّجَرِ لَمَا بَرَكَتُهُ كَبَرَكَةِ الْمُسْلِمِ فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَعْنِي النَّخْلَةَ فَأَرَدْتُ أَنْ أَقُولَ هِيَ النَّخْلَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ ثُمَّ الْتَفَتُّ فَإِذَا أَنَا عَاشِرُ عَشَرَةٍ أَنَا أَحْدَثُهُمْ فَسَكَتُّ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هِيَ النَّخْلَةُ.**

243 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىدا ئولتۇراتتۇق، تۇيۇقسىز خورمىنىڭ چېچىكى كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ دەرەخلەرنىڭ ئىچىدىمۇ مۇسۇلمانلارغا ئوخشاش مەنپەئەتلىك دەرەخ بار، ـ دېدى. مەن ئۇنىڭ خورما دەرىخى ئىكەنلىكىنى ئويلاپ: ''ئى اللەنىڭ رەسۇلى! ئۇ، خورما دەرىخى'' دېمەكچى بولدۇم. ئەتراپىمغا قارىسام، مەن ئون ئادەمنىڭ ئوننىچىسى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ياشراقى ئىكەنمەن، شۇڭا گەپ قىلماي شۇك تۇرۇپ قالدىم. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، خورما دەرىخى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5444)

244– **عن جميلة أم ولد أنس بن مالك قالت: كان ثابت إذا أتى أنسا، قال أنس: «يا جارية، هاتي لي طيبا أمسح يدي، فإن ابن أم ثابت إذا جاء لم يرض حتى يقبل يدي».**

244 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ دېدىكى جەمىلەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: سابىت ئەنەسنىڭ قېشىغا كەلسىلا ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ماڭا: ''ئى قىز! خۇشبۇي ئەتىر كەلتۈرگىنە، قولۇمغا سۈرەي. چۈنكى ئۇممۇ سابىتنىڭ ئوغلى

(سابىت) قولۇمنى سۆيمىگۈچە، كۆڭلى ئارام تاپمايدۇ، ـ دەيتتى[1].
(ئەبۇ يەئلا: 3493)

245 ــ عن عبد الله بن مسعود قال: "لا يَزَالُ النَّاسُ صَالِحِينَ مُتَمَاسِكِينَ مَا أَتَاهُمُ الْعِلْمُ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمِنْ أَكَابِرِهِمْ فَإِذَا أَتَاهُمْ مِنْ أَصَاغِرِهِمْ هَلَكُوا".

245 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىلىم ئىنسانلارغا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى ئارقىلىق، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېشى چوڭراقلىرى ئارقىلىق يەتسىلا، كىشىلەر دىيانەتلىك بولىدۇ، ئۆز ـ ئارا مۇناسىۋەتتى مۇستەھكەم تۇرىدۇ. ئەمما ئىلىم ئىنسانلارغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېشى كىچىكلەر ئارقىلىق يەتسە، ئۇلار ھالاك بولىدۇ[2].

(«ئەلكەبىر»: 8589؛ «ئەلئەۋسەت»)

246 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْهُومَانِ لا يَشْبَعَانِ طَالِبُ عِلْمٍ، وَطَالِبُ الدُّنْيَا".

246 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىككى ئاچ بار بولۇپ، ھەرگىز تويمايدۇ. بىرى، بىلىم ئىزدىگۈچى. يەنە بىرى، دۇنياغا بېرىلگۈچى».

(«ئەلكەبىر»)

247 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

[1] ھەيسەمى (546): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى جەمئەتى ئىسمىلىك دېدەكنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (569): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

وَسَلَّمَ: "أَرْبَعٌ لا يَشْبَعْنَ مِنْ أَرْبَعٍ: عَيْنٌ مِنْ نَظَرٍ، وَأَرْضٌ مِنْ مَطَرٍ، وَأُنْثَى مِنْ ذَكَرٍ، وَعَالِمٌ مِنْ عِلْمٍ".

247 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆت نەرسە، تۆت نەرسىگە تويمايدۇ. يەر يامغۇرغا، ئايال ئەر كىشىگە، ئالىم ئىلىمگە، كۆز قاراشقا تويمايدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

248 – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَجُلا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: أَيُّ النَّاسِ أَعْلَمُ؟ قَالَ: "مَنْ يَجْمَعُ عِلْمَ النَّاسِ إِلَى عِلْمِهِ، وَكُلُّ صَاحِبِ عِلْمٍ غَرْثَانُ".

248 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ كىشىلەرنىڭ ئەڭ بىلىملىكى قايسى؟ ـ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ كىشىلەرنىڭ ئىلمىنى ئۆز ئىلمىگە قوشۇۋالغان كىشى. ھەرقانداق ئىلىم ئىگىسى بىلىمگە تويمايدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(مەۋسىلى رىۋايەت قىلغان)

249 – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "تَنَاصَحُوا فِي الْعِلْمِ، فَإِنَّ خِيَانَةَ أَحَدِكُمْ فِي عِلْمِهِ أَشَدُّ مِنْ خِيانَتِهِ فِي مَالِهِ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ سَائِلُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ".

249 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

[1] ھەيسەمى (573): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇسسالام ئىبنى ئابدۇلقۇددۇس ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ۋە دەلىل قىلىنمايدىغان كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (739): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇسائىدە ئىبنى يەسەئ ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئىلىم باربسدا بىر - بىرىگىلارغا نەسىھەت قىلىڭلار، چۈنكى بىرىگىلارنىڭ ئۆز ئىلمىگە خىيانەت قىلغىنى ئۆز مېلىغا خىيانەت قىلغىنىدىنمۇ يامانراقتۇر. شۇبھىسىزكى، الله قىيامەت كۈنى سىلەردىن (ئىلمىگىلار توغرۇلۇق) ھېساب ئالىدۇ»[1].
(«ئەلكەبىر»: 11701)

250ـعَنْ فَضَالَةَ بن عُبَيْدٍ أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَتَاهُ أَصْحَابُهُ قَالَ:"تَدَارَسُوا وَأَبْشِرُوا وَزِيدُوا زَادَكُمُ اللَّهُ خَيْرًا، وَأَحَبَّكُمْ وَأَحَبَّ مَنْ يُحِبُّكُمْ، رُدُّوا عَلَيْنَا الْمَسَائِلَ، فَإِنَّ أَجْرَ آخِرِهَا كَأَجْرِ أَوَّلِهَا، وَاخْلِطُوا حَدِيثَكُمْ بِالاسْتِغْفَارِ".

250 ـ فەزالە ئىبنى ئۇبەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: دوستلىرىم يېنىمغا كەلگەندە، ئۇلارغا: "ئۆزئارا مۇزاكىرە قىلىشىڭلار، باشقىلارغا بېشارەت بېرىڭلار، ئىلمىنى كۆپلەپ ئۆگىنىڭلار، الله ئىلمىگىلارنى زىيادە قىلسۇن! الله سىلەرنى ۋە سىلەرنى ياخشى كۆرگەنلەرنى ياخشى كۆرسۇن! يېشىلمىگەن مەسىلىلەر بولسا، بىزدىن سوراڭلار، سۆزۈڭلاردىن ئىستىغفار ئايرىلمىسۇن!" دەيتتىم[2].
(«ئەلكەبىر»)

251 – **عن أبي نضرة قال: كان أبو سعيد يقول: تحدثوا فإن الحديث يذكر بعضه بعضا.**

251 ـ ئەبۇ نەزرەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇ سەئىد مۇنداق دېگەن: "ھەدىس سۆزلەڭلار، چۈنكى بەزى ھەدىس بەزىسىنى

[1] ھەيسەمى (605): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد بەققال ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ياكى ئەمەسلىكى ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (735): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. ـ دېگەن.

ئەسلىتىدۇ"[1].

("ئەلئەۋسەت")

252 – عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ السلمي قَالَ حَدَّثَنَا مَنْ كَانَ يُقْرِئُنَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ كَانُوا يَقْتَرِئُونَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ آيَاتٍ فَلَا يَأْخُذُونَ فِي الْعَشْرِ الْأُخْرَى حَتَّى يَعْلَمُوا مَا فِي هَذِهِ مِنْ الْعِلْمِ وَالْعَمَلِ قَالُوا فَعَلِمْنَا الْعِلْمَ وَالْعَمَلَ.

252 ـ ئەبۇ ئابدۇررahman سۇلەمى مۇنداق دېگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بىزنى ئوقۇتقانلار (بىزگە) مۇنداق سۆزلەپ بەرگەن ئىدى:

ــ بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئون ئايەت ئۆگىنىپ، ئۇنىڭدىكى مەزمۇنلارنى چۈشىنىپ، ئەمەل قىلىپ بولمىغىچە، باشقا ئون ئايەتنى ئۆگەنمەيتتۇق. بىز ئىلىم ۋە ئەمەلنى بىرگە ئۆگەنگەن ئىدۇق[2].

(ئەھمەد: 22971)

253 – عن ابن عمر قال: لقد عشت برهة من دهري، وإن أحدنا يؤتى الإيمان قبل القرآن، وتنزل السورة على محمد فيتعلم حلالها وحرامها، وما ينبغي أن يقف عنده منها، كما تعلمون أنتم القرآن. ثم لقد رأيت رجالا يؤتى أحدهم القرآن قبل الإيمان، فيقرأ ما بين فا تحة الكتاب إلى خاتمته ما يدرى ما آمره ولا زاجره، وما ينبغي أن يقف عنده منه، وينثره نثر الدقل.

253 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھاياتىمنىڭ بىر قىسمىنى شۇنداق بىر

[1] ھەيسەمى (736): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (753): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەتا ئىبنى سائىب ئىسىملىك بىرى بولۇپ، ئاخىرقى ئۆمرىدە ئىلىشتۇرۇپ قويىدىغان بولۇپ قالغان، ـ دېگەن.

ئەھۋالدا ئۆتكۈزدۈمكى، ئىمان بەزىلىرىمىزگە قۇرئاندىن بۇرۇن بېرىلەتتى. مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سۈرە چۈشەتتى، سۈرىنىڭ ئىچىدىكى ھالال ۋە ھارامنى ۋە ئۇنىڭدىكى تۈرۈشقا تېگىشلىك چېگرالارنى خۇددى سىلەر قۇرئاننى ئۆگەنگەندەك ئۆگىنەتتۇق. مانا ھازىر نۇرغۇن كىشىلەرنى كۆرۈۋاتىمەنكى، ئۇلارنىڭ بەزىلىرىگە قۇرئان ئىماندىن بۇرۇن بېرىلگەن. ئۇلار سۈرە پاتىھەدىن باشلاپ قۇرئانىنىڭ ئاخىرىغىچە ئوقۇيدۇ - يۇ، ئۇنىڭ ئىچىدىكى ئايەتلەرنىڭ نېمىگە بۇيرۇيدىغانلىقى، نېمىدىن توسىدىغانلىقى، ئۇنىڭدىكى (چەكلىمىلەردىن ئىبارەت) تۈرۈشقا تېگىشلىك چېگرالارنى بىلمەيدۇ. شۇنداقلا، ئۇلار قۇرئان ئايەتلىرىنى خۇددى خورمىنىڭ ياخشى - ناچىرىنى ئىلغىغاندەك ئىلغايدۇ (يەنى بىر ئايەتكە ئەمەل قىلىپ، يەنە بىرىگە ئەمەل قىلمايدۇ)[1].

(«ئەلئەسۋەت»)

254 – عَنْ أَبِي الدرداء، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ فِي صِغَرِهِ كَالنَّقْشِ فِي الْحَجَرِ، وَمَثَلُ الَّذِي يَتَعَلَّمُ الْعِلْمَ فِي كِبَرِهِ كَالَّذِي يَكْتُبُ عَلَى الْمَاءِ".

254 - ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشىنىڭ كىچىكىدە ئۆگەنگەن ئىلمى تاشقا ئويۇلغان نەقىشكە؛ چوڭ بولغاندا ئۆگەنگەن ئىلمى سۇغا يېزىلغان خەتكە ئوخشايدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

255 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الَّذِي

[1] ھەيسەمى (755): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (515): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە مەرۋان ئىبنى شامى ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، مۇسلىم ۋە ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، - دېگەن.

يَسْمَعُ الْحِكْمَةَ فَيُحَدِّثُ بِشَرِّ مَا سَمِعَ، مَثَلُ رَجُلٍ أَتَى رَاعِيًا، فَقَالَ: يَا رَاعِي، أَجْزِرْنِي شَاةً مِنْ غَنَمِكَ، فَقَالَ: اذْهَبْ فَخُذْ بِأُذُنِ خَيْرِهَا شَاةً، فَذَهَبَ فَأَخَذَ بِأُذُنِ كَلْبِ الْغَنَمِ".

255 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىلىم ئاڭلاپ، ئاڭلىغان ئىلمى ئىچىدىن ئەڭ ناچار سۆزنى تاللاپ كىشىلەرگە تەتۇر تەشۋىق قىلىپ يۈرگەن ئادەمنىڭ مىسالى مۇنداق بىر كىشىنىڭ ھالىغا ئوخشايدۇكى، ئۇ كىشى بىر پادىچىنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ھەي قويچى! ماڭا قويلىرىڭدىن بىر ساغلىق بەرسەڭ، ـ دېسە، پادىچى:

ـ ئۆزەڭ بېرىپ، ياخشى ساغلىقتىن بىرنى قۇلىقىدىن تۇتۇپ ئېلىپ كەتكىن، ـ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى ئۆزى بېرىپ، قوي باقىدىغان ئىتنى قۇلىقىدىن تۇتۇپ ئېلىپ كېتىدۇ»[1].

(ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان)

256 – **عن ابْنِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ طَلَبَ الْعِلْمَ لِيُجَارِيَ بِهِ الْعُلَمَاءَ أَوْ لِيُمَارِيَ بِهِ السُّفَهَاءَ أَوْ يَصْرِفَ بِهِ وُجُوهَ النَّاسِ إِلَيْهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ.**

256 ـ كەئب ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئالىملار بىلەن مۇنازىرىلىشىش ياكى جاھىللار بىلەن دە ـ تالاش قىلىش ۋە ياكى ھەممە ئادەمنى ئۆزىگە قارىتىش ئۈچۈن ئىلىم تەلەپ قىلسا، اللە ئۇنى دوزاخقا كىرگۈزىدۇ»[2].

---

[1] ھەيسەمى (536): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلى ئىبنى زەيد ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار. ئۆلىمالار ئۇنىڭ ھەدىسنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشتى، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (2138): ھەسەن، ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2654)

257 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا لِغَيْرِ اللَّهِ أَوْ أَرَادَ بِهِ غَيْرَ اللَّهِ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ.

257 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئىلىمنى اللەنىڭ رازىلىقىدىن باشقا بىر نەرسىنى مەقسەت قىلىپ ئۆگەنسە، ئۇ ئادەم ئۆزىگە دوزاختىن ئورۇن تەييارلاپ قويسۇن»[1].

(تىرمىزى: 2655)

258 – عن أَبِي هُرَيْرَةَ قال قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْرُجُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ رِجَالٌ يَخْتِلُونَ الدُّنْيَا بِالدِّينِ يَلْبَسُونَ لِلنَّاسِ جُلُودَ الضَّأْنِ مِنْ اللِّينِ أَلْسِنَتُهُمْ أَحْلَى مِنْ السُّكَّرِ وَقُلُوبُهُمْ قُلُوبُ الذِّئَابِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَبِي يَغْتَرُّونَ أَمْ عَلَيَّ يَجْتَرِئُونَ فَبِي حَلَفْتُ لَأَبْعَثَنَّ عَلَى أُولَئِكَ مِنْهُمْ فِتْنَةً تَدَعُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانًا.

258 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئاخىر زاماندا بىر تۈركۈم ئادەملەر پەيدا بولىدۇ، ئۇلار دىننى قالقان قىلىپ مال ـ دۇنيا يىغىدۇ. كىشىلەرگە سىپايە كۆرۈنۈش ئۈچۈن قوي تېرىسىدىن چاپان كىيىدۇ، ئۇلارنىڭ تىللىرى ھەسەلدىن تاتلىق، يۈرەكلىرى بۆرىنىڭكىدىن ۋەھشي بولىدۇ. الله تائالا بۇ ھەقتە (ھەدىسى قۇدسىدا) مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ماڭا ئىشىنىپ ئۆزلىرىنى ئالداۋاتامدۇ ياكى ماڭا قارشى جۈرئەت قىلىۋاتامدۇ؟ ئۆزەم بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئۇلارغا ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى ئېغىر ـ بېسىق، ئەقىللىق ئادەمنىمۇ ھەيران قالدۇرىدىغان بىر پىتنە ئەۋەتىمەن»[2].

[1] ئەلبانى (498): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (421): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 2404)

259 – عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ طَلَبْنَا هَذَا الْعِلْمَ وَمَا لَنَا فِيهِ كَبِيرُ نِيَّةٍ ثُمَّ رَزَقَ اللَّهُ بَعْدُ فِيهِ النِّيَّةَ.

259 ـ مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز بۇ ئىلىمنى تەلەپ قىلغاندا، بىزدە چوڭ نىيەت يوق ئىدى. بىز ئىلىم تەلەپ قىلغاندىن كېيىن، الله بىزگە چوڭ نىيەت بەردى.

(دارىمى: 359)

260 – عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ الْخَبَرُ كَالْمُعَايَنَةِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَخْبَرَ مُوسَى بِمَا صَنَعَ قَوْمُهُ فِي الْعِجْلِ فَلَمْ يُلْقِ الْأَلْوَاحَ فَلَمَّا عَايَنَ مَا صَنَعُوا أَلْقَى الْأَلْوَاحَ فَانْكَسَرَتْ.

260 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق تەلىم بېرىدۇ:

«ئاڭلىغان كۆرگەنگە يەتمەيدۇ. مەسىلەن، الله تائالا مۇسا ئەلەيھىسسالامغا خەلقىنىڭ موزايغا چوقۇنۇۋاتقانلىقىنى بىلدۈرگەندە، مۇسا ئەلەيھىسسالام تەۋرات يېزىلغان تاختىلارنى تاشلىۋەتمىدى. ئەمما ئۇ خەلقىنىڭ ئىشلىرىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرگەندە، (ئاچچىقىدا) تاختىلارنى تاشلىۋەتتى، شۇنىڭ بىلەن، تاختىلار سۇنۇپ كەتتى»[1].

(ئەھمەد: 2443؛ بەززار، «ئەلكەبىر»، «ئەلئەۋسات»)

261 – عَنْ جُنْدُبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الأَزْدِيِّ قال، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَثَلُ الْعَالِمِ الَّذِي يُعَلِّمُ النَّاسَ الْخَيْرَ وَيَنْسَى نَفْسَهُ كَمَثَلِ السِّرَاجِ يُضِيءُ لِلنَّاسِ وَيُحْرِقُ نَفْسَهُ".

261 ـ جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ھەيسەمى (687): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، بەززار ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ سەھىھ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىشىلەرگە ياخشىلىقنى ئۆگىتىپ، ئۆزىنى ئۇنتۇپ قالغان ئادەم ئەتراپىغا نۇر چاچقان، ئەمما ئۆزىنى كۆيدۈرگەن چىراغقا ئوخشايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 10197)

262 – **عن عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ، قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَظْهَرُ الإِسْلامُ حَتَّى يَخْتَلِفَ التُّجَّارُ فِي الْبَحْرِ، وحَتَّى تَخُوضَ الْخَيْلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ يَظْهَرُ قَوْمٌ يَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ، يَقُولُونَ: مَنْ أَقْرَأُ مِنَّا؟ مَنْ أَفْقَهُ مِنَّا؟ مَنْ أَعْلَمُ مِنَّا؟ "ثُمَّ، قَالَ لأَصْحَابِهِ: "هَلْ فِي أُولَئِكَ مِنْ خَيْرٍ؟" قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: "أُولَئِكَ مِنْكُمْ مِنْ هَذِهِ الأُمَّةِ، فَأُولَئِكَ هُمْ وَقُودِ النَّارِ".**

262 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سالام شۇ دەرىجىدە غەلىبە قىلىدۇكى، مۇسۇلمان سودىگەرلەرنىڭ كېمىلىرى قىتئەلەر ئارا سەپەر قىلىدۇ. ئاتلىق قوشۇنلار الله يولىدا جىھاد قىلىدۇ، ئاندىن كېيىن قۇرئان ئوقۇيدىغان ئەمما: "بىزدىن ئارتۇق قارى بارمۇ؟ بىزدىن ئارتۇق ئالىم بارمۇ؟ بىزدىن ئارتۇق مۇجتەھىد بارمۇ؟" دەپ داۋراڭ سالىدىغان كىشىلەر پەيدا بولىدۇ» دېگەن. بۇ سۆزدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىدىن:

ـ ئەنە شۇ كىشىلەردە ياخشىلىق بارمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ـــ الله ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبىرى ئەڭ ياخشى بىلىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇلار سىلەردىن، يەنى مۇشۇ ئۇممەتتىن بولۇپ، (ئۇلار) دوزاخنىڭ تۇتۇرۇقى قىلىنىدۇ، ـ دېدى[2].

(«ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

---

[1] ھەيسەمى (871): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (877): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، بەززارنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

263 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ لَوْ أَنَّ أَهْلَ الْعِلْمِ صَانُوا الْعِلْمَ وَوَضَعُوهُ عِنْدَ أَهْلِهِ لَسَادُوا بِهِ أَهْلَ زَمَانِهِمْ وَلَكِنَّهُمْ بَذَلُوهُ لِأَهْلِ الدُّنْيَا لِيَنَالُوا بِهِ مِنْ دُنْيَاهُمْ فَهَانُوا عَلَيْهِمْ سَمِعْتُ نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ جَعَلَ الْهُمُومَ هَمًّا وَاحِدًا هَمَّ آخِرَتِهِ كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّ دُنْيَاهُ وَمَنْ تَشَعَّبَتْ بِهِ الْهُمُومُ فِي أَحْوَالِ الدُّنْيَا لَمْ يُبَالِ اللَّهُ فِي أَيِّ أَوْدِيَتِهَا هَلَكَ.

263 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەگەر ئىلىم ئەھلى بىلىمنىڭ ھۆرمىتىنى ساقلاپ، ئۇنى ئىلىمنىڭ قەدرىنى بىلىدىغان كىشىلەرگىلا سۆزلەپ بەرسە ئىدى، ئۇلار ئەلۋەتتە ئۆز زامانىدىكى خەلقنىڭ سەردارى بولغان بولاتتى. بىراق ئۇلار ئىلمىنى دۇنياپەرەسلەرنىڭ مال ـ دۇنياسىغا ئېرىشىش تاماسىدا خار قىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆزلىرىمۇ دۇنياپەرەسلەرنىڭ ئالدىدا خار بولدى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى پۈتۈن غەملىرىنى ئاخىرىتىگە مەركەزلەشتۈرسە، ئۇنىڭ دۇنيالىق غەملىرىگە اللە كۇپايە قىلىدۇ. كىمكى دۇنيا ئىشلىرى ھەققىدە كۆپ غەم قىلىدىكەن، اللە ئۇ ئادەمنىڭ دۇنيانىڭ غەم ـ قايغۇ جىلغىلىرىدا ھالاك بولۇشىغا پەرۋا قىلمايدۇ»[1].

(ئىبنى ماجە: 257)

264 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أُنَاسًا مِنْ أُمَّتِي سَيَتَفَقَّهُونَ فِي الدِّينِ وَيَقْرَءُونَ الْقُرْآنَ وَيَقُولُونَ نَأْتِي الْأُمَرَاءَ فَنُصِيبُ مِنْ دُنْيَاهُمْ وَنَعْتَزِلُهُمْ بِدِينِنَا وَلَا يَكُونُ ذَلِكَ كَمَا لَا يُجْتَنَى مِنْ الْقَتَادِ إِلَّا الشَّوْكُ كَذَلِكَ لَا يُجْتَنَى مِنْ قُرْبِهِمْ إِلَّا قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الصَّبَّاحِ كَأَنَّهُ يَعْنِي الْخَطَايَا.

264 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ئەلبانى (53): زەئىپ، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شۇبھىسىزكى، مېنىڭ ئۈممىتىمدىن نۇرغۇن كىشى دىنسىز بولىدۇ، قۇرئاننى تىلاۋەت قىلىدۇ. ئۇلار: ”بىز باشلىقلارنىڭ يېنىغا بېرىپ، ئۇلارنىڭ مال - دۇنياسىغا ئېرىشىمىز، لېكىن دىنىمىزنى ئۇلارنىڭ تەسىرىدىن ئۇزاق تۇتىمىز“ دەيدۇ. ئەمما ئەملىيەتتە ئۇنداق بولمايدۇ. تىكەنلىك دەرەخىتىن تىكەندىن باشقا ھېچنېمە چىقمىغىنىدەك، ئۇلارغا يېقىنلاشسا، (ئۇلاردىن) گۇناھتىن باشقا ھېچنەرسە چىقمايدۇ»[1].

(ئىبنى ماجە: 255)

265 – **عَنْ عُمَرَ بْنِ الْأَشَجِّ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ قَالَ إِنَّهُ سَيَأْتِي نَاسٌ يُجَادِلُونَكُمْ بِشُبُهَاتِ الْقُرْآنِ فَخُذُوهُمْ بِالسُّنَنِ فَإِنَّ أَصْحَابَ السُّنَنِ أَعْلَمُ بِكِتَابِ اللَّهِ.**

265 - ئۆمەر ئىبنى ئەشەجدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن:

«شۇنىسى جەزمەنكى، قۇرئاندىكى مەنىسى ئوچۇق بولمىغان (مۇتەشابىھ) ئايەتلەرنى تۇتقا قىلىپ تۇرۇپ سىلەر بىلەن مۇنازىرىلىشىدىغان ئادەملەر مەيدانغا كېلىدۇ، سىلەر ئۇلارنى سۈننەتلەر بىلەن يېڭىڭلار. چۈنكى سۈننەت ئەھلى اللەنىڭ كىتابىنى تېخىمۇ ياخشى چۈشىنىدۇ».

(دارىمى: 119)

266 – **عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ وقَدْ سُئِلَ عَنْ شَيْءٍ فَقَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ لِحُذَيْفَةَ لِأَيِّ شَيْءٍ تَرَى يَسْأَلُونِي عَنْ هَذَا قَالَ يَعْلَمُونَهُ ثُمَّ يَتْرُكُونَهُ فَأَقْبَلَ إِلَيْهِ ابْنُ مَسْعُودٍ فَقَالَ مَا سَأَلْتُمُونَا عَنْ شَيْءٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى نَعْلَمُهُ أَخْبَرْنَاكُمْ بِهِ أَوْ سُنَّةٍ مِنْ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَخْبَرْنَاكُمْ بِهِ وَلَا طَاقَةَ لَنَا بِمَا أَحْدَثْتُمْ.**

266 - ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىر مەسىلە

[1] ئەلبانى (51): زەئىپ، - دېگەن.

سورالغانىدى، ئۇ ھۇزەيفەدىن:

ـ سېنىڭچە بۇلار بۇ مەسىلىنى مەندىن نېمە ئۈچۈن سورايدۇ؟ ـ دېدى. ھۇزەيفە:

ـ ئۇلار بۇ مەسىلىنى بىلىدۇ، ئەمما ئەمەل قىلمايدۇ، ـ دېدى. ئىبنى مەسئۇد سوئال سورىغۇچىلارغا بۇرۇلۇپ:

ـ اللەنىڭ كىتابى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۈننىتى ھەققىدە سورىغان سوئالىڭلارغا بىلگىنىمىزچە جاۋاب بەردۇق. ئەمما ئۆزەڭلار پەيدا قىلىۋاتقان مەسىلىگە جاۋاب بەرگۈدەك قۇدرەت بىزدە يوق، ـ دېدى.

(دارىمى: 101)

267 – **عن ابْنِ عُمَرَ وقد سُئِلَ عَنْ شَيْءٍ فَقَالَ لَهُ ابْنُ عُمَرَ لَا تَسْأَلْ عَمَّا لَمْ يَكُنْ فَإِنِّي سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَلْعَنُ مَنْ سَأَلَ عَمَّا لَمْ يَكُنْ.**

267 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن بىر مەسىلە ھەققىدە پەتىۋا سورالغانىدى، ئۇ مۇنداق دەپ جاۋاب بەردى: سەن يۈز بەرمىگەن ئىشقا پەتىۋا سورىما، چۈنكى مەن ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ يۈز بەرمىگەن مەسىلە ھەققىدە پەتىۋا سورىغان كىشىگە لەنەت قىلغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

(دارىمى: 121)

268 – **قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ: عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ قَبْلَ أَنْ يُقْبَضَ وَقَبْضُهُ أَنْ يُذْهَبَ بِأَصْحَابِهِ عَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَتَى يُفْتَقَرُ إِلَيْهِ أَوْ يُفْتَقَرُ إِلَى مَا عِنْدَهُ إِنَّكُمْ سَتَجِدُونَ أَقْوَامًا يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ يَدْعُونَكُمْ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَقَدْ نَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ فَعَلَيْكُمْ بِالْعِلْمِ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّبَدُّعَ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّنَطُّعَ وَإِيَّاكُمْ وَالتَّعَمُّقَ وَعَلَيْكُمْ بِالْعَتِيقِ.**

268 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىلىم تۇگەپ كېتىشتىن بۇرۇن ئىلىم ئۆگىنىڭلار، ئىلىم ئەھلىلىرىنىڭ ۋاپات بولۇشى ئىلىمنىڭ تۇگەپ كېتىشىدىن دېرەك بېرىدۇ. ئىلىم ئۆگىنىڭلار، چۈنكى ھېچ بىرىڭلار ئىلىمگە ياكى ئىلىم ئەھلىگە قاچان

هاجەتكەلار چۈشەندىغانلىقىنى بىلمەيسىلەر. سىلەر چوقۇم بىر تۈركۈم ئادەملەرنى ئۈچرىتىسىلەركى، ئۇلار سىلەرنى قۇرئانغا ئەمەل قىلىشقا دەۋەت قىلىدۇ، ئەمەلىيەتتە، ئۇلار ئۆزلىرى قۇرئانغا ئەمەل قىلمايدۇ. ئىلىم ئۆگىنىشنى قولدىن بەرمەكلەر، بىدئەتتىن ۋە ئەمەل - ئىبادەتتە چېكىدىن ئاشۇرۇۋېتىشتىن ساقلىنىڭلار. ئىلگىرىكى ساھابىلارنىڭ يوللىرىنى چىڭ تۇتۇڭلار.

(داريمى: 143)

269 – **عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ أَعْظَمَ الْمُسْلِمِينَ جُرْمًا مَنْ سَأَلَ عَنْ شَيْءٍ لَمْ يُحَرَّمْ فَحُرِّمَ مِنْ أَجْلِ مَسْأَلَتِهِ.**

269 - سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن ھارام قىلىنمىغان نەرسە ھەققىدە پەتىۋا سوراپ، ئۇنىڭ ھارام بولۇپ كېتىشىگە سەۋەبكار بولغان كىشى - مۇسۇلمانلار ئىچىدىن ئەڭ چوڭ جىنايەت ئىشلىگەن كىشى ھېسابلىنىدۇ».

(بۇخارى: 7289)

270 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ دَعُونِي مَا تَرَكْتُكُمْ إِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ بِسُؤَالِهِمْ وَاخْتِلَافِهِمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ فَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ.**

270 - ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە بىرەر نەرسە توغرىسىدا يا ئۇنداق، يا بۇنداق ھېچبىر گەپ قىلمىسام، سىلەر ئۇ نەرسە توغرۇلۇق مەندىن سوئال سورىماڭلار، ھەقىقەتەن سىلەردىن ئىلگىرىكىلەر پەيغەمبەرلىرىدىن كۆپ سوئال سوراپ، دە - تالاش قىلغانلىقى ئۈچۈن ھالاك بولۇپ كەتتى. مەن سىلەرنى نېمىدىن چەكلىسەم، ئۇنىڭدىن ساقلىنىڭلار. سىلەرنى نېمىگە بۇيرۇسام، ئۇنى كۈچۈڭلارنىڭ يەتكىنىچە ئىجرا قىلىڭلار».

(بۇخارى: 7288)

271 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَزَالُ النَّاسُ يَسْأَلُونَكُمْ عَنْ الْعِلْمِ حَتَّى يَقُولُوا هَذَا اللَّهُ خَلَقَنَا فَمَنْ خَلَقَ اللَّهَ قَالَ وَهُوَ آخِذٌ بِيَدِ رَجُلٍ فَقَالَ صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ قَدْ سَأَلَنِي اثْنَانِ وَهَذَا الثَّالِثُ.

271 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنسانلار سەلەردىن ئىلىم ھەققىدە داۋاملىق سورايدۇ، شۇ دەرىجىدىكى گەپلەرنىمۇ قىلىدۇكى: ''اللە بىزنى ياراتقان بولسا، اللەنى كىم ياراتتى؟'' دېگەندەك سوئاللارنىمۇ سورايدۇ». ئەبۇ ھۇرەيرە بىر كىشىنىڭ قولىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:

ـ اللە ۋە ئۇنىڭ رەسۇلى راست دەيدۇ. ئىككى ئادەم مەندىن مۇشۇ سوئالنى سورىغاندى، مانا بۇ ئۇچىنچىسى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 135)

272 – وفي روايته: يَأْتِي الشَّيْطَانُ أَحَدَكُمْ فَيَقُولُ مَنْ خَلَقَ كَذَا مَنْ خَلَقَ كَذَا حَتَّى يَقُولَ مَنْ خَلَقَ رَبَّكَ فَإِذَا بَلَغَهُ فَلْيَسْتَعِذْ بِاللَّهِ وَلْيَنْتَهِ.

272 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «شەيتان بىرىڭلارنىڭ يېنىغا كېلىپ: ''بۇنى كىم ياراتتى؟ ئۇنى كىم ياراتتى؟'' دەپ سوراپ، ئاخىرىدا: ''پەرۋەردىگارىڭ اللەنى كىم ياراتتى؟'' دېگەن يەرگىچە بارىدۇ. ئۇ كىشى شۇ سۆزنى قىلغۇدەك يەرگە يەتسە، اللەقا سېغىنىپ پاناھ تىلىسۇن ۋە مۇنداق پىكىردىن يانسۇن!»

(بۇخارى: 3276)

273 – وفي أخرى: لَا يَزَالُ النَّاسُ يَتَسَاءَلُونَ حَتَّى يُقَالَ هَذَا خَلَقَ اللَّهُ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللَّهَ فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلْيَقُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ.

273 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئىنسانلار داۋاملىق سورىشىدۇ، ھەتتا: ''اللە مەخلۇقاتنى ياراتقان بولسا، اللەنى كىم ياراتتى؟'' دېگەندەك

سوئاللارمۇ سورىلىدۇ. كىمنىڭ كۆڭلىگە ئۇ پىكىر كەلسە، دەرھال: ''اللەقا ۋە ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىمان ئېيتتىم'' دېسۇن!»

(مۇسلىم: 134)

274 ـ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ فَذَكَرَ نَحْوَهُ قَالَ فَإِذَا قَالُوا ذَلِكَ فَقُولُوا اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ثُمَّ لِيَتْفُلْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا وَلْيَسْتَعِذْ مِنْ الشَّيْطَانِ.**

274 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ: ''مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم'' دەپ، يۇقىرىدىكى بىلەن ئوخشاش رىۋايەتنى بايان قىلغان ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يەنە مۇنداق دېگەنلىكىنىمۇ رىۋايەت قىلغان: «ئۇلار: ''اللەنى كىم ياراتتى؟'' دېگەندە: ''ھەممە اللەقا موھتاجدۇر، اللە بالا تاپقانمۇ ئەمەس، تۇغۇلغانمۇ ئەمەس. ھېچ كىشى ئۇنىڭغا تەڭداش بولالمايدۇ'' دېسۇن. ئاندىن سول تەرىپىگە ئۈچ قېتىم تۈكۈرۈپ، شەيتاندىن پاناھ تىلىسۇن!»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4722)

275 – **وعنه رفعه: شرار الناس الذين يسألون عن شرار المسائل كي يغلطوا بها العلماء.**

275 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنسانلارنىڭ ئەڭ ئەسكىسى ئالىملارنى خاتالاشتۇرۇش ئۈچۈن ئەڭ ناچار مەسىلىلەرنى سورايدىغانلاردۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

276 – **عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيِّ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ**

[1] ئەلبانى (3952): ھەسەن، ـ دېگەن.

اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَ فَرَائِضَ فَلا تُضَيِّعُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلا تَعْتَدُوهَا، وَحَرَّمَ أَشْيَاءَ فَلا تَقْرَبُوهَا، وَتَرَكَ أَشْيَاءَ غَيْرَ نَسْيَانٍ، رَحْمَةً لَكُمْ، فَلا تَبْحَثُوهَا"

276 ـ ئەبۇ سەئلەبە خۇشەنى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە ھەقىقەتەن نۇرغۇن پەرزلەرنى بېكىتتى، ئۇلارنى زايا قىلماڭلار. بىر قانچە چېگرالارنى توختاتتى، ئۇلاردىن ئۆتمەڭلار. نۇرغۇن نەرسىلەرنى ھارام قىلدى، ئۇلارغا يېقىن كەلمەڭلار. سىلەرگە رەھىم ـ شەپقەت قىلىپ نۇرغۇن نەرسىلەرنى ئۇنتۇماستىن تاشلاپ قويدى، ئۇلارنىڭ (ھۆكمىنى) ئاختۇرماڭلار!»

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

277 – **عن جابر قال: ما نزلت آية التلاعن إلا لكثرة السؤال. "البزار".**

277 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «سوئال كۆپ سورالغانلىقى ئۈچۈن ئەر ـ ئاياللارنىڭ بىر ـ بىرىگە لەنەت ئوقۇشى ھەققىدىكى ئايەت نازىل بولغان»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

278 – **عن أبي موسى، قال: كان النبي إذا صلى الفجر انحرفنا إليه، فمنا من يسأله عن القرآن، ومنا من يسأله عن الفرائض، ومنا من يسأله عن الرؤيا. للكبير.**

278 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يېقىنلاپ كېلەتتۇق ۋە بەزىلىرىمىز قۇرئان ھەققىدە، بەزىلىرىمىز مىراس ھەققىدە، يەنە بەزىلىرىمىز چۈش ھەققىدە سوئال سورايتتۇق[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ھەيسەمى (720): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (724): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئۆمەر رۇمى ئىسمىلىك بىرى بار. ئەبۇ داۋۇد ۋە ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

279 – عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الاقْتِصَادُ فِي النَّفَقَةِ نِصْفُ الْمَعِيشَةِ، وَالتَّوَدُّدُ إِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ، وَحُسْنُ السُّؤَالِ نِصْفُ الْعِلْمِ".

279 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پۇل خەجلىگەندە ئوتتۇرا ھال بولۇش ھاياتنىڭ يېرىمى؛ كىشىلەرگە سۆيۈملۈك بولۇش ئەقىلنىڭ يېرىمى؛ ئەدەب بىلەن سوئال سوراش بولسا، ئىلىمنىڭ يېرىمىدۇر»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

280 – عَنِ الْمِقْدَادِ قَالَ: قُلْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: شَيْءٌ سَمِعْتُهُ مِنْكَ شَكَكْتُ فِيهِ، قَالَ: "فَإِذَا شَكَّ أَحَدُكُمْ فِي الأَمْرِ، فَلْيَسْأَلْنِي عَنْهُ" قَالَ: قَوْلُكَ فِي أَزْوَاجِكَ: "إِنِّي لأَرْجُو لَهُنَّ مِنْ بَعْدِي الصِّدِّيقِينَ" قَالَ: "وَمَنْ تَعُدُّونَ الصِّدِّيقِينَ؟" فَقُلْنَا: أَوْلادَنَا الَّذِينَ يَهْلِكُونَ صِغَارًا، قَالَ: "وَلَكِنَّ الصِّدِّيقِينَ هُمُ الْمُتَصَدِّقُونَ" قَالَهَا ثَلاثًا.

280 ـ مىقداد ئىبنى ئەسۋەد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ سەندىن بىر گەپنى ئاڭلاپ، (نېمىنى مەقسەت قىلغانلىقىڭدا) ئىككىلىنىپ قالدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بىرەر ئىشتا ئىككىلىنىپ قالساڭلار، مەندىن سوراڭلار! ـ دېدى. مەن:

ـ مەن سېنىڭ ئايالىڭلارنىڭ ھەققىدە: «ھەقىقەتەن مەندىن كېيىن ئۇلارغا سەددىقىلارنى ئۇمىد قىلىمەن» دېگەن سۆزۈڭدىن (نېمىنى مەقسەت قىلغانلىقىڭدا) ئىككىلىنىپ قالدىم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر

[1] ھەيسەمى (727): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مەخمۇس ئىبنى تەمىم بىلەن ھەفس ئىبنى ئۆمەر ئىسىملىك ئىككى كىشى بار. زەھەبى ھەر ئىككىلىسىنىڭ نامەلۇم كىشىلەر ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ كىملەرنى سىددىق دەپ قارايسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى.

ـــ كىچىكىدە ئۆلۈپ كەتكەن بالىلىرىمىزنى (سىددىق دەپ قارايمىز)، ـ دېدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ياق، سەدىقە بەرگۈچىلەر سىددىقلاردۇر، ـ دەپ ئۇچ قېتىم تەكرارلىدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 20/261)

281 – **عن إبراهيم قال: قال ابن مسعود: إذا شك أحدكم في الآية فلا يقل: ما تقول في كذا، فيلبس عليه، ولكن ليقرأ ما قبلها ثم ليخل بينه وبين حاجته.**

281 ـ ئىبراھىمدىن ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىرەر ئايەتتىن (نېمە مەقسەت قىلىنغانلىقى ھەققىدە) ئىككىلىنىپ قالساڭلار:

ـــ بۇ ئايەت ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دېمەڭلار. ئۇنداق قىلىش ئادەمنىڭ زېھنىنى قايمۇقتۇرۇپ قويىدۇ. شۇڭا ئۇ ئايەتنىڭ ئالدىدىكى ئايەتنى ئوقۇپ، ئاندىن ئايەت بىلەن ئۆزى دۇچ كەلگەن مەسىلىنى ئوبدان سىلىشتۇرۇپ كۆرسۇن[2].

(«ئەلكەبىر»: 8694)

282 – **عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ رَجُلًا يُقَالُ لَهُ صَبِيغٌ قَدِمَ الْمَدِينَةَ فَجَعَلَ يَسْأَلُ عَنْ مُتَشَابِهِ الْقُرْآنِ فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ عُمَرُ وَقَدْ أَعَدَّ لَهُ عَرَاجِينَ النَّخْلِ فَقَالَ مَنْ أَنْتَ قَالَ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ صَبِيغٌ فَأَخَذَ عُمَرُ عُرْجُونًا مِنْ تِلْكَ الْعَرَاجِينِ فَضَرَبَهُ وَقَالَ أَنَا عَبْدُ اللَّهِ عُمَرُ فَجَعَلَ لَهُ ضَرْبًا حَتَّى دَمِيَ رَأْسُهُ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ حَسْبُكَ قَدْ ذَهَبَ الَّذِي كُنْتُ أَجِدُ فِي رَأْسِي.**

---

[1] ھەيسەمى (703): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرىنىڭ ھەممىسى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (729): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

282 ـ سۇلايمان ئىبنى يەسار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم مەدىنىگە كېلىپ، قۇرئاننىڭ مۇتەشابىھ (مەنىسى ئوچۇق بولمىغان) ئايىتى توغرۇلۇق سوراشقا باشلىغانىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ خورمىنىڭ تايىقىنى تەييارلاپ قويۇپ، ئۇنى چاقىرىپ كېلىشكە ئادەم ئەۋەتتى ۋە ئۇ ئادەم يېتىپ كەلگەندە:

ـ سەن كىم؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ مەن اللەنىڭ بەندىسى سەبىغ، ـ دېدى. ئۆمەر:

ـ مەن بولسام، اللەنىڭ بەندىسى ئۆمەر دەپ، ئۇنى خورمىنىڭ تايىقى بىلەن بېشى قاناپ كەتكۈچە ئۇردى. ئۇ ئادەم:

ـ ئەي مۇئمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! بولدى قىلغىن، كاللامدىكى (قالايمىقان خىياللار) ئەمدى كەتتى، ـ دېدى.

(دارىمى: 144)

283 – **عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكٍ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "تَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى بِضْعٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً، أَعْظَمُهَا فِتْنَةً عَلَى أُمَّتِي قَوْمٌ يَقِيسُونَ الأُمُورَ بِرَأْيِهِمْ، فَيُحِلُّونَ الْحَرَامَ وَيُحَرِّمُونَ الْحَلالَ".**

283 ـ ئەۋف ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مېنىڭ ئۈممىتىم يەتمىش نەچچە پىرقىگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىن ئۈممىتىمگە ئەڭ چوڭ پىتنە (ئاپەت) ئېلىپ كېلىدىغىنى ئىشلارنى ئۆز پىكرى بىلەن ئۆلچەيدىغانلار (ئۆزىنىڭ ئەقلى بىلەن ئۆلچەپ ھۆكۈم چىقارغۇچىلار) بولۇپ، ئۇلار ھارامنى ھالال، ھالالنى ھارام قىلىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»؛ بەززار)

[1] ھەيسەمى (841): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

284 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَمْ يَزَلْ أَمْرُ بَنِي إِسْرَائِيلَ مُعْتَدِلًا حَتَّى نَشَأَ فِيهِمْ الْمُوَلَّدُونَ أَبْنَاءُ سَبَايَا الْأُمَمِ فَقَالُوا بِالرَّأْيِ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا.

284 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

«ئىسرائىل ئەۋلادلىرىنىڭ ئىشى تاكى ئۇلارنىڭ ئىچىدە باشقا مىللەتلەردىن ئەسىر چۈشكەن دېدەكلەردىن تۇغۇلغان كىشىلەر پەيدا بولغانغا قەدەر توغرا، ساغلام داۋاملاشقان ئىدى. ئەنە شۇ كىشىلەر (اللەنىڭ كىتابى بىلەن ئەمەس) ئۆزلىرىنىڭ كۆز قارىشى بىلەن ھۆكۈم قىلىپ، ھەم ئۆزلىرىنى ھەم باشقىلارنى ئازدۇردى»[1].

(ئىبنى ماجە: 56)

285 – عَنْ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ أَوَّلُ مَنْ قَاسَ إِبْلِيسُ وَمَا عُبِدَتْ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ إِلَّا بِالْمَقَايِيسِ.

285 ـ ئىبنى سىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پىكىرنىگە تايىنىپ ئۆلچىگەنلەرنىڭ بىرىنچىسى شەيتاندۇر. كۈن بىلەن ئايغا پەقەت پىكىر ئۆلچىمىگە تايىنىپ ئىبادەت قىلىنىدى (ئىبنى سىرىن بۇ سۆزى ئارقىلىق شەيتانىنىڭ: "مېنى ئوتتىن، ئۇنى لايدىن ياراتتىڭ" دېگەن سۆزىگە ئىشارەت قىلماقچى).

(دارىمى: 189)

286 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسعود قَالَ: "إِنَّ الَّذِي يُفْتِي النَّاسَ فِي كُلِّ مَا يَسْتَفْتُونَهُ فِيهِ مَجْنُونٌ".

286 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: كىشىلەر پەتۋا سورىغان ھەرقانداق مەسىلىگە پەتۋا بەرگەن كىشى

[1] ئەلبانى (9): زەئىپ، ـ دېگەن.

ساراڭنىڭ ئۆزىدۇر[1].

(«ئەلكەبىر»)

287 ــ **عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِى جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم :«أَجْرَؤُكُمْ عَلَى الْفُتْيَا أَجْرَؤُكُمْ عَلَى النَّارِ».**

287 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ جەئفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئاراڭلاردىن پەتىۋا بېرىشكە جۈرئەت قىلالىغانلار دوزاختا تەۋەككۈل قىلالىغانلاردۇر».

(داربمى: 157)

288 ــ **عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ: أَتَيْنَا عُمَرَ فِى الْمُشَرَّكَةِ فَلَمْ يُشَرِّكْ، ثُمَّ أَتَيْنَاهُ الْعَامَ الْمُقْبِلَ فَشَرَّكَ، فَقُلْنَا لَهُ فَقَالَ: تِلْكَ عَلَى مَا قَضَيْنَا، وَهَذِهِ عَلَى مَا قَضَيْنَا.**

288 ـ ھەكەم ئىبنى مەسئۇدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئۆلگۈچىنىڭ دادا ھەم ئانا بىر قېرىندىشىنى، ئانا بىر، دادا باشقا قېرىندىشىغا قېتىپ، ئانا بىر، دادا باشقا قېرىندىشىنىڭ مىراستىكى بەلگىلەنگەن نىسبۇسىنى (يەنى مالنىڭ ئۈچتەن بىرىنى) ھەممىسىگە ئوخشاش تەقسىم قىلىش توغرۇلۇق پەتىۋا سورىغانىدۇق. ئۆمەر دادا ھەم ئانا بىر قېرىندىشىنى ئانا بىر، دادا باشقا قېرىندىشىغا قاتمىدى. ئوخشاش مەسىلىنى يەنە بىر يىلى سورىساق، ھەممەيلەنگە تەڭ تەقسىمات قىلدى. ئۇنىڭدىن:

ـ بۇ قانداق بولغىنى؟ ـ دەپ سورىساق:

ـ ئۇ، ئاشۇ چاغدىكى ئىجتىھادىمىزغا كۆرە قىلىنغان ھۆكۈم ئىدى. بۇ بولسا، ھازىرقى ئىجتىھادىمىزغا كۆرە بېرىلگەن ھۆكۈم، ـ دېدى.

(داربمى: 645)

[1] ھەيسەمى (859): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

290 – عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَتَبَ أَحَدُكُمْ كِتَابًا فَلْيُتَرِّبْهُ فَإِنَّهُ أَنْجَحُ لِلْحَاجَةِ.

290 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلار كىتاب يازسا، رەتلىك يازسۇن. چۈنكى ئۇ مەقسەتنى ئاسان ئۇقتۇرۇشقا پايدىلىق»[1].

(تىرمىزى: 2713)

291 – عَنْ سَلْمَانَ الفارسي قَالَ: مَا كَانَ أَحَدٌ أَعْظَمَ حُرْمَةً مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ أَصْحَابُهُ إِذَا كَتَبُوا إِلَيْهِ كَتَبُوا: مِنْ فُلانٍ إِلَى مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ" .

291 ـ سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئارتۇق ھۆرمەتلىك كىشى يوق ئىدى، ساھابىلىرى ئۇنىڭغا خەت يازغان چاغدا:

ـــ پالانىدىن اللەنىڭ رەسۇلى مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە، ـ دەپ يازاتتى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6108)

292 – عن ابن الزبير أنه كتب للنبي زيد بن ثا بت وعبد الله بن الأرقم وعمر وعثمان وعلي والمغيرة بن شعبة ومعاوية وخالد بن سعيد بن العاص وغيرهم.

292 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: زەيد ئىبنى سابىت، ئابدۇللاھ ئىبنى ئەرقەم، ئۆمەر، ئوسمان، ئەلى، مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە، خالىد ئىبنى سەئىد ئىبنى ئاس ۋە باشقىلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

---

[1] ئەلبانى (512): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (13171): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە قەيس ئىبنى رەبىئ ئىسىملىك بىرى بار. سەۋرى ۋە شۇئبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ئۇلاردىن باشقىلار ئۇنى ھەدىسى زەئىپ دەپ قارىغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ۋەسەللەمنىڭ كاتىبلىقىنى قىلغان ئىدى[1].
(«ئەلكەبىر»: 4748)

[1] ھەيسەمى (686): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەلەمە ئىبنى فەزل ئەبرەش ئىسمىلىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، ئىبنى مەدىنىي ۋە ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ۋە ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

ھەدىس رىۋايەت قىلىش، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچىلار، ئۇنى يېزىش ۋە ئىلمىنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا

293 – عن عَبْد الرَّحْمَنِ بْن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ نَضَّرَ اللَّهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَ فَرُبَّ مُبَلَّغٍ أَوْعَى مِنْ سَامِعٍ.

293 ـ ئابدۇللاھ دادىسى ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالا بىزدىن بىرەر ھەدىس ئاڭلاپ، ئۇنى ئاڭلىغان پېتى باشقىلارغا يەتكۈزگەن كىشىنىڭ يۈزىنى نۇرلۇق قىلسۇن، چۈنكى ھەدىسنى باشقىلاردىن ئاڭلىغۇچىلارنىڭ بەزىسى ئەسته قالدۇرۇش ۋە چۈشىنىش جەھەتتە مەندىن بۈاستە ئاڭلىغانلاردىن ياخشىراق بولۇشى مۇمكىن»[1].

(تىرمىزى: 2657)

294 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَلِّغُوا عَنِّي وَلَوْ آيَةً وَحَدِّثُوا عَنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَا حَرَجَ وَمَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ.

294 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەندىن بىر ئايەت بولسىمۇ يەتكۈزۈڭلار. بەنى ئىسرائىل توغرۇلۇق

[1] ئەلبانى (214): سەھىھ ـ دېگەن.

(تەۋرات، ئىنجىللاردا كەلگەن قىسسىلەرنى) باشقىلارغا سۆزلەپ بېرىشىڭلارغا رۇخسەت. كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز (يالغان ھەدىس) توقۇسا، ئۆزىگە دوزاختىن ئورۇن تەييارلاپ قويسۇن».
(بۇخارى: 3471)

295 – عن أبي هُرَيْرَةَ قال: إِنَّكُمْ تَقُولُونَ إِنَّ أَبَا هُرَيْرَةَ يُكْثِرُ الْحَدِيثَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقُولُونَ مَا بَالُ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ لَا يُحَدِّثُونَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِ حَدِيثِ أَبِي هُرَيْرَةَ وَإِنَّ إِخْوَتِي مِنْ الْمُهَاجِرِينَ كَانَ يَشْغَلُهُمْ صَفْقٌ بِالْأَسْوَاقِ وَكُنْتُ أَلْزَمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مِلْءِ بَطْنِي فَأَشْهَدُ إِذَا غَابُوا وَأَحْفَظُ إِذَا نَسُوا وَكَانَ يَشْغَلُ إِخْوَتِي مِنْ الْأَنْصَارِ عَمَلُ أَمْوَالِهِمْ وَكُنْتُ امْرَأً مِسْكِينًا مِنْ مَسَاكِينِ الصُّفَّةِ أَعِي حِينَ يَنْسَوْنَ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَدِيثٍ يُحَدِّثُهُ إِنَّهُ لَنْ يَبْسُطَ أَحَدٌ ثَوْبَهُ حَتَّى أَقْضِيَ مَقَالَتِي هَذِهِ ثُمَّ يَجْمَعَ إِلَيْهِ ثَوْبَهُ إِلَّا وَعَى مَا أَقُولُ فَبَسَطْتُ نَمِرَةً عَلَيَّ حَتَّى إِذَا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَقَالَتَهُ جَمَعْتُهَا إِلَى صَدْرِي فَمَا نَسِيتُ مِنْ مَقَالَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تِلْكَ مِنْ شَيْءٍ.

295 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: سىلەر:

ـــ ئەبۇ ھۇرەيرە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدىن كۆپ ھەدىس بايان قىلىدۇ. مۇھاجىر ۋە ئەنسارلار نېمە ئۈچۈن ئۇنىڭدەك ھەدىس سۆزلىمەيدۇ؟ ـ دەيسىلەر. مېنىڭ مۇھاجىر بۇرادەرلىرىم بازاردا ئېلىم ـ سېتىم ئىشلىرى بىلەن ئالدىراش بولغاچقا، ھەدىس ئاڭلاشقا ۋاقتى چىقمايتتى. مەن بولسام قورسىقىمنىڭ ئاچقالماسلىقى ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدىن ئايرىلمايتتىم. ئۇلار كەلمىگەن سورۇنغا مەن كېلەتتىم، ئۇلار ئۇنتۇپ قالغان ھەدىسنى مەن ئېسىمدە چىڭ تۇتاتتىم. ئەنسارى قېرىنداشلىرىم ئۆزلىرىنىڭ مال-دۇنياسىنىڭ ئىشلىرى

بىلەن مەشغۇل ئىدى. مەن سۈپا ئەھلىدىن[1] بىرى ئىدىم، ئۇلار ئۇنتۇپ قالغانلىقى ئېسىمدە ساقلايتتىم. بىر قېتىم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزلەۋېتىپ: «كىمكى كىيىمىنى مۇشۇ گېپىمنى تۇگىتىپ بولغىچە (يەرگە) يېيىپ تۇرۇپ، گېپىم تۇگىگەندىن كېيىن يىغىۋالسا، مەن دېمەكچى بولغان سۆزلەرنى ياد ئېلىۋالىدۇ» دېدى. مەن چاپىنىمنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزى ئاخىرلاشقىچە يەرگە يېيىپ تۇردۇم ۋە ئۇنىڭ سۆزى ئاخىرلاشقاندا چاپىنىمنى يىغىپ مەيدەمگە باستىم. شۇنىڭ بىلەن، رەسۇلۇللاھنىڭ شۇ چاغدا دېگەن سۆزلىرىنىڭ ھېچبىرىنى ئۇنتۇپ قالمىدىم.

(بۇخارى:2350، مۇسلىم: 2492)

296 – ومن رواياته: **إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ وَلَوْلَا آيَتَانِ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُ حَدِيثًا ثُمَّ يَتْلُو إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى إِلَى قَوْلِهِ الرَّحِيمُ.**

296 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ:

كىشىلەر: ”ئەبۇ ھۇرەيرە بەكمۇ تولا ھەدىس سۆزلىدى“ دېيىشىۋاتىدۇ. ئەگەر اللهنىڭ كىتابىدا ئىككى ئايەت بولمىسا ئىدى، مەن بىر ھەدىسمۇ سۆزلىمەيتتىم، ـ دەپ: ﴿بۇ كىتابتا(يەنى تەۋراتتا)كىشىلەرگە توغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە توغرا يولنى يوشۇرىدىغانلارغا الله لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۇئمىنلەر)مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ. پەقەت تەۋبە قىلغانلار، (ئەملىنى) تۇزەتكەنلەر، (يەھۇدىيلارنىڭ تەۋرات ئەھكاملىرىدىن يوشۇرغانلىرىنى) بايان قىلغانلارلا بۇنىڭدىن مۇستەسنا. ئەنە شۇلارنىڭ تەۋبىسىنى قوبۇل

[1] سۈپا ئەھلى: ــ مەسجىدى نەبەۋىنىڭ تېمىغا يۆلەپ سېلىنغان سۇپىنى ئۆزلىرىگە قارارگاھ قىلغان 70 تىن ئارتۇق كەمبەغەل ساھابىنى كۆرسىتىدۇ.

قىلىمەن، مەن تەۋبىنى بەكمۇ قوبۇل قىلغۇچىدۇرمەن. ناھايىتى مېھرىباندۇرمەن﴾[1] دېگەن ئايەتلەرنى ئوقۇغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.
(بۇخارى: 118)

297 – ومنها: **يَقُولُ النَّاسُ أَكْثَرَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَلَقِيتُ رَجُلًا فَقُلْتُ بِمَا قَرَأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْبَارِحَةَ فِي الْعَتَمَةِ فَقَالَ لَا أَدْرِي فَقُلْتُ لَمْ تَشْهَدْهَا قَالَ بَلَى قُلْتُ لَكِنْ أَنَا أَدْرِي قَرَأَ سُورَةَ كَذَا وَكَذَا.**

297 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

كىشىلەر: ''ئەبۇ ھۇرەيرە ھەدىسنى كۆپ سۆزلەيدۇ'' دېيىشۋاتىدۇ. مەن بىر ئادەمگە ئۇچراپ:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تۇنۇگۇن نامىاز خۇپتىنىدە قايسى سۈرىنى قىرائەت قىلدى؟ ـ دەپ سورىدىم. ئۇ:

ـ بىلمەيمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

ـ سەن نامازدا يوقمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىسام:

ـ بار ئىدىم، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، مەن:

ـ مەن بىلىمەن، ماۋۇ ـ ماۋۇ سۈرىلەرنى ئوقۇدى، ـ دېدىم.

(بۇخارى: 1223)

298 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وِعَاءَيْنِ فَأَمَّا أَحَدُهُمَا فَبَثَثْتُهُ وَأَمَّا الْآخَرُ فَلَوْ بَثَثْتُهُ قُطِعَ هَذَا الْبُلْعُومُ.**

298 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئىككى خالتا بىلىم ياد ئالدىم. ئۇنىڭ بىرىنى يايدىم، يەنە بىرىنىڭ ئاغزىنى چىڭ ئېتىۋەتتىم. ئەگەر ئۇنىمۇ يايىدىغان بولسام، بۇ كېكىرتەك ئۈزۈلۈپ كېتىدۇ.

(بۇخارى: 120)

[1] سۈرە بەقەرە، 159ـ160ـ ئايەت.

299 – وَقَالَ أَبُو ذَرٍّ لَوْ وَضَعْتُمْ الصَّمْصَامَةَ عَلَى هَذِهِ وَأَشَارَ إِلَى قَفَاهُ ثُمَّ ظَنَنْتُ أَنِّي أُنْفِذُ كَلِمَةً سَمِعْتُهَا مِنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ أَنْ تُجِيزُوا عَلَيَّ لَأَنْفَذْتُهَا.

299 ـ ئەبـۇ زەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇ مۇنـداق دەيـدۇ: ئەگـەر سـىلـەر پەيغەمـبـەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەمدىن ئاڭلىغـانلىرىمنى سۆزلەشتىن توسـۇش ئۈچـۈن، گەدىنـىمگە ئۆتكـۇر قىلىچنى تەڭلىگەن ئەھـۋال ئاسـتىدىمۇ، سـىلـەر مېنـى ئۆلتـۈرۈۋېتىشـتىن بـۇرۇن، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئاڭلىغان بىر ئېغىز سۆز چاغلىق نەرسىنى سۆزلەش ئىمكانى بار دەپ ئويلىسام، ئەلۋەتتە ئۇنى سۆزلىگەن بولاتتىم.

(بۇخارى مۇئەللەق رىۋايەت قىلغان)

300 – عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ وَعَنْ أَبِي أُسَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ الْحَدِيثَ عَنِّي تَعْرِفُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَلِينُ لَهُ أَشْعَارُكُمْ وَأَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ أَنَّهُ مِنْكُمْ قَرِيبٌ فَأَنَا أَوْلَاكُمْ بِهِ وَإِذَا سَمِعْتُمْ الْحَدِيثَ عَنِّي تُنْكِرُهُ قُلُوبُكُمْ وَتَنْفِرُ أَشْعَارُكُمْ وَأَبْشَارُكُمْ وَتَرَوْنَ أَنَّهُ مِنْكُمْ بَعِيدٌ فَأَنَا أَبْعَدُكُمْ مِنْهُ.

300 ـ ئەبۇ ھۇمەيد ئەبۇ ئۇسەيددىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگـەر سـىلـەر مېنـىڭ نامـىمـدىن قەلـبىڭلار قوبـۇل قىلـىدىغان، (جـسـمـىڭلار) تـۇڭ ۋە تېرىلـىرىغىچە ئۇنىڭغا مايـىل بولـىدىغان بـىرەر ھەدىسنى ئاڭلىساڭلار، شۇنداقلا ئـۇنى دىنـىڭلارنـىڭ تەلىماتىغا يېقىن كۆرسەڭلار، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشتا مەن سـىلـەردىن بەكـرەك ھەقلىق. ئەگـەر مېنـىڭ نامـىمـدىن قەلـبىڭلار ئىنكـار قىلـىدىغان، تـۇكلىرىڭلار تىك تـۇرۇپ، تېرىلـىرىڭلار تەتـۇر ئۆرۈلـۈپ كېتـىدىغان بـىرەر ھەدىسنى ئاڭلىسـاڭلار، شـۇنداقلا ئـۇنى دىنـىڭلارنـىڭ تەلىماتـىدىن يىـراق كۆرسەڭلار، مەن ئۇنىڭدىن سىلەرگە قارىغاندا تېخىمۇ يىراقمەن»[1].

[1] ھەيسەمى (667): بـۇ ھەدىسـنى ئىمـام ئەھـمـەد ۋە بەززار رىـۋايەت قىلغـان بولـۇپ، راۋىيلـىرى سـەھـىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. ـ دېگەن.

(ئەھمەد: 15628؛ بەززار)

301 – قَالَ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ يُفْتَحُ الْقُرْآنُ عَلَى النَّاسِ حَتَّى يَقْرَأَهُ الْمَرْأَةُ وَالصَّبِيُّ وَالرَّجُلُ فَيَقُولُ الرَّجُلُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتَّبَعْ وَاللَّهِ لَأَقُومَنَّ بِهِ فِيهِمْ لَعَلِّي أُتَّبَعُ فَيَقُومُ بِهِ فِيهِمْ فَلَا يُتَّبَعُ فَيَقُولُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتَّبَعْ وَقَدْ قُمْتُ بِهِ فِيهِمْ فَلَمْ أُتَّبَعْ لَأَخْتَصِرَنَّ فِي بَيْتِي مَسْجِدًا لَعَلِّي أُتَّبَعْ فَيَخْتَصِرُ فِي بَيْتِهِ مَسْجِدًا فَلَا يُتَّبَعُ فَيَقُولُ قَدْ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَلَمْ أُتَّبَعْ وَقُمْتُ بِهِ فِيهِمْ فَلَمْ أُتَّبَعْ وَقَدْ اخْتَصَرْتُ فِي بَيْتِي مَسْجِدًا فَلَمْ أُتَّبَعْ وَاللَّهِ لَآتِيَنَّهُمْ بِحَدِيثٍ لَا يَجِدُونَهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَلَمْ يَسْمَعُوهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ لَعَلِّي أُتَّبَعُ قَالَ مُعَاذٌ فَإِيَّاكُمْ وَمَا جَاءَ بِهِ فَإِنَّ مَا جَاءَ بِهِ ضَلَالَةٌ.

301 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: ئىنسانلارنىڭ قۇرئان كەرىمنى ئوقۇشى ئاسانلىشىپ كېتىدۇ، ھەتتا ئۇنى خوتۇن كىشى، كىچىك بالا ۋە بارلىق كىشىلەر ئوقۇيالايدىغان بولىدۇ. بىر ئادەم:

ــ مەن قۇرئاننى ئوقۇدۇم، لېكىن كىشىلەر ماڭا ئەگەشمىدى. اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن جامائەتكە ئىمام بولۇپ نامىز ئوقۇسام، چوقۇم ماڭا ئەگىشىتىن ئۈمىد بار، ـ دەيدۇ ۋە شۇنداق قىلىدۇ. لېكىن كىشىلەر يەنە ئۇنىڭغا ئەگەشمەيدۇ. ئۇ:

ـ مەن قۇرئان ئوقۇدۇم، ھېچكىم ماڭا ئەگەشمىدى، ئۇلارغا ئىمام بولۇپ، نامىز ئوقۇپ بەردىم، يەنە ئەگەشمىدى. (ئۆيۈمدە نەپلە نامازنى كۆپ ئوقۇپ) ئۆيۈمنى مەسچىت قىلىۋالسام، چوقۇم ماڭا ئەگىشىشى مۇمكىن، ـ دەپ ئويلايدۇ ۋە ئۆيىنى مەسچىتكە ئايلاندۇرۇۋالىدۇ. بىراق يەنە ھېچكىم ئەگەشمەيدۇ. ئۇ:

ـ مەن قۇرئان ئوقۇدۇم، ھېچكىم ئەگەشمىدى، ئۇلارغا ئىمام بولۇپ، نامىز ئوقۇپ بەردىم، يەنە ئەگەشمىدى. ئۆيۈمنى مەسچىت قىلىۋالدىم، يەنىلا ماڭا ئەگەشمىدى. اللە بىلەن قەسەمكى، ئۇلارغا ئۇلار اللەنىڭ كىتابىدىن تاپالمايدىغان، رەسۇلۇللاھنىمۇ ئاڭلىمىغان بىر سۆزنى ئوتتۇرىغا چىقارسام، ئۇلار ماڭا ئەگىشىشى مۇمكىن، ـ دەيدۇ. مۇئاز:

ـ سىلەر ئۇنىڭ ئوتتۇرىغا چىقارغان نەرسىسىدىن ھەزەر قىلىڭلار، چۈنكى ئۇ ئازغۇنلۇق، ـ دېدى.

(داربمى: 199)

302 – **عن أُسَامَةَ الْهُذَلِيِّ ، عَنْ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِذَا شَهِدَتْ أُمَّةٌ مِنَ الأُمَمِ، وَهُمْ أَرْبَعُونَ رَجُلا فَصَاعِدًا، أَجَازَ اللَّهُ شَهَادَتَهُمْ".**

302 ـ ئۇسامە ھۇزەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(مېيىتنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىگە) خەلق ئىچىدىن 40 ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق كىشى گۇۋاھلىق بەرسە، الله ئۇلارنىڭ گۇۋاھلىقىنى قوبۇل قىلىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

303– **عن أنس بن مالك: وَاللَّهِ مَا كُلُّ مَا نُحَدِّثُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعْنَاهُ مِنْهُ، وَلَكِنْ لَمْ يَكُنْ يَكْذِبُ بَعْضُنَا بَعْضًا.**

303 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز سىلەرگە سۆزلەپ بەرگەنلىرىمىزنىڭ ھەممىسىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆزىدىن ئاڭلىغان ئەمەس (بەزىسىنى ئۆزىدىن ئاڭلىغان بولساق، يەنە بەزىسىنى بىر-بىرىمىزدىن ئاڭلىغان)، ئەمما بىز بىر ـ بىرىمىزگە ھەرگىز يالغان ئېيتمايتتۇق»[2].

(«ئەلكەبىر»)

304 – **عَنِ الْبَرَاءِ قَالَ مَا كُلُّ الْحَدِيثِ سَمِعْنَاهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ**

---

[1] ھەيسەمى (689): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ سەنەدىدە سالىھ ئىبنى ھىلال ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبۇ ھاتەمنىڭ پرىنسىپىغا ئاساسەن، ئۇ نامەلۇم ئادەمدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (690): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

وَسَلَّمَ كَانَ يُحَدِّثُنَا أَصْحَابُنَا عَنْهُ كَانَتْ تَشْغَلُنَا عَنْهُ رَعِيَّةُ الْإِبِلِ.

304 ـ بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز بۇ ھەدىسلەرنىڭ ھەممىسىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆزىدىن ئاڭلىغان ئەمەس، بەلكى بەزىلىرىنى بۇرادەرلىرىمىز بىزگە نەقىل قىلىپ بېرەتتى. چۈنكى بىز تۆگە بېقىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ قېلىپ، بەزى ھەدىسلەرنى ئاڭلىيالمايقالاتتۇق[1].

(ئەھمەد: 18023)

305 – عن يَعْقُوب بْن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ بْنِ أُكَيْمَةَ اللَّيْثِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: أَتَيْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْنَا لَهُ: بِآبَائِنَا أَنْتَ، وَأُمَّهَاتِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّا نَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ، فَلا نَقْدِرُ أَنْ نُؤَدِّيَهُ كَمَا سَمِعْنَاهُ؟ فَقَالَ: "إِذَا لَمْ تُحِلُّوا حَرَامًا، وَلَمْ تُحَرِّمُوا حَلالا، وَأَصَبْتُمُ الْمَعْنَى، فَلا بَأْسَ".

305 ـ يەئقۇب ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سۇلايمان ئىبنى ئۇكەيمە لەيسىي دادىسى ئارقىلىق بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ ئى اللەنىڭ رەسۇلى! دادىلىرىمىز ۋە ئانىلىرىمىز ساڭا پىدا بولسۇن، بىز ھەدىسلەرنى باشقىلارغا سەندىن ئاڭلىغاندەك يەتكۈزەلمەيدىكەنمىز، ـ دېسەك، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھالالنى ھارام، ھارامنى ھالال قىلىپ قويماي، مەزمۇنىنى توغرا يەتكۈزسەڭلەرلا چاتاق يوق، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6491)

---

[1] ھەيسەمى (691): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (693): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى ياقۇب ئىسىملىك كىشىنىڭ ۋە ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ تەرجىمەھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

306 – **عن الضَّحَّاك بن مُزَاحِمٍ قَالَ: مَرَّ ابْنُ عَبَّاسٍ بِقَاصٍّ، فَرَكَلَهُ بِرِجْلِهِ، فَقَالَ: تَدْرِي النَّاسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: وَمَا النَّاسِخُ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: مَا تَدْرِي النَّاسِخَ مِنَ الْمَنْسُوخِ؟ قَالَ: لا، قَالَ: هَلَكْتَ وَأَهْلَكْتَ.**

306 ـ زەھھاك ئىبنى مۇزاھىمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئابباس قىسسە سۆزلەۋاتقان بىر ئادەمنىڭ قېشىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، ئۇنى پۇتى بىلەن بىرنى تېپىۋېتىپ:

ـ ناسىخ ـ مەنسۇخنى بىلەمسەن؟ ـ دەپ سوردى. ئۇ:

ـ ناسىخ ـ مەنسۇخ دېگەن نېمە؟ ـ دەپ قايتۇرۇپ سوردى. ئىبنى ئابباس:

ـ ناسىخ ـ مەنسۇخنى بىلمەمسەن؟ـ دېدى. ئۇ:

ـ ياق،ـ دېدى. ئىبنى ئابباس:

ـ ئۇنداقتا، سەن ئۆزەڭمۇ ھالاك بولىسەن، باشقىلارنىمۇ ھالاك قىلىسەن، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 10603)

307 – **عن جابر وأبي هريرة رفعاه: لا غِيبَةَ لفاسِق، ولا مُجاهر، وكلُّ أمتي معافى إلا المجاهرون.**

307 ـ جابىر ۋە ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پاسىق ۋە مۇجاھىر (خىجىل بولماي ئاشكارا گۇناھ ئىشلىگۈچى)نىڭ غەيۋىتىنى قىلىش غەيۋەت ھېسابلانمايدۇ. ئۇممىتىمنىڭ مۇجاھىرلاردىن باشقا ھەممىسى ئەپۇ قىلىنغۇچىدۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

308 – **عن معاوية بن حيدة قال: خَطَبَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**

[1] ھەيسەمى (695): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەنى ئامىر جەمەتىنىڭ ئازادگەردىسى ئەبۇ راشىد ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

فَقَالَ: حَتَّى مَتَى تَرْعَوُونَ عَنْ ذِكْرِ الْفَاجِرِ اهْتِكُوهُ حَتَّى يَحْذَرَهُ النَّاسُ.

308 ـ مۇئاۋىيە ئىبنى ھەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا سۆزلىگەن خۇتبىسىدە:

«قاچانغىچە پاسىق ـ فاجىرلارنىڭ ئەپتى ـ بەشىرىسىنى ئېچىشتىن قورقىسىلەر؟ ئۇلارنىڭ ئەيبىنى ئېچىڭلار، ئادەملەر ئۇلاردىن ھەزەر قىلسۇن» دېگەن[1].

(«ئەسسەغىر» 357/1)

309 – عن علقمة بن سعيد بن عبد الرحمن بن أبزي عن أبيه عن جده قال: خطب رسول الله صلى الله عليه وسلم ذات يوم فأثنى على طوائف من المسلمين خيراً ثم قال: "ما بال أقوام لا يفقّهون جيرانهم ولا يعلّمونهم ولا يعظونهم ولا يأمرونهم ولا ينهونهم، وما بال أقوام لا يتعلمون من جيرانهم ولا يتفقهون ولا يتعظون، والله ليعلّمن قوم جيرانهم ويفقهونهم ويعظونهم ويأمرونهم وينهونهم، وليتعلمن قوم من جيرانهم ويتفقهون ويتعظون أو لأعاجلنهم العقوبة" ثم نزل. فقال قوم: من ترونه عني بهؤلاء؟ قالوا: الأشعريين، هم قوم فقهاء ولهم جيران جفاة من أهل المياه والأعراب، فبلغ ذلك الأشعريين فأتوا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقالوا: يا رسول الله ذكرت قوماً بخير وذكرتنا بشر فما بالنا؟ فقال: "ليعلمن قوم جيرانهم وليفقهنهم وليعظنهم وليأمرنهم ولينهونهم وليتعلمن قوم من جيرانهم ويتعظون ويتفقهون أو لأعاجلنهم العقوبة في الدنيا" فقالوا: يا رسول الله نفطن غيرنا؟ فأعاد قوله عليهم وأعادوا قولهم: أنفطن غيرنا؟ فقال ذلك أيضاً فقالوا: أمهلنا سنة فأمهلهم سنة ليفقهونهم ويعلمونهم ويفطنونهم ثم قرأ رسول الله صلى الله عليه وسلم هذه الآية {لعن الذين كفروا من بني إسرائيل على لسان داود} الآية.

309 ـ ئەلقەمە ئىبنى سەئىد ئىبنى ئابدۇررااھمان ئىبنى ئەبزا

[1] ھەيسەمى (662): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئۇچىلى كىتابىدا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» نىڭ سەنەدى ھەسەن، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن بوۋىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ريۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى مۇسۇلمانلارغا سۆزلىگەن خۇتبىسىدە بىر تۈركۈم جامائەتكە ئاپىرىن ئېيتىپ بولۇپ، تۆۋەندىكى سۆزنى قىلدى:

«نېمە ئۈچۈندۇركى، بەزى ئىنسانلار قوشنىلىرىغا شەرىئەت پىرىنسىپلىرىنى ئۆگەتمەيدۇ، ئۇلارغا تەلىم ـ تەربىيە بەرمەيدۇ، ۋەز ـ نەسىھەت قىلمايدۇ، ئۇلارنى ياخشىلىققا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسمايدۇ. نېمە ئۈچۈندۇركى، بەزى ئادەملەر قوشنىلىرىدىن ئىلىم ئالمايدۇ، ئىسلام قانۇنلىرىنى ئۆگەنمەيدۇ، نەسىھەت ئاڭلىمايدۇ. اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلمەنكى، بىر تۈركۈم كىشىلەر چوقۇم قوشنىلىرىغا تەلىم-تەربىيە بېرىشى، ئۇلارغا دىنىي پىرىنسىپلارنى ئۆگىتىشى، ۋەز - نەسىھەت قىلىشى، ئۇلارنى ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، يامان ئىشتىن توسۇشى لازىم. يەنە بىر تۈركۈم كىشىلەر قولۇم ـ قوشنىلىرىدىن ئىلىم ئۆگىنىشى، شەرىئەت قانۇنلىرىنى ئىگەللىشى ۋە ۋەز ـ نەسىھەت ئاڭلىشى كېرەك. ئەگەر ئۇنداق قىلىشمىسا، مەن ئۇلارنى دەرھال جازالايمەن». بۇ گەپلەرنى دەپ بولغاندىن كېيىن، خۇتبە ئوقۇغان مۇنبەردىن چۈشتى. جامائەت ئۆزئارا:

ـ بۇ كىشىلەردىن كىملەرنى مەقسەت قىلىۋاتقاندۇ؟ ـ دەپىشتى. ئاردىدىن بەزىلەر:

ـ بۇ سۆزدىن ئەشئەرى قەبىلىسىگە مەنسۇپ كىشىلەرنى مەقسەت قىلىۋاتىدۇ، چۈنكى ئۇلار شەرىئەت ئەھكاملىرىدا ئالىم. ئەمما ئۇلارنىڭ دېگىز بويىدا ياشايدىغان سەھرالىق، ئەخلاقى ناچار قوشنىلىرى بار، ـ دېدى. بۇ گەپ ئەشئەرىلىكلەرگە يېتىپ باردى. ئۇلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ـ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى، بىر بۆلۈك كىشىلەرنىڭ ياخشى گېپىنى قىلىپ، بىزنىڭ يامان گېپىمىزنى قىلىپسەن، بىزدىن قانداق مەسىلە كۆرۈلدى؟ ـ دەپ سوردى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بىر تۈركۈم كىشىلەر قوشنىلىرىغا تەلىم ـ تەربىيە بېرىشى،

دىنىي قائىدە ـ تۇرۇملەرنى ئۆگىتىشى، نەسىھەت قىلىشى، ياخشى ئىشقا بۇيرۇپ، يامانلىقتىن توسۇشى كېرەك. يەنە بىر تۇركۈم ئادەملەرمۇ قوشۇنلىرىدىن ئۆگىنىشى، نەسىھەت قوبۇل قىلىشى، شەرىئەت ئەھكاملىرىنى ئىگەللىشى كېرەك. ئەگەر ئۇنداق قىلىشمايدىكەن، ئۇلارنى بۇ دۇنيادا كېچىكتۈرمەستىن جازالايمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى.
ئۇلار:
ـ ئى اللەنىڭ رەسۇلى! ئۆزىمىزدىن باشقىلارغىمۇ ئۆگىتىمىزمۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزىنى تەكرارلىدى. ئۇلار يەنە:
ــ باشقىلارغىمۇ بىز ئۆگىتىمىزمۇ؟ ـ دەپ سورىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۆزىنى يەنە بىر قېتىم تەكرارلىدى.
ئۇلار:
ــ ئۇنداقتا، ئۇلارنى تەربىيىلەش ئۈچۈن بىزگە بىر يىل ۋاقىت بەرسەڭ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى يېتىلدۇرۇپ، ئالىم قىلىش ئۈچۈن ئۇلارغا بىر يىل مۆھلەت بەردى. ئاندىن: ﴿بەنى ئىسرائىلدىن كاپىر بولغانلار داۋۇدنىڭ ۋە مەريەم ئوغلى ئىسانىڭ تىلى بىلەن (يەنى زەبۇردا ۋە ئىنجىلدا) لەنەت قىلىندى. بۇ (يەنى ئۇلارنىڭ لەنەتكە ئۇچرىشى) ئۇلارنىڭ ئاسىيلىق قىلغانلىقلىرى ۋە هەددىدىن ئېشىپ كەتكەنلىكلىرىدىن بولدى. ئۇلار ئۆزلىرى قىلغان يامان ئىشلاردىن بىر-بىرىنى توسمايتتى؛ ئۇلارنىڭ قىلمىشلىرى نېمىدېگەن يامان!﴾[1] دېگەن ئايەتنى تىلاۋەت قىلدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

310 – **عن كُرْدُوسَ بْنَ عَمْرٍو، قَالَ: سَمِعْتُ رَجُلا، مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ قَالَ شُعْبَةُ:**

[1] سۈرە مائىدە، 78ـ79 ـ ئايەت.

[2] ھەيسەمى (748): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بۆكەير ئىبنى مەئرۇف ئىسمىلىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ئۇنى ئېتىراپ قىلمىغان. ئىمام ئەھمەد بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەنە بىر رىۋايەتتە ھەدىسى زەئىپ ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئىبنى ئەدىي ئۇنى يامان ئەمەس ئادەم دەپ قارىغان، ـ دېگەن.

أُرَاهُ عَلِيّ بْن أَبِي طَالِب، أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "لأَنْ تُفَصِّلَ الْمُفَصَّلَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ كَذَا بَابًا" قَالَ شُعْبَةُ: فَقُلْتُ لعَبْدِ الْمَلِكِ: أَيُّ مُفَصَّلٍ؟ قَالَ: الْقَصَصُ.

310 ـ كۇردۇس ئىبنى ئەمرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن بەدر ئەھلىدىن بولغان بىر كىشىنىڭ (شۇئبە: "بۇ كىشىنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب دەپ ئويلايمەن" دەيدۇ) مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «مۇفەسسەلنى تەپسىلىي ئوقۇش، ئەلۋەتتە، مۇنداق ـ مۇنداق بابلار(نى ئوقۇغان)دىن ياخشىراق» (شۇئبە مۇنداق دەيدۇ: مەن ئابدۇلمەلىكتىن: "قايسى مۇفەسسەلنى؟" دەپ سورىسام، ئۇ: "سۈرە قەسەسنى" دەپ جاۋاب بەردى)[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

311 – عن شعبة قال: إن هذا الحديث يصدكم عن ذكر الله، وعن الصلاة، وعن صلة الرحم، فهل أنتم منتهون؟

311 ـ شۇئبەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قىسسە رىۋايەت قىلىش بىلەن مەشغۇل بولۇش، سىلەرنى اللەنىڭ زىكرىدىن، نامازدىن، سىلە ـ رەھىم قىلىشتىن توسۇپ قويىدۇ. بۇنىڭدىن قايتامسىلەر ـ يوق؟![2]

(ئەبۇ يەئلا: 2647)

312 – عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، قَالَ: رَأَيْتُ فِي يَدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْطًا، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قَالَ: "أَسْتَذْكِرُ بِهِ".

---

[1] ھەيسەمى (913): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە كۇردۇس ئىبنى ئەمىر ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. ئەبۇ ھاتەم: ئۇنى ئىنچىكىلەپ تەكشۈرۈش لازىم، ـ دەپ قارىغان. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (752): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

312 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قولىدا بىر يېپىنى كۆرۈپ:

ـ بۇ نېمە (قىلىدىغان) يېپ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ بۇنىڭ بىلەن ئاللەنى ئەسلەيمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(«ئەلكەبىر»: 4430)

313 – **عن عبد الله بْنِ عمرو قال: كان قوم على باب رسول الله يتنازعون في القرآن، فخرج عليهم يوما متغيرا وجهه فقال: يا قوم، بهذا أهلكت الأمم، وإن القرآن يصدق بعضه بعضا، فلا تكذبوا بعضه ببعض.**

313 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قانچە ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىشىكى ئالدىدا قۇرئان توغرىسىدا تالاش ـ تارتىش قىلاتتى. بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىرايى ئۆزگەن ھالدا چىقىپ:

ــ ئى خالايىق! ئىلگىرىكى ئۈممەتلەر مۇشۇ سەۋەبتىن ھالاك قىلىنغان ئىدى، ھەقىقەتەن بۇ قۇرئاننىڭ ئايەتلىرى بىر ـ بىرىنى تەستىقلايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، سىلەر بىر قىسىم ئايەتلەر ئارقىلىق يەنە بىر قىسىم ئايەتلەرنى يالغانغا چىقارماڭلار! ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

314 – **عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَكْتُبُوا عَنِّي وَمَنْ كَتَبَ عَنِّي غَيْرَ الْقُرْآنِ فَلْيَمْحُه.**

314 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

---

[1] ھەيسەمى (757): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە غىياس ئىبنى ئىبراھىم ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (793): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە سالىھ ئىبنى ئەبۇ ئەخزەر ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ بولغان تەقدىردىمۇ، كىتابقا قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«مەندىن ھەدىس يازماڭلار، كىمكى مەندىن قۇرئاندىن باشقىسىنى يازسا، ئۇنى ئۆچۈرىۋەتسۇن».

(مۇسلىم: 3004)

315 – عَنْ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ، قَالَ: كُنْتُ أَكْتُبُ الْوَحْيَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَ "إِذَا نَزَلَ عَلَيْهِ أَخَذتهُ بُرَحَاءُ شَدِيدَةٌ، وَعَرِقَ عَرَقًا شَدِيدًا مِثْلَ الْجُمَانِ، ثُمَّ سُرِّيَ عَنْهُ "، فَكُنْتُ أَدْخُلُ عَلَيْهِ بِقِطْعَةِ الْكَتِفِ أَوْ كِسْرَةٍ، فَأَكْتُبُ وَهُوَ يُمْلِي عَلَيَّ ، فَمَا أَفْرَغُ حَتَّى تَكَادَ رِجْلِي تَنْكَسِرُ مِنْ ثِقَلِ الْقُرْآنِ، وَحَتَّى أَقُولَ: لا أَمْشِي عَلَى رِجْلِي أَبَدًا، فَإِذَا فَرَغْتُ قَالَ: "اقْرَأْهُ"، فَأَقْرَؤُهُ، فَإِنْ كَانَ فِيهِ سَقْطٌ أَقَامَهُ، ثُمَّ أَخْرُجُ بِهِ إِلَى النَّاسِ.

315 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھقا نازىل بولغان ۋەھيىنى يازاتتىم. ئۇنىڭغا ۋەھيى چۈشكەندە، قاتتىق قىينىلىپ كەتكەنلىكىدىن چىلىق ـ چىلىق تەرگە چۆمۈلەتتى. مەلۇم ۋاقىتتىن كېيىن، قىينىچىلىق كۆتۈرۈلۈپ كېتەتتى. مەن ئۇنىڭ قېشىغا كىرگىنىمدە، قوينىڭ تاغاق سۆڭكىدىن بىر پارچە ئېلىۋالاتتىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نازىل بولغان ئايەتنى ئوقۇپ بېرەتتى، مەن يازاتتىم. مەن ۋەھيىنى يېزىپ بولماي تۇرۇپ، قۇرئاننىڭ ئېغىرلىقىدىن پۈتۈم سۇنۇپ كەتكىدەك ئاغرىپ كېتەتتى. قۇرئان شۇ دەرىجىدە ئېغىر ئىدىكى، ھەر قېتىمدا: ''پۈتۈم كاردىن چىقتى، ئەمدى ماڭالمايدىغان بولدۇم'' دەپ ئويلاپ كېتەتتىم. مەن ئايەتلەرنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوقۇ!» دەيتتى. مەن ئوقۇپ بېرەتتىم، ئەگەر يېزىلماي قالغان يەر بولسا، تۈزىتىپ يازدۇرغاندىن كېيىن، ئۇنى باشقىلارغا يەتكۈزۈشكە

بۇيرۇيتتى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

316 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ كُنْتُ أَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ أَسْمَعُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيدُ حِفْظَهُ فَنَهَتْنِي قُرَيْشٌ وَقَالُوا أَتَكْتُبُ كُلَّ شَيْءٍ تَسْمَعُهُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَشَرٌ يَتَكَلَّمُ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا فَأَمْسَكْتُ عَنْ الْكِتَابِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَوْمَأَ بِأُصْبُعِهِ إِلَى فِيهِ فَقَالَ اكْتُبْ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ إِلَّا حَقٌّ.

316 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللامدىن ئاڭلىغان ھەر قانداق سۆزنى يادلىۋېلىش مەقسىتىدە يېزىۋالاتتىم. قۇرەيش مېنى توسۇپ:

ــ سەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئاڭلىغان گەپنىڭ ھەممىسىنى يازامسەن؟ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمۇ بىر ئىنسان، شۇڭا ئۇمۇ باشقىلاردەك ئاچچىغى كەلگەندىمۇ سۆزلەپ سالىدۇ، خوشى تۇتقاندىمۇ سۆزلەپ قويىدۇ، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، يېزىشتىن توختاپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەھۋالنى بايان قىلسام، ئۇ ئۆزىنىڭ بارمىقى بىلەن ئاغزىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

ــ يازغىن! جېنىم ئىلكىدە بولغان اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بۇنىڭدىن پەقەت ھەق (سۆز) چىقىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 3646)

317 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ يَجْلِسُ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَسْمَعُ مِنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُهُ وَلَا يَحْفَظُهُ فَشَكَا

[1] ھەيسەمى (684): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (3099): سەھىھ ـ دېگەن.

ذَلِكَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَسْمَعُ مِنْكَ الْحَدِيثَ فَيُعْجِبُنِي وَلَا أَحْفَظُهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعِنْ بِيَمِينِكَ وَأَوْمَأَ بِيَدِهِ لِلْخَطِّ.

317 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەنسارلاردىن بىرى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىلىم سورۇنىغا قېتىلىپ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھەدىس ئاڭلايتتى، ئۇنىڭغا يېقىپ قالغان ھەدىسلەرنى يادلىماقچى بولاتتى-يۇ، يادلىيالمايتتى. ئۇ، بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە شىكايەت قىلىپ:

ـ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! سەندىن ماڭا ياقىدىغان ھەدىس ئاڭلايمەن ـ يۇ، ئۇنى ياد ئېلىۋالالمايمەن، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ قولۇڭدىن پايدىلانغىن! ــ دەپ، قولى بىلەن خەت يېزىشنى ئىشارەت قىلدى[1].

(تىرمىزى: 2666)

318 – **عن أَبَي هُرَيْرَةَ قال مَا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَدٌ أَكْثَرَ حَدِيثًا عَنْهُ مِنِّي إِلَّا مَا كَانَ مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو فَإِنَّهُ كَانَ يَكْتُبُ وَلَا أَكْتُبُ.**

318 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمردىن باشقا ھېچبىر ساھابىسى مەندىن كۆپ ھەدىس رىۋايەت قىلالمايدۇ. (پەقەت ئابدۇللاھلا مەندىن ئارتۇق ھەدىس رىۋايەت قىلالايدۇ) چۈنكى ئۇ يازاتتى، مەن يازمايتتىم.

(بۇخارى: 113)

319 – **عن زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أَتَعَلَّمَ**

[1] ئەلبانى (499): زەئىپ، ـ دېگەن.

لَهُ كَلِمَاتٍ مِنْ كِتَابِ يَهُودَ قَالَ إِنِّي وَاللَّهِ مَا آمَنُ يَهُودَ عَلَى كِتَابِي قَالَ فَمَا مَرَّ بِي نِصْفُ شَهْرٍ حَتَّى تَعَلَّمْتُهُ لَهُ قَالَ فَلَمَّا تَعَلَّمْتُهُ كَانَ إِذَا كَتَبَ إِلَى يَهُودَ كَتَبْتُ إِلَيْهِمْ وَإِذَا كَتَبُوا إِلَيْهِ قَرَأْتُ لَهُ كِتَابَهُمْ.

319 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى يەھۇدي يېزىقى (سۇرىيانى يېزىقى)نى ئۆگىنىشكە بۇيرۇپ:

«اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن يەھۇدىيلارنىڭ (يەنى يەھۇدي كاتىبلارنىڭ) ماڭا يېزىپ بەرگەن خېتىگە ئىشەنچ قىلمايمەن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى يېرىم ئاي ئىچىدە تولۇق ۋە مۇكەممەل ئۆگىنىپ بولدۇم. شۇنىڭدىن كېيىن رەسۇلۇللاھ ئۇلارغا مەكتۇب يازماقچى بولسا، مەن يېزىپ بېرەتتىم. ئۇلار رەسۇلۇللاھقا مەكتۇب يازسا، ئۇنىمۇ مەن ئوقۇپ بېرەتتىم[1].

(تىرمىزى: 2715)

320 – عَنْ ابْنِ أَبِي مُلَيْكَةَ قَالَ كَتَبْتُ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ أَسْأَلُهُ أَنْ يَكْتُبَ لِي كِتَابًا وَيُخْفِي عَنِّي فَقَالَ وَلَدٌ نَاصِحٌ أَنَا أَخْتَارُ لَهُ الْأُمُورَ اخْتِيَارًا وَأُخْفِي عَنْهُ قَالَ فَدَعَا بِقَضَاءِ عَلِيٍّ فَجَعَلَ يَكْتُبُ مِنْهُ أَشْيَاءَ وَيَمُرُّ بِهِ الشَّيْءُ فَيَقُولُ وَاللَّهِ مَا قَضَى بِهَذَا عَلِيٌّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ ضَلَّ.

320 ـ ئىبنى ئەبۇ مۇلەيكەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن ماڭا (ھۆكۈملەرنى بايان قىلغان) بىر پارچە خەت يېزىشىنى، (خەتتە پىتنىگە سەۋەپ بولىدىغان) بەزى نەرسىلەرنى يازماسلىقىنى ئىلتىماس قىلغانىدىم. ئۇ مېنىڭ ھەققىمدە: ئۇ ئاقكۆڭۈل، ياخشى بالا. مەن ئۇنىڭغا بىر مۇنچە ئىشلارنى تاللاپ يېزىپ بېرىمەن. شۇنىڭدەك، ئۇنىڭدىن بەزى نەرسىلەرنى مەخپي تۇتىمەن، ـ دەپتۇ. ئاندىن ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بېكىتكەن ھۆكۈملىرىنى ئەكەلدۇرۇپ، ئۇنىڭدىن

[1] ئەلبانى (2183): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

بىر مۇنچە نەرسىلەرنى يېزىپتۇ. ئۇنىڭ ئىچىدە بىرەر مەسىلىگە كەلگەندە: ”اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئەلى ئېزىپ قېلىپ بۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلمىسا ھەرگىزمۇ (ئەقلى ـ ھۇشى جايىدا تۇرۇپ) بۇنىڭ بىلەن ھۆكۈم قىلىشى مۇمكىن ئەمەس“ دەپتۇ.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

321 – **كَتَبَ عُمَرُ بْنُ عَبْدِ الْعَزِيزِ إِلَى أَبِي بَكْرِ بْنِ حَزْمٍ انْظُرْ مَا كَانَ مِنْ حَدِيثِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاكْتُبْهُ فَإِنِّي خِفْتُ دُرُوسَ الْعِلْمِ وَذَهَابَ الْعُلَمَاءِ وَلَا تَقْبَلْ إِلَّا حَدِيثَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلْتُفْشُوا الْعِلْمَ وَلْتَجْلِسُوا حَتَّى يُعَلَّمَ مَنْ لَا يَعْلَمُ فَإِنَّ الْعِلْمَ لَا يَهْلِكُ حَتَّى يَكُونَ سِرًّا.**

321 ـ ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىزنىڭ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ھەزمگە يوللىغان مەكتۇبىدا مۇنداق دېيىلگەن: ”تەكشۈرۈپ بېقىپ، رەسۇلۇللاھنىڭ ھەدىسى بولسىلا، ئۇنى يېزىپ تۇپلىغىن. چۈنكى مەن ئالىملارنىڭ تۇگەپ كېتىشى بىلەن ئىلىمنىڭ يوقىلىپ كېتىشىدىن ئەنسىرەپ قالدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىدىن باشقىنى قوبۇل قىلمىغىن. ئىلىمنى يېيىڭلار، بىلمىگەنلەرگە بىلدۈرۈش ئۈچۈن دەرس سورۇنلىرى تۇزەڭلار. چۈنكى ئىلىم مەخپىي بولمىغىچە يوقالمايدۇ“.

(بۇخارى مۇئەللەق ھالدا رىۋايەت قىلغان)

322 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ اللَّهَ لَا يَقْبِضُ الْعِلْمَ انْتِزَاعًا يَنْتَزِعُهُ مِنْ الْعِبَادِ وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ بِقَبْضِ الْعُلَمَاءِ حَتَّى إِذَا لَمْ يُبْقِ عَالِمًا اتَّخَذَ النَّاسُ رُءُوسًا جُهَّالًا فَسُئِلُوا فَأَفْتَوْا بِغَيْرِ عِلْمٍ فَضَلُّوا وَأَضَلُّوا.**

322 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

«شۇبھىسىزكى، الله تائالا ئىلىمنى بەندىلەردىن بىراقلا كۆتۈرىۋەتمەيدۇ، بەلكى ئالىملارنى ۋاپات تاپقۇزۇش ئارقىلىق ئاستا - ئاستا كۆتۈرىۋېتىدۇ. (الله ۋاپات تاپقۇزۇپ) ئالىم قالمىغاندا، ئىنسانلار بىلىمسىز، جاھىللارنى يولباشچى قىلىۋېلىپ، ئۇلاردىن پەتىۋا سورايدۇ - دە، ئۇلار خاتا جاۋاب بېرىپ ئۆزىمۇ ئازىدۇ، باشقىلارنىمۇ ئازدۇرىدۇ».

(بۇخارى: 100)

323 – **عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَخَصَ بِبَصَرِهِ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ قَالَ هَذَا أَوَانُ يُخْتَلَسُ الْعِلْمُ مِنْ النَّاسِ حَتَّى لَا يَقْدِرُوا مِنْهُ عَلَى شَيْءٍ فَقَالَ زِيَادُ بْنُ لَبِيدٍ الْأَنْصَارِيُّ كَيْفَ يُخْتَلَسُ مِنَّا وَقَدْ قَرَأْنَا الْقُرْآنَ فَوَاللَّهِ لَنَقْرَأَنَّهُ وَلَنُقْرِئَنَّهُ نِسَاءَنَا وَأَبْنَاءَنَا فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ يَا زِيَادُ إِنْ كُنْتُ لَأَعُدُّكَ مِنْ فُقَهَاءِ أَهْلِ الْمَدِينَةِ هَذِهِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ عِنْدَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى فَمَاذَا تُغْنِي عَنْهُمْ قَالَ جُبَيْرٌ فَلَقِيتُ عُبَادَةَ بْنَ الصَّامِتِ قُلْتُ أَلَا تَسْمَعُ إِلَى مَا يَقُولُ أَخُوكَ أَبُو الدَّرْدَاءِ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي قَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ قَالَ صَدَقَ أَبُو الدَّرْدَاءِ إِنْ شِئْتَ لَأُحَدِّثَنَّكَ بِأَوَّلِ عِلْمٍ يُرْفَعُ مِنْ النَّاسِ الْخُشُوعُ يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ جَمَاعَةٍ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا.**

323 - ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە ئىدۇق، ئۇ كۆزىنى ئاسمان تەرەپكە كۆتۈرۈپ:

ــ مانا بۇ، ئىلىم كىشىلەردىن شۇ قەدەر كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغان ۋاقتىكى، ئۇلار (ئىلىمدىن) ھېچبىر مەلۇماتقا ئىگە بولالمايدۇ، - دېدى. زىياد ئىبنى لەبىد ئەنسارى:

ــ ئىلىم بىزدىن قانداق كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ؟ ھالبۇكى، بىز قۇرئاننى ئوقۇپ تۇرىۋاتساق، اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇنى چوقۇم ئوقۇيمىز ۋە خوتۇن - بالىلىرىمىزغىمۇ ئوقۇتۇپ تۇرىمىز، - دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى زىياد! ئاناڭ ئارقاڭدىن يىغلاپ قالسۇن! مەن سېنى مەدىنىنىڭ يېتىشكەن ئالىملىرىدىن سانايتتىم، يەھۇدىي ۋە

ناسارالارنىڭ قولىدىكى تەۋرات ۋە ئىنجىلنىڭ ئۇلارغا پايدىسى بولدىمۇ؟ (اللەنىڭ ئۇ كىتابلاردىكى ھۆكۈملىرى ئىجرا قىلىنىدىمۇ؟ خۇددى شۇنىڭدەك، قۇرئاننىڭ ھۆكۈملىرى ئىجرا قىلىنمايدىغان زامانمۇ كېلىدۇ) ـ دېدى. جۇبەير مۇنداق دەيدۇ:

ـ مەن ئۇبادە ئىبنى سامىت بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنىڭدىن: ''قېرىندىشىڭ ئەبۇ دەردانىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىدىڭمۇ؟'' دەپ سورىدىم ۋە ئۇنىڭغا ئەبۇدەردانىڭ سۆزلىرىنى ئېيتىپ بەرگەنىدىم، ئۇ:

ـــ ئەبۇ دەردا راست ئېيتىدۇ، ئەگەر خالىساڭ، مەن ساڭا ئىنسانلاردىن بىرىنچى بولۇپ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغان ئىلىمنى ئېيتىپ بېرەي، ئۇ بولسىمۇ خۇشۇئ (خۇشۇئ: ئىبادەتكە پۈتۈن ۋۇجۇدى بىلەن بېرىلمەك). جامائەتكە تولغان بىر مەسچىتكە كىرىپ، خۇشۇئ بىلەن نامازغا ئوقۇغان بىرمۇ كىشىنى كۆرەلمەيدىغان كۈنلىرىڭ كېلىشكە بەكمۇ ئاز قالدى، ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 2653)

324 ـــ **عن عائشة رفعته قال: موت العالم ثلمة في الإسلام لا تسد ما اختلف الليل والنهار. البزار"بغرابة".**

324 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ''ئالىمنىڭ ۋاپاتى ئىسلام دىنىدىكى يېرىق بولۇپ، ئۇنى تاكى قىيامەتكىچە ئەتكىلى بولمايدۇ''[2].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

325 – **عَنْ معاذ بن أنس عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَزَالُ الْأُمَّةُ عَلَى الشَّرِيعَةِ مَا لَمْ يَظْهَرْ فِيهَا ثَلَاثٌ مَا لَمْ يُقْبَضِ الْعِلْمُ مِنْهُمْ وَيَكْثُرْ فِيهِمْ وَلَدُ الْحِنْثِ وَيَظْهَرْ فِيهِمْ الصَّقَّارُونَ قَالَ وَمَا الصَّقَّارُونَ أَوْ الصَّقْلَاوُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ**

[1] ئەلبانى (2137): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (984): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان.

بَشَرٌ يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ تَحِيَّتُهُمْ بَيْنَهُمْ التَّلَاعُنُ.

325 ـ مۇئاز ئىبنى ئەنەس دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بۇ ئۈممەتتە ئۇچ تۈرلۈك ئىش مەيدانغا چىقمىسىلا، ئۈممەت شەرىئەت ئۈستىدە داۋاملىشىدۇ. بۇ ئۇچ تۈرلۈك ئىشنىڭ بىرىنچىسى، ئىلىمنىڭ ئۇلاردىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى؛ ئىككىنچىسى، قەسەمخورلارنىڭ مەيدانغا كېلىشى. ئۈچىنچىسى، ئۆز ـ ئارا سالاملاشقاندا سەت گەپ بىلەن تىللىشىپ سالاملىشىدىغان ئادەملەرنىڭ پەيدا بولۇشى»[1].

(ئەھمەد: 25201؛ «ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (989): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ۋە زەبان ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ ئىككى كىشى بار. بەزىلەر ئۇلارنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يالغان سۆز توقۇشنىڭ ئاقىۋىتى، بۇنداق قىلىشتىن ساقلىنىشنىڭ مۇھىملىقى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان سەھىھ ھەدىسنى يالغانغا چىقىرىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا

326 – عَنْ رِبْعِيٍّ بْنِ حِرَاشٍ أَنَّهُ سَمِعَ عَلِيًّا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ يَخْطُبُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَكْذِبُوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ يَكْذِبْ عَلَيَّ يَلِجْ النَّارَ.

326 ـ رىبئى ئىبنى ھىراشتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ خۇتبە ئوقۇۋاتىپ مۇنداق دېگەن: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز (يەنى يالغان ھەدىس) توقۇمىڭلار، كىمكى شۇنداق قىلسا، ئۇ دوزاخقا كىرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(مۇسلىم:1)

327 ــ **عَنْ الْمُغِيرَةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ كَذِبًا عَلَيَّ لَيْسَ كَكَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ.**

327 ـ مۇغىيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

«شۇبھىسىزكى، مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز توقۇش باشقا ھەر قانداق ئادەم ھەققىدە يالغان سۆز توقۇشقا ئوخشىمايدۇ. كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا (يەنى قەستەن يالغان ھەدىس توقۇسا)، دوزاختا تۇرىدىغان جايىغا تەييارلىق كۆرۈپ قويسۇن».

(بۇخارى: 1291)

328 – **وللبزار عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا، لِيُضَلَّ بِهِ النَّاسَ، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ".**

328 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى باشقىلارنى ئازدۇرۇش ئۈچۈن مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان سۆز توقۇسا (يەنى قەستەن يالغان ھەدىس توقۇسا)، دوزاختىكى ئورنىغا تەييارلىق كۆرۈپ قويسۇن»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

[1] ھەيسەمى (629): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

329 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو، أَنَّ رَجُلا لَبِسَ حُلَّةً مِثْلَ حُلَّةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ أَتَى أَهْلَ بَيْتٍ مِنَ الْمَدِينَةِ، فَقَالَ: النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَنِي أَيَّ أَهْلِ بَيْتٍ شِئْتُ اسْتَطْلَعْتُ، فَقَالُوا: عَهْدُنَا بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ لا يَأْمُرُ بِالْفَوَاحِشِ، قَالَ: فَأَعَدُّوا لَهُ بَيْتًا، وَأَرْسَلُوا رَسُولا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ، فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ لأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ: "انْطَلِقَا إِلَيْهِ، فَإِنْ وَجَدْتُمَاهُ حَيًّا فَاقْتُلاهُ، ثُمَّ حَرِّقَاهُ بِالنَّارِ، وَإِنْ وَجَدْتُمَاهُ قَدْ كُفِيتُمَاهُ فَحَرِّقَاهُ، وَلا أَرَاكُمَا إِلا وَقَدْ كُفِيتُمَاهُ"، فَأَتَيَاهُ فَوَجَدَاهُ قَدْ خَرَجَ مِنَ اللَّيْلِ يَبُولُ، فَلَدَغَتْهُ حَيَّةٌ أَفْعَى، فَمَاتَ، فَحَرَّقَاهُ بِالنَّارِ، ثُمَّ رَجَعَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخْبَرَاهُ الْخَبَرَ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ".

329 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئادەم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تونىغا ئوخشاش توندىن بىرنى كىيىپ، مەدىنىدىكى بىر ئۆيگە كەلدى ۋە ئۆي ئىگىلىرىگە:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى خالىغان ئۆيگە كىرىپ قاراپ بېقىشىمغا بۇيرۇدى، ـ دېدى. ئۇلار:

ـ بىزنىڭ بىلىشىمىزچە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يامان ئىشلارغا بۇيرۇمايدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى ۋە ئۇنىڭغا (يېتىپ ـ قوپۇشى ئۇچۇن) بىر ئۆي تەييارلاپ بەرگەندىن كېيىن، ئەلچى ئەۋەتىپ، ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىلدۇردى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئىشتىن ۋاقىپ بولغاندىن كېيىن، ئەبۇ بەكرى بىلەن ئۆمەرگە بۇيرۇق قىلىپ:

ـ تېزدىن ئاتلىنىپ، ئۇنىڭ قېشىغا بېرىڭلار. ئەگەر ئۇنى تىرىك تۇتساڭلار ئۆلتۈرۈڭلار، ئاندىن جەسىتىنى ئوت بىلەن كۆيدۈرۈڭلار. ئەگەر ئۇ، سىلەر يېتىپ بېرىشتىن بۇرۇن ئۆلۈپ بولغان بولسا ئۇنىڭ جەسىتىنى كۆيدۈرۈڭلار، مېنىڭ گۇمانىمچە ئۇ سىلەر بېرىپ بولغۇچە ئۆلۈپ بولىدۇ، ـ دېدى. ئۇ ئىككىسى كەلسە، ھېلىقى كىشى كېچىسى تەرەتكە چىققاندا، يىلان چېقىۋېلىپ ئۆلۈپ قالغانىكەن. ئۇلار جەسەتنى

ئـوت بـــلـەن كۆيدۈرگـەنـدىن كـېـيـىن، قايتـــىپ كېتـــىپ، پەيغەمـــبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەمگە ئەھـۋالـنى مـەلـۇم قـىلـدى، پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ كـىمـكـى مېـنـىـــڭ ھەققـىمـــدە قەســـتەن يالغـــان ســـۆز توقۇسـا، دوزاختـىكى ئورنـىغا كـىرىشكە تەييار بولسۇن! ـ دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

330 – **عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّهُ قَالَ إِنَّهُ لَيَمْنَعُنِي أَنْ أُحَدِّثَكُمْ حَـــدِيثًا كَـــثِيرًا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَعَمَّدَ عَلَيَّ كَذِبًا فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ.**

330 ـ ئەنەس ئىبنـــى مالـــك رەزىيەللاھـــۇ ئەنھۇنـــاق مۇنـــداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنـــدۇ: مېنـى ســىلەرگە كـۆپ ھەدىس سـۆزلەپ بېرىشـــتىن توســـىدىغان نەرســـە پەيغەمـــبەر ســـەللاللاھۇ ئەلەيھـــى ۋەسەللەمنـاق:

«كـىمـكـى مېـنـىـــڭ ھەققـىمـــدە قەســـتەن يالغـــان ســـۆز توقۇسـا، جەھەننەمدىكى ئورنـىغا كـىرىشكە تەييار بولسۇن» دېگەن سۆزىدۇر.

(مۇسلىم: 2، كـىتابنـاق مۇقەددىمـسـىدە رىۋايەت قـىلغان)

331 – **عَنْ عَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ لِلزُّبَيْرِ إِنِّي لَا أَسْمَعُكَ تُحَدِّثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا يُحَدِّثُ فُلَانٌ وَفُلَانٌ قَالَ أَمَا إِنِّي لَـــمْ أُفَارِقْهُ وَلَكِنْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنْ النَّارِ.**

331 ـ ئـامـر ئىبنـى ئابدۇللاھ مۇنـداق دەيـدۇ: مەن ئىبنـى زۇبەيـر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـــ مەن سـېنـاق پـالانى ـ پالانـــدەك پەيغەمـــبەر ئەلەيھـسـسـالامـدىن ھەدىس رىـۋايەت قـىلغـانلىقىڭنى ئاڭلىـمـايمەنغۇ؟ ـ دەپ سورىسـام، ئـۇ

[1] ھەيســـەمى (634): بـــۇ ھەدىســـنى تەبەرانـــى رىـــۋايەت قىلغـــان. ســـەنەدىدە ئەتـــا ئىبنـــى ســـائىب ئىســـمىلىك بـــرى بـــار بولـــۇپ، ئۇنـــاق بەزى نەرســـىلەرنى ئىلىشـــتۇرۇپ قويـــىدىغان ئىللىتـــى بـــار ئىـــدى. شـــۇنداقتـــمۇ، ئىمـــام بۇخـــارى ۋە تىرمـــزى: «كـىمـكـى مېـنـىـــڭ نامـمـدا يالغـــان سۆزلىســـە...» دېـگـەن ھەدىسـنى مۇشۇ ئادەمدىن رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ بىلگىنكى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھېچ ئايرىلىپ باقمىدىم (يەنى مەن ئۇنىڭ ھەدىسلىرىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك بىلىمەن)، ئەمما مەن ئۇنىڭ: «كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە يالغان سۆز توقۇسا، دوزاختىكى ئورنىغا تەييارلىق كۆرسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(بۇخارى: 107)

332 – عَنْ أَوْسِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَى نَبِيِّهِ ، أَوْ عَلَى عَيْنَيْهِ، أَوْ عَلَى وَالِدَيْهِ، لَمْ يُرَحْ رَائِحَةَ الْجَنَّةِ".

332 ـ ئەۋس ئىبنى ئەۋس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۆز پەيغەمبىرىگە ياكى ئۆزىنىڭ ئىككى كۆزىگە ۋە ياكى ئاتا ـ ئانىسىغا تۆھمەت قىلسا، جەننەتنىڭ ھىدىنى پۇرىيالمايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

333 – عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ جَاءَ بُشَيْرٌ الْعَدَوِيُّ إِلَى ابْنِ عَبَّاسٍ فَجَعَلَ يُحَدِّثُ وَيَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَجَعَلَ ابْنُ عَبَّاسٍ لَا يَأْذَنُ لِحَدِيثِهِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ مَالِي لَا أَرَاكَ تَسْمَعُ لِحَدِيثِي أُحَدِّثُكَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا تَسْمَعُ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ إِنَّا كُنَّا مَرَّةً إِذَا سَمِعْنَا رَجُلًا يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ابْتَدَرَتْهُ أَبْصَارُنَا وَأَصْغَيْنَا إِلَيْهِ بِآذَانِنَا فَلَمَّا رَكِبَ النَّاسُ الصَّعْبَ وَالذَّلُولَ لَمْ نَأْخُذْ مِنْ النَّاسِ إِلَّا مَا نَعْرِفُ.

333 ـ مۇجاھىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بۇشەير ئەدەۋى ئىبنى ئابباسنىڭ قېشىغا كېلىپ: "رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن" دەپ ھەدىس بايان قىلىشقا باشلىغانىدى، ئىبنى ئابباس ئۇنىڭ ھەدىسىگە قۇلاق سالمىدى،

[1] ھەيسەمى (656): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

يۈزىنىمۇ باشقا تەرەپكە بۇرىۋالدى. ئۇ:

ــ ھەي ئىبنى ئابباس! مەن ساڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىنى بايان قىلىۋاتسام، مېنىڭ سۆزۈمگە قۇلاق سالمايۋاتقاندەك قىلىسەنغۇ، ئاڭلىمايۋاتامسەن نېمە؟ ـ دەپ سوردى. ئىبنى ئابباس:

ــ بىز بۇرۇن بىر ئادەمنىڭ: "رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن" دەۋاتقانلىقىنى ئاڭلىساقلا، كۆزىمىزنى ئۇنىڭدىن ئۇزمەي، سۆزلىرىنى كۆڭۈل قويۇپ ئاڭلايتتۇق. ئەمما ئىنسانلار يالغان ـ ياۋداق، پارچە ـ پۈرات گەپلەرنى ھەدىس دەپ تارقىتىشقا باشلىغاندىن بېرى بىز بىلىدىغان ھەدىستىن باشقىسىنى قوبۇل قىلمايدىغان بولۇپ قالدۇق، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

334 – **عَنْ عَبْدِ أَبِي قَتَادَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: "هَلاكُ أُمَّتِي فِي ثَلاثٍ: فِي الْقَدَرِيَّةِ، وَالْعَصَبِيَّةِ، وَالرِّوَايَةِ مِنْ غَيْرِ ثَبْتٍ ثَبَاتٍ".**

334 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمنى تەقدىرگە ئىشەنمەسلىك، يۈرتۇزلۇق، ئېنىقلىماي ھەدىس رىۋايەت قىلىشتەك ئۈچ تۈرلۈك ئىش ھالاك قىلىدۇ»[1].

(«ئەسسەغىر» 440؛ «ئەلئەۋسەت»)

335 – **عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ قال قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ حَدَّثَ عَنِّي بِحَدِيثٍ يُرَى أَنَّهُ كَذِبٌ فَهُوَ أَحَدُ الْكَاذِبِينَ.**

335 ـ سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ھەيسەمى (604): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەلسەغىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سۆزىگە ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئىسمىلىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

«كىمكى يالغانلىقى بىلىنىپ تۇرغان بىر ھەدىسنى ماڭا نىسبەت بېرىپ سۆزلىسە، ئۇ يالغانچىلاردىن ھېسابلىنىدۇ».

(مۇسلىم كىتابىنىڭ مۇقەددىمىسىدە رىۋايەت قىلغان)

336 – **عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى قَالَ قُلْنَا لِزَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ حَدِّثْنَا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ كَبِرْنَا وَنَسِينَا وَالْحَدِيثُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَدِيدٌ.**

336 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى ئەبۇ لەيلانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز زەيد ئىبنى ئەرقەمدىن:

ـ بىزگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىر ھەدىس بايان قىلىپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېسەك، ئۇ:

ـ مەن ياشىنىپ، ئۇنتۇغاق بولۇپ قالدىم. رەسۇلۇللاھتىن ھەدىس سۆزلەش بەكمۇ قىيىن، ـ دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 25)

337 – **عن عمران بن حصين قال: "سَمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَحَادِيثَ سَمِعْتُهَا وَحَفِظْتُهَا، مَا يَمْنَعُنِي أَنْ أَحْدَثَ بِهَا إِلا أن أَصْحَابِي يُخَالِفُونِي فِيهَا".**

337 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كۆپ ھەدىس ئاڭلىدىم ۋە ياد ئالدىم. ئەمما دوستلىرىمنىڭ ئۇ ھەدىسلەر توغرىسىدىكى رىۋايىتى مېنىڭكىدىن بىلەن ئوخشاش بولمىغانلىقى ئۈچۈنلا، ئۇ ھەدىسلەرنى رىۋايەت قىلمىدىم[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ئەلبانى (23): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (606): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى «ئەلكەبىر» دە رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

338 – عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ قَالَ إِذَا حَدَّثْتُكُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدِيثًا فَظُنُّوا بِهِ الَّذِي هُوَ أَهْنَاهُ وَأَهْدَاهُ وَأَتْقَاهُ.

338 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن سىلەرگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىرەر ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان چاغدا، سىلەر ئۇنى ئەڭ ياخشى ئەمەل قىلغۇچى، ئەڭ تۇغرا يولباشچى، ئەڭ تەقۋادار دەپ بىلىڭلار[1].

(ئىبنى ماجە: 20)

339 – عَنْ عَمْرِو بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ مَا أَخْطَأَنِي ابْنُ مَسْعُودٍ عَشِيَّةَ خَمِيسٍ إِلَّا أَتَيْتُهُ فِيهِ قَالَ فَمَا سَمِعْتُهُ يَقُولُ بِشَيْءٍ قَطُّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا كَانَ ذَاتَ عَشِيَّةٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَكَسَ قَالَ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَهُوَ قَائِمٌ مُحَلَّلَةً أَزْرَارُ قَمِيصِهِ قَدْ اغْرَوْرَقَتْ عَيْنَاهُ وَانْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ قَالَ أَوْ دُونَ ذَلِكَ أَوْ فَوْقَ ذَلِكَ أَوْ قَرِيبًا مِنْ ذَلِكَ أَوْ شَبِيهًا بِذَلِكَ.

339 ـ ئەمىر ئىبنى مەيمۇننىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى مەسئۇد ھەر پەيشەنبە كۈنى ئاخشىمى مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ تۇراتتى. ئەگەر ئۇ كەلمىسە، مەن ئۇنىڭ يېنىغا باراتتىم. مەن ئۇنىڭ: ”رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى“ دېگەنلىكىنى پەقەتلا ئاڭلاپ باقمىغانىدىم. بىر ئاخشىمى، ئۇ: ”رەسۇلۇللاھ مۇنداق دېدى“ دەپ بولۇپ، بېشى چۈشۈپ كەتتى. مەن ئۇنىڭغا قارىسام ئۇ كۆينەكلىرىنىڭ تۈگمىلىرى ئېچىۋېتىلگەن، كۆزلىرى قان تولغانىدەك قىزىرىپ كەتكەن، بويۇن تومۇرلىرى كۆپۈپ ئېسىلىپ كەتكەن ھالدا ئۆرە تۇرۇپ:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇنداق ياكى شۇنىڭغا ئوخشاشراق ۋەياكى شۇنىڭغا يېقىنراق بىر سۆز قىلغانىدى، ـ دېدى[2].

---

[1] ئەلبانى (19): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (21): سەھىھ ـ دېگەن.

(ئىبنى ماجه: 23)

340 – عَنْ قَرَظَةَ بْنِ كَعْبٍ قَالَ بَعَثَنَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ إِلَى الْكُوفَةِ وَشَيَّعَنَا فَمَشَى مَعَنَا إِلَى مَوْضِعٍ يُقَالُ لَهُ صِرَارٌ فَقَالَ أَتَدْرُونَ لِمَ مَشَيْتُ مَعَكُمْ قَالَ قُلْنَا لِحَقِّ صُحْبَةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِحَقِّ الْأَنْصَارِ قَالَ لَكِنِّي مَشَيْتُ مَعَكُمْ لِحَدِيثٍ أَرَدْتُ أَنْ أُحَدِّثَكُمْ بِهِ وَأَرَدْتُ أَنْ تَحْفَظُوهُ لِمَمْشَايَ مَعَكُمْ إِنَّكُمْ تَقْدَمُونَ عَلَى قَوْمٍ لِلْقُرْآنِ فِي صُدُورِهِمْ هَزِيزٌ كَهَزِيزِ الْمِرْجَلِ فَإِذَا رَأَوْكُمْ مَدُّوا إِلَيْكُمْ أَعْنَاقَهُمْ وَقَالُوا أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ فَأَقِلُّوا الرِّوَايَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا شَرِيكُكُمْ.

340 ـ قەرەزە ئىبنى كەئەب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتاب بىزنى كۇفەگە ئەۋەتتى. بىزنى ئۇزىتىپ قويۇش ئۈچۈن بىللە مېڭىپ، سىرار دېگەن يەرگە كەلگەندە:

ــ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن سىلەر بىلەن بىرگە ماڭغانلىقىمنى بىلەمسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. بىز:

ــ بەلكىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋە ئەنسارلار بىلەن ھەمسۆھبەتتە بولغانلىقىمىزنىڭ ھەققى ـ ھۆرمىتى ئۈچۈن بولۇشى مۇمكىن، ـ دېدۇق. ئۇ مۇنداق دېدى:

ــ ئۇنداق ئەمەس، مەن سىلەرگە بىر سۆز دېيىشنى ۋە كېيىنچە مېنىڭ سىلەر بىلەن بىرگە ماڭغانلىقىمنى ئەسلەش ئارقىلىق ئۇ سۆزنىڭ داۋاملىق ئېسىڭلاردا تۇرۇشىنى مەقسەت قىلىپ سىلەر بىلەن بىرگە ماڭدىم. سىلەر قۇرئان ئوقۇشقا شۇنداق ھېرىسمەن بىر قەۋمنىڭ يېنىغا كېتىۋاتىسىلەركى، ئۇلار سىلەرنى كۆرگەندە: ”بۇلار مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى“ دېيىشىپ (سىلەردىن ئىلىم ئۆگىنىش ئۈچۈن) پۈتۈن دىققىتىنى سىلەرگە بېرىدۇ، (سىلەر ئۇلارنىڭ ئىلىمگە بولغان ئىشتىياقىغا قاراپ) پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ھەدىس رىۋايەت قىلىشنى كۆپ قىلىپ سالماڭلار، (مەن سىلەرگە بۇ نەسىھەتنى قىلغانلىقىم ئۈچۈن سىلەر

ئالىدىغان ساۋابقا) مەنمۇ شېرىك، ـ دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 28)

341 – **عَنْ سَلْمَانَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْتًا فِي النَّارِ، وَمَنْ رَدَّ حَدِيثًا عَنِّي، فَلْيَتَبَوَّأْ بَيْتًا فِي النَّارِ، وَمَنْ رَدَّ حَدِيثًا بَلَغَهُ عَنِّي، فَأَنَا مُخاصِمُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَإِذَا بَلَغَكُمْ عَنِّي حَدِيثٌ وَلَمْ تَعْرِفُوهُ، فَقُولُوا: اللَّهُ أَعْلَمُ".**

341 ـ سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مېنىڭ ھەققىمدە قەستەن يالغان توقۇسا، ئۇ جەھەننەمدىكى ئۆيىگە تەييار بولسۇن. قانداق بىر كىشى مەندىن يەتكەن ساغلام بىر ھەدىسنى رەت قىلسا، ئۇمۇ جەھەننەمدىكى ئۆيىگە تەييار بولسۇن. قىيامەت كۈنى مەن ئۇنداق كىشىنىڭ ئۇستىدىن دەۋا قىلىمەن. قاچانكى مەندىن سىلەرگە سىلەر بىلمەيدىغان ھەدىس يەتسە: (ئۇنى ئىنكار قىلىشقا ئالدىرىماي) "الله بىلىدۇ" دەڭلار!»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

342 – **عَنْ جَابِرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ بَلَغَهُ عَنِّي حَدِيثٌ فَكَذَّبَ بِهِ، فَقَدْ كَذَّبَ ثَلاثَةً: اللَّهَ، وَرَسُولَهُ، وَالَّذِي حَدَّثَ بِهِ".**

342 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قانداق بىر ئادەم مەندىن يەتكەن ساغلام ھەدىستىن بىرنى يالغانغا چىقارسا، ئۇچىنى (يەنى اللهنى، اللهنىڭ رەسۇلىنى ۋە ئۇ ھەدىسنى رىۋايەت قىلغان راۋىينى) بىراقلا يالغانغا چىقارغان بولىدۇ[3].

---

[1] ئەلبانى (26): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (660): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مەھفۇز ئىبنى مىسۋەر ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى ئەبۇ ھاتەم ئۇنى تىلغا ئېلىپ ئۆتكەن. لېكىن باھا بەرمىگەن، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (649): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

(«ئەلكەبىر»: 6163)

تاھارەت بۆلۈمى

343 – عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَآنِ أَوْ تَمْلَأُ مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالصَّلَاةُ نُورٌ وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَايِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُوبِقُهَا.

343 ـ ئەبۇمالىك ھارس ئىبنى ئاسىم ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«پاكىزلىق ئىماننىڭ يېرىمىدۇر. اللەقا ھەمدى ئېيتىش (يەنى ئەلھەمدۇلىللاھ دېيىش) تارازا ـ مىزانىنى توشقۇزىدۇ. اللەنى پاك دەپ بىلىش ۋە ئۇنىڭغا ھەمدى ئېيتىش (يەنى سۇبھانەللاھى ۋەلھەمدۇلىللاھى دېيىش) ئاسمان ـ زېمىننىڭ ئارىسىنى (ساۋابقا) توشقۇزىدۇ. نامازئىنسانغا نۇر بېغىشلايدۇ. سەدىقە بېرىش كىشىنىڭ ئىماننىڭ پاكىتى، سەۋر قىلىش (كۈلپەتلەردە) نۇرلۇق چىراقتۇر، قۇرئان سىنىڭ پايدائىغا ياكى زىيىنىڭغا دەلىلدۇر. ھەممە ئادەم ئەتتىگەن قوپۇپ ۋاقتىنى بىر ئىشقا ئىشلىتىدۇ، ئۇ يا (ياخشى ئىش قىلىش ئارقىلىق) ئۆزىنى ھالاكەتتىن قۇتقۇزىدۇ ياكى (ياماں ئىش قىلىش ئارقىلىق) ئۆزىنى ھالاك قىلىدۇ».

(مۇسلىم: 223)

سۇنىڭ ھۆكۈملىرى

344 – عن أبي هُرَيْرَةَ قال: سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَرْكَبُ الْبَحْرَ وَنَحْمِلُ مَعَنَا الْقَلِيلَ مِنْ الْمَاءِ فَإِنْ تَوَضَّأْنَا بِهِ عَطِشْنَا أَفَنَتَوَضَّأُ مِنْ مَاءِ الْبَحْرِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هُوَ الطَّهُورُ مَاؤُهُ الْحِلُّ مَيْتَتُهُ.

344 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز كېمىگە چىقىپ سەپەر قىلىمىز، يېنىمىزدا ئازغىنە سۇ ئېلىۋالىمىز. ئەگەر ئۇ سۇدا تاھارەت ئالساق، ئۇسسۇز قالىمىز. شۇڭا دېڭىز سۈيىدە تاھارەت ئالساق بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ دېڭىز سۈيى پاكتۇر، ئۇنىڭدا ئۆلگەن جانلىقلارمۇ ھالالدۇر، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 59)

345 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُقَالُ لَهُ إِنَّهُ يُسْتَقَى لَكَ مِنْ بِئْرِ بُضَاعَةَ وَهِيَ بِئْرٌ يُلْقَى فِيهَا لُحُومُ الْكِلَابِ وَالْمَحَايِضُ وَعَذِرُ النَّاسِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَاءَ طَهُورٌ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ.

345 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! ساڭا بۇزائە قۇدۇقىدىن سۇ (تارتىلىپ) ئېلىپ كېلىنىدۇ، لېكىن ئۇ قۇدۇقتا ئىت گۆشلىرى، ھەيز لاتىلىرى ۋە ئىنسانلارنىڭ گەندىلىرى تاشلىنىدۇ، ـ دېيىلگەنىدى، پەيغەمبەر

[1] ئەلبانى (58): سەھىھ ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سۇ پاكتۇر، ئۇنى ھېچقانداق نەرسە نىجىس قىلالمايدۇ، ــ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 67)

346 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّهُ قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَتَوَضَّأُ مِنْ بِئْرِ بُضَاعَةَ وَهِيَ بِئْرٌ يُطْرَحُ فِيهَا الْحِيَضُ بنحوه.

346 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە، بىرسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ بۇزائە قۇدۇقىدىن تاھارەت ئالساق بولامدۇ؟ چۈنكى ئۇ قۇدۇقتا ھەيز لاتىلىرى تاشلىنىدۇ...، ــ دېدى دەپ، يۇقىرىقى رىۋايەت بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس بايان قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 66)

347 – وزادَ أَبُو دَاوُد وسَمِعْت قُتَيْبَةَ بْنَ سَعِيدٍ قَالَ سَأَلْتُ قَيِّمَ بِئْرِ بُضَاعَةَ عَنْ عُمْقِهَا قَالَ أَكْثَرُ مَا يَكُونُ فِيهَا الْمَاءُ إِلَى الْعَانَةِ قُلْتُ فَإِذَا نَقَصَ قَالَ دُونَ الْعَوْرَةِ قَالَ أَبُو دَاوُد وَقَدَّرْتُ أَنَا بِئْرَ بُضَاعَةَ بِرِدَائِي مَدَدْتُهُ عَلَيْهَا ثُمَّ ذَرَعْتُهُ فَإِذَا عَرْضُهَا سِتَّةُ أَذْرُعٍ وَسَأَلْتُ الَّذِي فَتَحَ لِي بَابَ الْبُسْتَانِ فَأَدْخَلَنِي إِلَيْهِ هَلْ غُيِّرَ بِنَاؤُهَا عَمَّا كَانَتْ عَلَيْهِ قَالَ لَا وَرَأَيْتُ فِيهَا مَاءً مُتَغَيِّرَ اللَّوْنِ.

347 ـ ئەبۇ داۋۇد تۆۋەندىكىلەرنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: مەن قۇتەيبە ئىبنى سەئىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: مەن بۇزائە قۇدۇقىغا قارايدىغان كىشىدىن ئۇ قۇدۇقنىڭ چوڭقۇرلىقى توغرۇلۇق سورىدىم. ئۇ:

ــ ئۇنىڭ چوڭقۇرلۇقى سۇ ئەڭ كۆپەيگەندە ئەۋرەتكە كېلىدۇ، ــ دېدى.

ــ ئاز قالغاندىچۇ؟ ــ دەپ سورىدىم، ئۇ:

ــ ئەۋرەتنىڭ تۆۋىنىگە كېلىدۇ، ــ دېدى.

---

[1] ئەلبانى (60): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (59): سەھىھ ـ دېگەن.

ئەبـۇ داۋۇد مۇنـداق دېـگەن: مـەن يەكـتـكـمـنـى بـۇزائە قۇدۇقـنـنـاڭ ئۈستـىگە يېيـىپ، ئۇنـاڭ كەڭلـكـنـى ئۆلچەپ باقسام، ئالتـە گەز كـەلـدى. ماڭا بۇ قۇدۇق بار باغنـاڭ ئـشـكـنـى ئېچـىپ، مـېنـى باغنـاڭ ئـچـىگە باشلاپ كـىرگـەن كـشـىدىن:

ـ بـۇ قۇدۇقنـاڭ تېمـى بـۇرۇنقى هالـتـىدىن ئۆزگـەرتـىلـدىمۇ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـــ يـاق، ـ دېـدى. مـەن ئـۇ قـۇدۇقتـكى سـۇ رەڭگـىنـنـاڭ ئۆزگـىرىـپ كـەتكـەنلـكـنـى كۆردۈم[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 67)

348 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُسْـأَلُ عَنْ الْمَاءِ يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ مِنْ الْأَرْضِ وَمَا يَنُوبُهُ مِنْ السِّبَاعِ وَالدَّوَابِّ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ الْمَاءُ قُلَّتَيْنِ لَمْ يَحْمِلْ الْخَبَثَ.**

348 ـ ئـبـنـى ئـۆمـەر رەزىيـەللاهـۇ ئەنهۇمـادىن مۇنـداق رىـۋايەت قـلـنـىدۇ: پەيغەمـبـەر سـەللاللاهۇ ئەلـەيهـى ۋەسـەللـەمدىن چـۆللـەردىكى يـىرتقـۇچ ۋە باشـقا هايۋانلارنـاڭ ئـچـكـەن سـۇيى هـەققـىده سـورالغاندا، ئۇنـاڭ:

«سۇ ئـككى كـۈپ يـاكى ئـككـى كـوزىغـا يەتسـە، نـجـس بولمـايـدۇ» دەپ جاۋاب بەرگـەنلـكـنـى ئاڭلـىدىم[2].

(تـىرمـىزى: 67)

349 – **عن أبي هريرة رفعه: قَالَ لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ الَّـذِي لَـا يَجْرِي ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ.**

349 ـ ئەبۇ هـۇرەيـرە رەزىيـەللاهۇ ئەنهۇ پەيغەمـبـەر ئەلـەيهـىسـسـالامـنـاڭ مۇنداق دېگەنلـكـنـى رىـۋايەت قـىلغـان: «توختـام سـۇغا تەرەت قـىلـمـاڭلار».

---

[1] ئەلبانى (60): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (57): سەھىھ ـ دېگەن.

(بۇخارى: 239)

350 ــ ومن رواياته: لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ مِنْهُ.

350 ـ ئۇنىڭدىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە: «توختام سۇغا تەرەت قىلىپ، يەنە شۇ سۇدا تاھارەت ئالماڭلار» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان[1].

(تىرمىزى: 68)

351 ــ ومنها: لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَلَا يَغْتَسِلُ فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ.

351 ـ يەنە بىر ھەدىستە: «توختام سۇغا تەرەت قىلىپ، يەنە شۇ سۇدا (جۇنۇبلۇقتىن) غۇسلى قىلماڭلار» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 70)

352 – وعن أبي هريرة قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «لَايَغْتَسِلُ أَحَدُكُمْ فِي الْمَاءِ الدَّائِمِ وَهُوَ جُنُبٌ». قالوا كَيْفَ يَفْعَلُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ يَتَنَاوَلُهُ تَنَاوُلًا.

352 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يەنە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان: «توختام سۇدا (جۇنۇبلۇقتىن) غۇسلى قىلماڭلار». كىشىلەر:

ـ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! ئۇنداقتا قانداق يۇيىنىمىز؟ ـ دەپ سوربغاندى، ئەبۇ ھۇرەيرە:

ــ سۇنى ئېلىپ (سۇنىڭ سىرتىدا) يۇيىنىسىلەر، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 283)

353 – عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ خَرَجَ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ حَتَّى وَرَدُوا حَوْضًا فَقَالَ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ لِصَاحِبِ الْحَوْضِ يَا

[1] ئەلبانى (58): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (63): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

صَاحِبَ الْحَوْضِ هَلْ تَرِدُ حَوْضَكَ السِّبَاعُ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ يَا صَاحِبَ الْحَوْضِ لَا تُخْبِرْنَا فَإِنَّا نَرِدُ عَلَى السِّبَاعِ وَتَرِدُ عَلَيْنَا.

353 ـ يەھيا ئىبنى ئابدۇررەھمان ئىبنى ھاتىبنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر كارۋان بىلەن سەپەرگە چىقتى. بۇ كارۋاندا ئەمر ئىبنى ئاسمۇ بار ئىدى. ئۇلار بىر كۆلنىڭ بويىغا يېتىپ كەلگەندە، ئەمر ئىبنى ئاس:

ـ ئى كۆلنىڭ ئىگىسى! بۇ كۆلدىن يىرتقۇچ ھايۋانلار سۇ ئىچەمدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ھەزرىتى ئۆمەر:

ـ ئى كۆل ئىگىسى! بۇ سوئالغا جاۋاب بېرىشنىڭ ھاجىتى يوق. چۈنكى بىز ئادەتتە يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن ئاشقان سۇنى ئىشلىتىمىز، ئۇلارمۇ بىزدىن ئاشقان سۇنى ئىچىدۇ، ـ دېدى.

(مالىك: 45)

354 ــ قال رزين: زاد بعض الرواة في قول عَمرو: إني سمعت رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: «لَهَا مَا أَخَذَتْ فِي بُطُونِهَا وَلَنَا مَا بَقِيَ شَرَابٌ وَطَهُورٌ».

354 ـ رەزىن مۇنداق دېدى: بەزى راۋىيلار (ھەدىس رىۋايەت قىلغۇچىلار) ئەمرنىڭ ھەدىسىگە مۇنۇ سۆزلەرنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «ئۇ ھايۋانلار ئىچكەن سۇ ئۇلارنىڭ، ئۇلاردىن ئېشىپ قالغىنى بىزنىڭ بولۇپ، بىز ئۇچۇن پاكتۇر. يەنى تاھارەت ئالمىز ھەم ئىچىمىز».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

355 – عَنْ حُمَيْدٍ الْحِمْيَرِيِّ قَالَ لَقِيتُ رَجُلًا صَحِبَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرْبَعَ سِنِينَ كَمَا صَحِبَهُ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَغْتَسِلَ الْمَرْأَةُ بِفَضْلِ الرَّجُلِ أَوْ يَغْتَسِلَ الرَّجُلُ بِفَضْلِ الْمَرْأَةِ زَادَ مُسَدَّدٌ وَلْيَغْتَرِفَا جَمِيعًا.

355 ـ ھۇمەيد ھىمىيەرىي مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خۇددى ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدەك تۆت يىل

ھەمراھ بولغان بىر ئادەمنى ئوچراتتىم. ئۇ مۇنداق دېدى:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالنىڭ ئەر كىشىدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشىنى توسقىنىدەك، ئەرنىڭمۇ ئايالدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشىنى توسقان. مۇسەددەد (راۋىي): "شۇنىڭ ئوچۇن، ئىككىسى قوللىرىنى سۇغا تەڭ تىقىپ غۇسلى قىلىشى كېرەك" دېگەن جۇملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 81)

356 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ اغْتَسَلَ بَعْضُ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي جَفْنَةٍ فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَتَوَضَّأَ مِنْهُ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَقَالَ إِنَّ الْمَاءَ لَا يُجْنِبُ.

356 ـ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالللىرىدىن بىرى غۇسلى قىلغان قاچىدىكى سۇدا تاھارەت ئالماقچى بولغانىدى، ئۇ ئايالى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جۇنۇب ئىدىم، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سۇ جۇنۇب بولمايدۇ، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 65)

357 – عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي قُبَّةٍ حَمْرَاءَ مِنْ أَدَمٍ وَرَأَيْتُ بِلَالًا أَخَذَ وَضُوءَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَالنَّاسُ يَبْتَدِرُونَ الْوَضُوءَ فَمَنْ أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا تَمَسَّحَ بِهِ وَمَنْ لَمْ يُصِبْ مِنْهُ شَيْئًا أَخَذَ مِنْ بَلَلِ يَدِ صَاحِبِهِ.

357 ـ ئەۋن ئىبنى ئەبۇ جۇھەيفە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ

[1] ئەلبانى (74): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (55): سەھىھ ـ دېگەن.

يېنىغا كەلدىم، ئۇ تېرىدىن تىكىلگەن بىر قىزىل چېدىرنىڭ ئىچىدە ئىدى. شۇ ئەسنادا بىلال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارىتىدىن ئاشقان سۇنى ئېلىپ چىققانىدى، كۆپچىلىك سۇغا قاراپ يۈگۈرۈشتى. كىم ئۇ سۇدىن ئازغىنە ئېلىۋالالىسا، ئۇنى يۈز - كۆزىگە سۈرەتتى. ئېرىشەلمىگەنلەر بولسا، قوللىرىنى سۇغا ئېرىشكەن بۇرادەرلىرىنىڭ قوللىرىدىكى سۇ يۇقىغا سۈرەتتى.

(بۇخارى: 5859)

358 – **عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ لَا بَأْسَ أَنْ يُغْتَسَلَ بِفَضْلِ الْمَرْأَةِ مَا لَمْ تَكُنْ حَائِضًا أَوْ جُنُبًا.**

358 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: ئايال كىشى ھەيزدار ياكى جۇنۇبلا بولمايدىكەن، ئۇنىڭدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلىشقا بولىدۇ.

(مالىك: 119)

359 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ تَخْتَلِفُ أَيْدِينَا فِيهِ مِنْ الْجَنَابَةِ.**

359 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئىككىمىز بىر قاچىدىن (بىرلا ۋاقىتتا) نۆۋەت بىلەن سۇ ئېلىپ غۇسلى قىلاتتۇق، ھەر ئىككىمىز جۇنۇپ ئىدۇق.

(مۇسلىم: 321)

360 – **ومن رواياته: فَيُبَادِرُنِي حَتَّى أَقُولَ دَعْ لِي دَعْ لِي.**

360 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (بەزىدە) ئالدىمغا ئۆتۈپ كېتەتتى. مەن:

ـ سۇدىن ماڭمۇ قويغىن، ماڭمۇ قويغىن! ـ دەپ كېتەتتىم.
(مۇسلىم: 321)

361 – ومنها: مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ الْفَرَقُ.
361 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز فەرەق دەپ ئاتىلىدىغان بىر قاچىدىن سۇ ئېلىپ غۇسلى قىلاتتۇق.
(بۇخارى: 250)

362 – ومنها: يُبَادِرُنِي وَأُبَادِرُهُ فَأَقُولُ دَعْ لِي دَعْ لِي.
362 ـ ئۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: سۇنى ئېلىشتا بىردەم ئالدىغا ئۆتۈپ كەتسەم، بىردەم ئارقىدا قالاتتىم ۋە:
ـ ماڭمۇ قويغىن، ماڭمۇ قويغىن! ـ دەيتتىم[1].
(نەسائى: 239)

363 – عن ابْنَ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْتَسِلُ بِفَضْلِ مَيْمُونَةَ.
363 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالى مەيمۇنەدىن ئېشىپ قالغان سۇدا غۇسلى قىلاتتى.
(مۇسلىم: 323)

364 – عَنْ أُمِّ هَانِئٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْتَسَلَ هُوَ وَمَيْمُونَةُ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ فِي قَصْعَةٍ فِيهَا أَثَرُ الْعَجِينِ.
364 ـ ئۇممۇ ھانى رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەيمۇنە ئىككىسىنىڭ خېمىر يۇقى بىر

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.

قاچىدا غۇسلى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[1].
(نەسائى: 240)

365 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ قَالَ كَانَ الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ يَتَوَضَّئُونَ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمِيعًا.**

365 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەر ـ ئايال ھەممەيلەن بىر قاچىدىن تاھارەت ئالاتتى.
(بۇخارى: 193)

366 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ سَأَلَنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا فِي إِدَاوَتِكَ فَقُلْتُ نَبِيذٌ فَقَالَ تَمْرَةٌ طَيِّبَةٌ وَمَاءٌ طَهُورٌ قَالَ فَتَوَضَّأَ مِنْهُ.**

366 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن:
ـ قاچاڭدا نېمە بار؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:
ـ خورما سۇيى بار، ـ دەپ جاۋاب بەرگەنىدىم، ئۇ:
ـ خورمىمۇ، سۇيىمۇ پاكىز، ـ دېگىنىچە، شۇ سۇدا تاھارەت ئالدى[2].
(تىرمىزى: 88)

367 – **عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُتِيَ بِدَلْوٍ فَمَضْمَضَ مِنْهُ فَمَجَّ فِيهِ مِسْكًا أَوْ أَطْيَبَ مِنْ الْمِسْكِ وَاسْتَنْثَرَ خَارِجًا مِنْ الدَّلْوِ.**

367 ـ ئابدۇلجاببار ئىبنى ۋائىل دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىغا بىر چېلەك سۇ كەلتۈرۈلگەنلىكىنى، پەيغەمبەر

[1] ئەلبانى (234): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (13): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇنىڭدىن سۇ ئېلىپ ئاغزىنى چايقىغانلىقىنى، ئاندىن ئاغزىدىكى سۇنى چېلەككە ئەنبەر ياكى ئەنبەردىنمۇ خۇشبۇي بىر نەرسىگە ئايلانغان ھالەتتە پۈركۈگەنلىكىنى، ئارقىسىدىن بۇرنىغا سۇ ئېلىپ چېلەكنىڭ تېشىغا مىشقىرغانلىقىنى كۆردۈم[1].

(ئىبنى ماجە: 659)

368 – **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ قَالَ: "لا يُنَجِّسُ الْمَاءَ شَيْءٌ إِلا مَا غَيَّرَ رِيحَهُ أَوْ طَعْمَهُ".**

368 ـ ئەبۇ ئۇمامە باھىلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۇنى پەقەت ئۇنىڭ تەمى ياكى پۇرىقىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن نەرسىلا نىجىس قىلىدۇ، ئۇندىن باشقا ھېچ قانداق نەرسە نىجىس قىلالمايدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»: 7503؛ «ئەلئەۋسەت»)

369 – **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْمَاءَ لَا يُنَجِّسُهُ شَيْءٌ إِلَّا مَا غَلَبَ عَلَى رِيحِهِ وَطَعْمِهِ وَلَوْنِهِ.**

369 ـ ئەبۇ ئۇمامە باھىلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۇنى پەقەت پۇرىقى، تەمى ۋە رەڭگىنى ئۆزگەرتىۋەتكەن نەرسىلا نىجىس قىلىدۇ»[3].

(ئىبنى ماجە: 521)

370 – **عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، الْوُضُوءُ مِنْ جَرِّ جَدِيدٍ مُخَمَّرٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ أَمْ مِنَ الْمَطَاهِرِ؟ فَقَالَ: "لا، بَلْ مِنَ الْمَطَاهِرِ، إِنَّ دِينَ اللَّهِ يسر، الْحَنِيفِيَّةُ**

---

[1] ئەلبانى (142): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1068): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە رىشدىن ئىبنى سەئد ئىسمىلىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (117): زەئىپ، ـ دېگەن.

السَّمْحَةُ"، قَالَ: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَبْعَثُ إِلَى الْمَطَاهِرِ، فَيُؤْتَى بِالْمَاءِ، فَيَشْرَبُهُ، يَرْجُو بَرَكَةَ أَيْدِي الْمُسْلِمِينَ.

370 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! ئاغزى يېپىقلىق، يېڭى كۈپتىكى سۇدا تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرەمسەن ياكى ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىكى سۇدا تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرەمسەن؟ ـ دەپ سورىغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىكى سۇدا تاھارەت ئېلىشنى ياخشى كۆرىمەن، اللەنىڭ دىنى ئاساندۇر، بۇ دىن توغرا ھەم كەڭچىلىك يارىتىپ بېرىدىغان دىندۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئادەم ئەۋەتىپ، ئاۋام خەلق تاھارەت ئالىدىغان كۆللەردىن سۇ ئەكەلدۈرەتتى ۋە مۇسۇلمانلارنىڭ قوللىرىنىڭ بەرىكىتىنى كۆزلەپ شۇ سۇدىن ئىچەتتى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

371 – عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: أَسْخَنْتُ مَاءً فِي الشَّمْسِ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَتَوَضَّأَ، فَقَالَ: "يَا عَائِشَةُ، لا تَفْعَلِي، فَإِنَّ هَذَا يُورِثُ الْبَيَاضَ".

371 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن سۇنى ئاپتاپتا ئىسسىتىپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىشى ئۈچۈن ئېلىپ كەلگەندىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى ئائىشە! بۇنداق قىلمىغىن، چۈنكى بۇ ئاق كېسەلنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ، ـ دېدى[2].

---

[1] ھەيسەمى (1071): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1072): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە مۇھەممەد ئىبنى مەرۋان سۇددى ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

(«ئەلئەۋسەت»)

372 – **عن سلمة بن الأكوع: أنه كان يسخن له الماء فيتوضأ.**

372 ـ سەلمە ئىبنى ئەل ئەكۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىسستېپ بېرىلگەن سۇدىمۇ تاھارەت ئالاتتى[1].

(«ئەلكەبىر»: 6219)

373 – **عن أنس أن النبي كان يتوضأ بفضل سواكه.**

373 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مىسۋاكنى يۇيۇپ، ئاشقان سۇدا تاھارەت ئالاتتى[2].

(بەززار: 274)

[1] ھەيسەمى (1073): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. لېكىن مەن تەبەرانىنىڭ ئۇستازى مۇھەممەد ئىبنى يۇنۇسنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى ياخشى بىلمەيمەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1083): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەئمەش (راۋي) بۇ ھەدىسنى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

نـجاسەتـلەرنـىڭ بايانى

374 ــ **عَنْ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ، قَالَ: رَآنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا أَسْقِي رَجُلَيْنِ مِنْ رَكْوَةٍ بَيْنَ يَدِيَّ ، فَتَنَخَّمْتُ، فَأَصَابَتْ نُخَامَتِي ثَوْبِي، فَأَقْبَلْتُ أَغْسِلُ ثَوْبِي مِنَ الرَّكْوَةِ الَّتِي بَيْنَ يَدِيَّ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "يَا عَمَّارُ، مَا نُخَامَتُكَ، وَدُمُوعُ عَيْنَيْكَ إلا بِمَنْزِلَةِ الْمَاءِ فِي رَكْوَتِكَ؟ إِنَّمَا تَغْسِلُ ثَوْبَكَ مِنِ الْبَوْلِ، وَالْغَائِطِ، وَالْمَنِيِّ مِنَ الْمَاءِ الأَعْظَمِ، وَالدَّمِ، وَالْقَيْءِ".**

374 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىككى ئادەمگە بىر قاچىدا سۇ بېرىۋاتقىنىمدا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاغزىمدىن بەلغەم چىقىپ كېيىمىمگە تېگىپ كەتكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدى. مەن يۈيۈۋېتىش ئۈچۈن ئالدىمدىكى قاچىغا ئېگىشكەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەي ئەممار! بەلغەم ۋە كۆز يېشى قاچىدىكى سۇغا ئوخشاشلا پاكىز، كىيىمىڭنى چوڭ ـ كىچىك تەرەت، مەنىي، قان ۋە قۇسۇق قاتارلىق نەرسىلەر تېگىپ كەتكەنده يۇيساڭ بولىدۇ» دېدى[1].

((ئەلكەبىر»، «ئەلئەۋسەت»، مەۋسىلى ۋە بەززار)

375 – **عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مِحْصَنٍ أَنَّهَا أَتَتْ بِابْنٍ لَهَا صَغِيرٍ لَمْ يَأْكُلْ الطَّعَامَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَجْلَسَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَنَضَحَهُ وَلَمْ يَغْسِلْهُ.**

375 ـ ئۇممۇ قەيس بىنتى مېھسەن رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق

[1] ھەيسەمى (1564): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان، ـ دېگەن.

دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن تېخى تاماق يېگۈزۈلمىگەن (ئوغۇل) بوۋاقنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا ئېلىپ بارىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى قۇچىقىغا ئولتۇرغۇزدى. بالام ئۇنىڭ كىيىمىگە سىيىپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ ئەكەلدۈرۈپ، سۇنى بوۋاق سىيگەن يەرگە سەپتى، لېكىن ئۇنى يۇيمىدى.

(بۇخارى: 223)

376 – **عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيٍّ فَبَالَ عَلَى ثَوْبِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأَتْبَعَهُ إِيَّاهُ.**

376 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىر كىچىك بالا كەلتۈرۈلدى، ئۇ بالا رەسۇلۇللاھنىڭ كىيىمىگە سىيىپ قويدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ ئەكىلىشكە بۇيرۇپ، سۇنى بالا سىيىۋەتكەن يەردىن ئېقىتتى.

(بۇخارى: 222)

377 – **عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ قَالَتْ كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي حِجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَالَ عَلَيْهِ فَقُلْتُ الْبَسْ ثَوْبًا وَأَعْطِنِي إِزَارَكَ حَتَّى أَغْسِلَهُ قَالَ إِنَّمَا يُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ.**

377 ـ لۇبابە بىنتى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھۈسەين ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قۇچىقىغا سىيىپ قويغانىدى، مەن:

ـ كىيىمىڭنى ئالماشتۇرۇۋالغىن، مەن بۇلارنى يۇيۇۋېتەي، ـ دېسەم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ قىز بالىنىڭ سۈيدۈكى تەگسە يۇيۇلىدۇ، ئوغۇل بالىنىڭكىگە سۇ

سېپىلسىلا كۆپايە، - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 375)

378 – وفي رواية عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : وَيُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ مَا لَمْ يَطْعَمْ.

378 - ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئوغۇل بالا تېخى تاماق يېمىگەن بولسا، سۈيدۈكى تەگكەن يەرگە سۇ سېپىلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 377)

379 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ، قَالَ: بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَاقِدٌ فِي بَعْضِ بُيُوتِهِ عَلَى قَفَاهُ، إِذْ جَاءَ الْحَسَنُ يَدْرُجُ حَتَّى قَعَدَ عَلَى صَدْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ بَالَ عَلَى صَدْرِهِ، فَجِئْتُ أُمِيطُهُ عَنْهُ، فَاسْتَنْبَهَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: "وَيْحَكَ يَا أَنَسُ دَعِ ابْنِي وَثَمَرَةَ فُؤَادِي، فَإِنَّ مَنْ آذَى هَذَا فَقَدْ آذَانِي، وَمَنْ آذَانِي فَقَدْ آذَى اللَّهَ" ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَى الْبَوْلِ صَبًّا، فَقَالَ: "يُصَبُّ عَلَى بَوْلِ الْغُلَامِ، وَيُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ".

379 - ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھوجرىلارنىڭ بىرىدە ئوخلاۋاتاتتى، نەۋرىسى ھەسەن تايتاڭلاپ مېڭىپ كېلىپلا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مەيدىسىدە ئولتۇرۇپ سىيىپ قويدى، مەن ئۇنى كۆتۈرۈپ (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مەيدىسىدىن) ئېلىۋالاي دەپ يېقىنلاپ كېلىشىمگە، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئويغىنىپ كېتىپ:

- ھەي ئەنەس! يۇرىكىمنىڭ پارىسى بولغان ئوغلۇمنى قوي، كىم بۇنىڭغا ئازار بەرسە، ماڭا ئازار بەرگەن بولىدۇ. كىم ماڭا ئازار بەرسە، اللە تائالاغا ئازار بەرگەن بولىدۇ، - دېدى. ئاندىن سۇ كەلتۈرۈشكە بۇيرۇپ، سۈيدۈك تەگكەن يەرگە سۇنى تۆككەچ مۇنداق دېدى:

---

[1] ئەلبانى (361): ھەسەن ۋە سەھىھ - دېگەن.

[2] ئەلبانى (363): سەھىھ ۋە مەۋقۇف، - دېگەن.

ــ ئوغـۇل بالـنـنـڭ سـۈيدۈكـنگه سـۇ تۆكـۈلـدۇ، قـنـز بـالـنـنـڭكى يۇيۇلـدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 2627)

380 – عن أَبي الْيَمَانِ الْمِصْرِي قَالَ سَأَلْتُ الشَّافِعِيَّ عَنْ حَدِيثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرَشُّ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ وَيُغْسَلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ وَالْمَاءَانِ جَمِيعًا وَاحِدٌ قَالَ لِأَنَّ بَوْلَ الْغُلَامِ مِنْ الْمَاءِ وَالطِّينِ وَبَوْلَ الْجَارِيَةِ مِنْ اللَّحْمِ وَالدَّمِ ثُمَّ قَالَ لِي فَهِمْتَ أَوْ قَالَ لَقِنْتَ قَالَ قُلْتُ لَا قَالَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَمَّا خَلَقَ آدَمَ خُلِقَتْ حَوَّاءُ مِنْ ضِلْعِهِ الْقَصِيرِ فَصَارَ بَوْلُ الْغُلَامِ مِنْ الْمَاءِ وَالطِّينِ وَصَارَ بَوْلُ الْجَارِيَةِ مِنْ اللَّحْمِ وَالدَّمِ قَالَ قَالَ لِي فَهِمْتَ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ لِي نَفَعَكَ اللَّهُ بِهِ.

380 ـ ئەبۇ يەمانى مىسرىي مۇنداق دېگەن: مەن ئىمام شافىئىدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى تەگسە، سۇ سېپىلىدۇ. قىز بالىنىڭكى تەگسە، كىيىم يۇيۇلىدۇ» دېگەن ھەدىسى توغرۇلۇق سوراپ:

ــ ئەسلىدە ئىككىلىسى ئوخشاشلا سۇ تۇرسا؟ ـ دېسەم، ئۇ:

ــ چۈنكى، ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى لاي بىلەن سۇدىن چىققان، قىزنىڭكى گۆش بىلەن قاندىن چىققان، چۈشەندىڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ــ ياق، ـ دېسەم، ئۇ:

ــ الله ئادەم ئاتىنى ياراتقاندىن كېيىن، ئۇنىڭ قىسقا قوۋۇرغىسىدىن ھەۋۋا ئانىنى ياراتقان. شۇنىڭ ئۈچۈن، ئوغۇل بالىنىڭ سۈيدۈكى لاي بىلەن سۇدىن، قىز بالىنىڭ سۈيدۈكى قان بىلەن گۆشتىن چىققان بولىدۇ. ئەمدى چۈشەندىڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ــ ھەئە، ـ دېدىم. ئۇ:

ــ چۈشەنگىنىڭنى الله ساڭا پايدىلىق قىلسۇن، ـ دېدى.

(ئىبنى ماجە: 525)

[1] ھەيسەمى (1570): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە نافىئ ئەبۇ ھۇرمۇز ئىسمىلىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

381 – قَالَ أنس بَيْنَمَا نَحْنُ فِي الْمَسْجِدِ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَقَامَ يَبُولُ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَهْ مَهْ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُزْرِمُوهُ دَعُوهُ فَتَرَكُوهُ حَتَّى بَالَ ثُمَّ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَذَرِ إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالصَّلَاةِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ أَوْ كَمَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَأَمَرَ رَجُلًا مِنْ الْقَوْمِ فَجَاءَ بِدَلْوٍ مِنْ مَاءٍ فَشَنَّهُ عَلَيْهِ.

381 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەسجىدتە تۇراتتۇق. تۇيۇقسىز، بىر سەھرالىق ئادەم كېلىپ، ئۆرە تۇرغان پېتى مەسجىدنىڭ ئىچىگە سىيىشكە باشلىدى. ساھابىلەر ئۇنىڭغا:

ـ نېمە ئىش قىلىۋاتىسەن؟! ـ دەپ توۋلاشتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى تولۇق سىيگىلى قويۇڭلار! ـ دېدى. ساھابىلەر ئۇنىڭغا سىيىپ بولغىچە گەپ قىلمىدى. ئۇ سىيىپ بولغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى چاقىرىپ:

ـ شۇبھىسىزكى، بۇ مەسجىدلەرگە سىيىش، پاسكىنا قىلىش قەتئىي توغرا ئەمەس. مەسجىدلەر پەقەت الله تائالانى ئەسلەش، نامازئوقۇش، قۇرئان تىلاۋەت قىلىش ئۈچۈندۇر، ـ دېگەندىن كېيىن، ساھابىلەردىن بىرىنى سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى ۋە ئېلىپ كېلىنگەن بىر سوغا (چېلەك) سۇنى ھېلىقى سەھرالىق سىيگەن يەرگە تۆكتۈردى.

(مۇسلىم: 285)

382 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ دَخَلَ أَعْرَابِيٌّ الْمَسْجِدَ وَالنَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَالِسٌ فَصَلَّى فَلَمَّا فَرَغَ قَالَ اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا وَلَا تَرْحَمْ مَعَنَا أَحَدًا فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَقَدْ تَحَجَّرْتَ وَاسِعًا فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ بَالَ فِي الْمَسْجِدِ فَأَسْرَعَ إِلَيْهِ

النَّاسُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهْرِيقُوا عَلَيْهِ سَجْلًا مِنْ مَاءٍ أَوْ دَلْوًا مِنْ مَاءٍ ثُمَّ قَالَ إِنَّمَا بُعِثْتُمْ مُيَسِّرِينَ وَلَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ.

382 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر سەھرالىق ئەرەب مەسجىدكە كىرىپ نامراز ئوقۇدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەسجىدتە ئولتۇراتتى. ئۇ سەھرالىق نامازدىن پاراغ بولغاندىن كېيىن:

ـ ئى اللە! ماڭا ۋە مۇھەممەدكە رەھىم قىلغىن، بىز بىلەن بىرگە ھېچكىمگە رەھىم قىلما! ـ دەپ دۇئا قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا بۇرۇلۇپ قاراپ:

ـ اللە كەڭ قويۇۋەتكەننى سەن تارلاشتۇرىۋالدىڭ، ـ دېدى. كۆپ ئۆتمەي، ھېلىقى سەھرالىق مەسجىدنىڭ ئىچىگە سىيىۋەتتى، ساھابىلەر دەرھال ئۇنىڭ يېنىغا يېتىپ كېلىشتى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە:

ـ سىيىلگەن يەرگە يوغان بىر چىلەك سۇ تۆكۈڭلار! ـ دېدى. ئارقىدىنلا:

ـ سىلەر ئىشلارنى قىينىلاشتۇرۇشقا ئەمەس، بەلكى كىشىلەرگە ئاسانلىق تۇغدۇرۇپ بېرىشكە ئەۋەتىلدىڭلار، ـ دېدى[1].

(تىرمىزى: 147)

383 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَعْقِلِ بْنِ مُقَرِّنٍ ...قَالَ فِيهِ وَقَالَ يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُذُوا مَا بَالَ عَلَيْهِ مِنْ التُّرَابِ فَأَلْقُوهُ وَأَهْرِيقُوا عَلَى مَكَانِهِ مَاءً.

383 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەئقىل ئىبنى مۇقەررىندىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇقىرىقى ۋەقەدە مۇنداق دېگەن:

«سۈيدۇك چۈشكەن يەرنىڭ توپىسىنى ئېلىپ تاشلاڭلار، ئاندىن ئۇنىڭ ئۈستىگە سۇ تۆكۈڭلار!»[2]

---

[1] ئەلبانى (126): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (367): سەھىھ ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 380)

384 – **جُنْدُبٌ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ فَأَنَاخَ رَاحِلَتَهُ ثُمَّ عَقَلَهَا ثُمَّ دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا سَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى رَاحِلَتَهُ فَأَطْلَقَهَا ثُمَّ رَكِبَ ثُمَّ نَادَى اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي وَمُحَمَّدًا وَلَا تُشْرِكْ فِي رَحْمَتِنَا أَحَدًا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَقُولُونَ هُوَ أَضَلُّ أَمْ بَعِيرُهُ أَلَمْ تَسْمَعُوا إِلَى مَا قَالَ قَالُوا بَلَى.**

384 ـ جۇندۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: بىر سەھرالىق ئەرەب كېلىپ تۆگىسىنى چۆكتۈردى، ئۇنى باغلىغاندىن كېيىن، مەسجىدكە كىرىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ نامراز ئوقۇدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سالام بېرىپ، نامازدىن چىققاندىن كېيىن، ئۇ سەھرالىق تۆگىسىنى يېشىپ، مىنىپ بولۇپ:

ـ ئى اللە! ماڭا ۋە مۇھەممەدكە رەھمەت قىلساڭ ۋە بىزگە قىلغان رەھمىتىڭگە ھېچكىمنى قاتمىساڭ، ـ دەپ دۇئا قىلدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سىلەر بۇ ئادەمنى ئازغۇن دەمسىلەر ياكى تۆگىسىنىمۇ؟ ئېيتقان سۆزىنى ئاڭلىمايۋاتامسىلەر؟ ـ دەپ سوردى. ئەتراپتىكىلەر:

ـ ئەلۋەتتە ئاڭلاۋاتىمىز، ـ دېيىشتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4885)

385 – **حَدَّثَنِي يَحْيَى عَنْ مَالِك عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ قَالَ دَخَلَ أَعْرَابِيٌّ الْمَسْجِدَ فَكَشَفَ عَنْ فَرْجِهِ لِيَبُولَ فَصَاحَ النَّاسُ بِهِ حَتَّى عَلَا الصَّوْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتْرُكُوهُ فَتَرَكُوهُ فَبَالَ ثُمَّ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِذَنُوبٍ مِنْ مَاءٍ فَصُبَّ عَلَى ذَلِكَ الْمَكَانِ.**

385 ـ يەھيا ئىبنى سەئىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت

[1] ئەلبانى (1041): زەئىپ، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: بىر ئەئرابى مەسچىتكە كىرىپ سىيىش ئۇچۇن ئەۋرىتىنى ئاچقىلى تۇرغاندا، جامائەت ئۇنىڭغا ۋارقىراشقا باشلىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بولدى قىلىڭلار! ــ دېدى، شۇنداق بىلەن، جامائەت بېسىقىپ قالدى، ئۇ سەھرالىق خاتىرجەم سىيىۋالدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر چېلەك سۇ كەلتۈرۈپ سىيىلگەن يەرگە تۆكۈشكە بۇيرىدى. شۇنداق قىلىپ ئۇ جايغا سۇ تۆكۈلدى.

(مالىك: 144)

386 – **عن أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: فَقَالَتْ لها امرأة: إِنِّي امْرَأَةٌ أُطِيلُ ذَيْلِي وَأَمْشِي فِي الْمَكَانِ الْقَذِرِ فَقَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُطَهِّرُهُ مَا بَعْدَهُ.**

386 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئايال ئۇنىڭغا:

ــ مەن ئۇزۇن كۆينەك كىيىدىغان بىر ئايال، بەزىدە پاسكىنا يەرلەردىن ئۆتۈپ قالىمەن، ـ دېگەنىدى، ئۇممۇ سەلەمە مۇنداق دېدى:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كېيىنكى پاك يەرلەر ئۇنى پاكلايدۇ» دېگەنىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 383)

387 – **عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي عَبْدِ الْأَشْهَلِ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لَنَا طَرِيقًا إِلَى الْمَسْجِدِ مُنْتِنَةً فَكَيْفَ نَفْعَلُ إِذَا مُطِرْنَا قَالَ أَلَيْسَ بَعْدَهَا طَرِيقٌ هِيَ أَطْيَبُ مِنْهَا قَالَتْ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَهَذِهِ بِهَذِهِ.**

387 ـ بەنى ئەبدىل ئەشھەل جەمەتىدىن بىر ئايالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

[1] ئەلبانى (369): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! بىزنىڭ مەسچىتكە باربدىغان يولىمىزنى مەينەتچىلىك، سېسىقچىلىق بېسىپ كەتكەن، يامغۇر ياغقان ۋاقىتتا قانداق قىلىمىز؟ ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنىڭدىن كېيىن پاكىز يول يوقمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئەلۋەتتە بار، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، كېيىنكىسى ئالدىنقىسىنى (يەنى پاكىزى مەينىتىنى) تازىلايدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 384)

388 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا وَطِئَ أَحَدُكُمْ بِنَعْلِهِ الْأَذَى فَإِنَّ التُّرَابَ لَهُ طَهُورٌ.**

388 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر كەشىكلار بىلەن نىجاسەتكە دەسسەپ سالساقلار، ئۇنى تۇپراق پاكلايدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 385)

389 – **وفي رواية: قَالَ: إِذَا وَطِئَ الْأَذَى بِخُفَّيْهِ فَطَهُورُهُمَا التُّرَابُ.**

389 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېگەن:

«ئايىقى بىلەن نىجاسەتكە دەسسەۋالسا، ئۇنى تۇپراقتا سۈركىسە پاك بولىدۇ»[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 385)

390 – **عن ابن عباس قال: إذا مر ثوبك أو وطئت قذرا رطبا فاغسله، وإن**

---

[1] ئەلبانى (370): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (371): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (372): سەھىھ ـ دېگەن.

كان يابسا فلا عليك.

390 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىيىمىڭ ھۆل نىجاسەتكە تېگىپ قالسا ياكى ئۇنى دەسسەپ قالساڭ، ئۇنى يۇيۇۋەتكىن. ئەگەر ئۇ نىجاسەت قۇرۇق بولسا، يۇيۇشنىڭ كېرىكى يوق.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

391 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَغْسِلُ الْجَنَابَةَ مِنْ ثَوْبِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ وَإِنَّ بُقَعَ الْمَاءِ فِي ثَوْبِهِ.**

391 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىمىگە تېگىپ قالغان مەنىنى يۇياتتىم، كىيىمىدە سۇ (بىلەن يۇيغاندىن كېيىنكى مەنىنىڭ) ئىزناسى كۆرۈنۈپ تۇرسىمۇ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (ئۇ كىيىم بىلەن) نامازغا چىقىۋېرەتتى.

(بۇخارى: 229)

392 – **وفي رواية: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَغْسِلُ الْمَنِيَّ ثُمَّ يَخْرُجُ إِلَى الصَّلَاةِ فِي ذَلِكَ الثَّوْبِ وَأَنَا أَنْظُرُ إِلَى أَثَرِ الْغَسْلِ فِيهِ.**

392 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىيىمىدىكى مەنىنى يۇيۇۋېتىپ، شۇ كىيىمى بىلەن نامازغا چىقاتتى، ھالبۇكى، مەن يۇيۇلغان (مەنىنىڭ) ئىزناسىغا قاراپ قالاتتىم.

(مۇسلىم: 289)

393 – **عَنْ عَلْقَمَةَ وَالْأَسْوَدِ أَنَّ رَجُلًا نَزَلَ بِعَائِشَةَ فَأَصْبَحَ يَغْسِلُ ثَوْبَهُ فَقَالَتْ عَائِشَةُ إِنَّمَا كَانَ يُجْزِئُكَ إِنْ رَأَيْتَهُ أَنْ تَغْسِلَ مَكَانَهُ فَإِنْ لَمْ تَرَ نَضَحْتَ حَوْلَهُ وَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَفْرُكُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَرْكًا فَيُصَلِّي فِيهِ.**

393 ـ ئەلقەمە ۋە ئەسۋەد ئىككىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ:

بىر كىشى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭكىدە مېھمان بولۇپ قونۇپ قالدى. ئەتىسى ئەتىگەندە، ئۇ كىيىمىنى يۇيۇۋاتاتتى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېدى:

ـ ئەگەر (ئېھتىلام بولۇپ قالغان تەقدىردە مەنىي) تەگكەن يەرنى ئېنىق كۆرسەڭ، پەقەت شۇ ئورۇننىلا يۇيساڭ بولىدۇ. ئەگەر كۆرمىسەڭ، شۇنىڭ چۆرىسىگە سۇ سەپسەڭ كۇپايە. رەسۇلۇللاھنىڭ كىيىمىدىكى قۇرۇپ قالغان مەنىينى قاتتىق ئۇۋۇلىۋېتەتتىم. ئاندىن ئۇ، شۇ كىيىم بىلەن ناماز ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 288)

394 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شِهَابٍ الْخَوْلَانِيِّ قَالَ كُنْتُ نَازِلًا عَلَى عَائِشَةَ فَاحْتَلَمْتُ فِي ثَوْبَيَّ فَغَمَسْتُهُمَا فِي الْمَاءِ فَرَأَتْنِي جَارِيَةٌ لِعَائِشَةَ فَأَخْبَرَتْهَا فَبَعَثَتْ إِلَيَّ عَائِشَةُ فَقَالَتْ مَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ بِثَوْبَيْكَ قَالَ قُلْتُ رَأَيْتُ مَا يَرَى النَّائِمُ فِي مَنَامِهِ قَالَتْ هَلْ رَأَيْتَ فِيهِمَا شَيْئًا قُلْتُ لَا قَالَتْ فَلَوْ رَأَيْتَ شَيْئًا غَسَلْتَهُ لَقَدْ رَأَيْتُنِي وَإِنِّي لَأَحُكُّهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَابِسًا بِظُفُرِي.

394 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى شىھاب خەۋلانىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىگە چۈشكەنىدىم. ئىككى كىيىم بىلەن يېتىپ ئېھتىلام بولۇپ قالدىم. مېنىڭ كىيىملىرىمنى سۇغا چىلىغىنىمنى كۆرۈپ قالغان دېدەك ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا خەۋەر قىلىپتۇ. ئائىشە ئۇ قىزنى ئەۋەتىپ، مېنى چاقىرتتى ۋە:

ـ ئىككى كىيىمىڭنى نېمە قىلدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئۇخلىغان، ئېھتىلام بولۇپ قاپتىمەن، ـ دېگەنىدىم، ئۇ:

ـ كىيىملىرىڭدە بىر نەرسە كۆردۈڭمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ياق، ـ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ كىيىمىڭدە بىر نەرسە كۆرگەن تەقدىردە شۇنىلا يۇيۇۋەتسەڭ

بولىدۇ، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىمىدىكى قۇرۇپ قالغان مەنىنى تىرنىقىم بىلەن تاتىلاپ چىقىرىۋېتەتتىم، - دېدى.

(مۇسلىم: 290)

395 – **عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ أَنَّهُ كَانَ عِنْدَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَاحْتَلَمَ بنحوه.**

395 - ھەمام ئىبنى ھارىستىنمۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىدە بىرسىنىڭ ئېھتىلام بولۇپ قالغانلىقى ھەققىدە يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش بىر ۋەقە رىۋايەت قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 371)

396 – **عَنْ هَمَّامِ بْنِ الْحَارِثِ قَالَ ضَافَ عَائِشَةَ ضَيْفٌ فَأَمَرَتْ لَهُ بِمِلْحَفَةٍ صَفْرَاءَ فَنَامَ فِيهَا فَاحْتَلَمَ فَاسْتَحْيَا أَنْ يُرْسِلَ بِهَا وَبِهَا أَثَرُ الِاحْتِلَامِ فَغَمَسَهَا فِي الْمَاءِ ثُمَّ أَرْسَلَ بِهَا فَقَالَتْ عَائِشَةُ لِمَ أَفْسَدَ عَلَيْنَا ثَوْبَنَا إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَفْرُكَهُ بِأَصَابِعِهِ وَرُبَّمَا فَرَكْتُهُ مِنْ ثَوْبِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَصَابِعِي.**

396 - ھەمام ئىبنى ھارىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىگە مېھمان كەلگەن ئىدى. خىزمەتچىسىنى مېھمانغا بىر پارچە سېرىق يېپىنچىنى ئەكىرىپ بېرىشكە بۇيرىدى. ئۇ مېھمان ئۇخلاپ ئېھتىلام بولۇپ قالدى. ئېھتىلامنىڭ داغلىرىدىن خىجىل بولغان مېھمان يېپىنچىنى سۇدا يۇيۇپ قايتۇرۇپ بەردى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا بۇنى كۆرۈپ:

- يېپىنچىنى نېمىشقا بۇزۇۋەتكەندۇ؟ قولى بىلەن ئۇۋۇلىۋەتكەن بولسا بولاتتى ئەمەسمۇ؟ مەنمۇ بەزىدە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىيىملىرىنى (يەنى كىيىمىدىكى مەنىنى) قولۇم

[1] ئەلبانى (357): سەھىھ - دېگەن.

بىلەن ئۇۋلىۋېتىتتىم، - دېدى[1].

(تىرمىزى: 116)

397 – عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَاطِبٍ أَنَّهُ اعْتَمَرَ مَعَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ فِي رَكْبٍ فِيهِمْ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ وَأَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ عَرَّسَ بِبَعْضِ الطَّرِيقِ قَرِيبًا مِنْ بَعْضِ الْمِيَاهِ فَاحْتَلَمَ عُمَرُ وَقَدْ كَادَ أَنْ يُصْبِحَ فَلَمْ يَجِدْ مَعَ الرَّكْبِ مَاءً فَرَكِبَ حَتَّى جَاءَ الْمَاءَ فَجَعَلَ يَغْسِلُ مَا رَأَى مِنْ ذَلِكَ الْاحْتِلَامِ حَتَّى أَسْفَرَ فَقَالَ لَهُ عَمْرُو بْنُ الْعَاصِ أَصْبَحْتَ وَمَعَنَا ثِيَابٌ فَدَعْ ثَوْبَكَ يُغْسَلُ فَقَالَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَاعَجَبًا لَكَ يَا عَمْرُو بْنَ الْعَاصِ لَئِنْ كُنْتَ تَجِدُ ثِيَابًا أَفَكُلُّ النَّاسِ يَجِدُ ثِيَابًا وَاللَّهِ لَوْ فَعَلْتُهَا لَكَانَتْ سُنَّةً بَلْ أَغْسِلُ مَا رَأَيْتُ وَأَنْضِحُ مَا لَمْ أَرَ.

397 - يەھيا ئىبنى ئابدۇرراھمان ئىبنى ھاتىب ئۆزىنىڭ ئۆمەر ۋە ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇم قاتارلىق ساھابىلەر بىلەن بىللە ئۆمرە قىلىش ئۈچۈن يولغا چىققانلىقىنى رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: شۇ چاغدا ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يولنىڭ سۈغا يېقىن بىر يېرىدە يېتىپ ئۇخلاپ تاڭ ئاتاي دېگەندە ئېھتىلام بولۇپ قالغانىدى. ئۇ سەپەرداشلىرىدا سۇ بولمىغانلىقى ئۈچۈن، سۇ بار يەرگىچە ئاتلىق بېرىپ، ئېھتىلامنىڭ شالتىقىنى يۇيۇپ كەلدى، ئاڭغىچە تاڭ خېلى يورۇپ كەتتى. ئەمر ئىبنى ئاس ئۇنىڭغا:

ــ تاڭ ئاتتى، بىزدە ئارتۇق كىيىم بار، كىيىمىڭنى يۇغلى بېرىۋەت! - دېدى. ئۆمەر ئىبنى خەتتاب:

ــ ئەي ئەمر ئىبنى ئاس! قىزىق گەپ قىلىدىكەنسەن. سەندە بولغان بىلەن، ھەممە ئادەمدە ئارتۇق كىيىم بولامدۇ؟ ئەگەر مەن ئۇنداق قىلسام، بۇ سۈننەتكە ئايلىنىپ قالىدۇ. شۇڭا مەن كۆرگەن شالتاقنى يۇيىمەن، كۆرمىگەن يەرگە سۇ سېپىمەن، - دېدى.

(مالىك: 116)

[1] ئەلبانى (101): سەھىھ - دېگەن.

398 – **قالَ ابْنُ عَبَّاسٍ الْمَنِيُّ بِمَنْزِلَةِ الْمُخَاطِ فَأَمِطْهُ عَنْكَ وَلَوْ بِإِذْخِرَةٍ.**

398 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: مەنىنىڭ ھۆكمى ماڭقىنىڭ ئورنىدا (يەنى پاك) بولۇپ، يۇمسىمۇ بولىدۇ. ئەمما ئۇنى كىيمىدىن (ياغاچ بىلەن بولسىمۇ) قىرىپ چىقىرىۋەتكەن ياخشى[1].

(تىرمىزى: 117)

399 ــ **عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ جَاءَتِ امْرَأَةٌ النَّبِيَّ – صلى الله عليه وسلم – فَقَالَتْ أَرَأَيْتَ إِحْدَانَا تَحِيضُ فِي الثَّوْبِ كَيْفَ تَصْنَعُ قَالَ: «تَحُتُّهُ، ثُمَّ تَقْرُصُهُ بِالْمَاءِ، وَتَنْضَحُهُ وَتُصَلِّي فِيهِ».**

399 ـ ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئايال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىرىمىزنىڭ كىيىمىگە ھەيزنىڭ قېنى تېگىپ كەتسە، قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ئاۋۋال ئۇنى ئۇۋۇلاپ، ئاندىن (قان يۇققان يەرنى) سۇدا تاتىلاپ يۇيۇۋېتىپ، (قان يۇقمىغان يەرلەرگە) سۇ سېپىۋېتىپ، نامازئوقۇساڭلار بولىدۇ،ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 227)

400 – **وفي رواية: تَنْظُرُ فَإِنْ رَأَتْ فِيهِ دَمًا فَلْتَقْرُصْهُ بِشَيْءٍ مِنْ مَاءٍ وَلْتَنْضَحْ مَا لَمْ تَرَ وَلْتُصَلِّ فِيهِ.**

400 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «قاراپ باقسۇن. كىيمىدە قان كۆرسە، ئۇنى سۇدا تاتىلاپ يۇيۇۋەتسۇن. كىيمىدە قان كۆرۈنمىسە، سۇ سېپىۋېتىپ ئاندىن نامازئوقۇسا بولىدۇ» دېدى[2].

---

[1] ئەلبانى (102): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (346): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 360)

401 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ إِحْدَانَا تَحِيضُ ثُمَّ تَقْتَرِصُ الدَّمَ مِنْ ثَوْبِهَا عِنْدَ طُهْرِهَا فَتَغْسِلُهُ وَتَنْضَحُ عَلَى سَائِرِهِ ثُمَّ تُصَلِّي فِيهِ.

401 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىرىمىز ھەيز كۆرۈپ، كىيىمگە قان تېگىپ كەتسە، پاك بولغاندىن كېيىن، قانىنى يۇيۇپ، قان تەگمىگەن يەرلەرگە سۇ سېپىۋېتىپ، ئاندىن ئاشۇ كىيىمدە نامراز ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 308)

402 – قَالَتْ عَائِشَةُ مَا كَانَ لِإِحْدَانَا إِلَّا ثَوْبٌ وَاحِدٌ تَحِيضُ فِيهِ فَإِذَا أَصَابَهُ شَيْءٌ مِنْ دَمٍ قَالَتْ بِرِيقِهَا فَقَصَعَتْهُ بِظُفْرِهَا.

402 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىزنىڭ پەقەت بىر تاللا كىيىمىمىز بار ئىدى، ئادەت كۆرگەندە ئۇنىڭغا قان تېگىپ كەتسە، ئۇنىڭغا تۈكۈرۈپ، تىرنىقىمىز بىلەن ئۇۋۇلىۋېتەتتۇق.

(بۇخارى: 312)

403 – عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا عَنْ الْحَائِضِ يُصِيبُ ثَوْبَهَا الدَّمُ قَالَتْ تَغْسِلُهُ فَإِنْ لَمْ يَذْهَبْ أَثَرُهُ فَلْتُغَيِّرْهُ بِشَيْءٍ مِنْ صُفْرَةٍ.

403 ـ مۇئازە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كىيىمگە قان تېگىپ قالغان ھەيزدار ئايال توغرۇلۇق سورىدىم، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـ ئۇنى يۇسۇن. ئەگەر دېغى قېلىپ قالسا، رەڭگىنى بىرەر سېرىق نەرسە بىلەن ئۆزگەرتىۋەتسۇن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 357)

404 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيتُ فِي

[1] ئەلبانى (344): سەھىھ ـ دېگەن.

الشِّعَارِ الْوَاحِدِ وَأَنَا طَامِثٌ أَوْ حَائِضٌ فَإِنْ أَصَابَهُ مِنِّي شَيْءٌ غَسَلَ مَكَانَهُ وَلَمْ يَعْدُهُ وَصَلَّى فِيهِ.

404ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەيزدار ھالىتىمدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر تۆشەكتە بىللە ياتاتتۇق، ئۇنىڭ (كېيىمگە) مېنىڭ ھەيز قېنىمدىن بىرەر نەرسە يۇقۇپ قالسا، يۇقۇپ قالغان يەرنىلا يۇيۇۋېتىپ ئاندىن شۇ كىيىم بىلەن نامراز ئوقۇيتتى[1].

(نەسائى: 284)

405 – **عن أُمَّ قَيْسٍ بِنْتَ مِحْصَنٍ: أَنَّهَا سَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ دَمِ الْحَيْضِ يُصِيبُ الثَّوْبَ قَالَ حُكِّيهِ بِضِلَعٍ وَاغْسِلِيهِ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ.**

405 ـ ئۇممۇ قەيس بىنتى مېھسەن رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن كېيىمگە يۇقۇپ قالغان ھەيزنىڭ قېنى توغرىسىدا سورىغانىدىم، ئۇ جاۋابەن:

ـ ئۇنى قوينىڭ قوۋۇرغا سۆڭكى بىلەن قىرىپ چىقىرىۋېتىپ، ئاندىن سۇ ۋە سىدر[2] بىلەن يۇغىن! ـ دېدى[3].

(نەسائى: 292)

406 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا شَرِبَ الْكَلْبُ فِي إِنَاءِ أَحَدِكُمْ فَلْيَغْسِلْهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ.**

406 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىت سۇ ئىچكەن قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇۋېتىپ ئىشلەتسەڭلار بولىدۇ»[4].

(نەسائى: 63)

---

[1] ئەلبانى (273): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] سىدر دېگەن ياۋا چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇنۇنىڭ ئورنىدا ئىشلىتىلگەن.

[3] ئەلبانى (281): سەھىھ ـ دېگەن.

[4] ئەلبانى (62): سەھىھ ـ دېگەن.

407 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَهُورُ إِنَاءِ أَحَدِكُمْ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ أَنْ يَغْسِلَهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أُولَاهُنَّ بِالتُّرَابِ.

407 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىت يالاپ قويغان قاچا يەتتە قېتىم يۇيۇش بىلەن پاكىزلىنىدۇ، بۇ يەتتە قېتىمنىڭ بىرىنچى قېتىمدا توپا بىلەن يۇيۇش كېرەك».

(مۇسلىم: 279)

408 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ السَّابِعَةُ بِالتُّرَابِ.

408 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىت يالاپ قويغان قاچىنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار، يەتتىنچى قېتىمى توپا بىلەن بولسۇن»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 73)

409 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ يُغْسَلُ الْإِنَاءُ إِذَا وَلَغَ فِيهِ الْكَلْبُ سَبْعَ مَرَّاتٍ أُولَاهُنَّ أَوْ أُخْرَاهُنَّ بِالتُّرَابِ وَإِذَا وَلَغَتْ فِيهِ الْهِرَّةُ غُسِلَ مَرَّةً.

409 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىت يالاپ قويغان قاچا يەتتە قېتىم (بىرىنچى قېتىملىقى ياكى ئاخىرقى قېتىملىقى توپا بىلەن)، مۇشۇك يالاپ قويغان قاچا بىر قېتىم يۇيۇلىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 91)

---

[1] ئەلبانى (66): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (79): سەھىھ ـ دېگەن.

410 – عَنْ ابْنِ الْمُغَفَّلِ قَالَ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَتْلِ الْكِلَابِ ثُمَّ قَالَ مَا بَالُهُمْ وَبَالُ الْكِلَابِ ثُمَّ رَخَّصَ فِي كَلْبِ الصَّيْدِ وَكَلْبِ الْغَنَمِ وَقَالَ إِذَا وَلَغَ الْكَلْبُ فِي الْإِنَاءِ فَاغْسِلُوهُ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَعَفِّرُوهُ الثَّامِنَةَ فِي التُّرَابِ.

410 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىتلارنى ئۆلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلدى (ئاندىن ئىت بېقىشتىن چەكلەپ):

«ئۇلار بىلەن ئىتلارنىڭ نېمە ئىشى بار؟!» دېدى. ئاندىن ئوۋچى ۋە پادىچىنىڭ ئىت بېقىشىغا رۇخسەت قىلدى. يەنە مۇنداق دەپ كۆرسەتتى:

«ئىت قاچىنى يالاپ قويسا، ئۇنى يەتتە قېتىم يۇيۇڭلار، سەككىزىنچى قېتىم توپا بىلەن سۈرتۈپ يۇيۇڭلار». يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، قويچى، ئوۋچى ۋە باغۋەننىڭ ئىت بېقىشىغا رۇخسەت قىلغان.

(مۇسلىم: 280)

411 – حَمْزَةُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كَانَتْ الْكِلَابُ تَبُولُ وَتُقْبِلُ وَتُدْبِرُ فِي الْمَسْجِدِ فِي زَمَانِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَكُونُوا يَرُشُّونَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ.

411 ـ ھەمزە ئىبنى ئابدۇللاھ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا ئىتلار مەسچىتكە كىرىپ ـ چىقىپ تۇراتتى، بەزىدە سىيىپمۇ قوياتتى. ساھابىلەر ئۇنىڭ سۈيدىكىگە سۇ چېچىپ تازىلىمايتتى.

(بۇخارى: 174)

412 –ولأبي داود نحوه وفيه: كَانَتْ الْكِلَابُ تَبُولُ وَتُقْبِلُ وَتُدْبِرُ فِي الْمَسْجِدِ...

412 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئىتلار مەسچىتكە

كىرىپ ـ چىقىپ تۇراتتى، بەزىدە سىيىپمۇ قويىاتتى[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 382)

413 – **عَنْ كَبْشَةَ بِنْتِ كَعْبِ بْنِ مَالِكٍ وَكَانَتْ عِنْدَ ابْنِ أَبِي قَتَادَةَ أَنَّ أَبَا قَتَادَةَ دَخَلَ عَلَيْهَا قَالَتْ فَسَكَبْتُ لَهُ وَضُوءًا قَالَتْ فَجَاءَتْ هِرَّةٌ تَشْرَبُ فَأَصْغَى لَهَا الْإِنَاءَ حَتَّى شَرِبَتْ قَالَتْ كَبْشَةُ فَرَآنِي أَنْظُرُ إِلَيْهِ فَقَالَ أَتَعْجَبِينَ يَا بِنْتَ أَخِي فَقُلْتُ نَعَمْ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّهَا لَيْسَتْ بِنَجَسٍ إِنَّمَا هِيَ مِنْ الطَّوَّافِينَ عَلَيْكُمْ أَوْ الطَّوَّافَاتِ.**

413 ـ ئەبۇ قەتادەنىڭ ئوغلىنىڭ ئايالى كەبشە بىنتى كەئىب ئىبنى مالىكنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ قەتادە قېشىمغا كىرگەندى، مەن ئۇنىڭغا تاھارەت ئۈچۈن سۇ قويۇپ بەردىم. مۇشۇك كېلىپ تاھارەت سۇيىنى ئىچكىلى تۇرىۋىدى، ئۇ قاچىنى سىڭايان قىلىپ بەردى، مۇشۇك ئىچىپ قاندى. ئۇ مېنىڭ قاراپ تۇرغانلىقىمنى كۆرۈپ:

ـ ھەيران قالدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېدىم. ئۇ:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مۇشۇك پاسكىنا ئەمەس، ئۇ سىلەرنى زىيارەت قىلىپ تۇرىدىغان ھايۋانلاردىن» دېگەنىدى، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 92)

414 – **عن عائشة بنحوه، وقالت: وقد رأيت رسول الله يتوضأ بفضلها. رواه أبو داود.**"76".

414 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇكتىن ئاشقان سۇ بىلەن

[1] ئەلبانى (368): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (80): سەھىھ ـ دېگەن.

تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، ـ دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 76)

415 – **عن عائشة قالت: كان النبي يمر به الهر فيصغي له الإناء فيشرب منه فيتوضأ بفضله. للأوسط والبزار.**

415 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىدىن مۇشۇك ئۆتسە، قاچىنى ئۇنىڭغا سىڭايان قىلىپ بېرەتتى ۋە ئۇنىڭدىن ئاشقان سۇدا تاھارەت ئالاتتى[2].

(«ئەلئەۋسەت»؛ بەززار)

416 – **عَنْ مَيْمُونَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنْ فَأْرَةٍ سَقَطَتْ فِي سَمْنٍ فَقَالَ أَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا ، فَاطْرَحُوهُ وَكُلُوا سَمْنَكُمْ.**

416 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سېرىق مايغا چۈشۈپ كەتكەن چاشقان توغرۇلۇق سورالغاندى، ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ چاشقانىنى ۋە چۆرىسىدىكى ياغلارنى ئېلىۋېتىپ، قالغىنىنى يېيىشكە بولىدۇ.

(بۇخارى: 235)

417 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وَقَعَتْ الْفَأْرَةُ فِي السَّمْنِ فَإِنْ كَانَ جَامِدًا فَأَلْقُوهَا وَمَا حَوْلَهَا وَإِنْ كَانَ مَائِعًا فَلَا تَقْرَبُوهُ.**

417 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ئەلبانى (69): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1085): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«ئەگەر چاشقان چۈشۈپ كەتكەن سېرىق مايې تۇڭ (يەنى قاتقان) بولسا، چاشقانىنى ۋە ئۇنىڭ چۆرىسىنى ئېلىۋېتىڭلار، ئەگەر سۇيۇق بولسا، ئۇنىڭغا يېقىن كەلمەڭلار»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3842)

418 – **عن أبي الدرداء: أن رجلا أتى النبي فقال: الفأرة تقع في الإدام، فقال: ألقها عنك ثم اغرف بكفيك ثلاث غرفات، ثم كله. للكبير بضعف.**

418 ـ ئەبۇ دەردانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ نان بىلەن يېيىلىدىغان تاتلىق ـ تۇرۇمغا چاشقان چۈشۈپ كەتسە، قانداق قىلىمىز؟ ـ دەپ سورىغانىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ چاشقانىنى ۋە چاشقان چۈشكەن يېرىدىن ئۈچ ئوچۇمنى ئېلىۋېتىپ، قالغان يېرىنى يەڭلار! ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

419 ــ **عن ابن عمر، رفعه: فإن كان مائعا؟ قال: انتفعوا به. للأوسط.**

419 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىشىچە:

ــ چاشقان چۈشكەن نەرسە سۇيۇق بولسىچۇ؟ ـ دەپ سورالغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇنىڭدىن پايدىلىنىڭلار! ـ دېگەن[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

420 – **عن أنس، رضي الله عنه: «أن النبي صلى الله عليه وسلم سئل عن**

---

[1] ئەلبانى (827): شاز ھەدىس، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1591): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇسلىمە ئىبنى ئەلى خەشەنى ئىسىملىك ھەدىسى ئىنتايىن زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1592): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇلجابباربن ئىبنى ئۆمەر ئىسىملىك بىرى بار. مۇھەممەد ئىبنى سەئىد ئۇنىڭ ئافرىقىدا ياشىغان ۋە ئىشەنچلىك ئادەم ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

عجين وقع فيه قطرات دم، فنهى رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أكله».

420 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەپ رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەمدىن قان تېمىپ كەتكەن خېمىر توغرۇلۇق سورالغاندى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم ئۇنى يېيىشتىن توستى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

421 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِغُلَامٍ وَهُوَ يَسْلُخُ شَاةً فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَنَحَّ حَتَّى أُرِيَكَ فَأَدْخَلَ يَدَهُ بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ فَدَحَسَ بِهَا حَتَّى تَوَارَتْ إِلَى الْإِبطِ ثُمَّ مَضَى فَصَلَّى لِلنَّاسِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

421 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بايان قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسسەللەم قوي سويۇۋاتقان بىر بالىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

ــ نېرى تۇر، مەن ساڭا كۆرسىتىپ قويايلا! ــ دەپ، قولىنى گۆش بىلەن تېرىنىڭ ئارىلىقىدىن قولتۇقىغىچە تىقىپ، تېرىنى سويدى. ئاندىن شۇ پېتى (يەنى قولىنى يۇماستىن) بېرىپ كىشىلەرگە نامراز ئوقۇپ بەردى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 185)

422 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا دُبِغَ الْإِهَابُ فَقَدْ طَهُرَ.

422 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

---

[1] ھەيسەمى (1593): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سۆزۈەيد ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، دۇھەيم ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئۇ، خېلى كۆپ ھەدىسنى رىۋايەت قىلىشتا خاتالىق ئۆتكۈزگەن. لېكىن ھۆشەيم ئۇنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (170): سەھىھ ـ دېگەن.

ۋەسەللەمنىڭ: «ئۆلۈپ قالغان مالنىڭ تېرىسى ئاشلانسا، پاك بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم.

(مۇسلىم: 366)

423 – عَنْ يَزِيدَ بْنِ أَبِي حَبِيبٍ أَنَّ أَبَا الْخَيْرِ حَدَّثَهُ قَالَ رَأَيْتُ عَلَى ابْنِ وَعْلَةَ السَّبَإِيِّ فَرْوًا فَمَسِسْتُهُ فَقَالَ مَا لَكَ تَمَسُّهُ قَدْ سَأَلْتُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قُلْتُ إِنَّا نَكُونُ بِالْمَغْرِبِ وَمَعَنَا الْبَرْبَرُ وَالْمَجُوسُ نُؤْتَى بِالْكَبْشِ قَدْ ذَبَحُوهُ وَنَحْنُ لَا نَأْكُلُ ذَبَائِحَهُمْ وَيَأْتُونَا بِالسِّقَاءِ يَجْعَلُونَ فِيهِ الْوَدَكَ فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ قَدْ سَأَلْنَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ دِبَاغُهُ طَهُورُهُ.

423 ـ يەزىد ئىبنى ئەبۇ ھەببىتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇلخەير مۇنداق دېگەن: مەن ئىبنى ۋەئىلەنىڭ ئۇچىسىدىكى جۇۋىنى كۆرۈپ، سىلاپ باقسام، ئۇ ماڭا:

ـ بۇنى سىلاپ قالدىڭ، مەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببباستىن بۇ مەسىلە ھەققىدە سوراپ: ”بىز مەغرىبتە بەر ـ بەر ۋە ئاتەشپەرەسىلەر بىلەن بىرلىكتە ياشايمىز، ئۇلار بوغۇزلىغان قوچقارلارنىڭ گۆشى كېلىدۇ، بىز ئۇلار بوغۇزلىغان مالالارنىڭ گۆشىنى يېمەيمىز. ئۇلار بىزگە تۇلۇملىرىنىڭ ئىچىگە سېرىق ماي قاچىلاپ ئېلىپ كېلىدۇ“ دېگەنىدىم، ئىبنى ئاببباس مۇنداق جاۋاب بەردى: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ توغرۇلۇق سورىساق: «تېرىلەر ئاشلانسا پاك بولىدۇ» دېگەنىدى.

(مۇسلىم: 366)

424 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّمَا إِهَابٍ دُبِغَ فَقَدْ طَهُرَ.

424 ـ ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق ئۆلگەن نەرسىنىڭ تېرىسى ئاشلانسا، مۇھەققەق پاك

بولىدۇ»[1].

(نەسائى: 4241)

425 – **عن عبد الله ابْنَ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَخْبَرَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِشَاةٍ مَيِّتَةٍ فَقَالَ هَلَّا اسْتَمْتَعْتُمْ بِإِهَابِهَا قَالُوا إِنَّهَا مَيِّتَةٌ قَالَ إِنَّمَا حَرُمَ أَكْلُهَا.**

425 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆلۈپ قالغان بىر قوينىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ يېنىدىكىلەردىن:

ــ نېمىشقا بۇنىڭ تېرىسىدىن پايدىلانمىدىڭلار؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ـ بۇ ئۆزى ئۆلۈپ قالغان ھايۋان ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئۇنى يېيىشلا ھارام قىلىنىدى (يەنى تېرىسىدىن پايدىلىنىش ھارام قىلىنغىنى يوق)، ـ دېدى.

(بۇخارى: 5531)

426 – **عن ابْنَ عَبَّاسٍ يَقُولُ مَاتَتْ شَاةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِأَهْلِهَا أَلَا نَزَعْتُمْ جِلْدَهَا ثُمَّ دَبَغْتُمُوهُ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهِ.**

426 ـ ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قوي ئۆلگەندى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ قوينىڭ ئىگىلىرىگە:

«ئۇنىڭ تېرىسىنى چىقىرىۋېلىپ، ئاشلاپ پايدىلانمامسىلەر؟!» دېدى[2].

(تىرمىزى: 1727)

---

[1] ئەلبانى (3955): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1411): سەھىھ ـ دېگەن.

427 ــ عَنْ الزُّهْرِيِّ بِهَذَا الْحَدِيثِ لَمْ يَذْكُرْ مَيْمُونَةَ قَالَ فَقَالَ أَلَا انْتَفَعْتُمْ بِإِهَابِهَا ثُمَّ ذَكَرَ مَعْنَاهُ لَمْ يَذْكُرْ الدِّبَاغَ.

427 ـ زۆھرىدىن قىلىنغان رىۋايەتتە يۇقىرىقىغا ئوخشاشلا: «ئۇنىڭ تېرىسىدىن پايدىلانمامسىلەر؟» دېيىلگەن، ئەمما ئاشلاش مەسىلىسى تىلغا ئېلىنمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4120)

428 ــ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ أَنْ يُسْتَمْتَعَ بِجُلُودِ الْمَيْتَةِ إِذَا دُبِغَتْ.

428 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆلگەن مالنىڭ تېرىسىنى ئاشلاپ پايدىلىنىشقا بۇيرىغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 4124)

429 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ جُلُودِ الْمَيْتَةِ فَقَالَ دِبَاغُهَا ذَكَاتُهَا.

429 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئۆزى ئۆلگەن ھايۋانلار توغرىسىدا پەتىۋا سورالغاندى: «ئۇنى ئاشلىساڭلار پاكلىنىدۇ»[3] دەپ جاۋاپ بەردى.

(نەسائى: 4245)

430 – عن عَبْد اللَّهِ بْن عُكَيْمٍ أَخْبَرَهُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَتَبَ إِلَى جُهَيْنَةَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِشَهْرٍ أَنْ لَا تَنْتَفِعُوا مِنْ الْمَيْتَةِ بِإِهَابٍ وَلَا عَصَبٍ.

430 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇكەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

[1] ئەلبانى (3470): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (890): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (3959): سەھىھ ـ دېگەن.

قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆزىنىڭ ۋاپاتىدىن بىر ئاي بۇرۇن جۇمھەينە قەبىلىسىگە: «ئۆلگەن مالنىڭ تېرىسىنىمۇ، پەيلىرىنىمۇ ئىشلەتمەڭلار!» دەپ خەت يازغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4128)

431–عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُكَيْمٍ أَنَّهُ قَالَ أَتَانَا كِتَابُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبْلَ وَفَاتِهِ بِشَهْرَيْنِ.

431 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇكەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يازغان خېتى بىزگە ئۇنىڭ ۋاپاتىدىن ئىككى ئاي بۇرۇن يېتىپ كەلدى[2].

(تىرمىزى: 1729)

432 – عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ بْنِ أُسَامَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ جُلُودِ السِّبَاعِ.

432 ـ ئەبۇ مەلىھ ئىبنى ئۇسامە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ تېرىسىنى ئىشلىتىشتىن توستى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 4132)

433 – عَنْ الْحَسَنِ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَرَادَ أَنْ يَنْهَى عَنْ مُتْعَةِ الْحَجِّ فَقَالَ لَهُ أُبَيٌّ لَيْسَ ذَاكَ لَكَ قَدْ تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَنْهَنَا عَنْ ذَلِكَ فَأَضْرَبَ عَنْ ذَلِكَ عُمَرُ وَأَرَادَ أَنْ يَنْهَى عَنْ حُلَلِ الْحِبَرَةِ لِأَنَّهَا تُصْبَغُ بِالْبَوْلِ فَقَالَ لَهُ أُبَيٌّ لَيْسَ ذَلِكَ لَكَ قَدْ لَبِسَهُنَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَبِسْنَاهُنَّ فِي عَهْدِهِ.

433 ـ ھەسەندىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ

[1] ئەلبانى (3476): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (1413): سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (3480): سەھىھ ـ دېگەن.

ئەنھۇ ھەج تەمەتتۇ[1] دىن چەكلىمەكچى بولغانىدى، ئۇبەي ئۇنىڭغا:

ـ سېنىڭ ئۇنى چەكلەش ھوقۇقۇڭ يوق، بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن تەمەتتۇ ھەججى قىلغانىدۇق، ئۇ بىزنى توسمىغانىدى، ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، ئۆمەر ھەج تەمەتتۇدىن توسماي، (يەمەندە ئىشلىنىدىغان) يوللۇق رەختتىن تىكىلگەن تونلارنى كىيىشنى چەكلىمەكچى بولدى. چۈنكى (ئۆمەرگە يېتىشچە) ئۇ رەختنى يوللۇق قىلىپ بوياشتا سۈيدۇكىمۇ ئىستېمال قىلىنىدىكەن[2].

ئۇبەي ئۇنىڭغا:

ـ ئۇنى توساشقا ھوقۇقۇڭ يوق، چۈنكى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى كىيگەن، ئۇنىڭ زامانىدا بىزمۇ كىيگەن ئىدۇق، ـ دېدى[3].

(ئەھمەد: 20776)

434 – **عن عامر بن سعد، عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «طهروا أفنيتكم، فإن اليهود لا تطهر أفنيتها.**

434 ـ سەئىد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ئىشىك ئالدىڭلارنى پاكىز تۇتۇڭلار، چۈنكى يەھۇدىيلار ئىشىك ئالدى ۋە مەھەللىلىرىنى پاكىز تۇتمايدۇ» دېگەن[4].

---

[1] ھەج تەمەتتۇ ــ ئالدى بىلەن ئۆمرىگە ئېھرام باغلاپ، ئۆمرە ھەجنىڭ پائالىيەتلىرىنى تۈگىتىپ بولغاندىن كېيىن، ئېھرامدىن چىقىپ، ھەج مەۋسۈمى يېتىپ كەلگىچە، ئېھرامدا چەكلەنگەن ئىشلاردىن بەھرىمەن بولىدىغان، ھەج مەۋسۈمى يېتىپ كەلگەندە، ھەجگە قايتا ئېھرام باغلايدىغان ھەجنى كۆرسىتىدۇ. شۇڭا بۇ ھەج «بەھرىمەن بولۇش ھەجى» دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

[2] بۇ ئەينى چاغدا تارقالغان بىر خەۋەر بولۇپ، راست-يالغانلىقى ئېنىقلانمىغان. بۇنداق بىر خەۋەرگە ئاساسلىنىپ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام دەۋرىدىن تارتىپ داۋام قىلىپ كەلگەن بىر ئىشنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشقا بولمايدۇ، بۇنداق قىلىش دىنىمىزنىڭ «ھۆكۈم تۈرغۇزۇشتا شەك ۋە گۇمانغا تايىنىشقا بولمايدۇ» دەيدىغان پرىنسىپىغمۇ تۇپتىن زىت، دېمەكچى. ئەمما راستىن سۈيدۇك ئىشلىتىلىدىغان بولسا ئۇنى يۇماي تۇرۇپ ئىشلىتىشكە بولمايدىغانلىقى ئېنىق.

[3] ھەيسەمى (1576): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەسەن (راۋىي) بۇ ھەدىسنى ئۆمەردىنمۇ ئاڭلىمىغان، ئاتىسى ئەلىدىنمۇ ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

[4] ھەيسەمى (1583): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

(«ئەلئەۋسەت»)

435 ــ **عن ابن عباس قال: كنت ردف النبي على حمار يقال له يعفور، فعرقت فأمرني رسول الله أن أغتسل.**

435 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن يەئفۇر ئىسىملىك ئېشەككە مىنىۋالغانىدىم، ئىسسىقتىن بەكمۇ تەرلەپ كەتتىم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى غۇسلى[1] قىلىشقا بۇيرىدى[2].

(«ئەلكەبىر»: 12648)

436 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَامِلَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ وَلُعَابُهُ يَسِيلُ عَلَيْهِ.**

436 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەلىنىڭ ئوغلى ھۈسەينىنى دۈمبىسىگە ھاپاش قىلىپ كۆتۈرۈۋالغانلىقىنى ۋە ھۈسەينىنىڭ شۆلگىيىنىڭ ئۇنىڭ گەجگىسىگە ئېقىپ كېتىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم[3].

(ئىبنى ماجە: 658)

---

[1] يەنى ئېشەكنىڭ جىسمى نىجىس، سەن تەرلەش ئارقىلىق جىسمىڭغا ئېشەكنىڭ جىسمىدىن نىجاسەت يۇقتۇرىۋالدىڭ، شۇڭا ئۇنى يۇۋېتىشىڭ كېرەك.

[2] ھەيسەمى (1588): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە زەھھاك ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ئۇنىڭ ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئەبۇ زۇرئە ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (536): سەھىھ ـ دېگەن.

هاجەت ئادا قىلىش

437 – عن أَبُي مُوسَى إِنِّي كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ فَأَرَادَ أَنْ يَبُولَ فَأَتَى دَمِثًا فِي أَصْلِ جِدَارٍ فَبَالَ ثُمَّ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَبُولَ فَلْيَرْتَدْ لِبَوْلِهِ مَوْضِعًا.

437 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كېتىۋاتاتتىم. ئۇنىڭ كىچىك تەرتى كېلىپ، بىر تامنىڭ تۈۋىگە باردى ۋە يۇمشاق يەرگە سىيدى. ھاجەتتىن كېيىن مۇنداق دېدى: «ئەگەر كىچىك تەرەت قىلماقچى بولساڭلار، سۈيدۈك چاچرىمايدىغان يەرنى ئىزدەڭلار»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 3)

438 – عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا ذَهَبَ الْمَذْهَبَ أَبْعَدَ.

438 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت سۇندۇرۇش ئۈچۈن يىراق يەرگە باراتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 1)

439 – عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ الْبَرَازَ

[1] ئەلبانى (1): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (1): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

انْطَلَقَ حَتَّى لَا يَرَاهُ أَحَدٌ.

439 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەت قىلىش ئۈچۈن سىرتقا چىقماقچى بولسا، ھېچكىم كۆرمەيدىغان يەرگىچە باراتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2)

440 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اتَّقُوا اللَّعَّانَيْنِ قَالُوا وَمَا اللَّعَّانَانِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ.

440 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلىرىگە:

ــ سىلەر لەنەتكە سەۋەب بولىدىغان ئىككى تۈرلۈك كىشىنىڭ قىلىقىدىن ساقلىنىڭلار! ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئۇلار قايسىلار؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئادەملەر ماڭىدىغان يولغا ياكى ئۇلار سايىدايدىغان يەرگە تەرەت قىلغۇچى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 269)

441 – عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَةَ الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ وَالظِّلِّ.

441 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەلئۇنلۇققا ئېلىپ بارىدىغان ئۈچ ئىشتىن ساقلىنىڭلار، ئۇلار بولسا: سۇ ئاقىدىغان يەرلەرگە، يولنىڭ ئوتتۇرىسىغا ۋە كىشىلەر

[1] ئەلبانى (2): سەھىھ ـ دېگەن.

سايىدايىدىغان ئورۇنلارغا چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلىشتۇر»[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 26)

442–عَنْ حُذَيْفَةَ بن أُسَيْدٍ، أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ فِي طُرُقِهِمْ وَجَبَتْ عَلَيْهِ لَعْنَتُهُمْ.

442 ـ ھۇزەيفە ئىبنى ئۇسەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى مۇسۇلمانلارنىڭ ماڭىدىغان يوللىرىنى مەينەت قىلىش ۋە بۇزۇش ئارقىلىق مۇسۇلمانلارغا ئەزىيەت بەرسە، ئۇ كىشىگە ئۇلارنىڭ لەنەت قىلىشى ھەقلىق بولىدۇ»[2].

(«ئەلكەبىر»)

443 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَرْجِسَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى أَنْ يُبَالَ فِي الْجُحْرِ قَالُوا لِقَتَادَةَ مَا يُكْرَهُ مِنْ الْبَوْلِ فِي الْجُحْرِ قَالَ كَانَ يُقَالُ إِنَّهَا مَسَاكِنُ الْجِنِّ.

443 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سەرجىس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇششاق جانىۋارلارنىڭ تۆشۈكلىرىگە سىيىشتىن توستى. كىشىلەر قەتادەدىن جانىۋارلارنىڭ تۆشۈكلىرگە سىيىشنىڭ نېمە ئۈچۈن ياخشى ئەمەسلىكى توغرىسىدا سورىغاندا، ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ چۈنكى ئۇ تۆشۈكلەر جىنلارنىڭ ياشايدىغان ئۇۋۇلىرى دەپ قارىلىدىكەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 29)

444 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يَبُولَنَّ

[1] ئەلبانى (21): ھەسەن، ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (1001): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (8): زەئىپ، ـ دېگەن.

أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِّهِ فَإِنَّ عَامَّةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

444 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«يۇيۇنۇنىدىغان يەرگە سىيىمەڭلار، چۈنكى شەيتانىنىڭ بارلىق ۋەسۋەسىسى شۇ يەردىن تارقىلىدۇ»[1].

(نەسائى: 36)

445 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُغَفَّلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَبُولَنَّ أَحَدُكُمْ فِي مُسْتَحَمِّهِ ثُمَّ يَغْتَسِلُ فِيهِ قَالَ أَحْمَدُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ فِيهِ فَإِنَّ عَامَّةَ الْوَسْوَاسِ مِنْهُ.

445 ـ ئابدۇللا ئىبنى مۇغەففەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «غۇسلى قىلىدىغان يەرگە سىيىمەڭلار». ئەھمەد مۇنداق دېدى: سىيگەندىن كېيىن شۇ يەردە تاھارەت ئالىدۇ، ئاندىن پۈتۈن ۋەسۋەسە شۇنىڭدىن بولىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 27)

446 – قَالَ أَبُو عَبْد اللَّهِ بْن مَاجَةَ سَمِعْتُ مُحَمَّدَ بْنَ يَزِيدَ يَقُولُ سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ مُحَمَّدٍ الطَّنَافِسِيَّ يَقُولُ إِنَّمَا هَذَا فِي الْحَفِيرَةِ فَأَمَّا الْيَوْمَ فَلَا فَمُغْتَسَلَاتُهُمْ الْجِصُّ وَالصَّارُوجُ وَالْقِيرُ فَإِذَا بَالَ فَأَرْسَلَ عَلَيْهِ الْمَاءَ لَا بَأْسَ بِهِ.

446 ـ ئەبۇ ئابدۇللاھ ئىبنى ماجە مۇنداق دېگەن: مەن مۇھەممەد ئىبنى يەزىدتىن ئەلى ئىبنى مۇھەممەد تەنافىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم: بۇ ھۆكۈم پەقەت يەرگە كولانغان ئازگاللار ھەققىدە بولۇپ، بۈگۈنكى كۈندە ئادەملەرنىڭ يۇيۇنىدىغان يەرلىرى گەچ، بېتون ۋە مومغا ئوخشاش ماتېرىياللاردىن ياسالغان

[1] ئەلبانى (35): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (22): سەھىھ ـ دېگەن.

بولغاچقا، سىيىپ بولۇپ سۇ ئېقىتىۋەتسە بولىدۇ.
(ئىبنى ماجە: 304)

447 – **عَنْ أُمَيْمَةَ بِنْتِ رُقَيْقَةَ قَالَتْ كَانَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدَحٌ مِنْ عَيْدَانٍ يَبُولُ فِيهِ وَيَضَعُهُ تَحْتَ السَّرِيرِ.**
447 ـ ئۇمەيمە بىنتى رۇقەيقە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىچىك تەرەت قىلىدىغان بىر ياغاچ قاچىسى بار ئىدى، ئۇنى كارىۋاتنىڭ ئاستىغا قويۇپ قويىاتتى[1].
(نەسائى: 32)

448 – **عن عبد الله ابن يزيد عن رسول الله قال: لا ينقع بول في طست في البيت فإن الملائكة لا تدخل بيتا فيه بول مقنع.**
448ـ ئابدۇللاھ ئىبنى يەزىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ئۆينىڭ ئىچىدە (قاچىدا) سۈيدۈك ساقلانمايدۇ، چۈنكى سۈيدۈك تۇرغان ئۆيگە پەرىشتە كىرمەيدۇ»[2].
(«ئەلئەۋسەت»)

449 – **عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا أَتَيْتُمْ الْغَائِطَ فَلَا تَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ وَلَا تَسْتَدْبِرُوهَا وَلَكِنْ شَرِّقُوا أَوْ غَرِّبُوا قَالَ أَبُو أَيُّوبَ فَقَدِمْنَا الشَّأْمَ فَوَجَدْنَا مَرَاحِيضَ بُنِيَتْ قِبَلَ الْقِبْلَةِ فَنَنْحَرِفُ وَنَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى.**
449 ـ ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«ھاجەتخانىغا كىرسەڭلار، ئالدىڭلارنى ۋە ئارقاڭلارنى قىبلىگە

[1] ئەلبانى (32): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ھەيسەمى (999): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

قىلماڭلار، بەلكى ئوڭ ۋە سول تەرىپىڭلارنى قىلىڭلار».

ئەبۇ ئەييۇب مۇنداق دېگەن: بىز شامغا بارساق، ھاجەتخانىلار قىبلىگە قارىتىپ سېلىنغان ئىكەن. بىز يانچىلاپ ئولتۇراتتۇق، ئاندىن اللە تائالادىن مەغپىرەت تىلەيتتۇق.

(بۇخارى: 394)

450 ــ **عن أبي أَيُّوبَ الْأَنْصَارِيَّ صَاحِبَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ بِمِصْرَ يَقُولُ وَاللَّهِ مَا أَدْرِي كَيْفَ أَصْنَعُ بِهَذِهِ الْكَرَابِيسِ وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ أَوْ الْبَوْلَ فَلَا يَسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا بِفَرْجِهِ.**

450 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىسى ئەبۇ ئەييۇب ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مىسىردا تۇرۇۋاتقان ۋاقتىدا مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بۇ ئۆيدىكى ھاجەتخانىلارنى قانداق قىلىشىمنى بىلمەيمەن؟ ھالبۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھاجەتخانىغا كىرگەندە ئالدى ـ ئارقاڭلارنى قىبلىگە قىلماڭلار!» دېگەنىدى.

(مالىك: 453)

451 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ بِمَنْزِلَةِ الْوَالِدِ أُعَلِّمُكُمْ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْغَائِطَ فَلَا يَسْتَقْبِلْ الْقِبْلَةَ وَلَا يَسْتَدْبِرْهَا وَلَا يَسْتَطِبْ بِيَمِينِهِ وَكَانَ يَأْمُرُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ وَيَنْهَى عَنْ الرَّوْثِ وَالرِّمَّةِ.**

451 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ھەقىقەتەن مەن سىلەرگە دادىڭ ئورنىدا تەلىم بېرىمەن. ھاجەتخانىغا كىرگەندە قىبلىگە ئالدى ۋە كەينىڭلارنى قىلماڭلار، ئەۋرىتىڭلارنى ئوڭ قولۇڭلار بىلەن تازىلىماڭلار» دەيتتى ۋە تازىلىقتا ئۈچ تال چالما ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتى، تېزەك، چىرىپ كەتكەن

ئۇستىخان قاتارلىقلارنى ئىشلىتىشتىن توساتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 8)

452 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: من لم يستقبل القبلة ولم يستدبرها في الغائط كتبت له حسنة، ومحي عنه سيئة. رواه الطبراني في الأوسط".**

452 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى قىبلىگە ئالدىنىمۇ، كەينىنىمۇ قىلمىسا، ئۇنىڭغا بىر ياخشىلىقنىڭ ساۋابى يېزىلىدۇ، بىر يامانلىقنىڭ گۇناھى ئۆچۈرۈلىدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

453 – **عَنْ مَرْوَانَ الْأَصْفَرِ قَالَ رَأَيْتُ ابْنَ عُمَرَ أَنَاخَ رَاحِلَتَهُ مُسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةِ ثُمَّ جَلَسَ يَبُولُ إِلَيْهَا فَقُلْتُ يَا أَبَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَلَيْسَ قَدْ نُهِيَ عَنْ هَذَا قَالَ بَلَى إِنَّمَا نُهِيَ عَنْ ذَلِكَ فِي الْفَضَاءِ فَإِذَا كَانَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ شَيْءٌ يَسْتُرُكَ فَلَا بَأْسَ.**

453 ـ مەرۋان ئەسفەرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ تۆگىسىنى چۆكتۈرۈپ قويۇپ، قىبلە تەرەپكە قاراپ ئولتۇرۇپ سىيگەنلىكىنى كۆرۈپ:

ــ ئى ئەبۇ ئابدۇررراھمان! بىز بۇنداق قىلىشتىن چەكلەنگەن ئەمەسمىدۇق؟! ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ــ ئەلۋەتتە، ئۇنداق قىلىش پەقەت ئوچۇقچىلىق ۋە تۇزلىكى يەردە چەكلەنگەن، ئەمما قىبلە بىلەن ئارىمىزنى توسۇپ تۇرىدىغان بىرەر

[1] ئەلبانى (6): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1014): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازى ۋە ئۇستازىنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. لېكىن ئۇ ئىككىسىمۇ ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

نەرسە بولسا، ھېچقىسى يوق، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 11)

454 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ ارْتَقَيْتُ فَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَعْضِ حَاجَتِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشَّأْمِحَدَّثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ الْمُنْذِرِ قَالَ حَدَّثَنَا أَنَسُ بْنُ عِيَاضٍ عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى بْنِ حَبَّانَ عَنْ وَاسِعِ بْنِ حَبَّانَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ ارْتَقَيْتُ فَوْقَ ظَهْرِ بَيْتِ حَفْصَةَ لِبَعْضِ حَاجَتِي فَرَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْضِي حَاجَتَهُ مُسْتَدْبِرَ الْقِبْلَةِ مُسْتَقْبِلَ الشَّأْمِ.

454 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن بىر ئىش ئۈچۈن ھەفسەنىڭ ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىگە چىققانىدىم، شۇ ئارىدا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قىبلىگە ئارقىسىنى، شام تەرەپكە ئالدىنى قىلىپ تەرەت سۇندۇرىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم.

(بۇخارى: 148)

455 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ ذُكِرَ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمٌ يَكْرَهُونَ أَنْ يَسْتَقْبِلُوا بِفُرُوجِهِمْ الْقِبْلَةَ فَقَالَ أُرَاهُمْ قَدْ فَعَلُوهَا اسْتَقْبِلُوا بِمَقْعَدَتِي الْقِبْلَةَ.

455 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۇزۇرىدا (ئۆيلىرىدە) تەرەت سۇندۇرغاندا قىبلە تەرەپكە ئالدىنى قىلىشنى يامان كۆرىدىغان ئادەملەر توغرىسىدا سۆز قىلىنغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى:

ــ قارىغاندا ئۇلار شۇنداق قىلغاندەك تۇرىدۇ، (ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ خاتالاشقانلىقىنى ۋە بۇنداق قىلىشنىڭ توغرىلىقىنى بىلسۇن ئۈچۈن) سىلەر مەن ئىشلىتىدىغان خالانىڭ ئالدىنى قىبلە تەرەپكە

[1] ئەلبانى (8): ھەسەن، ـ دېگەن.

قارىتىڭلار[1].

(ئىبنى ماجه: 324)

456 – عَنْ أَبِي وَائِلٍ قَالَ كَانَ أَبُو مُوسَى يُشَدِّدُ فِي الْبَوْلِ وَيَبُولُ فِي قَارُورَةٍ وَيَقُولُ إِنَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا أَصَابَ جِلْدَ أَحَدِهِمْ بَوْلٌ قَرَضَهُ بِالْمَقَارِيضِ فَقَالَ حُذَيْفَةُ لَوَدِدْتُ أَنَّ صَاحِبَكُمْ لَا يُشَدِّدُ هَذَا التَّشْدِيدَ فَلَقَدْ رَأَيْتُنِي أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَتَمَاشَى فَأَتَى سُبَاطَةَ خَلْفَ حَائِطٍ فَقَامَ كَمَا يَقُومُ أَحَدُكُمْ فَبَالَ فَانْتَبَذْتُ مِنْهُ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَجِئْتُ فَقُمْتُ عِنْدَ عَقِبِهِ حَتَّى فَرَغَ.

456 ـ ئەبۇ ۋائىلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سۆيدۈك توغرىسىدا قاتتىق ئېھتىيات قىلىپ، شېشىنىڭ ئىچىگە سىيەتتى ۋە تەكىتلەپ:

ــ ئىسرائىل ئەۋلاتلىرىدىن بىرەرسىنىڭ تېرىسىگە سۆيدۈك تېگىپ قالسا، شۇ ئورۇننى قاچىلار بىلەن كېسەتتى، ـ دەيتتى. ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى:

ـ ئەلۋەتتە، بۇ سۆھبەتدىشىڭلارنىڭ بۇنداق چىڭ تۇرىۋالماسلىقىنى ياقتۇرىمەن. چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە مېڭىپ كېتىۋېتىپ، بىر تامنىڭ ئارقىسىدىكى ئەخلەت تۆكىدىغان يەرگە كەلگەندە، ئۇنىڭ خۇددى بىرىڭلارەكلا ئۆرە تۇرۇپ سىيگەنلىكىنى كۆرگەنىدىم. مەن ئۇنىڭدىن يىراق تۇرسام، ئۇ ماڭا يېقىن تۇرۇشقا ئىشارەت قىلدى. مەن كېلىپ، ئۇ سىيىپ بولغىچە ئارقىسىدا تۇرۇپ تۇردۇم.

(مۇسلىم: 273)

457 – **عن عمر قال:رآني النبي وأنا أبول قائما فقال: يا عمر لا تبل قائما فما بلت قائما بعد.**

[1] ئەلبانى (68): زەئىپ، ـ دېگەن.

457 ـ ئـۆمـەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇنـاڭ مۇنـداق دېگەنلـكـى رىـۋايەت قـىلـىنـىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنـاڭ ئـۆرە تـۇرۇپ سـىيـۇاتقانلـقـمـنى كـۆرۈپ:

ـ ھەي ئۆمـەر، ئۆرە تۇرۇپ سـىيـمـگـىن! ـ دېـدى. شـۇنـڭدىن كـېـيـىن، مـەن ئۆرە تۇرۇپ سـىيـىـپ باقـمـدىم.

(تـىرمـىزى: 12)

458 – **وله قال عمر ما بلت قائما منذ أسلمت. هما للترمزي.**

458 ـ ئـۆمـەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇنـاڭ مۇنـداق دېگەنلـكـى رىـۋايەت قـىلـىنـىدۇ: مـەن مۇسۇلمـان بولغاندىن بېرى ئۆرە تۇرۇپ سـىيـمـدىم[1].

(تـىرمـىزى: 12)

459 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ إِنَّ مِنْ الْجَفَاءِ أَنْ تَبُولَ وَأَنْتَ قَائِمٌ.**

459 ـ ئابدۇللا ئىبنـى مەسـئۇد رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇنـاڭ: ئـۆرە تـۇرۇپ سـىيـش ئەخلاقسـزلـقتۇر، ـ دېگەنلـكى رىۋايەت قـىلـىنـىدۇ.

(تـىرمـىزى رىۋايەت قـىلغان)

460 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَنْ حَدَّثَكُمْ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَبُولُ قَائِمًا فَلَا تُصَدِّقُوهُ مَا كَانَ يَبُولُ إِلَّا قَاعِدًا.**

460 ـ ئائىشـە رەزىيەللاھـۇ ئەنھانـاڭ مۇنـداق دېگەنلـكـى رىـۋايەت قـىلـىنـىدۇ: كـىمـكـى سـىلـەرگـە: "رەسـۇلۇللاھ سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسەللەم ئۆرە تـۇرۇپ سـىيـگەن" دېسـە، ئۇنـڭغـا ئىشـەنمـەڭلار، چـۈنكى ئـۇ ھەمـىشـە ئولتـۇرۇپ سـىيـەتتى[2].

(تـىرمـىزى: 12)

---

[1] ئەلبانى (2): زەئىـپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (11): ئائىشـە رەزىيەللاھۇ ئەنھانـاڭ ھەدىسى سەھـىھ، ـ دېگەن.

461 – عَنِ ابْنِ سِيرِينَ قَالَ: بَيْنَا سَعْدٌ يَبُولُ قَائِمًا، إِذِ اتَّكَأَ فَمَاتَ، قَتَلَتْهُ الْجِنُّ، فَقَالُوا: نَحْنُ قَتَلْنَا سَيِّدَ الْخَزْرَجِ سَعْدَ بن عُبَادَةَ رَمَيْنَاهُ بِسَهْمَيْنِ فَلَمْ نُخْطِئْ فُؤَادَهُ.

461 ـ ئىبنى سىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەئد ئۆرە تۇرۇپ سىيىۋاتاتتى، تۇيۇقسىز يۆلىنىپ قالدى ۋە جېنى چىقىپ كەتتى. ئۇنى جىنلار ئۆلتۈرۈپ قويغانىدى. جىنلار: ”بىز خەزرەجنىڭ باشلىقى سەئد ئىبنى ئۇبادەنى ئۆلتۈردۇق. ئىككى تال ئوق ئېتىپ دەل يۈرىكىگە تەگكۈزدۇق“ دېيىشتى[1].

(«ئەلكەبىر»)

462 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ خَلْفَهُ فَأَسَرَّ إِلَيَّ حَدِيثًا لَا أُحَدِّثُ بِهِ أَحَدًا مِنْ النَّاسِ وَكَانَ أَحَبَّ مَا اسْتَتَرَ بِهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِحَاجَتِهِ هَدَفٌ أَوْ حَائِشُ نَخْلٍ قَالَ ابْنُ أَسْمَاءَ فِي حَدِيثِهِ يَعْنِي حَائِطَ نَخْلٍ.

462 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى جەئفەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئارقىسىغا مىندۈرۈۋېلىپ، مەخپىي بىر گەپنى ئېيتىپ بەردى. مەن ئۇ گەپنى ھېچ كىشىگە ئېيتمايمەن. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئېگىز دۆڭ ياكى خورمىلىق باغنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ تاھارەت سۇندۇرۇشنى بەكمۇ ياخشى كۆرەتتى.

(مۇسلىم: 342)

463 – عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَسَنَةَ قَالَ انْطَلَقْتُ أَنَا وَعَمْرُو بْنُ الْعَاصِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَخَرَجَ وَمَعَهُ دَرَقَةٌ ثُمَّ اسْتَتَرَ بِهَا ثُمَّ بَالَ فَقُلْنَا انْظُرُوا إِلَيْهِ يَبُولُ كَمَا تَبُولُ الْمَرْأَةُ فَسَمِعَ ذَلِكَ فَقَالَ أَلَمْ تَعْلَمُوا مَا لَقِيَ صَاحِبُ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانُوا إِذَا أَصَابَهُمْ الْبَوْلُ قَطَعُوا مَا أَصَابَهُ الْبَوْلُ مِنْهُمْ فَنَهَاهُمْ فَعُذِّبَ فِي قَبْرِهِ.

[1] ھەيسەمى (1017): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىبنى سىرىن سەئد ئىبنى ئۇبادە بىلەن زامانداش ئەمەس، ـ دېگەن.

463 ـ ئابدۇررازاق مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەمر ئىبنى ئاس ئىككىنچى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا بارغان ئىدۇق، ئۇ ئۆيىدىن چىقتى. قولىدا قالقان بار ئىدى، بىر ئازدىن كېيىن، ئۇ قالقانىنى دالىدا قىلىپ سىيگەنىدى، بىز:

ـ ئۇنىڭغا قاراڭلار، خۇددى ئايالىلاردەك سىيىۋاتىدۇ، ـ دېيىشتۇق.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ گەپنى ئاڭلاپ مۇنداق دېدى:

ـ ئىسرائىل ئەۋلاتلىرىدىن بىرى تارتقان ئازابنى بىلمەمسىلەر؟ ئۇلارنىڭ (شەرئىتىدە) بىرەر يېرىگە سۈيدۈك تېگىپ قالسا، شۇ سۈيدۈك تەگكەن يەرنى كېسىپ تاشلاش كېرەك ئىدى، ھېلىقى ئادەم ئۇلارنى (بۇنداق قىلىشتىن) توسقان ئىدى، ئۇ (بەنى ئىسرائىلنى سۈيدۈكتىن ئېھتىيات قىلىشتىن توسقانلىقى ئۈچۈن) قەبرىسىدە ئازاب تارتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 22)

464 – **عَنْ أَبِي مُوسَى فِي هَذَا الْحَدِيثِ قَالَ جِلْدِ أَحَدِهِمْ.**

464 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنغان ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن:

«ئۇلاردىن بىرەرسىنىڭ تېرىسىگە سۈيدۈك تەگسە، شۇ يەرنى كېسەتتى»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 22)

465 – **عَنْ أَبِي مُوسَى عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَسَدِ أَحَدِهِمْ.**

465 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

«ئۇلاردىن بىرەرسىنىڭ جەسىدىگە سۈيدۈك تەگسە...»[3] دەپ

---

[1] ئەلبانى (16): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (17): سەھىھ. ئەمما مەۋقۇف، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (6): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس بايان قىلىنغان.
(ئەبۇ داۋۇد: 22)

466 – عن أبي سَعِيدٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَخْرُجُ الرَّجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَتِهِمَا يَتَحَدَّثَانِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ.

466 ـ ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئىككى ئادەم ھاجەتخانىغا چىقىپ، ئەۋرەتلىرىنى ئېچىپ، بىر ـ بىرى بىلەن پاراڭلاشقاچ تەرەت قىلمىسۇن، چۈنكى ئۇلۇغ الله بۇنداق قىلقىنى بەك يامان كۆرىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 15)

467 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ حَاجَةً لَا يَرْفَعُ ثَوْبَهُ حَتَّى يَدْنُوَ مِنْ الْأَرْضِ.

467 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق بايان قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجىتىنى ئادا قىلماقچى بولسا، تولۇق ئولتۇرۇپ بولمىغىچە كىيىمىنى كۆتۈرمەيتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 14)

468 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ اكْتَحَلَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَكَلَ فَمَا تَخَلَّلَ فَلْيَلْفِظْ وَمَا لَاكَ بِلِسَانِهِ فَلْيَبْتَلِعْ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ وَمَنْ أَتَى الْغَائِطَ فَلْيَسْتَتِرْ فَإِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا أَنْ يَجْمَعَ كَثِيبًا مِنْ رَمْلٍ

[1] ئەلبانى (4): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (11): سەھىھ، ـ دېگەن.

فَلْيَسْتَدْبِرْهُ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَلْعَبُ بِمَقَاعِدِ بَنِي آدَمَ مَنْ فَعَلَ فَقَدْ أَحْسَنَ وَمَنْ لَا فَلَا حَرَجَ.

468 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۈرمە تارتماقچى بولغانلار تاق تارتسۇن، كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. كىمكى ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. (ئىستىنجا ئۈچۈن) چالما تۇتۇدىغانلار تاق تۇتسۇن. كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. كىمكى ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. تاماق يېگەنلەر چىشىنىڭ ئارىلىقىغا كىرىۋالغان قالدۇقلارنى بىر نەرسە بىلەن كوچىلاپ چىقارغان بولسا تۈكۈرۈۋەتسۇن، تىلى بىلەن چىقارغان بولسا يۇتۇۋەتسۇن. كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ. ئۇنداق قىلالمىسا، گۇناھ يوق. تاھارەت سۇندۇرماقچى بولغانلار ئۆزىنى دالدىغا ئالسۇن، ئەگەر دالدا قىلىشقا بىر نەرسە تاپالمىسا، قۇم دۆۋىلەپ ئۇ تەرەپكە ئارقىسىنى قىلسۇن، چۈنكى شەيتان ئادەم بالىلىرىنىڭ ئەۋرەتلىرى بىلەن ئويناشىدۇ، كىمكى شۇنداق قىلسا، ياخشى قىلغان بولىدۇ، ئۇنداق قىلمىغان كىشىگە گۇناھ يوق»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 35)

469 – عَنِ ابْنِ عُمَرَ ، قَالَ:كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَذْهَبُ لِحَاجَتِهِ إِلَى الْمَغْمَسِ، قَالَ نَافِعٌ: نَحْوَ مِيلَيْنِ مِنْ مَكَّةَ.

469 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەت قىلىش ئۈچۈن مەغمەسكىچە (مەككىدىن ئىككى چاقىرىم يىراقلىقتىكى ئورۇن) باراتتى[2].

(«ئەلكەبىر»؛ مەۋسىلى)

[1] ئەلبانى (9): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (993): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىك ۋە سەھىھ ھەدىس ئەھلىدىندۇر، ـ دېگەن.

470 – عن أبي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يتبوأ لبوله كما يتبوأ لمنزله.

470 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇنـىڭ مۇنـداق دېگەنلىكـى رىۋايەت قىلىنـىدۇ: پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم كـىچـىك تەرەت قىلمـاقچى بولسـا، خـۇددى چۈشـكۈن قىلىـش ئۈچـۈن ئـورۇن تەييارلىغاندەك، ئۆزىگە يەر تەييارلايتتى[1].

((«ئەلئەۋسەت»)

471 – عن رجل من بني مُدْلِجٍ، قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي، يَقُولُ:"جَاءَ سُرَاقَةُ بن مَالِكِ بن جُعْشُمٍ مِنْ عِنْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: عَلَّمَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَذَا وَكَذَا، فَقَالَ رَجُلٌ كَالْمُسْتَهْزِئِ: أَمَا عَلَّمَكُمْ كَيْفَ تَخْرُونَ؟ قَالَ: بَلَى، وَالَّذِي بَعَثَهُ بِالْحَقِّ، أَمَرَنَا أَنْ نَتَوَكَّلَ عَلَى الْيُسْرَى، وَأَنْ نَنْصِبَ الْيُمْنَى".

471 ـ بەنى مـۇدلەج قەبىلىسـىدىن بىـر ئـادەم دادىسـىنىڭ مۇنـداق دېگەنلىكـىنـى ريـۋايەت قىلىـدۇ: سـۇراقە ئىبنـى مالـىك پەيغەمـبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىدىن كېلىپ:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىـزگە مۇنـداق، مۇنـداق ئىشلارنى ئۆگەتتى، ـ دېگەنىدى. بىر ئادەم زاڭلىـق قىلغاندەك:

ـ ئۇ سىلەرگە قانـداق تەرەت قىلىدىغانلىقىڭلارنى ئۆگەتمىدىمۇ؟ ـ دېدى. سۇراقە ئىبنى مالىك:

ـ ئۇنى ھەق پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زاتنىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، ئەلۋەتتە ئۆگەتتى. ئۇ بىزنى سول پۇتىمىزغا تايىنىپ، ئوڭ پۇتىمىزنى تىكلەپ ئولتۇرۇشقا بۇيرىدى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[2].

(«ئەلكەبىر»: 6605)

---

[1] ھەيسەمى (996): بـۇ ھەدىسـنى تەبەرانـى رىـۋايەت قىلغـان بولـۇپ، سـەنەدىدە يەھيـا ئىبنـى ئۇبەيـد ۋە ئۇنىـڭ ئاتىسـى بـار. مەن ئـۇ ئىككىسـىنىڭ تەرجىمىھـالىنى تاپالمـىدىم. قالغـان راۋىيلـىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسـەمى (1020): بـۇ ھەدىسـنى تەبەرانـى رىـۋايەت قىلغـان بولـۇپ، سـەنەدىدە ئىسـمى ئاتالمىغـان بىرى بار، ـ دېگەن.

472 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ، قَالَ:"اتَّقُوا الْبَوْلَ، فَإِنَّهُ أَوَّلُ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ فِي الْقَبْرِ".

472 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۈيدۇكتىن ئېھتىيات قىلىڭلار، چۈنكى قەبرىدە بەندىدىن ئالدى بىلەن شۇنىڭ ھېسابى ئېلىنىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 7605)

473 – عَنْ وَاثِلَةَ بن الأَسْقَعِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ أَهْرَقْتُ الْمَاءَ، وَلَكِنْ لِيَقُلْ أَبُولُ.

473 ـ ۋاسىلە ئىبنى ئەسقەئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «سۇ تۆكمەن دېمەي، سىيمەن دەڭلار!»[2]

(«ئەلكەبىر»)

474 – عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ نَزَعَ خَاتَمَهُ.

474 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، ئۈزۈكىنى چىقىرىۋېتەتتى[3].

(تىرمىزى: 1746)

475 ــ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ وَضَعَ

---

[1] ھەيسەمى (1034): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1040): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەنبەسە ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەنبەسە ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (292): زەئىپ، ـ دېگەن.

خَاتَمَهُ.

475 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، ئۈزۈكىنى سىرتتا قويۇپ قوياتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 19)

476 – **عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ صُهَيْبٍ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ الْخَلَاءَ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ تَابَعَهُ ابْنُ عَرْعَرَةَ عَنْ شُعْبَةَ وَقَالَ غُنْدَرٌ عَنْ شُعْبَةَ إِذَا أَتَى الْخَلَاءَ وَقَالَ مُوسَى عَنْ حَمَّادٍ إِذَا دَخَلَ وَقَالَ سَعِيدُ بْنُ زَيْدٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْخُلَ.**

476 ـ ئابدۇلئەزىز ئىبنى سۇھەيبىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە:

«ئى اللە! ئەركەك ۋە چىشى جىن ـ شەيتانلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن ساڭا سېغىنىمەن» دەيتتى.

477 – **وقال سعيد ابن زيد حدثنا عبد العزيز إذا أراد أن يدخل.**

477 ـ سەئىد ئىبنى زەيد مۇنداق دېگەن: ئابدۇلئەزىز بىرگە يۇقىرىقى ھەدىسنى مۇنداق سۆزلەپ بەردى: ئۇ ھاجەتخانىغا كىرمەكچى بولغاندا...

(بۇخارى: 142)

478 – **وفي أخرى: إذا دخل الكنيف. رواه مسلم.**

478 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ھاجەتخانىغا كىرگەندە... دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 375)

[1] ئەلبانى (5): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

479 – عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ هَذِهِ الْحُشُوشَ مُحْتَضَرَةٌ فَإِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ الْخَلَاءَ فَلْيَقُلْ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ.

479 ـ زەيد ئىبنى ئەرقەم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەكسىزكى، ھاجەتخانىلار جىنلار ھازىر بولىدىغان يەرلەردۇر. ھاجەتخانىغا كىرمەكچى بولغىنىڭلاردا: ”ئەركەك ۋە چىشى شەيتانلارنىڭ زىيانكەشلىك قىلىشىدىن پاناھ تىلەپ، اللهقا سېغىنىمەن“ دەڭلار!»[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 6)

480 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْخَلَاءِ قَالَ غُفْرَانَكَ.

480 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىدىن چىققاندا: «ئى الله! مەغپىرىتىڭنى تىلەيمەن» دەيتتى[2].

(تىرمىزى: 7)

481 ــ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ الْخَلَاءِ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَعَافَانِي. رواه ابن ماجة. 301.

481 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىدىن چىققاندا: «جىمى ھەمدۇسانا مەندىن زىيانلىق ماددىنى كەتكۈزۈپ، مېنى خاتىرجەم، ساغلام قىلغان الله تائالاغا خاستۇر» دەيتتى[3].

(ئىبنى ماجە:301)

---

[1] ئەلبانى (4): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (7): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (60): زەئىپ، ـ دېگەن.

482 – **وفي رواية: الحمد لله الذى أخرج عني الأذى وعافاني. رزين.**

482 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «گۆزەل ماختاشلار مەندە پايدىلىق ماددىنى قالدۇرۇپ، زىيانلىقىنى چىقىرىۋەتكەن الله تائالاغا مەنسۇپتۇر».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

483 – **عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ سَتْرُ مَا بَيْنَ أَعْيُنِ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُهُمْ الْخَلَاءَ أَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللَّهِ.**

483 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇتالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىنلىق كۆزلىرى بىلەن ئادەم بالىلىرىنىڭ ئەۋرەتلىرى ئارىسىدىكى پەردە، ھاجەتخانىغا كىرگەندە دېيىلگەن: "بىسمىللاھ" كەلىمىسىدۇر»[1].

(تىرمىزى: 606)

[1] ئەلبانى (496): سەھىھ. ـ دېگەن.

ئىستىنجا قىلىشنىڭ بايانى

484 – عَنْ سَلْمَانَ قَالَ قِيلَ لَهُ قَدْ عَلَّمَكُمْ نَبِيُّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كُلَّ شَيْءٍ حَتَّى الْخِرَاءَةَ قَالَ فَقَالَ أَجَلْ لَقَدْ نَهَانَا أَنْ نَسْتَقْبِلَ الْقِبْلَةَ لِغَائِطٍ أَوْ بَوْلٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِالْيَمِينِ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِأَقَلَّ مِنْ ثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ أَوْ أَنْ نَسْتَنْجِيَ بِرَجِيعٍ أَوْ بِعَظْمٍ.

484 ـ سەلمان فارىسى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئېيتىپ بېرىشىچە بىرسى ئۇنىڭدىن:

ـــ پەيغەمبىرىڭلار سىلەرگە تەرەت قىلىشتىن تارتىپ ھەممە ئىشنى ئۆگەتتى، شۇنداقمۇ؟ ـ دەپ سورىغان، سەلمان ئۇنىڭغا:

ـــ ھەئە، ئۇ بىزنى چوڭ ۋە كىچىك تەرەت قىلغاندا قىبلىگە ئالدىمىزنى قىلىش، ئوڭ قول بىلەن ئىستىنجا قىلىش، ئىستىنجادا ئۈچتىن ئاز تاش ئىشلىتىش، ئۈستىخان بىلەن ئىستىنجا قىلىش قاتارلىق ئىشلاردىن چەكلىدى، ـ دەپ جاۋاب بەرگەن.

(مۇسلىم: 262)

485 – وفي رواية أن القائل له ذلك المشركون.

485 ـ يەنە بىر ھەدىستە: سەلماندىن شۇ سوئالنى سورىغۇچىلار مۇشرىكلار ئىدى، ـ دەپ كەلگەن.

(مۇسلىم: 262)

486 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ فَلَا يَأْخُذَنَّ ذَكَرَهُ بِيَمِينِهِ وَلَا يَسْتَنْجِي بِيَمِينِهِ وَلَا يَتَنَفَّسْ فِي الْإِنَاءِ.

486 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق

دېگەن:

«تەرەت قىلغان چېغىڭلاردا ئوڭ قول بىلەن زەكەرنىڭلارنى تۈتماڭلار، ئىستىنجادا ئوڭ قولنى ئىشلەتمەڭلار، قاچاڭلاردىكى يېمەك ـ ئىچمەككە پۈۋلىمەڭلار!»

(بۇخارى: 154)

487 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ يَدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْيُمْنَى لِطُهُورِهِ وَطَعَامِهِ وَكَانَتْ يَدُهُ الْيُسْرَى لِخَلَائِهِ وَمَا كَانَ مِنْ أَذًى.**

487 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئوڭ قولنى تاھارەت ئېلىش ۋە تاماق يېيىش ئۈچۈن، سول قولنى ھاجەت قىلىش ۋە نىجاسەتنى تازىلاش ئۈچۈن ئىشلىتەتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 33)

488 – **عن عثمان: ما مسست ذكرى بيمينى منذ بايعت رسول الله وأسلمت. فسر بأنه لم يستنج بيمينه.**

488 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن مۇسۇلمان بولغان ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغاندىن بېرى ئوڭ قولۇم بىلەن زەكەرنىمنى تۈتمىدىم (يەنى ئوڭ قولۇم بىلەن ئىستىنجا قىلمىدىم).

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

489– **عن أَبِي مَيْمُونَةَ قَالَ سَمِعْتُ أَنَسًا يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا خَرَجَ لِحَاجَتِهِ تَبِعْتُهُ أَنَا وَغُلَامٌ مِنَّا مَعَنَا إِدَاوَةٌ مِنْ مَاءٍ.**

489 ـ ئەبۇ مەيمۇنەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:

[1] ئەلبانى (26): سەھىھ ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتكە چىققاندا، مەن بالىلاردىن بىرى بىلەن بىر قاچا سۇنى كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ كەينىدىن ماڭاتتىم.

(بۇخارى:151)

490 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَى الْخَلَاءَ أَتَيْتُهُ بِمَاءٍ فِي تَوْرٍ أَوْ رَكْوَةٍ فَاسْتَنْجَى –قَالَ أَبُو دَاوُد فِي حَدِيثِ وَكِيعٍ ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ عَلَى الْأَرْضِ– ثُمَّ أَتَيْتُهُ بِإِنَاءٍ آخَرَ فَتَوَضَّأَ.**

490 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاجەتخانىغا كىرگەندە، مەن تاشتىن ياسالغان بىر قاچىدا سۇ ئەكىلەتتىم، شۇنىڭدا ئىستىنجا قىلاتتى. (يەنە بىر ھەدىستە: ئىستىنجادىن كېيىن قولىنى يەرگە سۈرتەتتى، ـ دېيىلگەن)، ئاندىن يەنە بىر قاچىدا سۇ ئەكىلەتتىم، ئۇنىڭدا تاھارەت ئالاتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 45)

491 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ جَاءَنِي جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِذَا تَوَضَّأْتَ فَانْتَضِحْ.**

491 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىبرىئىل كېلىپ: ”ئى مۇھەممەد! تاھارەت ئالغاندا، (ئەۋرىتىڭگە) سۇ سەپكىن!“ دېدى»[2].

(تىرمىزى: 50)

492 – **عَنْ سُفْيَانَ بْنِ الْحَكَمِ الثَّقَفِيِّ أَوْ الْحَكَمِ بْنِ سُفْيَانَ الثَّقَفِيِّ قَالَ كَانَ**

[1] ئەلبانى (35): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (6): زەئىپ، ـ دېگەن.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا بَالَ يَتَوَضَّأُ وَيَنْتَضِحُ.

492 ـ سۇفيان ئەل سەقەفىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىچىك تەرەت قىلغاندا، تاھارەت ئېلىپ بولۇپ، (ئەۋرىتىگە) سۇ سېپىتتى[1][2].

(ئەبۇ داۋۇد: 166)

493 ــ عَنْ الْحَكَمِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَقَالَ بِهَا هَكَذَا وَوَصَفَ شُعْبَةُ نَضَحَ بِهِ فَرْجَهُ.

493 ـ ھەكەم ئۆزىنىڭ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئالغان ۋاقتىدا، بىر ئوچۇم سۇنى ئېلىپ مۇنداق قىلاتتى دەپ، ئىشارەت قىلىپ كۆرسەتتى. شۆئبە (راۋي): سۇنى ئەۋرىتىگە چاچاتتى، ـ دەپ چۈشەندۈردى[3].

(نەسائى: 134)

494 ــ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بن عُبيد اللَّهِ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ أَنَّهُ سَمِعَ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَتَوَضَّأُ بِالْمَاءِ لِمَا تَحْتَ إِزَارِهِ.

494 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئۇبەيدۇللاھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ (ئىستىنجا قىلغاندا) ئەۋرىتىنى سۇ بىلەن يۇيىدىغانلىقىنى ئاڭلىغان ئىدىم.

(مالىك: 37)

495 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ بَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ عُمَرُ خَلْفَهُ بِكُوزٍ مِنْ مَاءٍ فَقَالَ مَا هَذَا يَا عُمَرُ فَقَالَ هَذَا مَاءٌ تَتَوَضَّأُ بِهِ قَالَ مَا أُمِرْتُ كُلَّمَا بُلْتُ أَنْ

---

[1] ئالىملارنىڭ قارىشىچە، سۇ سېپىشتىكى مەقسەت تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، ئىشتىنىدا نەملىك بايقىسا سۈيدۈك چىقىپ قالغانمىكىن دەپ ۋەۋەسىگە چۈشۈشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈندۇر.

[2] ئەلبانى (152): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (130): سەھىھ ـ دېگەن.

أَتَوَضَّأَ وَلَوْ فَعَلْتُ لَكَانَتْ سُنَّةً.

495 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كېچەك تەرەت قىلىۋاتاتتى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ ئارقىسىدا بىر قاچا سۇنى تۇتۇپ ئۆرە تۇردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ ئى ئۆمەر! بۇ نېمە؟ ـ دەپ سورىدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ بۇ، سەن تاھارەت ئالىدىغان سۇ، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەن ھەر تەرەت قىلغاندا تاھارەت ئېلىشقا بۇيرۇلمىدىم. ئەگەر مەن شۇنداق قىلىدىغان بولسام، بۇ چوقۇم سۈننەت بولۇپ قالىدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 42)

496 – عن أنس: أن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال لأهل قباء إن الله قد أحسن الثناء عليكم في الطهور فما ذاك؟ قالوا نجمع بين الأحجار والماء. " رزين"

496 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قۇبا خەلقىگە:

ـ الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تاھارەت بارىسىدا كۆپ ئاپىرىن ئوقۇدى، بۇنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئۇلار:

ـ بىز ئىستىنجا قىلغاندا ئالدى بىلەن تاشنى، ئاندىن سۇنى ئىشلىتىمىز، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

497 – عَنْ عُوَيْمِ بْنِ سَاعِدَةَ الْأَنْصَارِيِّ... قَالُوا وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا نَعْلَمُ شَيْئًا إِلَّا أَنَّهُ كَانَ لَنَا جِيرَانٌ مِنْ الْيَهُودِ فَكَانُوا يَغْسِلُونَ أَدْبَارَهُمْ مِنْ الْغَائِطِ فَغَسَلْنَا كَمَا

[1] ئەلبانى (10): زەئىپ، ـ دېگەن.

غَسَلُوا.

497 ـ ئۇۋەيم ئىبنى سائىدەنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە قۇبا خەلقى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يۇقىرىقى سوئالىغا مۇنداق جاۋاب بەرگەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، بىز (ئۇنىڭ سەۋەبى بولغان ئىشنى) بىلمەيمىز. ئەمما بىزنىڭ يەھۇدي قوشنىلىرىمىز تەرەت قىلغاندا تەرەت يوللىرىنى يۇيىدۇ، بىزمۇ شۇلاردەك قىلىۋاتىمىز، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 15059؛ تەبەرانى)

498 – عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَلَامٍ قَالَ لَمَّا قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا يَعْنِي قُبَاءً قَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَثْنَى عَلَيْكُمْ فِي الطُّهُورِ خَيْرًا أَفَلَا تُخْبِرُونِي قَالَ يَعْنِي قَوْلَهُ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ قَالَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نَجِدُهُ مَكْتُوبًا عَلَيْنَا فِي التَّوْرَاةِ الِاسْتِنْجَاءُ بِالْمَاءِ.

498 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قۇباغا كەلگەندە، قۇبا خەلقىگە:

ـ الله ھەقىقەتەن سىلەرگە تاھارەت بارىسىدا كۆپ ئاپىرىن ئوقۇدى، بۇنىڭ سەۋەبىنى ماڭا دەپ بېرىڭلار! ـ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ سۆزىدىن الله تائالانىڭ: ﴿بىرىنچى كۈنىدىن تارتىپلا تەقۋا ئاساسىغا قۇرۇلغان مەسجىد ھەقىقەتەن سېنىڭ نامىز ئوقۇشۇڭغا ئەڭ لايىقتۇر، ئۇنىڭدا پاك بولۇشنى سۆيىدىغان كىشىلەر بار، الله پاك بولغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ﴾[2] دېگەن سۆزىنى كۆزدە تۇتۇۋاتاتتى. ئۇلار:

[1] ھەيسەمى (1054): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان. تەبەرانىمۇ ئۇچىلى كىتابىدا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە شۇرەھبىل ئىبنى سەئىد ئىسمىلىك بىرى بار. ئىمام مالىك، ئىبنى مەئىن ۋە ئەبۇ زۇرئە قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] تەۋبە، 108ـ ئايەت.

ـ ئى اللهنىڭ ئەلچىسى! بىز تەۋراتنى ئوقۇغاندا، ئىستىنجانىڭ سۇ بىلەن قىلىنىدىغانلىقىنى بىلگەن ئىدۇق، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 23321)

499 – **حَدَّثَنَا عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا ذَهَبَ أَحَدُكُمْ إِلَى الْغَائِطِ فَلْيَذْهَبْ مَعَهُ بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ يَسْتَطِيبُ بِهِنَّ فَإِنَّهَا تُجْزِئُ عَنْه.**

499 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام مۇنداق دېگەن:

«ھاجەتخانىغا ماڭغاندا ئىستىنجا قىلىش ئۈچۈن ئۈچ تال تاش ئېلىۋېلىڭلار، ئىستىنجاغا ئۈچ تال تاش يېتىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 40)

500 – **أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ عَنِ الاسْتِطَابَةِ. فَقَالَ:"أَوَلا يَجِدُ أَحَدُكُمْ ثَلاثَةَ أَحْجَارٍ، حَجَرَانِ لَلصَّفْحَتَيْنِ، وَحَجَرٌ للمَسْرُبَةِ".**

500 ـ سەھل ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مەقئەتنى قانداق تازىلاش توغرۇلۇق سورالغاندى، ئۇ تەلىم بېرىپ مۇنداق دېدى:

«ئۈچ تال تاش تاپالمامسىلەر؟ ئىككى تال تاش ئىككى تەرەپ ئۈچۈن، بىرسى نىجاسەت ئېغىزى ئۈچۈن»[3].

(«ئەلكەبىر»: 5697)

501 – **عَبْد اللَّهِ يَقُولُ أَتَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْغَائِطَ فَأَمَرَنِي أَنْ آتِيَهُ**

---

[1] ھەيسەمى (1058): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامدىن رىۋايەت قىلغان. لېكىن تەبەرانىغا ئوخشاش مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇللاھ ئىبنى سالامدىن، ئۇنىڭ ئاتىسىدىن دەپ رىۋايەت قىلمىغان.

[2] ئەلبانى (31): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1048): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئەتىيق ئىبنى يېقۇب زۇبەيرى ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ زۇرئە ئۇنىڭ ئىمام مالىك ھايات ۋاقتىدا مۇۋەتتە (ھەدىس كىتابى) نى ياد ئېلىپ بولغانلىقىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

بِثَلَاثَةِ أَحْجَارٍ فَوَجَدْتُ حَجَرَيْنِ وَالْتَمَسْتُ الثَّالِثَ فَلَمْ أَجِدْهُ فَأَخَذْتُ رَوْثَةً فَأَتَيْتُهُ بِهَا فَأَخَذَ الْحَجَرَيْنِ وَأَلْقَى الرَّوْثَةَ وَقَالَ هَذَا رِكْسٌ.

501 ـ ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئۇچ تال تاش ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇپ، ئۆزى ھاجەتخانىغا كىرىپ كەتتى. مەن ئىككى تال تاش تاپتىم، ئۇچىنچىسىنى تاپالمايۋ بىر تال تېزەكنى ئېلىپ كەلسەم، ئىككى تال تاشنى ئالدى، تېزەكنى تاشلىۋېتىپ:

ـ بۇ نەرسە پاسكىنا، ـ دېدى.

(بۇخارى: 156)

502 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَسْتَنْجُوا بِالرَّوْثِ وَلَا بِالْعِظَامِ فَإِنَّهُ زَادُ إِخْوَانِكُمْ مِنْ الْجِنِّ.

502 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تېزەك ۋە سۆڭەكلەر بىلەن ئىستىنجا قىلماڭلار، چۈنكى ئۇلار قېرىندىشىڭلار جىننىڭ ئوزۇقلۇقىدۇر»[1].

(تىرمىزى: 18)

503 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَدِمَ وَفْدُ الْجِنِّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا مُحَمَّدُ انْهَ أُمَّتَكَ أَنْ يَسْتَنْجُوا بِعَظْمٍ أَوْ رَوْثَةٍ أَوْ حُمَمَةٍ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى جَعَلَ لَنَا فِيهَا رِزْقًا قَالَ فَنَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ.

503 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا جىننىڭ ئەلچىلىرى كېلىپ:

ـ ئى مۇھەممەد! ئۈممەتلىرىڭنى سۆڭەك، تېزەك ۋە يېقىلغۇ كۈللىرى بىلەن ئىستىنجا قىلىشتىن چەكلىگەن بولساڭ، چۈنكى الله

[1] ئەلبانى (17): سەھىھ. ـ دېگەن.

بىزنىڭ رىزقىمىزنى شۇلاردىن قىلغان، ـ دېدى. شۇنىڭدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم شۇ نەرسىلەر بىلەن ئىستىنجا قىلىشنى چەكلىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 39)

504 – **عن أنس، رفعه: إن وفدا من نصيبين سألوني الزاد فلا تستنجوا بعظم، ولا روثة فإنها طعام إخوانكم الجن، فقالوا: وما يغني ذلك عنهم؟ قال: لا يمرون بعظم إلا وجدوا عليه عرقة، ولا يمرون بروثة إلا وجدوا عليها طعما. "رزين".**

504 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ نۇسەيبىن دېگەن يەردىن كەلگەن جىن ئەلچىلىرى مەندىن ئوزۇقلۇق سورىدى. سىلەر سۆڭەك ۋە تېزەك بىلەن ئىستىنجا قىلماڭلار، چۈنكى ئۇ نەرسىلەر جىن قېرىندىشىڭلارنىڭ ئوزۇقلۇقىدۇر، ـ دېدى. ساھابىلەر سوئال قويۇپ:

ـ ئۇلار ئۇ نەرسىلەرنى قانداق ئوزۇقلۇق قىلىدۇ؟ ـ دېيىشكەنىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق جاۋاب بەردى:

ــ ئۇلار بىرەر سۆڭەكنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ قالسىلا، ئۇنىڭ چالا قالغان گۆشىنى يەيدۇ. تېزەكنىڭ يېنىدىن ئۆتكەندە، ئۇنىڭ تەمىنى تېتىيدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

505–**قَالَ رُوَيْفِعٌ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم:«يَا رُوَيْفِعُ لَعَلَّ الْحَيَاةَ سَتَطُولُ بِكَ بَعْدِي فَأَخْبِرِ النَّاسَ أَنَّهُ مَنْ عَقَدَ لِحْيَتَهُ أَوْ تَقَلَّدَ وَتَرًا أَوِ اسْتَنْجَى بِرَجِيعِ دَابَّةٍ أَوْ عَظْمٍ فَإِنَّ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وسلم مِنْهُ بَرِيءٌ».**

505 ـ رۇۋەيفىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

[1] ئەلبانى (30): سەھىھ. ـ دېگەن.

«ئەي روٚۆەيغەمبەر! سەن مەندىن كېيىن خېلى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشۈڭ مۇمكىن، (ئەگەر شۇنداق بولۇپ قالسا) سەن ئادەملەرگە شۇنى ئۇقتۇرۇپ قويغىنكى، قانداق ئادەم ساقلىنىى تۇگىۋالسا[1] ياكى (كۆز تېگىشتىن ساقلايدۇ دېگەن ئېتىقاد بىلەن ئۆزىگە) ئوقيانىڭ تارىنى ئېسىۋالسا ياكى هايۋاناتلارنىڭ تېزىكى ۋە يا سۆڭىكى بىلەن ئىستىنجا قىلسا، مۇهەممەد (سەللاللاهۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم) ئۇنىڭدىن بىزاردۇر» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 36)

506 – **عن عبد الرحمن بن أبي ليلى قال : رأيت عمر بن الخطاب «بال فمسح ذكره بالتراب ، ثم التفت إلينا، فقال: هكذا علمنا».**

506 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاهۇ ئەنهۇنىڭ كىچىك تەرەتتىن كېيىن زەكىرىنى چالما بىلەن سۈرتىۋېتىپ بولۇپ:

ـ مۇشۇنداق ئۆگەندۇق، ـ دېگەنلىكى بايان قىلىنىدۇ[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

507 – **عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرٌ مِنْ الْفِطْرَةِ قَصُّ الشَّارِبِ وَإِعْفَاءُ اللِّحْيَةِ وَالسِّوَاكُ وَاسْتِنْشَاقُ الْمَاءِ وَقَصُّ الْأَظْفَارِ وَغَسْلُ الْبَرَاجِمِ وَنَتْفُ الْإِبطِ وَحَلْقُ الْعَانَةِ وَانْتِقَاصُ الْمَاءِ قَالَ زَكَرِيَّاءُ قَالَ مُصْعَبٌ وَنَسِيتُ الْعَاشِرَةَ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الْمَضْمَضَةَ زَادَ قُتَيْبَةُ قَالَ وَكِيعٌ انْتِقَاصُ الْمَاءِ يَعْنِي الِاسْتِنْجَاءَ.**

507 ـ ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنهادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاهۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىنسانىڭ يارىتىلىشىدىن تارتىپلا سۈننەت هېسابلىنىدىغان ئون تۈرلۈك ئىشى بار. ئۇلار: بۇرۇتنى قىسقارتىش، ساقال قويۇش،

---

[1] ئەرەبلەر بۇرۇن مۆتەكەببىر، هاكاۋۇرلۇقنى كۆرسىتىش ئۈچۈن ساقلىنى تۇگۇۋېتىپ، بۈدۈر قىلىۋالاتتى، بۇ شۇنىڭ ئۈچۈن چەكلەنگەن.

[2] ئەلبانى (27): سەهىھ ـ دېگەن.

[3] هەيسەمى (1052): بۇ هەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە روھ ئىبنى جەناھ ئىسىملىك هەدىسى زەئىپ بىرى بار.

چىشنى مىسۋاك بىلەن تازىلاش، بۇرۇننى سۇ بىلەن چايقاش، تىرناقلارنى ئېلىش، پۇت - قولنىڭ بارماق ئارىلىرىنى يۇيۇش، قولتۇق تۈكىنى يۇلۇش، ئەۋرەت تۈكىنى چۈشۈرۈش، سۈدا ئىستىنجا قىلىش قاتارلىقلار». مۇسئەب (راۋى): ئونىنچىسى ئېسىمدىن چىقىپ قاپتۇ. ئېغىزنى سۇ بىلەن چايقاش بولسا كېرەك، - دېدى.

(مۇسلىم: 261)

تاھارەتنىڭ پەزىلىتى

508 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ عَلَى الْمَكَارِهِ وَكَثْرَةُ الْخُطَا إِلَى الْمَسَاجِدِ وَانْتِظَارُ الصَّلَاةِ بَعْدَ الصَّلَاةِ فَذَلِكُمْ الرِّبَاطُ.

508 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەن سىلەرگە بىر ئىشنى كۆرسىتىپ قويايمۇ؟ الله تائالا ئۇنى قىلغۇچىلارنىڭ خاتالىقىنى ئۆچۈرۈپ، دەرىجىسىنى يۇقىرى كۆتۈرىدۇ، ـ دېدى. ساھابىلەر:

ـ ئەلۋەتتە كۆرسىتىپ قويغىن، ئى الله‌نىڭ ئەلچىسى! ـ دېيىشتى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئېغىر كەلگەن تەقدىردىمۇ تاھارەتنى كامىل ئېلىش، مەسچىتكە كۆپ بېرىش، بىر نامازدىن كېيىن يەنە بىر نامازغا تەقەززا بولۇش. مانا بۇلارمۇ ربباتتۇر[1]، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 251)

509– عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ: «إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُسْلِمُ – أَوِ الْمُؤْمِنُ – فَغَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجَ مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا بِعَيْنَيْهِ مَعَ

[1] ربىات دېگەن، الله يولىدا جىھاد قىلىش ئۈچۈن ئالدىنقى سەپتىن ئايرىلماي داۋاملىق تەييارلىق ھالەتتە تۇرۇش-دېمەكتۇر. دېمەككى، يۇقىرىقى ئەمەللەرنىڭ ساۋابى ربباتنىڭ ساۋابى بىلەن ئوخشاش.

الْمَاءِ – أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ – فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَ مِنْ يَدَيْهِ كُلُّ خَطِيئَةٍ كَانَ بَطَشَتْهَا يَدَاهُ مَعَ الْمَاءِ – أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ – فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتْهَا رِجْلاَهُ مَعَ الْمَاءِ – أَوْ مَعَ آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ – حَتَّى يَخْرُجَ نَقِيًّا مِنَ الذُّنُوبِ».

509 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن مۇسۇلمان تاھارەت ئېلىپ يۈزىنى يۇغانداﻫ، ئىككى كۆزى بىلەن قاراپ قىلغان گۇناھىنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ يۈزىدىن سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى قولىنى يۇغانداﻫ، ئىككى قولى بىلەن سادىر بولغان گۇناھىنىڭ ھەممىسى سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغانداﻫ، ئۇنىڭ بىلەن (يامان ئىش تەرەپكە مېڭىش ئارقىلىق ئۆتكۈزۈلگەن) گۇناھلارنىڭ ھەممىسى سۇ بىلەن ياكى سۇنىڭ ئاخىرقى تامچىسى بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. شۇنداق قىلىپ، ئۇ كىشى تاھارەتنى ئېلىپ بولغۇچە، ھەممە گۇناھلىرىدىن پاك-پاكىز بولۇپ كېتىدۇ.

(مۇسلىم: 244)

510 – **عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ كَانَتْ عَلَيْنَا رِعَايَةُ الْإِبِلِ فَجَاءَتْ نَوْبَتِي فَرَوَّحْتُهَا بِعَشِيٍّ فَأَدْرَكْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا يُحَدِّثُ النَّاسَ فَأَدْرَكْتُ مِنْ قَوْلِهِ مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَوَضَّأُ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ ثُمَّ يَقُومُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ مُقْبِلٌ عَلَيْهِمَا بِقَلْبِهِ وَوَجْهِهِ إِلَّا وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ قَالَ فَقُلْتُ مَا أَجْوَدَ هَذِهِ فَإِذَا قَائِلٌ بَيْنَ يَدَيَّ يَقُولُ الَّتِي قَبْلَهَا أَجْوَدُ فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ قَالَ إِنِّي قَدْ رَأَيْتُكَ جِئْتَ آنِفًا قَالَ مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ يَتَوَضَّأُ فَيُبْلِغُ أَوْ فَيُسْبِغُ الْوَضُوءَ ثُمَّ يَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّهَا شَاءَ.**

510 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز تۆگىلىرىمىزنى نۆۋەت بىلەن باقاتتۇق، بىر

كـۇنى بـېقىش نـۆۋىتى ماڭـا كەلگەنـدى. مەن كەچقـۇرۇن تـۆگـىلەرنى يايلاققـا ئاپىـرىۋېتـىپ، پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەمنـىڭ قېشـىغا كەلسـەم، ئـۇ ئـۆرە تۇرغـان پېتـى كـىشـىلەرگە ھەدىـس سـۆزلەپ بېـرىۋېتـىپتۇ، مەن ئۇنـىڭ سۆزىدىن تۆۋەندىكى گەپنى ئاڭلىدىم:

«تاھـارەتنى كامـىل ئېلىـپ بولغانـدىن كېـيىـن، ئورنـىدىن تـۇرۇپ، پۇتـۇن ۋۇجـۇدى بىـلەن بېـرىلگەن ھـالەتتە ئىككـى رەكـئەت نامـاز ئوقۇيـدىغان مۇسـۇلمان بولـىدىكەن، جەنـنەت ئۇنىڭغـا ۋاجـىپ بولـىدۇ». مەن:

ــ بـۇ نېمـىدېگەن سـاخاۋەتلىك سـۆز! ــ دېۋېـدىم. ئالدىمـدا تۇرغـان بىـرەيلەن:

ــ بۇنـىڭ ئالدىدىكىـسى بۇنىڭـدىنمۇ سـاخاۋەتلىك ئىـدى، ــ دېـدى. شاپىـىدە قارىسام، ئۆمـەر ئىكەن. ئۇ مۇنداق دېدى:

ــ مەن سېنـىڭ بايـاتىـن كەلگەنلىكىڭنى كۆرگـەن ئىدىم، پەيغەمـبەر ئەلەيھىـسسالام سەن كېلىـشتىـن بۇرۇن بىـزگە مۇنداق دېدى:

«كىـمكـى تاھـارەتنى كامـىل ئېلىـپ بولغانـدىن كېـيىـن: ”بىـر اللەتىـن باشقا ئىبادەت قىلىـشقا لايىـق مەبۇد يوق، مۇھەممەد سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم اللە تائالانـىڭ بەندىـسى ۋە ئەلچـىسى دەپ گـۇۋاھلىـق بېـرىمەن“ دەيـدىكەن، ئۇنىڭغـا جەننەتنىـڭ سـەككىز دەرۋازىـسىنىڭ ھەممىـسى داغـدام ئېچـىپ بېرىلـىدۇ، ئـۇ قايىـسىنى خالـىسا، جەنـنەتكە شۇنىڭدىن كىـرىدۇ».

(مۇسلىم: 234)

511- ولأبي داود: **فَقُلْتُ بَخٍ بَخٍ مَا أَجْوَدَ هَذِهِ و قَالَ عنـد قولـه "فَيُحْسِـنُ الْوُضُوءَ: ثُمَّ رَفَعَ بَصَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ**

511 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىـده مۇنداق كەلگەن: مەن: پاھ ــ پاھ! بـۇ نېمـىدېگەن سـاخاۋەتلىك سـۆز؟! ــ دېـدىم. ئەمـما بـۇ ھەدىسـتە: «تاھارەتنى كامـىل ئالغانـدىن كېـيىـن...» دېگەن جۈملىـدىن كېـيىـن:

«كۆزىنى ئاسمانغا تىكتى...» دېگەن جۈملە كەلگەن[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 169)

512 – وزاد الترمذي بعد "عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ": اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنْ الْمُتَطَهِّرِينَ.

512 ـ تىرمىزى: «ئۇنىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسى» دېگەندىن كېيىن: «ئى الله! مېنى تەۋبە قىلغۇچىلاردىن ۋە پاك بولغۇچىلاردىن قىلغىن!» دېگەن دۇئانى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[2].
(تىرمىزى: 55)

513 – عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ خَرَجَتْ خَطَايَاهُ مِنْ جَسَدِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِهِ.

513 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى تاھارەتنى كامىل ئالسا، ئۇنىڭ تىرناقلىرىنىڭ ئاستىدىن تارتىپ پۈتۈن ۋۇجۇدىدا گۇناھ قالمايدۇ».
(مۇسلىم: 245)

514 – وفي رواية أن عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ توضأ ثم قال: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مِثْلَ وُضُوئِي هَذَا ثُمَّ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ هَكَذَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَكَانَتْ صَلَاتُهُ وَمَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ نَافِلَةً.

514 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە، ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم ۋە:

[1] ئەلبانى (155): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (48): سەھىھ ـ دېگەن.

«كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئالسا، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ، ئوقۇغان نامىزى ۋە مەسچىت يولىدا باسقان قەدەملىرى ئۇنىڭ ئۈچۈن (دەرىجىسىنى ئاشۇرىدىغان) نەپلە ئەمەل قاتارىدا بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.
(مۇسلىم: 229)

515 – وفي رواية أن عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ ضَحِكَ بعد الوضوء فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ أَلَا تَسْأَلُونِي عَمَّا أَضْحَكَنِي فَقَالُوا مِمَّ ضَحِكْتَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِمَاءٍ قَرِيبًا مِنْ هَذِهِ الْبُقْعَةِ فَتَوَضَّأَ كَمَا تَوَضَّأْتُ ثُمَّ ضَحِكَ فَقَالَ أَلَا تَسْأَلُونِي مَا أَضْحَكَنِي فَقَالُوا مَا أَضْحَكَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَالَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا دَعَا بِوَضُوءٍ... فذكر نحوه.

515 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئېيتىلىشىچە، ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئالغاندىن كېيىن كۈلۈپ كېتىپ، ھەمراھلىرىغا:

ـ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىمنى سورىمايسىلەرغۇ؟ ـ دېدى.

ئۇلار:

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ خەلىپىسى! نېمە ئۈچۈن كۈلدۈڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ:

ـ مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇ يەرگە يېقىن بىر يەردىن سۇ ئەكەلدۈرۈپ، مېنىڭكىگە ئوخشاش تاھارەت ئالغاندىن كېيىن كۈلۈپ كېتىپ:

ـ مېنىڭ نېمە ئۈچۈن كۈلگەنلىكىمنى سورىمايسىلەرغۇ؟ ـ دېگەنلىكىنى، ساھابىلەرنىڭ:

ـ نېمىشقا كۈلدۈڭ؟ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! ـ دەپ سورىغاندا، ئۇنىڭ:

ـ شۇبھىسىزكى، بەندە تاھارەت سۇيىنى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلغانىدا... دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم، ـ دېدى ۋە يۇقىرىقىدەكى

هەدىسىنىڭ ئوخشىشىنى بايان قىلدى[1].

(ئەھمەد: 417)

516 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الصُّنَابِحِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا تَوَضَّأَ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ فَتَمَضْمَضَ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ فِيهِ فَإِذَا اسْتَنْثَرَ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ أَنْفِهِ فَإِذَا غَسَلَ وَجْهَهُ خَرَجْتِ الْخَطَايَا مِنْ وَجْهِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَشْفَارِ عَيْنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ يَدَيْهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ يَدَيْهِ فَإِذَا مَسَحَ بِرَأْسِهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ رَأْسِهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ أُذُنَيْهِ فَإِذَا غَسَلَ رِجْلَيْهِ خَرَجَتْ الْخَطَايَا مِنْ رِجْلَيْهِ حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ تَحْتِ أَظْفَارِ رِجْلَيْهِ ثُمَّ كَانَ مَشْيُهُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَصَلَاتُهُ نَافِلَةً لَهُ قَالَ قُتَيْبَةُ عَنْ الصُّنَابِحِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ.

516 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سۇنابىھى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئمىن بەندە تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن ئاغزىنى چايقىغاندا، ئېغىز گۇناھلىرى ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىدۇ، بۇرنىغا سۇ ئالغاندا بۇرنى سەۋەبلىك ئۆتكۈزۈلگەن گۇناھلار ئۇنىڭدىن چىقىپ كېتىدۇ. يۈزىنى يۇغاندا يۈزىنىڭ گۇناھلىرى تاكى كىرپىكلىرىنىڭ ئاستىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ، ئىككى قولىنى يۇغاندا، قول ئارقىلىق سادىر بولغان گۇناھلار تاكى تىرناقلىرىنىڭ تېگىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. بېشىغا مەسھى تارتقاندا، باش ئارقىلىق سادىر بولغان گۇناھلار باشتىن تارتىپ تاكى ئىككى قۇلىقىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغاندا، پۇتىنىڭ گۇناھلىرى ئىككى پۇتىدىن باشلاپ، تاكى تىرناق ئاستىلىرىدىكى گۇناھلارغىچە قالماي چىقىپ كېتىدۇ. ئاندىن ئوقۇغان نامىزى ۋە مەسچىت بولىدا باسقان قەدەملىرى ئۇنىڭ ئۈچۈن

[1] ھەيسەمى (1133): بۇ ھەدىس «سەھىھ» تە قىسقارتىپ بايان قىلىنغان. ئۇنى يەنە ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

(دەربجىسىنى ئاشۇرىدىغان) نەپلە ئەمەل قاتارىدا بولىدۇ»[1].
(نەسائى: 103)

517 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ عَلَى طُهْرٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهِ عَشْرَ حَسَنَاتٍ.**

517 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى تاھارەتنىڭ ئۈستىگە تاھارەت ئالسا، الله تائالا ئۇ كىشىگە ئون ھەسسە ساۋاب يازىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 59)

518 – **عن أبي سعيد الخدري رفعه: من توضا فقال: سبحانك اللهم وبحمدك أستغفرك وأتوب إليك كتب في رق ثم طبع بطابع، ثم رفع تحت العرش فلم يكسر إلى يوم القيا مة. "لرزين".**

518 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىمكى تاھارەت ئالغاندىن كېيىن: "ئى الله! ساڭا ھەمدى ئېيتتىش بىلەن سېنى ئەيىپ ـ نۇقساندىن پاك دەپ ئىشىنىمەن، مېنى كەچۈرۈشىڭنى سورايمەن، ساڭا تەۋبە قىلىمەن" دېسە، ئۇ سۆز بىر قەغەزگە يېزىلىپ، ئۈستىگە تامغا ئۇرۇلغاندىن كېيىن، ئەرشكە كۆتۈرىلىدۇ. ئاندىن تاكى قىيامەتكىچە ئېچىلماي ساقلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

519 – **عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله: من قرأ سورة الكهف كانت له نورا يوم القيامة من مقامه إلى مكة ومن قرأ عشر آيات من آخرها، ثم خرج الدجال لم يضره، ومن توضأ فقال: سبحانك اللهم وبحمدك لا إله إلا أنت، أستغفرك،**

[1] ئەلبانى (100): سەھىھ. ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (11): زەئىپ. ـ دېگەن.

وأتوب إليك كتب في رق، ثم جعل في طابع، فلم يكسر إلى يوم القيامة.

519 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى كەھەف سۈرىسىنى ئوقۇسا، قىيامەت كۈنى ئۇ سۈرە شۇ كىشى ئۈچۈن تۇرغان يېرىدىن تارتىپ مەككىگىچە بولغان ئارىلىققا نۇر بولىدۇ. كىمكى ئۇنىڭ ئاخىرىدىن ئون ئايەت ئوقۇسا، دەججال چىققان تەقدىردە ئۇنى ئازدۇرالمايدۇ. كىمكى تاھارەت ئالغاندىن كېيىن: ”ئى اللە! ساڭا ھەمدى ئېيتىش بىلەن سېنى پاك دەپ ئەقىدە قىلىمەن، سەندىن باشقا ئىبادەتكە لايىق بولغۇچى يوق، سەندىن كەچۈرۈم سورايمەن، ساڭا تەۋبە قىلىمەن“ دېسە، ئۇ سۆز بىر قەغەزگە يېزىلىپ، ئۈستىگە تامغا ئۇرۇلىدۇ، ئاندىن تاكى قىيامەتكىچە ئېچىلماي ساقلىنىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»: 1478)

520 – وقال النسائي: في اليوم وا لليلة بعد إخراجه: إن رفعه خطاء، والصواب أنه موقوف.

520 ـ ئىمام نەسائى بۇ ھەدىسنى «كېچە ـ كۈندۈز» نامىلىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغاندىن كېيىن: بۇ ھەدىسنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نامىدا رىۋايەت قىلىش توغرا ئەمەس. توغرىسى، بۇ ھەدىس مەۋقۇفتۇر (يەنى سەنەدى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگىچە تۇتاشمايدۇ)، ـ دېگەن.

521 – عن أَبِي أُمَامَةَ قال سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ تَوَضَّأَ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ وَمَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ ثُمَّ قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ الْمَفْرُوضَةِ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ مَا مَشَتْ إِلَيْهِ رِجْلُهُ وَقَبَضَتْ عَلَيْهِ يَدَاهُ وَسَمِعَتْ

[1] ھەيسەمى (1231): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. بىراق نەسائى بۇ ھەدىسنى «كېچە ـ كۈندۈز» نامىلىق كىتابىدا رىۋايەت قىلغان ۋە مەۋقۇف ھەدىس ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

إِلَيْهِ أُذُنَاهُ وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ عَيْنَاهُ وَحَدَّثَ بِهِ نَفْسَهُ مِنْ سُوءٍ.

521 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«كىمكى ئىككى قولى ۋە يۇزىنى يۇيۇپ، بېشىغا ۋە ئىككى قۇلىقىغا مەسھى قىلىپ، كامىل تاھارەت ئالغاندىن كېيىن، پەرز نامازنى ئادا قىلىش ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرسا، اللە ئۇ ئادەمنىڭ شۇ كۈندىكى پۈتى بىلەن مېڭىپ ئىشلىگەن گۇناھىنى، ئىككى قولى بىلەن تۇتۇپ قىلغان گۇناھىنى، ئىككى قۇلىقى بىلەن تىڭشاپ سادىر قىلغان گۇناھىنى، ئىككى كۆزى بىلەن قاراپ قىلغان گۇناھىنى ۋە كۆڭلىدە ئويلىغان يامانلىقىنى كەچۈرۈم قىلىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 21769)

522 –وفي رواية قَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا أَبَا أُمَامَةَ أَرَأَيْتَ إِنْ قَامَ فَصَلَّى تَكُونُ لَهُ نَافِلَةً قَالَ لَا إِنَّمَا النَّافِلَةُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ تَكُونُ لَهُ نَافِلَةً وَهُوَ يَسْعَى فِي الذُّنُوبِ وَالْخَطَايَا تَكُونُ لَهُ فَضِيلَةً وَأَجْرًا.

522 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: بىر ئادەم ئۇنىڭدىن:

ـ ئەي ئەبۇ ئۇمامە! ماڭا ئېيتقىنكى، ئەگەر ئاشۇنداق تاھارەت ئالغان بىر كىشى ئورنىدىن تۇرۇپ پەرز نامازغا ئوقۇسا، ئۇنىڭ ئوقۇغان نامىزى (ئۇ ئادەم ئۈچۈن) نەپلە بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئەبۇ ئۇمامە مۇنداق جاۋاب بەردى:

ـ ياق، پەقەت پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇچۇنلا نەپلە بولىدۇ. ئەمما ئۇ كىشىنىڭ نامىزى ئۇنىڭ ئۈچۈن قانداقمۇ نەپلە بولسۇن! ھالبۇكى، ئۇ خاتالىق ۋە گۇناھلارنىڭ ئىچىدە چېپىپ يۈرىدىغان تۇرسا؟! ئۇنىڭ نامىزى ئۇنىڭ ئۈچۈن پەقەت پەزىلەت ۋە ئەجىر

[1] ھەيسەمى (1125): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مۇسلىم ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

بولىدۇ[1].

(ئەھمەد: 21692)

523 – عن عُقْبَةَ بْنَ عَامِرٍ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ رَجُلَانِ مِنْ أُمَّتِي يَقُومُ أَحَدُهُمَا مِنْ اللَّيْلِ فَيُعَالِجُ نَفْسَهُ إِلَى الطَّهُورِ وَعَلَيْهِ عُقَدٌ فَيَتَوَضَّأُ فَإِذَا وَضَّأَ يَدَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسَحَ رَأْسَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضَّأَ وَجْهَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا مَسَحَ رَأْسَهُ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ وَإِذَا وَضَّأَ رِجْلَيْهِ انْحَلَّتْ عُقْدَةٌ فَيَقُولُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ لِلَّذِينَ وَرَاءَ الْحِجَابِ انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُعَالِجُ نَفْسَهُ مَا سَأَلَنِي عَبْدِي هَذَا فَهُوَ لَهُ.

523 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم:

«ئۈممىتىمدىن ئىككى تۈرلۈك كىشى بار، ئىككىسىنىڭ بىرى كېچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ، نەپسىنى تاھارەت ئېلىشقا زورلايدۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئۈستىدە شەيتاننىڭ چىگىلىرى بار. ئۇ تاھارەت ئېلىشنى باشلاپ، ئىككى قولىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. يۈزىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. بېشىغا مەسھى قىلغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ. ئىككى پۇتىنى يۇغاندا، بىر چىگىك يېشىلىدۇ، ئاندىن اللە تائالا پەرىشتىلەرگە مۇنداق دەيدۇ:

ـ بۇ بەندەمگە قاراڭلارچۇ! ئۇ ئۆز نەپسى بىلەن جەڭ قىلىۋاتىدۇ. بۇ بەندەم مەندىن نېمىنى سورىسا، ئۇنىڭغا شۇنى بېرىمەن»[2].

(«ئەلكەبىر»: 17004)

---

[1] ھەيسەمى (1131): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1135): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەر ئىككىلىسى ئىككى سەنەد بىلەن نەقىل قىلغان. ھەر ئىككىلىسىنىڭ بىردىن سەنەدىنىڭ راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

تاھارەت ئېلىش قائىدىلىرى

524 – عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ قَالَ أَتَانَا عَلِيٌّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَقَدْ صَلَّى فَدَعَا بِطَهُورٍ فَقُلْنَا مَا يَصْنَعُ بِالطَّهُورِ وَقَدْ صَلَّى مَا يُرِيدُ إِلَّا لِيُعَلِّمَنَا فَأُتِيَ بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ وَطَسْتٍ فَأَفْرَغَ مِنْ الْإِنَاءِ عَلَى يَمِينِهِ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا فَمَضْمَضَ وَنَثَرَ مِنْ الْكَفِّ الَّذِي يَأْخُذُ فِيهِ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الشِّمَالَ ثَلَاثًا ثُمَّ جَعَلَ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرَّةً وَاحِدَةً ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَرِجْلَهُ الشِّمَالَ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَعْلَمَ وُضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ هَذَا.

524 ـ ئەبدى خەيرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ناماز ئوقۇپ بولۇپ، بىزنىڭ قېشىمىزغا كېلىپ، تاھارەت سۇيى كەلتۈرۈشكە بۇيرۇق قىلدى، بىز: ”ئۇ ناماز ئوقۇپ بولغان تۇرسا، تاھارەت سۇيىنى نېمە قىلىدىغاندۇ؟ قارىغاندا، بىزگە تاھارەت ئېلىشنى ئۆگەتمەكچى ئوخشايدۇ“ دەپ تۇرساق، بىر قاچا سۇ ۋە بىر داس كەلتۈرۈلدى. ئۇ قاچىدىكى سۇنى ئوڭ قولىغا قۇيۇپ، ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن ئاغزى ـ بۇرنىغا سۇ ئېلىپ ئۈچ قېتىم چايقىدى، ھەر قېتىمدا ئاغزى ـ بۇرنىنى بىر ئالقان سۇ بىلەن بىراقلا چايقىدى (يەنى ئاغزىنى چايقاشقا ئالغان سۇ بىلەن بۇرنىنى چايقىدى، بۇرنىنى چايقاشقا يېڭىدىن سۇ ئالمىدى). ئاندىن يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن، قولىنى قاچىغا تىقىپ، بېشىغا بىر قېتىم مەسھى تارتتى، ئاخىردا، ئوڭ ۋە سول پۇتىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن مۇنداق دېدى: كىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم

ئالغان تاھارەتنىڭ قانداقلىقىنى بىلىۋېلىشتىن خۇرسەن بولسا، مانا بۇ، رەسۇلۇللاھنىڭ ئالغان تاھارىتىدۇر[1].

525 – **ومن رواياته: فَأَخَذَ الْإِنَاءَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَأَفْرَغَ عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى وَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثًا بنحوه.**

525 ـ بۇ ھەدىسنىڭ باشقا رىۋايەتلىرىدىن بىرىدە مۇنداق كەلگەن: قاچىنى ئوڭ قولىدا تۇتۇپ، سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئىككى ئالقىنىنى ئۇچ قېتىم يۇدى[2].

526 – **ومنها ثم تمضمض مع الاستنشاق بماء واحد بنحوه.**

526 ـ يەنە بىر رىۋايىتىدە: ئالقىنىدىكى بىر ئوچۇم سۇدا ئاغزى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ـ دەپ كەلگەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 111)

527 – **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ دَخَلَ عَلَيَّ عَلِيٌّ يَعْنِي ابْنَ أَبِي طَالِبٍ وَقَدْ أَهْرَاقَ الْمَاءَ فَدَعَا بِوَضُوءٍ فَأَتَيْنَاهُ بِتَوْرٍ فِيهِ مَاءٌ حَتَّى وَضَعْنَاهُ بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ يَا ابْنَ عَبَّاسٍ أَلَا أُرِيكَ كَيْفَ كَانَ يَتَوَضَّأُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْتُ بَلَى قَالَ فَأَصْغَى الْإِنَاءَ عَلَى يَدِهِ فَغَسَلَهَا ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى فَأَفْرَغَ بِهَا عَلَى الْأُخْرَى ثُمَّ غَسَلَ كَفَّيْهِ ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَيْهِ فِي الْإِنَاءِ جَمِيعًا فَأَخَذَ بِهِمَا حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَضَرَبَ بِهَا عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ أَلْقَمَ إِبْهَامَيْهِ مَا أَقْبَلَ مِنْ أُذُنَيْهِ ثُمَّ الثَّانِيَةَ ثُمَّ الثَّالِثَةَ مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ أَخَذَ بِكَفِّهِ الْيُمْنَى قَبْضَةً مِنْ مَاءٍ فَصَبَّهَا عَلَى نَاصِيَتِهِ فَتَرَكَهَا تَسْتَنُّ عَلَى وَجْهِهِ ثُمَّ غَسَلَ ذِرَاعَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ وَظُهُورَ أُذُنَيْهِ ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَيْهِ جَمِيعًا فَأَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَضَرَبَ بِهَا عَلَى رِجْلِهِ وَفِيهَا النَّعْلُ فَفَتَلَهَا بِهَا ثُمَّ الْأُخْرَى مِثْلَ ذَلِكَ قَالَ قُلْتُ وَفِي النَّعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النَّعْلَيْنِ قَالَ قُلْتُ وَفِي النَّعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النَّعْلَيْنِ قَالَ قُلْتُ وَفِي النَّعْلَيْنِ قَالَ وَفِي النَّعْلَيْنِ.**

[1] ئەلبانى (102): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (103): سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (104): سەھىھ ـ دېگەن.

527 ـ ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب كىچىك تەرەت قىلىپ بولۇپ، مېنىڭ قېشىمغا كىرىپ، تاھارەت سۇيى كەلتۈرۈشنى بۇيرۇدى. بىز بىر قاچىدا سۇ ئەكىلىپ ئالدىدا قويدۇق. ئۇ:

ــ ھەي ئىبنى ئاببباس! مەن ساڭا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قانداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويمايمۇ؟ـ دېگەنىدى، مەن:

ـ كۆرسىتىپ قويغىن،ـ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن ئۇ قاچىنى سىڭايان قىلىپ قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ، سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئىككى ئالقىنىنى يۇدى، ئاندىن ئاغزى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ئاندىن ئىككى قولىنى قاچىغا بىراقلا تىقىپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنى يۈزىگە چاچتى، ئاندىن ئىككى باش بارمىقىنى ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچىگە تىقىپ تۇرۇپ يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن بىر ئالقان سۇ ئېلىپ ماڭلاي چېچىنىڭ ئوستىگە قۇيۇپ يۈزىگە ئېقىتتى، ئاندىن كېيىن ئىككى بىلىكىنى ئىككى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئۇنىڭدىن كېيىن بېشىغا ۋە قۇلىقىنىڭ ئارقىسىغا مەسھى قىلدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئىككى قولىنى قاچىغا تىقىپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنى پۇتىنىڭ ئوستىگە تۆكۈپ، پۇتىنى ئاياغدىن چىقارماي تۇرۇپ يۇدى، ئاندىن يەنە بىر پۇتىنىمۇ شۇنىڭغا ئوخشاش ئاياغدىن چىقارماي يۇدى. (ھەدىسنىڭ راۋىسى مۇنداق دەيدۇ: مەن ئىبنى ئاببباستىن: ''ئىككى پۇتى ئايىغىنىڭ ئىچىدىمتى؟'' دەپ ئۈچ قېتىم سوردىم، ئۇ ئۈچىلى قېتىمدا: ''ئىچىدە ئىدى'' دەپ جاۋاب بەردى)[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 117)

528 – **حُسَيْنَ بْنَ عَلِيٍّ قَالَ دَعَانِي أَبِي عَلِيٌّ بِوَضُوءٍ فَقَرَّبْتُهُ لَهُ فَبَدَأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهُمَا فِي وَضُوئِهِ ثُمَّ مَضْمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ**

[1] ئەلبانى (108): ھەسەن، ـ دېگەن.

ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَقِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى كَذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ مَسْحَةً وَاحِدَةً ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثًا ثُمَّ الْيُسْرَى كَذَلِكَ ثُمَّ قَامَ قَائِمًا فَقَالَ نَاوِلْنِي فَنَاوَلْتُهُ الْإِنَاءَ الَّذِي فِيهِ فَضْلُ وَضُوئِهِ فَشَرِبَ مِنْ فَضْلِ وَضُوئِهِ قَائِمًا فَعَجِبْتُ فَلَمَّا رَآنِي قَالَ لَا تَعْجَبْ فَإِنِّي رَأَيْتُ أَبَاكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَصْنَعُ مِثْلَ مَا رَأَيْتَنِي صَنَعْتُ يَقُولُ لِوُضُوئِهِ هَذَا وَشُرْبِ فَضْلِ وَضُوئِهِ قَائِمًا.

528 ـ ھۈسەين ئىبنى ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: دادام ئەلى مېنى چاقىرىپ، تاھارەت سۈيى ئەكېلىشكە بۇيرىدى، مەن سۇنى ئەكېلىپ ئۇنىڭ يېنىغا قويدۇم. ئۇ قولىنى تاھارەت سۈيىگە تىقىشتىن بۇرۇن ئىككى ئالقىنىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئاغزىنى ئۈچ قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن بېشىغا بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئوڭ پۇتىنى ئىككى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئۇنىڭدىن كېيىن سول پۇتىنى ئىككى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئورنىدىن تۇرۇپ: ”ماڭا قاچىنى سۇنۇپ بەرگىن!“ دېدى، مەن ئۇنىڭغا تاھارىتىدىن ئاشقان سۇ بار قاچىنى سۇنۇپ بەردىم، ئۇ تاھارىتىدىن ئاشقان سۇنى ئۆرە تۇرۇپ ئىچىۋەتتى، مەن ھەيران قالدىم. ئۇ مېنىڭ ھەيران قالغانلىقىمنى كۆرۈپ: ”ھەيران بولما، چۈنكى مەن بۇۋاڭ ــ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېدى. ئۇ، بۇ سۆزىدىن: ”پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭمۇ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى ۋە تاھارىتىدىن ئاشقان سۇنى ئۆرە تۇرۇپ ئىچكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېمەكچى ئىدى[1].

(نەسائى: 95)

529 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ أَفْرَغَ مِنْ الْإِنَاءِ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَهُمَا ثُمَّ غَسَلَ أَوْ

[1] ئەلبانى (93): سەھىھ. ـ دېگەن.

مَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفَّةٍ وَاحِدَةٍ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا فَغَسَلَ يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَا أَقْبَلَ وَمَا أَدْبَرَ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا وُضُوءُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

529 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەتنى مۇنداق ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇ قاچىدىن ئىككى قولىغا سۇنى قۇيۇپ قايتا ـ قايتا يۇدى، ئاغزىنى ۋە بۇرنىنى بىر ئوچۇم سۇدا ئۈچ قېتىمدىن چايقىدى، ئاندىن ئىككى بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئىككى قېتىمدىن يۇدى، بېشىنىڭ ئالدى-كەينىگە مەسھى قىلدى ۋە ئىككى پۇتىنى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ يۇدى، ئاندىن: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مانا مۇشۇنداق تاھارەت ئالغان ئىدى“ دېدى.

(بۇخارى: 191)

530– حُمْرَانَ مَوْلَى عُثْمَانَ أَنَّهُ رَأَى عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ دَعَا بِإِنَاءٍ ، فَأَفْرَغَ عَلَى كَفَّيْهِ ثَلاَثَ مِرَارٍ فَغَسَلَهُمَا ، ثُمَّ أَدْخَلَ يَمِينَهُ فِى الإِنَاءِ فَمَضْمَضَ ، وَاسْتَنْشَقَ ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاَثًا ، وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثَلاَثَ مِرَارٍ ، ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ، ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلاَثَ مِرَارٍ إِلَى الْكَعْبَيْنِ ، ثُمَّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم– « مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِى هَذَا ، ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ ، لاَ يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ ».

530 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئازادگەردىسى ھۇمراندىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئوسمان ئىبنى ئەففان بىرسىنى سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن ئىككى ئالقىنىغا سۇ قۇيۇپ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ ئاغزى ۋە بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى، ئاندىن يۇزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى قولىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن كېيىن بېشىغا مەسھى قىلدى، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىككى پۇتىنى ئوشۇقى بىلەن قوشۇپ ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولۇپ:

ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئېلىپ، اللهتىن باشقىنى ئويلىماي ئىككى رەكئەت نامـاز ئوقۇيدىكەن، ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرى كەچۈرۈم قىلىنىدۇ» دېگەنىدى، ـ دېدى.
(بۇخارى: 160)

531 – عَنْ شَقِيقِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ غَسَلَ ذِرَاعَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا وَمَسَحَ رَأْسَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَلَ هَذَا.

531 ـ شەقىق ئىبنى سەلەمەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئوسمان ئىبنى ئەففانىنىڭ ئىككى بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ، بېشىغا ئۈچ قېتىم مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەن، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەتنى مۇشۇنداق ئالغاندىن كېيىن: ”مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇشۇنداق قىلغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېگەنىدى.[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 110)

532 – سُئِلَ ابْنُ أَبِي مُلَيْكَةَ عَنْ الْوُضُوءِ فَقَالَ رَأَيْتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّانَ سُئِلَ عَنْ الْوُضُوءِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَأُتِيَ بِمِيضَأَةٍ فَأَصْغَاهَا عَلَى يَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ أَدْخَلَهَا فِي الْمَاءِ فَتَمَضْمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْثَرَ ثَلَاثًا وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى ثَلَاثًا ثُمَّ أَدْخَلَ يَدَهُ فَأَخَذَ مَاءً فَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ فَغَسَلَ بُطُونَهُمَا وَظُهُورَهُمَا مَرَّةً وَاحِدَةً ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ ثُمَّ قَالَ أَيْنَ السَّائِلُونَ عَنْ الْوُضُوءِ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ.

532 ـ ئىبنى ئەبۇ مۇلەيكەدىن تاھارەت توغرۇلۇق سورالغاندا، مۇنداق جاۋاب بەردى: مەن ئوسمان ئىبنى ئەففانىنىڭ تاھارەت باراسىدا سوئال سورالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم. ئۇ سۇ كەلتۈرۈشكە بۇيرىدى، تاھارەت قاچىسىدا سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن، ئۇنى سىكايان قىلىپ ئوڭ قولىنى چايقىدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا تىقىپ ئاغزىنى ئۈچ

[1] ئەلبانى (101): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاندىن قولىنى قاچىغا تىقىپ سۇ ئېلىپ بېشىغا ۋە ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچى ۋە تېشىغا بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ئاندىن ئىككى پۇتىنى يۇيۇپ بولۇپ: ”ئاھارەت توغرۇلۇق سوئال سورىغانلار قېنى؟ مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مانا مۇشۇنداق ئاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم“ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 108)

533 – **عَنْ أَبِي عَلْقَمَةَ أَنَّ عُثْمَانَ دَعَا بِمَاءٍ فَتَوَضَّأَ فَأَفْرَغَ بِيَدِهِ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى ثُمَّ غَسَلَهُمَا إِلَى الْكُوعَيْنِ.**

533 ـ ئەبۇ ئەلقەمەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئوسمان ئىبنى ئەففان سۇ ئەكەلدۈرۈپ ئاھارەت ئالدى. ئۇ دەسلەپ سۈنى ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا قۇيۇپ بېغىشىغىچە ئۈچ قېتىم يۇدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 108)

534 ــ **عَنْ يَحْيَى الْمَازِنِيِّ أَنَّ رَجُلاً قَالَ لِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَتَسْتَطِيعُ أَنْ تُرِيَنِى كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – يَتَوَضَّأُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ نَعَمْ. فَدَعَا بِمَاءٍ، فَأَفْرَغَ عَلَى يَدَيْهِ فَغَسَلَ يَدَهُ مَرَّتَيْنِ، ثُمَّ مَضْمَضَ وَاسْتَنْثَرَ ثَلاَثًا ، ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاَثًا ، ثُمَّ غَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ بِيَدَيْهِ فَأَقْبَلَ بِهِمَا وَأَدْبَرَ بَدَأَ بِمُقَدَّمِ رَأْسِهِ حَتَّى ذَهَبَ بِهِمَا إِلَى قَفَاهُ ثُمَّ رَدَّهُمَا إِلَى الْمَكَانِ الَّذِي بَدَأَ مِنْهُ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ.**

534 ـ يەھيا مازىنىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر كىشى ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ــ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاھارەتنى قانداق ئالغانلىقىنى

[1] ئەلبانى (99): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (100): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

ماڭا كۆرسەتسەڭ قويالامسەن؟ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ كۆرسەتسەڭ قويالايمەن،ـ دېدى ۋە سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، سۇ كەلتۈرۈلگەندىن كېيىن سۇنى ئىككى قولىغا تۆكۈپ، قولىنى ئىككى قېتىم يۇدى، ئاندىن ئاغزىنى ئۈچ قېتىم، بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقىدى. يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ ۋە سول بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قېتىپ ئىككى قېتىمدىن يۇدى. ئاندىن ئىككى قولى بىلەن بېشىغا مەسھى قىلدى، قولىنى بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىدىن باشلاپ گەدىنىگىچە سۈرتۈپ، ئاندىن گەدىنىدىن بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىگىچە ياندۇرۇپ مەسھى قىلدى، ئاندىن ئىككى پۇتىنى يۇدى.

(بۇخارى: 185)

535 ــ وفي رواية: توضأ مرتين.

535 ــ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئىككى قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى بايان قىلىنغان[1].

(نەسائى: 97)

536 ــ وفي أخرى: فَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مِنْ كَفٍّ وَاحِدَةٍ فَفَعَلَ ذَلِكَ ثَلَاثًا.

536 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئاغزى ـ بۇرنىنى بىر ئوچۇم سۇ بىلەن ئۈچ قېتىمدىن چايقىدى،ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 235)

537 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ وَأَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ مِن فَضْلِ يَدَيْهِ.

537 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت

[1] ئەلبانى (95): سەھىھ. ـ دېگەن.

قىلىنىشىچە، ئۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى تاھارەت ئېلىۋاتقاندا كۆرگەن بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن بېشىغا مەسھى قىلغان ئىكەن.

538 ــ وفي أخرى أَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيْهِ.

538 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىغا قولىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن ئەمەس، بەلكى يېڭىدىن سۇ ئېلىپ مەسھى قىلغان،- دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 35)

539 ــ وفي أخرى: فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ يَدَيْهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ مَرَّتَيْنِ.

539 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يۇزىنى ئۈچ قېتىم، قولىنى ئىككى قېتىمدىن يۇغانلىقى ۋە بېشىغا مەسھى قىلغاندىن كېيىن، پۇتىنى ئىككى قېتىم يۇغانلىقى بايان قىلىنغان[2].

(تىرمىزى: 47)

540 ــ عن المقدام بن معدي كرب قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ قَالَ وَمَسَحَ بِأُذُنَيْهِ ظَاهِرِهِمَا وَبَاطِنِهِمَا. زَادَ هِشَامٌ وَأَدْخَلَ أَصَابِعَهُ فِي صِمَاخِ أُذُنَيْهِ.

540 ـ مىقدام ئىبنى مەئدى كەربىتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، ئۇ ئىككى قۇلىقىنىڭ ئىچى ۋە

[1] ئەلبانى (32): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (43): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

تېشىغا مەسھى قىلغانىدى. ھىشام (راۋى): قولىنى قۇلاقنىڭ ئىچىگە قەدەر كىرگۈزگەنىدى، ـ دېگەننى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 122)

541 ــ عَبْدِ اللَّهِ سَالِمٌ سَبَلَانُ قَالَ وَكَانَتْ عَائِشَةُ تَسْتَعْجِبُ بِأَمَانَتِهِ وَتَسْتَأْجِرُهُ فَأَرَتْنِي كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ فَتَمَضْمَضَتْ وَاسْتَنْثَرَتْ ثَلَاثًا وَغَسَلَتْ وَجْهَهَا ثَلَاثًا ثُمَّ غَسَلَتْ يَدَهَا الْيُمْنَى ثَلَاثًا وَالْيُسْرَى ثَلَاثًا وَوَضَعَتْ يَدَهَا فِي مُقَدَّمِ رَأْسِهَا ثُمَّ مَسَحَتْ رَأْسَهَا مَسْحَةً وَاحِدَةً إِلَى مُؤَخَّرِهِ ثُمَّ أَمَرَّتْ يَدَهَا بِأُذُنَيْهَا ثُمَّ مَرَّتْ عَلَى الْخَدَّيْنِ قَالَ سَالِمٌ كُنْتُ آتِيهَا مُكَاتَبًا مَا تَخْتَفِي مِنِّي فَتَجْلِسُ بَيْنَ يَدَيَّ وَتَتَحَدَّثُ مَعِي حَتَّى جِئْتُهَا ذَاتَ يَوْمٍ فَقُلْتُ ادْعِي لِي بِالْبَرَكَةِ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ قَالَتْ وَمَا ذَاكَ قُلْتُ أَعْتَقَنِي اللَّهُ قَالَتْ بَارَكَ اللَّهُ لَكَ وَأَرْخَتْ الْحِجَابَ دُونِي فَلَمْ أَرَهَا بَعْدَ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

541 ـ ئابدۇللاھ سالىم سەبەلان (ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭ ئامانەتدار ئىكەنلىكىدىن مەمنۇن ئىدى ۋە ئۇنى يالالاپ ئىشلىتەتتى) مۇنداق دەيدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەتنى قانداق ئالىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ، ئېغىز ـ بۇرنىغا ئۈچ قېتىمدىن سۇ ئالدى، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولىنى ئۈچ قېتىم، سول قولىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە ئىككى قولىنى بېشىنىڭ ئالدى تەرىپىگە قويۇپ، گەدىنىگىچە بىر قېتىم مەسھى قىلدى. ئاندىن ئىككى قولى بىلەن قۇلاقلىرىنى سىلاپ يۇزىگە قەدەر ئەكەلدى. سالىم مۇنداق دەيدۇ: مەن ئائىشەگە مۇكاتەب (ئازاد بولۇش ئۈچۈن خوجايىنى بىلەن توختام تۈزگەن قۇل) سۈپىتىدە كېلەتتىم، ئۇ مەندىن يۈزىنى يۆگىمەيتتى ۋە بىللە ئولتۇرۇپ پاراڭلىشاتتى. بىر كۈنى كېلىپ:

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئانىسى! اللهنىڭ ماڭا بەرىكەت ئاتا قىلىشى ئۈچۈن دۇئا قىلساڭ، ـ دېسەم، ئۇ:

[1] ئەلبانى (114): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ نېمە ئىش بولدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:
ـ الله مېنى ئازاد قىلدى، ـ دەپ جاۋاب بەرسەم:
ـــ الله ساڭا بەرىكەت ئاتا قىلسۇن! ـــ دېگىنىچە چۈمبىلىنى چۈشۈرۈپ يۈزىنى يۆگۈۋالدى. شۇ كۈندىن ئېتىبارەن ئۇنى كۆرۈپ باقمىدىم[1].

(نەسائى: 100)

542 ـــ **عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُهُ عَنْ الْوُضُوءِ فَأَرَاهُ الْوُضُوءَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا ثُمَّ قَالَ هَكَذَا الْوُضُوءُ فَمَنْ زَادَ عَلَى هَذَا فَقَدْ أَسَاءَ وَتَعَدَّى وَظَلَمَ.**

542 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب بوۋىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر سەھرالىق تاھارەت ھەققىدە سوراش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ھەر ئەزانى ئۈچ قېتىم ـ ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئېلىپ كۆرسىتىپ قويدى ۋە: «تاھارەت مانا مۇشۇنداق ئېلىنىدۇ، كىمكى بۇنىڭدىن ئاشۇرىۋەتسە، چېكىدىن ئاشقان ۋە زۇلۇم قىلغان بولىدۇ» دېدى[2].

(نەسائى: 140)

543 ـــ **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً مَرَّةً.**

543 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر ئەزانى بىر قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالدى.

(بۇخارى: 157)

544 ـــ **عَنْ عَطَاءِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ قَالَ لَنَا ابْنُ عَبَّاسٍ أَتُحِبُّونَ أَنْ أُرِيَكُمْ كَيْفَ كَانَ**

[1] ئەلبانى (97): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (136): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ فَدَعَا بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ فَاغْتَرَفَ غَرْفَةً بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَتَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ أَخَذَ أُخْرَى فَجَمَعَ بِهَا يَدَيْهِ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثُمَّ أَخَذَ أُخْرَى فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُمْنَى ثُمَّ أَخَذَ أُخْرَى فَغَسَلَ بِهَا يَدَهُ الْيُسْرَى ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ الْمَاءِ ثُمَّ نَفَضَ يَدَهُ ثُمَّ مَسَحَ بِهَا رَأْسَهُ وَأُذُنَيْهِ ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً أُخْرَى مِنْ الْمَاءِ فَرَشَّ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى وَفِيهَا النَّعْلُ ثُمَّ مَسَحَهَا بِيَدَيْهِ يَدٍ فَوْقَ الْقَدَمِ وَيَدٍ تَحْتَ النَّعْلِ ثُمَّ صَنَعَ بِالْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ.

544 ـ ئەتا ئىبنى يەساردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئابباس بىرگە: ”مەن سىلەرگە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەتنى قانداق ئالىدىغانلىقىنى كۆرسىتىپ قويسام، قانداق دەيسىلەر؟“ دېدى. ئاندىن بىر قاچىدا سۇ ئەكەلدۈرۈپ، ئوڭ قولى بىلەن بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئاغزىنى ۋە بۇرنىنى چايقىدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئىككى قولىنى بىرلەشتۈرۈپ يۇزىنى يۇدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، ئوڭ قولىنى يۇدى، ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ بىلەن سول قولىنى يۇدى. ئاندىن قولىغا سۇ ئېلىپ، قولىنى سىلكىۋەتكەندىن كېيىن، بېشىغا ۋە قۇلىقىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن يەنە بىر ئالقان سۇ ئېلىپ، پۇتىنى ئايىغىدىن چىقارماي تۇرۇپلا ئوڭ پۇتىغا تۆكۈپ، بىر قولىدا پۇتىنىڭ دۈمبىسىنى، يەنە بىر قولىدا تاپىنىنى سىلىدى. سول پۇتىنىمۇ ئوڭ پۇتىغا ئوخشاش يۇدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 137)

545 ــ عَنْ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ ابْنِ عَفْرَاءَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينَا فَحَدَّثَتْنَا أَنَّهُ قَالَ اسْكُبِي لِي وَضُوءًا فَذَكَرَتْ وُضُوءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ فِيهِ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثًا وَوَضَّأَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ مَرَّةً وَوَضَّأَ يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرَّتَيْنِ بِمُؤَخَّرِ رَأْسِهِ ثُمَّ بِمُقَدَّمِهِ وَبِأُذُنَيْهِ كِلْتَيْهِمَا ظُهُورِهِمَا وَبُطُونِهِمَا وَوَضَّأَ رِجْلَيْهِ ثَلَاثًا ثَلَاثًا.

[1] ئەلبانى (125): ھەسەن، ـ دېگەن.

545 ـ رۇبەييىئ بىنتى مۇئەۋۋىز ئىبنى ئەفرادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ يېنىمىزغا كېلەتتى ۋە ماڭا:

ـ تاھارەت سۇيى ھازىرلاپ بەرگىن! ـ دەيتتى. ئۇ تاھارەتنى مۇنداق ئالاتتى: ئاۋۋال ئىككى قولىنى، ئاندىن يۇزىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، ئاغزى ـ بۇرنىنى بىر قېتىمدىن چايقىدى، ئاندىن ئىككى بىلىكىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، بېشىغا دەسلەپ ئالدىدىن باشلاپ ئارقىغىچە، ئاندىن ئارقىدىن باشلاپ ئالدىغىچە قۇلىقىنىڭ ئىچى ـ تېشىنى قوشۇپ مەسھى قىلدى ۋە ئىككى پۇتىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 126)

546 ــ **عَنْ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذٍ ابْنِ عَفْرَاءَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ عِنْدَهَا فَمَسَحَ الرَّأْسَ كُلَّهُ مِنْ قَرْنِ الشَّعْرِ كُلِّ نَاحِيَةٍ لِمُنْصَبِّ الشَّعْرِ لَا يُحَرِّكُ الشَّعْرَ عَنْ هَيْئَتِهِ.**

546 ـ مۇئەۋۋىز ئىبنى ئەفرانىڭ قىزى رۇبەييىئدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ ئالدىدا تاھارەت ئېلىپ، بېشىنىڭ چوققىسىدىن باشلاپ، چاچ بار يەرنىڭ ھەممىسىگە، چېچىنىڭ تارىلىشىنى بۇزمىغان ھالدا مەسھى قىلغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 128)

547 ــ **وفى أخرى مَسَحَ رَأْسَهُ وَمَسَحَ مَا أَقْبَلَ مِنْهُ وَمَا أَدْبَرَ وَصُدْغَيْهِ وَأُذُنَيْهِ مَرَّةً وَاحِدَةً.**

547 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بېشىنىڭ ئالدى ـ ئارقا تەرىپىنى چېكىسى ۋە ئىككى قۇلىقى بىلەن قوشۇپ بىر قېتىم مەسھى قىلدى، ـ دېدى[3].

(تىرمىزى: 34)

---

[1] ئەلبانى (117): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (118): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (31): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

548 ــ وفي أخرى وَأَنَّهُ مَسَحَ رَأْسَهُ بِمَاءٍ غَيْرِ فَضْلِ يَدَيْهِ.

548 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىغا قولىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن ئەمەس، بەلكى يېڭىدىن سۇ ئېلىپ مەسھى قىلدى، ـ دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 35)

549 ــ عَنْ طَلْحَةَ بْنِ مُصَرِّفٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ رَأْسَهُ مَرَّةً وَاحِدَةً حَتَّى بَلَغَ الْقَذَالَ وَهُوَ أَوَّلُ الْقَفَا وَقَالَ مُسَدَّدٌ مَسَحَ رَأْسَهُ مِنْ مُقَدَّمِهِ إِلَى مُؤَخَّرِهِ حَتَّى أَخْرَجَ يَدَيْهِ مِنْ تَحْتِ أُذُنَيْهِ قَالَ مُسَدَّدٌ فَحَدَّثْتُ بِهِ يَحْيَى فَأَنْكَرَهُ قَالَ أَبُو دَاوُد و سَمِعْت أَحْمَدَ يَقُولُ إِنَّ ابْنَ عُيَيْنَةَ زَعَمُوا أَنَّهُ كَانَ يُنْكِرُهُ وَيَقُولُ إِيشْ هَذَا طَلْحَةُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ.

549 ـ تەلھە ئىبنى مۇسەررىف دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىغا ئالدى تەرەپتىن باشلاپ ئارقا تەرىپىگە قەدەر بىر قېتىم مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم.

مۇسەددەد مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بېشىنىڭ ئالدى قىسمىدىن باشلاپ ئارقىسىغا قەدەر مەسھى قىلدى، ھەتتا قوللىرىنىمۇ قۇلاقلىرىنىڭ ئاستىدىن ئۆتكۈزدى. مۇسەددەد: مەن بۇ ھەدىسنى يەھياغا سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ (بۇ ھەدىسنىڭ سەھىھ ھەدىس بولۇشىنى) رەت قىلدى، ـ دېگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 132)

550 ــ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ قَالَ تَوَضَّأَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَيَدَيْهِ ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ وَقَالَ الْأُذُنَانِ مِنْ الرَّأْسِ قَالَ أَبُو عِيسَى قَالَ قُتَيْبَةُ قَالَ حَمَّادٌ لَا أَدْرِي هَذَا مِنْ قَوْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ مِنْ قَوْلِ أَبِي أُمَامَةَ.

---

[1] ئەلبانى (32): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (19): زەئىپ، ـ دېگەن.

550 ـ ئەبـۇ ئۇمـامەدىن مۇنـداق رىـۋايەت قىلىنـىدۇ: پەيغەمـبەر ئەلەيھىسسالام تاھارەت ئېلىۋېتىپ يۇزىنى ۋە قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇدى، بېشىغا مەسھى قىلدى ۋە: «قۇلاقمۇ باشقا تەۋە» دېدى. ئەبۇ ئىيسا قۇتەيبەدىن ھەمادنىڭ: «قۇلاقمۇ باشقا تەۋە» دېگەن سۆز پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ سۆزىمۇ ياكى ئەبۇ ئۇمامەنىڭ سۆزىمۇ بىلمەيمەن، ـ دېگەنلىكىنى نەقىل قىلغان[1].

(تىرمىزى: 37)

551 ــ **عن أَنَس بْن مَالِكٍ أَنَّ رَجُلًا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ تَوَضَّأَ وَتَرَكَ عَلَى قَدَمِهِ مِثْلَ مَوْضِعِ الظُّفْرِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ارْجِعْ فَأَحْسِنْ وُضُوءَكَ.**

551 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدى ۋە تاھارەت ئېلىپ پۇتىدىن تىرناقچىلىك يەرنى يۇماي چالا قويدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «ماڭ، بېرىپ تاھارەتنى تولۇق ئال!» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 173)

552 ــ **عَنْ جَابِرٍ بنحوه.**

552 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ مۇشۇنىڭ ئوخشىشى رىۋايەت قىلىنغان.

(مۇسلىم: 243)

553 ــ **عَنْ خَالِدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يُصَلِّي وَفِي ظَهْرِ قَدَمِهِ لُمْعَةٌ قَدْرُ الدِّرْهَمِ لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ**

[1] ئەلبانى (34): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (158): سەھىھ ـ دېگەن.

فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُعِيدَ الْوُضُوءَ وَالصَّلَاةَ.

553 ـ خالىد پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەزى ساھابىلىرىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازغا ئوقۇۋاتقان بىرىنىڭ پۇتىدا تەڭگىچىلىك قۇرۇق يەرنى كۆرۈپ، ئۇنى يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ، نامازنى قايتا ئوقۇشقا بۇيرىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 175)

554 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ تَخَلَّفَ عَنَّا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفْرَةٍ سَافَرْنَاهَا فَأَدْرَكَنَا وَقَدْ أَرْهَقَتْنَا الصَّلَاةُ وَنَحْنُ نَتَوَضَّأُ فَجَعَلْنَا نَمْسَحُ عَلَى أَرْجُلِنَا فَنَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنْ النَّارِ مَرَّتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا.

554 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: (مەككىدىن مەدىنىگە قىلغان) سەپەرلىرىمىزنىڭ بىرىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئارقىمىزدا قالغان ئىدى. نامازغا (ئەسىرنىڭ) ۋاقتى قىستاپ قالغان چاغدا، ئۇ ئارقىمىزدىن يېتىپ كەلدى، بىز تاھارەت ئېلىپ، (نامازنىڭ ۋاقتى چىقىپ كەتمەسۇن دەپ ئالدىرىغانلىقتىن) پۇتىمىزغا مەسھى قىلىۋاتاتتۇق. بۇنى كۆرگەن رەسۇلۇللاھ: «(يۇيۇلمىغان) سونجاقلارغا دوزاخ ئازابىدىن ۋاي!» دەپ ئىككى ـ ئۈچ قېتىم توۋلىدى.

(بۇخارى: 60)

555 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَوْمًا يَتَوَضَّئُونَ فَرَأَى أَعْقَابَهُمْ تَلُوحُ فَقَالَ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ مِنْ النَّارِ أَسْبِغُوا الْوُضُوءَ.

555 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى ۋە تاپانلىرىنىڭ چالا قالغانلىقىنى كۆرۈپ: «(يۇيۇلماي قالغان) تاپانلارغا دوزاخ ئازابىدىن ۋاي! تاھارەتنى كامىل

[1] ئەلبانى (161): سەھىھ ـ دېگەن.

ئېلىڭلار!» دېدى[1].

(نەسائى: 111)

556 ــ **وَقَدْ رُوِيَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ وَيْلٌ لِلْأَعْقَابِ وَبُطُونِ الْأَقْدَامِ مِنْ النَّارِ.**

556 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاپان ۋە پۇتلارنىڭ ئالقىنىغا دوزاخ ئازابىدىن ۋاي!» دېگەن[2].

(تىرمىزى:41)

557 ــ **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اغْتَسَلَ مِنْ جَنَابَةٍ فَرَأَى لُمْعَةً لَمْ يُصِبْهَا الْمَاءُ فَقَالَ بِجُمَّتِهِ فَبَلَّهَا عَلَيْهَا قَالَ إِسْحَقُ فِي حَدِيثِهِ فَعَصَرَ شَعْرَهُ عَلَيْهَا.**

557 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى تاھارەت ئېلىپ، كىچىككىنە يەرنىڭ قۇرۇق قالغانلىقىنى كۆردى ۋە چېچىدىن بىر تۇتامنى تۇتۇپ سۇيىنى بەدىنىنىڭ قۇرۇق قالغان يەرگە سىقتى. ئىسھاقنىڭ رىۋايىتىدىمۇ: چېچىنىڭ سۇيىنى بەدىنىنىڭ قۇرۇق قالغان يېرىگە سىقتى، ـ دەپ كەلدى[3].

(ئىبنى ماجە: 663)

558 – **أَنَّ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيَّ سُئِلَ عَنِ الْمَسْحِ عَلَى الْعِمَامَةِ فَقَالَ لاَ حَتَّى يُمْسَحَ الشَّعْرُ بِالْمَاءِ.**

558 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سەللىگە مەسھى قىلىش توغرۇلۇق سورالغاندا: ياق، ئۇنداق قىلسا بولمايدۇ، چاچ

---

[1] ئەلبانى (108): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى بۇ رىۋايەت ئۇستىدە بىر نەرسە دېمىگەن. ئەممۇ «سەھىھۇتتەرغىب ۋەتتەرھىب» ناملىق كىتابنىڭ 216 ـ ھەدىسىدە بۇنىڭ سەھىھ ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن.

[3] ئەلبانى (144): زەئىپ ـ دېگەن.

سۇ بىلەن نەملىنىشى كېرەك، ـ دەپ جاۋاب بەردى.
(مالىك رىۋايەت قىلغان)

559 – **عَنْ ثَوْبَانَ قَالَ بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَأَصَابَهُمْ الْبَرْدُ فَلَمَّا قَدِمُوا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُمْ أَنْ يَمْسَحُوا عَلَى الْعَصَائِبِ وَالتَّسَاخِينِ.**

559 ـ سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر قوشۇن ئەۋەتكەن بولۇپ، بۇ قوشۇن سوغۇقتا دۇچ كەلگەن ئىدى. ئۇلار قايتىپ كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارنى (بۇنداق ئەھۋالغا دۇچ كەلگەندە) سەللىگە ۋە ئۆتۈكلەرگە مەسھى قىلىشقا بۇيرىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 147)

560 – **عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ قِطْرِيَّةٌ فَأَدْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ فَمَسَحَ مُقَدَّمَ رَأْسِهِ وَلَمْ يَنْقُضْ الْعِمَامَةَ.**

560 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قىزغۇچ سەللىسىنى بېشىدىن ئالماي تۇرۇپ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ قولىنى سەللىسىنىڭ ئاستىدىن كىرگۈزۈپ، سەللىسىنى بۇزۇۋەتمەستىن، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا مەسھى قىلدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 147)

561 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ ثَلَاثًا ثَلَاثًا.**

561 – ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] ئەلبانى (133): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (25): زەئىپ، ـ دېگەن. ھەدىستىكى (قطرية) دېگەن سۆز بىر خىل قىزغۇچ رەختنى كۆرسىتىدۇ،ـ دەپ ئىزاھلانغان.

ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر ئەزاسىنى ئىككى قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(تىرمىزى: 43)

562 ــ **عَنْ جَابِرٍ تَوَضَّأَ مرة مرة، مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وثَلَاثًا ثَلَاثًا.**

562 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەر بىر ئەزاسىنى بەزىدە بىر، بەزىدە ئىككى ۋە بەزىدە ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[1].

(تىرمىزى: 43)

563 ــ **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ.**

563 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەزالىرىنى ئىككى قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 158)

564 ــ **عن عثمان رفعه: توضأ ثلاثا وقال: هذا وضوئى و وضوء الأنبياء قبلى، و وضوء إبراهيم.**

564 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەزالىرىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالغانلىقى ۋە: «مانا بۇ، مېنىڭ ۋە مەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ تاھارىتى، شۇنداقلا، ئىبراھىم ئەلەيھىسسالامنىڭ تاھارىتىدۇر» دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

565 ــ **وعن نمران بنِ جارية عن أبيه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: خذوا للرأس ماء جديدا.**

[1] ئەلبانى (40): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

565 ـ نەمران ئىبنى جاريە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «باشقا مەسھى قىلىش ئۈچۈن، قولۇڭلارغا يېڭىدىن سۇ ئېلىڭلار!» دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

566 ــ **عن عباد بن تميم عن أبيه قال: رأيت النبي يتوضأ ويمسح بالماء على رجليه.**

566 ـ ئۇباد ئىبنى تەمىيم دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىۋېتىپ، پۇتىغا مەسھى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

567 ــ **عن عبدالله بن بدر قال: نزل القران بالمسح، فأمرنا النبي بالغسل فغسلنا.**

567 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى بەدرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: قۇرئان كەرىم پۇتىمىزغا مەسھى قىلىشقا بۇيرىسا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇيۇشقا بۇيرىدى، بىز يۇدۇق[3].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ھەيسەمى (1189): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە دەھسەم ئىبنى قىران ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتاردا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1192): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1193): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچى ئابدۇللاھ ئىبنى بەدىر تابىئىندۇر. (تابىئىنىڭ بۇ سۆزنى قىلىشى مۇمكىن ئەمەس، شۇڭا بۇ سۆزنى قىلغان) ساھابىنىڭ خاتالىق سەۋەبىدىن چۈشۈپ قالغان ياكى بۇ ئەسلىدە مۇشۇنداق رىۋايەت قىلىنغانلىقىنى بىلمەيمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنىڭ سەنەدىدە يەنە مۇھەممەد ئىبنى جابىر ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

568 ــ عن ابن مسعود قال: رجع قوله إلى غسل القدمين فى قول: وأرجلكم إلى الكعبين.

568 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: الله تائالانىڭ: [پۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ...] دېگەن سۆزى ئىككى پۇتنى يۇيۇشقا دالالەت قىلىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 9210)

(دېمەك: ''قۇرئان مەسھى قىلىشقا بۇيرىغانىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام يۇيۇشقا بۇيرىدى، بىز يۇدۇق'' دېگەن كىشى بۇ ئايەتنى، ئايەتنىڭ باش تەرىپىدىكى (بېشىڭلارغا مەسھى قىلىڭلار) دېگەن جۈملىگە باغلاپ، خاتا چۈشىنىۋالغان).

[1] ھەيسەمى (1194): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى قەتادە بۇ ھەدىسنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

ساقال ۋە بارماقلارنىڭ ئاربىسىنى ئارىلاش، مىسۋاك ئىشلىتىش ۋە ئىككى قولنى يۇيۇش

569 ــ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ وعَنْ عَطَاءٍ قَالَا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَبَّذَا الْمُتَخَلِّلُونَ قِيلَ وَمَا الْمُتَخَلِّلُونَ قَالَ فِي الْوُضُوءِ وَالطَّعَامِ.

569 ـ ئەبۇ ئەييۇب ۋە ئەتا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللام:

ـ ئارىلىغۇچىلار نېمىدېگەن ياخشى كىشىلەر ھە؟! ـ دېگەنىدى. ساھابىلار:

ـ ئارىلىغۇچىلار دېگەن كىملەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ تاماقتىن كېيىن (چىشلىرىنى) ۋە تاھارەت ئالغاندا (ساقال ۋە بارماقلىرىنى) ئارىلىغۇچىلاردۇر ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەھمەد: 23016؛ «ئەلكەبىر»: 4061)

570 ــ **عن أبي أيوب وحده قال: خرج علينا رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: حبذا المتخللون من أمتي" قالوا: وما المتخللون يا رسول الله؟ قال: "المتخللون بالوضوء والمتخللون من الطعام أما تخليل الوضوء فالمضمضة والاستنشاق وبين الأصابع، وأما تخليل الطعام فمن الطعام إنه ليس شيء أشد على الملكين من أن يريا بين أسنان صاحبهما طعاماً وهو قائم يصلي".**

[1] ھەيسەمى (7951): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ۋاسىل ئىبنى سائىب ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

570 ـ ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ قېشىمىزغا چىقىپ:

ــ مېنىڭ ئۈممىتىمدىن ئارىلىغۇچىلار نېمىدېگەن ياخشى كىشىلەر ھە؟! ـ دېدى. ساھابىلار:

ــ ئۇلار كىملەر؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جاۋاب بېرىپ:

ـ تاماقتىن كېيىن (چىشلىرىنى) ۋە تاھارەت ئالغاندا (ساقال ۋە بارماقلىرىنى) ئارىلىغۇچىلاردۇر. تاھارەت ئالغاندا ئارىلىغۇچىلارغا كەلسەك، ئۇلار ئاغزى، بۇرنىنى چايقىغۇچىلار ۋە بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى ئارىلاپ يۇغۇچىلاردۇر. تاماقتىن كېيىن ئارىلىغۇچىلار بولسا، تاماقتىن كېيىن چىشلىرى ئارىسىدىكى تاماق يۇقىنى تازىلىغۇچىلار بولۇپ، نامازغا تۇرغان كىشىنىڭ چىشلىرى ئارىسىدا تاماق يۇقىنىڭ كۆرۈنۈپ تۇرۇشى شۇ كىشىدىكى ئىككى پەرىشتىگە ئەڭ يامان كۆرىلىدىغان ئىشتۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 4061)

571 ــ **عن أبي الدرداء قال: توضأ النبي صلى الله عليه وسلم، خلل لحيته بفضل وضوئه ومسح رأسه بفضل ذراعيه.**

571 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىۋېتىپ (قولىدىكى) سۇنىڭ قالدۇقلىرىنى ساقاللىرىنىڭ ئارىسىغا ئۆتكۈزگەنلىكى، بىلەكلىرىدىن ئېشىپ قالغان سۇ بىلەن بېشىغا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[2].

---

[1] ھەيسەمى (1199): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھەر ئىككىلىسىنىڭ سەنەدىدە ۋاسىل رەققاشى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1205): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەمام ئىبنى نەجىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى ۋە كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئىبنى مەئىن ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

(«ئەلكەبىر»)

572 ــ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُخَلِّلُ لِحْيَتَهُ.

572 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساقاللىرى ئارىسىغا سۇ ئۆتكۈزىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان[1].

(تىرمىزى: 31)

573 ــ عَنْ أَنَسٍ يَعْنِي ابْنَ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ أَخَذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَأَدْخَلَهُ تَحْتَ حَنَكِهِ فَخَلَّلَ بِهِ لِحْيَتَهُ وَقَالَ هَكَذَا أَمَرَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ.

573 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىۋاتقىنىدا بىر ئالقان سۇنى ئېلىپ، زاڭقىنىڭ ئاستىدىن ساقاللىرى ئارىسىغا ئۆتكۈزەتتى ۋە: «رەببىم مېنى مۇشۇنداق قىلىشقا بۇيرىدى» دەيتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 145)

574 ــ عَنْ وَائِلِ بن حُجْرٍ، قَالَ:حَضَرْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ أُتِيَ بِإِنَاءٍ فِيهِ مَاءٌ، فَأَكْفَأَ عَلَى يَمِينِهِ ثَلاثًا، ثُمَّ غَمَسَ يَمِينَهُ فِي الإِنَاءِ فَأَفَاضَ بِهَا عَلَى الْيُسْرَى ثَلاثًا، ثُمَّ غَمَسَ الْيُمْنَى فِي الْمَاءِ فَحَفَنَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ فَتَمَضْمَضَ بِهَا واسْتَنْشَقَ، واسْتَنْثَرَ ثَلاثًا، ثُمَّ أَدْخَلَ كَفَّيْهِ فِي الإِنَاءِ فَحَمَلَ بِهِمَا مَاءً فَغَسَلَ، وَجْهَهُ ثَلاثًا، وَخَلَّلَ لِحْيَتَهُ، وَمَسَحَ بَاطِنَ أُذُنَيْهِ، ثُمَّ أَدْخَلَ خِنْصَرَهُ فِي دَاخِلِ أُذُنِهِ، لِيُبَلِّغَ الْمَاءَ، ثُمَّ مَسَحَ رَقَبَتَهُ، وَبَاطِنَ لِحْيَتَهُ مِنْ فَضْلِ مَاءِ الْوَجْهِ، وَغَسَلَ ذِرَاعَهُ الْيُمْنَى ثَلاثًا حَتَّى مَا وَرَاءَ الْمِرْفَقِ، وَغَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ بِالْيُمْنَى حَتَّى جَاوَزَ الْمِرْفَقَ، ثُمَّ مَسَحَ عَلَى رَأْسِهِ

[1] ئەلبانى (28): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (132): سەھىھ ـ دېگەن.

ثَلاثًا، وَمَسَحَ ظَاهِرَ أُذُنَيْهِ، وَمَسَحَ رُقْبَتَهُ وَبَاطِنَ لِحْيَتَهُ بِفَضْلِ مَاءِ الرَّأْسِ، ثُمَّ غَسَلَ قَدَمَهُ الْيُمْنَى ثَلاثًا، وَخَلَّلَ أَصَابِعَهَا وَجَاوَزَ بِالْمَاءِ الْكَعْبَ، وَرَفَعَ فِي السَّاقِ الْمَاءَ، ثُمَّ فَعَلَ فِي الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ أَخَذَ حَفْنَةً مِنْ مَاءٍ بِيَدِهِ الْيُمْنَى فَوَضَعَهُ عَلَى رَأْسِهِ حَتَّى تَحَدَّرَ مِنْ جَوَانِبِ رَأْسِهِ، وَقَالَ: هَذَا تَمَامُ الْوُضُوءِ.

574 ـ ۋائىل ئىبنى ھەجەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا ئىدىم، ئۇنىڭغا بىر قاچىدا سۇ كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئوڭ قولىغا سۇ تۆكۈپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ئوڭ قولىنى قاچىغا چۆكۈرۈپ، سول قولىغا سۇ ئېلىپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن يەنە ئوڭ قولىنى قاچىغا چۆكۈرۈپ، بىر ئوچۇم سۇ ئالدى ۋە ئۇنىڭ بىلەن ئېغىز ـ بۇرنىنى چايقىدى. ئاندىن ئىككى قولىنى سۇغا بىراقلا تىقىپ، ئوچۇملاپ سۇ ئېلىپ، يۈزىنى ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن ساقىلىنى ئارىلىدى ۋە ئىككى قۇلىقىنىڭ ئالدى تەرىپىگە مەسھى قىلدى. قۇلاقلىرىنىڭ ئىچىگە سۇ يەتكۈزۈش ئۈچۈن چىمچىلاق بارماقلىرىنى قۇلاقلىرىنىڭ ئىچىگە تىقتى. ئاندىن گەدىنىگە مەسھى قىلدى. يۈزىنىڭ قالدۇق سۇيىنى ساقاللىرىغا سۈرتتى. ئاندىن ئوڭ بىلىكىنى جەينەكتىن ئاشۇرۇپ، ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن سول بىلىكىنىمۇ ئوڭ قولى بىلەن جەينەكتىن ئاشۇرۇپ ئۈچ قېتىم يۇدى. ئاندىن بېشىغا ئۈچ قېتىم مەسھى قىلغاندىن كېيىن، قۇلاقلىرىنىڭ ئارقىسىغا ۋە گەدىنىگە مەسھى قىلدى. بېشىغا مەسھى قىلغان سۇ قالدۇقلىرى بىلەن ساقاللىرىنىڭ ئاستىنى سۈرتتى. ئاندىن ئوڭ پۇتىنى ئوشۇقىدىن پاچاققىچە ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە پۇت بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى ئارىلىدى. ئاندىن سول پۇتىنىمۇ ئوڭ پۇتىغا ئوخشاش يۇدى. ئاندىن ئوڭ ئالقىنىغا بىر ئوچۇم سۇ ئېلىپ، بېشىنىڭ ئوستىگە تۆكتى. سۇ بېشىنىڭ ئەتراپلىدىن تامچىپ تۇراتتى. ئاخىرىدا: «مانا بۇ، تولۇق تاھارەتتۇر» دېدى[1].

[1] ھەيسەمى (1178): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى ئابدۇلجاببار ئىسملىك بىرى بار. ئىمام نەسائى ئۇنىڭ ھەدىسى كۆچلۈك ئەمەسلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان. بۇ ھەدىسنىڭ سەنەدىدە يەنە مۇھەممەد ئىبنى ھەجەر ئىسملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

(بەززار: 268؛ «ئەلكەبىر»)

575 ـ عَنْ وَاثِلَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ:مَنْ لَمْ يُخَلِّلْ أَصَابِعَهُ بِالْمَاءِ خَلَّلَهَا اللَّهُ بِالنَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

575 ـ ۋاسىلەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بارماقلىرىنىڭ ئارىسىنى سۇ بىلەن ئارىلىمىسا، قىيامەت كۈنى الله تائالا ئوت بىلەن ئارىلايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»: 3400)

576 ــ عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لتنتهكن الأَصابع بالطهور، أَو لتنتهكنها النار.

576 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بارماقلىرىڭلارنىڭ ئارىسىنى سۇ بىلەن ئارىلىمايدىكەنسىلەر، قىيامەتتە ئوت ئارىلايدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»: 9211)

577 ــ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا تَوَضَّأْتَ فَخَلِّلْ بَيْنَ أَصَابِعِ يَدَيْكَ وَرِجْلَيْكَ.

577 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «تاھارەت ئالغىنىڭدا، پۇت ۋە قوللىرىڭنىڭ بارماق ئارىلىرىنى سىلاپ يۇغىن»[3].

(تىرمىزى: 39)

---

[1] ھەيسەمى (1209): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلا ئىبنى كەسىر لەيسى ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1210): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (36): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

578 ــ عَنْ عَاصِمِ بْنِ لَقِيطِ بْنِ صَبْرَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنْ الْوُضُوءِ قَالَ أَسْبِغْ الْوُضُوءَ وَبَالِغْ فِي الِاسْتِنْشَاقِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ صَائِمًا.

578 ـ ئاسىم ئىبنى لەقىت ئىبنى سۇبرە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! تاھارەت ھەققىدە سۆزلەپ بەرسەڭ، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ تاھارەتنى كامىل ئال، روزىدار ۋاقتىتىن باشقا ۋاقىتتا بۇرنىڭغا سۇنى تولۇق ئېلىپ، ئوبدان چايقا! ـ دېدى[1].

(نەسائى: 87)

579 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ.

579 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتىتۇم».

(بۇخارى: 7240)

580 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ لَأَمَرْتُهُمْ بِالسِّوَاكِ مَعَ كُلِّ صَلَاةٍ.

580 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمگە ياكى كىشىلەرگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى ھەر نامازدا مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتىتۇم».

[1] ئەلبانى (85): سەھىھ ـ دېگەن.

(بۇخارى: 887)

581 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ بِوُضُوءٍ أَوْ مَعَ كُلِّ وُضُوءٍ سِوَاكٌ.

581 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈممىتىمگە ئېغىرچىلىق تۇغدۇرۇپ قويماي دېمەيدىغان بولسام، ئۇلارنى ھەر نامازغا يېڭىدىن تاھارەت ئېلىشقا ياكى ھەر تاھارەتتە مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇيتتۇم»[1].

(ئەھمەد: 7461)

582 ــ فَكَانَ زَيْدُ بْنُ خَالِدٍ يَشْهَدُ الصَّلَوَاتِ فِي الْمَسْجِدِ وَسِوَاكُهُ عَلَى أُذُنِهِ مَوْضِعَ الْقَلَمِ مِنْ أُذُنِ الْكَاتِبِ لَا يَقُومُ إِلَى الصَّلَاةِ إِلَّا أُسْتَنَّ ثُمَّ رَدَّهُ إِلَى مَوْضِعِهِ.

582 ـ زەيد ئىبنى خالىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بەش ۋاقىت نامازغا خۇددى كاتىپ قەلەمنى قىسىۋالغاندەك، مىسۋاكنى قۇلىقىغا قىسىۋالغان ھالەتتە كېلەتتى. چىشىنى مىسۋاكلىماستىن نامازغا تۇرمايتتى، مىسۋاكلاپ بولغاندىن كېيىن، يەنە قۇلىقىغا قىسىۋالاتتى[2].

(تىرمىزى: 23)

583 ــ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ لَا يَرْقُدُ مِنْ لَيْلٍ وَلَا نَهَارٍ فَيَسْتَيْقِظُ إِلَّا تَسَوَّكَ قَبْلَ أَنْ يَتَوَضَّأَ.

583 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەيلى كۈندۈز ياكى كېچىدە بولسۇن، ئۇخلاپ ئويغانسىلا، تاھارەت ئېلىشتىن بۇرۇن مىسۋاك

[1] ھەيسەمى (1118): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى ئەمر ئىبنى ئەلقەمە ئىسىملىك ئىشەنچلىك ۋە ھەدىسى ھەسەن بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (22): سەھىھ ـ دېگەن.

ئىشلىتەتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 57)

584 ــ عَنْ الْمِقْدَامِ بْنِ شُرَيْحٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ قُلْتُ بِأَيِّ شَيْءٍ كَانَ يَبْدَأُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا دَخَلَ بَيْتَهُ قَالَتْ بِالسِّوَاكِ.

584 ـ مىقدام ئىبنى شۇرەيھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆيگە كىرگەندە تۇنجى بولۇپ قىلىدىغان ئىشى توغرۇلۇق سورىغانىدىم، ئۇ: ''مىسۋاك ئىشلىتىش'' دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 253)

585 ــ عَائِشَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ.

585 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە اللهنى رازى قىلىدۇ»[2].

(نەسائى: 5)

586 ــ عَنْ ابن عباس ان النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ السِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ ومجلاة للبصر.

586 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ، كۆزنى روشەنلەشتۈرىدۇ ۋە اللهنى رازى

[1] ئەلبانى (51): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (5): سەھىھ ـ دېگەن.

قىلىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

587 ــ **عَنْ أَبِي بُرْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَجَدْتُهُ يَسْتَنُّ بِسِوَاكٍ بِيَدِهِ يَقُولُ أُعْ أُعْ وَالسِّوَاكُ فِي فِيهِ كَأَنَّه يَتَهَوَّعُ.**

587 ـ ئەبۇ بۇردە دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ چىشىنى مىسۋاكلاۋاتىپتىكەن. مىسۋاك ئاغزىدا بولۇپ، خۇددى قۇسۇۋاتقاندەك ھۆۋ، ھۆۋ... دەۋاتاتتى.

(بۇخارى: 244)

588 ــ **قال دخلت النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هو يستاك وقد وضع السواك على طرف لسانه.**

588 ـ ئۇ يەنە مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرسەم، مىسۋاكنى تىلىنىڭ بىر تەرىپىگە تەگكۈزۈپ تۇرۇپ چىشىنى مىسۋاكلاۋاتقان ئىكەن[2].

589 ــ **عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَسْتَنُّ وَطَرَفُ السِّوَاكِ عَلَى لِسَانِهِ وَهُوَ يَقُولُ عَأْ عَأْ.**

589 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرسەم، مىسۋاكنىڭ بىر تەرىپىنى تىلىنىڭ ئۈستىگە قويۇپ، خۇددى ياندۇرۇۋېتىدىغاندەك: ھۆۋ، ھۆۋ! ـ دەپ تۇرۇپ، چىشىنى مىسۋاكلاۋاتقان ئىكەن[3].

(نەسائى: 3)

---

[1] ھەيسەمى (1115): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەھر ئىبنى كەنىز سەقا ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (39): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (3): سەھىھ ـ دېگەن.

590 ــ أَنَسٌ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السِّوَاكِ.

590 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەن سىلەرگە مىسۋاك ھەققىدە كۆپ تەلىم بەردىم».

(بۇخارى: 888)

591 ــ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَكْثَرْتُ عَلَيْكُمْ فِي السِّوَاكِ.

591 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«مەن سىلەرگە مىسۋاك ھەققىدە ھەقىقەتەن كۆپ تەلىم بەردىم» دېگەن[1].

(نەسائى: 6)

592 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْتَنُّ وَعِنْدَهُ رَجُلَانِ أَحَدُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ الْآخَرِ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ فِي فَضْلِ السِّوَاكِ أَنْ كَبِّرْ أَعْطِ السِّوَاكَ أَكْبَرَهُمَا.

592 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىشىنى مىسۋاكلاۋاتاتتى، ئۇنىڭ يېنىدا بىرى يەنە بىرىدىن چوڭ ئىككى ئادەم بار ئىدى. بۇ ۋاقىتتا، اللە تائالا مىسۋاكنىڭ ئۇ ئىككى كىشىنىڭ چوڭىغا بېرىلىشى ھەققىدە ۋەھيى چۈشۈردى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 50)

593 ــ عَنْ عَائِشَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ فَضْلُ الصَّلَاةِ

---

[1] ئەلبانى (6): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (40): سەھىھ ـ دېگەن.

بِالسِّوَاكِ عَلَى الصَّلَاةِ بِغَيْرِ سِوَاكٍ سَبْعِينَ ضِعْفًا.

593 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«مىسۋاك قىلىپ ئوقۇلغان نامازنىڭ ئوقۇلغان نامازدىن 70 ھەسسە ئەۋزەلدۇر»[1].

(ئەھمەد: 25808؛ ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار)

594 ــ وعن علي: أنه أمر بالسواك وقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:"إن العبد إذا تسوك ثم قام يصلي قام الملك خلفه فيستمع لقراءته فيدنو منه – أو كلمة نحوها – حتى يضع فاه على فيه، فما يخرج من فيه شيء من القرآن إلا صار في جوف الملك، فطهروا أفواهكم للقرآن".

594 ــ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسۋاك ئىشلىتىشكە بۇيرۇپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«بىر كىشى مىسۋاك ئىشلىتىپ نامازغا تۇرسا، پەرىشتە ئۇنىڭ ئارقىسىدا تۇرۇپ قىرائىتىگە قۇلاق سالىدۇ، ئاندىن ئۇنىڭغا يېقىنلىشىدۇ، ھەتتاكى ئاغزىنى ئۇنىڭ ئاغزىغا قويىدۇ. ئۇ كىشىنىڭ ئاغزىدىن چىققان قۇرئان شۇ ھامان پەرىشتىنىڭ قەلبىگە كىرىدۇ، شۇڭا سىلەر قۇرئان ئوقۇماقچى بولغاندا ئاغزىڭلارنى پاكىزلاڭلار!»[2]

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

595 – عن عائشة قالت: قلت: يا رسول الله، الرجل يذهب فوه يستاك؟ قال: "نعم". قلت: كيف يصنع؟ قال:"يدخل أُصبعه في فيه فيدلكه".

595 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن

---

[1] ھەيسەمى (2554): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد، بەززار ۋە ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ھاكىم ئۇنىڭ سەھىھ ھەدىس ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (2564): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـــ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! چىشى قالمىغانلارمۇ مىسۋاك ئىشلىتەمدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. مەن:

ـ قانداق مىسۋاكلايدۇ؟ ـ دەپ سورىسام:

ـ بارمىقىنى ئاغزىغا سېلىپ مىدىرلىتىدۇ، ـ دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

596 ــ **عن معاذ بن جبل قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: "نعم السواك الزيتون من شجرة مباركة، يطيب الفم، ويذهب بالحفر هو سواكي، وسواك الأنبياء قبلي".**

596 ــ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «مىسۋاكىنىڭ ئەڭ ياخشىسى مۇبارەك زەيتۇن دەرىخى بولۇپ، ئۇ ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە چىشنىڭ كىرىنى ئالىدۇ. زەيتۇن دەرىخىنىڭ مىسۋىكى مەن ۋە مەندىن ئىلگىرىكى پەيغەمبەرلەرنىڭ مىسۋىكىدۇر»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

597 ــ **عَنْ أَبِي خَيْرَةَ الصَّبَّاحِيِّ، قَالَ:كُنْتُ فِي الْوَفْدِ الَّذِينَ أَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَبْدِ الْقَيْسِ فَزَوَّدَنَا الأَرَاكَ نَسْتَاكُ بِهِ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ عِنْدَنَا الْجَرِيدُ وَلَكِنَّا نَقْبَلُ كَرَامَتَكَ وَعَطِيَّتَكَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِعَبْدِ الْقَيْسِ.**

597 ـ ئەبۇ خەيرە سەنابىھىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇ

---

[1] ھەيسەمى (2574): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىيسا ئىبنى ئابدۇللاھ ئەنسارىي ئىسملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (2576): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇئەللەل ئىبنى مۇھەممەد ئىسملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

قەيس قەبىلىسىدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كەلگەن ۋەكىللەر ئىچىدە مەنمۇ بار ئىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە چىشمىزنى تازىلاش ئۈچۈن ئەراك دەرىخىدىن تەييارلانغان مىسۋاكلارنى بەردى. بىز:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! بىزدە خورما شېخى بار، شۇنداقتىمۇ سېنىڭ ئىكرامىڭنى ۋە ھەدىيەڭنى قوبۇل قىلايلى، ـ دېسەك، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى الله! ئابدۇقەيس قەبىلىسىنىڭ (گۇناھلىرىنى) مەغپىرەت قىلغىن! ـ دەپ دۇئا قىلدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

598 ــ **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَسَوَّكُوا فَإِنَّ السِّوَاكَ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ مَرْضَاةٌ لِلرَّبِّ مَا جَاءَنِي جِبْرِيلُ إِلَّا أَوْصَانِي بِالسِّوَاكِ حَتَّى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ يُفْرَضَ عَلَيَّ وَعَلَى أُمَّتِي وَلَوْلَا أَنِّي أَخَافُ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَفَرَضْتُهُ لَهُمْ وَإِنِّي لَأَسْتَاكُ حَتَّى لَقَدْ خَشِيتُ أَنْ أُحْفِيَ مَقَادِمَ فَمِي.**

598 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مىسۋاك ئىشلىتىڭلار، ھەقىقەتەن مىسۋاك ئېغىزنى پاكلايدۇ ۋە اللەنى رازى قىلىدۇ. جىبرىئىل كېلىپلا قالسا، ماڭا مىسۋاك ئىشلىتىشنى تەۋسىيە قىلىدۇ. ھەتتا مەن مىسۋاك ئىشلىتىش ماڭا ۋە ئۈممىتىمگە پەرز بولۇپ قالامدىكىن دەپ قورقۇپ قالدىم. ئەگەر ئۈممىتىمگە مۇشەققەت بولۇپ قېلىشىدىن قورقمىغان بولسام، ئۇلارغا مىسۋاك ئىشلىتىشنى پەرز قىلاتتىم. مەن مىسۋاكنى شۇنداق كۆپ ئىشلىتىمەنكى، ھەتتا بەزىدە چىشلىرىمنى قومۇرۇۋېتەرمەنمۇ دەپ ئەنسىرەپ قالىمەن»[2].

(ئىبنى ماجە: 289)

---

[1] ھەيسەمى (2575): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (58): زەئىپ، ـ دېگەن.

599 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ نَوْمِهِ فَلَا يَغْمِسْ يَدَهُ فِي الْإِنَاءِ حَتَّى يَغْسِلَهَا ثَلَاثًا فَإِنَّهُ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ.

599 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىرىڭلار ئۇيقۇدىن قوپقاندا، قولىنى ئۈچ قېتىم يۇمغۇچە قاچىغا تىقمىسۇن. چۈنكى ئۇ قولىنىڭ نەلەردە قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ».

(مۇسلىم: 278)

600 ــ وفي رواية فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي أَيْنَ بَاتَتْ يَدُهُ أَوْ أَيْنَ كَانَتْ تَطُوفُ يَدُهُ.

600 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «چۈنكى ئۇ قولىنىڭ نەلەرنى تاۋاب قىلىپ، نەلەردە قالغانلىقىنى بىلمەيدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 105)

[1] ئەلبانى (96): سەھىھ ـ دېگەن.

ئېغىز ــ بۇرۇنغا سۇ ئېلىش، كامىل تاھارەت ۋە باشقىلار

601 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ وَمَنْ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ.

601 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تاھارەت ئالغان ئادەم بۇرنىغا سۇ ئېلىپ پاكىز چايقىسۇن، (چوڭ تەرەتتىن كېيىن) چالما تۇتقان ئادەم تاق تۇتسۇن».

(بۇخارى: 161)

602 ــ عَنْ هَمَّامِ بْنِ مُنَبِّهٍ قَالَ هَذَا مَا حَدَّثَنَا أَبُو هُرَيْرَةَ عَنْ مُحَمَّدٍ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَذَكَرَ أَحَادِيثَ مِنْهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم « إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَنْشِقْ بِمَنْخِرَيْهِ مِنَ الْمَاءِ ثُمَّ لْيَنْتَثِرْ».

602 ـ ھەممام ئىبنى مۇنەببەھ: مانا بۇ، ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بىزگە رىۋايەت قىلغان ھەدىسى،ـدەپ بىر قانچە ھەدىسنى زىكرى قىلدى، شۇ قاتاردا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاھارەت ئالغانلار بۇرنىغا سۇنى تولۇق ئېلىپ، ئوبدان چايقىسۇن» دېدى، ـ دېگەن ھەدىسنىمۇ تىلغا ئالدى.

(مۇسلىم: 237)

603 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا اسْتَيْقَظَ أَحَدُكُمْ مِنْ مَنَامِهِ فَتَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَبِيتُ عَلَى خَيْشُومِهِ.

603 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيـرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنـداق دېگەن: «ئۈيقۇسـىدىن ئويغىنىپ تاھارەت ئالماقچى بولغانلار بۇرنىغا ئۇچ قېتىم سۇ ئېلىپ چايقىسۇن، چۈنكى شەيتان بۇرنىنىڭ تۆشۈكىدە قونۇپ قالىدۇ»[1].

(نەسائى: 90)

604 ــ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَنْثِرُوا مَرَّتَيْنِ بَالِغَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا.

604 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بۇرنۇڭلارنى ئىككى ياكى ئۈچ قېتىم ئوبدان چايقاڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 141)

605 ــ عَن أَبِي هُرَيْرَةَ فَقَالَ إِنِّي سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غُرًّا مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيلَ غُرَّتَهُ فَلْيَفْعَلْ.

605 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مېنىڭ ئۈممىتىم قىيامەت كۈنى تاھارەتتىكى تەسىردىن چىرايلىرى ۋە پۇت ـ قوللىرى نۇرلانغان ھالدا چاقىرىلىدۇ. سىلەردىن كىمكى ئۆزىنىڭ نۇرىنى كېڭەيتەلىسە كېڭەيتسۇن».

(بۇخارى: 136)

606 ــ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْمُجْمِرِ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ فَأَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي الْعَضُدِ ثُمَّ يَدَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ

[1] ئەلبانى (88): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (128): سەھىھ ـ دېگەن.

فِي الْعَضُدِ ثُمَّ مَسَحَ رَأْسَهُ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى حَتَّى أَشْرَعَ فِي السَّاقِ ثُمَّ قَالَ هَكَذَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وَقَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْتُمْ الْغُرُّ الْمُحَجَّلُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنْ إِسْبَاغِ الْوُضُوءِ فَمَنْ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ فَلْيُطِلْ غُرَّتَهُ وَتَحْجِيلَهُ.

606 ـ نۇئەيم ئىبنى ئابدۇللاھ مۇجمىردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ تاھارەتنى كامىل ئالدى، ئالدى بىلەن يۈزىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ ـ سول بىلىكىنى جەينىكىدىن ئۆتكۈزۈپ يۇغاندىن كېيىن، بېشىغا مەسھى قىلدى، ئاندىن ئوڭ ـ سول پۇتىنىمۇ پاچىقىغا قەدەر يۇيۇپ بولۇپ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەنىدىم ۋە: «سىلەر ئۈممىتىمنىڭ ئىچىدىن قىيامەت كۈنى تاھارەتنى كامىل ئالغانلىقى ئۈچۈن چىرايلىرى، پۇت ـ قوللىرى نۇرلانغان ھالدا چاقىرىلىدىغان كىشىلەر سىلەر. كىمكى ئۆزىدىكى نۇرنى كېڭەيتەلىسە كېڭەيتسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 246)

607 ــ عَنْ نُعَيْمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّهُ رَأَى أَبَا هُرَيْرَةَ يَتَوَضَّأُ فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ حَتَّى كَادَ يَبْلُغُ الْمَنْكِبَيْنِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ حَتَّى رَفَعَ إِلَى السَّاقَيْنِ... بنحوه.

607 ـ نۇئەيم ئىبنى ئابدۇللاھتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىۋېتىپ، يۈزىنى يۇغانلىقىنى، قوللىرىنى مۈرىسىگە قەدەر يۇغىلى ئاز قالغانلىقىنى، پۇتىنىمۇ پاچىقىغا قەدەر يۇغانلىقىنى كۆرگەن ۋە ئۇنىڭ: ”مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق، مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم“ دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى ئاڭلىغان.

(مۇسلىم: 246)

608 ــ عَنْ أَبِي حَازِمٍ قَالَ كُنْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ لِلصَّلَاةِ فَكَانَ يَمُدُّ يَدَهُ حَتَّى تَبْلُغَ إِبْطَهُ فَقُلْتُ لَهُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ مَا هَذَا الْوُضُوءُ فَقَالَ يَا بَنِي فَرُّوخَ أَنْتُمْ هَاهُنَا لَوْ عَلِمْتُ أَنَّكُمْ هَاهُنَا مَا تَوَضَّأْتُ هَذَا الْوُضُوءَ سَمِعْتُ خَلِيلِي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ تَبْلُغُ الْحِلْيَةُ مِنْ الْمُؤْمِنِ حَيْثُ يَبْلُغُ الْوَضُوءُ.

608 ـ ئەبۇ ھازىمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ ھۇرەيرە نامازغا تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، مەن ئۇنىڭ ئارقىسىدا ئىدىم، ئۇ قولىنى تاكى قولتۇقىغا قەدەر يۇدى. مەن ئۇنىڭدىن:

ـ بۇ قانداق تاھارەت؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ ھەي فەررۇخنىڭ ئوغۇللىرى سىلەر بۇ يەردىمىتىڭلار؟ ئەگەر مەن سىلەرنىڭ بۇ يەردە ئىكەنلىكىڭلارنى بىلگەن بولسام، مۇنداق تاھارەت ئالمايتتىم. مەن دوستۇم رەسۇلۇللاھنىڭ: «(ئاخىرەتتە) مۇئمىننىڭ زىننىتى تاھارەت سۇيى يەتكەن جايىغىچە يېتىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 250)

609 ــ عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ فَقَالَ وَاللَّهِ مَا خَصَّنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ دُونَ النَّاسِ إِلَّا بِثَلَاثَةِ أَشْيَاءَ فَإِنَّهُ أَمَرَنَا أَنْ نُسْبِغَ الْوُضُوءَ وَلَا نَأْكُلَ الصَّدَقَةَ وَلَا نُنْزِيَ الْحُمُرَ عَلَى الْخَيْلِ.

609 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى (يەنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۇرۇق-ئەۋلادىنى) ھېچ بىر ئىشتا باشقا كىشىلەردىن پەرقلەندۇرگەن ئەمەس، پەقەت تۆۋەندىكى ئۈچ خىل ئىشتا بىزنى باشقىلاردىن پەرقلەندۇرۇپ، بىزنى تاھارەتنى كامىل ئېلىشقا[1]، سەدىقە يېمەسلىككە، ئېشەك بىلەن ئاتنى جۈپلەشتۇرمەسلىككە

[1] بۇ يەردىكى تاھارەتنى كامىل ئېلىشتىن، ھەر ئەزانى ئۈچ قېتىمدىن تولۇق يۇيۇش كۆزدە تۇتىلىدۇ. دېمەك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇرۇق-ئەۋلادىنى تاھارەتنى بۇ شەكىلدە ئېلىشقا بۇيرىغان، ئەمما باشقىلارنى بۇ شەكىلدە ئېلىشقا تەرغىپ قىلغان، بۇيرىمىغان. چۈنكى ھەر ئەزانى بىر قېتىمدىن يۇيۇش بىلەن ئېلىنغان تاھارەتمۇ ساغلام تاھارەتتۇر.

بۇيرىغانىدى[1].

(نەسائى: 141)

610 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ، قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم ، فَقَالَ : مَا إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ ؟ قَالَ : فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم حَتَّى حَضَرَتِ الصَّلاةُ ، قَالَ : فَدَعَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم بِمَاءٍ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ، ثُمَّ اسْتَنْثَرَ وَمَضْمَضَ وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلاثًا ، وَيَدَيْهِ ثَلاثًا ثَلاثًا ، وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ، وَغَسَلَ رِجْلَيْهِ ثَلاثًا ثَلاثًا ، ثُمَّ نَضَحَ تَحْتَ ثَوْبِهِ ، فَقَالَ : هَكَذَا إِسْبَاغُ الْوُضُوءِ.

610 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ كامىل تاھارەت قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا تاكى نامازۋاقتى كىرگەنگە قەدەر جاۋاب بەرمىدى. نامازۋاقتى كىرگەندە، بىر قاچا سۇ ئەكەلدۈرۈپ قوللىرىنى يۇدى، ئېغىز ـ بۇرنىنى چايقىدى، يۈزى ۋە ئىككى قولىنى ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ، بېشىغا مەسھى قىلدى. ئاندىن ئىككى پۇتىنى ئۈچ قېتىم يۇدى ۋە كىيىمىنىڭ ئاستى تەرىپىگە سۇ سېپىپ:

ـ كامىل تاھارەت دېگەن مانا مۇشۇنداق بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ يەئلا؛ بەززار: 6589)

611 ــ عن معاوية بن قرة، عن أبيه، عن جده قال: توضأ رسول الله صلى الله عليه وسلم واحدة واحدة، فقال: "هذا وضوء من لا يقبل الله صلاته إلا به". ثم توضأ ثنتين ثنتين، فقال: "من توضأ هكذا ضاعف الله له أجره مرتين» ثم توضأ ثلاثا ثلاثا، فقال: «هذا إسباغ الوضوء، وهذا وضوئي، ووضوء خليل الله إبراهيم عليه السلام.

---

[1] ئەلبانى (137): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1221): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەبۇ مەئشەر ئىسمىلىك بىرى بار. ئۇنىڭ «قۇل، غازات ۋە پەزىلەتلىك ئەمەللەر» ھەققىدىكى ھەدىسلىرىنى قوبۇل قىلىشقا بولىدۇ (يەنى ھالال ـ ھارام ۋە باشقا ھۆكۈملەر ھەققىدىكى ھەدىسلىرى قوبۇل قىلىنمايدۇ). قالغان راۋىلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىلىرىدۇر، ـ دېگەن.

611 ـ مۇئاۋىيە ئىبنى قۇررە دادىسىدىن چوڭ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەزالىرىنى بىر قېتىمدىنلا يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «مانا بۇ تاھارەت، الله تائالا نامازنى بۇنىڭسىز قوبۇل قىلمايدىغان تاھارەتتۇر» دېدى. ئاندىن ئىككى قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «كىمكى مۇشۇنداق تاھارەت ئالسا، الله تائالا ئۇنىڭغا ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىدۇ» دېدى. ئاندىن ئۈچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالدى ۋە: «مانا بۇ، تاھارەتنىڭ كامىل بولغىنىدۇر. مانا بۇ، مېنىڭ ۋە الله‌نىڭ دوستى ئىبراھىمنىڭ تاھارىتىدۇر» دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

612 ــ **عن أَنَس يَقُولُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْسِلُ أَوْ كَانَ يَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ إِلَى خَمْسَةِ أَمْدَادٍ وَيَتَوَضَّأُ بِالْمُدِّ.**

612 ــ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلغاندا، بىر سا بىلەن بەش مۇد[2] قا قەدەر سۇ ئىشلىتەتتى، كىچىك تاھارەتتە بىر مۇد سۇ ئىشلىتەتتى.

(بۇخارى :201)

613 ــ **عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ بِمَكُّوكٍ وَيَغْتَسِلُ بِخَمْسَةِ مَكَاكِيَّ.**

613 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مەككۇك[3] سۇدا تاھارەت ئالاتتى. بەش مەككۇكقا

---

[1] ھەيسەمى (1230): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇرەھىم ئىبنى زەيد ئىسىملىك ھەدىسى مەتروك كىشى بار. ئۇنىڭ ئاتىسى زەيد ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

[2] بىر سا: 3.3 لىتىرغا، بىر مۇد: 0.83 لىتىرغا تەڭ. شۇنداق بولغاندا، بەش مۇد سۇ 4.15 لىتىرغا تەڭ بولىدۇ (بىر رەتلى يېرىم مۇدقا تەڭ).

[3] بىر مەككۇك تەخمىنەن بىر يېرىم ساغا تەڭ.

قەدەر سۇدا غۇسلى قىلاتتى[1].

(نەسائى: 229)

614 ــ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – قَالَ "يُجْزِئُ فِي الْوُضُوءِ رِطْلاَنِ مِنْ مَاءٍ".

614 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «تاھارەت ئۈچۈن ئىككى رەتلى (بىر رەتلى يېرىم مۇدقا تەڭ) سۇ كۇپايە قىلىدۇ»[2].

(تىرمىزى: 609)

615 ــ عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ بِإِنَاءٍ يَسَعُ رَطْلَيْنِ وَيَغْتَسِلُ بِالصَّاعِ.

615 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى رەتلى سۇ سىغقۇدەك قاچىدا تاھارەت ئالاتتى، بىر سا سۇدا غۇسلى قىلاتتى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 95)

616 ــ عَنْ أُمُّ عُمَارَةَ بِنْتُ كَعْبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ فَأُتِيَ بِمَاءٍ فِي إِنَاءٍ قَدْرَ ثُلُثَيْ الْمُدِّ .

616 ـ كەئبنىڭ قىزى ئۇممۇ ئەممارەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر مۇد سۇنىڭ ئۈچتىن ئىككىسى سىغقۇدەك قاچىدا تاھارەت ئالدى[4].

(نەسائى: 74)

---

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (499): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (17): زەئىپ، ـ دېگەن.

[4] ئەلبانى (72): سەھىھ ـ دېگەن.

617 ــ عَنْ الرُّبَيِّعِ بِنْتِ مُعَوِّذِ بْنِ عَفْرَاءَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْتِينَا فِي مَنْزِلِنَا فَآخُذُ مِيضَأَةً لَنَا تَكُونُ مُدًّا وَثُلُثَ مُدٍّ أَوْ رُبُعَ مُدٍّ فَأَسْكُبُ عَلَيْهِ فَيَتَوَضَّأُ ثَلَاثًا ثَلَاثًا.

617 ـ مۇئەۋزنىڭ قىزى رۇبەييىئە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئۆيگە كېلەتتى، مەن بىر مۇد ۋە بىر مۇدنىڭ ئۇچتىن بىرى ياكى تۆتتىن بىرى (يەنى بىر مۇدتىن جىقراق سۇ) سىغقۇدەك قاچىنى ئېلىپ، ئۇنىڭغا سۇ قويۇپ بېرەتتىم، شۇ سۇدا ئەزالىرىنى ئۇچ قېتىمدىن يۇيۇپ تاھارەت ئالاتتى.

(داريمى: 690)

618 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ جَاءَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفْرٍ فَتَوَضَّأَ.

618 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ قېشىمىزغا كەلدى، بىز ئۇنىڭغا تۇچتىن ياسالغان بىر قاچىدا سۇ بەرگەن ئىدۇق، شۇنىڭدا تاھارەت ئالدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 100)

619 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِسَعْدٍ وَهُوَ يَتَوَضَّأُ فَقَالَ مَا هَذَا السَّرَفُ فَقَالَ أَفِي الْوُضُوءِ إِسْرَافٌ قَالَ نَعَمْ وَإِنْ كُنْتَ عَلَى نَهَرٍ جَارٍ.

619 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەئد تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ:

[1] ئەلبانى (91): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ نېمىدېگەن ئىسراپچىلىق بۇ؟ ـ دېدى. سەئىد:

ـــ تاھارەتتىمۇ ئىسراپچىلىق بولامدۇ؟ ـــ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ئەگەر ئېقىن ئۆستەڭدىن تاھارەت ئالساڭمۇ ئىسراپ بولىدۇ (يەنى ئېھتىياجغا چۈشلۈق ئىشلىتىش كېرەك)، ـ دېدى[1].

(ئىبنى ماجە: 425)

620 ـــ **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خِرْقَةٌ يُنَشِّفُ بِهَا بَعْدَ الْوُضُوءِ.**

620 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئېلىپ بولغاندىن كېيىن ئەزالىرىنى سۈرتىدىغان بىر دانە لۆڭگىسى بار ئىدى[2].

(تىرمىزى: 53)

621 ـــ **عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا تَوَضَّأَ مَسَحَ وَجْهَهُ بِطَرَفِ ثَوْبِهِ.**

621 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئالغاندىن كېيىن يۈزىنى كىيىمىنىڭ بىر تەرىپى بىلەن سۈرتكىنىنى كۆردۈم، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ[3].

(تىرمىزى: 54)

622 ـــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَا وُضُوءَ لَهُ وَلَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِ.**

622 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

---

[1] ئەلبانى (96): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (7): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (8): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«تاھارەتسىز ئوقۇلغان نامـاز ئەمەس، بىسمىللاھ دېمەستىن ئالغان تاھارەت تاھارەت ئەمەس»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 101)

623 ــ **وعنه رفعه: من ذكرالله أول وضوئه طهر جسده كله، وإذا لم يـذكر لم يطهر منه إلا مواضع الوضوء.**

623 ـ ئۇنىڭدىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «كىمكى تاھارەتنىڭ بېشىدا بىسمىللاھ دېسە، پۈتۈن بەدىنى پاكلىنىدۇ. كىمكى بىسمىللاھ دېمەستىن تاھارەت ئالسا، پەقەت يۇيۇلغان ئەزالىرىلا پاكلىنىدۇ».

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

624 ــ **عن أبي موسى: أتيت النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وهو يتوضأ فسمعته يقول: "اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَوَسِّعْ لِي فِي دَارِي، وَبَارِكْ لِي فِي رِزْقِي".**

624 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ تاھارەت ئېلىۋاتقانىكەن. مەن ئۇنىڭ (تاھارەت ئېلىۋېتىپ): «ئى ئاللا! گۇناھىمنى مەغپىرەت قىل، قەبرەمنى كەڭ قىل، رىزقىمغا بەرىكەت ئاتا قىل!» دەپ دۇئا قىلغىنىنى ئاڭلىدىم.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

625 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:"يَا أَبَا هُرَيْرَةَ، إِذَا تَوَضَّأْتَ فَقُلْ: بِسْمِ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ، فَإِنَّ حَفَظَتَكَ لا تَسْتَرِيحُ تَكْتُبُ لَكَ الْحَسَنَاتِ حَتَّى تُحْدِثَ مِنْ ذَلِكَ الْوُضُوءِ".**

625 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى،

[1] ئەلبانى (92): سەھىھ ـ دېگەن.

پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! تاھارەت ئالغاندا: بىسمىللاھ، ۋەلھەمدۇلىللاھ (اللهنىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن، جىمى ھەمدۇسانالار اللهقا خاستۇر)، ـ دېگىن. شۇنداق قىلساڭ، سەن شۇ تاھارەتنى بۇزغانغا قەدەر سېنى قوغداۋاتقان پەرىشتىلەر ئارام ئالماي، ساڭا ساۋاب يازىدۇ»[1].

(«ئەسەغىر»)

626 ــ **عن أَبِي الْجَنُوبِ، قَالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا يَسْتَقِي مَاءً لِوُضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا أَبَا الْجَنُوبِ، فَإِنِّي رَأَيْتُ عُمَرَ، يَسْتَقِي مَاءً لِوُضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا أَبَا الْحَسَنِ، فَإِنِّي رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَسْتَقِي مَاءً لِوَضُوئِهِ، فَبَادَرْتُهُ أَسْتَقِي لَهُ، فَقَالَ: مَهْ يَا عُمَرُ، فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ يَشْرَكَنِي فِي طُهُورِي أَحَدٌ".**

626 ـ ئەبۇ جەنۇب مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ تاھارەت ئېلىش ئۈچۈن سۇ تارتىۋاتقىنىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭغا سۇنى ئۆزەم تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرسەم، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـ ئى ئەبۇ جەنۇب! بولدى قىلغىن، مەنمۇ ئۆمەرنىڭ تاھارەت سۈيىنى ئۆزى تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ سۈيىنى تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرگەن ئىدىم، ئۇمۇ: ئى ئەلى! بولدى قىلغىن. مەنمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت سۈيىنى ئۆزى تارتىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ سۈيىنى تارتىپ بېرەي دەپ يۈگۈرگەن ئىدىم، ئۇمۇ: «ئى ئۆمەر! بولدى قىلغىن. تاھارىتىمدە قولغا كېلىدىغان ساۋابقا باشقا بىرىنىڭ ئورتاق بولۇشىنى خالىمايمەن» دېگەنىدى، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ يەئلا: 231؛ بەززار)

627 ــ **عن وابصة بن معبد قال: سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن**

---

[1] ھەيسەمى (1112): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1147): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەبۇل جەنۇب ھەدىسى زەئىپ كىشىدۇر، ـ دېگەن.

كل شيء حتى سألته عن الوسخ الذي يكون في الأظفار فقال: "دع ما يريبك إلى ما لا يريبك".

627 ـ ۋابىسە ئىبنى مەئبەد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن تاھارەتكە مۇناسىۋەتلىك ھەممە نەرسىنى ھەتتا تىرناقلارنىڭ ئارىسىدىكى كىرنىمۇ سورىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سېنى شەكتە قويغان ئىشنى تاشلاپ، كۆڭلۈڭ ئارام تاپقان ئىشنى قىلغىن!» دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

628 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: "إِذَا تَوَضَّأَ أَحَدُكُمْ لِلصَّلاةِ، فَلا يُشَبِّكْ بَيْنَ أَصَابِعِهِ".

628 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تاھارەت ئالغاندا بارماقلارنى بىر ـ بىرىگە چاپلىۋالماڭلار»[2].

(«ئەلئەۋسەت»: 840)

629 ــ **عن يَزِيد بن أَبِي عُبَيْدٍ، أَنَّ سَلَمَةَ بن الأَكْوَعِ كَانَ إِذَا تَوَضَّأَ يَأْخُذُ الْمِسْكَ فَيُدِيفُهُ فِي يَدِهِ، ثُمَّ يَمْسَحُ بِلِحْيَتِهِ.**

629 ـ يەزىد ئىبنى ئەبۇ ئۇبەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: سەلەمە ئىبنى ئەكۋەئ تاھارەت ئالغىنىدا، قولىغا ئەنبەرنى

---

[1] ھەيسەمى (1226): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەلھە ئىبنى زەيد رۇقى ئىسملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1232): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەتتىق ئىبنى ياقۇب ئىسملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ئېلىپ، ئۇنى نەملەشتۇرگەندىن كېيىن، ساقاللىرىغا سۈرەتتى[1].
(«ئەلكەبىر»: 6220)

630 ــ عَبْدُ الْمَلِكِ بْنُ عُمَيْرٍ قَالَ سَمِعْتُ شَبِيباً أَبَا رَوْحٍ مِنْ ذِى الْكَلاَعِ أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم الصُّبْحَ فَقَرَأَ بِالرُّومِ فَتَرَدَّدَ فِى آيَةٍ فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ " إِنَّهُ يَلْبِسُ عَلَيْنَا الْقُرْآنَ إِنَّ أَقْوَاماً مِنْكُمْ يُصَلُّونَ مَعَنَا لاَ يُحْسِنُونَ الْوُضُوءَ فَمَنْ شَهِدَ الصَّلاَةَ مَعَنَا فَلْيُحْسِنِ الْوُضُوءَ".

630 ـ ئابدۇلمەلىك ئىبنى ئۇمەيردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: زۇلكەلائ قەبىلىسىلىك شەبىيب ئىسىملىك بىر ئادەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بامدات نامىزىنى ئوقۇغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازدا رۇم سۈرىسىنى ئوقۇۋېتىپ، بىر ئايەتتە شەك قىلىپ قالدى ۋە سالام بېرىپ بولغاندىن كېيىن: «بەزىلىرىڭلارنىڭ تاھارەتنى ياخشى ئالماستىن بىز بىلەن نامازغا تۇرغانلىقى تۇپەيلى بىز قۇرئان ئوقۇغاندا ئېلىشىپ كېتىۋاتىمىز. كىمكى بىز بىلەن نامىز ئوقۇغىلى كەلسە، تاھارەتنى كامىل ئالسۇن» دېدى[2].
(ئەھمەد: 15312)

631 ــ عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ قُلْتُ كَيْفَ كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ قَالَ يُجْزِئُ أَحَدَنَا الْوُضُوءُ مَا لَمْ يُحْدِثْ.

631 ـ ئەمىر ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەر نامازغا تاھارەت ئالاتتى، ـ دېۋىدى، مەن:

---

[1] ھەيسەمى (1233): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1241): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ـ سىلەر قانداق قىلاتتىڭلار؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:
ـ تاھارىتىمىز سۇنۇپلا كەتمەسە، شۇ تاھارەت بىزگە كۇپايە قىلاتتى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 214)

632 ــ **عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى الصَّلَوَاتِ يَوْمَ الْفَتْحِ بِوُضُوءٍ وَاحِدٍ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ فَقَالَ لَهُ عُمَرُ لَقَدْ صَنَعْتَ الْيَوْمَ شَيْئًا لَمْ تَكُنْ تَصْنَعُهُ قَالَ عَمْدًا صَنَعْتُهُ يَا عُمَرُ.**

632 ـ سۇلايمان ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككە پەتھى قىلىنغان كۈنى ھەممە نامازنى بىرلا تاھارەت بىلەن ئوقۇدى ۋە ئۆتىكىگە مەسھى قىلدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھتىن:
ـ بۇگۈن بۇنىڭدىن ئىلگىرى پەقەت قىلىپ باقمىغان بىر ئىشنى قىلدىڭغۇ؟! ــ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ـ ئى ئۆمەر! قەستەن شۇنداق قىلدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 277)

633 ــ **عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا وَذَكَرَتْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُحِبُّ التَّيَامُنَ مَا اسْتَطَاعَ فِي طُهُورِهِ وَنَعْلِهِ وَتَرَجُّلِهِ.**

633 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىش، ئايىغىنى كىيىش ۋە چېچىنى تاراشتا مۇمكىنقەدەر ئوڭدىن باشلايتتى[1].

(نەسائى: 112)

[1] ئەلبانى (109): سەھىھ. ـ دېگەن.

تاھارەتنى سۈندۈرىدىغان ئامىللار

634 ــ عَنْ عَلِيِّ بْنِ طَلْقٍ قَالَ أَتَى أَعْرَابِيٌّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ الرَّجُلُ مِنَّا يَكُونُ فِي الْفَلَاةِ فَتَكُونُ مِنْهُ الرُّوَيْحَةُ وَيَكُونُ فِي الْمَاءِ قِلَّةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا فَسَا أَحَدُكُمْ فَلْيَتَوَضَّأْ وَلَا تَأْتُوا النِّسَاءَ فِي أَعْجَازِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَقِّ.

634 ـ ئەلى ئىبنى تەلق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، بىر ئەئرابى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بەزىلىرىمىز چۆلدە بولۇپ قالىمىز، (ئادەتتە ئۇ يەردە) سۇ ئاز بولىدۇ، بۇنداق چاغدا يەل چىقىپ كەتسە، قانداق قىلىشىمىز كېرەك؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جاۋاب بېرىپ مۇنداق دېدى:

ــ ئەگەر يەل چىقىپ كەتسە، تاھارەت ئالسۇن، ئايالىلارنىڭ ئارقا تەرىپىگە كەلمەڭلار. اللە ھەقىقەتەن ھەقتىن ھايا قىلمايدۇ[1].

(تىرمىزى: 1164)

635 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا وُضُوءَ إِلَّا مِنْ صَوْتٍ أَوْ رِيحٍ.

635 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (201): زەئىپ، ـ دېگەن.

«(ئوسۇرۇقنىڭ) ئاۋازى ۋە پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە قايتا تاھارەت ئېلىشنىڭ ھاجىتى يوق»[1].

(تىرمىزى: 74)

636 ــ عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ فِي الْمَسْجِدِ فَوَجَدَ رِيحًا بَيْنَ أَلْيَتَيْهِ فَلَا يَخْرُجْ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

636 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەسجىدتە بولغىنىڭلاردا يەل يۇرۇشكەندەك قىلسىمۇ، ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار»[2].

(تىرمىزى: 75)

637 ــ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا كَانَ فِي الصَّلَاةِ جَاءَهُ الشَّيْطَانُ فَأَبَسَ بِهِ كَمَا يَأْبِسُ الرَّجُلُ بِدَابَّتِهِ فَإِذَا سَكَنَ لَهُ أَضْرَطَ بَيْنَ أَلْيَتَيْهِ لِيَفْتِنَهُ عَنْ صَلَاتِهِ فَإِذَا وَجَدَ أَحَدُكُمْ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ فَلَا يَنْصَرِفْ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

637 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەيتان نامازغا ئوقۇۋاتقان كىشىگە خۇددى ئىنسان ئۇلىغىغا كۆنگەندەك كۆنۈۋالىدۇ. ئەگەر شەيتان ئۇنىڭغا كۆنۈۋالسا، كىشىنىڭ ئىككى كاسسىسى ئوتتۇرىسىدا يەل ماڭغاندەك بىر نەرسە ھېس قىلدۇرۇپ، نامازدا شەكلەندۈرۈشكە ئۇرۇنىدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق تۇيغۇغا كېلىپ قالساڭلار، تاكى ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار»[3].

---

[1] ئەلبانى (64): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (65): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1246): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

(ئەھمەد: 8169)

638 ــ **فَإِذَا سَكَنَ لَهُ زَنَقَهُ أَوْ أَلْجَمَهُ قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ فَأَنْتُمْ تَرَوْنَ ذَلِكَ أَمَّا الْمَزْنُوقُ فَتَرَاهُ مَائِلًا كَذَا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ وَأَمَّا الْمَلْجُومُ فَفَاتِحٌ فَاهُ لَا يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ.**

638 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلىدۇ: ئەگەر شەيتان ئۇنىڭغا كۆنۈڭلسا، نوقتا ياكى يۈگەن سېلىڭلىدۇ. ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇنى چۈشەندۈرۈپ مۇنداق دېگەن:

ـ سىلەر بۇنى بىلىسىلەر. نوقتا سېلىنغان كىشى بويىنى تارتىلغان تەرەپكە قايرىلىپ كېتىدۇ ـ دە، اللەنى زىكرى قىلالمايدۇ. يۈگەن سېلىنغان كىشىگە كەلسەك، ئاغزىنى ئېچىپ قالىدۇ ـ دە، ئۇمۇ اللەنى زىكرى قىلالمايدۇ.

(ئەھمەد: 8170)

639 ــ **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ، قَالَ:"إِنَّ الشَّيْطَانَ يَأْتِي أَحَدَكُمْ فِي صَلاتِهِ فَيَأْخُذُ بِشَعْرَةٍ مِنْ دُبُرِهِ، فَيَرَى أَنَّهُ قَدْ أَحْدَثَ فَلا يَنْصَرِفْ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا".**

639 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: بىرى نامازغا ئوقۇۋاتقاندا، شەيتان كېلىپ، ئۇنىڭ مەقئىتىدىن بىر تال تۈكنى تارتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى تاھارەت سۇنۇپ كەتكەندەك ھېس قىلىدۇ. ئەگەر مۇشۇنداق تۇيغۇ پەيدا بولۇپ قالسا، تاكى (ئوسۇرۇقنىڭ) ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن[1].

(«ئەلكەبىر»)

640 ــ **وعن عبد الله بن مسعود قال: إن الشيطان ليلطف بالرجل في صلاته**

[1] ھەيسەمى (1251): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەججاج ئىبنى ئەرتەئە ئىسىملىك ئىشەنچلىك كىشى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر. ـ دېگەن.

ليقطع عليه صلاته فإذا أعياه نفخ في دبره فإذا أحس أحدكم من ذلك شيئاً فلا ينصرف حتى يجد ريحاً أو يسمع صوتاً.

640 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: شەيتان نامازغا تۇرغان كىشىنىڭ نامىزىنى بۇزۇش ئۈچۈن، ئۇ كىشى بىلەن ئويۇنىشىشقا باشلايدۇ. ئەگەر بۇ ئارقىلىق ئۇنىڭ نامىزىنى بۇزدۇرالمىسا، مەقئىتىگە يەل پۈلەيدۇ. بىرىڭلار شۇنداق بىر ئىشنى ھېس قىلسا تاكى ئاۋازىنى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقىپ كەتمەڭلار[1].

(«ئەلكەبىر»: 9231)

641 ــ وَعَنْ عَبَّادِ بْنِ تَمِيمٍ عَنْ عَمِّهِ أَنَّهُ شَكَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ الَّذِي يُخَيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهُ يَجِدُ الشَّيْءَ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ لَا يَنْفَتِلْ أَوْ لَا يَنْصَرِفْ حَتَّى يَسْمَعَ صَوْتًا أَوْ يَجِدَ رِيحًا.

641 ـ ئەببات ئىبنى تەمىم تاغىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازدا يەل يۇرۇشۇپ كەتكەندەك ھېس قىلىپ قالىدىغان ئادەم ھەققىدە شىكايەت قىلغانىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ئاۋازىنى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن» دېدى.

(بۇخارى: 137)

642 ــ «إذا دخلَ أحدُكم المسجد ، فوجدَ شيئا بين أَلْيَتَيْه، فلا يخرج حتى يسمعَ فَشِيشَها أو طَنِينَها».

642 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «بىرىڭلار مەسجىدكە كىرگىنىدە ئىككى كاسىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدىن بىر نەرسە يۇرۇشكەندەك تۇيغۇ پەيدا بولۇپ

[1] ھەيسەمى (1252): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

قالسا، ئاۋازى ياكى پۇرىقىنى ھېس قىلمىغۇچە مەسجىدتىن چىقمىسۇن» دېيىلگەن.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

643 ــ **عَنْ جَرِيرٍ أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ صَلَّى بِالنَّاسِ، فَخَرَجَ مِنْ إِنْسَانٍ شَيْءٌ، فَقَالَ: "عَزَمْتُ عَلَى صَاحِبِ هَذَا إِلا تَوَضَّأَ وَأَعَادَ صَلاتَهُ"، فَقَالَ جَرِيرٌ: "أَوَ تَعْزِمُ عَلَى كُلِّ مَنْ سَمِعَهَا أَنْ يَتَوَضَّأَ وَأَنْ يُعِيدَ الصَّلاةَ"، قَالَ: نَعِمَّا، قُلْتُ: "جَزَاكَ اللَّهُ خَيْرًا" فَأَمَرَهُمْ بِذَلِكَ.**

643 ـ جەرىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىزگە نامازغا ئوقۇپ بېرىۋاتقاندا، كىشىلەرنىڭ بىرىدىن بىر نەرسە چىقىپ كەتتى، بۇنىڭغا قارىتا ئۆمەر:

ـ يەل چىقىپ كەتكەن كىشىنىڭ تاھارەتنى قايتا ئېلىپ نامازنى باشقىدىن ئوقۇشنى تەلەپ قىلمەن، ـ دېدى. مەن (جەرىر) ئۆمەرگە:

ـ بۇ يەلنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغانلارنىڭمۇ تاھارەتنى قايتىدىن ئېلىپ، نامازنىمۇ باشقا ئوقۇشنى تەلەپ قىلسامۇ قانداق؟ ـ دېگەنىدىم، ئۆمەر:

ـ بەكمۇ ياخشى گەپ قىلدىڭ. الله ساڭا ياخشىلىق ئاتا قىلسۇن! ـ دېدى ۋە جامائەتنى شۇنداق قىلىشقا بۇيرىدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

644 ــ **عَنْ عَلِيٍّ قَالَ كُنْتُ رَجُلًا مَذَّاءً فَأَمَرْتُ رَجُلًا أَنْ يَسْأَلَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِمَكَانِ ابْنَتِهِ فَسَأَلَ فَقَالَ تَوَضَّأْ وَاغْسِلْ ذَكَرَكَ.**

644 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەندىن مەزى بەك كۆپ چىقىپ تۇراتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قىزى مېنىڭ ئايالىم بولغانلىقى ئۈچۈن، بۇ مەسىلىنى ئۆزەم سورىيالماي بىر كىشىنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سوراشقا

[1] ھەيسەمى (1257): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

بۇيرىدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «زەكىرىڭنى يۇيۇۋېتىپ، تاھارەت ئالساڭ بولىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى.

(بۇخارى: 269)

645 ــ **عَنْ عُرْوَةَ أَنَّ عَلِيَّ بْنَ أَبِي طَالِبٍ قَالَ لِلْمِقْدَادِ وَذَكَرَ نَحْوَ هَذَا قَالَ فَسَأَلَهُ الْمِقْدَادُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَغْسِلْ ذَكَرَهُ وَأُنْثَيَيْهِ.**

645 ـ ئۇرۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىپ بۇ ئىشنى سوراپ بېقىشقا مىقدادنى بۇيرىدى. مىقداد سوربغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «زەكىرىنى ۋە تاشاقلىرىنى يۇسۇن» دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 207)

646 ــ **عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ فَسَأَلَهُ فَقَالَ يَغْسِلُ مَذَاكِيرَهُ.**

646 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايىتىدە: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم زەكىرىنى يۇيۇشقا بۇيرىدى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 153)

647 ــ **عَنْ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ نحو ذلك فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ بِمَا يُصِيبُ ثَوْبِي مِنْهُ قَالَ يَكْفِيكَ أَنْ تَأْخُذَ كَفًّا مِنْ مَاءٍ فَتَنْضَحَ بِهِ ثَوْبَكَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ أَصَابَ مِنْهُ.**

647 ـ سەھل ئىبنى ھۇنەيف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ ئالدىنقىغا ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! كىيىمىمگە مەزى يۇقۇپ قالسا قانداق قىلىمەن؟

ـ دەپ سوربسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بىر ئالقان سۇنى ئېلىپ مەزى يۇقۇپ قالغان يەرگە سەپسەڭ

[1] ئەلبانى (192): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (149): سەھىھ ـ دېگەن.

كۆپايە، ـ دەپ جاۋاب بەردى، ـ دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 115)

648 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَعْدٍ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَّا يُوجِبُ الْغُسْلَ وَعَنْ الْمَاءِ يَكُونَ بَعْدَ الْمَاءِ فَقَالَ ذَاكَ الْمَذْيُ وَكُلُّ فَحْلٍ يَمْذِي فَتَغْسِلُ مِنْ ذَلِكَ فَرْجَكَ وَأُنْثَيَيْكَ وَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلَاةِ.

648 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى سەئد ئەل ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن غۇسلىنى ۋاجىپ قىلىدىغان ئىشلار ۋە سۈيدۇكتىن كېيىن كېلىدىغان سۇ (مەزى) ھەققىدە سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ مەزى بولۇپ، ھەممە ئەر كىشىدىن مەزى چىقىدۇ، زەكەرنىڭ ۋە تاشقىنى يۇيۇپ، نامازغا ئالغاندەك تاھارەت ئالساڭ بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 211)

649 ــ عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاءَ فَأَفْطَرَ فَتَوَضَّأَ فَلَقِيتُ ثَوْبَانَ فِي مَسْجِدِ دِمَشْقَ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ صَدَقَ أَنَا صَبَبْتُ لَهُ وَضُوءَهُ.

649 ـ ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم روزىدار ھالدا قەي قىلدى ۋە بۇ سەۋەبتىن تاھارەت ئالدى، ـ دېدى. مەن (راۋىي) دەمەشىق مەسجىدىدە سەۋبان بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئەبۇ دەردانىڭ بۇ سۆزى ھەققىدە سورىسام، ئۇ:

ــ ئەبۇ دەردا توغرا ئېيتىپتۇ. شۇ چاغدا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت سۈيىنى مەن قۇيۇپ بەرگەنىدىم، ـ دېدى[3].

(تىرمىزى: 87)

---

[1] ئەلبانى (100): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (196): سەھىھ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (76): سەھىھ، ـ دېگەن.

650 ــ عَن الْمِسْوَرَ بْنَ مَخْرَمَةَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ مِنْ اللَّيْلَةِ الَّتِي طُعِنَ فِيهَا فَأَيْقَظَ عُمَرَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ فَقَالَ عُمَرُ نَعَمْ وَلَا حَظَّ فِي الْإِسْلَامِ لِمَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فَصَلَّى عُمَرُ وَجُرْحُهُ يَثْعَبُ دَمًا.

650 ـ مىسۋەر ئىبنى مەخرەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سۇبىقەستىكە ئۇچرىغان كېچىسى ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ، ئۇنى بامدات نامىزىغا ئويغاتقان ئىدىم. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ شۇنداق، نامازنى تەرك ئەتكەن ئادەمنىڭ ئىسلامدا نېسىۋىسى يوق، ـ دېدى ۋە نامىزىنى جاراھەتتىدىن قان تېمىپ تۇرغان ھالدا ئوقۇدى.

(مالىك: 84)

651 ــ عَنْ جَابِرٍ قَالَ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعْنِي فِي غَزْوَةِ ذَاتِ الرِّقَاعِ فَأَصَابَ رَجُلٌ امْرَأَةَ رَجُلٍ مِنْ الْمُشْرِكِينَ فَحَلَفَ أَنْ لَا أَنْتَهِيَ حَتَّى أُهَرِيقَ دَمًا فِي أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ فَخَرَجَ يَتْبَعُ أَثَرَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْزِلًا فَقَالَ مَنْ رَجُلٌ يَكْلَؤُنَا فَانْتَدَبَ رَجُلٌ مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَرَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ فَقَالَ كُونَا بِفَمِ الشِّعْبِ قَالَ فَلَمَّا خَرَجَ الرَّجُلَانِ إِلَى فَمِ الشِّعْبِ اضْطَجَعَ الْمُهَاجِرِيُّ وَقَامَ الْأَنْصَارِيُّ يُصَلِّ وَأَتَى الرَّجُلُ فَلَمَّا رَأَى شَخْصَهُ عَرَفَ أَنَّهُ رَبِيئَةٌ لِلْقَوْمِ فَرَمَاهُ بِسَهْمٍ فَوَضَعَهُ فِيهِ فَنَزَعَهُ حَتَّى رَمَاهُ بِثَلَاثَةِ أَسْهُمٍ ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ ثُمَّ انْتَبَهَ صَاحِبُهُ فَلَمَّا عَرِفَ أَنَّهُمْ قَدْ نَذِرُوا بِهِ هَرَبَ وَلَمَّا رَأَى الْمُهَاجِرِيُّ مَا بِالْأَنْصَارِيِّ مِنْ الدَّمِ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ أَلَا أَنْبَهْتَنِي أَوَّلَ مَا رَمَى قَالَ كُنْت فِي سُورَةٍ أَقْرَؤُهَا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ أَقْطَعَهَا.

651 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن زاتۇررىقائ غازىتىغا چىقتۇق. بىر ئادەم ئەسىرگە ئېلىنغان مۇشرىكلارنىڭ ئاياللىرىدىن بىرى بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈپ ساپتۇ. بۇ سەۋەبتىن مۇشرىك ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرىدىن بىرىنى

ئۆلتۈرمەكچىلىك بولدى قىلمايدىغانلىقىغا قەسەم ئىچىپتۇ ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىزىغا چۈشۈپتۇ. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەلۇم بىر جايغا چۈشتى ۋە:

ــ بىزنى كىم مۇھاپىزەت قىلىدۇ؟ ـ دېدى. مۇھاجىر ۋە ئەنسارىلاردىن بىردىن ئىككى ئادەم دەرھال ئوتتۇرىغا چىقتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا:

ــ يولنىڭ ئېغىزىنى كۆزىتىڭلار! ــ دېدى. ئىككىسى يولنىڭ ئېغىزىغا بارغاندىن كېيىن، مۇھاجىر ئۇخلاپتۇ، ئەنسارى نامازغا تۇرۇپتۇ. بۇ ئەسنادا ھېلىقى مۇشرىك كېلىپ، بۇلارنىڭ كۆزەتچى ئىكەنلىكىنى بىلىپتۇ. نامازدا تۇرىۋاتقان ئەنسارىغا قارىتىپ بىر ئوق ئېتىپتۇ، ئەنسارى نامازنى بۇزماستىن ئوقنى تارتىۋېتىپتۇ. مۇشرىك يەنە ئۈچ قېتىم ئوق ئېتىپتۇ، ئەنسارى رۇكۇ ـ سەجده قىلىپ، نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، يېنىدىكى مۇھاجىر ئويغىنىپتۇ. بۇنى كۆرگەن مۇشرىك دەرھال قېچىپتۇ. مۇھاجىر ئەنسارىدىن ئاققان قاننى كۆرۈپ:

ــ نېمە ئۇچۇن بىرىنچى ئوق تەگكەندىن كېيىنلا مېنى ئويغاتمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىغانكەن، ئۇ:

ـ بىر سۈرىنى ئوقۇشقا باشلىغان ئىدىم، توختىتىشنى خالىمىدىم، ـ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 198)

652ــ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَبَّلَ امْرَأَةً مِنْ نِسَائِهِ ثُمَّ خَرَجَ إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ قَالَ عُرْوَةُ مَنْ هِيَ إِلَّا أَنْتِ فَضَحِكَتْ.

652 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالىلىرىدىن بىرىنى سۆيۈپ قويۇپ، تاھارەت ئالماستىنلا نامازغا چىقتى، ـ دېدى. ئۇرۋە:

ــ سۆيۈلگەن ئايال سەندىن باشقا كىم بولماقچى؟ ـ دېگەندى،

[1] ئەلبانى (182): ھەسەن، ـ دېگەن.

ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا كۆلۈپ قويدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 198)

653 ــ عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ قُبْلَةُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَجَسُّهَا بِيَدِهِ مِنْ الْمُلَامَسَةِ فَمَنْ قَبَّلَ امْرَأَتَهُ أَوْ جَسَّهَا بِيَدِهِ فَعَلَيْهِ الْوُضُوءُ.

653 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيتتى: كىشىنىڭ ئايالىنى سۆيۈشى ۋە قولى بىلەن تۇتۇشى ئايەتتىكى مۇلامەسە[2] جۈملىسىدىن بولۇپ، كىمكى ئايالىنى سۆيسە ياكى قولى بىلەن تۇتسا تاھارەت ئالسۇن.

(مالىك: 97)

654 ــ عَنْ قَيْسِ بْنِ طَلْقِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ جَاءَ رَجُلٌ كَأَنَّهُ بَدَوِيٌّ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا تَرَى فِي رَجُلٍ مَسَّ ذَكَرَهُ فِي الصَّلَاةِ قَالَ وَهَلْ هُوَ إِلَّا مُضْغَةٌ مِنْكَ أَوْ بَضْعَةٌ مِنْكَ.

654 ـ قەيس ئىبنى تەلق ئىبنى ئەلى دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: خۇددى سەھرالىققا ئوخشايدىغان بىر ئادەم كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! نامازدا تۇرۇپ ئەۋرىتىنى تۇتقان ئادەم ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەۋرىتىڭ سېنىڭ بىر پارچەڭدۇر، ـ دېدى[3].

---

[1] ئەلبانى (165): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] سۈرە نىسا 43-ئايەت، سۈرە مائىدە 6-ئايەتتە تاھارەت توغرىسىدا كەلگەن ھۆكۈم قاتارىدا (**أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ**) دېگەن ئايەت بار بولۇپ، بۇنى بىر قىسىم ئالىملار: "ئايالىلار بىلەن مۇناسىۋەت ئۆتكۈزۈش" دەپ تەپسىر قىلىپ، ئايال بىلەن سۆيۈشۈش، قولىنى تۇتۇش قاتارلىقلار تاھارەتنى سۇندۇرمايدۇ دەپ قارىغان. يەنە بىر قىسىم ئالىملار بۇ ئايەتنى (ئايالىلارنى تۇتساڭلار) دەپ تەپسىر قىلىپ، كىشىنىڭ ئايالىنى سۆيۈشى ۋە قولى بىلەن تۇتۇشى ئايەتتىكى بۇ ھۆكۈم ئاستىغا كىرىدۇ، شۇڭا تاھارەتنى سۇندۇرىدۇ دەپ قارىغان. يۇقىرىقى ھەدىستە (مۇلامەسە) دېگەندىن شۇنى كۆزدە تۇتقان.

[3] ئەلبانى (159): سەھىھ ـ دېگەن.

(نەسائی: 165)

655 ــ قَالَ مَرْوَانُ بْنُ الْحَكَمِ أَخْبَرَتْنِي بُسْرَةُ بِنْتُ صَفْوَانَ أَنَّهَا سَمِعَتْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَقُولُ « إِذَا مَسَّ أَحَدُكُمْ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ ».

655 ـ مەرۋان ئىبنى ھەكەم مۇنداق دەيدۇ: بۇسرە بىنتى سەفۋان رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ:

«كىمكى زەكىرىنى تۇتسا، تاھارەت ئېلىۋەتسۇن» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتىپ بەرگەن.

(مالىك: 81)

656 ــ للاوسط والكبير بعد ذكره أو أنثييه، أو رفغيه.

656 ـ «ئەۋسەت» ۋە «ئەلكەبىر» دە زەكىرى، ياكى تاشقى ۋە ياكى يوتىسىنىڭ ئىچى تەرىپىنى تۇتسا تاھارەت ئېلىۋەتسۇن، دەپ رىۋايەت قىلىنغان[1].

(«ئەلكەبىر»)

657 ــ عَن عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ مَسَّ ذَكَرَهُ فَلْيَتَوَضَّأْ وَأَيُّمَا امْرَأَةٍ مَسَّتْ فَرْجَهَا فَلْتَتَوَضَّأْ.

657 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب دادىسىدىن، دادىسى چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئەۋرىتىنى تۇتسا، تاھارەت ئالسۇن، ئەۋرىتىنى تۇتقان ھەرقانداق ئايالمۇ تاھارەت ئالسۇن»[2].

(ئەھمەد: 7036)

---

[1] ھەيسەمى (1272): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1266): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىيە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

658 ــ سئل النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عن المرأة تدخل يدها فى فرجها فقال: عليها الوضوء.

658 ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قولى ئەۋرىتىگە كىرىپ كەتكەن ئايال ھەققىدە سورالغاندا: «تاھارەت ئېلىشى لازىم» دېگەن[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

659 ــ وعن عبد الله بن عمرو أن بسرة بنت صفوان سألت رسول الله صلى الله عليه وسلم عن المرأة تدخل يدها في فرجها؟ فقال: "عليها الوضوء".

659 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بۇسرە بىنتى سەفۋان پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن قولى ئەۋرىتىگە كىرىپ كېتىپ قالغان ئايال ھەققىدە سورىغاندا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تاھارەت ئېلىشى لازىم» دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

660 ــ وَحَدَّثَنِي عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَنَامُ جَالِسًا ثُمَّ يُصَلِّي وَلَا يَتَوَضَّأُ.

660 ـ نافىئدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى ئۆمەر ئولتۇرۇپ ئۇخلايتتى ۋە تاھارەت ئالماستىنلا نامازغا ئورۇيتتى.

(مالك: 42)

661 ــ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

---

[1] ھەيسەمى (1276): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە سۆلايمان ئىبنى داۋۇد شازكۇنى ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1271): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئابدۇللاھ ئىبنى مۇئەممەل ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا بىر رىۋايەتتە ھەدىسى زەئىپ، يەنە بىر رىۋايەتتە ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتارىدا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وِكَاءُ السَّهِ الْعَيْنَانِ فَمَنْ نَامَ فَلْيَتَوَضَّأْ.

661 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مەقئەتنىڭ بوغقۇچى كۆزدۇر (كۆز يۇمۇلسا، بوغقۇچ يېشىلىپ كېتىدۇ). شۇڭا كىم ئۇخلىسا، تاھارەت ئالسۇن»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 203)

662 ــ **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ وَهُوَ سَاجِدٌ حَتَّى غَطَّ أَوْ نَفَخَ ثُمَّ قَامَ يُصَلِّي فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ قَدْ نِمْتَ قَالَ إِنَّ الْوُضُوءَ لَا يَجِبُ إِلَّا عَلَى مَنْ نَامَ مُضْطَجِعًا فَإِنَّهُ إِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهُ.**

662 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سەجدە ھالىتىدە ئۇخلىغانلىقىنى، ھەتتا خورەك تارتقانلىقىنى كۆردۈم، كېيىن ئورنىدىن تۇرۇپ نامازغا ئوقۇدى، مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سەن ھەقىقەتەن ئۇخلىدىڭ، ـ دېسەم:

ـ تاھارەت پەقەت يېتىپ ئۇخلىغان كىشىگە ۋاجىپ بولىدۇ، چۈنكى ياتقان كىشىنىڭ بوغۇملىرى بوشاپ كېتىدۇ، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 77)

663 ــ **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ:"وُضُوءُ النَّوْمِ أَنْ تَمَسَّ الْمَاءَ، ثُمَّ تَمَسَّحَ بِتِلْكَ الْمَسَّةِ وَجْهِكَ، وَيَدَيْكَ، وَرِجْلَيْكَ كَمَسْحَةِ التَّيَمُّمِ".**

663 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۇخلىغان كىشىنىڭ تاھارىتى خۇددى تەيەممۇمغا ئوخشاش

---

[1] ئەلبانى (188): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (12): زەئىپ، ـ دېگەن.

قولىنى سۇغا تەگكۈزۈپلا، شۇنىڭ بىلەن يۇز، قول، پۇتىنى سىلاشتۇرۇن ئىبارەتتۇر»[1].

(«ئەلكەبىر»: 3584)

664 ــ **عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ أَتَيْتُ عَائِشَةَ وَهِيَ تُصَلِّي فَقُلْتُ مَا شَأْنُ النَّاسِ فَأَشَارَتْ إِلَى السَّمَاءِ فَإِذَا النَّاسُ قِيَامٌ فَقَالَتْ سُبْحَانَ اللَّهِ قُلْتُ آيَةٌ فَأَشَارَتْ بِرَأْسِهَا أَيْ نَعَمْ فَقُمْتُ حَتَّى تَجَلَّانِي الْغَشْيُ. قال عروة لم تتوضأ.**

664 ـ ئەسما رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كەلسەم، ئۇ نامراز ئوقۇۋاتقانىكەن، مەن:

ــ كىشىلەرگە نېمە بولدى؟ ـ دېسەم، ئۇ ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى، (يەنى كۈننىڭ تۇتۇلغانلىقىنى كۆرمەكچىمۇ دەپ ئاسمانغا ئىشارەت قىلدى). كىشىلەر (بۇ ۋاقىتتا مەسجىتتە) نامراز ئوقۇۋاتاتتى. ئۇ يەنە:

ــ سۇبھانااللاھ! ـ دېۋىدى، مەن:

ــ بۇ (كۈننىڭ تۇتۇلىشى) بىر ئالامەتمۇ؟ ـ دېسەم، بېشىنى لىڭشىتىپ:

ــ ھەئە، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەنمۇ نامرازغا تۇردۇم (نامرازدا ئۇ قەدەر ئۇزاق ئۆرە تۇردىمكى)، ھەتتا ھوشۇمدىن كەتكىلى تاسلا قالدىم.

ئۇرۋە (راۋي): ئەسما ھوشىدىن كەتكىلى ئازلا قالغان بولسىمۇ، قايتا تاھارەت ئالمىدى، ـ دېدى.

(بۇخارى: 86)

665 ــ **عَنْ عَائِشَةَ في حديث وفاة النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ أنه اغْتَسَلَ ثُمَّ ذَهَبَ لِيَنُوءَ فَأُغْمِيَ عَلَيْهِ ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ أَصَلَّى النَّاسُ قُلْنَا لَا قال ضَعُوا لِي مَاءً فِي الْمِخْضَبِ فَفَعَلْنَا فَاغْتَسَلَ.**

[1] ھەيسەمى (1292): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلا ئىبنى كەسىر لەيسى ئىسىملىك بىر بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

665 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ۋاپاتىغا مۇناسىۋەتلىك ھەدىسىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يۇيۇنۇپ ئورنىدىن تۇرماقچى بولغىنىدا، ھوشىدىن كېتىپ يىقىلىپ چۈشتى. بىر مۇددەتتىن كېيىن ھوشىغا كېلىپ:

ـ جامائەت نامازنى ئوقۇپ بولدىمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. بىز:

ـ ياق، ـ دېسەك:

ـ ماڭا بىر قاچىدا سۇ تەييارلاپ بېرىڭلار! ـ دېدى. بىز سۇ ھازىرلاپ بەردۇق، ئۇ قايتا يۇيۇندى.

(مۇسلىم: 418)

666 ــ **أبو هُرَيْرَةَ قال وهو يَتَوَضَّأُ: إِنَّمَا أَتَوَضَّأُ مِنْ أَثْوَارٍ أَقِطٍ أَكَلْتُهَا لِأَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ تَوَضَّئُوا مِمَّا مَسَّتْ النَّارُ.**

666 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېدى: مەن پەقەت ئۆچكە گۆشى يېگەنلىكىم ئۈچۈن تاھارەت ئېلىۋاتىمەن، چۈنكى مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىڭلار» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم.

(مۇسلىم: 352)

667 ــ **قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ أَتَوَضَّأُ مِنْ طَعَامٍ أَجِدُهُ فِي كِتَابِ اللَّهِ حَلَالًا لِأَنَّ النَّارَ مَسَّتْهُ فَجَمَعَ أَبُو هُرَيْرَةَ حَصًى فَقَالَ أَشْهَدُ عَدَدَ هَذَا الْحَصَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَوَضَّئُوا مِمَّا مَسَّتْ النَّارُ.**

667 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ـ اللهنىڭ كىتابىدا ھالال بولغان تائام ئۈچۈنمۇ ئوت تەگىدى دەپ تاھارەت ئېلىشىم كېرەكمۇ؟ ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئەبۇ ھۇرەيرە بىر مۇنچە كىچىك تاشلارنى بىر يەرگە توپلاپ مۇنداق دېدى:

ــ بۇ تاشلارنىڭ سانىچىلىك گۈۋاھلىق بېرىمەنكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىڭلار!» دەپ بۇيرىغان[1].

(نەسائى: 174)

668 ــ **فَقَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنَتَوَضَّأُ مِنْ الدُّهْنِ أَنَتَوَضَّأُ مِنْ الْحَمِيمِ قَالَ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ يَا ابْنَ أَخِي إِذَا سَمِعْتَ حَدِيثًا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا تَضْرِبْ لَهُ مَثَلًا.**

668 ـ ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئى ئەبۇ ھۇرەيرە! يەپ ـ ئىچكەن ياغ ۋە ئىشلەتكەن ئىسسىق سۇنى دەپمۇ تاھارەت ئالامدۇق؟ ــ دېۋىدى، ئەبۇ ھۇرەيرە:

ـ ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى! ئەگەر سەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەدىسىنى ئاڭلىساڭ، ئۇنىڭغا باشقا مىسال ئەكىلىپ يۈرمە! ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 79)

669 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْوُضُوءُ مِمَّا أَنْضَجَتْ النَّارُ.**

669 ــ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئوتتا پىشقان يېمەكلىكنى (يېگەندىن كېيىن) تاھارەت ئېلىش كېرەك» دېگەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 194)

670 ــ **عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّئُوا مِمَّا غَيَّرَتْ**

---

[1] ئەلبانى (168): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (68): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (178): سەھىھ ـ دېگەن.

النَّارُ.

670 ـ ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار»[1].

(نەسائى: 176)

671 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكَلَ كَتِفَ شَاةٍ ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

671 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئاببىاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قوينىڭ تاغىقىنى يېگەندىن كېيىن، تاھارەت يېڭىلىمايلا نامار ئوقۇدى.

(بۇخارى: 207)

672 ــ ولمسلم: وَلَمْ يَتَوَضَّأْ ولم يمس ماء.

672 ـ مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە: تاھارەت يېڭىلىمىدى، قولىنىمۇ يۇمىدى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 354)

673 ــ ولابو داود :ثُمَّ مَسَحَ يَدَهُ بِمِسْحٍ كَانَ تَحْتَهُ ثُمَّ قَامَ فَصَلَّى.

673 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: كېيىن ئاستىدىكى لۆڭگە بىلەن قولىنى سۈرتۈپ، تاھارەت يېڭىلىماستىنلا نامازغا تۇردى، ـ دېيىلگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 189)

674 ــ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عَمْرِو بْنِ أُمَيَّةَ الضَّمْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ احْتَزَّ مِنْ كَتِفِ شَاةٍ فَأَكَلَ مِنْهَا ثُمَّ مَضَى إِلَى الصَّلَاةِ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

---

[1] ئەلبانى (170): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (174): سەھىھ ـ دېگەن.

674 ـ جەئفەر ئىبنى ئەمر ئىبنى ئۇمەييە ئەززەمەرى دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قوينىڭ تاغاق گۆشىنى ئاجرىتىپ يەپ بولۇپ، تاھارەت يېڭىلىماستىنلا نامازغا چىققانلىقىنى كۆردۈم[1].

(تىرمىزى: 1836)

675 ــ **عن جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ كَانَ آخِرَ الْأَمْرَيْنِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَرْكُ الْوُضُوءِ مِمَّا مَسَّتْ النَّارُ.**

675 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسىلەرنى يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئېلىش ياكى ئالماسلىق مەسىلىسىدىكى ئەڭ ئاخىرقى ئىشى تاھارەت ئالماسلىق بولغان ئىدى[2].

(نەسائى: 185)

676 ــ **عن سُوَيْدَ بْنَ النُّعْمَانِ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ خَرَجَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ خَيْبَرَ حَتَّى إِذَا كَانُوا بِالصَّهْبَاءِ وَهِيَ أَدْنَى خَيْبَرَ فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ دَعَا بِالْأَزْوَادِ فَلَمْ يُؤْتَ إِلَّا بِالسَّوِيقِ فَأَمَرَ بِهِ فَثُرِّيَ فَأَكَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَكَلْنَا ثُمَّ قَامَ إِلَى الْمَغْرِبِ فَمَضْمَضَ وَمَضْمَضْنَا ثُمَّ صَلَّى وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.**

676 ـ سۇۋەيد ئىبنى نۇئمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەيبەر يىلى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن سەپەرگە چىقتىم. خەيبەردىن ئانچە يىراق بولمىغان سەھبا دېگەن يەرگە كەلگەندە، نامازشام ئوقۇدۇق. نامازدىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاماق ئەكىلىشىنى تەلەپ قىلىۋىدى، پەقەت ئارپا تالقىنىلا كەلتۈرۈلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلبانى (1498): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (179): سەھىھ ـ دېگەن.

ۋەسەللەم ئۇنى نەمدەپ يېدى، بىزمۇ يېدۇق. ئۇنىڭدىن كېيىن، شام نامىزى ئۈچۈن ئورنىدىن تۇرۇپ ئاغزىنى چايقىدى، بىزمۇ ئاغزىمىزنى چايقىدۇق، ئاندىن تاھارەت يېڭىلىمايلا نامىز ئوقۇدى.

(بۇخارى: 209)

677 ــ **وعن عبد الرحمن بن غنم الأشعري قال: قلت لمعاذ: هل كنتم توضؤون مما غيرت النار؟ قال: نعم إذا أكل أحدنا ما غيرت النار غسل يديه وفاه فكنا نعد هذا وضوءاً.**

677 ـ ئابدۇررااھمان ئىبنى غەنەم ئەشئەرىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەن مۇئازدىن:

ــ سىلەر ئوتتا پىشۇرۇلغان تاماق يېگەندىن كېيىن تاھارەت ئالامتىڭلار؟ ـ دەپ سوردىم، ئۇ:

ــ ھەئە، ئەگەر ئوتتا پىشۇرۇلغان نەرسە يېسەك، قولنى يۇيۇپ ئاغزىمىزنى چايقايتتۇق، ئەنە شۇ، بىزنىڭ تاھارەت ئالغىنىمىز ھېسابلىناتتى، ـ دېدى[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

678 ــ **عن ابن مسعود قال: لأن أتوضأ من الكلمة الخبيثة أحب إلي من أن أتوضأ من الطعام الطيب.**

678 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەن: ”لەززەتلىك تاماقتىن كېيىن تاھارەت ئالغاندىن، قەبىھ سۆزلەردىن كېيىن تاھارەت ئالغان ياخشى“ دەپ قارايمەن[2].

(«ئەلكەبىر»)

---

[1] ھەيسەمى (1299): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەسەن ئىبنى يەھيا خەشەنى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (3345): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

679 ــ **عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ يَقُولُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَرِبَ لَبَنًا فَلَمْ يُمَضْمِضْ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.**

679 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۈت ئىچكەندىن كېيىن، ئاغزىنى چايقىمىدى، تاھارەتمۇ ئالمىدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 197)

680 ــ **عن جابر أن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شرب لبنا فمضمض من دسمه.**

680 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۈت ئىچىپ بولۇپ، ئاغزىنى چايقىغان[2].

(بەززار: 287)

681 ــ **عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَأَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ قَالَ « إِنْ شِئْتَ فَتَوَضَّأْ وَإِنْ شِئْتَ فَلاَ تَوَضَّأْ ». قَالَ أَتَوَضَّأُ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ قَالَ « نَعَمْ فَتَوَضَّأْ مِنْ لُحُومِ الإِبِلِ ». قَالَ أُصَلِّى فِى مَرَابِضِ الْغَنَمِ قَالَ « نَعَمْ ». قَالَ أُصَلِّى فِى مَبَارِكِ الإِبِلِ قَالَ « لاَ ».**

681 ـ جابىر ئىبنى سەمۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ قوي گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئالامدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ خالىساڭ تاھارەت ئال، خالىساڭ ئالما، ـ دېدى. ئۇ ئادەم:

ــ تۆگە گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئالامدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ھەئە، تۆگە گۆشى يېگەنگە تاھارەت ئال، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ ئادەم:

---

[1] ئەلبانى (181): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1311): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەييۇب ئىبنى سەييار ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

ـــ قـوي ئېغـللـىرىدا نامـاز ئوقۇسـام بولامـدۇ؟ ـ دەپ سـورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، بولىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ يەنە:

ـ تۆگە ئېغـللـىرىدا نامـاز ئوقۇيالامـدىم؟ ـ دەپ سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ياق، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 360)

682 ـــ **عن عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ تَوَضَّئُوا مِنْ لُحُومِ الْإِبِلِ وَلَا تَتَوَضَّئُوا مِنْ لُحُومِ الْغَنَمِ وَتَوَضَّئُوا مِنْ أَلْبَانِ الْإِبِلِ وَلَا تَوَضَّئُوا مِنْ أَلْبَانِ الْغَنَمِ وَصَلُّوا فِي مُرَاحِ الْغَنَمِ وَلَا تُصَلُّوا فِي مَعَاطِنِ الْإِبِلِ.**

682 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۆگە گۆشى يېسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار. قوي گۆشى يېسەڭلار، ئالماڭلار. تۆگە سۈتى ئىچسەڭلار، تاھارەت ئېلىڭلار. قوي سۈتى ئىچسەڭلار، ئالماڭلار. قوي ئېغـللـىرىدا نامـاز ئوقۇساڭلار بولىدۇ، تۆگە ئېغـللـىرىدا نامـاز ئوقۇماڭلار»[1].

(ئىبنى ماجە: 497)

683 ـــ **ابن مسعود قال: كُنَّا لاَ نَتَوَضَّأُ مِنْ مَوْطِئٍ وَلاَ نَكُفُّ شَعْرًا وَلاَ ثَوْبًا.**

683 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز (پۇتلىرىمىزغا) يەردىن مەينەتچىلىكلەر يۇقۇپ قالسا، قايتا تاھارەت ئالمايتتۇق، (سەجدە قىلغاندا) كىيىملىرىمىز ۋە چاچلىرىمىزنى (توپا يۇقۇپ قېلىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن) يىغىۋالمايتتۇق[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 204)

---

[1] ئەلبانى (110): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (189): سەھىھ، ـ دېگەن.

684 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَجُلٌ يُصَلِّي مُسْبِلًا إِزَارَهُ إِذْ قَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اذْهَبْ فَتَوَضَّأْ فَذَهَبَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ جَاءَ ثُمَّ قَالَ اذْهَبْ فَتَوَضَّأْ فَذَهَبَ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ جَاءَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا لَكَ أَمَرْتَهُ أَنْ يَتَوَضَّأَ ثُمَّ سَكَتَّ عَنْهُ فَقَالَ إِنَّهُ كَانَ يُصَلِّي وَهُوَ مُسْبِلٌ إِزَارَهُ وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَقْبَلُ صَلَاةَ رَجُلٍ مُسْبِلٍ إِزَارَهُ.

684 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە مۇنداق دەيدۇ: بىر ئادەم ئىشتىنىنى يەرگە سۆرىگەن ھالدا نامازغا ئوقۇۋاتاتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «تاھارەت ئېلىپ كەلگىن» دېدى، ئۇ ئادەم بېرىپ تاھارەت ئېلىپ كەلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە: «بېرىپ تاھارەت ئېلىپ كەل» دېدى. ئۇ يەنە بېرىپ تاھارەت ئېلىپ كەلدى. بىر ئادەم:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! نېمە ئۈچۈن تاھارەت ئېلىشقا بۇيرۇپ بولۇپ، جىمىپ قالدىڭ؟ ـ دەپ سوريغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئۇ ئىشتىنىنى سۆرەپ نامازغا ئوقۇۋاتاتتى، ھەقىقەتەن الله ئىشتىنىنى سۆرەپ كىيگەن كىشىنىڭ نامىزىنى قوبۇل قىلمايدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 638)

685 ــ عن وَائِل بن دَاوُدَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ، قَالَ: "وَالْوُضُوءُ مِمَّا خَرَجَ وَلَيْسَ مِمَّا دَخَلَ. و الصومُ مِمَّا دَخَلَ، وَلَيْسَ مِمَّا خَرَجَ".

685 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بەدەنگە كىرگەن نەرسە سەۋەبىدىن ئەمەس، بەلكى چىققان نەرسە سەۋەبىدىن تاھارەت يېڭىلاش لازىم بولىدۇ. روزا بولسا، بىر نەرسىنىڭ

[1] ئەلبانى (124): زەئىپ، ـ دېگەن.

چىقىشى بىلەن ئەمەس، بەلكى كىرىشى بىلەن بۇزۇلىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 9238)

686 ــ **عن بريدة بن الحصيب أن رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: من مس صنما فليتوضأ.**

686 ـ بۇرەيدە ئىبنى ھەسىيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى بۇتنى تۇتسا، تاھارەت ئالسۇن»[2].

(بەززار: 1273)

687 ــ **عن الزبير بن العوام قال:استقبل النبي صلى الله عليه وسلم جبريل فناوله يده، فأبى أن يتناولها، فدعا رسول الله صلى الله عليه وسلم بماء فتوضأ، ثم ناوله يده، فتناولها، فقال: «يا جبريل: ما منعك أن لا تأخذ بيدي؟» قال: «إنك أخذت بيد يهودي، فكرهت أن تمس يدي يدا مستها يد كافر».**

687 ـ زۇبەير ئىبنى ئاۋام مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جىبرىئىل بىلەن كۆرۈشكەندە، ئۇنىڭغا قولىنى سۇنغان ئىدى، جىبرىئىل پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قولىنى تۇتۇشنى رەت قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت سۇيى كەلتۈرۈپ تاھارەت ئېلىپ، ئاندىن قولىنى ئۇزاتقان ئىدى. جىبرىئىل ئۇنىڭ قولىنى تۇتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى جىبرىئىل! قولۇمنى تۇتماسلىقىڭنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ـ دەپ سورىدى، جىبرىئىل:

ــ سەن بىر يەھۇدنىڭ قولىنى تۇتقان ئىدىڭ، مەن قولۇمنىڭ

---

[1] ھەيسەمى (1253): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1273): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سالىھ ئىبنى ھەييان ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

كاپىرنى تۇتقان قولغا تېگىپ قېلىشىنى ياقتۇرمىدىم، - دەپ جاۋاب بەردى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

688 ــ **عن عبدالله بن مسعود قال: كُنَّا نَتَوَضَّأُ مِنْ الأَبْرَصِ إذا مسسناه.**

688 - ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېدى: ئەگەر بىز ئاق كېسەلنى تۇتۇپ سالساق، تاھارەت ئالاتتۇق[2].

(«ئەلكەبىر»: 10202؛ «ئەلئەۋسەت»)

689 ــ **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا رَعَفَ أَحَدُكُمْ فِي صَلاتِهِ، فَلْيَنْصَرِفْ فَلْيَغْسِلْ عَنْهُ الدَّمَ، ثُمَّ لِيُعِدْ وُضُوءَهُ وَلْيَسْتَقْبِلْ صَلاتَهُ.**

689 - ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تۇرغاندا بۇرنى قاناپ كەتكەنلەر سەپتىن چىقىپ قانىنى يۇيۇپ، تاھارەتنى يېڭىلاپ، ئاندىن نامازغا تۇرسۇن»[3].

(«ئەلكەبىر»: 11374)

690 ــ **عَنْ مَالِك انه بلغه أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عباس كَانَ يرَعَفَ فيخرج فَيغسل الدم عنه ثم يرجع فيبنى على ما قد صلى.**

---

[1] ھەيسەمى (1274): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۆمەر ئىبنى رەييان ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1275): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە جابىر جەئفى ئىسىملىك بىرى بار. شۆئبە ۋە سەۋرى ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، - دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1276): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى مۇسلىمە ئىسىملىك بىرى بار. كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن دارۇقۇتنى ئۇنىڭ ناچار ئادەم ئەمەسلىكىنى ئېيتقان، - دېگەن.

690 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا يېتىشچە، ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباسنىڭ نامازدا تۇرۇپ بۇرنى قانايتتى، چىقىپ قانىنى يۇيۇپ كېلىپ، نامازنى كەلگەن يەردىن داۋاملاشتۇراتتى.

(مالىك: 81)

691 ــ **عن نافع: «أن عبد الله بن عمر كان إذا رعف انصرف فتوضأ، ثم رجع فبَنَى، ولم يتكلم».**

691 ـ نافىئنىڭ رىۋايەت قىلىشچە، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ بۇرنى قاناپ كېتىپ قالسا، چىقىپ قايتىدىن تاھارەت ئېلىپ، گەپ قىلماستىن قايتىپ كېلىپ، نامازنى كەلگەن يېرىدىن داۋاملاشتۇراتتى.

(مالىك: 79)

692 ــ **عن أبي موسى قال: بينما النبي صلى الله عليه وسلم يصلي بالناس إذ دخل رجل فتردى في حفرة كانت في المسجد وكان في بصره ضرر فضحك كثير من القوم وهم في الصلاة، فأمر رسول الله صلى الله عليه وسلم من ضحك أن يعيد الوضوء ويعيد الصلاة.**

692 ــ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرگە ئىمام بولۇپ نامار ئوقۇۋاتاتتى، بىر ئادەم مەسجىدكە كىرىپلا مەسجىدتىكى بىر ئورەككە چۈشۈپ كەتتى، چۈنكى ئۇ ئادەمنىڭ كۆزى كۆرمەيتتى. بۇ ئەھۋالغا نامازدا تۇرۇۋاتقان بىر قىسىم كىشىلەر كۈلۈپ سالدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈلگەنلەرنى تاھارەتنى يېڭىلاپ، نامازنى باشقىدىن ئوقۇشقا بۇيرىدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (1278): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇلمەلىك دەقىقىي ئىسمىلىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم، قالغان راۋىيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

693 ــ **عن جابر أنه سئل عن « الرجل يضحك في الصلاة، فقال: يعيد الصلاة ولا يعيد الوضوء».**

693 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازدا كۈلۈپ سېلىش ھەققىدە سورالغانىدى:

ـ نامازنى قايتا ئوقۇيدۇ، ئەمما تاھارەتنى يېڭىلىمايدۇ، ـ دېدى[1]. («مەۋسىلى»)

694 ــ **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَحْدَثَ أَحَدُكُمْ فِي صَلَاتِهِ فَلْيَأْخُذْ بِأَنْفِهِ ثُمَّ لِيَنْصَرِفْ.**

694 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازدا تۇرۇپ تاھارىتى سۇنۇپ كەتكەنلەر بۇرنىنى تۇتۇپ چىقىپ كەتسۇن»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 1114)

695 ــ **عبدالله ابن عمرو – رضي الله عنهما – قال: قال رسولُ الله صلى الله عليه وسلم: «إذا أَحدث – يعني الرجل – وقد جلس لآخر صلاته، قبل أن يسلم: فقد جازت صلاته».**

695 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىر كىشى نامازنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا يەنى سالام بېرىشتىن بۇرۇن تاھارىتى سۇنۇپ كېتىپ قالسا، ئۇنىڭ نامىزى جايىز بولىدۇ»[3].

(تىرمىزى: 408)

---

[1] ھەيسەمى (2444): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (985): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (63): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئۆتۈككە مەسھى قىلىش

696 ــ عن مغيرة بن شعبة رضي الله عنه قال: «كنتُ مع النبيِّ صلى الله عليه وسلم في سَفَر، فقال: يا مُغيرةُ، خُذِ الإداوةَ، فأخذتُها، فانطلقَ رسول الله صلى الله عليه وسلم حتى تَوارَى عَنِّي، فقضى حاجَتَهُ وعليه جُبَّة شاميَّة ، فذهبَ لِيُخرِجَ يده من كُمِّها، فضاقتْ، فأخرج يدَه من أسفلها، فَصبَبْتُ عليه، فتوضَّأ وضوءَهُ للصلاة، ومَسَحَ على خُفَّيْهِ، ثم صلَّى».

696 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر سەپەردە بىللە بولغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ: «ھەي مۇغىيرە، قاچىنى ئال!» دېدى. مەن قاچىنى ئالدىم. رەسۇلۇللاھ يىراق بىر يەرگە بېرىپ ھاجىتىنى ئادا قىلىپ كەلدى، ئۇنىڭ ئۈچىسىدا شامنىڭ تونى بولۇپ، بېلىكىنى يەڭدىن چىقىراي دېسە، يەڭ تار كېلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن قولىنى تونىنىڭ تېگىدىن چىقاردى. مەن رەسۇلۇللاھنىڭ قولىغا سۇ قويۇپ بەردىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىپ، ئىككى ئۆتۈككە مەسھى قىلىپ، ناماز ئوقۇدى.

(بۇخارى: 363)

697 ــ وفى رواية :ثُمَّ أَهْوَيْتُ لِأَنْزِعَ خُفَّيْهِ فَقَالَ دَعْهُمَا فَإِنِّي أَدْخَلْتُهُمَا طَاهِرَتَيْنِ فَمَسَحَ عَلَيْهِمَا.

697 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە شۇئبە مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ بىلەن بىر سەپەردە بىللە بولغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىۋاتقاندا، مەن پۇتىدىكى ئۆتۈكنى تارتىش ئۈچۈن ئېڭىشسام، رەسۇلۇللاھ: «تارتما،

مەن بۇ ئىككى ئۆتۈكنى ئىككى پۇتۇمنى يۇيۇپ (يەنى تاھارەت ئېلىپ) بولۇپ كىيگەنىدىم» دەپ ئۆتۈكىگە مەسھى قىلدى.

(بۇخارى: 5799)

698 ــ **زاد أحمد بعد طَاهِرَتَانِ ثُمَّ لَمْ أَمْشِ حَافِيًا بَعْدُ.**

698 ـ ئىمام ئەھمەد يۇقىرىقى ھەدىسكە: «مەن ئىككى پۇتۇمنى يۇيۇپ (يەنى تاھارەت ئېلىپ) بولۇپ كىيگەنىدىم، شۇنىدىن كېيىن يالاڭئاياغ يول مېڭىپ باقمىدىم» دېگەن جۈملىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(ئەھمەد: 17675)

699 ــ **عَنِ ابْنِ الْمُغِيرَةِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَمُقَدَّمِ رَأْسِهِ وَعَلَى عِمَامَتِهِ.**

699 ـ مۇغىيرە دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى ئۆتۈكىگە، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا ۋە سەللىسىگە مەسھى قىلغان.

(مۇسلىم: 274)

700 ــ **وفى أخرى توضأ وَمَسَحَ بِنَاصِيَتِهِ وَعَلَى الْعِمَامَةِ وَعَلَى خُفَّيْهِ.**

700 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: تاھارەت ئالدى، بېشىنىڭ ئالدى قىسمىغا، سەللىسىگە ۋە ئۆتۈكىگە مەسھى قىلدى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 274)

701 ــ **ولأبي داود: فضاقت، فَادَّرَعهما ادِّراعا، ثم أهويتُ إلى الخفين لأنزِعهما، فقال: دع الخفين، فإني أدخلتُ القدمين الخفين وهما طاهرتان، فمسح عليهما».**

701 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: تونى تار كېلىپ

[1] ھەيسەمى (1349): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

قالغاچقا، يېڭىنى تۇرەلمىگەنىدى. مەن ئايىغىنى تارتىشقا ئېڭىشسەم:
ـ ياق، تارتما! مەن ئۇنى تاھارەت بىلەن كىيگەن، ـ دېدى، ئاندىن ئۆتۈكىگە مەسھى قىلدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 151)

702 ــ **عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَسِيتَ قَالَ بَلْ أَنْتَ نَسِيتَ بِهَذَا أَمَرَنِي رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ.**

702 ـ مۇغىرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈكىگە مەسھى قىلىۋىدى، مەن:

ــ ئى رەسۇللاھ! ئۇنتۇپ قالدىڭمۇ نېمە؟ ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ياق، مەن ئۇنتۇپ قالمىدىم، بەلكى سەن ئۇنۇتتۇڭ، چۈنكى رەببىم مېنى مۇشۇنىڭغا بۇيرىدى، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 156)

703 ــ **وفيه: ثم صلى بنا.**

703 ـ يەنە بىر رىۋايەتتىمۇ ئوخشاش زىكرى قىلىنىپ، پەقەتلا: بىزگە نامازئوقۇپ بەردى، ـ دېگەن جۈملە ئارتۇق بايان قىلىنغان.

(مۇسلىم: 274)

704 ــ **وفى أخرى: ومسح على الخفين ثم لحقنا الناس وقد أقيمت الصلاة وعبد الرحمن بن عوف يؤمهم وقد صلى ركعة فذهبت لأوذنه فنهاني فصلينا التي أدركنا وقضينا التي سبقنا بها.**

704 ـ مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن كەلگەن باشقا بىر رىۋايەتتە: ئۆتۈكىگە مەسھى قىلدى، ئاندىن بىز كىشىلەرگە يېتىشىپ كەلدۇق،

[1] ئەلبانى (137): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (27): زەئىپ، ـ دېگەن.

بىز كەلگەندە تەكبىر چۈشۈرۈلۈپ، ئابدۇررااھمان ئىبنى ئەۋف ئىمام بولۇپ بىر رەكئەت نامازنى ئوقۇپ بولغانكەن. مەن بىزنىڭ كەلگەنلىكىمىزنى بىلدۈرمەكچى بولدۇم، لېكىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى توستى. ئۇلارغا ئۇلگۈرگەن رەكئەتنى بىلله ئوقۇپ، ئۇلگۈرەلمىگىنىمىزنى تولۇقلىۋالدۇق. ـ دېيىلگەن.

(ئەھمەد: 17699)

705 ــ **عَنْ بِلَالٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ وَالْخِمَارِ.**

705 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈكىگە ۋە ياغلىقىغا[1] مەسھى قىلدى.

(مۇسلىم: 275)

706 ــ **ولابى داود: فَيَتَوَضَّأُ وَيَمْسَحُ عَلَى عِمَامَتِهِ وَمُوقَيْهِ.**

706 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: تاھارەت ئېلىۋېتىپ سەللىسىگە ۋە ئايىغىغا مەسھى قىلدى، ـ دەپ كەلگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 153)

707 ــ **عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ يَاسِرٍ قَالَ سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فَقَالَ السُّنَّةُ يَا ابْنَ أَخِي قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْعِمَامَةِ فَقَالَ أَمِسَّ الشَّعَرَ الْمَاءَ.**

707 ـ ئەممار ئىبنى ياسىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ نەۋرىسى ئەبۇ ئۇبەيدەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن ئۆتۈككە مەسھى قىلىش ھەققىدە سورىغانىدىم، ئۇ: ئى قېرىندىشىمنىڭ ئوغلى! ئۇ سۇننەتتۇر، ـ دېدى. مەن يەنە

[1] ئەرەبلەرنىڭ ئىسسىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن بېشىغا ياغلىق ئارتىۋالىدىغان ئادىتى بار.

[2] ئەلبانى (139): سەھىھ. ـ دېگەن.

سەللىگە مەسھى قىلىش ھەققىدە سورىسام: چاچقا سۈ يۇقتۇرۇپ مەسھى قىل! - دېدى[1].

(تىرمىزى: 102)

708 ــ عَنْ هَمَّامٍ قَالَ بَالَ جَرِيرٌ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ فَقِيلَ تَفْعَلُ هَذَا فَقَالَ نَعَمْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَالَ ثُمَّ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى خُفَّيْهِ قَالَ الْأَعْمَشُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ كَانَ يُعْجِبُهُمْ هَذَا الْحَدِيثُ لِأَنَّ إِسْلَامَ جَرِيرٍ كَانَ بَعْدَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ.

708 - ھەممام مۇنداق دەيدۇ: جەرىر كىچىك تەرەتتىن كېيىن تاھارەت ئالدى ۋە ئۆتۈككە مەسھى قىلدى. ئۇنىڭدىن:

ــ سەنمۇ (ئۆتۈككە) مەسھى قىلامسەن؟ - دەپ سورالغاندا، ئۇ:

ــ ھەئە، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كىچىك تەرەتتىن كېيىن تاھارەت ئالغانلىقىنى ۋە ئۆتۈككە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم، - دېدى.

ئىبراھىم (راۋىي): بۇ ھەدىس ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇدنىڭ ھەمراھلىرىنى بەك خۇش قىلاتتى، چۈنكى جەرىر مائىدە سۈرىسى[2] نازىل بولۇپ بولغاندىن كېيىن ئىسلامغا كىرگەن ئىدى، - دەيدۇ.

(مۇسلىم: 272)

709 ــ وفيه مَا يَمْنَعُنِي أَنْ أَمْسَحَ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم

[1] ئەلبانى (89): سەنەدى سەھىھ، - دېگەن.

[2] ئەينى چاغدا، مائىدە سۈرىسىنىڭ 6 - ئايىتىدىكى ﴿يۇتۇڭلارنى ئوشۇقۇڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار﴾ دېگەن بۇ ھۆكۈم، ئۆتۈككە مەسھى قىلىشنىڭ دۈرۈسلىقىنى ئەمەلدىن قالدۇردى، - دەپ قارىغان بىر قىسىم كىشىلەر پەيدا بولغان ئىدى. جەريرنىڭ بۇ ھەدىسى ئۇلارنىڭ قارىشىنى پۈتۈنلەي بىتچىت قىلىپ تاشلىدى، مانا شۇنىڭ ئۈچۈن ئىبنى مەسئۇدنىڭ ئوقۇغۇچىلىرى بۇ ھەدىسنى ئاڭلاپ خۇش بولۇشۇپ كەتكەنىدى، چۈنكى جەرىر مائىدە سۈرىسىدىكى بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىن مۇسۇلمان بولغان. ئۇ مۇسۇلمان بولغاندىن كېيىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆتۈككە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەن. دېمەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مائىدە سۈرىسىدىكى بۇ ئايەت نازىل بولغاندىن كېيىنمۇ ئۆتۈككە مەسھى قىلىشنى داۋاملاشتۇرغان.

يَمْسَحُ قَالُوا إِنَّمَا كَانَ ذَلِكَ قَبْلَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ قَالَ مَا أَسْلَمْتُ إِلَّا بَعْدَ نُزُولِ الْمَائِدَةِ.

709 ـ ئەبـۇ داۋۇدمـۇ مۇشـۇنداق ريـۋايەت قـىلغـان، ئەمـما ئۇنـىڭ ريۋايـىتـىدە مۇنداق دېيىلگەن:

جەريـر ئۇلارغا جاۋاب بېرىپ:

ــ ئۆتـۈككە نېمىشـقا مەسـھى قـىلمـىغـۇدەكمـەن؟ مـەن پەيغەمـبـەر ئەلـەيھـىسـسـالامـنـىڭ مەسـھى قـىلغـانلـىقـىنى كـۆرگـەن تۇرسـام! ـ دېـدى. ئۇلار:

ــ پەيغەمـبـەر ئەلـەيھـىسـسـالامـنـىڭ ئۆتـۈككە مەسـھى قـىلـىشـى (پۇتۇكلارنى يۇيۇكلار! دەپ بۇيرۇق قـىلغان) مائـىدە سۈرىسى چۈشۈشـتـىن بۇرۇن بولغان، ـ دېگەنتى. جەريـر:

ــ مـەن مـائـىـدە سۈرىسـى چۈشـكـەندىن كـېـيـىن مۇسـۇلمان بولغـان تۇرسام، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 154)

710 ــ عَنِ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ وَالنَّعْلَيْنِ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ كَانَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ مَهْدِيٍّ لاَ يُحَدِّثُ بِهَـذَا الْحَدِيثِ لأَنَّ الْمَعْرُوفَ عَنِ الْمُغِيرَةِ أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم مَسَحَ عَلَى الْخُفَّيْنِ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ وَرُوِىَ هَذَا أَيْضًا عَنْ أَبِى مُوسَى الأَشْعَرِىِّ عَنِ النَّبِىِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهُ مَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ. وَلَيْسَ بِالْمُتَّصِلِ وَلاَ بِالْقَوِىِّ. قَالَ أَبُو دَاوُدَ وَمَسَحَ عَلَى الْجَوْرَبَيْنِ عَلِىُّ بْنُ أَبِى طَالِبٍ وَابْنُ مَسْعُودٍ وَالْبَرَاءُ بْنُ عَازِبٍ وَأَنَسُ بْنُ مَالِكٍ وَأَبُو أُمَامَةَ وَسَهْلُ بْنُ سَعْدٍ وَعَمْرُو بْنُ حُرَيْثٍ وَرُوِىَ ذَلِكَ عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ وَابْنِ عَبَّاسٍ.

710 ـ مۇنـدا ق ئـبـنـى شـۇئـبـه مۇنـداق دەيـدۇ: پەيغەمـبـەر سـەللاللاھۇ ئەلـەيھـى ۋەسـەللـەم تاھـارەت ئېلـىـپ، پايپـاق ۋە كـەشـلـىرىگە مـەسـھى قـىلـدى[2].

---

[1] ئەلبانى (140): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (86): سەھىھ، ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 159)

ئىمام ئەبۇ داۋۇد مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇراھمان ئىبنى مەھدى (مەشھۇر ھەدىسشۇناسلارنىڭ بىرى) بۇ ھەدىسنى ھەدىس قاتارىدا رىۋايەت قىلمايتتى. چۈنكى مۇغىرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان مەشھۇر ھەدىستە: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى ئۆتۈكىگە مەسھى قىلغان» دەپ بايان قىلىنغان (ئۇنىڭدا پايپاقلا مەسھى قىلغانلىقى زىكرى قىلىنمىغان). ئىمام ئەبۇ داۋۇد يەنە مۇنداق دەيدۇ: بۇ ھەقتە ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىنمۇ ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدىمۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پايپاقلا مەسھى قىلغان، ــ دېيىلگەن، لېكىن بۇ ھەدىس پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بىۋاستە تۇتاشمايدۇ ھەم كۆچلۈك ئەمەس. ئىمام ئەبۇ داۋۇد سۆزىنى داۋام قىلىپ يەنە مۇنداق دەيدۇ: پايپاقلا مەسھى قىلغانلار ئەلى، ئىبنى مەسئۇد، بەرا، ئەنەس، ئەبۇ ئۇمامە، سەھل ئىبنى سەئد ۋە ئەمر ئىبنى ھۇرەيس قاتارلىقلاردۇر. ئۆمەر ۋە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالاردىنمۇ پايپاقلا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنغان.

711 ــ **عن أَوْسُ بْنُ أَبِي أَوْسٍ الثَّقَفِيُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى نَعْلَيْهِ وَقَدَمَيْهِ وَقَالَ عَبَّادٌ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَتَى كِظَامَةَ قَوْمٍ يَعْنِي الْمِيضَأَةَ فَتَوَضَّأَ وَمَسَحَ عَلَى نَعْلَيْهِ وَقَدَمَيْهِ.**

711 ـ ئەۋس ئىبنى ئەبۇ ئەۋس سەقەفى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئېلىپ كەشىگە ۋە ئىككى پۇتىغا مەسھى قىلغان. ئەببات مۇنداق دېگەن: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر قەۋمىنىڭ قۇدۇقىغا كېلىپ تاھارەت ئېلىپ، كەشىگە ۋە پۇتىغا مەسھى قىلغانلىقىنى كۆردۇم[1].

[1] ئەلبانى (145): سەھىھ ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 160)

712 ــ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ أَعْلَى الْخُفِّ وَأَسْفَلَهُ.

712 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆتۈكىنىڭ ئۈستى ۋە ئاستىغا مەسھى قىلغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[1]. (تىرمىزى: 97).

713 ــ عَنْ الْمُغِيرَةِ بْنِ شُعْبَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَمْسَحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ.

713 ـ مۇغىيرە ئىبنى شۇئبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۆتۈكىنىڭ ئۈستىگە مەسھى قىلاتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 161)

714 ــ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ لَوْ كَانَ الدِّينُ بِالرَّأْيِ لَكَانَ أَسْفَلُ الْخُفِّ أَوْلَى بِالْمَسْحِ مِنْ أَعْلَاهُ وَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ عَلَى ظَاهِرِ خُفَّيْهِ.

714 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەگەر دىن ئەقىلگە بويسۇنىدىغان بولسا ئىدى، مەسھى قىلىشتا ئۆتۈكىنىڭ ئاستى ئۈستىگە قارىغاندا ئەۋزەل بولغان بولاتتى. ھالبۇكى، مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۆتۈكىنىڭ ئۈستىگە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆردۈم[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 162)

715 ــ عَنْ شُرَيْحِ بْنِ هَانِئٍ قَالَ أَتَيْتُ عَائِشَةَ أَسْأَلُهَا عَنْ الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ

[1] ئەلبانى (14): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (146): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (147): سەھىھ ـ دېگەن.

فَقَالَتْ عَلَيْكَ بِابْنِ أَبِي طَالِبٍ فَسَلْهُ فَإِنَّهُ كَانَ يُسَافِرُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلْنَاهُ فَقَالَ جَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيَهُنَّ لِلْمُسَافِرِ وَيَوْمًا وَلَيْلَةً لِلْمُقِيمِ.

715 ـ شۇرەيھ ئىبنى ھانى مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۆتۈككە مەسھى قىلىش ھەققىدە سوراش ئۈچۈن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كەلدىم. ئۇ:

ـ سەن بۇ مەسىلىنى ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىبتىن سورىغىن، چۈنكى ئۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە كۆپ سەپەر قىلاتتى، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، بىز بۇ مەسىلىنى ئۇنىڭدىن سورىغاندۇق، ئۇ:

ـــ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇساپىر ئۈچۈن (مەسھىنىڭ مۇددىتىنى) ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز، يۇرتتىن چىقمىغانلار ئۈچۈن بىر كېچە ـ كۈندۈز قىلىپ بەلگىلەپ بەردى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 276)

716 ـــ عَنْ صَفْوَانَ بْنِ عَسَّالٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُنَا إِذَا كُنَّا سَفَرًا أَنْ لَا نَنْزِعَ خِفَافَنَا ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهِنَّ إِلَّا مِنْ جَنَابَةٍ وَلَكِنْ مِنْ غَائِطٍ وَبَوْلٍ وَنَوْمٍ.

716 ـ سەفۋان ئىبنى ئەسسال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى سەپەردە بولساق، جۇنۇب بولۇپلا قالمىساق، ئۆتۈكلىرىمىزنى ئۈچ كېچە ـ كۈندۈزگىچە چىقارمايلا، چوڭ ـ كىچىك تەرەت قىلغان ۋە ئۇخلاپ قويۇقاندىن كېيىن (تاھارەت ئالغاندا ئۈستىگە) مەسھى قىلىشقا بۇيرىغان[1].

(تىرمىزى: 96)

[1] ئەلبانى (84): ھەسەن، ـ دېگەن.

717 ــ عَنْ أُبَيِّ بْنِ عِمَارَةَ قَالَ يَحْيَى بْنُ أَيُّوبَ وَكَانَ قَدْ صَلَّى مَعَ رَسُولِ اللَّــهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلْقِبْلَتَيْنِ أَنَّهُ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمْسَحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ قَالَ نَعَمْ قَــالَ يَوْمًا قَالَ يَوْمًا قَالَ وَيَوْمَيْنِ قَالَ وَيَوْمَيْنِ قَالَ وَثَلَاثَةً قَالَ نَعَمْ وَمَا شِئْتَ.

717 ـ ئۇبەي ئىبنى ئىمارە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىبلەتەينگە (يەنى ئاۋۋال بەيتۇلمۇقەددەسكە، كېيىن كەبىگە) قاراپ نامаз ئوقۇش شەرىپىگە مۇيەسسەر بولغان يەھىيا ئىبنى ئەييۇب دېگەن ساھابە:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۆتۈككە مەسھى قىلامدىم؟ ـ دەپ سورىغاندى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. ئۇ:

ـ بىر كۈنمۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ بىر كۈن، ـ دېدى. ئۇ:

ـ ئىككى كۈنمۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى:

ـ ئىككى كۈن، ـ دېدى.

ـ ئۈچ كۈنمۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى:

ـ خالىغىنىڭچە، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 158)

718 ــ وفِي رواية: حَتَّى بَلَغَ سَبْعًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَــمْ وَمَا بَدَا لَكَ.

718 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە بايان قىلىنىشىچە، مۇشۇنداق ساناپ يەتتىگە قەدەر بارغان، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ خالىغىنىڭغا قەدەر، ـ دەپ جاۋاب بەرگەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 158)

[1] ئەلبانى (28): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (29): زەئىپ، ـ دېگەن.

719 ــ عَنِ الْمُغِيرَةِ، قَالَ: آخِرُ غَزَاةٍ غَزَوْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّــهُ عَلَيْــهِ وَسَلَّمَ أَمَرَنَا أَنْ نَمْسَحَ عَلَى خِفَافِنَا: لِلْمُسَافِرِ ثَلاثَةُ أَيَّامٍ وَلَيَالِيهِنَّ وَلِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَلَيْلَةٌ مَــا لَمْ يَخْلَعْ.

719 ـ مۇغىيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىلغان ئەڭ ئاخىرقى غازاتتا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى ئاياغلىرىمىزغا مەسھى قىلىشقا بۇيرىدى ۋە ئايىغىنى سالمىغان مۇساپىرنىڭ ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز، يۇرتىدىن چىقمىغانلارنىڭ بىر كېچە ـ كۈندۈز مەسھى قىلالايدىغانلىقىنى ئېيتتى[1].

(«ئەلكەبىر»)

720 ــ عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَنَّ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم لَمَّا رَمَاهُ ابْنُ قَمِئَةَ يَوْمَ أُحُدٍ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمْ إِذَا تَوَضَّأَ حَلَّ عَنْ عِصَابَةٍ، وَمَسَحَ عَلَيْهَا بِالْوُضُوءِ".

720 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئوھۇد كۈنى ئىبنى قەمىئە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە تاش ئېتىپ (يۈزىنى) يارىلاندۇرغانىدى، شۇندىن كېيىن مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تاھارەت ئالغاندا تېڭىقنى يېشىپ، جاراھەت ئۈستىگە مەسھى قىلغانلىقىنى كۆرگەنىدىم[2].

(«ئەلكەبىر»: 7597)

---

[1] ھەيسەمى (1395): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۆمەر ئىبنى رەدىھ ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ئۇنىڭ ھەدىسى دۈرۈس كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1430): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەفس ئىبنى ئۆمەر ئەدەنى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

تەيەممۇم

721 ــ عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِىِّ – صلى الله عليه وسلم – قَالَتْ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – فِى بَعْضِ أَسْفَارِهِ ، حَتَّى إِذَا كُنَّا بِالْبَيْدَاءِ – أَوْ بِذَاتِ الْجَيْشِ – انْقَطَعَ عِقْدٌ لِى ، فَأَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – عَلَى الْتِمَاسِهِ ، وَأَقَامَ النَّاسُ مَعَهُ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، فَأَتَى النَّاسُ إِلَى أَبِى بَكْرٍ الصِّدِّيقِ فَقَالُوا أَلاَ تَرَى مَا صَنَعَتْ عَائِشَةُ أَقَامَتْ بِرَسُولِ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – وَالنَّاسِ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَجَاءَ أَبُو بَكْرٍ وَرَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – وَاضِعٌ رَأْسَهُ عَلَى فَخِذِى قَدْ نَامَ فَقَالَ حَبَسْتِ رَسُولَ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – وَالنَّاسَ ، وَلَيْسُوا عَلَى مَاءٍ ، وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ . فَقَالَتْ عَائِشَةُ فَعَاتَبَنِى أَبُو بَكْرٍ ، وَقَالَ مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَقُولَ ، وَجَعَلَ يَطْعُنُنِى بِيَدِهِ فِى خَاصِرَتِى، فَلاَ يَمْنَعُنِى مِنَ التَّحَرُّكِ إِلاَّ مَكَانُ رَسُولِ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – عَلَى فَخِذِى ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – حِينَ أَصْبَحَ عَلَى غَيْرِ مَاءٍ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ آيَةَ التَّيَمُّمِ فَتَيَمَّمُوا . فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ الْحُضَيْرِ مَا هِىَ بِأَوَّلِ بَرَكَتِكُمْ يَا آلَ أَبِى بَكْرٍ . قَالَتْ فَبَعَثْنَا الْبَعِيرَ الَّذِى كُنْتُ عَلَيْهِ ، فَأَصَبْنَا الْعِقْدَ تَحْتَهُ .

721 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىندۇ: مەلۇم بىر سەپەرگە رەسۇلۇللاھ بىلەن بىرگە چىققان ئىدۇق. بەيدا ياكى زاتىل جەيىش دېگەن جايغا كەلگەندە، مېنىڭ مارجىنىم چۈشۈپ قالدى، رەسۇلۇللاھ ۋە كۆپچىلىك ئۇنى ئىزدەش ئۈچۈن توختىدى، ئۇلارنىڭ سۇيى تۈگەپ قالغانىدى. شۇڭا ئۇلار ئەبۇ بەكرى سىددىقنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ــ ئائىشەنىڭ قىلغان ئىشىنى كۆردۈڭمۇ؟ ئۇ، رەسۇلۇللاھنى ۋە كىشىلەرنى سەپەردىن توختىتىپ قويدى. يېقىن ئەتراپتا سۇ يوق،

ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېلىۋېلىنغان سۈمۈ تۇگەپ قالدى، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ مېنىڭ يوتامغا بېشىنى قويۇپ ئۇخلاۋاتاتتى، دادام ئەبۇ بەكرى كېلىپ:

ـ رەسۇلۇللاھنى ۋە كىشىلەرنى سەپەردىن توختىتىپ قويۇپسەن، بۇ ئەتراپتا سۈمۇ بولمىسا، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئېلىۋالغان سۈمۇ تۇگەپ قالغان تۇرسا، ـ دەپ مېنى ئەيىبلەپ، اللە خالىغان سۆزلەرنى قىلىپ، مېنىڭ بىقىنمىغا قولى بىلەن نوقۇغىلى تۇردى. رەسۇلۇللاھنىڭ بېشى يوتامدا بولغاچقا، ئورنۇمدىن قىمىرلىيالمىدىم. تاڭ ئېتىپ، رەسۇلۇللاھ ئورنىدىن تۇرغاندا، سۇ پۇتۇنلەي دېگۈدەك تۇگىگەنىدى. دەل شۇ پەيتتە، اللە تائالا تەيەممۇم ئايىتىنى چۈشۈردى، كۆپچىلىك تەيەممۇم قىلدى. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەير (تەيەممۇم ئايىتىنىڭ چۈشۈشىنى كۆزدە تۇتقان ھالدا):

ـ ئەي ئەبۇ بەكرى ئائىلىسى! بۇ سىلەرنىڭ تۇنجى بەرىكىتىڭلار ئەمەس، ـ دېدى. سەھەردە، مەن مىنگەن تۆگىنى ئورنىدىن قوزغۇتىدۇق، مارجان تۆگىنىڭ ئاستىدىن چىقتى.

(بۇخارى: 334)

722 ــ **عن عائشة قالت: «سَقَطَتْ قِلاَدَة لي بالبَيْدَاءِ، ونحن داخلون المدينة، وفيها أقْبَل أبو بكر فلكَزَنِي لَكْزَة شديدة، وقال: حبسْتِ الناسَ في قِلاَدة، فَبِيَ الموتُ لمكانِ رسول الله صلى الله عليه وسلم، وقد أوجعني.**

722 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز مەدىنىگە كىرگىلى ئاز قالغانىدۇق، بەيدا دېگەن يەردە مېنىڭ مارجىنىم چۈشۈپ قالدى. ئەبۇ بەكرى كېلىپ مېنى قاتتىق نوقۇپ:

ــ بىر مارجاننى دەپ سەن كىشىلەرنى توختىتىپ قويدۇڭمۇ؟ ـ دېدى. ئۇنىڭ نوقۇشىدىن بەدىنىم قاتتىق ئاغرىپ كەتكەن بولسىمۇ، اللەنىڭ رەسۇلى (يوتامدا بېشىنى قويۇپ) ئۇخلاۋاتقان بولغاچقا، مىدىر ـ سىدىر قىلاممىدىم.

(بۇخارى: 4608)

723 ــ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا اسْتَعَارَتْ مِنْ أَسْمَاءَ قِلَادَةً فَهَلَكَتْ فَأَرْسَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِهِ فِي طَلَبِهَا فَأَدْرَكَتْهُمْ الصَّلَاةُ فَصَلَّوْا بِغَيْرِ وُضُوءٍ فَلَمَّا أَتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَكَوْا ذَلِكَ إِلَيْهِ فَنَزَلَتْ آيَةُ التَّيَمُّمِ فَقَالَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ جَزَاكِ اللَّهُ خَيْرًا فَوَاللَّهِ مَا نَزَلَ بِكِ أَمْرٌ قَطُّ إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ لَكِ مِنْهُ مَخْرَجًا وَجَعَلَ لِلْمُسْلِمِينَ فِيهِ بَرَكَةً.

723 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئەسمادىن ئارىيەتكە ئالغان بىر مارجاننى چۈشۈرۈپ قويدۇم. رەسۇلۇللاھ ئۇنى ئىزدەشكە بىر قىسىم ساھابىلىرىنى ئەۋەتتى، ئۇلار مارجاننى ئىزدەۋاتقاندا نامراز ۋاقتى كىرىپ قالدى، ئۇلار (سۇيى بولمىغاچقا) تاھارەت ئالماي نامراز ئوقۇۋەردى. ئاندىن رەسۇلۇللاھنىڭ قېشىغا كېلىپ، بۇ ئىشتىن شىكايەت قىلغاندا، اللە تائالا تەيەممۇم ئايىتىنى چۈشۈردى. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەير ماڭا:

ــ اللە ساڭا رەھمەت ئاتا قىلسۇن. اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، قاچان سېنىڭ بېشىڭغا سەن ياقتۇرمايدىغان بىر ئىش كەلسە، اللە ساڭا ئۇ ئىشتىن بىر چىقىش يولى ئاتا قىلىدۇ ۋە ئۇ ئىشنى مۇسۇلمانلارغا بەرىكەت قىلىپ بېرىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 3773)

724 ــ عَنْ عَمَّارٍ قَالَ عَرَّسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأُولَاتِ الْجَيْشِ وَمَعَهُ عَائِشَةُ زَوْجَتُهُ فَانْقَطَعَ عِقْدُهَا مِنْ جَزْعِ ظِفَارٍ فَحُبِسَ النَّاسُ ابْتِغَاءَ عِقْدِهَا ذَلِكَ حَتَّى أَضَاءَ الْفَجْرُ وَلَيْسَ مَعَ النَّاسِ مَاءٌ فَتَغَيَّظَ عَلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ فَقَالَ حَبَسْتِ النَّاسَ وَلَيْسَ مَعَهُمْ مَاءٌ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رُخْصَةَ التَّيَمُّمِ بِالصَّعِيدِ قَالَ فَقَامَ الْمُسْلِمُونَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَضَرَبُوا بِأَيْدِيهِمْ الْأَرْضَ ثُمَّ رَفَعُوا أَيْدِيَهُمْ وَلَمْ يَنْفُضُوا مِنْ التُّرَابِ شَيْئًا فَمَسَحُوا بِهَا وُجُوهَهُمْ وَأَيْدِيَهُمْ إِلَى الْمَنَاكِبِ وَمِنْ بُطُونِ أَيْدِيهِمْ إِلَى الْآبَاطِ.

724 ـ ئەممار رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلاتىل جەيش دېگەن يەردە ئارام ئېلىش ئۈچۈن توختىدى. ئايالى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭ

بىلەن بىللە بولۇپ، ئۇنىڭ يەمەن مونچاقلىرىدىن ياسالغان مارجىنى چۈشۈپ قالدى. كىشىلەر ئۇنى ئىزدەپ تاكى تاڭ ئاتقۇچە شۇ يەردە تۇرۇپ قالدى. ئەمما ئۇلاردا تاھارەت ئالغۇدەك سۇ يوق ئىدى. بۇ سەۋەبتىن ئەبۇ بەكرى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا كايىپ:

ـ سەن كىشىلەرنى سۇسىز ساقلاتتىڭغۇ! ـ دېدى. دەل شۇ چاغدا، الله تائالا پاك تۇپراق بىلەن تەيەممۇم قىلسا بولىدىغانلىقىغا مۇناسىۋەتلىك ئايەتنى چۈشۈردى. ئەممار سۆزىنى داۋاملاشتۇرۇپ مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئورۇنلىرىدىن تۇرۇپ، قوللىرىنى يەرگە ئۇردى، ئاندىن قوللىرىنى تۇپراقتىن كۆتۈرۈپ، قوللىرىغا يۇققان تۇپىنى پۈۋلىۋەتمەستىن قوللىرى بىلەن يۈزلىرىنى سىلىدى، ئاندىن قوللىرىنىڭ دۈمبىسىدىن مۇرىلىرىگىچە ۋە ئالقىنىدىن قولتۇقلىرىغىچە سىلىدى[1].

(نەسائى: 314)

725 ــ وفى رواية: **فَضَرَبُوا بِأَكُفِّهِمْ الصَّعِيدَ ثُمَّ مَسَحُوا وُجُوهَهُمْ مَسْحَةً وَاحِدَةً ثُمَّ عَادُوا فَضَرَبُوا بِأَكُفِّهِمْ الصَّعِيدَ مَرَّةً أُخْرَى فَمَسَحُوا بِأَيْدِيهِمْ كُلِّهَا إِلَى الْمَنَاكِبِ وَالْآبَاطِ مِنْ بُطُونِ أَيْدِيهِمْ.**

725 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئۇلار ئالقانلىرىنى تۇپراققا ئۇردى، ئاندىن يۈزلىرىنى بىر قېتىم سىلىدى. يەرگە يەنە بىر قېتىم ئۇرۇپ، قوللىرىنىڭ دۈمبىسىدىن باشلاپ مۇرىلىرىگىچە ۋە ئالقىنىدىن باشلاپ قولتۇقلىرىغىچە سىلىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 318)

726 ــ وفى أخرى نحوه: **وَلَمْ يَذْكُرْ الْمَنَاكِبَ وَالْآبَاطَ قَالَ ابْنُ اللَّيْثِ إِلَى مَا فَوْقَ الْمِرْفَقَيْنِ.**

726 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە يۇقىرىقىغا ئوخشاشلا رىۋايەت قىلىنغان

---

[1] ئەلبانى (303): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (310): سەھىھ ـ دېگەن.

بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇرە ۋە قولتۇقلىرى زىكرى قىلىنمىغان. ئىبنى لەيس: جەينىكىنىڭ ئۈستىگە قەدەر سىلىدى، ـ دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 318)

727 ــ عَنْ شَقِيقٍ قَالَ كُنْتُ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ وَأَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبُو مُوسَى لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَجْنَبَ فَلَمْ يَجِدْ الْمَاءَ شَهْرًا أَمَا كَانَ يَتَيَمَّمُ وَيُصَلِّي فَكَيْفَ تَصْنَعُونَ بِهَذِهِ الْآيَةِ فِي سُورَةِ الْمَائِدَةِ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ لَوْ رُخِّصَ لَهُمْ فِي هَذَا لَأَوْشَكُوا إِذَا بَرَدَ عَلَيْهِمْ الْمَاءُ أَنْ يَتَيَمَّمُوا الصَّعِيدَ قُلْتُ وَإِنَّمَا كَرِهْتُمْ هَذَا لِذَا قَالَ نَعَمْ فَقَالَ أَبُو مُوسَى أَلَمْ تَسْمَعْ قَوْلَ عَمَّارٍ لِعُمَرَ بَعَثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَاجَةٍ فَأَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِد الْمَاءَ فَتَمَرَّغْتُ فِي الصَّعِيدِ كَمَا تَمَرَّغُ الدَّابَّةُ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَصْنَعَ هَكَذَا فَضَرَبَ بِكَفِّهِ ضَرْبَةً عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ نَفَضَهَا ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا ظَهْرَ كَفِّهِ بِشِمَالِهِ أَوْ ظَهْرَ شِمَالِهِ بِكَفِّهِ ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ.

727 ـ شەقىقتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ۋە ئەبۇ مۇسا بىلەن ئولتۇرغان ئىدىم، ئەبۇ مۇسا ئابدۇللاھتىن:

ــ بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، بىر ئايغىچە سۇ تاپالمىسا، تەيەممۇم قىلىپ نامراز ئوقۇۋېرەمدۇ ياكى ئوقۇمامدۇ؟ سۇرە مائىدەدىكى: [سىلەر سۇ تاپالمىساڭلار، پاك تۇپراقتا تەيەممۇم قىلىڭلار] دېگەن ئايەت ھەققىدە نېمە دەيسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئابدۇللاھ:

ـ ئەگەر ئۇلارغا بۇ توغرۇلۇق رۇخسەت قىلىنىدىغان بولسا، ئۇلار سۇ سوغۇق تۇيۇلسىلا، توپىدا تەيەممۇم قىلىدىغان بولۇۋالىدۇ، ـ دېدى. شەقىق مۇنداق دەيدۇ:

مەن: ”تەيەممۇمنى شۇڭا ياقتۇرمايدىكەنسىلەر ـ دە؟“ دەپ سورىسام، ئابدۇللاھ:

ــ ھەئە، ـ دېدى.

[1] ئەلبانى بۇ ھەدىسنىڭ مەزكۇر ئارتۇق قىسمى ھەققىدە بىر نەرسە دېمىگەن. لېكىن ئۇنى «زەئىپ» ناملىق كىتابىدىكى 67 ـ ھەدىسىدە نەقىل قىلغان.

بـۇنى ئاڭلىغـان ئەبـۇ مۇسـا مۇنـداق دېـدى: ئەمـمارنـىڭ ئـۆمەرگە: رەسۇلۇللاھ مېنى بىر ئىشقا ئەۋەتكەندە، مەن جۇنۇب بولـۇپ قېلىـپ، سـۇ تاپالمـاي خـۇددى ئـۇلاغ توپىـدا ئېغىنـغاندەك دومـىلاپ، نامـاز ئوقـۇدۇم. كېـيىـن بـۇ ئىشـنى پەيغەمـبەر ئەلەيھىسـسالامغا سـۆزلەپ بەرسـەم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ مۇنـداق قىلسـاڭلا كۇپـايە قىلاتتـى ئەمەسـمۇ، ـ دەپ، ئـالقىنـنى يەرگە بىـر ئـۇرۇپ قېقىۋېتىـپ، ئاندىن سـول ئـالقىنى بىـلەن ئـوڭ ئالقىنـنىڭ دۈمبىسـنى ياكى ئوڭ ئالقىنى بىـلەن سول ئالقىنـنىڭ دۈمبىسـنى سىلاپ، ئاندىن ئىككى ئـالقىنى بىـلەن يـۈزنـى سـىلىدى، ـ دېگەن گېپىـنى ئاڭلىـمىغانمۇ؟ ـ دېدى.

(بۇخارى: 347)

728 ــ ولمسلم :**إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ بِيَدَيْكَ هَكَذَا ثُـمَّ ضَـرَبَ بِيَدَيْـهِ الْأَرْضَ ضَرْبَةً وَاحِدَةً ثُمَّ مَسَحَ الشِّمَالَ عَلَى الْيَمِينِ وَظَاهِرَ كَفَّيْهِ وَوَجْهَهُ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَوَلَمْ تَرَ عُمَرَ لَمْ يَقْنَعْ بِقَوْلِ عَمَّارٍ.**

728 ـ مۇسـلىمنـىڭ رىۋايىتىـدە مۇنـداق دېـيىلگەن: «مۇنـداق قىلىش كۇپايە ئىـدى» دەپ، ئىككى قـولىنى يەرگە بىـر ئـۇرۇپ، ئىككى قولى ۋە يۈزنـى ئالقىنى بىلەن سىلىدى. ئابدۇللاھ:

ــ ئـۆمەر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇنـىڭ ئەمـمارنـىڭ سـۆزىگە قانـائەت قىلمىغانلىقىنى بىلمەمسەن؟ ـ دېدى.

(مۇسلىم: 368)

729 ــ **وفى رواية: فَقَالَ أَبُو مُوسَى فَدَعْنَا مِنْ قَوْلِ عَمَّارٍ كَيْفَ تَصْنَعُ بِهَذِهِ الْآيَةِ فَمَا دَرَى عَبْدُ اللَّهِ مَا يَقُولُ.**

729 ـ يەنە بىـر رىـۋايەتتە ئەبـۇ مۇسـا: ئەمـمارنـىڭ گېپىـنى قويـۇپ تۇرايلى، بـۇ ئـايەتكە نـىمە دەيسـەن؟ ـ دېـدى. ئابـدۇللاھ نـىمە دېيىـشـنى بىلەلمەي قالدى.

(بۇخارى: 346)

730 ــ وفى أخرى: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَقُولَ هَكَذَا وَضَرَبَ بِيَدَيْهِ إِلَى الْأَرْضِ فَنَفَضَ يَدَيْهِ فَمَسَحَ وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ.

730 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ساڭا مۇنداق قىلىشىنىڭ ئۆزى كۇپايە ئىدى» دەپ، قولىنى يەرگە ئۇرغاندىن كېيىن پۈۈلىۋېتىپ، قولى بىلەن يۈزى ۋە ئالقىنىنى سىلىدى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 368)

731 ــ عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلاً أَتَى عُمَرَ فَقَالَ إِنِّى أَجْنَبْتُ فَلَمْ أَجِدْ مَاءً. فَقَالَ لاَ تُصَلِّ. فَقَالَ عَمَّارٌ أَمَا تَذْكُرُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ أَنَا وَأَنْتَ فِى سَرِيَّةٍ فَأَجْنَبْنَا فَلَمْ نَجِدْ مَاءً فَأَمَّا أَنْتَ فَلَمْ تُصَلِّ وَأَمَّا أَنَا فَتَمَعَّكْتُ فِى التُّرَابِ وَصَلَّيْتُ. فَقَالَ النَّبِىُّ صلى الله عليه وسلم « إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ أَنْ تَضْرِبَ بِيَدَيْكَ الأَرْضَ ثُمَّ تَنْفُخَ ثُمَّ تَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَكَ وَكَفَّيْكَ ». فَقَالَ عُمَرُ اتَّقِ اللَّهَ يَا عَمَّارُ. قَالَ إِنْ شِئْتَ لَمْ أُحَدِّثْ بِهِ. فَقَالَ عُمَرُ نُوَلِّيكَ مَا تَوَلَّيْتَ.

731 ـ سەئىد ئىبنى ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبزا دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر ئادەم ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ مەن جۇنۇب بولۇپ قېلىپ سۇ تاپالمىدىم، ـ دېگەندى، ئۆمەر:

ـ نامازغا ئوقۇما! ـ دېدى. بۇنى ئاڭلىغان ئەمار:

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئەمىرى! ئېسىڭدە بارمۇ؟ بىر چاغدا ئىككىمىز بىر قوشۇن بىلەن سەپەرگە چىققاندا، جۇنۇب بولۇپ قېلىپ سۇ تاپالمىغان ئىدۇق، سەن نامازغا ئوقۇمىدىڭ، ئەمما مەن توپىدا دومىلاندىم ۋە نامازغا ئوقۇدۇم. كېيىن بۇ ۋەقە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكەندە، ساڭا:

«قولۇڭنى تۇپراققا ئۇرۇپ، تۇپىنى قېقىۋېتىپ، ئىككى قولۇڭ بىلەن يۈز ۋە ئالقانلىرىڭنى سىلىغان بولساڭ، شۇ كۇپايە قىلاتتى» دېمىدىمۇ؟ ـ دېگەندى، ئۆمەر:

ـ ئى ئەمار! اللهتىن قورق! ـ دېدى. ئەمار:

ـ خالىساڭ، بۇ ئىشنى باشقىلارنىڭ ئالدىدا دەپ يۈرمەي، ـ دېدى.

ئۆمەر:

ـ بۇ ئىشنىڭ مەسئۇلىيىتىنى ساڭا قويدۇق، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 368)

732 ــ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبْزَى قَالَ كُنْتُ عِنْدَ عُمَرَ فَجَاءَهُ رَجُلٌ فَقَالَ إِنَّا نَكُونُ بِالْمَكَانِ الشَّهْرَ وَالشَّهْرَيْنِ فَقَالَ عُمَرُ أَمَّا أَنَا فَلَمْ أَكُنْ أُصَلِّي حَتَّى أَجِدَ الْمَاءَ.

732 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبزا مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۆمەرنىڭ يېنىدا ئىدىم. بىر ئادەم كېلىپ:

ـ بىز بەزى يەرلەردە بىر ـ ئىككى ئاي (سۇسىز) تۇرۇپ قالىمىز، ـ دېدى، ئۆمەر:

ـ مەندىن سورىساڭلار، مەن سۇ تاپقانغا قەدەر نامازغا ئوقۇمايمەن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

733 ــ وفي أخرى: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيكَ هَكَذَا ثُمَّ ضَرَبَ بِيَدَيْهِ الْأَرْضَ ثُمَّ ضَرَبَ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى ثُمَّ مَسَحَ وَجْهَهُ وَالذِّرَاعَيْنِ إِلَى نِصْفِ السَّاعِدَيْنِ وَلَمْ يَبْلُغْ الْمِرْفَقَيْنِ.

733 ـ يەنە باشقا بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «مۇنداق قىلىشنىڭ ئۆزى كۇپايە ئىدى» دەپ، قولىنى يەرگە تەگكۈزدى، ئاندىن بىر قولى بىلەن يەنە بىر قولىغا ئۇرۇپ، يۈزى ۋە بىلىكىنى، بىلىكنىڭ يېرىمىغىچە سىلىدى، يەنى جەينىكىنى سىلىمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

734 ــ وفي أخرى: ثُمَّ نَفَخَ فِيهَا وَمَسَحَ بِهَا وَجْهَهُ وَكَفَّيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ أَوْ إِلَى الذِّرَاعَيْنِ قَالَ شُعْبَةُ كَانَ سَلَمَةُ يَقُولُ الْكَفَّيْنِ وَالْوَجْهَ وَالذِّرَاعَيْنِ فَقَالَ لَهُ مَنْصُورٌ ذَاتَ

[1] ئەلبانى (313): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (314): سەھىھ ـ دېگەن.

يَوْمٍ انْظُرْ مَا تَقُولَ فَإِنَّهُ لَا يَذْكُرُ الذِّرَاعَيْنِ غَيْرُكَ.

734 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: قولىنى پۈۋلىدى، يۈزى ۋە بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلىدى. شۇئېبە (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: سەلەمە (راۋى) ئىككى ئالقان، يۈز، ئىككى بىلەك دېگەنلەرنى تىلغا ئالغان ئىدى. بىر كۈنى مەنسۇر ئۇنىڭغا: نېمىدېگەنلىكىڭنى ئويلاپ باق، ئىككى بىلەك دېگەن كەلىمىنى سەندىن باشقا ھېچكىم زىكرى قىلمايدىكەن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 322)

735 ــ نحوه وفيه وشَكَّ سَلَمَةُ وَقَالَ لَا أَدْرِي فِيهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ أَوْ لا.

735 ـ نەسائىدىنمۇ يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش رىۋايەت قىلىنغان، ئەمما مۇنداق بىر ئىبارە قوشۇپ قويۇلغان: سەلەمە شەك قىلىپ قالدى ۋە راۋىنىڭ بۇ ھەدىسىتە: «بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلىدى» دېگەن كەلىمىنى تىلغا ئالغان ياكى ئالمىغانلىقىنى بىلمەيمەن، ـ دېدى[2].

(نەسائى: 319)

736 ــ عن عائشة: عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فى التيمم ضربتان: ضربة للوجه وضربة لليدين إلى المرفقين.

736 ـ ئائىشە رەزىيەللەھۇ ئەنھا تەيەممۇم ھەققىدە مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تەيەممۇم دېگەن (ئىككى ئالقىنىنى پاك تۇپراققا) ئىككى قېتىم ئۇرۇپ، بىرىنچى قېتىمدا يۈزىنى، ئىككىنچى قېتىمدا بىلىكىنى جەينىكى بىلەن قوشۇپ سىلاشتۇر» دېدى[3].

---

[1] ئەلبانى (316): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (301): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1417): بۇ ھەدىسىنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھۇرەيش ئىبنى خەرىت ئىسىملىك بىرى بار. ئەبۇ ھاتەم، ئەبۇ زۇرئە ۋە بۇخارى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

737 ــ **عن عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ الْخُزَاعِيُّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا مُعْتَزِلًا لَمْ يُصَلِّ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ يَا فُلَانُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُصَلِّيَ فِي الْقَوْمِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَصَابَتْنِي جَنَابَةٌ وَلَا مَاءَ قَالَ عَلَيْكَ بِالصَّعِيدِ فَإِنَّهُ يَكْفِيكَ.**

737 ـ ئىمران ئىبنى ھۇسەين رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازدا جامائەتتىن ئايرىم تۇرغان بىر ئادەمنى كۆرۈپ:

ـ ھەي پالانچى، نامازنى نېمە ئۈچۈن بىز بىلەن بىللە ئوقۇمايسەن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ـ يا رەسۇلۇللاھ! مەن جۇنۇب بولۇپ قالغانىدىم، (غۇسلى قىلىشقا) سۇ تاپالمىدىم، ـ دېگەنىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ توپىدا تەيەممۇم قىل، ئۇ ساڭا كۇپايە قىلىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 348)

738 ــ **عَنْ أَبِي ذَرٍّ قَالَ اجْتَمَعَتْ غُنَيْمَةٌ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ ابْدُ فِيهَا فَبَدَوْتُ إِلَى الرَّبَذَةِ فَكَانَتْ تُصِيبُنِي الْجَنَابَةُ فَأَمْكُثُ الْخَمْسَ وَالسِّتَّ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَبُو ذَرٍّ فَسَكَتُّ فَقَالَ ثَكِلَتْكَ أُمُّكَ أَبَا ذَرٍّ لِأُمِّكَ الْوَيْلُ فَدَعَا لِي بِجَارِيَةٍ سَوْدَاءَ فَجَاءَتْ بِعُسٍّ فِيهِ مَاءٌ فَسَتَرَتْنِي بِثَوْبٍ وَاسْتَتَرْتُ بِالرَّاحِلَةِ وَاغْتَسَلْتُ فَكَأَنِّي أَلْقَيْتُ عَنِّي جَبَلًا فَقَالَ الصَّعِيدُ الطَّيِّبُ وَضُوءُ الْمُسْلِمِ وَلَوْ إِلَى عَشْرِ سِنِينَ فَإِذَا وَجَدْتَ الْمَاءَ فَأَمِسَّهُ جِلْدَكَ فَإِنَّ ذَلِكَ خَيْرٌ.**

738 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا بىر قانچە تۇياق قوي توپلانغان ئىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئەبۇ زەر! بۇلارنى ئوتلاتقىن، ـ دېدى. مەن ئۇلارنى رەبەزەگە ئېلىپ بېرىپ ئوتلاتتىم. ئوتلاقتا بەزىدە جۇنۇب بولۇپ قالاتتىم، (سۇ تاپالمايمەن) بەش ـ ئالتە كۈن ئۆتۈپ كېتەتتى، بىر كۈنى پەيغەمبەر

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ بۇ ئەبۇ زەرمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن شۇك تۇردۇم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھالىڭغا ۋاي، ئاناڭنىڭمۇ ھالىغا ۋاي! ـ دەپ، زەنگى بىر دېدەكنى چاقىردى. ئۇ دېدەك بىر قاچىدا سۇ ئەكىلىپ، مېنىڭ (بىر تەرىپىمنى) بىر كىيىم بىلەن يۆگەپ تۇردى، مەن (يەنە بىر تەرىپىمگە) تۆگەمنى دالدا قىلىپ تۇرۇپ يۇيۇندۇم. يۇيۇنغاندىن كېيىن خۇددى ئۇستىمدىن بىر تاغنى ئېلىۋەتكەندەك يېنىكلەپ قالدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ 10 يىل سۇ تاپالمىغان تەقدىردىمۇ، پاك تۇپراقنى تاھارەت سۇيىنىڭ ئورنىدا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. كېيىن سۇ تاپقاندا يۇيۇنۇۋەت، ئۇ تېخىمۇ ياخشى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 332)

739 ــ وفي رواية: **قَالَ أَبُو ذَرٍّ فَقُلْتُ نَعَمْ هَلَكْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَمَا أَهْلَكَكَ قُلْتُ إِنِّي كُنْتُ أَعْزُبُ عَنْ الْمَاءِ وَمَعِي أَهْلِي فَتُصِيبُنِي الْجَنَابَةُ فَأُصَلِّي بِغَيْرِ طُهُورٍ فَأَمَرَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمَاءٍ.**

739 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: مەن:

ـ ھەئە، مەن ئەبۇ زەر. ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ھالاك بولدۇم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سېنى نېمە ھالاك قىلدى؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ سۇسىز بىر يەردە ئىدىم، ئايالىممۇ مەن بىلەن بىللە بولغاچقا جۇنۇب بولۇپ قېلىپ (غۇسلى قىلغىلى سۇ يوق) تاھارەتسىز نامىز ئوقۇۋەردىم، ـ دېدىم، شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەن ئۇچۇن سۇ ئەكىلىشكە بۇيرىدى، دەپ داۋامى يۇقىرىدىكى

[1] ئەلبانى (321): سەھىھ ـ دېگەن.

هەدىستىكىگە ئوخشاش بايان قىلىنغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 333)

740 ــ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ التَّيَمُّمِ فَقَالَ إِنَّ اللَّهَ قَالَ فِي كِتَابِهِ حِينَ ذَكَرَ الْوُضُوءَ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَقَالَ فِي التَّيَمُّمِ فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ وَقَالَ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا فَكَانَتْ السُّنَّةُ فِي الْقَطْعِ الْكَفَّيْنِ إِنَّمَا هُوَ الْوَجْهُ وَالْكَفَّانِ يَعْنِي التَّيَمُّمَ.

740 ـ ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن تەيەممۇم ھەققىدە سورالغىنىدا، مۇنداق جاۋاب بەردى: ھەقىقەتەن الله تائالا ئۆز كىتابىدا تاھارەتنى زىكرى قىلغىنىدا: «يۈزۈڭلارنى يۇيۇڭلار، قولۇڭلارنى جەينەكڭلار بىلەن قوشۇپ يۇيۇڭلار!» دېدى. تەيەممۇم ھەققىدە بولسا: «يۈزۈڭلارنى ۋە قولۇڭلارنى سىلاڭلار» دېدى (قولنى نەگىچە سىلايدىغانلىقنى ئېنىق بايان قىلمىدى). يەنە «ئوغرىلىق قىلغۇچى ئەرنىڭ ۋە ئوغرىلىق قىلغۇچى ئاياللىرىڭ قوللىرىنى كېسىڭلار» دېدى (بۇنىڭدىمۇ قولنى نەدىن نەگىچە كېسىش ھەققىدە ئېنىق بىر نەرسە دېمىدى). بىراق سۆزنىتتە ئوغرىنىڭ قولىنىڭ بېغىشىدىن كېسىلىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن. بۇنىڭغا كۆرە تەيەممۇمدىمۇ يۈز ۋە ئىككى قول (بېغىشىغىچە) سىلىنىشى كېرەك[2].

(تىرمىزى: 145)

741 ــ عَنْ حَكِيمِ بن مُعَاوِيَةَ، عَنْ عَمِّهِ مِخْمَرِ بن حَيْدَرٍ، قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي أَغِيبُ الشَّهْرَ عَنِ الْمَاءِ وَمَعِي أَهْلِي فَأُصِيبُ مِنْهُمْ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَغِيبُ أَشْهُرًا، قَالَ: وَإِنْ غِبْتَ ثَلاثِينَ سَنَةً.

741 ـ ھەكىم ئىبنى مۇئاۋىيە تاغىسى مىخمەر ئىبنى ھەيدەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن:

---

[1] ئەلبانى (322): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (21): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بىر ئاي سۈسىز قالىمەن، ۋاھالەنكى، ئايالىم يېنىمدا بولۇپ، ئۇنىڭ بىلەن جىنسىي مۇناسىۋەت ئۆتكۈزىمەن، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھە (تەيەممۇم قىلساڭ بولىدۇ) ـ دېدى. مەن يەنە:

ـ ئى اللەنىڭ ئەلچىسى! مەن بىر قانچە ئاي سۈسىز قالىمەن، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ 30 يىل سۈسىز قالساڭمۇ (تەيەممۇم قىلساڭ بولىۋېرىدۇ)، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

742 ـ عَنْ طَارِقٍ أَنْ رَجُلًا أَجْنَبَ فَلَمْ يُصَلِّ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَ ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ أَصَبْتَ فَأَجْنَبَ رَجُلٌ آخَرَ فَتَيَمَّمَ وَصَلَّى فَأَتَاهُ فَقَالَ نَحْوَ مَا قَالَ لِلْآخَرِ يَعْنِي أَصَبْتَ.

742 ـ تارىق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ نامـاز ئوقۇمىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، بۇ ئەھۋالنى سۆزلەپ بەرگىنىدە: «توغرا قىلىپسەن» دېدى. يەنە بىر ئادەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، تەيەممۇم بىلەن نامـاز ئوقۇدى ۋە بۇ ئەھۋالنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە مەلۇم قىلغىنىدا، ئۇنىڭغىمۇ: «توغرا قىلىپسەن» دېدى[2].

(نەسائى: 324)

743 ـ عن عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَبَّاسٍ قَالَ أَصَابَ رَجُلًا جُرْحٌ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ احْتَلَمَ فَأُمِرَ بِالِاغْتِسَالِ فَاغْتَسَلَ فَمَاتَ فَبَلَغَ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ قَتَلُوهُ قَتَلَهُمْ اللَّهُ أَلَمْ يَكُنْ شِفَاءُ الْعِيِّ السُّؤَالَ.

[1] ھەيسەمى (1421): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (313): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

743 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا بىر ئادەم جاراھەتلەندى، بۇ ئەسنادا ئېھتىلام بولۇپ قېلىپ، غۇسلى قىلىشقا بۇيرۇلدى، غۇسلى قىلغانلىقى ئۈچۈن ۋاپات بولدى. بۇ ۋەقە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە يەتكەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەمراھلىرى ئۇنى ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ، الله تائالا ئۇنى ئۆلتۈرگەنلەرنى ئۆلتۈرگەي. بىلمىسىزلىكنىڭ دورىسى سوراش ئەمەسمۇ؟!» دېگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 337)

744 ــ وفي رواية رزين ثُمَّ احْتَلَمَ فَسَأَلَ من لاعلم له بالسنة: هل له رُخْصَةً فِي التَّيَمُّمِ فَقَالُوا له لا. فَاغْتَسَلَ فَمَات، بنحوه، وفيه: إِنَّمَا كَانَ يَكْفِيهِ أَنْ يَتَيَمَّمَ أَوْ يَعْصِبَ عَلَى جُرْحِهِ خِرْقَةً ثُمَّ يَمْسَحَ عَلَيْهَا وَيَغْسِلَ سَائِرَ جَسَدِهِ.

744 ـ رەزىننىڭ رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: جاراھەتلەنگەن ئادەم ئېھتىلام بولۇپ قېلىپ، سۇئالنى ھېچ ئىلمى يوق بىرىدىن:

ـ تەيەممۇم قىلىشقا رۇخسەت بارمۇ ـ يوق؟ ـ دەپ سوردى، ئۇ:

ـ رۇخسەت يوق، ـ دەپ جاۋاب بەردى، ئۇ كىشى بۇ جاۋابقا ئاساسەن غۇسلى قىلدى. شۇنىڭ بىلەن ئۆلۈپ قالدى... دەپ داۋامىنى يۇقىرىقى ھەدىس بىلەن ئوخشاش بايان قىلغان. بۇ رىۋايەتنىڭ داۋامىدا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ:

«ئۇنىڭغا پەقەت تەيەممۇم قىلىشلا كۇپايە قىلاتتى، ياكى جاراھىتىنى تېڭىپ ئۈستىدىن مەسھى قىلىپ، قالغان يېرىنى يۇيۇشلا كۇپايە قىلاتتى» دېگەنلىكى بايان قىلىنغان.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

[1] ئەلبانى (326): ھەسەن، ـ دېگەن.

745 ــ قَالَ عَطَاءٌ وَبَلَغَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ غَسَلَ جَسَدَهُ وَتَرَكَ رَأْسَهُ حَيْثُ أَصَابَهُ الْجِرَاحُ.

745 ـ ئەتا مۇنداق دېگەن: بىزگە يېتىپ كېلىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كاشكى جاراھەتلەنگەن يېرىنى قويۇپ، ساق يەرلىرىنى يۇغان بولسىچۇ؟!» دېگەن ئىكەن[1].

(ئىبنى ماجە: 572)

746 ــ عَنْ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ قَالَ احْتَلَمْتُ فِي لَيْلَةٍ بَارِدَةٍ فِي غَزْوَةِ ذَاتِ السُّلَاسِلِ فَأَشْفَقْتُ إِنْ اغْتَسَلْتُ أَنْ أَهْلِكَ فَتَيَمَّمْتُ ثُمَّ صَلَّيْتُ بِأَصْحَابِي الصُّبْحَ فَذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا عَمْرُو صَلَّيْتَ بِأَصْحَابِكَ وَأَنْتَ جُنُبٌ فَأَخْبَرْتُهُ بِالَّذِي مَنَعَنِي مِنْ الِاغْتِسَالِ وَقُلْتُ إِنِّي سَمِعْتُ اللَّهَ يَقُولُ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا فَضَحِكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ يَقُلْ شَيْئًا.

746 ـ ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن زاتى سەلاسىل غازىتىنىڭ سوغۇق بىر كېچىسىدە ئېھتىلام بولۇپ قالدىم. غۇسلى قىلسام، ئۆلۈپ قېلىشتىن قورقۇپ تەيەممۇم قىلدىم ۋە ھەمراھلىرىمغا ئىمام بولۇپ بامدات نامىزىنى ئوقۇدۇم، كېيىن ئۇلار بۇ ئىشنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە مەلۇم قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئى ئەمر! جۇنۇب تۇرۇپ ھەمراھلىرىڭغا ئىمام بولۇپ نامار ئوقۇدۇڭمۇ؟» دەپ سوردى. مەن غۇسلى قىلالماسلىقىمنىڭ سەۋەبىنى ئېيتىپ: الله تائالانىڭ قۇرئان كەرىمدە: «سىلەر ئۆزەڭلارنى ئۆلتۈرمەڭلار، الله ھەقىقەتەن سىلەرگە ناھايىتى مېھرىبانىدۇر» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم،ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈلۈپ قويدى، ئەمما بىر نەرسە دېمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

---

[1] ئەلبانى (464): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (323): سەھىھ ـ دېگەن.

747 ــ وفي رواية: فَغَسَلَ مَغَابِنَهُ وَتَوَضَّأَ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ صَلَّى بِهِمْ فَذَكَرَ نَحْوَهُ وَلَمْ يَذْكُرْ التَّيَمُّمَ.

747 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: يۇتىلىرىنى يۇدى، نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ، ئۇلارغا ئىمام بولۇپ نامراز ئوقۇدى، ـ دەپ زىكرى قىلىنغان، ئەمما تەيەممۇم زىكرى قىلىنمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

748 ــ ورويت هذه القصة عن الأَوزاعي عن حسان بن عطية قال فيه: فتيمم.

748 ـ بۇ قىسسە يەنە ئەۋزائى ئارقىلىق ھەسسان ئىبنى ئەتىيەدىنمۇ رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا تەيەممۇم زىكرى قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 334)

749 ــ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ خَرَجَ رَجُلَانِ فِي سَفَرٍ فَحَضَرَتْ الصَّلَاةُ وَلَيْسَ مَعَهُمَا مَاءٌ فَتَيَمَّمَا صَعِيدًا طَيِّبًا فَصَلَّيَا ثُمَّ وَجَدَا الْمَاءَ فِي الْوَقْتِ فَأَعَادَ أَحَدُهُمَا الصَّلَاةَ وَالْوُضُوءَ وَلَمْ يُعِدْ الْآخَرُ ثُمَّ أَتَيَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَذَكَرَا ذَلِكَ لَهُ فَقَالَ لِلَّذِي لَمْ يُعِدْ أَصَبْتَ السُّنَّةَ وَأَجْزَأَتْكَ صَلَاتُكَ وَقَالَ لِلَّذِي تَوَضَّأَ وَأَعَادَ لَكَ الْأَجْرُ مَرَّتَيْنِ.

749 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىككى كىشى سەپەرگە چىققان ئىدى، سەپەردە نامراز ۋاقتى بولۇپ قالدى. ئۇلارنىڭ يېنىدا سۇ بولمىغانلىقتىن تەيەممۇم قىلىپ نامراز ئوقۇدى. نامراز ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن سۇ تاپتى. ئۇلارنىڭ بىرى تاھارەت ئېلىپ نامرازنى قايتا ئوقۇدى، يەنە بىرى قايتا ئوقۇمىدى. كېيىن ئۇ ئىككەيلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، بۇ ئەھۋالنى يەتكۈزدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلبانى (324): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى بۇ رىۋايەتكە باھا بەرمىگەن.

ۋەسەللەم نامازنى قايتا ئوقۇمىغان كىشىگە قارىتا: «سۇننەتكە ئەمەل قىلغان بولدۇڭ، نامىزىڭمۇ جائىز» دېدى، ئەمما نامازنى قايتا ئوقۇغان كىشىگە بولسا: «ساڭا ئىككى ھەسسە ئەجىر بار» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 338)

750 ــ **عن عبد الله بن عمر – رضي الله عنهما –: «أقْبَل من أرضه بالجرف، فحضرت العصر بِمرْبَدِ النَّعَم، فتيمم وصلى، ثم دخل المدينة والشمسُ مرتفعة، فلم يُعِدْ».**

750 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ جۇرۇف ئېتىزلىقىدىن مەدىنىگە قايتىپ، مەربەدۇننىئەم دېگەن يەرگە كەلگەندە، نامىاز ئەسىرنىڭ ۋاقتى كىرىپ قالغانلىقى، سۇ بولمىغانلىقتىن تەيەممۇم قىلىپ نامىاز ئوقۇغانلىقى، مەدىنىگە كۇن پېتىشتىن خېلىلا بۇرۇن كىرگەنلىكى ۋە نامازنى قايتا ئوقۇمىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

751 ــ **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ فَيُهَرِيقُ الْمَاءَ فَيَتَمَسَّحُ بِالتُّرَابِ فَأَقُولُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمَاءَ مِنْكَ قَرِيبٌ فَيَقُولُ وَمَا يُدْرِينِي لَعَلِّي لَا أَبْلُغُهُ.**

751 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سىرتقا چىقىپ، كىچىك تەرەت قىلغاندىن كېيىن، تەيەممۇم قىلاتتى. بىر قېتىم مەن ئۇنىڭغا:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! يېقىن جايدا سۇ بار، ـ دېسەم:

ــ كىم بىلىدۇ؟ مەن ئۇ سۇنىڭ بويىغا بارالماي قېلىشىمۇ

[1] ئەلبانى (327): سەھىھ ـ دېگەن.

مۇمكىن، ـ دېدى[1].

(ئەھمەد: 2609؛ «ئەلكەبىر»)

752 ــ **عن عائشة قالت: إذا واقع بعض أهله، فكسل أن يقوم، ضرب يده على الحائط، فتيمم.**

752 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالىلىرىدىن بىرەسى بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلىپ، شۇ ھامان ئورنىدىن تۇرۇپ يۇيۇنۇشقا ئېرىنىپ قالسا، قولىنى تامغا ئۇرۇپ تەيەممۇم قىلىۋالاتتى[2].

(«ئەلئەۋسەت»: 649)

753 ــ **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ أَنْ لا يُصَلِّيَ الرَّجُلُ بِالتَّيَمُّمِ إِلا صَلاةً وَاحِدَةً، ثُمَّ يَتَيَمَّمُ لِلصَّلاةِ الأُخْرَى.**

753 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: بىر تەيەممۇم بىلەن پەقەت بىرلا نامازغا ئوقۇلۇشى، يەنى ھەر نامازغا ئۇچۇن بىر تەيەممۇم قىلىنىشى سۇننەتتۇر[3].

(«ئەلكەبىر»)

754 ــ **قَالَ أَبُو الْجُهَيْمِ الْأَنْصَارِيُّ أَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ نَحْوِ بِئْرِ جَمَلٍ فَلَقِيَهُ رَجُلٌ فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى أَقْبَلَ عَلَى الْجِدَارِ فَمَسَحَ بِوَجْهِهِ وَيَدَيْهِ ثُمَّ رَدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ.**

754 ـ ئەبۇ جۇھەيم ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ:

---

[1] ھەيسەمى (1422): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1427): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىيىە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1428): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەسەن ئىبنى ئەممارە ئىسىملىك بىرى بار. شۇئبە، سۇفيان ۋە ئەھمەد ئىبنى ھەنبەل ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن، ـ دېگەن.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىئرى جەمەل[1] تەرەپتىن كېلىۋاتقاندا، بىر ئادەم ئۇچراپ سالام قىلىۋىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇ ئادەمگە سالام قايتۇرماي، تام تەرەپكە بېرىپ، قولىنى تامغا ئۇرۇپ يۈزىنى، ئىككى قولىنى سىلىۋېتىپ، ئاندىن ئۇ ئادەمگە سالام قايتۇردى.

(بۇخارى: 337)

[1] مەدىنىدىكى بىر ئورۇننىڭ ئىسمى.

جۈنۈبەتتىن غۇسلى قىلىش

755 – عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ عَنْ أَبِيهِ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الِاثْنَيْنِ إِلَى قُبَاءَ حَتَّى إِذَا كُنَّا فِي بَنِي سَالِمٍ وَقَفَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى بَابِ عِتْبَانَ فَصَرَخَ بِهِ فَخَرَجَ يَجُرُّ إِزَارَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَعْجَلْنَا الرَّجُلَ فَقَالَ عِتْبَانُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يُعْجَلُ عَنْ امْرَأَتِهِ وَلَمْ يُمْنِ مَاذَا عَلَيْهِ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ.

755 ـ ئابدۇررااھمان ئىبنى ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن دۈشەنبە كۈنى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قۇبا مەسچىتىگە چىقتىم. بىز بەنى سالىمغا كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىتبانناڭ ئىشىكى ئالدىدا توختاپ، ئۇنى چاقىردى. ئۇ ئىشتىنىنى تۈزەشتۈرگەن پېتى چىقىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنى ئالدىرىتىپ قويۇپتۇق، ـ دېدى. ئىتبان:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر كىشى ئالدىراپ قېلىپ، مەنىي كەلمەستىنلا ئايالىنىڭ ئۈستىدىن قوپۇپ كەتسە، قانداق قىلىدۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ، ـ دېدى.[1]

(مۇسلىم: 343)

[1] بۇ، ئىسلامنىڭ دەسلەپكى دەۋرلىرىدە يولغا قويۇلغان ھۆكۈم بولۇپ، كېيىنچە ئەمەلدىن قالدۇرۇلۇپ، مەنىي چىقمىسىمۇ جىما قىلسىلا غۇسلى قىلىشنىڭ ۋاجىپ بولىدىغانلىقى يولغا قويۇلغان، بۇندىن كېيىن كېلىدىغان ھەدىسلەر بۇنى ئىسپاتلايدۇ.

756 ــ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قال قَالَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – لِرَجُلٍ مِنَ الأَنْصَارِ: إِذَا أُعْجِلْتَ أَوْ قُحِطْتَ فَعَلَيْكَ الْوُضُوءُ.

756 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ ئەنسارىلاردىن بىر كىشىگە: «جىما قىلىپ ئالدىراپ قالساڭ ياكى مەنىي تۆكمىسەڭ، غۇسلى قىلماي، كىچىك تاھارەت ئالساڭلا بولىدۇ» دېدى.

(بۇخارى: 180)

757 ــ لأبي دَاوُد: يَعْنِي الْمَاءَ مِن الْمَاءِ.

757 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دەپ كەلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 214)

758 ــ عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ إِنَّمَا كَانَ الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ رُخْصَةً فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ ثُمَّ نُهِيَ عَنْهَا.

758 ـ ئۇبەي ئىبنى كەئىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھۆكۈم ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىدە يولغا قويۇلغان بولۇپ، كېيىن ئەمەلدىن قالدۇرۇلغان[2].

(تىرمىزى: 110)

759 ــ زاد أَبو داود :لِقِلَّةِ الثِّيَابِ.

759 ـ ئەبۇ داۋۇد: ئۇبەي ئىبنى كەئىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھۆكۈم ئەينى

[1] ئەلبانى (198): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (96): سەھىھ ـ دېگەن.

چاغدا كىيىمنىڭ ئازلىقىدىن يولغا قويۇلغانىدى[1]، ـ دېگەنلىكىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 214)

760 ــ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِنَّمَا الْمَاءُ مِنْ الْمَاءِ فِي الِاحْتِلَامِ.

760 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ: «يۇيۇنۇش پەقەت مەنىي چىققاندىلا ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن ھەدىس پەقەت ئېھتىلامغىلا قارىتىلغان، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان[3].

(تىرمىزى: 112)

761 ــ عن أبي موسى قَالَ اخْتَلَفَ فِي ذَلِكَ رَهْطٌ مِنْ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ فَقَالَ الْأَنْصَارِيُّونَ لَا يَجِبُ الْغُسْلُ إِلَّا مِنْ الدَّفْقِ أَوْ مِنْ الْمَاءِ وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ بَلْ إِذَا خَالَطَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ قَالَ قَالَ أَبُو مُوسَى فَأَنَا أَشْفِيكُمْ مِنْ ذَلِكَ فَقُمْتُ فَاسْتَأْذَنْتُ عَلَى عَائِشَةَ فَأُذِنَ لِي فَقُلْتُ لَهَا يَا أُمَّاهْ أَوْ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي أُرِيدُ أَنْ أَسْأَلَكِ عَنْ شَيْءٍ وَإِنِّي أَسْتَحْيِيكِ فَقَالَتْ لَا تَسْتَحْيِي أَنْ تَسْأَلَنِي عَمَّا كُنْتَ سَائِلًا عَنْهُ أُمَّكَ الَّتِي وَلَدَتْكَ فَإِنَّمَا أَنَا أُمُّكَ قُلْتُ فَمَا يُوجِبُ الْغُسْلَ قَالَتْ عَلَى الْخَبِيرِ سَقَطْتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا جَلَسَ بَيْنَ شُعَبِهَا الْأَرْبَعِ وَمَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

761 ـ ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مۇھاجىر ۋە ئەنسارىلاردىن بىر گۇرۇھ كىشىلەر غۇسلىنى ۋاجىپ قىلىدىغان ئىشلار ھەققىدە ئىختىلاپلىشىپ قالدى، ئەنسارىلار:

ـ مەنىي چىقمىسا، غۇسلى ۋاجىپ بولمايدۇ، ـ دېسە، مۇھاجىرلار:

ــ ئىككى خەتنىگاھ بىر يەرگە كەلسىلا، مەنىي چىقمىسىمۇ،

---

[1] ئەينى چاغدا كەمبەغەللىكتىن كۆپ ساندىكى كىشىلەرنىڭ پەقەت بىر تالدىنلا كىيىمى بار ئىدى، بىر تاللا كىيىمى بار كىشىلەر ھەر قېتىم مەنىي چىقسۇن، چىقمىسۇن يۇيۇنغىلى تۇرسا جاپا تارتىپ كېتەتتى، شۇنىڭ ئۈچۈن دەسلەپتە، مەنىي چىقسا يۇيۇنۇش، چىقمىسا يۇيۇنماسلىق، دېگەن ھۆكۈم يولغا قويۇلغان، دېمەكچى.

[2] ئەلبانى (198): سەھىھ. ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (16): سەنەدى زەئىپ ۋە مەۋقۇف. ـ دېگەن.

غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ، ـ دېدى. ئەبۇ مۇسا مۇنداق دەيدۇ:

ـ بۇ مەسىلىنى مەن ھەل قىلىپ بېرەي دەپ، ئائىشەنىڭ يېنىغا كىرىشكە ئىزنى سورىدىم، ئىزنى بەرگەندىن كېيىن كىرىپ:

ـ ئى ئانا! مەن سەندىن بىر نەرسە سورىماقچى، ئەمما خىجىل بولۇۋاتىمەن، ـ دېسەم، ئۇ:

ـ ئۆز ئاناڭدىن خىجىل بولماي سورىيالايدىغان نەرسە بولسا مەندىنمۇ خىجىل بولمايلا سوراۋەر! چۈنكى مەنمۇ سېنىڭ ئاناڭ، ـ دېدى. مەن:

ـ غۇسلىنى نېمە ۋاجىپ قىلىدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ مەسىلىنىڭ ئەھلىنى تاپتىڭ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەر كىشى ئايال كىشىنىڭ ئىككى قولى ۋە ئىككى پۇتىنىڭ ئارىسىغا چۆكسە ۋە ئىككى خەتنىگاھ[1] ئۇچراشسا، غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 349)

762 ــ **وفي رواية: قَالَتْ عائشة : إِذَا جَاوَزَ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ فَقَالَ أَبُو مُوسَى الْأَشْعَرِيُّ لَا أَسْأَلُ عَنْ هَذَا أَحَدًا بَعْدَكِ أَبَدًا.**

762 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ ئەگەر خەتنىگاھ ئايالنىڭ خەتنىگاھىدىن ئاشسا، غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ، ـ دېگەنىدى، ئەبۇ مۇسا ئەشئەرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ بۇ مەسىلىنى ئەمدى ھېچكىمدىن سورىمايمەن، ـ دېدى.

(مالىك: 106)

763 ــ **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ**

[1] خەتنىگاھ: ئوغۇل ۋە قىزلارنىڭ جىنسىي ئەزاسىدىكى خەتنە قىلىنىدىغان يېرى. ئەينى چاغدا ئەرەپلەردە قىزلارنىمۇ خەتنە قىلىش ئادەتتى بولغاچقا، ئوغۇل ۋە قىز ئىككىلىسىنى كۆزدە تۇتۇپ، ئىككى خەتنىگاھ دېيىلگەن.

الرَّجُلِ يُجَامِعُ أَهْلَهُ ثُمَّ يُكْسِلُ هَلْ عَلَيْهِمَا الْغُسْلُ وَعَائِشَةُ جَالِسَةٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي لَأَفْعَلُ ذَلِكَ أَنَا وَهَذِهِ ثُمَّ نَغْتَسِلُ.

763 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىر ئادەم پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ كىشى ئايالى بىلەن جىمىا قىلىپ، مەنىي چىقمىسا، ئۇ ئىككىسىگە غۇسلى ۋاجىپ بولامدۇ؟ ــ دەپ سورىدى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىدا ئولتۇراتتىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ ئىككىمىز شۇنداق قىلىمىز، ئاندىن يۇيىنىمىز، ـ دەپ جاۋاب بەردى.

(مۇسلىم: 350)

764 ــ زاد الترمزي :فَعَلْتُهُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاغْتَسَلْنَا.

764 ـ تىرمىزى ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ: رەسۇلۇللاھ ئىككىمىز شۇنداق قىلىپ يۇيۇنغاندۇق، ـ دېگەنلىكىنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان[1].

(تىرمىزى: 108)

765 ــ عن أَبي هريرة: فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ وَفِي حَدِيثِ مَطَرٍ وَإِنْ لَمْ يُنْزِلْ.

765 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ) مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: (ئەر كىشى ئايال كىشىنىڭ ئىككى قولى ۋە ئىككى پۇتىنىڭ ئارىسىغا چۆكسە ۋە ئىككى خەتنىگاھ ئۇچراشسا) «ئۇنىڭغا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ». مەتەرنىڭ رىۋايىتىگە كۆرە (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇ ھەدىسنىڭ داۋامىدا): «مەنىي چىقمىسىمۇ، ئۇنىڭغا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ» دېگەن.

(مۇسلىم: 348)

[1] ئەلبانى (94): سەھىھ. ـ دېگەن.

766 ــ عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا الْتَقَى الْخِتَانَانِ وَتَوَارَتْ الْحَشَفَةُ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ.

766 ـ ئەمر ئىبنى شۇئەيب چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئىككى خەتنىگاھ ئۇچرىشىپ، زەكەرنىڭ بېشى (ئايالنىڭ جىنسىي ئەزاسىنىڭ) ئىچىگە كىرسىلا غۇسلى ۋاجىپ بولىدۇ»[1].

(ئىبنى ماجە: 611)

767 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الرَّجُلِ يَجِدُ الْبَلَلَ وَلَا يَذْكُرُ احْتِلَامًا قَالَ يَغْتَسِلُ وَعَنْ الرَّجُلِ يَرَى أَنَّهُ قَدْ احْتَلَمَ وَلَمْ يَجِدْ بَلَلًا قَالَ لَا غُسْلَ عَلَيْهِ قَالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ تَرَى ذَلِكَ غُسْلٌ قَالَ نَعَمْ إِنَّ النِّسَاءَ شَقَائِقُ الرِّجَالِ.

767 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەر كىشىسى كېيىمىدە ھۆللۈك كۆرۈپ، ئېھتىلام بولغانلىقىنى خاتىرلىيەلمىسە، قانداق قىلىدىغانلىقى ھەققىدە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن سورالغاندا:

ـ غۇسلى قىلىدۇ، ـ دېدى.

ـ كىشى ئەگەر ئېھتىلام بولۇپ چۈش كۆرۈپ ھۆللۈك كۆرمىسچۇ؟ ـ دەپ سورالغاندا:

ـ غۇسلى قىلمىشى كېرەك ئەمەس، ـ دېدى. ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئاياللارمۇ ئېھتىلام بولۇپ چۈش كۆرسە، غۇسلى ۋاجىپ بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ئاياللار دېگەن ئەرلەرنىڭ قېرىنداشلىرىدۇر، ـ دېدى[2].

---

[1] ئەلبانى (495): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (98): سەھىھ ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 113)

768 ــ **عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّ أُمَّ سُلَيْمٍ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي مِنْ الْحَقِّ فَهَلْ عَلَى الْمَرْأَةِ الْغُسْلُ إِذَا احْتَلَمَتْ قَالَ نَعَمْ إِذَا رَأَتْ الْمَاءَ فَضَحِكَتْ أُمُّ سَلَمَةَ فَقَالَتْ تَحْتَلِمُ الْمَرْأَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبِمَ يُشْبِهُ الْوَلَدُ.**

768 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ سۇلەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ:

ــ يا رەسۇلۇللاھ! ھەقىقەتەن اللە ھەقتىن ھايا قىلمايدۇ، ئايال كىشى ئېھتىلام بولۇپ قالسا، ئۇنىڭغا غۇسلى قىلىش ۋاجىپ بولامدۇ؟ـ دەپ سورىغانىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەگەر ھۆللۈكنى كۆرسە غۇسلى قىلىدۇ، ـ دېدى. ئۇممۇ سەلەمە كۈلۈپ:

ــ ئايال كىشىمۇ ئېھتىلام بولامدۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ئەلۋەتتە بولىدۇ. ئۇنداق بولمىسا، ئايال كىشىنىڭ بالىسى قانداقسىگە ئۇنىڭغا ئوخشاپ قالىدۇ؟! ـ دېدى.

(بۇخارى: 3328)

769 ــ **ومن رواياته: فَضَحَتْ النِّسَاءَ.**

769 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە، ئۇممۇ سەلەمە: مەن ئۇممۇ سۇلەيمگە:

ـ ئاياللارنى رەسۋا قىلدىڭ، ـ دېدىم، ـ دېگەن.

(مۇسلىم: 313)

770 ــ **ومن رواياته: فَغَطَّتْ أُمُّ سَلَمَةَ تَعْنِي وَجْهَهَا وَقَالَتْ...**

770 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئۇممۇ سەلەمە دەرھال يۈزىنى يۆگىۋالىدى ۋە مۇنداق دېدى:... ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 130)

771 ــ ومنها: فَضَحِكَتْ أُمُّ سَلَمَةَ.

771 ـ يەنە بىر رىۋايىتىدە: ئۇممۇ سەلەمە كۈلۈپ كەتتى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 3328)

772 ــ عن عَائِشَة بدل أُم سلمة وأنها قالت أُفٍّ لَكِ أَتَرَى الْمَرْأَةُ ذَلِكِ.

772 ـ يەنە بىر رىۋايىتىدە ئۇممۇ سەلەمەنىڭ ئورنىغا ئائىشە دەپ كەلگەن ۋە ئائىشەنىڭ: ۋاي ئۇيات!.. ئايال كىشىمۇ شۇنداق چۈش كۆرەمدۇ؟ ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان.

(مۇسلىم: 313)

773 ــ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَلْ تَغْتَسِلُ الْمَرْأَةُ إِذَا احْتَلَمَتْ وَأَبْصَرَتْ الْمَاءَ فَقَالَ نَعَمْ فَقَالَتْ لَهَا عَائِشَةُ تَرِبَتْ يَدَاكِ وَأُلَّتْ قَالَتْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعِيهَا وَهَلْ يَكُونُ الشَّبَهُ إِلَّا مِنْ قِبَلِ ذَلِكِ إِذَا عَلَا مَاؤُهَا مَاءَ الرَّجُلِ أَشْبَهَ الْوَلَدُ أَخْوَالَهُ وَإِذَا عَلَا مَاءُ الرَّجُلِ مَاءَهَا أَشْبَهَ أَعْمَامَهُ.

773 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر ئايال پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ ئايالار ئېھتىلام بولۇپ ھۆلنى كۆرسە، غۇسلى قىلامدۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. مەن ئۇ ئايالغا:

ـ ۋاي، قولى قۇرغۇر، ـ دېگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداق دېمە، بالىنىڭ ئىككى تەرەپنىڭ بىرىگە ئوخشاپ قېلىشى دەل شۇ ئىككى تەرەپنىڭ مەنىيىسىگە باغلىقتۇر، ئايالنىڭ مەنىيىسى ئەرنىڭكىنى بېسىپ چۈشسە، بالا ھاممىلىرغا ئوخشايدۇ، ئەگەر ئەرنىڭ مەنىيىسى ئايالنىڭ مەنىيىسىنى بېسىپ چۈشسە، بالا تاغلىرغا ئوخشايدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 314)

774 ــ عن أُمَّ سُلَيْمٍ فَقَالَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَمْ فَمِنْ أَيْنَ يَكُونُ

الشَّبَهُ إِنَّ مَاءَ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضُ وَمَاءَ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ فَمِنْ أَيِّهِمَا عَلَا أَوْ سَبَقَ يَكُونُ مِنْهُ الشَّبَهُ.

774 ـ ئۇممۇ سۇلەيم رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن:

ــ ئاياللارمۇ ئېھتىلام بولۇپ ھۆللۈكنى كۆرەمدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ھەئە، ئۇنداق بولمىغاندا بالىنىڭ ئىككى تەرەپنىڭ بىرىگە ئوخشاپ قېلىشىنىڭ سەۋەبى نېمە؟ ئەرنىڭ مەنىسى ئاق ۋە قويۇق، ئاياللىڭ مەنىسى سېرىق ۋە سۇيۇق بولۇپ، قايسىسىنىڭ مەنىسى بېسىپ چۈشسە ياكى بالدۇر كەلسە، بالا شۇنىڭغا ئوخشايدۇ، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 311)

775 ــ **عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم: «مَاءُ الرَّجُلِ غَلِيظٌ أَبْيَضُ وَمَاءُ الْمَرْأَةِ رَقِيقٌ أَصْفَرُ فَأَيُّهُمَا سَبَقَ كَانَ الشَّبَهُ».**

775 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەرنىڭ مەنىسى ئاق ۋە قويۇق، ئاياللىڭ مەنىسى سېرىق ۋە سۇيۇق بولۇپ، قايسىسىنىڭ مەنىسى بالدۇر كەلسە، بالا شۇنىڭغا ئوخشايدۇ»[1].

(نەسائى: 200)

776 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَحْتَ كُلِّ شَعْرَةٍ جَنَابَةٌ فَاغْسِلُوا الشَّعْرَ وَأَنْقُوا الْبَشَرَ.**

776 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر تۈكنىڭ ئاستىدا جۇنۇبەت بار بولۇپ، تۈكلەرنى يۇيۇپ

[1] ئەلبانى (194): سەھىھ، ـ دېگەن.

جىسمىڭلارنى پاكلاڭلار»[1].

(تىرمىزى: 106)

777 ــ عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَرَكَ مَوْضِعَ شَعْرَةٍ مِنْ جَنَابَةٍ لَمْ يَغْسِلْهَا فُعِلَ بِهَا كَذَا وَكَذَا مِنْ النَّارِ قَالَ عَلِيٌّ فَمِنْ ثَمَّ عَادَيْتُ رَأْسِي ثَلَاثًا وَكَانَ يَجُزُّ شَعْرَهُ.

777 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«كىمكى جۇنۇبەتتىن بىر تۆكۈنۈك ئورنىچىلىك يەرنى چالا قويسا، غۇسلى قىلمىغان بىلەن باراۋەر بولىدۇ ۋە بۇ سەۋەبتىن جەھەننەمدە مۇنداق، مۇنداق ئىشلارغا دۇچ كېلىدۇ» دېگەن. ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: مەن شۇندىن ئېتىبارەن بېشىمنى ئۆزەمگە دۇشمەن تۇتتۇم،- دېگەن. شۇڭا ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چېچىنى ئالدۇرۇپ تۇراتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 249)

778 ــ عن ثوبان انهم اسْتَفْتَوْا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ أَمَّا الرَّجُلُ فَلْيَنْشُرْ رَأْسَهُ فَلْيَغْسِلْهُ حَتَّى يَبْلُغَ أُصُولَ الشَّعْرِ وَأَمَّا الْمَرْأَةُ فَلَا عَلَيْهَا أَنْ لَا تَنْقُضَهُ لِتَغْرِفْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثَ غَرَفَاتٍ بِكَفَّيْهَا.

778 ـ سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: كىشىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ ھەقتە پەتىۋا سورىۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«ئەر كىشى چاچلىرىنى چۈۋۈپ، تېگىگە قەدەر سۇ يەتكۈزسۇن، ئاياللار چاچلىرىنى چۈۋۈمىسۇن، بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكسە، شۇ كۇپايە قىلىدۇ» دەپ جاۋاب بەردى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 255)

---

[1] ئەلبانى (15): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (47): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (230): سەھىھ ـ دېگەن.

779 ــ عن عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ الْجَنَابَةِ يَبْدَأُ فَيَغْسِلُ يَدَيْهِ ثُمَّ يُفْرِغُ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَيَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَتَوَضَّأُ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يَأْخُذُ الْمَاءَ فَيُدْخِلُ أَصَابِعَهُ فِي أُصُولِ الشَّعْرِ حَتَّى إِذَا رَأَى أَنْ قَدْ اسْتَبْرَأَ حَفَنَ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ حَفَنَاتٍ ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَيْهِ.

779 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلسا، ئاۋۋال ئىككى قولىنى يۇيااتتى، ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا سۇ قويۇپ، ئەۋرىتىنى يۇيااتتى. ئاندىن نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالغاندىن كېيىن، سۇنى ئېلىپ قولىنى چاچلىرىنىڭ تېگىگە قەدەر يەتكۈزەتتى، پاكىز يۇيۇلغىنىغا قانائەت ھاسىل قىلغاندىن كېيىن، بېشىغا ئۈچ ئوچۇم سۇ تۆكەتتى. ئاندىن باشقا ئەزالىرىنى يۇيۇپ، ئاخىردا پۇتىنى چايقايتتى.

(مۇسلىم: 316)

780 ــ عن عَائِشَةَ قَالَتْ دَعَا بِشَيْءٍ نَحْوَ الْحِلَابِ فَأَخَذَ بِكَفِّهِ فَبَدَأَ بِشِقِّ رَأْسِهِ الْأَيْمَنِ ثُمَّ الْأَيْسَرِ فَقَالَ بِهِمَا عَلَى وَسَطِ رَأْسِهِ.

780 ــ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام (بىر قېتىم جۇنۇبلۇقتىن غۇسلى قىلغاندا)، سۇت ساغىدىغان قاچىدەك چوڭ بىر قاچىدا سۇ ئەكەلدۇرۇپ، ئىككى قولىغا سۇ ئالدى ـ دە، ئالدى بىلەن بېشىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە، ئاندىن سول تەرىپىگە، ئاندىن ئوتتۇرىغا سۇ قۇيۇپ (پۇتۇن بېشىنى) يۇدى.

(بۇخارى: 258)

781 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِلَ مِنَ الْجَنَابَةِ بَدَأَ بِكَفَّيْهِ فَغَسَلَهُمَا ثُمَّ غَسَلَ مَرَافِغَهُ وَأَفَاضَ عَلَيْهِ الْمَاءَ فَإِذَا أَنْقَاهُمَا أَهْوَى بِهِمَا إِلَى حَائِطٍ ثُمَّ يَسْتَقْبِلُ الْوُضُوءَ وَيُفِيضُ الْمَاءَ عَلَى رَأْسِهِ.

781 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبلۇقتىن غۇسلى قىلماقچى بولغاندا، ئالدى

بىلەن ئىككى ئالقىنىنى يۇيىتتى، ئاندىن ئەۋرىتىنى يۇيىتتى، ئاندىن قولىغا سۇ تۆكۈپ چايقايتتى، قولىنى پاكىز يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، قولىنى تامغا سۈركەپتىپ (يەنە قايتا يۇيتتى)، ئاندىن تاھارەت ئالاتتى، تاھارەت ئېلىپ بولۇپ بېشىغا سۇ قۇيىاتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 243)

782 ــ **قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا لَئِنْ شِئْتُمْ لَأُرِيَنَّكُمْ أَثَرَ يَدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَائِطِ حَيْثُ كَانَ يَغْتَسِلُ مِنْ الْجَنَابَةِ.**

782 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر خالىساڭلار، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ غۇسلى قىلغان يەردىكى تامدا قېلىپ قالغان قول ئىزىنى كۆرسىتىپ قويىمەن[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 244)

783 ــ **قَالَتْ عَائِشَةُ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ ثُمَّ يُفِيضُ عَلَى رَأْسِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَنَحْنُ نُفِيضُ عَلَى رُءُوسِنَا خَمْسًا مِنْ أَجْلِ الضُّفْرِ.**

783 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى، ئاندىن بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكەتتى، بىز ئۆزۈمە چاچلىرىمىز تۇپەيلىدىن بەش قېتىم سۇ تۆكەتتۇق[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 241)

784 ــ **عن عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا اغْتَسَلَ مِنْ الْجَنَابَةِ وُضِعَ لَهُ الْإِنَاءُ فَيَصُبُّ عَلَى يَدَيْهِ قَبْلَ أَنْ يُدْخِلَهُمَا الْإِنَاءَ حَتَّى إِذَا غَسَلَ يَدَيْهِ أَدْخَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى فِي الْإِنَاءِ ثُمَّ صَبَّ بِالْيُمْنَى وَغَسَلَ فَرْجَهُ بِالْيُسْرَى حَتَّى إِذَا**

[1] ئەلبانى (223): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (43): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (42): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

فَرَغَ صَبَّ بِالْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَغَسَلَهُمَا ثُمَّ تَمَضْمَضَ وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا ثُمَّ يَصُبُّ عَلَى رَأْسِهِ مِلْءَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَا.

784 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغاندا، بىر قاچىدا سۇ تەييارلىناتتى. قولىنى قاچىغا سېلىشتىن بۇرۇن سۇنى قولىغا تۆكۈپ يۇيانتتى. قولىنى يۇيۇپ بولغاندىن كېيىن، ئوڭ قولىدىن سول قولىغا سۇ قۇيۇپ ئەۋرىتىنى يۇيانتتى، ئاندىن ئىككى قولىغا سۇ ئېلىپ، ئاغزى ـ بۇرنىنى ئۈچ قېتىم چايقايتتى، ئاندىن ئالقىنىغا سۇ توشقۇزۇپ، بېشىغا ئۈچ قېتىم تۆكەتتى[1].

(نەسائى: 243)

785 ــ **عن عائشة يُفْرِغُ عَلَى يَدَيْهِ ثَلَاثًا ثُمَّ يَغْسِلُ فَرْجَهُ ثُمَّ يَغْسِلُ يَدَيْهِ.**

785 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغاندا، قولىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكۈپ، ئاندىن ئەۋرىتىنى يۇيانتتى، ئاندىن قولىنى يۇيانتتى[2].

(نەسائى: 244)

786 ــ **عن ابن عمر انه كان اذا اغتسل فتح عينيه وادخل اصبعه فى سرته.**

786 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ غۇسلى قىلغاندا، كۆزىنى ئېچىپ تۇرىدىغانلىقى ۋە بارمىقىنى كىندىكىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[3].

(«ئەلكەبىر»)

787 ــ **عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ سَتَرْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَغْتَسِلُ مِنْ**

---

[1] ئەلبانى (237): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (238): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1476): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

الْجَنَابَةِ فَغَسَلَ يَدَيْهِ ثُمَّ صَبَّ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ فَغَسَلَ فَرْجَهُ وَمَا أَصَابَهُ ثُمَّ مَسَحَ بِيَدِهِ عَلَى الْحَائِطِ أَوْ الْأَرْضِ ثُمَّ تَوَضَّأَ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ غَيْرَ رِجْلَيْهِ ثُمَّ أَفَاضَ عَلَى جَسَدِهِ الْمَاءَ ثُمَّ تَنَحَّى فَغَسَلَ قَدَمَيْهِ.

787 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىۋاتقاندا، مەن ئۇنى توسۇپ تۇردۇم. رەسۇلۇللاھ ئىككى قولىنى يۇدى، ئاندىن ئوڭ قولى بىلەن سول قولىغا سۇ قۇيۇپ، ئەۋرىتىنى ۋە ئۇنىڭدىكى نىجاسەتلەرنى يۇدى، ئاندىن قولىنى تامغا ياكى زېمىنغا سۈركىدى، ئاندىن نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئېلىپ، پۇتىدىن باشقا ئەزالىرىنى يۇدى. ئاندىن سۇنى پۈتۈن بەدىنىگە قۇيدى، ئاندىن يۆتكىلىپ، ئىككى پۇتىنى چايقىدى.

(بۇخارى: 281)

788 ــ **وفي رواية: نَاوَلْتُهُ ثَوْبًا فَلَمْ يَأْخُذْهُ فَانْطَلَقَ وَهُوَ يَنْفُضُ يَدَيْهِ.**

788 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ئاندىن (بەدىنىنى سۈرتۈش ئۈچۈن) بىر پارچە رەختنى بەرسەم، ئۇنى ئالماي، قولىنى سىلكىگەچ مېڭىپ كەتتى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 276)

789 ــ **وفى اخرى لمسلم: فَنَاوَلْتُهُ الْمِنْدِيلَ فَلَمْ يَأْخُذْهُ وَجَعَلَ يَنْفُضُ الْمَاءَ عَنْ جَسَدِهِ فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِإِبْرَاهِيمَ فَقَالَ كَانُوا لَا يَرَوْنَ بِالْمِنْدِيلِ بَأْسًا وَلَكِنْ كَانُوا يَكْرَهُونَ الْعَادَةَ.**

789 ـ مۇسلىمنىڭ رىۋايىتىدە: مەن لۆڭگە بەرسەم ئالماي، بەدىنىدىكى سۇنى قولى بىلەن سۈرتتى، دېيىلگەن. مەن (راۋى): بۇ ھەدىسنى ئىبراھىمغا دەپ بەرسەم، ئۇ: ئۇلار (يەنى ساھابىلەر) لۆڭگە ئىشلەتسە، مەسىلە يوق دەپ قارايتتى، لېكىن لۆڭگە ئىشلىتىپ

ئادەتلەنمىگەنلىكتىن، لۆڭگە ئىشلىتىشنى خالىمايتتى، - دېدى[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 245)

790 ــ وله عن عمر نحوه، وفيه حَتَّى إِذَا بَلَغَ رَأْسَهُ لَمْ يَمْسَحْ وَأَفْرَغَ عَلَيْهِ الْمَاءَ.

790 - ئەمما نەسائىنىڭ ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىشىچە، نۆۋەت بېشىغا كەلگەندە، سۇرتمەستىن بېشىغا سۇ تۆكەتتى[2].
(نەسائى: 422)

791 ــ عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أَشُدُّ ضَفْرَ رَأْسِي فَأَنْقُضُهُ لِغُسْلِ الْجَنَابَةِ قَالَ لَا إِنَّمَا يَكْفِيكِ أَنْ تَحْثِي عَلَى رَأْسِكِ ثَلَاثَ حَثَيَاتٍ ثُمَّ تُفِيضِينَ عَلَيْكِ الْمَاءَ فَتَطْهُرِينَ.

791 - ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:
- ئى رەسۇلۇللاھ! مېنىڭ چېچىم بەكمۇ قويۇق، غۇسلى قىلغاندا چۈۋامدىم؟ - دەپ سورىسام:
- ياق، چۈۋۈشقا كېرەك يوق، بېشىڭغا ئۈچ ئوچۇم سۇ قۇيساڭ شۇ كۇپايە، ئاندىن پۈتۈن بەدىنىڭگە سۇ تۆكۈپ يۇيسەن، شۇنىڭ بىلەن پاك بولىسەن، - دېدى.
(مۇسلىم: 330)

792 ــ وفِيهِ وَاغْمِزِي قُرُونَكِ عِنْدَ كُلِّ حَفْنَةٍ.

792 - يەنە بىر رىۋايەتتە: «ھەر قېتىم سۇ تۆككىنىڭدە چاچلىرىڭنى ئوبدان سىققىن» دېيىلگەن[3].
(ئەبۇ داۋۇد: 251)

---

[1] ئەلبانى (224): سەھىھ - دېگەن.
[2] ئەلبانى (409): سەنەدى سەھىھ - دېگەن.
[3] ئەلبانى (227): ھەسەن، - دېگەن.

793 ــ عَنْ عُبَيْدِ بْنِ عُمَيْرٍ قَالَ بَلَغَ عَائِشَةَ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو يَأْمُرُ النِّسَاءَ إِذَا اغْتَسَلْنَ أَنْ يَنْقُضْنَ رُءُوسَهُنَّ فَقَالَتْ يَا عَجَبًا لِابْنِ عَمْرٍو هَذَا يَأْمُرُ النِّسَاءَ إِذَا اغْتَسَلْنَ أَنْ يَنْقُضْنَ رُءُوسَهُنَّ أَفَلاَ يَأْمُرُهُنَّ أَنْ يَحْلِقْنَ رُءُوسَهُنَّ لَقَدْ كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ وَلاَ أَزِيدُ عَلَى أَنْ أُفْرِغَ عَلَى رَأْسِي ثَلاَثَ إِفْرَاغَاتٍ.

793 ـ ئۇبەيد ئىبنى ئۇمەيردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاسنىڭ ئايالىرىنى جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلغان چاغلىردا، ئۆرۈمە چاچلىرىنى چۈۋۈشقا بۇيرىغانلىقى يەتتى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ ئىبنى ئەمرگە قارىمامدىغان؟! ئۇ ئايالىرىنى غۇسلى قىلغاندا چاچلىرىنى چۈۋۈشقا بۇيرۇپتۇ. ئۇنىڭدىن كۆرە چاچلىرىنى چۈشۈرۈشكە بۇيرىغان بولسىچۇ؟! ھەقىقەتەن مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر داستا غۇسلى قىلاتتىم ۋە بېشىمغا ئۈچ ئوچۇم سۇ قۇيۇشتىن باشقا ئىشنى قىلمايتتىم (يەنى چاچ ئۆرۈملىرىمنى چۈۋۈمايتتىم)، ـ دېگەن.

(مۇسلىم: 498)

794 ــ أَبُو جَعْفَرٍ قَالَ قَالَ لِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَتَانِي ابْنُ عَمِّكَ يُعَرِّضُ بِالْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَنَفِيَّةِ قَالَ كَيْفَ الْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ فَقُلْتُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُ ثَلاَثَةَ أَكُفٍّ وَيُفِيضُهَا عَلَى رَأْسِهِ ثُمَّ يُفِيضُ عَلَى سَائِرِ جَسَدِهِ فَقَالَ لِي الْحَسَنُ إِنِّي رَجُلٌ كَثِيرُ الشَّعَرِ فَقُلْتُ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَكْثَرَ مِنْكَ شَعَرًا.

794 ـ ئەبۇ جەئفەردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جابىر ماڭا مۇنداق دېدى: تاغاڭنىڭ ئوغلى (مۇھەممەد ئىبنى ھەنەفىيىيەنىڭ ئوغلى ھەسەننى دېمەكچى) مەندىن:

ـ جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش قانداق بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىدى، مەن:

ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۈچ ئوچۇم سۇ ئېلىپ، بېشىغا قۇياتتى. ئاندىن پۈتۈن بەدىنىگە سۇ تۆكەتتى، ـ دېسەم، ھەسەن:

ـ مېنىڭ چېچىم بەكمۇ قويۇق، ـ دېدى. مەن:
ـــ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ چېچى سېنىڭكىدىنمۇ كۆپ ئىدى، ـ دېدىم.
(بۇخارى: 256)

795 ــ وفى رواية انه قال لسائله عن الغسل فَقَالَ يَكْفِيكَ صَاعٌ. فَقَالَ رَجُلٌ مَا يَكْفِينِي. فَقَالَ جَابِرٌ كَانَ يَكْفِي مَنْ هُوَ أَوْفَى مِنْكَ شَعَرًا، وَخَيْرٌ مِنْكَ.
795 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: جابىردىن غۇسلى قىلىش ئۈچۈن قانچىلىك سۇ ئىشلىتىش توغرۇلۇق سورالغاندى، جابىر:
ـ بىر سا سۇ يېتىدۇ، ـ دېدى. يېنىدىكى بىر كىشى:
ـ ماڭا يەتمەيدۇ، ـ دېۋىدى، جابىر:
ـ بىر سا سۇ چېچى سېنىڭكىدىنمۇ كۆپ ۋە سەندىن ياخشى زاتقا (رەسۇلۇللاھقا) يېتەتتى، ـ دېدى.
(بۇخارى: 252)

796 ــ قتادة عَنْ أَنَسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَطُوفُ عَلَى نِسَائِهِ بِغُسْلٍ وَاحِدٍ.
796 ـ قەتادەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممە ئاياللىرىنى چۆگىلەپ چىقىپ، بىرلا غۇسلى بىلەن كۇپايىلىنەتتى.
(مۇسلىم: 309)

797 ــ عَنْ أَبِي رَافِعٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طَافَ ذَاتَ يَوْمٍ عَلَى نِسَائِهِ يَغْتَسِلُ عِنْدَ هَذِهِ وَعِنْدَ هَذِهِ قَالَ قُلْتُ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلَا تَجْعَلُهُ غُسْلًا وَاحِدًا قَالَ هَذَا أَزْكَى وَأَطْيَبُ وَأَطْهَرُ.
797 ـ ئەبۇ رافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈندە ھەممە ئاياللىرىنى چۆگىلەپ،

ھەر بىرىنىڭ يېنىدا ئايرىم - ئايرىم غۇسلى قىلدى. مەن:
- ئى رەسۇلۇللاھ، ھەممىسىگە بىرلا غۇسلى قىلساڭ بولمامدۇ؟ - دېسەم:
- بۇنداق قىلساڭ تېخىمۇ پاك، تېخىمۇ راھەت ۋە پاكىز بولىدۇ، - دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 219)

798 ــ **عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَتَى أَحَدُكُمْ أَهْلَهُ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ فَلْيَتَوَضَّأْ.**

798 - ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «بىرىڭلار ئايالى بىلەن بىر يەردە بولغاندىن كېيىن، يەنە بىر قېتىم يېقىنچىلىق قىلماقچى بولسا، ئىككى قېتىم ئارىسىدا بىر تاھارەت ئېلىۋەتسۇن.»

(مۇسلىم: 308)

799 ــ **عن عائشة أَن النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كان لَا يَتَوَضَّأُ بَعْدَ الْغُسْلِ.**

799 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلغاندىن كېيىن، تاھارەت ئالمايتتى[2].

(تىرمىزى: 107)

800 ــ **عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ فِي الْقَدَحِ وَهُوَ الْفَرَقُ وَكُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَهُوَ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ.**

800 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئون ئىككى مۇد[3] سۇ سىغىدىغان بىر قاچىدا غۇسلى

---

[1] ئەلبانى (203): ھەسەن، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (93): سەھىھ - دېگەن.

[3] ھەدىستىكى فەرەق دېگەن سۆز ئون ئىككى مۇد سۇ سىغىدىغان ئۆلچەم بىرلىگى بولۇپ، بىر مۇد: 0.83 لىتىرغا تەڭ. شۇنداق بولغاندا، ئون ئىككى مۇد سۇ 9.96 لىتىرغا تەڭ بولىدۇ.

قىلاتتى. ئۇ يەنە: مەن ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز بىر قاچا سۇدا غۇسلى قىلاتتۇق،- دەيدۇ[1].
(نەسائى: 228)

801 ــ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ أَنَا وَأَخُوهَا مِنْ الرَّضَاعَةِ فَسَأَلَهَا عَنْ غُسْلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الْجَنَابَةِ فَدَعَتْ بِإِنَاءٍ قَدْرِ الصَّاعِ فَاغْتَسَلَتْ وَبَيْنَنَا وَبَيْنَهَا سِتْرٌ وَأَفْرَغَتْ عَلَى رَأْسِهَا ثَلَاثًا قَالَ وَكَانَ أَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذْنَ مِنْ رُءُوسِهِنَّ حَتَّى تَكُونَ كَالْوَفْرَةِ.

801 ـ ئەبۇ سەلەمە ئىبنى ئابدۇرراھمان مۇنداق دېگەن: مەن ئائىشەنىڭ سۈت قېرىندىشى بىلەن بىللە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كىردىم، سۈت قېرىندىشى ئۇنىڭدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ جۇنۇبەتتىن قانداق غۇسلى قىلىدىغانلىقىنى سورىدى. ئۇ بىر سا مىقدارى سۇ پاتىدىغان قاچىدىن بىرنى ئەكەلدۇرۇپ غۇسلى قىلدى، بىزنىڭ ئارىمىزدا پەردە بار ئىدى. ئۇ بېشىغا ئۈچ قېتىم سۇ تۆكتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالىرى چاچلىرىنى مۇرىسىگە تېگىپ تۇرغىدەك قىلىپ كېسىپ تۇراتتى.[2]
(مۇسلىم: 320)

802 ــ عَنْ هِشَامِ بْنِ عُرْوَةَ أَنَّ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أَغْتَسِلُ أَنَا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي تَوْرٍ مِنْ شَبَهٍ.

802 ـ ھىشام ئىبنى ئۇرۋەدىن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككىمىز بىر قاچىدا غۇسلى قىلاتتۇق[3].
(ئەبۇ داۋۇد: 98)

---

[1] ئەلبانى (225): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن، ئايالىرىنىڭ ياسىنىشقا ئىھتىياجى بولمىغانلىقتىن، چاچلىرىنى تاراشنىڭ جايىغا مۇشەققەتتىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن چاچلىرىنى كېسىپ تۇراتتى.

[3] ئەلبانى (89): سەھىھ. ـ دېگەن.

803 ــ عنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بنتِ عَبْدِ اللَّهِ بن زَمْعَةَ، أَنَّ جَدَّتَهَا أُمَّ سَلَمَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَفَعَتْ إِلَيْهَا مِخْضَبًا مِنْ صُفْرٍ، قَالَتْ:كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ فِيهِ، قَالَ طَلْحَةُ: وَكَانَ نَحْوًا مِنْ صَاعٍ أَوْ أَقَلَّ.

803 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەمئەنىڭ قىزى ئۇممۇ گۈلسۈمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: چوڭ ئانام (پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئايالى) ئۇممۇ سەلەمە ماڭا تۇنجىتىن ياسالغان بىر قاچا بېرىپ: پەيغەمبەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇشۇ قاچىدا غۇسلى قىلاتتى، ـ دېدى. تەلھە (راۋي): ئۇ قاچىغا بىر سا ياكى ئۇنىڭدىن ئازراق سۇ سىغاتتى، ـ دېگەن[1].

(«ئەلكەبىر»)

804 ــ عن أَبي هريرة قال: قال النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يكفي من غسل الجنابة ستة أَمداد.

804 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «غۇسلى قىلىشقا ئالتە مۇد (يەنى 5 لېتىرغا يېقىن) سۇ كۇپايە قىلىدۇ» دېگەن[2].

(بەززار: 315)

805 ــ عَنْ يَعْلَى أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى رَجُلًا يَغْتَسِلُ بِالْبَرَازِ فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ وَقَالَ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَلِيمٌ حَيِيٌّ سِتِّيرٌ يُحِبُّ الْحَيَاءَ وَالسَّتْرَ فَإِذَا اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ.

805 ـ يەئلا ئىبنى ئۇمەييە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت

---

[1] ھەيسەمى (1107): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، مەن ئۇممۇ گۈلسۈمنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋيلار ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1471): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەزىد ئىبنى ئابدۇلمەلىك نەۋفەلى ئىسمىلىك بىرى بار. بۇخارى، يەھيا (ئىككى رىۋايەتنىڭ بىرىدە) ۋە نەسائى قاتارلىق كۆپچىلىك ھەدىسۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن بىر رىۋايەتتە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كىشىنىڭ ئوچۇق يەردە غۇسلى قىلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. شۇنىڭ بىلەن مۇنبەرگە چىقىپ، ھەمدۇسانا ئېيتقاندىن كېيىن: «ھەقىقەتەن الله تائالا كۆيۈمچان، ھايالىق ۋە ئەيبلەرنى يوشۇرغۇچىدۇر، ئۇ ھايا ۋە باشقىلارنىڭ گۇناھلىرىنى يېپىشنى ياخشى كۆرىدۇ. شۇڭا غۇسلى قىلغاندا، دالدا يەردە قىلىڭلار» دېدى[1].

(نەسائى: 406)

806 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَغْتَسِلَنَّ أَحَدُكُمْ بِأَرْضٍ فَلَاةٍ وَلَا فَوْقَ سَطْحٍ لَا يُوَارِيهِ فَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَرَى فَإِنَّهُ يُرَى.

806 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھېچبىرىڭلار ئوچۇق يەردە ياكى ئۆگزىدە ۋەياكى دالدىسىز يەردە غۇسلى قىلمىسۇن، چۈنكى ئۇ باشقىلارنى كۆرمىسىمۇ، باشقىلار ئۇنى كۆرىدۇ»[2].

(ئىبنى ماجە: 615)

807 ــ أَبُو السَّمْحِ قَالَ كُنْتُ أَخْدُمُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَغْتَسِلَ قَالَ وَلِّنِي قَفَاكَ فَأُوَلِّيهِ قَفَايَ فَأَسْتُرُهُ بِهِ.

807 ـ ئەبۇسەمھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ خىزمىتىدە بولغان ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلماقچى بولسا: «ماڭا كەينىڭنى قىلىپ تۇر!» دەيتتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن كەينىمنى قىلىپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ بېرەتتىم[3].

(نەسائى: 224)

---

[1] ئەلبانى (393): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (135): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (218): سەھىھ ـ دېگەن.

808 ــ عَنْ أُمِّ هَانِئٍ قَالَتْ نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يَوْمَ الْفَتْحِ بِأَعْلَى مَكَّةَ فَأَتَيْتُهُ فَجَاءَ أَبُو ذَرٍّ بِجَفْنَةٍ فِيهَا مَاءٌ قَالَتْ إِنِّى لأَرَى فِيهَا أَثَرَ الْعَجِينِ – قَالَتْ – فَسَتَرَهُ – يَعْنِى – أَبَا ذَرٍّ فَاغْتَسَلَ.

808 ـ ئۇممۇ هانى رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: فەتھ كۈنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككىگە يېقىن بىر تۆپىلىككە چۈشكەندە، مەن ئۇنىڭ يېنىغا كەلگەندىم، ئەبۇ زەر خېمىر يۇقى بىر تەڭلىدە سۇ كەلتۈرۈپ، ئۇنىڭغا دالدا بولۇپ بەردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم غۇسلى قىلدى[1].

(ئەھمەد: 25652)

809 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَتْ الصَّلَاةُ خَمْسِينَ وَالْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ سَبْعَ مِرَارٍ وَغَسْلُ الْبَوْلِ مِنْ الثَّوْبِ سَبْعَ مِرَارٍ فَلَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَسْأَلُ حَتَّى جُعِلَتْ الصَّلَاةُ خَمْسًا وَالْغُسْلُ مِنْ الْجَنَابَةِ مَرَّةً وَغَسْلُ الْبَوْلِ مِنْ الثَّوْبِ مَرَّةً.

809 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: (مېراج كېچىسى) نامازنىڭ 50 ۋاقىت، جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش يەتتە قېتىم، سۈيدۈك يۇقۇپ قالغان كىيىمنى يۇيۇش يەتتە قېتىم قىلىپ بەلگىلەنگەن ئىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۆپ ئىلتىجا قىلىۋېرىپ، نامازنى بەش ۋاقىتقا، جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىش ۋە سۈيدۈك يۇقۇپ قالغان كىيىمنى يۇيۇش بىر قېتىمغا چۈشتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 247)

810 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ رُبَّمَا اغْتَسَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ الْجَنَابَةِ ثُمَّ جَاءَ فَاسْتَدْفَأَ بِي فَضَمَمْتُهُ إِلَيَّ وَلَمْ أَغْتَسِلْ.

---

[1] ھەيسەمى (1457): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئەبۇ زەرنىڭ ۋەقەلىكىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (45): زەئىپ، ـ دېگەن.

810 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەزىدە جۇنۇبەتتىن غۇسلى قىلىپ بولۇپ، ئىسستىپ قويۇشۇمنى تەلەپ قىلاتتى، مەن تېخى غۇسلى قىلماي تۇرۇپ، ئۇنى قۇچاقلاپ ئىسستىپ قوياتتىم[1].

(تىرمىزى: 123)

811 ــ عَنْ عَائِشَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَانَ يَغْسِلُ رَأْسَهُ بِالْخِطْمِيِّ وَهُوَ جُنُبٌ يَجْتَزِئُ بِذَلِكَ وَلَا يَصُبُّ عَلَيْهِ الْمَاءَ.

811 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە بېشىنى خىتمى (سوپۇن ئورنىدا ئىشلىتىلىدىغان نەرسە) بىلەن يۇيۇپ، بېشىغا قايتا سۇ تۆكمەستىن شۇنىڭ بىلەنلا بولدى قىلاتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 256)

812 ــ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كُنَّا نَغْتَسِلُ وَعَلَيْنَا الضِّمَادُ وَنَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُحِلَّاتٌ وَمُحْرِمَاتٌ.

812 ــ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئېھرام باغلىغان ۋە ئېھرامسىز چاغلىرىمىزدىمۇ بېشىمىزغا يىلىم چېپىقلىق پېتى يۇيۇناتتۇق[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 254)

813 ــ عن علي قَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَخْرُجُ مِنْ الْخَلَاءِ فَيُقْرِئُنَا الْقُرْآنَ وَيَأْكُلُ مَعَنَا اللَّحْمَ وَلَمْ يَكُنْ يَحْجُبُهُ أَوْ قَالَ يَحْجِزُهُ عَنْ الْقُرْآنِ شَيْءٌ لَيْسَ الْجَنَابَةَ.

813 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ

[1] ئەلبانى (17): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (48): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (229): سەھىھ ـ دېگەن.

ئەلەيھى ۋەسەللەم تەرەتخانىدىن چىقىپ، بىزگە قۇرئان ئۆگىتەتتى ۋە بىز بىلەن بىرگە ئولتۇرۇپ گۆش يەيتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى جۇنۇبەتتىن باشقا ھېچ نەرسە قۇرئان ئوقۇشتىن توسالمايتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 229)

814 ــ **عن ابن عباس :لم ير بالقراءة للجنب بأسا.**

814 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما: "جۇنۇب ھالەتتىمۇ قۇرئان ئوقۇشتا بىر چەكلىمە يوق" دەپ قارايتتى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

815 ــ **عن عبدالله ابن عمر: ان النبي صلى الله عليه وسلم قال: لايمس القرآن إلا طاهر.**

815 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «قۇرئان كەرىمنى پاك ئادەملا تۇتالايدۇ» دېگەن[2].

(«ئەلكەبىر»)

816 ــ **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ غَسَلَ فَرْجَهُ وَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ.**

816 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە ئۇخلىماقچى بولسا، ئەۋرىتىنى يۇيۇاتتى ۋە نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى.

(بۇخارى: 288)

---

[1] ئەلبانى (39): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1512): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

817 ــ عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ جنبا فَأَرَادَ أَنْ يَأكل أو يَنَامَ تَوَضَّأَ وُضُوءَهُ لِلصَّلَاةِ.

817 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب بولۇپ قېلىپ، تاماق يېمەكچى ياكى ئۇخلىماقچى بولسا، نامازغا تاھارەت ئالغاندەك تاھارەت ئالاتتى.

(مۇسلىم: 305)

818 ــ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَيْسٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ أَكَانَ رَسُول اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَغْتَسِلُ قَبْلَ أَنْ يَنَامَ أَمْ يَنَامُ قَبْلَ أَنْ يَغْتَسِلَ قَالَتْ كُلُّ ذَلِكَ قَدْ كَانَ يَفْعَلُ رُبَّمَا اغْتَسَلَ فَنَامَ وَرُبَّمَا تَوَضَّأَ فَنَامَ قُلْتُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي الْأَمْرِ سَعَةً.

818 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەيس مۇنداق دەيدۇ: ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (جۇنۇپ بولۇپ قالغاندا) ئۇخلاشتىن بۇرۇن غۇسلى قىلامتى ياكى غۇسلى قىلماي ئۇخلامتى؟ ـ دەپ سورىغانىدىم، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممىسىنى قىلاتتى، بەزىدە غۇسلى قىلىپ ئۇخلىسا، بەزىدە كىچىك تاھارەت ئېلىپ ئاندىن ئۇخلايتتى،ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن مەن:

ـ بۇ ئىشتا كەڭچىلىك قىلغان اللەقا شۈكرى، ـ دېدىم.

(مۇسلىم: 307)

819 ــ عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنَامُ وَهُوَ جُنُبٌ وَلَا يَمَسُّ مَاءً.

819 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە غۇسلى قىلماستىن ئۇخلايتتى[1].

[1] ئەلبانى (103): سەھىھ ـ دېگەن.

(تىرمىزى: 118)

820 ــ عَنْ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ وَهُوَ جُنُبٌ تَوَضَّأَ وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْكُلَ أَوْ يَشْرَبَ قَالَتْ غَسَلَ يَدَيْهِ ثُمَّ يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ.

820 ـ ئەبۇ سەلەمەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەگەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۇنۇب ھالىتىدە بىر نەرسە يېمەكچى ياكى ئىچمەكچى بولسا، قولىنى يۇيۇپ، ئاندىن يەپ ـ ئىچەتتى[1].

(نەسائى: 257)

821 ــ عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَنَامَ أَوْ يَطْعَمَ وَهُوَ جُنُبٌ غَسَلَ وَجْهَهُ وَيَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ طَعِمَ أَوْ نَامَ.

821 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر جۇنۇب ھالىتىدە ئۇخلىماقچى ياكى بىر نەرسە يېمەكچى بولسا، يۇزىنى ۋە قولىنى جەينەكىگىچە يۇيىاتتى، بېشىغا مەسھى قىلاتتى، ئاندىن يەپ ـ ئىچەتتى ياكى ئۇخلايتتى.

(مالىك: 111)

822 ــ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ لَقِيَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي طَرِيقٍ مِنْ طُرُقِ الْمَدِينَةِ وَأَنَا جُنُبٌ فَاخْتَنَسْتُ فَذَهَبْتُ فَاغْتَسَلْتُ ثُمَّ جِئْتُ فَقَالَ أَيْنَ كُنْتَ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ قَالَ قُلْتُ إِنِّي كُنْتُ جُنُبًا فَكَرِهْتُ أَنْ أُجَالِسَكَ عَلَى غَيْرِ طَهَارَةٍ فَقَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّ الْمُسْلِمَ لَا يَنْجُسُ.

822 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: مەن جۇنۇب ئىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ئەلەيھىسسالام مەدىنىنىڭ يوللىرىنىڭ بىرىدە ئۇچراپ قالدى، مەن غىپپىدە كۆزدىن غايىب بولۇپ،

[1] ئەلبانى (251): سەھىھ ـ دېگەن.

غۇسلى قىلىپ ئاندىن كەلسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئەي ئەبۇ ھۇرەيرە! نەگە كەتتىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ جۇنۇب ئىدىم، سەن بىلەن ناپاك ھالدا ئولتۇرۇشنى ياماندۇم، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سۇبھانالله! مۇسۇلمان نەجىس بولمايدۇ، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 231)

823 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ أُقِيمَتْ الصَّلَاةُ وَعُدِّلَت الصُّفُوفُ قِيَامًا فَخَرَجَ إِلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَامَ فِي مُصَلَّاهُ ذَكَرَ أَنَّهُ جُنُبٌ فَقَالَ لَنَا مَكَانَكُمْ ثُمَّ رَجَعَ فَاغْتَسَلَ ثُمَّ خَرَجَ إِلَيْنَا وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ فَكَبَّرَ فَصَلَّيْنَا مَعَهُ.**

823 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: تەكبىر ئېيتىلىپ، كىشىلەر ئۆرە ھالەتتە سەپ تارتىپ بولغان ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقىپ سەپنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ بولۇپ، ئۆزىنىڭ جۇنۇب ئىكەنلىكىنى ئېسىگە ئالدى ـ دە، بىزگە: «جايىڭلاردا تۇرۇپ تۇرۇڭلار!» دەپ، ئۆيىگە قايتىپ كىرىپ غۇسلى قىلىپ، بېشىدىن سۇ تېمىۋاتقان ھالدا يېنىمىزغا چىقتى ۋە تەكبىر ئېيتىپ نامازنى باشلىدى، ئاندىن بىللە نامازئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 275)

824 ــ **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ فَلَمَّا قَامَ فِي مُصَلَّاهُ وَانْتَظَرْنَا أَنْ يُكَبِّرَ انْصَرَفَ.**

824 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېھرابقا ئۆتتى، بىز تەكبىر ئېيتىپ نامازنى باشلىشىنى كۈتۈۋاتقان چېغىمىزدا، چىقىپ كەتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

---

[1] ئەلبانى (212): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (213): سەھىھ ـ دېگەن.

825 ــ وفى أخرى فَكَبَّرَ ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى الْقَوْمِ أَنْ اجْلِسُوا فَذَهَبَ فَاغْتَسَلَ.

825 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: تەكبىر ئېيتىپ بولۇپ، كىشىلەرگە ئولتۇرۇشقا ئىشارەت قىلىپ قويۇپ، بېرىپ غۇسلى قىلىپ كەلدى، ـ دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

826 ــ وفى أخرى: فَلَمَّا قَضَى الصَّلاَةَ قَالَ: «إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ وَإِنِّى كُنْتُ جُنُبًا».

826 ـ ئەبۇ داۋۇدنىڭ يەنە بىر رىۋايىتىدە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولۇپ: «مەنمۇ بىر ئىنسان، جۇنۇب ئىدىم (ئۇنتۇپ قاپتىمەن)» دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 233)

827 ــ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ صَلَّى بِالنَّاسِ الصُّبْحَ ثُمَّ غَدَا إِلَى أَرْضِهِ بِالْجُرُفِ فَوَجَدَ فِي ثَوْبِهِ احْتِلَامًا فَقَالَ إِنَّا لَمَّا أَصَبْنَا الْوَدَكَ لَانَت الْعُرُوقُ.

827 ـ سۇلايمان ئىبنى يەساردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كىشىلەرگە بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بېرىپ بولۇپ، جۇرۇف دېگەن يەردىكى ئېتىزلىقىغا كەتتى، ئۇ يەرگە بېرىپ بولۇپ، كىيىمىدە ئېھتىلامنىڭ ئەسىرىنى كۆردى، ئاندىن مۇنداق دېدى: بىز ياغ يېيىشكە باشلىۋىدۇق، تومۇرلىرىمىز بوشىغىلى تۇردى (يەنى كۆپ ئېھتىلام بولغىلى تۇردۇق).

(مالىك: 115)

828 ــ وفى رواية: فَقَالَ لَقَدْ ابْتُلِيتُ بِالْاحْتِلَامِ مُنْذُ وُلِّيتُ أَمْرَ النَّاسِ فَاغْتَسَلَ وَغَسَلَ مَا رَأَى فِي ثَوْبِهِ مِنْ الْاحْتِلَامِ ثُمَّ صَلَّى بَعْدَ أَنْ طَلَعَتْ الشَّمْسُ.

828 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: مەن ئىنسانلارنىڭ

[1] ئەلبانى (213): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (214): سەھىھ ـ دېگەن.

بېشى بولغاندىن تارتىپ، ئېھتىلامغا مۇپتىلا بولۇپ قالدىم، ـ دەپ، غۇسلى قىلدى ۋە كىيىمىدىكى مەنىنى يۇدى، ئاندىن كۇن چىققاندىن كېيىن نامار ئوقۇدى.

(مالىك: 114)

829 ــ **عن أَنَسَ بن مَالِكٍ: أنه كَانَ يَكْرَهُ أَنْ يَغْتَسِلَ بنصْفِ النَّهَارِ، وَعِنْدَ الْعَتَمَةِ.**

829 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ چىڭ چۈش ۋاقتىدا ۋە قاراڭغۇ تولۇق چۈشۈپ بولغان ۋاقىتلاردا غۇسلى قىلىشنى يامان كۆرىدىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»)

830 ــ **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ، أَنَّ رَجُلا جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَأَلَهُ عَنِ الرَّجُلِ يَغْتَسِلُ مِنَ الْجَنَابَةِ فَيُخْطِئُ بَعْضَ جَسَدِهِ الْمَاءُ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يَغْسِلُ ذَلِكَ الْمَكَانَ ثُمَّ يُصَلِّي.**

830 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، جۇنۇبەتتىن يۇيۇنغان، بىراق بەدىنىنىڭ بەزى يەرلىرىگە سۇ تەگمەي قالغان ئادەم ھەققىدە سورىغاندى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

«شۇ يەرنىلا يۇيۇپ، ئاندىن نامار ئوقۇيدۇ» دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

831 ــ **عَنِ الْحَكَمِ بن عُمَيْرٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِذَا**

---

[1] ھەيسەمى (1463): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى رائىتە ئىسمىلىك ئايال نامەلۇمدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1480): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

اغْتَسَلَ أَحَدُكُمْ ثُمَّ ظَهَرَ مِنْ ذَكَرِهِ شَيْءٌ فَلْيَتَوَضَّأْ".

831 ـ هەكەم ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«غۇسلى قىلىپ بولغاندىن كېيىن، زەكىرىدە بىر نەرسە كۆرگەنلەر تاھارەت ئېلىۋەتسۇن»[1].

(«ئەلكەبىر»: 3185)

832 ــ **عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَدْخُلُ الْمَلَائِكَةُ بَيْتًا فِيهِ صُورَةٌ وَلَا كَلْبٌ وَلَا جُنُبٌ.**

832 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سۈرەت، ئىت، جۇنۇب بار ئۆيگە مالائىكە كىرمەيدۇ»[2].

(نەسائى: 261)

[1] ھەيسەمى (1503): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەقىيىە ئىبنى ۋەلىد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسى مۇدەللەستۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (8): زەئىپ، ـ دېگەن.

هامامغا كىرىپ غۇسلى قىلىش، ئىسلامغا كىرگەندە غۇسلى قىلىش ۋە هەيزدار ئايالنىڭ غۇسلى قىلىشى توغرىسىدا

833- عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ النَّبِيَّ ــ صلى الله عليه وسلم ــ نَهَى الرِّجَالَ وَالنِّسَاءَ عَنِ الْحَمَّامَاتِ ثُمَّ رَخَّصَ لِلرِّجَالِ فِي الْمَيَازِرِ.

833 ـ ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنهادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاهۇ ئەلەيهى ۋەسەللەم ئەرلەرنىڭمۇ، ئاياللارنىڭمۇ هامامغا كىرىشىنى چەكلەپ، كېيىن ئەرلەرنىڭ ئىشتان كىيگەن هالەتتە كىرىشىگە رۇخسەت قىلدى[1].

(تىرمىزى: 2802)

834 ــ عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ قَالَ دَخَلَ نِسْوَةٌ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ عَلَى عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا فَقَالَتْ مِمَّنْ أَنْتُنَّ قُلْنَ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ قَالَتْ لَعَلَّكُنَّ مِنْ الْكُورَةِ الَّتِي تَدْخُلُ نِسَاؤُهَا الْحَمَّامَاتِ قُلْنَ نَعَمْ قَالَتْ أَمَا إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَخْلَعُ ثِيَابَهَا فِي غَيْرِ بَيْتِهَا إِلَّا هَتَكَتْ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ تَعَالَى.

834 ـ ئەبۇ مەلىھ رەزىيەللاهۇ ئەنهۇ مۇنداق دەيدۇ: شام ئەهلىدىن بىر قانچە ئايال ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنهانىڭ يېنىغا كىردى، ئائىشە ئۇلاردىن:

ــ سىلەر نەدىن؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

ــ بىز شامدىن، ـ دېۋىدى، ئائىشە رەزىيەللاهۇ ئەنها:

ــ هە، شۇنداقمۇ؟ ئۇنداقتا، سىلەر ئاياللىرى هامامىلارغا كىرىدىغان رايوندىن ئوخشىمامسىلەر؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇلار:

[1] ئەلبانى (530): زەئىپ، ـ دېگەن.

ـ هه، شۇنداق، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېدى:

ـــ دىققەت قىلىڭلاركى، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «ھەر قانداق بىر ئايال ئۆزىنىڭ ئۆيىدىن باشقا يەردە كىيىمىنى سالىدىكەن، اللە بىلەن ئۆزىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پەردىنى يىرتقان بولىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4010)

835 ــ **عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّهَا سَتُفْتَحُ لَكُمْ أَرْضُ الْعَجَمِ وَسَتَجِدُونَ فِيهَا بُيُوتًا يُقَالُ لَهَا الْحَمَّامَاتُ فَلَا يَدْخُلَنَّهَا الرِّجَالُ إِلَّا بِالْأُزُرِ وَامْنَعُوهَا النِّسَاءَ إِلَّا مَرِيضَةً أَوْ نُفَسَاءَ.**

835 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«سىلەر بىر ئەجنەبى زېمىنىنى پەتھ قىلىسىلەركى، ئۇ زېمىندا ھاممام ئىسىملىك ئۆيلەرنى ئۇچرىتىسىلەر، ئۇ ئۆيلەرگە ئەرلىرىڭلار ئىشتان بىلەن كىرسۇن، ئاياللىرىڭلارنى كېسەل ۋە نىپاس ھالەتلىرىدىن باشقا ۋاقىتتا كىرىشتىن چەكلەڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 4011)

836 ــ **عن جابرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَدْخُلْ الْحَمَّامَ بِغَيْرِ إِزَارٍ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يُدْخِلْ حَلِيلَتَهُ الْحَمَّامَ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْلِسْ عَلَى مَائِدَةٍ يُدَارُ عَلَيْهَا بِالْخَمْرِ.**

836 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى اللەقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، ھاممامغا

---

[1] ئەلبانى (3386): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (866): زەئىپ. ـ دېگەن.

ئىشتانسىز كىرمىسۇن. كىمكى اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، ئاياللىرىنى ھاممامغا كىرگۈزمىسۇن. كىمكى اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىمان كەلتۈرىدىكەن، ھاراق تىزىلغان داستىخاندا ئولتۇرمىسۇن[1].

(تىرمىزى: 2801)

837 ــ **عن أُمَّ الدَّرْدَاءِ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ سَمِعَ أُمَّ الدَّرْدَاءِ تَقُولُ خَرَجْتُ مِنَ الْحَمَّامِ فَلَقِيَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ « مِنْ أَيْنَ يَا أُمَّ الدَّرْدَاءِ ». قَالَتْ مِنَ الْحَمَّامِ. فَقَالَ «وَالَّذِى نَفْسِى بِيَدِهِ مَا مِنِ امْرَأَةٍ تَضَعُ ثِيَابَهَا فِى غَيْرِ بَيْتِ أَحَدٍ مِنْ أُمَّهَاتِهَا إِلاَّ وَهِىَ هَاتِكَةٌ كُلَّ سِتْرٍ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الرَّحْمَنِ»**.

837 ـ ئۇممۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھاممامدىن چىقىۋېتىپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئۇچرىشىپ قالغانىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەندىن:

ـ ئى ئۇممۇ دەردائ! قەيەردىن كېلىۋاتىسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ھاممامدىن كېلىۋاتىمەن، ـ دەپ جاۋاب بەرسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مېنىڭ جېنىم ئىلكىدە بولغان اللهنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ھەر قانداق بىر ئايال ئۆز ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئۆيىدىن باشقا يەردە كىيىمىنى سالىدىكەن، ئۇ اللهنىڭ ئۆزىنىڭ ئارىسىدىكى پەردىلەرنىڭ ھەممىسىنى يىرتقان بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(ئەھمەد: 26498؛ «ئەلكەبىر»)

838 ـ **عَنْ أَبِي مُوسَى عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَوَّلُ مَنْ صُنِعَتْ لَهُ النُّورَةُ وَدَخَلَ الْحَمَّامَ سُلَيْمَانُ بن دَاوُدَ، فَلَمَّا دَخَلَهُ وَوَجَدَ حَرَّهُ وغَمَّهُ قَالَ: أَوَّهْ مِنْ**

---

[1] ئەلبانى (2246): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1517): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

عَذَابِ اللَّهِ، أَوَّهْ، أَوَّهْ، قَبْلَ أَنْ لا يَنْفَع أَوَّهْ".

838 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«تۇنجى بولۇپ (بەدەننىڭ تۈكلىرىنى چۈشۈرىدىغان) يەرلىك دورا ياساتقان ۋە ھاممامغا كىرگەن كىشى داۋۇدنىڭ ئوغلى سۇلايمان بولۇپ، ئۇ ھاممامغا كىرىپ، ئۇنىڭ ئىسسىقلىقىنى كۆرگەندە: "اللە تائالانىڭ ئازابىدىن ۋاي، ۋايسىنىشنىڭ پايدىسى يوق كۈندىن بۈرۈن ۋاي، ۋاي!" دېدى»[1].

(«ئەلكەبىر»)

839 ــ **عَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّهُ كَانَ يَدْخُلُ الْحَمَّامَ فَيُنَوِّرُهُ صَاحِبُ الْحَمَّامِ، فَإِذَا بَلَغَ حَقْوَهُ يَقُولُ لِصَاحِبِ الْحَمَّامِ: اخْرُجْ.**

839 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھاممامغا كىرەتتىم، ھاممام ئىگىسى بەدىنىمنى دورىلاپ، بەلگە كەلگەندە، ھاممام ئىگىسىنى چىقىرىۋېتەتتىم[2].

(«ئەلكەبىر»)

840 ــ **عن الْوَلِيد بن مُسْلِمٍ، قَالَ: سَمِعْتُ الأَوْزَاعِيَّ، يَقُولُ: "الْفَخْذُ فِي الْمَسْجِدِ عَوْرَةٌ، وَفِي الْحَمَّامِ لَيْسَتْ بِعَوْرَةٍ".**

840 ـ ۋەلىد ئىبنى مۇسلىم مۇنداق دېگەن: مەن ئەۋزائىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: ئىنسانىنىڭ يوتىسى مەسچىتتە ئەۋرەت، ئەمما ھاممامدا ئەۋرەت ئەمەس[3].

(«ئەلكەبىر»)

841 ــ **عن قَيْسِ بْنِ عَاصِمٍ قَالَ أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أُرِيدُ الْإِسْلَامَ**

---

[1] ھەيسەمى (1526): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىسمائىل ئىبنى ئابدۇراھمان ئەۋدى ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ بىرى بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1529): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1531): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان.

فَأَمَرَنِي أَنْ أَغْتَسِلَ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ.

841 ـ قەيس ئىبنى ئاسىم مۇنداق دېگەن: مەن مۇسۇلمان بولۇش ئۈچۈن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كەلسەم، مېنى سۇ ۋە سىدر[1] بىلەن يۇيۇنۇشقا بۇيرىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 355)

842 ــ عَنْ عُثَيْمِ بْنِ كُلَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّهُ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ قَدْ أَسْلَمْتُ. فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم «أَلْقِ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ». يَقُولُ احْلِقْ.

842 ـ ئۇسەيم ئىبنى كۇلەيبتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇنىڭ چوڭ دادىسى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ مەن مۇسۇلمان بولدۇم، ـ دېگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ كاپىرلىقنىڭ (بەلگىسى بولغان بۇ) تۈكلەرنى ئېلىۋەتكىن! يەنى چۈشۈرىۋەتكىن ـ دېگەن[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 356)

843 ــ قَالَ و أَخْبَرَنِي آخَرُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِآخَرَ مَعَهُ أَلْقِ عَنْكَ شَعْرَ الْكُفْرِ وَاخْتَتِنْ.

843 ـ كۇلەيب مۇنداق دەيدۇ: باشقا بىرىنىڭ ماڭا ئېيتىپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چوڭ دادام بىلەن بىرگە كەلگەن بىرىگە مۇنداق دېگەن:

ـ كاپىرلىقنىڭ (بەلگىسى بولغان بۇ) تۈكلەرنى ئېلىۋەتكىن ۋە

---

[1] سىدر دېگەن يۇۋاش چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇنۇنىڭ ئورنىدا ئىشلىتىلگەن.

[2] ئەلبانى (342): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (343): ھەسەن، ـ دېگەن.

سۈننىتىڭنى قىلدۇرغىن!- دېگەنىكەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 356)

844 ــ **عن قتادة قال: كَان رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُ مَنْ أَسْلَمَ أَنْ يَخْتَتِنَ، وإن كَانَ ابْنَ ثَمَانِينَ سَنَةً.**

844 - قاتەدەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يېڭى مۇسۇلمان بولغان ھەرقانداق كىشىنى، گەرچە ئۇ 80 ياشقا كىرگەن بولسىمۇ، خەتنە قىلدۇرۇشقا بۇيرۇيتتى[2].

(«ئەلكەبىر»)

845 ــ **عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ غُسْلِهَا مِنْ الْمَحِيضِ فَأَمَرَهَا كَيْفَ تَغْتَسِلُ قَالَ خُذِي فِرْصَةً مِنْ مَسْكٍ فَتَطَهَّرِي بِهَا قَالَتْ كَيْفَ أَتَطَهَّرُ قَالَ تَطَهَّرِي بِهَا قَالَتْ كَيْفَ قَالَ سُبْحَانَ اللَّهِ تَطَهَّرِي فَاجْتَبَذْتُهَا إِلَيَّ فَقُلْتُ تَتَبَّعِي بِهَا أَثَرَ الدَّمِ.**

845 - ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: بىر ئايال رەسۇلۇللاھتىن ھەيزدىن قانداق غۇسلى قىلىش توغرىسىدا سورىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ ئايالغا غۇسلى قىلىشنى ئۆگىتىپ:

ــ (مۇمكىن بولسا) ئىپار سۈرۈلگەن بىر پارچە لاتا بىلەن تازىلانغىن! - دېدى. ئۇ ئايال:

ــ ئۇنىڭ بىلەن قانداق تازىلىنىمەن؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ ئۇنىڭ بىلەن تازىلانغىن، - دېدى. ئۇ ئايال يەنە:

ــ قانداق؟ - دەپ سورىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

---

[1] ئەلبانى (343): ھەسەن، - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1563): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، - دېگەن.

ـ سۇبھاناللاھ! تازىلانغىن، ـ دېدى. مەن ئۇ ئايالنى يېنىمغا تارتىپ:
ـ ئۇنىڭ بىلەن قانىنىڭ ئورنىنى (يەنى ئەۋرىتىڭنى) سۇرتكىن، ـ دېدىم.

(بۇخارى: 314)

846 ــ وفي رواية: **خُذِي فِرْصَةً مُمَسَّكَةً فَتَوَضَّئِي ثَلَاثًا ثُمَّ إِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَحْيَا فَأَعْرَضَ بِوَجْهِهِ أَوْ قَالَ تَوَضَّئِي بِهَا فَأَخَذْتُهَا فَجَذَبْتُهَا فَأَخْبَرْتُهَا بِمَا يُرِيدُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.**

846 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ـ ئىپار سۇرۇلگەن بىر پارچە لاتىنى ئېلىپ ئۇچ قېتىم تازىلىغىن، ـ دەپ بولۇپ، ھايادىن يۈزىنى باشقا ياققا قارىتىۋالدى. مەن ئۇ ئايالنى يېنىمغا تارتىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ نېمە دېمەكچى بولغانلىقىنى ئۇقتۇرۇپ قويدۇم.

(بۇخارى: 315)

847 ــ **قَالَتْ عَائِشَةُ نِعْمَ النِّسَاءُ نِسَاءُ الأَنْصَارِ لَمْ يَكُنْ يَمْنَعُهُنَّ الْحَيَاءُ أَنْ يَتَفَقَّهْنَ فِي الدِّينِ.**

847 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەنسارىلارنىڭ ئاياللىرى نېمىدېگەن ياخشى ئايالار ـ ھە؟ ھايا قىلىش ــ ئۇلارنىڭ دىنىنى ئۆگىنىشىگە توسالغۇ بولالمايدۇ (يەنى ئۇلار دىنىنى ئۆگىنىش ئۈچۈن تارتىنىپ ئولتۇرمايدۇ).

(مۇسلىم: 332)

848 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ دَخَلَتْ أَسْمَاءُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ تَغْتَسِلُ إِحْدَانَا إِذَا طَهُرَتْ مِنْ الْمَحِيضِ قَالَ تَأْخُذُ سِدْرَهَا وَمَاءَهَا فَتَوَضَّأُ ثُمَّ تَغْسِلُ رَأْسَهَا وَتَدْلُكُهُ حَتَّى يَبْلُغَ الْمَاءُ أُصُولَ شَعْرِهَا ثُمَّ تُفِيضُ عَلَى جَسَدِهَا ثُمَّ تَأْخُذُ فِرْصَتَهَا فَتَطَّهَّرُ بِهَا.**

848 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دېگەن: ئەسما پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كىرىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ھەيزدىن پاك بولغاندا، قانداق غۇسلى قىلىمىز؟ ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ سۇ ۋە سىدر[1] ھازىرلاپ، ئالدى بىلەن تاھارەت ئالىدۇ، ئاندىن كېيىن، بېشىنى يۇيىدۇ. چېچىنىڭ تېگىگە سۇ ئۆتكەنگە قەدەر ئوبدان ئۇۋلايدۇ. ئاندىن پۈتۈن بەدىنىگە سۇ قۇيىدۇ. ئاندىن لاتىسىنى ئېلىپ تازىلىنىدۇ (يەنى لاتا بىلەن ئەۋرىتىنى سۈرتۈپ تازىلايدۇ)، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 314)

849 ـ عَنْ أُمَيَّةَ بِنْتِ أَبِي الصَّلْتِ عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي غِفَارٍ قَدْ سَمَّاهَا لِي قَالَتْ أَرْدَفَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حَقِيبَةِ رَحْلِهِ قَالَتْ فَوَاللَّهِ لَمْ يَزَلْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الصُّبْحِ فَأَنَاخَ وَنَزَلْتُ عَنْ حَقِيبَةِ رَحْلِهِ فَإِذَا بِهَا دَمٌ مِنِّي فَكَانَتْ أَوَّلُ حَيْضَةٍ حِضْتُهَا قَالَتْ فَتَقَبَّضْتُ إِلَى النَّاقَةِ وَاسْتَحْيَيْتُ فَلَمَّا رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا بِي وَرَأَى الدَّمَ قَالَ مَا لَكِ لَعَلَّكِ نَفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ قَالَ فَأَصْلِحِي مِنْ نَفْسِكِ ثُمَّ خُذِي إِنَاءً مِنْ مَاءٍ فَاطْرَحِي فِيهِ مِلْحًا ثُمَّ اغْسِلِي مَا أَصَابَ الْحَقِيبَةَ مِنْ الدَّمِ ثُمَّ عُودِي لِمَرْكَبِكِ قَالَتْ فَلَمَّا فَتَحَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ رَضَخَ لَنَا مِنْ الْفَيْءِ قَالَتْ وَكَانَتْ لَا تَطَّهَّرُ مِنْ حَيْضَةٍ إِلَّا جَعَلَتْ فِي طَهُورِهَا مِلْحًا وَأَوْصَتْ بِهِ أَنْ يُجْعَلَ فِي غُسْلِهَا حِينَ مَاتَتْ.

849 ـ ئۇمەييە بىنتى ئەبۇسەلت بەنى غىفارلىق بىر ئايالنىڭ مۇنداق دەپ بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى ئىگەرنىڭ ئارقىسىدىكى بوش يەرگە مىندۇرۇۋالدى ۋە ئەتىسى ئەتىگەنگە قەدەر يول يۈرۈپ، ئاندىن ئۇلاغدىن چۈشتى، مەنمۇ چۈشتۈم. قارىسام، مېنىڭ ئورنۇمدا قان تۇراتتى، ئۇ قان مەندىن كەلگەن تۇنجى ھەيز قېنى ئىدى. مەن خىجىل بولۇپ تۆگىنىڭ

[1] سىدر دېگەن ياۋا چىلان بولۇپ، ئەينى چاغدا ئۇنىڭ يوپۇرمىقى سوپۇنىنىڭ ئورنىدا قوللىنىلغان.

[2] ئەلبانى (306): ھەسەن ۋە سەھىھ. ـ دېگەن.

ئارقىسىغا ئۆتۈۋالىدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ھالىمنى ۋە قانىنى كۆرۈپ:

ـ نېمە بولدى؟ ھەيز كۆرگەن ئوخشىمامسەن؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېسەم:

ـ ئۆزەڭنى تۇزەشتۇرۇپ (يەنى كېلىۋاتقان قاننىڭ بىر چارىسىنى قىلىپ) بولغاندىن كېيىن، بىر قاچا سۇ ئېلىپ كەلگىن. سۇغا تۇز تۆكۈپ، يۇقۇپ قالغان قانىنى يۇيۇۋېتىپ، ئاندىن ئۇلاغقا مىنگىن، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خەيبەرنى پەتھى قىلغاندا ئېلىنغان غەنىمەتتىن بىزگىمۇ بەردى. راۋى ئايال (يەنى ئۇمەييە) مۇنداق دەيدۇ: بۇ ئايال قاچانكى ھەيزدىن پاكلىنىپ غۇسلى قىلماقچى بولسا، غۇسلى قىلىدىغان سۇغا تۇز تۆكمەستىن غۇسلى قىلمايتتى. ھەتتا ۋاپات تاپقاندا، جەسىتىنى يۇيىدىغان سۇغا تۇز قۇيۇشنى ۋەسىيەت قىلغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 313)

[1] ئەلبانى (66): زەئىپ، ـ دېگەن.

هەيز

850 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ الْيَهُودَ كَانَتْ إِذَا حَاضَتْ مِنْهُمْ الْمَرْأَةُ أَخْرَجُوهَا مِنْ الْبَيْتِ وَلَمْ يُؤَاكِلُوهَا وَلَمْ يُشَارِبُوهَا وَلَمْ يُجَامِعُوهَا فِي الْبَيْتِ فَسُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَيَسْأَلُونَكَ عَنْ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ إِلَى آخِرِ الْآيَةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَامِعُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ وَاصْنَعُوا كُلَّ شَيْءٍ غَيْرَ النِّكَاحِ فَقَالَتْ الْيَهُودُ مَا يُرِيدُ هَذَا الرَّجُلُ أَنْ يَدَعَ شَيْئًا مِنْ أَمْرِنَا إِلَّا خَالَفَنَا فِيهِ فَجَاءَ أُسَيْدُ بْنُ حُضَيْرٍ وَعَبَّادُ بْنُ بِشْرٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَا يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْيَهُودَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا أَفَلَا نَنْكِحُهُنَّ فِي الْمَحِيضِ فَتَمَعَّرَ وَجْهُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنْ قَدْ وَجَدَ عَلَيْهِمَا فَخَرَجَا فَاسْتَقْبَلَتْهُمَا هَدِيَّةٌ مِنْ لَبَنٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَبَعَثَ فِي آثَارِهِمَا فَسَقَاهُمَا فَظَنَنَّا أَنَّهُ لَمْ يَجِدْ عَلَيْهِمَا.

850 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: يەھۇدىيلار ئاياللىرىنى ھەيزدار ۋاقتىلىرىدا ئۆيدىن چىقىرىۋېتەتتى، ئۇلار بىلەن بىر داستىخاندا يەپ ـ ئىچمەيتتى، بىللە ئولتۇرۇپ قويمايتتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بۇ ھەقتە سورالغاندا، الله تائالانىڭ: [(ئى مۇھەممەد!) ئۇلار سەندىن ھەيز توغرۇلۇق (يەنى ھەيزدار ئايال بىلەن جىنسىي ئالاقە قىلىشنىڭ دۇرۇسلۇقى ياكى دۇرۇس ئەمەسلىكى توغرۇلۇق) سورايدۇ. ئېيتقىنكى، «ھەيز زىيانلىقتۇر (يەنى ھەيز مەزگىلىدە جىنسىي ئالاقە قىلىش ئەر ـ خوتۇن ھەر ئىككىسىگە زىيانلىقتۇر)، ھەيز مەزگىلىدە ئايالىڭلاردىن نېرى تۇرۇڭلار، (ھەيزدىن) پاك بولغۇچە ئۇلارغا يېقىنچىلىق قىلماڭلار، پاك بولغاندا، ئۇلارغا الله بۇيرىغان جايدىن يېقىنچىلىق قىلىڭلار». الله

ھەقىقەتەن تەۋبە قىلغۇچىلارنى دوست تۇتىدۇ. (ھارامدىن ۋە نىجاسەتتىن) پاك بولغۇچىلارنى ھەقىقەتەن دوست تۇتىدۇ] دېگەن ئايىتىنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن:

«ئۆيدە تەك ئولتۇرۇپ قويۇڭلار، جىمادىن باشقا ھەممە ئىشنى قىلىڭلار» دېدى. بۇنى ئاڭلىغان يەھۇدىيلار:

ـ بۇ بىزدىن نېمە تەلەپ قىلىدۇ؟ بىزنىڭ دىنىمىزدىكى ھەممە ئىشتا بىزگە خىلاپ ئىش قىلىۋاتىدۇ، ـ دېيىشتى. ئۇسەيد ئىبنى ھۇزەير ۋە ئەببات ئىبنى بىشىرلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـــ ئى رەسۇلۇللاھ! يەھۇدىيلار مۇنداق ـ مۇنداق گەپلەرنى قىلىۋاتىدۇ، (ئۇلارغا تېخىمۇ خىلاپلىق قىلىش ئۈچۈن) ئايالىرىمىز ھەيزدار ۋاقتىدا جىما قىلمايلىمۇ؟ ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئاچچىغىدىن چىرايى ئۆزگۈرۈپ كەتتى، ھەتتا بىز: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلاردىن خېلى خاپا بولدى“ دەپ ئويلىدۇق، ئۇلارمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بۇ ھالىتىنى كۆرۈپ دەرھال چىقىپ كەتتى. ئۇلار چىقىپ كېتىۋاتقاندا، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەدىيە ئۈچۈن سۈت كەلگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ سۈتنى ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ئەۋەتىپ، ئۇلارغا ئىچۈردى. شۇنىڭ بىلەن، بىز: ”پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلاردىن خاپا بولماپتۇ“ دەپ ئويلىدۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 258)

851 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَتَى حَائِضًا أَوْ امْرَأَةً فِي دُبُرِهَا أَوْ كَاهِنًا فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

851 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ھەيزدار ئايال بىلەن جىما قىلسا ياكى ئايالىنىڭ

[1] ئەلبانى (231): سەھىھ ـ دېگەن.

ئارقىسىغا كەلسە ۋە ياكى كاھىنىڭ ئالدىغا بارسا، مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) گە چۈشۈرۈلگەن دىنىنى ئىنكار قىلغان بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 135)

852 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَتْ إِحْدَانَا إِذَا كَانَتْ حَائِضًا، فَأَرَادَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم أَنْ يُبَاشِرَهَا، أَمَرَهَا أَنْ تَتَّزِرَ فِي فَوْرِ حَيْضَتِهَا ثُمَّ يُبَاشِرُهَا. قَالَتْ وَأَيُّكُمْ يَمْلِكُ إِرْبَهُ كَمَا كَانَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَمْلِكُ إِرْبَهُ.**

852 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئايالىرىدىن ھەيز كۆرۈپ قالغان بىرەرىمىز بىلەن قۇچاقلاشماقچى بولسا، ھەيز كېلىپ تۇرۇۋاتقان بولسىمۇ، ئۇنى ئىشتىنىنى كىيىۋېلىشقا بۇيرۇپ، ئاندىن قۇچاقلىشاتتى. ئائىشە: ”كىم رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدەك ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدۇ؟“ دېدى.

(بۇخارى: 302)

853 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَت:...أَنْ تَتَّزِرَ بِإِزَارٍ وَاسِعٍ ثُمَّ يَلْتَزِمُ صَدْرَهَا وَثَدْيَيْهَا.**

853 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كەڭ بىر ئىشتان كىيىشكە بۇيرۇپ، كۆكسى ۋە ئەمچەكلىرىنى قۇچاقلايتتى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 375)

854 – **عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُبَاشِرُ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَائِهِ وَهِيَ حَائِضٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهَا إِزَارٌ يَبْلُغُ أَنْصَافَ الْفَخِذَيْنِ وَالرُّكْبَتَيْنِ فِي حَدِيثِ اللَّيْثِ مُحْتَجِزَةً بِهِ.**

854 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر

[1] ئەلبانى (116): سەھىھ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (12): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزدار ئايالى بىلەن (ئايالىنىڭ ئۇستىدە) تىزىنىڭ يېرىمى ياكى يوتىسىغا كەلگۈدەك ئىشتان بولسا، بىرگە قۇچاقلىشىپ ياتاتتى[1].

(نەسائى: 287)

855 – **عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ قَالَ : قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَحِلُّ لِي مِنْ اِمْرَأَتِي وَهِيَ حَائِضٌ ، قَالَ : مَا فَوْقَ الْإِزَارِ وَالتَّعَفُّفُ عَنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ .**

855 ـ مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ ئايالىم ھەيزدار ۋاقتىتا ماڭا نېمىسى ھالال بولىدۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىشتانىنىڭ تۆۋىسى ھالال بولىدۇ، بۇنىڭدىن ساقلىنىش تېخىمۇ ئەۋزەل، ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

856 – **عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ بَعْضِ أَزْوَاجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا أَرَادَ مِنْ الْحَائِضِ شَيْئًا أَلْقَى عَلَى فَرْجِهَا ثَوْبًا.**

856 ـ ئىكرىمە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەزى ئايالىرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزدار ئايالىرىنى قۇچاقلىماقچى بولسا، ئايالىنىڭ ئەۋرىتىنى بىرەر كىيىم بىلەن يېپىپ قويۇپ قۇچاقلايتتى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 272)

857 – **عَن أم سلمة، قالت: كانَ رسول الله صلى الله عليه وسلم يتقي سورة الدم ثلاثاً، ثُمَّ يباشر بعد ذَلِكَ.**

---

[1] ئەلبانى (276): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (242): سەھىھ ـ دېگەن.

857 ـ ئۇممە سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەيزنىڭ ئەۋۋەلقى ئۇچ كۈنىدە ئايالليرىدىن بىراق تۇراتتى، ئۇچ كۈندىن كېيىن ئاندىن قۇچاقلىشاتتى[1].

(«ئەلكەبىر»)

858 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا وَقَعَ الرَّجُلُ بِأَهْلِهِ وَهِيَ حَائِضٌ فَلْيَتَصَدَّقْ بِنِصْفِ دِينَارٍ.

858 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئايالى ھەيزدار ۋاقتىدا جىما قىلىپ سالسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىۋەتسۇن»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 266)

859 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا كَانَ دَمًا أَحْمَرَ فَدِينَارٌ وَإِذَا كَانَ دَمًا أَصْفَرَ فَنِصْفُ دِينَارٍ.

859 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر قان قىزىل مەزگىلدە جىما قىلغان بولسا بىر دىنار؛ سارغۇچ مەزگىلدە قىلغان بولسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىۋەتسۇن»[3].

(تىرمىزى: 137)

860 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الَّذِي يَأْتِي امْرَأَتَهُ وَهِيَ حَائِضٌ قَالَ يَتَصَدَّقُ بِدِينَارٍ أَوْ نِصْفِ دِينَارٍ.

---

[1] ھەيسەمى (1553): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە سەئىد ئىبنى بەشىر ئىسىملىك بىرى بار. شۆئبە ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۆرگەن. لېكىن ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىشتا ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (50): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (118): بۇ تەپسىلات بويىچە ئۇنىڭدىن قىلىنغان سەھىھ رىۋايەت مەۋقۇفتۇر، ـ دېگەن.

860 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئايالى ھەيزدار ۋاقتىدا جىما قىلغان كىشى بىر ياكى يېرىم دىنار سەدىقە قىلىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 264)

861 – **عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ إِذَا أَصَابَهَا فِي أَوَّلِ الدَّمِ فَدِينَارٌ وَإِذَا أَصَابَهَا فِي انْقِطَاعِ الدَّمِ فَنِصْفُ دِينَارٍ.**

861 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: ئەگەر ھەيزىنىڭ دەسلىپىدە جىما قىلسا بىر دىنار، ئاخىرىدا قىلغان بولسا، يېرىم دىنار سەدىقە قىلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 265)

862 – **وفي أخرى خمس دينار.**

862 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بەش دىنار سەدىقە قىلىدۇ، ـ دەپ كەلگەن.

863 – **عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ زَيْدِ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ كَانَ لِعُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ امْرَأَةٌ تَكْرَهُ الْجِمَاعَ فَكَانَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَهَا اعْتَلَّتْ عَلَيْهِ بِالْحَيْضِ فَوَقَعَ عَلَيْهَا فَإِذَا هِيَ صَادِقَةٌ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِخُمُسَيْ دِينَارٍ.**

863 ـ ئابدۇلھەمىد ئىبنى زەيد ئىبنى خەتتاب رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر ئىبنى خەتتابنىڭ جىماغا قىزىقمايدىغان بىر ئايالى بار بولۇپ، ھەمىشە ھەيزنى بانا قىلىدىكەن. ئۆمەر بىر كۈنى ئىشەنمەي جىما قىلىۋېرىپتۇ، ھالبۇكى، ئايالى راست ئېيتقان ئىكەن. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئەھۋالنى خەۋەر قىلغان ئىكەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلبانى (237): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (238): سەھىھ ۋە مەۋقۇف، ـ دېگەن.

ۋەسەللەم ئۇنى بىر دىنارنىڭ بەشتىن ئىككىسىنى سەدىقە قىلىشقا بۇيرىغان.

(داريمى: 1110)

864 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أُغسل رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ.**

864 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار تۇرۇپمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىنى يۇيۇپ قوياتتىم.

(مۇسلىم: 297)

865 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كُنْتُ أُرَجِّلُ رَأْسَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا حَائِضٌ.**

865 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار تۇرۇپمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بېشىنى تاراپ قوياتتىم.

(بۇخارى: 295)

866 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ وَرَأْسُهُ فِي حَجْرِي وَأَنَا حَائِضٌ.**

866 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن ھەيزدار بولسامۇ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىنى مېنىڭ قۇچىغىمغا قويۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 7549)

867 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَاوِلِينِي الْخُمْرَةَ مِنْ الْمَسْجِدِ قَالَتْ فَقُلْتُ إِنِّي حَائِضٌ فَقَالَ إِنَّ حَيْضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ.**

867 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا يەنە مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا:

ـ مەسچىتتىن بىر جەينەماز سۇنۇپ بەرگىن! ـ دېدى، مەن:

ـ مەن ھەيزدار، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:
ـ ھەيزىڭ قولۇڭدا ئەمەس، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 298)

868 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ فَقَالَ يَا عَائِشَةُ نَاوِلِينِي الثَّوْبَ فَقَالَتْ إِنِّي حَائِضٌ فَقَالَ إِنَّ حَيْضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ .**

868 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ئائىشە! كىيىمىنى ئېلىۋەتكىن، ـ دېگەندى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ مەن ھەيزدار، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەيزىڭ قولۇڭدا ئەمەس، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 299)

869 – **عَنْ مَيْمُونَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَضَعُ رَأْسَهُ فِي حَجْرِ إِحْدَانَا فَيَتْلُو الْقُرْآنَ وَهِيَ حَائِضٌ وَتَقُومُ إِحْدَانَا بِالْخُمْرَةِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَتَبْسُطُهَا وَهِيَ حَائِضٌ.**

869 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىدىن) بىرەرىمىز ھەيزدار بولساقمۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىنى قۇچىقىمىزغا قويۇپ قۇرئان ئوقۇيتتى. يەنە بەزىمىز ھەيزدار تۇرۇپ مەسچىتكە جەينىمازنى ئەكىرىپ سېلىپ بىرەتتۇق[1].

(نەسائى: 273)

870 – **عى أبي أمامة، عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: أقل الحيض ثلاثة أيام وأكثره عشرة.**

[1] ئەلبانى (263): ھەسەن، ـ دېگەن.

870 ـ ئەبـۇ ئۇمـامە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيز ئاز بولسا ئۇچ كۈن، كۆپ بولسا ئون كۈن داۋاملىشىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»: 7586؛ «ئەلئەۋسەت»)

871 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن عَمْرٍو قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:"الْحَائِضُ تَنْظُرُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ عَشْرٍ، فَإِنْ رَأَتِ الطُّهْرَ فَهِيَ طَاهِرٌ، وَإِنْ جَاوَزَتِ الْعَشْرَةَ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ، تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي، فَإِنْ غَلَبَهَا الدَّمُ احْتَشَتْ، وَاسْتَثْفَرَتْ، وَتَوَضَّأَتْ لِكُلِّ صَلاةٍ، وَتَنْتَظِرُ النُّفَسَاءُ مَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً، فَإِنْ رَأَتِ الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ فَهِيَ طَاهِرٌ، وَإِنْ جَاوَزَتِ الأَرْبَعِينَ فَهِيَ بِمَنْزِلَةِ الْمُسْتَحَاضَةِ.**

871 ـ ئابـدۇللاھ ئىبنـى ئەمـر رەزىيەللاھـۇ ئەنھۇمـادىن رىـۋايەت قىلىنىـدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيزدار ئايال ئەڭ كۆپ بولغاندا ئون كۈنگىچە ساقلايدۇ، ئەگەر ئۇ (شۇ ئاردا) پاكلىقنى كۆرسە (يەنى ساقايسا) پاك بولغان بولىدۇ. ئەگەر بۇ مۇددەتتىن ئېشىپ كېتىپ قالسا، ئۇ ئىستىھازە (يەنى ئايالالار كېسىلى) بولغان بولىدۇ. بۇ ۋاقىتتا يۇيۇنۇپ نامار ئوقۇۋېرىدۇ، ئەگەر قان بەك كۆپىيىپ قالسا، ئەۋرىتىگە بىر نەرسە قويۇپ، ھەر نامازغا ئايرىم تاھارەت ئالىدۇ. تۇغۇتلۇق ئايال نىفاس ئۇچۇن قىرىق كۈن ساقلايدۇ، ئەگەر قىرىق كۈندىن بۇرۇن پاكلىقنى كۆرسە (يەنى ساقايسا)، پاك بولغان بولىدۇ. قىرىق كۈندىن ئېشىپ كېتىپ قالسا، ئۇمۇ ئىستىھازە بولغان بولىدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

872 – **عَنْ أُمَّ سَلَمَةَ حَدَّثَتْهَا قَالَتْ بَيْنَا أَنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**

---

[1] ھەيسەمى (1535): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان. سەنەدىدە ئابدۇلمەلىك كۈفى ئىسمىلىك بىرى بولۇپ، ئۇنىڭ كىملىكى نامەلۇم، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1536): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەمر ئىبنى ھۇسەين ئىسمىلىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

مُضْطَجِعَةٌ فِي خَمِيصَةٍ إِذْ حِضْتُ فَانْسَلَلْتُ فَأَخَذْتُ ثِيَابَ حِيضَتِي قَالَ أَنُفِسْتِ قُلْتُ نَعَمْ فَدَعَانِي فَاضْطَجَعْتُ مَعَهُ فِي الْخَمِيلَةِ.

872 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىر كىيىمنى يېپىنچا قىلىپ ياتقانىدىم، شۇ ئارىدا، مەن ھەيز كۆرۈپ قېلىپ، ئورنۇمدىن ئاستا تۇردۇم ـ دە، ھەيزلىك كىيىمىمنى ئېلىپ كىيىمەكچى بولىۋىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەيز كۆردۈڭمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ھەئە، ـ دېسەم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مېنى يېنىغا چاقىردى، ئىككىمىز يەنە شۇ بىر كىيىمنى يېپىنچاقلاپ ياتتۇق.

(بۇخارى: 298)

873 – **عن عائشة بنحوه وفيه انه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْجَعَهُ الْبَرْدُ فَقَالَ ادْنِي مِنِّي فَقُلْتُ إِنِّي حَائِضٌ فَقَالَ وَإِنْ اكْشِفِي عَنْ فَخِذَيْكِ فَكَشَفْتُ فَخِذَيَّ فَوَضَعَ خَدَّهُ وَصَدْرَهُ عَلَى فَخِذِي وَحَنَيْتُ عَلَيْهِ حَتَّى دَفِئَ وَنَامَ.**

873 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىنمۇ يۇقىرقىغا ئوخشاش مەزمۇندا ھەدىس رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قاتتىق توڭۇپ كېتىپ، ماڭا:

ـ يېقىن كەلگىن! ـ دېدى. مەن ھەيزدار ئىكەنلىكىمنى ئېيتسام:

ـ يوتاڭنى ئاچقىن! ـ دېدى، يوتامنى ئاچسام، يۈزى ۋە كۆكسىنى يوتامغا قويدى، ئاندىن مەن ئۇنىڭ دۈمبىسىدىن قۇچاقلىدىم، شۇنىڭ بىلەن كۆپ ئۆتمەي، ئۇنىڭغا ئىسسىق ئۆتۈپ ئۇخلاپ قالدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 270)

[1] ئەلبانى (52): زەئىپ، ـ دېگەن.

874 – عَنْ عَائِشَةَ أَنَّهَا قَالَتْ كُنْتُ إِذَا حِضْتُ نَزَلْتُ عَنْ الْمِثَالِ عَلَى الْحَصِيرِ فَلَمْ نَقْرُبْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَمْ نَدْنُ مِنْهُ حَتَّى نَطْهُرَ.

874 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەيز كۆرۈپ قالغاندا، كۆرپىدىن بوريغا چۈشۈپ ياتاتتىم، تاكى ھەيزدىن پاكلانغانغا قەدەر رەسۇلۇللاھ بىلەن بىرگە بولمايتتۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 271)

875 – عَنْ شُرَيْحٍ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا سَأَلْتُهَا هَلْ تَأْكُلُ الْمَرْأَةُ مَعَ زَوْجِهَا وَهِيَ طَامِثٌ قَالَتْ نَعَمْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْعُونِي فَآكُلُ مَعَهُ وَأَنَا عَارِكٌ وَكَانَ يَأْخُذُ الْعَرْقَ فَيُقْسِمُ عَلَيَّ فِيهِ فَأَعْتَرِقُ مِنْهُ ثُمَّ أَضَعُهُ فَيَأْخُذُهُ فَيَعْتَرِقُ مِنْهُ وَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ وَضَعْتُ فَمِي مِنْ الْعَرْقِ وَيَدْعُو بِالشَّرَابِ فَيُقْسِمُ عَلَيَّ فِيهِ قَبْلَ أَنْ يَشْرَبَ مِنْهُ فَآخُذُهُ فَأَشْرَبُ مِنْهُ ثُمَّ أَضَعُهُ فَيَأْخُذُهُ فَيَشْرَبُ مِنْهُ وَيَضَعُ فَمَهُ حَيْثُ وَضَعْتُ فَمِي مِنْ الْقَدَحِ.

875 ـ شۇرەيھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ ئايال كىشى ھەيز كۆرۈپ قالغاندا، ئېرى بىلەن بىر داستىخاندا ئولتۇرۇپ تاماق يېسە بولامدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم، ئۇ:

ـ ھەئە، بولىدۇ. مەن ھەيزدار ۋاقتىتا رەسۇلۇللاھ مېنى بىرگە ئولتۇرۇپ تاماق يېيىشكە چاقىراتتى. بىللە تاماق يەيتتۇق، رەسۇلۇللاھ ئاز تولا گۆشى بار ئۈستىخاننى ئېلىپ: ”ئاۋۋال سەن غاجا!“ دەپ تۇرىۋالاتتى، مەن ئۇنى غاجاپ (داسقانغا) قويغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ ئېلىپ، مەن غاجىغان يەردىن غاجايتتى ۋە ئىچىدىغان نەرسە كەلتۇرگۈزۈپ، ئۆزى ئىچىمەي تۇرۇپ ماڭا: ”ئاۋۋال سەن ئىچ!“ دەپ تۇرىۋالاتتى، شۇنىڭ بىلەن مەن ئۇنى ئېلىپ، ئىچىپ بولۇپ، قاچىنى

[1] ئەلبانى (53): زەئىپ، ـ دېگەن.

يەردە قويغاندىن كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئېلىپ، ئاغزىنى قاچىنىڭ مەن ئاغزىمنى قويغان يېرىگە قويۇپ ئىچەتتى[1].

(نەسائى: 279)

876 – **عَنْ مُعَاذَةَ قَالَتْ سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ مَا بَالُ الْحَائِضِ تَقْضِي الصَّوْمَ وَلاَ تَقْضِي الصَّلاَةَ فَقَالَتْ أَحَرُورِيَّةٌ أَنْتِ قُلْتُ لَسْتُ بِحَرُورِيَّةٍ وَلَكِنِّي أَسْأَلُ. قَالَتْ كَانَ يُصِيبُنَا ذَلِكَ فَنُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّوْمِ وَلاَ نُؤْمَرُ بِقَضَاءِ الصَّلاَةِ.**

876 ـ مۇئازە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن:

ـ ھەيز كۆرگەن ئايال نېمە ئۈچۈن روزىسىنىڭ قازاسىنى تۆتىدۇ-يۇ، نامازنىڭ قازاسىنى ئوقۇمايدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم. ئۇ:

ـ سەن ھەرۇرىلىكمۇ؟ ـ دېدى. مەن:

ـ ياق، مېنىڭ سورىغۇم كەلدى، ـ دېدىم. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ـ بىز (پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەۋرىدە) ھەيز كۆرۈپ قېلىپ روزا تۆتالمىساق، كېيىن قازاسىنى تۆتۈشقا، ئەممىا نامازنىڭ قازاسىنى ئوقۇماسلىققا بۇيرۇلاتتۇق، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 335)

877 – **عَنْ مُسَّةَ قَالَتْ حَجَجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أُمِّ سَلَمَةَ فَقُلْتُ يَا أُمَّ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ سَمُرَةَ بْنَ جُنْدُبٍ يَأْمُرُ النِّسَاءَ يَقْضِينَ صَلَاةَ الْمَحِيضِ فَقَالَتْ لَا يَقْضِينَ كَانَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ نِسَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقْعُدُ فِي النِّفَاسِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً لَا يَأْمُرُهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَضَاءِ صَلَاةِ النِّفَاسِ.**

877 ـ مۇسسە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ھەجگە بارغان چاغدا، ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ يېنىغا كىرىپ:

[1] ئەلبانى (268): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئى مۇئمىنلەرنىڭ ئانىسى! سەمۇرە ئىبنى جۇندۇب ئادەت كۆرۈپ قالغان ئايالنى ئادەت كۆرۈپ قالغان چاغدىكى نامىزنىڭ قازاسىنى ئوقۇشقا بۇيرۇيدۇ، ـ دېسەم، ئۇمۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا:

ــ ھەيز كۆرۈپ قالغان ئايالنى ئادەت كۆرۈپ قالغان چاغدىكى نامىزنىڭ قازاسىنى ئوقۇمايدۇ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ بەزى ئايالىرى نىپاس ۋاقتىدا قىرىق كۈن (نامراز ئوقۇماي) ئولتۇراتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنى ئوقۇمىغان نامىزنىڭ قازاسىنى ئوقۇشقا بۇيرۇمايتتى،ـ دېدى.[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 312)

878– **عَنْ مَالِكٍ أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم قَالَتْ فِي الْمَرْأَةِ الْحَامِلِ تَرَى الدَّمَ أَنَّهَا تَدَعُ الصَّلاَةَ.**

878 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ھامىلدار ئايال قانىنى كۆرسە (يەنى ھامىلدار ئايالدىن قان كەلسە، قان كەلگەن مەزگىلدە) نامراز ئوقۇمايدۇ.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

879 – **عَنْ عَائِشَةَ الْمَرْأَةُ الْحُبْلَى إِذَا رَأَتْ الدَّمَ أَنَّهَا لَا تُصَلِّي حَتَّى تَطْهُرَ.**

879 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھامىلدار ئايال قانىنى كۆرسە، پاكلانغانغا قەدەر نامراز ئوقۇمايدۇ.

(دارىمى: 924)

880– **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ إِنَّ الْحُبْلَى لَا تَحِيضُ فَإِذَا رَأَتْ الدَّمَ فَلْتَغْتَسِلْ وَلْتُصَلِّ.**

[1] ئەلبانى (305): ھەسەن، ـ دېگەن.

880 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھامىلدار ئايال ھەيز كۆرمەيدۇ، ئەگەر قانىنى كۆرسە، يۇيۇنۇپ نامار ئوقۇسۇن.

(داربمى: 945)

881 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَقْرَأُ الْحَائِضُ وَلَا الْجُنُبُ شَيْئًا مِنْ الْقُرْآنِ.**

881 ـ ئىبنى ئۆمەردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەيزدار ئايال ۋە جۇنۇب ئادەم قۇرئان ئوقۇمىسۇن»[1].

(تىرمىزى:131)

882 – **عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ اسْتُحِيضَتْ سَبْعَ سِنِينَ فَسَأَلَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ ذَلِكَ فَأَمَرَهَا أَنْ تَغْتَسِلَ فَقَالَ هَذَا عِرْقٌ فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ لِكُلِّ صَلَاةٍ.**

882 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ ھەببە قان توختىماس كېسىلىگە گىرىپتار بولۇپ قېلىپ، رەسۇلۇللاھتىن سورىغاندا، ئۇنى يۇيۇنۇپ نامار ئوقۇشقا بۇيرىدى ۋە بۇ: «تومۇردىن كەلگەن قاندۇر» دېدى. ئۇنىڭ كېسىلى يەتتە يىل داۋاملاشقان بولۇپ، ھەر ۋاخ نامار ئوچۇن بىر قېتىم يۇيۇناتتى.

(بۇخارى: 327)

883– **قَالَتْ عَائِشَةُ: فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ فِي مِرْكَنٍ فِي حُجْرَةِ أُخْتِهَا زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ حَتَّى تَعْلُوَ حُمْرَةُ الدَّمِ الْمَاءَ.**

[1] ئەلبانى (18): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

883 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا يەنە بىر رىۋايەتتە يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ داۋامىدا مۇنداق دەيدۇ: شۇنىڭ بىلەن، ئۇممۇ ھەبىبە قىز قېرىندىشى زەينەپ بىنتى جەھش رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئۆيىدە بىر داستا يۇيۇناتتى، ھەتتا بەزىدە داستىكى سۇنىڭ رەڭگى قىزىل بولۇپ قالاتتى.

(مۇسلىم: 334)

884 – قَالَ اللَّيْثُ بْنُ سَعْدٍ لَمْ يَذْكُرْ ابْنُ شِهَابٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ أَنْ تَغْتَسِلَ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَلَكِنَّهُ شَيْءٌ فَعَلَتْهُ هِيَ.

884 ـ لەيس ئىبنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى شىھاب (راۋى) رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۇممۇ ھەبىبەنى ھەر ۋاخ نامىاز ئۈچۈن يۇيۇنۇشقا بۇيرىغانلىقىنى زىكرى قىلمىغان، بەلكى ئۇ ئايال ھەر ۋاخ نامىاز ئۈچۈن ئۆزلىكىدىن يۇيۇنغان.

(مۇسلىم: 334)

885 – عَنْ عَائِشَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم أَنَّهَا قَالَتْ إِنَّ أُمَّ حَبِيبَةَ بِنْتَ جَحْشٍ الَّتِى كَانَتْ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ شَكَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم الدَّمَ فَقَالَ لَهَا « امْكُثِى قَدْرَ مَا كَانَتْ تَحْبِسُكِ حَيْضَتُكِ ثُمَّ اغْتَسِلِى». فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ عِنْدَ كُلِّ صَلاَةٍ.

885 ــ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋف رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئايالى ئۇممۇ ھەبىبە بىنتى جەھش قان توختىماسلىق كېسىلى ھەققىدە شىكايەت قىلىپ كەلگەندە، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «نورمال ھەيز كۆرىدىغان كۈنلىرىڭنىڭ مۇددىتىچە كۈتۈپ تۇرغىن، ئاندىن كېيىن يۇيۇنغىن» دېدى. ئەمما ئۇ ئايال ھەر ۋاخ نامىاز ئۈچۈن يۇيۇناتتى.

(مۇسلىم: 334)

886 – ثُمَّ اغْتَسِلِي وَصَلِّي.

886 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «يۇيۇنغىن ۋە نامـاز ئوقۇغـىن» دېيىلگەن.
(مۇسلىم: 334)

887 – **في أخرى: زَيْنَبُ بِنْتُ جَحْشٍ بدل أم حبيبة وَقَالَ لَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّـهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثم اغْتَسِلِي ثم توضئي لِكُلِّ صَلَاةٍ وصلي.**
887 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە «ئۇممۇ ھەبىبە»نىڭ ئورنىغا «زەينەپ» دەپ كەلگەن بولۇپ، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا: «يۇيۇنغىن، ئاندىن كېيىن ھەر نامازغا يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ نامـاز ئوقۇغـىن» دېگەن[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 292)

888 – **في أخرى قال لفاطمة بنت أبي حبيش: اغْتَسِلِي ثم توضئي لِكُلِّ صَلَاةٍ وصلي.**
888 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە رەسۇلۇللاھ پاتىمە بىنتى ئەبۇ ھۇبەيشكە: «يۇيۇنغىن، ئاندىن كېيىن ھەر نامازغا يېڭىدىن تاھارەت ئېلىپ نامـاز ئوقۇغـىن» دېگەن[2].
(ئەبۇ داۋۇد: 298)

889 – **قَالَ مَكْحُولٌ إِنَّ النِّسَاءَ لَا تَخْفَى عَلَيْهِنَّ الْحَيْضَةُ إِنَّ دَمَهَا أَسْوَدُ غَلِيظٌ فَإِذَا ذَهَبَ ذَلِكَ وَصَارَتْ صُفْرَةً رَقِيقَةً فَإِنَّهَا مُسْتَحَاضَةٌ.**
889 ـ مەكھۇل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئاياللارنىڭ قېنى ئۆزگە ئېنىق، ھەيزنىڭ قېنى قارا، قويۇق كېلىدۇ، ئۇ قاچانكى بۇ ھالەتتىن ئۆزگىرىپ سۇيۇق ۋە سارغۇچ كەلسە، ئايال كىشى ئىستىھازە كېسىلى بولغان بولىدۇ.
(ئەبۇ داۋۇد: 286)

[1] ئەلبانى (275): «زەينەپ» دېگەن سۆزدىن باشقىسى سەھىھ. توغرىسى «ئۇممۇ ھەبىبە» دۇر، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (287): سەھىھ ـ دېگەن.

890 – عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ أَنَّهَا رَأَتْ زَيْنَبَ بِنْتَ جَحْشٍ الَّتِي كَانَتْ تَحْتَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَوْفٍ وَكَانَتْ تُسْتَحَاضُ فَكَانَتْ تَغْتَسِلُ وَتُصَلِّي.

890 ـ زەينەپ بىنتى ئەبۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇراھمان ئىبنى ئەۋفنىڭ ئايالى زەينەپ بىنتى جەھشنىڭ ئىستىھازە كېسىلى بولۇپ قېلىپ، يۇيۇنۇپ نامار ئوقۇغانلىقىنى كۆرگەنىدىم.

(مالىك: 139)

891 ـ عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ قَالَتْ كُنْتُ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْتَفْتِيهِ وَأُخْبِرُهُ فَوَجَدْتُهُ فِي بَيْتِ أُخْتِي زَيْنَبَ بِنْتِ جَحْشٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي امْرَأَةٌ أُسْتَحَاضُ حَيْضَةً كَثِيرَةً شَدِيدَةً فَمَا تَرَى فِيهَا قَدْ مَنَعَتْنِي الصَّلَاةَ وَالصَّوْمَ فَقَالَ أَنْعَتُ لَكِ الْكُرْسُفَ فَإِنَّهُ يُذْهِبُ الدَّمَ قَالَتْ هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ قَالَ فَاتَّخِذِي ثَوْبًا فَقَالَتْ هُوَ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ إِنَّمَا أَثُجُّ ثَجًّا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَآمُرُكِ بِأَمْرَيْنِ أَيَّهُمَا فَعَلْتِ أَجْزَأَ عَنْكِ مِنْ الْآخَرِ وَإِنْ قَوِيتِ عَلَيْهِمَا فَأَنْتِ أَعْلَمُ قَالَ لَهَا إِنَّمَا هَذِهِ رَكْضَةٌ مِنْ رَكَضَاتِ الشَّيْطَانِ فَتَحَيَّضِي سِتَّةَ أَيَّامٍ أَوْ سَبْعَةَ أَيَّامٍ فِي عِلْمِ اللَّهِ ثُمَّ اغْتَسِلِي حَتَّى إِذَا رَأَيْتِ أَنَّكِ قَدْ طَهُرْتِ وَاسْتَنْقَأْتِ فَصَلِّي ثَلَاثًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً أَوْ أَرْبَعًا وَعِشْرِينَ لَيْلَةً وَأَيَّامَهَا وَصُومِي فَإِنَّ ذَلِكَ يَجْزِيكِ وَكَذَلِكَ فَافْعَلِي فِي كُلِّ شَهْرٍ كَمَا تَحِيضُ النِّسَاءُ وَكَمَا يَطْهُرْنَ مِيقَاتُ حَيْضِهِنَّ وَطُهْرِهِنَّ وَإِنْ قَوِيتِ عَلَى أَنْ تُؤَخِّرِي الظُّهْرَ وَتُعَجِّلِي الْعَصْرَ فَتَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَتُؤَخِّرِينَ الْمَغْرِبَ وَتُعَجِّلِينَ الْعِشَاءَ ثُمَّ تَغْتَسِلِينَ وَتَجْمَعِينَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ فَافْعَلِي وَتَغْتَسِلِينَ مَعَ الْفَجْرِ فَافْعَلِي وَصُومِي إِنْ قَدِرْتِ عَلَى ذَلِكَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ.

891 ـ ھەمنە بىنتى جەھش رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەندىن ھەيزنىڭ قېنى توختىماس بولۇپ قېلىپ، قانداق قىلىش توغرۇلۇق سوراش ئۈچۈن رەسۇلۇللاھنىڭ يېنىغا باردىم ۋە قىز قېرىندىشىم زەينەپ بىنتى جەھشنىڭ ئۆيىدە كۆرۈشۈپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بەك ھەيز كۆردىغان ئايالمەن. نامازدىن، روزىدىن قېلىپ قالىمەن، بۇنىڭغا قانداق پەتىۋا بېرىسەن؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ ماڭا پاختا ئىشلىتىشنى بۇيرىدى ۋە پاختىنىڭ قانىنى سۈمۈرىۋالىدىغانلىقىنى ئېيتتى. مەن:

ـ قان بەك كۆپ كېلىدۇ، ـ دېسەم:

ـ ئۇنداقتا، رەخت پارچىسى ئىشلەتكىن، ـ دېدى. مەن:

ـ ئۇنىڭدىنمۇ كۆپ، بۇلدۇقلاپ چىقىدۇ، ـ دېسەم، رەسۇلۇللاھ:

ــ ئۇنداقتا، مەن سېنى ئىككى ئىشقا بۇيرۇيمەن. بۇ ئىككى ئىشنىڭ قايسى بىرىنى قىلساڭ، يەنە بىرىگە كۈپايە قىلىدۇ. قايسىسىنى قىلىشقا كۈچۈڭ يېتىدۇ؟ ئۇنى ئۆزەڭ بىلىسەن. بۇ ئىشنىڭ ئەسلىدە بۇنداق بولۇپ كېتىشنىڭ سەۋەبى شەيتاننىڭ (سېنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن بالىياتقۇڭغا) تەپكەنلىكىدىندۇر. سەن ئۇنىڭدىن ئالتە ياكى يەتتە كۈننى ھەيز مۇددىتى ھېسابلىغىن، ئاندىن كېيىن يۇيۇنغىن، (سېنىڭ كۈنلىرىڭنىڭ ئالتە ياكى يەتتە ئىكەنلىكىنى) اللە بىلىدۇ. ئۆزەڭنى پاكىز بولدۇم دەپ گۇمان قىلغاندىن كېيىن، يىگىرمە ئۈچ ياكى يىگىرمە تۆت كۈن نامىز ئوقۇغىن، روزىنىمۇ شۇنداق تۇتقىن. ھەر ئايدا شۇنداق قىلساڭ، ئۇ ساڭا يېتەرلىكتۇر. باشقا نورمال ھەيز كۆردىغان ئاياللارمۇ شۇنداق قىلىدۇ (يەنى ئاينىڭ مۇئەييەن كۈنلىرىدە ھەيز كۆرىدۇ، قالغان كۈنلىرى پاك بولىدۇ ۋە ئىبادەتلىرىنى ئادا قىلىدۇ). ئىككىنچىسىگە كەلسەك، ئەگەر قادىر بولالىساڭ، پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپ، ئەسىر نامىزىنى سەل ئالدىغا سۈرۈپ، ئىككى نامازغا بىرلا قېتىم يۇيۇنغىن. شۇنداقلا، نامىز شامىنى كېچىكتۈرۈپ، خۇپتەن نامىزىنى ئىلگىرى سۈرۈپ، بۇ ئىككى نامازغىمۇ بىرلا قېتىم يۇيۇنغىن. بامدات نامىزىنى بىر قېتىم يۇيۇنۇپ ئوقۇغىن، قادىر بولالىساڭ شۇنداق قىلغىن ۋە روزىنىمۇ مۇشۇ ئاساستا تۇتقىن، ـ دېدى ۋە:

ـ ماڭا كۆرە ئىككىنچىسى مۇۋاپىقراق، ـ دېدى[1].

[1] ئەلبانى (267): ھەسەن، ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 187)

892 – وفي رواية إن هَذَا أَعْجَبُ الْأَمْرَيْنِ إِلَيَّ قول حمنة.

892 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە: ماڭا كۆرە ئىككىنچىسى مۇۋاپىقراق، ـ دېگەن سۆز ھەمنە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ سۆزىدۇر[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 287)

893– عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ قَالَتْ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ أَبِي حُبَيْشٍ اسْتُحِيضَتْ مُنْذُ كَذَا وَكَذَا فَلَمْ تُصَلِّ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُبْحَانَ اللَّهِ إِنَّ هَذَا مِنْ الشَّيْطَانِ لِتَجْلِسْ فِي مِرْكَنٍ فَإِذَا رَأَتْ صُفْرَةً فَوْقَ الْمَاءِ فَلْتَغْتَسِلْ لِلظُّهْرِ وَالْعَصْرِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَغْتَسِلْ لِلْفَجْرِ غُسْلًا وَاحِدًا وَتَتَوَضَّأْ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ قَالَ أَبُو دَاوُد رَوَاهُ مُجَاهِدٌ عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ لَمَّا اشْتَدَّ عَلَيْهَا الْغُسْلُ أَمَرَهَا أَنْ تَجْمَعَ بَيْنَ الصَّلَاتَيْنِ.

893 ـ ئەسما بىنتى ئۇمەيس رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: مەن رەسۇلۇللاھقا:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! پاتمە بىنتى ئەبۇ ھۇبەيش ئىستىھازە (قان توختىماس كېسىلى) بولۇپ قېلىپ نامаз ئوقۇيالمىغىلى خېلى بولدى، ـ دېگەن ئىدىم، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سۇبھاناللاھ! بۇ شەيتاننىڭ سەۋەبىدىندۇر. ئۇ ئايال بىر داسقا سۇ قۇيۇپ، ئۇنىڭدا ئولتۇرسۇن، سۇ يۈزىدە سېرىقلىق پەيدا بولسا، پېشىن بىلەن ئەسىرگە بىر قېتىملا يۇيۇنۇپ، ئىككىسىنىڭ ئارىسىدا كىچىك تاھارەت ئېلىپ ئوقۇسۇن، شام بىلەن خۇپتەننىمۇ شۇنداق قىلسۇن ۋە بامدات ئۇچۇن بىر يۇيۇنسۇن، ـ دېدى. مۇجاھىدتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئاببباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بۇ ھەقتە مۇنداق

[1] ئەلبانى (267): ھەسەن، ـ دېگەن.

دېگەن: ”ئۇ ئايالغا يۇيۇنۇش قىيىن كەلگەندە، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇ ئايالنى ئىككى نامازنى بىر قىلىپ ئوقۇشقا بۇيرۇغان“[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 296)

294 ـ **عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ تَعْنِي أَنَّ امْرَأَةً كَانَتْ تُهَرَاقُ الدَّمَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاسْتَفْتَتْ لَهَا أُمُّ سَلَمَةَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِتَنْظُرْ عَدَدَ اللَّيَالِي وَالْأَيَّامِ الَّتِي كَانَتْ تَحِيضُ مِنْ الشَّهْرِ قَبْلَ أَنْ يُصِيبَهَا الَّذِي أَصَابَهَا فَلْتَتْرُكْ الصَّلَاةَ قَدْرَ ذَلِكَ مِنْ الشَّهْرِ فَإِذَا خَلَّفَتْ ذَلِكَ فَلْتَغْتَسِلْ ثُمَّ لِتَسْتَثْفِرْ ثُمَّ لِتُصَلِّي.**

894 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن ئىستىھازە (يەنى قان توختىماس كېسىلى) بولۇپ قالغان بىر ئايالنىڭ ئەھۋالى توغرۇلۇق پەتىۋا سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق جاۋاب بەردى: «ئۇ ئايال ھەر ئايدا بۇ كېسەلگە گىرىپتار بولۇشتىن ئىلگىرىكى ئادىتى بويىچە ھەيز كۆرىدىغان مەلۇم كۈنلىرىدە نامىز ئوقۇمىسۇن، ھەيز مۇددىتىدىكى كۈنلەر ئۆتكەندىن كېيىن يۇيۇنۇپ، ئاندىن لاتا قىستۇرۇپ نامىز ئوقۇسۇن»[2].

(نەسائى: 208)

895 – **عَنْ سُمَيٍّ مَوْلَى أَبِي بَكْرٍ أَنَّ الْقَعْقَاعَ وَزَيْدَ بْنَ أَسْلَمَ أَرْسَلَاهُ إِلَى سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيِّبِ يَسْأَلُهُ كَيْفَ تَغْتَسِلُ الْمُسْتَحَاضَةُ فَقَالَ تَغْتَسِلُ مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ وَتَتَوَضَّأُ لِكُلِّ صَلَاةٍ فَإِنْ غَلَبَهَا الدَّمُ اسْتَثْفَرَتْ بِثَوْبٍ.**

895 ـ ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئازادگەردىسى سۇمەييەدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، قەئقائ ۋە زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىككىيلەن سۇمەييەنى سەئىد ئىبنى مۇسەييەبتىن ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايالنىڭ قانداق يۇيۇنىدىغانلىقىنى سوراپ كېلىشكە ئەۋەتكەن ئىدى،

[1] ئەلبانى (283): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (202): سەھىھ ـ دېگەن.

ئۇ جاۋاب بېرىپ: ئۇنداق ئايال پېشىندىن پېشىنگىچە (يەنى ھەر كۈنى پېشىن نامىزىنىڭ ۋاقتىدا) بىر قېتىم يۇيۇنۇپ، ئۇندىن باشقا ھەر ۋاخ نامازغا ئۇچۇن تاھارەت ئالسا بولىدۇ. ئەگەر قان بەك كۆپ كېلىدىغان بولسا، رەخت پارچىسى ئىشلەتسۇن، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 301)

896 – **قَالَ أَبُو دَاوُد قَالَ مَالِكٌ إِنِّي لَأَظُنُّ حَدِيثَ ابْنِ الْمُسَيَّبِ مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ إِنَّمَا هُوَ مِنْ طُهْرٍ إِلَى طُهْرٍ وَلَكِنَّ الْوَهْمَ دَخَلَ فِيهِ فَقَلَبَهَا النَّاسُ فَقَالُوا مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ وَرَوَاهُ مِسْوَرُ بْنُ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَرْبُوعٍ قَالَ فِيهِ مِنْ طُهْرٍ إِلَى طُهْرٍ فَقَلَبَهَا النَّاسُ مِنْ ظُهْرٍ إِلَى ظُهْرٍ.**

896 ـ ئىمام ئەبۇ داۋۇتنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، ئىمام مالىك مۇنداق دېگەن: مېنىڭ قارىشىمچە، ئىبنى مۇسەييەبنىڭ: "زۆھرىدىن زۆھرىغىچە (يەنى پېشىندىن پېشىنگىچە)" دېگەن سۆزى: "تۆھرىدىن تۆھرىگىچە (يەنى پاكلىقتىن پاكلىققىچە)" بولۇشى مۇمكىن. لېكىن بۇ جۇملىدە خاتالىق يۈز بەرگەن. نەتىجىدە، ئىنسانلار ئۇنى ئالماشتۇرۇپ قويۇپ: "زۆھرىدىن زۆھرىگىچە" دەۋالغان. مىسۋەر ئىبنى ئابدۇلمەلىكمۇ مۇنداق دېگەن: ئەسلىدە ئۇ جۇملە: "تۆھرىدىن تۆھرىگىچە" ئىدى. ئىنسانلار ئۇنى ئالماشتۇرۇۋېلىپ: "زۆھرىدىن زۆھرىگىچە" دەۋالغان. لېكىن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا قاتارلىقلاردىن كەلگەن رىۋايەتتە: "زۆھرىدىن زۆھرىگىچە (يەنى پېشىندىن پېشىنگىچە)" دەپ نەقىل قىلىنغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 301)

897 – **عَنْ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ الْمُسْتَحَاضَةُ إِذَا انْقَضَى حَيْضُهَا اغْتَسَلَتْ كُلَّ يَوْمٍ وَاتَّخَذَتْ صُوفَةً فِيهَا سَمْنٌ أَوْ زَيْتٌ.**

---

[1] ئەلبانى (292): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (292): سەھىھ ـ دېگەن.

897 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئىستىھازە بولغان ئايال ھەيز مۇددىتىنىڭ كۈنلىرى ئۆتكەندىن كېيىن، ھەر كۈنى بىر قېتىم يۇيۇنۇپ، ياغلانغان رەخت پارچىسى ئىشلىتىدۇ[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 302)

898 – **عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ اعْتَكَفَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ امْرَأَةٌ مِنْ أَزْوَاجِهِ مُسْتَحَاضَةٌ فَكَانَتْ تَرَى الْحُمْرَةَ وَالصُّفْرَةَ فَرُبَّمَا وَضَعْنَا الطَّسْتَ تَحْتَهَا وَهِيَ تُصَلِّي.**

898 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ ئايالىلىرىنىڭ بەزىسى ئىستىھازە تۇرۇپ، رەسۇلۇللاھ بىلەن ئېتىكاپ قىلاتتى. سېرىق ئارىلاش قان كېلىپ قالسا، ئاستىغا قاچا قويۇپ قويغان ھالدا نامىز ئوقۇغان ئەھۋاللارمۇ بولاتتى.

(بۇخارى: 2037)

899 – **عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ الْمَكِّيِّ أَنَّ أَبَا مَاعِزٍ الأَسْلَمِيَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ سُفْيَانَ أَخْبَرَهُ أَنَّهُ كَانَ جَالِسًا مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ فَجَاءَتْهُ امْرَأَةٌ تَسْتَفْتِيهِ فَقَالَتْ إِنِّي أَقْبَلْتُ أُرِيدُ أَنْ أَطُوفَ بِالْبَيْتِ حَتَّى إِذَا كُنْتُ بِبَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدِّمَاءَ فَرَجَعْتُ حَتَّى ذَهَبَ ذَلِكَ عَنِّي ثُمَّ أَقْبَلْتُ حَتَّى إِذَا كُنْتُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدِّمَاءَ فَرَجَعْتُ حَتَّى ذَهَبَ ذَلِكَ عَنِّي ثُمَّ أَقْبَلْتُ حَتَّى إِذَا كُنْتُ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ هَرَقْتُ الدِّمَاءَ. فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ إِنَّمَا ذَلِكَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فَاغْتَسِلِي ثُمَّ اسْتَثْفِرِي بِثَوْبٍ ثُمَّ طُوفِي.**

899 ـ ئەبۇ زۇبەير ئەلمەككى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەبۇ مائىز ئەسلەمى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن ئولتۇرغاندا، بىر ئايال ئۇنىڭدىن پەتىۋا سوراپ:

ـ مەن بەيتۇللاھنى تاۋاب قىلاي دەپ ھەرەم مەسجىدىنىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىشىمگە مەندىن قان كېلىپ قالدى، شۇنىڭ بىلەن،

[1] ئەلبانى (65): زەئىپ، ـ دېگەن.

پاكلانغاندا كېلەي دەپ يېنىپ كەتتىم، كېيىن كەلسەم، يەنە شۇنداق بولدى، يەنە يېنىپ كەتتىم، شۇنداق قىلىپ ئۈچ قېتىم داۋاملاشتى، ـ دېدى. ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھ ئەنھۇما:

ـــ بۇ ئىشىنىڭ ئەسلىدە بۇنداق بولۇپ كېتىشىنىڭ سەۋەبى شەيتاننىڭ (سېنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن بالىياتقۇڭغا) تەپكەنلىكىدىندۇر. سەن يۇيۇنۇپ، ئاندىن ئۇ يەرگە رەخت پارچىسىنى قويۇپ، تاۋاب قىلغىن! ـ دېدى.

(مالىك: 729)

900 – **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْمُسْتَحَاضَةِ، فَقَالَ: تِلْكَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ فِي رَحِمِهَا.**

900 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللەللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىستىھازە كېسىلىگە گىرىپتار بولغان ئايال ھەققىدە سورالغاندا: «ئۇ، شەيتاننىڭ (ئۇنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن) بالىياتقۇسىغا تەپكەنلىكىدىندۇر» دېدى[1].

(بەززار: 332، «ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»)

901 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ: الْمُسْتَحَاضَةُ لَا يَأْتِيهَا زَوْجُهَا.**

901 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايالغا ئېرى يېقىن كەلسە بولمايدۇ.

(دارىمى: 830)

902 – **عَنْ إِبْرَاهِيمَ قَالَ كَانَ يُقَالُ الْمُسْتَحَاضَةُ لَا تُجَامَعُ وَلَا تَصُومُ وَلَا تَمَسُّ الْمُصْحَفَ إِنَّمَا رُخِّصَ لَهَا فِي الصَّلَاةِ قَالَ يَزِيدُ يُجَامِعُهَا زَوْجُهَا وَيَحِلُّ لَهَا مَا يَحِلُّ لِلطَّاهِرِ.**

[1] ھەيسەمى (1540): بۇ ھەدىسنى بەززار ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

902 ـ ئىبراھىم: ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايال روزا تۇتمايدۇ، قۇرئانغا يېقىنلاشمايدۇ. ئەمما نامازنى ئوقۇسا بولىدۇ. بۇ ئايال بىلەن جىمالىقلىشقا بولمايدۇ. ـ دېگەن. ئەمما يەزىد: جىمالىقلىشقا بولىدۇ، ئۇ ئايالغىمۇ پاكىز ئايالغا دۇرۇس بولغان ھەممە ئىش دۇرۇس بولىدۇ، ـ دېگەن.

(داربمى: 831)

903 – **سُئِلَ سَعِيدُ بْنُ جُبَيْرٍ أَتُجَامِعُ الْمُسْتَحَاضَةُ فَقَالَ الصَّلَاةُ أَعْظَمُ مِنْ الْجِمَاعِ.**

903 ـ سەئىد ئىبنى جۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ ئىستىھازە بولۇپ قالغان ئايال بىلەن جىمالىقلىش دۇرۇسمۇ؟ ـ دەپ سورالغاندا، ئۇ:

ـ نامازنى جىمادىنمۇ چوڭ ئىش ئەمەسمۇ (يەنى نامازنى ئوقۇسا بولغان يەردە، جىمالىقلىسا ئەلۋەتتە بولىدۇ)؟! ـ دەپ جاۋاب بەرگەن.

(داربمى: 818)

904 – **عَنْ عِكْرِمَةَ قَالَ كَانَتْ أُمُّ حَبِيبَةَ تُسْتَحَاضُ فَكَانَ زَوْجُهَا يَغْشَاهَا.**

904 ـ ئىكرىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇممۇ ھەببە ئىستىھازە بولۇپ قالاتتى، شۇنداقتىمۇ ئېرى ئۇنىڭغا يېقىنچىلىق قىلاتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 309)

905 – **عَنْ عِكْرِمَةَ عَنْ حَمْنَةَ بِنْتِ جَحْشٍ أَنَّهَا كَانَتْ مُسْتَحَاضَةً وَكَانَ زَوْجُهَا يُجَامِعُهَا.**

905 ـ ئىكرىمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ھەمنە بىنتى جەھشتىن ئۇنىڭ (يەنى ھەمنەنىڭ) ئىستىھازە بولۇپ قالغاندىمۇ ئېرى بىلەن بىرگە بولغانلىقىنى رىۋايەت قىلغان[1].

[1] ئەلبانى (302): سەھىھ ـ دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 310)

906 – **عَنْ أُمِّ عَطِيَّةَ قَالَتْ كُنَّا لَا نَعُدُّ الْكُدْرَةَ وَالصُّفْرَةَ بَعْدَ الطُّهْرِ شَيْئًا.**

906 ـ ئۇممۇ ئەتىيەدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پاك بولۇپ بولغاندىن كېيىن كەلگەن دۇغ ۋە سارغۇچ سۇيۇقلۇققا پەرۋا قىلمايتتۇق[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 307)

907 – **عَنْ مَوْلَاةِ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ النِّسَاءُ يَبْعَثْنَ إِلَى عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ بِالدِّرَجَةِ فِيهَا الْكُرْسُفُ فِيهِ الصُّفْرَةُ مِنْ دَمِ الْحَيْضَةِ يَسْأَلْنَهَا عَنْ الصَّلَاةِ فَتَقُولُ لَهُنَّ لَا تَعْجَلْنَ حَتَّى تَرَيْنَ الْقَصَّةَ الْبَيْضَاءَ تُرِيدُ بِذَلِكَ الطُّهْرَ مِنْ الْحَيْضَةِ.**

907 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئازادگەردىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئاياللار ھەيزىنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرىدىكى سارغۇچ چىققان قانىنىڭ يۇقى بار پاختىنى بىر قاپقا قويۇپ، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھاغا ئەۋەتىپ:

ـ ئەمدى ئۆزىمىزنى پاك بولغان ھېسابلاپ نامаз ئوقۇساق بولامدۇ؟ ـ دەپ سورايتتى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇلارغا:

ـــ (چىققان سۇيۇقلۇقنىڭ رەڭگى) ئاپئاق بولمىغۇچە ئالدىرماڭلار! ـ دەپ جاۋاب بېرەتتى. يەنى شۇ چاغدا ئاندىن ھەيزدىن پاك بولغان بولىسىلەر.

(مالىك: 130)

908 – **عَنْ ابْنَةِ زَيْدِ بْنِ ثَابِتٍ أَنَّهُ بَلَغَهَا أَنَّ نِسَاءً كُنَّ يَدْعُونَ بِالْمَصَابِيحِ مِنْ جَوْفِ اللَّيْلِ يَنْظُرْنَ إِلَى الطُّهْرِ فَكَانَتْ تَعِيبُ ذَلِكَ عَلَيْهِنَّ وَتَقُولُ مَا كَانَ النِّسَاءُ يَصْنَعْنَ هَذَا.**

---

[1] ئەلبانى (303): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (300): سەھىھ، ـ دېگەن.

908 ـ زەيد ئىبنى سابىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قىزىغا: ئۆز ۋاقتىدا ئاياللار پاكىز بولغانلىقىنى بىلىش ئۈچۈن قاراڭغۇ كېچىدە چىراق يېقىپ قارايتتى، ـ دېگەن گەپنىڭ يېتىپ كەلگەنلىكى، ئۇنىڭ بۇ گەپلەرنى ئەيىبلەپ: ياق، ئۇلار ئۇنداق قىلمايتتى، ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىندى.

(مالىك: 131)

909 – **عَنْ عَلِيٍّ قَالَ إِذَا تَطَهَّرَتْ الْمَرْأَةُ مِنْ الْمَحِيضِ ثُمَّ رَأَتْ بَعْدَ الطُّهْرِ مَا يَرِيبُهَا فَإِنَّمَا هِيَ رَكْضَةٌ مِنْ الشَّيْطَانِ فِي الرَّحِمِ فَإِذَا رَأَتْ مِثْلَ الرُّعَافِ أَوْ قَطْرَةِ الدَّمِ أَوْ غُسَالَةِ اللَّحْمِ تَوَضَّأَتْ وُضُوءَهَا لِلصَّلَاةِ ثُمَّ تُصَلِّي فَإِنْ كَانَ دَمًا عَبِيطًا الَّذِي لَا خَفَاءَ بِهِ فَلْتَدَعْ الصَّلَاةَ.**

909 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئاياللار ھەيزدىن پاك بولغاندىن كېيىن، شەككە سالىدىغان بىرەر نەرسىنى كۆرگەن بولسا، ئۇ، شەيتاننىڭ (ئۇنى بىئارام قىلىش ۋە شەكلەندۈرۈش ئۈچۈن) بالىياتقۇسىغا تەپكەنلىكىدىن بولۇپ، ئەگەر ئۇ نەرسىنىڭ رەڭگى بۇرۇندىن چىققان قاننىڭ ياكى قان تامچىسىنىڭ رەڭگىدەك ۋە يا گۆش يۇغان سۇنىڭ رەڭگىدەك بولسا، ئادەتتە نامازغا تاھارەت ئالغاندەكلا تاھارەت ئېلىپ نامراز ئوقۇسا بولۇۋېرىدۇ. ئەگەر ئۇ نەرسە ھەقىقەتەن ساپ قان بولسا، نامراز ئوقۇماسلىقى لازىم.

(دارىمى: 873)

910 ــ **عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ كَانَتْ النُّفَسَاءُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَقْعُدُ بَعْدَ نِفَاسِهَا أَرْبَعِينَ يَوْمًا أَوْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَكُنَّا نَطْلِي عَلَى وُجُوهِنَا الْوَرْسَ تَعْنِي مِنْ الْكَلَفِ.**

910 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھنىڭ زامانىدا تۇغۇتلۇق ئاياللار تۇغۇتتىن كېيىن قىرىق كۈنگىچە نامراز ئوقۇماي ئولتۇراتتى، بىز (تۇغۇتلۇق ياتقان

ۋاقتىمىزدا) يۈزىمىزگە داغ چۈشۈشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، يۈزىمىزگە ۋەرەس (قىزىل بوياش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدىغان بىر خىل ئۆسۈملۈك) سۈرتۈۋالاتتۇق[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 311)

911 – **عَنْ أَنَسٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَّتَ لِلنُّفَسَاءِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا إِلَّا أَنْ تَرَى الطُّهْرَ قَبْلَ ذَلِكَ.**

911 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «تۇغۇتلۇق ئاياللارنىڭ نىفاس كۈنىنى 40 كۈن قىلىپ بەلگىلەپ بەردى، ئەمما بۇنىڭدىن بۇرۇن پاك بولۇپ قالسا، پاك بولغان بولۇۋېرىدۇ[2].

(ئىبنى ماجە: 649)

[1] ئەلبانى (304): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (138): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

نامаз бۆлۈмى

912 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ أَرَأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهَرًا بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسًا مَا تَقُولُ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ قَالُوا لَا يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ شَيْئًا قَالَ فَذَلِكَ مِثْلُ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطَايَا.

912 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـ سىلەر دەپ بېقىڭلارچۇ؟ ئەگەر سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدا ئۆستەڭ بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەر كۈنى بەش قېتىم يۇيۇنسا، ئۇ كىشىنىڭ بەدىنىدە كىرنىڭ ئەسىرى قالامدۇ؟ ـ دەپ سورىغاندى، ساھابىلار:

ـ ياق، ئۇ كىشىنىڭ بەدىنىدە كىردىن ھېچقانداق ئەسەر قالمايدۇ، ـ دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ـــ ئەنە شۇنىڭدەك، الله بەش ۋاخ نامаз ئوقۇغان بەندىسىنىڭ خاتالىقلىرىنى ئۆچۈرىدۇ، ـ دېدى.

(بۇخارى: 528)

913 – عَنْ عَامِرِ بْنِ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ قَالَ كَانَ رَجُلَانِ أَخَوَانِ فَهَلَكَ أَحَدُهُمَا قَبْلَ صَاحِبِهِ بِأَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَذُكِرَتْ فَضِيلَةُ الْأَوَّلِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَلَمْ يَكُنْ الْآخَرُ مُسْلِمًا قَالُوا بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَانَ لَا بَأْسَ بِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمَا يُدْرِيكُمْ مَا بَلَغَتْ بِهِ صَلَاتُهُ إِنَّمَا مَثَلُ الصَّلَاةِ كَمَثَلِ نَهْرٍ غَمْرٍ عَذْبٍ بِبَابِ أَحَدِكُمْ يَقْتَحِمُ فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ فَمَا تَرَوْنَ ذَلِكَ يُبْقِي مِنْ دَرَنِهِ فَإِنَّكُمْ لَا تَدْرُونَ مَا بَلَغَتْ بِهِ صَلَاتُهُ.

913 ـ ئامىر ئىبنى سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋاققاس دادىسى سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋاققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىر تۇغقان ئىككى كىشى بار بولۇپ، ئۇلارنىڭ بىرى يەنە بىرسىدىن قىرىق كۈن بۇرۇن ئۆلۈپ كەتكەنىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ يېنىدا بالدۇر ئۆلۈپ كەتكىنىنىڭ ياخشىلىقى زىكرى قىلىنغاندا، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ساھابىلىرىدىن:

ــ كېيىن ئۆلۈپ كەتكىنىمۇ مۇسۇلمان ئەمەسمىدى؟ ـ دەپ سورىدى، ئۇلار:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇمۇ مۇسۇلمان ئىدى ھەمدە يامان ئەمەس كىشى ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بېرىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام:

ــ سىلەر ئۇ كىشىنىڭ بەش ۋاخ نامىز ئوقۇغانلىقى سەۋەبىدىن قانداق دەرىجىگە ئېرىشكەنلىكىنى بىلەمسىلەر؟ خۇددى سىلەرنىڭ بىرىڭلارنىڭ ئىشىكى ئالدىدا ئېقىن سۇ بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەر كۈنى بەش ۋاخ يۇيۇنسا، بەدىنىدىكى كىردىن ئەسەر قالمىغاندەك، ھەر كۈنى بەش ۋاخ نامىز ئوقۇغان كىشىدىمۇ خاتالىقتىن ئەسەر قالمايدۇ. سىلەر ئۇ كىشىنى ئوقۇغان نامىزىنىڭ قانداق مەرتىۋىگە يەتكۈزگەنلىكىنى بىلمەيسىلەر، ـ دېدى.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

914 – عَنْ حُمْرَانَ أَنَّهُ قَالَ فَلَمَّا تَوَضَّأَ عُثْمَانُ قَالَ وَاللَّهِ لَأُحَدِّثَنَّكُمْ حَدِيثًا وَاللَّهِ لَوْلَا آيَةٌ فِي كِتَابِ اللَّهِ مَا حَدَّثْتُكُمُوهُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا يَتَوَضَّأُ رَجُلٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهُ ثُمَّ يُصَلِّي الصَّلَاةَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الصَّلَاةِ الَّتِي تَلِيهَا قَالَ عُرْوَةُ الْآيَةُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنْ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى إِلَى قَوْلِهِ اللَّاعِنُونَ.

914 ـ ھۇمران رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېگەن: الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن سىلەرگە بىر ھەدىس سۆزلەپ بېرىمەن. ئەگەر الله تائالانىڭ كىتابىدا بىر ئايەت بولمىغان بولسا ئىدى، مەن ئۇنى سىلەرگە

سۆزلەپ بەرمەگەن بولاتتىم. مەن ھەقىقەتەن رەسۇلۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىدىم: «ھەر قانداق بىر كىشى كامىل تاھارەت ئېلىپ نامراز ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ شۇ نامراز بىلەن يەنە بىر نامراز ئارىلىقىدا ئۆتكۈزگەن خاتالىقى مەغپىرەت قىلىنىدۇ». ئۇرۇۋە (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد كۆزدە تۇتقان ئايەت اللە تائالانىڭ مۇنۇ سۆزىدۇر: [بۇ كىتابتا (يەنى تەۋراتتا) كىشىلەرگە تۇغرا يولنى ئېنىق بايان قىلغىنىمىزدىن كېيىن، بىز نازىل قىلغان (مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنىڭ راست پەيغەمبەر ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان) روشەن دەلىللەرنى ۋە تۇغرا يولنى يوشۇرىدىغانلارغا اللە لەنەت قىلىدۇ (يەنى رەھمىتىدىن يىراق قىلىدۇ)؛ لەنەت قىلغۇچىلار (يەنى پەرىشتىلەر ۋە مۇئمىنلەر)مۇ ئۇلارغا لەنەت قىلىدۇ][1].

(مۇسلىم: 227)

915 – رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَوَضَّأُ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا وَقَالَ مَنْ تَوَضَّأَ نَحْوَ وُضُوئِي هَذَا ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يُحَدِّثُ فِيهِمَا نَفْسَهُ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

915 ـ يۇقىرىقى ھەدىس باشقا بىر رىۋايەتتە مۇنداق كەلگەن: ئۇ زات (يەنى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) تاھارەت ئېلىۋېتىپ مۇنداق دېدى: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇشۇنداق تاھارەت ئالغانلىقىنى كۆرگەن ئىدىم، رەسۇلۇللاھ تاھارەت ئېلىۋېتىپ: «كىمكى مانا مۇشۇنداق تاھارەت ئېلىپ، ئىككى رەكئەت نامراز ئوقۇسا، ئۇ نامرازنىڭ ئارىسىدا اللە تائالادىن باشقا ھېچ نەرسە كۆڭلىگە كەچمىسە، اللە تائالا ئۇنىڭ ئىلگىرىكى گۇناھلىرىنى كەچۈرىدۇ» دېگەنىدى.

(بۇخارى: 164)

[1] سۈرە بەقەرە، 159-ئايەت.

916 ــ عن عُثْمَانَ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَا مِنْ امْرِئٍ مُسْلِمٍ تَحْضُرُهُ صَلَاةٌ مَكْتُوبَةٌ فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَةً لِمَا قَبْلَهَا مِنْ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يُؤْتِ كَبِيرَةً وَذَلِكَ الدَّهْرَ كُلَّهُ.

916 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەر قانداق بىر مۇسۇلمان پەرز نامازنىڭ ۋاقتى كىرگەن ھامان تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، نامازنى خۇشۇئ بىلەن رۇكۇلىرىنى جايىدا قىلغان ھالدا ئوقۇسا، شۇ نامىز بىلەن ئۇ كىشىنىڭ بۇرۇن ئۆتكۈزۈپ قويغان (چوڭ گۇناھلىرىدىن باشقا) گۇناھلىرى كەچۈرۈلىدۇ».

(مۇسلىم: 227)

917 – ومنها: قَالَ مَالِك أُرَاهُ يُرِيدُ هَذِهِ الْآيَةَ أَقِمْ الصَّلَاةَ طَرَفَيْ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنْ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَلِكَ ذِكْرَى لِلذَّاكِرِينَ.

917 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ مەزمۇنىغا بۇ ئايەتتە ئىشارەت بارلىقىنى كۆرسەتكەن: ﴿كۈندۈزنىڭ ئىككى تەرىپىدە (يەنى ئەتىگەندە ۋە كەچقۇرۇن ۋاقتىلىرىدا) ۋە كېچىنىڭ دەسلەپكى ۋاقتىلىرىدا نامىز ئۆتىگىن. شۈبھىسىزكى، ياخشى ئىشلار ئارقىلىق يامان ئىشلار يوقىلىدۇ. بۇ، چۈشەنگۈچىلەر ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتتۇر﴾[1].

(مالىك: 61)

918 – قَالَ عُثْمَانُ حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَتَطَهَّرُ فَيُتِمُّ الطُّهُورَ الَّذِي كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَيُصَلِّي هَذِهِ الصَّلَوَاتِ الْخَمْسَ إِلَّا كَانَتْ كَفَّارَاتٍ لِمَا بَيْنَهَا.

918 ـ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ھەرقانداق بىر مۇسۇلمان اللە تائالا پەرز قىلغان تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، ئاندىن اللە

[1] سۈرە ھۇد، 114 ـ ئايەت.

تائالا بۇيرىغان بەش ۋاخ نامازنى ئادا قىلسا، ئۇنىڭ بەش ۋاخ ناماز ئارىسىدا قىلغان خاتالىقلىرى ئۆچۈرۈلىدۇ».

(مۇسلىم: 231)

919 ــ عن أبي أُمَامَةَ قَالَ بَيْنَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَسْجِدِ وَنَحْنُ قُعُودٌ مَعَهُ إِذْ جَاءَ رَجُلٌ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْهُ عَلَيَّ فَسَكَتَ عَنْهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ أَعَادَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْهُ عَلَيَّ فَسَكَتَ عَنْهُ وَأُقِيمَتْ الصَّلَاةُ فَلَمَّا انْصَرَفَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَبُو أُمَامَةَ فَاتَّبَعَ الرَّجُلُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ انْصَرَفَ وَاتَّبَعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْظُرُ مَا يَرُدُّ عَلَى الرَّجُلِ فَلَحِقَ الرَّجُلُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حَدًّا فَأَقِمْهُ عَلَيَّ قَالَ أَبُو أُمَامَةَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَرَأَيْتَ حِينَ خَرَجْتَ مِنْ بَيْتِكَ أَلَيْسَ قَدْ تَوَضَّأْتَ فَأَحْسَنْتَ الْوُضُوءَ قَالَ بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ ثُمَّ شَهِدْتَ الصَّلَاةَ مَعَنَا فَقَالَ نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ غَفَرَ لَكَ حَدَّكَ أَوْ قَالَ ذَنْبَكَ.

919 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللەھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مەسجىدتە ئولتۇراتتۇق، توساتتىنلا بىر كىشى كىرىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ــ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەي جىم تۇرغان ئىدى، ئۇ كىشى گېپىنى قايتىلاپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ــ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە سۇكۇت قىلىپ تۇردى. نامازغا تەكبىر ئوقۇلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نامازدىن قايتقاندىن كېيىن، ئۇ كىشى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدىن ماڭدى،

مەنمۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۇ كىشىگە نېمە دەپ جاۋاب بېرىدىغانلىقىنى بىلىپ بېقىش ئۈچۈن، ئۇ كىشى بىلەن بىرگە رەسۇلۇللاھنىڭ كەينىدىن ماڭدىم. ئۇ كىشى يەنە:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن جازا كېلىدىغان بىر ئىشنى قىلىپ سالدىم، ماڭا ئۇ ئىشنىڭ جازاسىنى ئىجرا قىلغىن! ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىدىن:

ــ سەن بىز بىلەن بىرگە نامازغا ئوقۇدۇڭمۇ، ھەقىچان ئۆيۈڭدىن كامىل تاھارەت ئېلىپ چىققان بولغىيتتىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ـ ھەئە، ئى اللھنىڭ رەسۇلى! كامىل تاھارەت ئېلىپ چىققان ئىدىم، سەن بىلەن بىرگە نامازغا ئوقۇدۇم، ـ دەپ جاۋاب بەردى. شۇنىڭ بىلەن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، اللھ سەن تېگىشلىك بولغان جازانى ياكى گۇناھىڭنى كەچۈرىۋەتتى، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 2765)

920 ــ وللبخاري نحوه عن أنس.

920 ـ ئىمام بۇخارىمۇ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن يۇقىرىدىكىگە ئوخشاش رىۋايەت قىلغان.

(بۇخارى: 6823)

921 – عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ يَعْجَبُ رَبُّكَ مِنْ رَاعِي غَنَمٍ فِي رَأْسِ شَظِيَّةِ الْجَبَلِ يُؤَذِّنُ بِالصَّلَاةِ وَيُصَلِّي فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ انْظُرُوا إِلَى عَبْدِي هَذَا يُؤَذِّنُ وَيُقِيمُ الصَّلَاةَ يَخَافُ مِنِّي قَدْ غَفَرْتُ لِعَبْدِي وَأَدْخَلْتُهُ الْجَنَّةَ.

921 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان:

«سېنىڭ رەببىڭ تاغ چوققىسىدىكى قويچىنىڭ ئەزان توۋلاپ، نامازغا ئوقۇغانلىقىدىن ئەجەبلىنىپ: ”ئى خالايىق! بۇ بەندەمگە قاراڭلار،

ئۇ مەندىن قورقۇپ، ئەزان ئېيتىپ، نامىز ئوقۇيدۇ. مەن ئۇ بەندەمنىڭ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلدىم ۋە ئۇنى جەننەتكە كىرگۈزدۈم" دەيدۇ»[1].
(نەسائى: 666)

922 – **عَنْ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَقِيمُوا وَلَنْ تُحْصُوا وَاعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمْ الصَّلَاةُ وَقَالَ الْآخَرُ إِنَّ مِنْ خَيْرِ أَعْمَالِكُمْ الصَّلَاةَ وَلَنْ يُحَافِظَ عَلَى الْوُضُوءِ إِلَّا مُؤْمِنٌ.**

922 ـ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئازادگەردىسى سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئى مۇئمىنلەر! توغرا يولدا مۇستەھكەم تۇرۇڭلار، سىلەر ياخشى ئىشلارنى ھەرگىز ساناپ تۈگىتەلمەيسىلەر. بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر». يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: «سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر، مۇئمىن دېگەن ھەر زامان تاھارەت بىلەن يۈرىدۇ».
(مالىك رىۋايەت قىلغان).

923– **وفي رواية: وَاعْلَمُوا أَنَّ خَيْرَ أَعْمَالِكُمُ الصَّلَاةَ.**

923 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەرنىڭ ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى نامازدۇر» دېيىلگەن.
(دارىمى: 655)

924 – **عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ قَالَ بَلَغَنِي أَنَّ أَوَّلَ مَا يُنْظَرُ فِيهِ مِنْ عَمَلِ الْعَبْدِ الصَّلَاةُ فَإِنْ قُبِلَتْ مِنْهُ نُظِرَ فِيمَا بَقِيَ مِنْ عَمَلِهِ وَإِنْ لَمْ تُقْبَلْ مِنْهُ لَمْ يُنْظَرْ فِي شَيْءٍ مِنْ عَمَلِهِ.**

924 ـ يەھيا ئىبنى سەئىدتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ماڭا

[1] ئەلبانى (642): سەھىھ ـ دېگەن.

رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى يەتكەن ئىدى: «قىيامەت كۈنى بەندىنىڭ ئەمەللىرىدىن ئەڭ ئەۋۋەل تەكشۈرىلىدىغىنى نامىزى بولۇپ، ئەگەر نامىزى قوبۇل بولسا، باشقا ئەمەللىرىمۇ قوبۇل بولىدۇ. ئەگەر نامىزى قوبۇل بولمىسا، باشقا ئەمەللىرىگە قاراپمۇ قويۇلمايدۇ».

(مالىك: 420)

925 – **عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى.**

925 ـ ھۇزەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ بىرەر ئىش تۇپەيلىدىن بىئارام بولسا، نامازغا ئوقۇيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1319)

926 – **عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حُبِّبَ إِلَيَّ مِنْ الدُّنْيَا النِّسَاءُ وَالطِّيبُ وَجُعِلَ قُرَّةُ عَيْنِي فِي الصَّلَاةِ.**

926 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«(اللە) مېنى دۇنيالىقتىن ئايالىلار ۋە خۇشبۇي نەرسىلەرنى ياخشى كۆرىدىغان قىلىپ (يارىتتى)، مېنىڭ خۇرسەنلىكىمنى نامازدا قىلدى»[2].

(نەسائى: 3939)

927 – **عن رَبِيعَةُ بْنُ كَعْبٍ الْأَسْلَمِيُّ قَالَ كُنْتُ أَبِيتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَتَيْتُهُ بِوَضُوئِهِ وَحَاجَتِهِ فَقَالَ لِي سَلْ فَقُلْتُ أَسْأَلُكَ مُرَافَقَتَكَ فِي الْجَنَّةِ قَالَ أَوْ غَيْرَ ذَلِكَ قُلْتُ هُوَ ذَاكَ قَالَ فَأَعِنِّي عَلَى نَفْسِكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ.**

927 ـ رەبىئە ئىبنى كەئب ئەسلەمى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن

[1] ئەلبانى (1171): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (3680): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

بىرگە قونغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھقا تاھارەت سۇيى ھازىرلاپ بەردىم. رەسۇلۇللاھ ماڭا:

ـ نېمە تەلىۋىڭ بار؟ سورىغىن! ـ دېگەن ئىدى، مەن:

ـ سەن بىلەن جەننەتتە بىرگە بولسام دەيمەن، ـ دېدىم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ يەنە باشقا نېمە تەلىۋىڭ بار؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ شۇنداق باشقا تەلىۋىم يوق، ـ دېدىم. شۇنىڭ بىلەن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇنداقتا، سەن مەن بىلەن جەننەتتە بىرگە بولۇش ئۈچۈن سەجدىنى كۆپ قىلغىن (يەنى نامازنى مۇھىم بىلگىن)، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 489)

928 – **عن مَعْدَان بْن أَبِي طَلْحَةَ الْيَعْمَرِيُّ قَالَ لَقِيتُ ثَوْبَانَ مَوْلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ أَعْمَلُهُ يُدْخِلُنِي اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ أَوْ قَالَ قُلْتُ بِأَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ فَسَكَتَ ثُمَّ سَأَلْتُهُ فَسَكَتَ ثُمَّ سَأَلْتُهُ الثَّالِثَةَ فَقَالَ سَأَلْتُ عَنْ ذَلِكَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عَلَيْكَ بِكَثْرَةِ السُّجُودِ لِلَّهِ فَإِنَّكَ لَا تَسْجُدُ لِلَّهِ سَجْدَةً إِلَّا رَفَعَكَ اللَّهُ بِهَا دَرَجَةً وَحَطَّ عَنْكَ بِهَا خَطِيئَةً قَالَ مَعْدَانُ ثُمَّ لَقِيتُ أَبَا الدَّرْدَاءِ فَسَأَلْتُهُ فَقَالَ لِي مِثْلَ مَا قَالَ لِي ثَوْبَانُ.**

928 ـ مەئدان ئىبنى ئەبۇ تەلھە يەئمەردىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئازادگەردىسى سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، ئۇنىڭدىن:

ـ الله مېنى جەننەتكە كىرگۈزىدىغان ئەمەلدىن بىرنى دەپ بەرگىن (يەنە بىر رىۋايەتتە: الله ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان ئەمەلنى ئېيتىپ بەرگىن)! ـ دەپ سورىسام، ئۇ جىم تۇردى. مەن ئۇنىڭدىن قايتا ـ قايتا سورىدىم. ئۇ ئۇچىنچى قېتىمدا جاۋاب بېرىپ:

ـ مەن بۇ گەپنى رەسۇلۇللاھتىن سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «الله تائالاغا سەجدىنى كۆپ قىلغىن، الله تائالا ھەر بىر سەجدەڭ بىلەن مەرتىۋەڭنى بىر دەرىجە يۇقىرى كۆتۈرۈپ، خاتالىقىڭدىن بىرنى ئۆچۈرىدۇ» دېگەنىدى، ـ دېدى. ئۇندىن كېيىن، مەن ئەبۇ دەردا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن ئۇچرىشىپ قېلىپ، بۇ گەپنى سورىسام، ئۇمۇ (سەۋبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدەك) پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇشۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى دەپ بەردى.

(مۇسلىم: 488)

929 – **عن عُبَيْدُ اللَّهِ بْنُ سَلْمَانَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَهُ قَالَ لَمَّا فَتَحْنَا خَيْبَرَ أَخْرَجُوا غَنَائِمَهُمْ مِنْ الْمَتَاعِ وَالسَّبْيِ فَجَعَلَ النَّاسُ يَتَبَايَعُونَ غَنَائِمَهُمْ فَجَاءَ رَجُلٌ حِينَ صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ رَبِحْتُ رِبْحًا مَا رَبِحَ الْيَوْمَ مِثْلَهُ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ هَذَا الْوَادِي قَالَ وَيْحَكَ وَمَا رَبِحْتَ قَالَ مَا زِلْتُ أَبِيعُ وَأَبْتَاعُ حَتَّى رَبِحْتُ ثَلَاثَ مِائَةِ أُوقِيَّةٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَا أُنَبِّئُكَ بِخَيْرِ رَجُلٍ رَبِحَ قَالَ مَا هُوَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ رَكْعَتَيْنِ بَعْدَ الصَّلَاةِ.**

929 ـ ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بىر ساھابىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىز خەيبەرنى پەتھى قىلغان چاغدا، كىشىلەر غەنىمەتتىن تەقسىم بولغان نەرسە ـ كېرەكلىرىنى ئېلىپ ـ سېتىشقا باشلىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولغاندا بىر كىشى كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن بۇگۈن بۇ يەردىكى كىشىلەردىن ھېچكىم ئالمىغان پايدىنى ئالدىم، ـ دېگەنىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭدىن:

ـ شۇنداقمۇ، نېمە پايدا ئالدىڭ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ـ مەن ئېلىپ ـ سېتىپ يۈرۈپ ئوچ يۇز ئۇقىيە پايدا ئالدىم، ـ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە:

ـ مەن ساڭا ئەڭ ياخشى پايدا ئالغان كىشىنىڭ پايدىسىنى دەپ بېرەيمۇ؟ ـ دەپ سورىدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئۇ قانداق پايدا؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۇ، پەرزدىن كېيىن ئوقۇلغان ئىككى رەكئەت نامازدۇر، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2785)

930 – **عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ عَلِمَ أَنَّ الصَّلَاةَ حَقٌّ وَاجِبٌ دَخَلَ الْجَنَّةَ.**

930 ـ ئوسمان ئىبنى ئەففان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دەيتتى: «كىمكى نامازنى ھەقىقەتەن ئادا قىلىشقا تېگىشلىك پەرز دەپ بىلىدىكەن، جەننەتكە كىرىدۇ»[2].

(ئابدۇللاھ ئىبنى ئەھمەد: 425؛ مەۋسىلى ۋە بەززار)

931 – **عَنْ حَنْظَلَةَ الْكَاتِبِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ مَنْ حَافَظَ عَلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ رُكُوعِهِنَّ وَسُجُودِهِنَّ وَوُضُوئِهِنَّ وَمَوَاقِيتِهِنَّ وَعَلِمَ أَنَّهُنَّ حَقٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ أَوْ قَالَ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ.**

931 ـ ھەنزەلە كاتىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «كىمكى تاھارەت ئېلىپ، بەش ۋاخ نامازنى رۇكۇ ـ سەجدىلىرىنى تولۇق ئادا قىلىشقا رىئايە قىلغان ھالدا ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسا ۋە ئۇ نامازلارنى ئادا قىلىش ھەقىقەتەن الله تائالانىڭ بۇيرىقى دەپ تونۇسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ ياكى جەننەت ئۇ كىشىگە ۋاجىپ بولىدۇ» (ئاڭلىغۇچى بۇ ئىككى كەلىمىنىڭ قايسى لەۋزى بىلەن دېيىلگەنلىكىگە شەك قىلىپ، ھەر ئىككىلا لەۋزىنى

[1] ئەلبانى (593): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1595): بۇ ھەدىسنى ئەبۇ يەئلا رىۋايەت قىلغان. بەززارمۇ شۇنىڭ ئوخشىشىنى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ئىشلەتكەن)[1].

(ئەھمەد: 17881)

932 – عَنْ أَنَسٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ لِلَّهِ مَلَكًا يُنَادِي عِنْدَ كُلِّ صَلاةٍ: يَا بَنِي آدَمَ، قُومُوا إِلَى نِيرَانِكُمُ الَّتِي أَوْقَدْتُمُوهَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ، فَأَطْفِئُوهَا بِالصَّلاةِ".

932 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن اللە تائالانىڭ چاقىرغۇچى پەرىشتىسى بار بولۇپ، ئۇ ھەر نامازنىڭ ۋاقتى كەلگەندە: "ئى ئادەم بالىلىرى! ئورنۇڭلاردىن تۇرۇڭلار، سىلەر ئۆزەڭلارنى كۆيدۈرۈشكە ياققان ئوتۇڭلارنى نامراز بىلەن ئۆچۈرۈڭلار" دەپ توۋلايدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەسسەغىر»)

933 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مَنْ صَلَّى الصَّلاةَ لِوَقْتِهَا ، وَأَسْبَغَ لَهَا وُضُوءَهَا ، وَأَتَمَّ لَهَا قِيَامَهَا وَخُشُوعَهَا وَرُكُوعَهَا وَسُجُودَهَا خَرَجَتْ وَهِيَ بَيْضَاءُ مُسْفِرَةٌ ، تَقُولُ : حَفِظَكَ اللَّهُ كَمَا حَفِظْتَنِي ، وَمَنْ صَلَّى الصَّلاةَ لِغَيْرِ وَقْتِهَا فَلَمْ يُسْبِغْ لَهَا وُضُوءَهَا ، وَلَمْ يُتِمَّ لَهَا خُشُوعَهَا وَلا رُكُوعَهَا وَلا سُجُودَهَا خَرَجَتْ وَهِيَ سَوْدَاءُ مُظْلِمَةٌ ، تَقُولُ : ضَيَّعَكَ اللَّهِ كَمَا ضَيَّعْتَنِي، حَتَّى إِذَا كَانَتْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ لُفَّتْ كَمَا يُلَفُّ الثَّوْبُ الْخَلَقُ ، ثُمَّ ضُرِبَ بِهَا وَجْهُهُ".

933 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (1598): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئىمام ئەھمەدنىڭ راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1659): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا ئىبنى زۇھەير قۇرەشى ئىسىملىك بىرى بار. مەن ئۇنىڭ تەرجىمھالىنى تاپالمىدىم. قالغان راۋىيلار سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

«كىمكى تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسا ۋە ئۇ نامازنىڭ قىيامىنى، رۇكۇسىنى ۋە سەجدىسىنى تولۇق قىلسا، ئۇ نامار ئاپئاق نۇر بولۇپ: ”سەن مېنى ساقلىغاندەك، الله تائالامۇ سېنى ساقلىسۇن“ دەيدۇ. كىمكى تاھارەتنى كامىل ئالماستىن، نامازنىڭ قىيام، رۇكۇ، سەجدىلىرىنى تولۇق قىلمىسا ۋە ئۆز ۋاقتىدىن كېچىكتۈرۈپ ئوقۇسا، ئۇ نامار قاپقارا بىر نەرسە بولۇپ: ”سەن مېنى تاشلىۋەتكەندەك، الله تائالامۇ سېنى تاشلىۋەتسۇن“ دەيدۇ ۋە الله تائالا خالىغان يەرگىچە بارىدۇ، ئاندىن كونا كىيىم-كېچەك قاتلانغاندەك قاتلىنىپ كېلىپ، (نامازنى ئاشۇنداق ئوقۇغان كىشىنىڭ) يۈزىگە ئۇرۇلىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

934 – عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَرَجَ زَمَنَ الشِّتَاءِ وَالْوَرَقُ يَتَهَافَتُ فَأَخَذَ بِغُصْنَيْنِ مِنْ شَجَرَةٍ قَالَ فَجَعَلَ ذَلِكَ الْوَرَقُ يَتَهَافَتُ قَالَ فَقَالَ يَا أَبَا ذَرٍّ قُلْتُ لَبَّيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ لَيُصَلِّ الصَّلَاةَ يُرِيدُ بِهَا وَجْهَ اللَّهِ فَتَهَافَتُ عَنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا يَتَهَافَتُ هَذَا الْوَرَقُ عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ.

934 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: غازاتلار چۈشۈۋاتقان مەزگىلدە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سىرتقا چىقىپ، دەرەختىن ئىككى شاخنى ئالغان ئىدى، ئۇ شاخنىڭ غازىكى تۆكۈلۈشكە باشلىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى ئەبۇزەر! ـ دېدى. مەن:

ـ مانىمەن، ئى رەسۇلۇللاھ! ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەقىقىي مۇسۇلمان بەندە الله تائالانىڭ رازىلىقىنى ئۈمىد قىلىپ نامار ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ گۇناھلىرى مۇشۇ دەرەختىڭ غازاتلىرى

[1] ھەيسەمى (1677): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئۇبباد ئىبنى كەسىر ئىسىملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن.

تۆكۈلگەندەك تۆكۈلۈپ كېتىدۇ» دېدى[1].

(ئەھمەد: 21046)

935 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ الصَّلَوَاتُ الْخَمْسُ وَالْجُمْعَةُ إِلَى الْجُمْعَةِ وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ مُكَفِّرَاتٌ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ.

935 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بەندە چوڭ گۇناھلاردىن ساقلانغانلا بولسا، بەش ۋاقىت نامازنامازدىن نامازغىچە، جۇمە نامىزى بىر جۇمەدىن يەنە بىر جۇمە نامىزىغىچە، رامىزان بىر رامىزاندىن يەنە بىر رامىزانغىچە بولغان ئارىلىقتىكى گۇناھلارنى ئۆچۈرىۋېتىدۇ».

(مۇسلىم: 233)

936 ـ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى الصُّبْحَ فَهُوَ فِي ذِمَّةِ اللَّهِ فَلَا يُتْبِعَنَّكُمْ اللَّهُ بِشَيْءٍ مِنْ ذِمَّتِهِ.

936 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بامدات نامىزىنى ئوقۇسا، ئۇ كىشى الله تائالانىڭ ھمايىسىدە بولىدۇ، الله تائالا سىلەردىن ئۆز ھمايىسىدىكى كىشى توغرۇلۇق ھېساب ئېلىپ قالمىسۇن»[2].

(تىرمىزى: 2164)

937 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَتَعَاقَبُونَ فِيكُمْ مَلَائِكَةٌ بِاللَّيْلِ وَمَلَائِكَةٌ بِالنَّهَارِ وَيَجْتَمِعُونَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ وَصَلَاةِ الْعَصْرِ ثُمَّ يَعْرُجُ

[1] ھەيسەمى (3501): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (1757): سەھىھ، ـ دېگەن.

الَّذِينَ بَاتُوا فِيكُمْ فَيَسْأَلُهُمْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِهِمْ كَيْفَ تَرَكْتُمْ عِبَادِي فَيَقُولُونَ تَرَكْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ وَأَتَيْنَاهُمْ وَهُمْ يُصَلُّونَ.

937 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئاراڭلاردا كېچىنىڭ پەرىشتىلىرى بىلەن كۈندۈزنىڭ پەرىشتىلىرى نۆۋەت بىلەن ئالمىشىپ تۇرىدۇ، ئۇلار بامدات نامىزى بىلەن ئەسىر نامىزى ۋاقتىدا جەم بولىدۇ. ئاندىن كېچىسى سىلەرنىڭ ئاراڭلاردا بولغان پەرىشتىلەر (ئەتىگەنىدە) ئاسمانغا ئۆرلەيدۇ. اللە تائالا بەندىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى پەرىشتىلەردىن ئوبدانراق بىلىپ تۇرۇپ ئۇلاردىن: "مېنىڭ بەندىلىرىم قانداق ھالەتتە قالدى؟" دەپ سورايدۇ. ئۇلار جاۋاب بېرىپ: "بىز يېتىپ بارغاندا، ئۇلار نامار ئوقۇۋاتقان ئىكەن، بىز قايتقاندىمۇ نامار ئوقۇپ قالدى" دەيدۇ».

(بۇخارى: 555)

938 – **عن أَبِي بَكْرِ بْنِ عُمَارَةَ بْنِ رُؤَيْبَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَنْ يَلِجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا يَعْنِي الْفَجْرَ وَالْعَصْرَ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ آنْتَ سَمِعْتَ هَذَا مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ قَالَ الرَّجُلُ وَأَنَا أَشْهَدُ أَنِّي سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَمِعَتْهُ.**

938 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئۇمارە ئىبنى رۇئەيبە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: «ھەر قانداق بىر كىشى كۈن چىقىشتىن بۇرۇنقى ۋە كۈن پېتىشتىن بۇرۇنقى نامازنى، يەنى بامدات ۋە ئەسىر نامىزىنى ئوقۇسا، ئۇ كىشى ھەرگىزمۇ دوزاخقا كىرمەيدۇ». بەسرەلىك بىر كىشى ئۇمارە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ سەن بۇ گەپنى رەسۇلۇللاھ (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم) دىن ئاڭلىدىڭمۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئۇ:

هەئە، مەن رەسۇلۇللاھتىن ئاڭلىدىم، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ كىشى:
ــ گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، مەنمۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھەقىقەتەن شۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 634)

939- عَنْ أَبِي بَكْرِ بْنِ أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ صَلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

939 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەبۇ مۇسا دادىسى ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەر قانداق بىر كىشى ئىككى سوغۇق ۋاقىتتىكى نامازنى (يەنى بامدات بىلەن خۇپتەننى) ئوقۇسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ» دېگەن.

(بۇخارى: 574)

940 - عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ صَلَّى الْغَدَاةَ فِي جَمَاعَةٍ ثُمَّ قَعَدَ يَذْكُرُ اللَّهَ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ كَانَتْ لَهُ كَأَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَامَّةٍ تَامَّةٍ تَامَّةٍ.

940 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى بامدات نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇپ، ئاندىن كېيىن كۈن چىققۇچە اللە تائالاغا زىكرى ئېيتىپ، كۈن چىققاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت زۇھا (چاشگاھ ۋاقتى) نامىزى ئوقۇسا، ئۇ كىشىگە ھەج ۋە ئۆمرە قىلغانىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ». رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەج ۋە ئۆمرىنىڭ ساۋابى تولۇق بېرىلىدۇ» دېگەن كەلىمىنى ئۈچ قېتىم تەكرارلىغان[1].

(تىرمىزى: 586)

[1] ئەلبانى (480): ھەسەن، ـ دېگەن.

941 – عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الْجُهَنِيِّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ وُضُوءَهُ ثُمَّ صَلَّى رَكْعَتَيْنِ لَا يَسْهُو فِيهِمَا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

941 ـ زەيد ئىبنى خالىد ئەل جۇھەنى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى تاھارەتنى كامىل ئېلىپ، ئىككى رەكئەت نامىز ئوقۇسا، نامازدا زېھنىنى نامازدىن باشقا ئىشقا بەرمىسە، ئۇ كىشىنىڭ بۇرۇن قىلغان كىچىك گۇناھلىرى ئەپۇ قىلىنىدۇ»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 905)

942 – عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمُنَافِقِينَ شُهُودُ الْعِشَاءِ وَالصُّبْحِ لَا يَسْتَطِيعُونَهُمَا أَوْ نَحْوَ هَذَا.

942 ـ سەئىد ئىبنى مۇسەييەب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇناپىقلار بىلەن بىزنىڭ پەرقىمىز بامدات بىلەن خۇپتەن نامىزىدا جامائەتكە ھازىر بولۇش بولۇپ، مۇناپىقلار بۇ ئىككى نامازغا ھازىر بولالمايدۇ».

(مالىك: 294)

943 – عن عَبْدِ اللَّهِ قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْعَمَلِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ الصَّلَاةُ عَلَى وَقْتِهَا قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ ثُمَّ بِرُّ الْوَالِدَيْنِ قَالَ ثُمَّ أَيٌّ قَالَ الْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ حَدَّثَنِي بِهِنَّ وَلَوْ اسْتَزَدْتُهُ لَزَادَنِي.

943 ـ ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ــ اللە تائالا قايسى ئەمەلنى ئەڭ ياخشى كۆرىدۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدىم، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇلغان نامازنى ئەڭ ياخشى كۆرىدۇ، ـ دېدى.

[1] ئەلبانى (800): ھەسەن، ـ دېگەن.

ـ ئۇندىن كېيىن قايسى ئەملىنى؟ ـ دەپ سورىسام:
ـ ئاتا-ئانىغا ياخشىلىق قىلىشنى، ـ دېدى.
ـ ئاندىن كېيىنچۇ؟ ـ دېسەم:
ـ الله يولىدا جىهاد قىلىشنى، ـ دېدى. ئەگەر مەن داۋاملىق سورىغان بولسام، يەنە بىر قانچىنى دەپ بېرىشى مۇمكىن ئىدى. لېكىن مەن كۆپ سورىمىدىم.

(بۇخارى: 527)

944 – **عَنْ سَهْلِ بْنِ مُعَاذٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الصَّلَاةَ وَالصِّيَامَ وَالذِّكْرَ تُضَاعَفُ عَلَى النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ.**

944 ـ سەھل ئىبنى مۇئاز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ھەقىقەتەن نامار، روزا ۋە زىكىر قاتارلىقلارنىڭ ساۋابى الله يولىدا سەرپ قىلىنغان پۇل ـ مالنىڭ ساۋابىدىن يەتتە يۈز ھەسسە ئارتۇقتۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 2498)

[1] ئەلبانى (537): زەئىپ، ـ دېگەن.

نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ۋە قازاسىنى قىلىشنىڭ ۋاجىپ ئىكەنلىكى

945 – عَنْ أَنَسٍ قَالَ سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ كَمْ افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى عِبَادِهِ مِنْ الصَّلَوَاتِ قَالَ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ قَبْلَهُنَّ أَوْ بَعْدَهُنَّ شَيْئًا قَالَ افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ صَلَوَاتٍ خَمْسًا فَحَلَفَ الرَّجُلُ لَا يَزِيدُ عَلَيْهِ شَيْئًا وَلَا يَنْقُصُ مِنْهُ شَيْئًا قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنْ صَدَقَ لَيَدْخُلَنَّ الْجَنَّةَ.

945 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ الله تائالا بەندىلىرىگە قانچىلىك نامار پەرز قىلدى؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ الله تائالا بەندىلىرىگە بەش ۋاخ نامار پەرز قىلدى، ـ دېدى. ئۇ كىشى:

ـ ئى الله‌نىڭ رەسۇلى! شۇ بەش ۋاخ نامازدىن كېيىن ياكى بۇرۇن ئوقۇلىدىغان نامار بارمۇ؟ـ دەپ سورىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يەنە:

ـ الله تائالا بەندىلىرىگە بەش ۋاخ نامار پەرز قىلدى، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ كىشى قەسەم قىلىپ:

ـ مەن ئۇ بەش ۋاخ نامازنى ئارتۇق ـ كەم قىلماي، تولۇق ئوقۇيمەن، ـ دېگەنىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقىلارغا قاراپ:

ـ ئەگەر ئۇ كىشى دېگىنىگە راستچىللىق بىلەن ئەمەل قىلسا،

چوقۇم جەننەتكە كىرىدۇ، - دېدى[1].

(نەسائى: 459)

946 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ فُرِضَتْ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم لَيْلَةَ أُسْرِيَ بِهِ الصَّلَوَاتُ خَمْسِينَ ثُمَّ نُقِصَتْ حَتَّى جُعِلَتْ خَمْسًا ثُمَّ نُودِيَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ لاَ يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَإِنَّ لَكَ بِهَذِهِ الْخَمْسِ خَمْسِينَ.

946-ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاسمانغا ئېلىپ چىقىلغان كېچىسى نامار 50 ۋاخ پەرز قىلىنغان ئىدى. ئاندىن كېمەيتىلىپ بەش ۋاختقا چۈشۈرۈلدى. ئاندىن اللە تەرىپىدىن نىدا قىلىنىپ:

- ئى مۇھەممەد! مېنىڭ سۆزۈم ئۆزگەرتىلمەيدۇ، ساڭا بۇ بەش ۋاخ نامازنىڭ ساۋابى ئۈچۈن 50 ۋاخ نامازنىڭ ساۋابى بېرىلىدۇ،-دېيىلدى.[2]

(تىرمىزى: 213)

947 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ عَلَى لِسَانِ نَبِيِّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْحَضَرِ أَرْبَعًا وَفِي السَّفَرِ رَكْعَتَيْنِ وَفِي الْخَوْفِ رَكْعَةً.

947 - ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: اللە تائالا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ تىلى ئارقىلىق نامازنى پەرز قىلىپ، ئۆز يۇرتىدا تۇرغاندا تۆت رەكئەت، سەپەر قىلغاندا ئىككى رەكئەت، ئۇرۇش مەيدانىدىكى جىددىي پەيتلەردە بىر رەكئەت ئوقۇشقا بۇيرىدى.

(مۇسلىم: 687)

948 – عن عَائِشَةَ زَوْجَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ فَرَضَ اللَّهُ الصَّلَاةَ حِينَ فَرَضَهَا رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَمَّهَا فِي الْحَضَرِ فَأُقِرَّتْ صَلَاةُ السَّفَرِ عَلَى الْفَرِيضَةِ الْأُولَى.

---

[1] ئەلبانى (445): سەھىھ - دېگەن.

[2] ئەلبانى (176): سەھىھ - دېگەن.

948 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: الله (تۆت رەكئەتلىك) نامازنى پەرز قىلغاندا ئىككى رەكئەت پەرز قىلغان ئىدى، كېيىن ئۇنى يۇرتىدا تۇرغانلار ئۈچۈن تۆت رەكئەت قىلىپ تولۇقلىدى، نەتىجىدە سەپەردىكى نامىز ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدى.

(مۇسلىم: 685)

949 – وزاد أحمد: وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا سَافَرَ صَلَّى الصَّلَاةَ الْأُولَى إِلَّا الْمَغْرِبَ فَإِذَا أَقَامَ زَادَ مَعَ كُلِّ رَكْعَتَيْنِ رَكْعَتَيْنِ إِلَّا الْمَغْرِبَ لِأَنَّهَا وَتْرٌ وَالصُّبْحَ لِأَنَّهُ يُطَوِّلُ فِيهَا الْقِرَاءَةَ.

949 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سەپەر قىلغاندا، (تۆت رەكئەتلىك) نامازنى ئەسلى پېتى ئىككى رەكئەت ئوقۇيتتى، يۇرتتىكى ۋاقتىدا تۆت رەكئەت ئوقۇيتتى. لېكىن شام نامىزى ئۇچ رەكئەتلىك بولغانلىقى ئۈچۈن، قەيەردە بولسا بولسۇن، ئۇنى ئۇچ رەكئەت ئوقۇيتتى، بامدات نامىزىنى ئۇزۇن قىرائەت بىلەن ئوقۇيدىغان بولغاچقا، ئۇنى يۇرتتىكى چاغدىمۇ ئىككى رەكئەت ئوقۇيتتى[1].

(ئەھمەد: 25750)

950 – عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ فُرِضَتْ الصَّلَاةُ رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ هَاجَرَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَفُرِضَتْ أَرْبَعًا وَتُرِكَتْ صَلَاةُ السَّفَرِ عَلَى الْأُولَى قَالَ الزُّهْرِيُّ فَقُلْتُ لِعُرْوَةَ مَا بَالُ عَائِشَةَ تُتِمُّ قَالَ تَأَوَّلَتْ مَا تَأَوَّلَ عُثْمَانُ.

950 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: (تۆت رەكئەتلىك) نامىز دەسلەپتە ئىككى رەكئەت پەرز قىلىنغان بولۇپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەدىنىگە

[1] ھەيسەمى (2931): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

ھىجرەت قىلغاندىن كېيىن (يۈرتتىكى چاغدا) تۆت رەكئەت ئوقۇش پەرز قىلىنغان، ئەمما سەپەردىكى نامار ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدۇرۇلغان. زۆھرى (راۋى) مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۇرۋەگە:

ــ ئۇنداقتا، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا نېمىشقا سەپەردىمۇ تۆت رەكئەت ئوقۇيدۇ؟ ـ دېسەم، ئۇ:

ــ ئۇمۇ ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئوخشاش ئۆزىنىڭ چۈشەنچىسىگە ئەمەل قىلىشقا ئۇرۇنغان، ـ دېدى.

(بۇخارى: 3935)

951 – **عن سلمان قال: «فرضت الصلاة ركعتين، فصلاها رسول الله صلى الله عليه وسلم بمكة حتى قدم المدينة ، وصلاها بالمدينة ما شاء الله ، وزيد في صلاة الحضر ركعتين ، وتركت صلاة السفر على حالها».**

951 ـ سەلمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: (تۆت رەكئەتلىك) نامار ئىككى رەكئەت پەرز قىلىنغان، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مەككىدىكى چاغدا ئىككى رەكئەت ئوقۇغان، مەدىنىگە كەلگەندىن كېيىنمۇ بىر زامان شۇنداق ئوقۇغاندىن كېيىن، ئۆز يۇرتىدا تۇرغاندا ئوقۇلىدىغان نامازغا ئىككى رەكئەت قوشۇلۇپ تۆت رەكئەت قىلىندى، سەپەردىكى نامار ئەسلىدىكى ئىككى رەكئەت پېتى قالدۇرۇلدى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

952 – **عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ صَلَاةُ الْأَضْحَى رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْفِطْرِ رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْمُسَافِرِ رَكْعَتَانِ وَصَلَاةُ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَانِ تَمَامٌ لَيْسَ بِقَصْرٍ عَلَى لِسَانِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.**

952 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت

[1] ھەيسەمى (2945): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەمەر ئىبنى ئابدۇلغەففار ئىسمىلىك ھەدىسى مەتروك كىشى بار، ـ دېگەن.

قىلىنىدۇ: قۇربان ھېيىت نامىزى ئىككى رەكئەت، روزا ھېيىت نامىزى ئىككى رەكئەت، مۇساپىر نامىزى ئىككى رەكئەت، جۈمە نامىزى ئىككى رەكئەتتۇر. بۇ نامازلار پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سۆزىگە ئاساسەن تولۇق نامماز بولۇپ، ئەسلىدىكىدىن قىسقارتىلغان ئەمەس[1].

(نەسائى: 1566)

953 – **عن مورق قال سألت ابن عمر عن الصلاة في السفر فقال ركعتين ركعتين من خالف السنة كفر.**

953 ـ مەۋرەق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن سەپەر نامىزى توغرۇلۇق سورىسام، ئۇ ماڭا:

ــ سەپەر نامىزى ئىككى رەكئەت ئوقۇلىدۇ، كىمكى سۈننەتكە خىلاپلىق قىلسا، كاپىر بولىدۇ، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»)

954 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ فَضَالَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَانَ فِيمَا عَلَّمَنِي وَحَافِظْ عَلَى الصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ قَالَ قُلْتُ إِنَّ هَذِهِ سَاعَاتٌ لِي فِيهَا أَشْغَالٌ فَمُرْنِي بِأَمْرٍ جَامِعٍ إِذَا أَنَا فَعَلْتُهُ أَجْزَأَ عَنِّي فَقَالَ حَافِظْ عَلَى الْعَصْرَيْنِ وَمَا كَانَتْ مِنْ لُغَتِنَا فَقُلْتُ وَمَا الْعَصْرَانِ فَقَالَ صَلَاةٌ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَصَلَاةٌ قَبْلَ غُرُوبِهَا.**

954 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى فەزالە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا خېلى كۆپ نەرسىلەرنى ئۆگەتتى. ئۇنىڭ ئىچىدە بەش ۋاخ نامازغا قاتتىق ئەھمىيەت بېرىشىمۇ بار ئىدى. مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى

[1] ئەلبانى (1475): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (2936): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

ۋەسەللەمگە:

ـ بۇ، مەن بەك ئالدىراش ئۆتتىدىغان ۋاقىتتىۋۇر، شۇڭا ھەممىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان، ئەمەل قىلسىملا ماڭا كۆپايە قىلىدىغان بىر ئىشنى دەپ بەرگەن بولساڭ، ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئىككى نامازغا بەكرەك ئەھمىيەت بەرگىن، ئۇلار بامدات نامىزى بىلەن ئەسىر نامىزى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 428)

955 – **عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرٍ وَفَرِّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.**

955 ـ ئەمىر ئىبنى شۇئەيب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بالىلىرىڭلارنى يەتتە ياشقا كىرگەندە، نامازغا بۇيرۇڭلار، ئون ياشقا كىرگەندە نامازغا ئوقۇغىلى ئۇنىمىسا ئۇرۇڭلار ۋە ئۇلارنىڭ ياتىدىغان ئورنىنى ئايرىۋېتىڭلار»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 495)

956 – **عن مُعَاذُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ خُبَيْبٍ الْجُهَنِيُّ قَالَ دَخَلْنَا عَلَيْهِ فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ مَتَى يُصَلِّي الصَّبِيُّ فَقَالَتْ كَانَ رَجُلٌ مِنَّا يَذْكُرُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سُئِلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِذَا عَرَفَ يَمِينَهُ مِنْ شِمَالِهِ فَمُرُوهُ بِالصَّلَاةِ.**

956 ـ مۇئاز ئىبنى ئابدۇللاھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـ كىچىك بالا قانچە يېشىدىن تارتىپ نامازغا ئوقۇيدۇ؟ ـ دەپ

[1] ئەلبانى (413): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (466): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

سورالغانىدى:

ــ كىچىك بالا ئوڭ قولى بىلەن سول قولىنى ئايرىيالمىغۇدەك بولغاندا، نامار ئوقۇشقا بۇيرۇلمايدۇ. - دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 497)

957- عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلَاةَ ابْنَ سَبْعِ سِنِينَ وَاضْرِبُوهُ عَلَيْهَا ابْنَ عَشْرٍ.

957 - ئابدۇل مەلىك ئىبنى رەبىئ ئىبنى سەبرە چوڭ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بالىلىرىڭلارغا يەتتە ياشقا كىرگەندە نامار ئوقۇشنى ئۆگىتىڭلار، ئون ياشقا كىرگەندە ئوقۇمىسا ئۇرۇڭلار»[2].

(تىرمىزى: 407)

958 – عَنْ أَبِي رَافِعٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: وَجَدْنَا صَحِيفَةً فِي قِرَابِ سَيْفِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ، وَفَاتِهِ فِيهَا مَكْتُوبٌ : "بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، فَرِّقُوا بَيْنَ مَضَاجِعِ الْغِلْمَانِ وَالْجَوَارِي، وَالإِخْوَةِ وَالأَخَوَاتِ لِسَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوا أَبْنَاءَكُمْ عَلَى الصَّلاَةَ إِذَا بَلَغُوا أَظُنُّهُ تِسْعًا، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنَ ادَّعَى إِلَى غَيْرِ قَوْمِهِ، أَوْ إِلَى غَيْرِ مَوَالِيهِ، مَلْعُونٌ مَنِ اقْتَطَعَ شَيْئًا مِنْ تُخُومِ الأَرْضِ" يَعْنِي بِذَلِكَ طُرُقَ الْمُسْلِمِينَ.

958 ـ ئەبۇرافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغاندىن كېيىن، قىلىچىنىڭ غىلىپى ئىچىدىن بىر مەكتۇب تېپىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق دەپ يېزىلغان ئىدى: «بىسمىللاھىررەھمانىررەھىم! قۇل ۋە چۆرىلىرىڭلار، ئوغۇل ۋە قىزلىرىڭلار يەتتە ياشقا كىرگەندە، ئۇلارنىڭ

[1] ئەلبانى (95): زەئىپ، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (334): ھەسەن ۋە سەھىھ - دېگەن.

ياتىدىغان ئورنىنى ئايرىۋېتىڭلار، توققۇز ياشقا كىرگەندە نامازغا بۇيرۇڭلار. كىمكى ئۆزىنىڭ مىللىتىنى ياكى ئۆزىنىڭ خوجايىنىنى ئىنكار قىلسا، مەلئۇن بولىدۇ. كىمكى مۇسۇلمانلار ماڭىدىغان ئاممىۋي يولنىڭ بىرەر قىسمىغا ئۆز مەنپەئىتى ئۈچۈن ئىگە بولۇۋالسا، ئۇمۇ مەلئۇن بولىدۇ»[1].

(بەززار رىۋايەت قىلغان)

959 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ عَرَضَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ أُحُدٍ فِي الْقِتَالِ وَأَنَا ابْنُ أَرْبَعَ عَشْرَةَ سَنَةً فَلَمْ يُجِزْنِي وَعَرَضَنِي يَوْمَ الْخَنْدَقِ وَأَنَا ابْنُ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً فَأَجَازَنِي قَالَ نَافِعٌ فَقَدِمْتُ عَلَى عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ وَهُوَ يَوْمَئِذٍ خَلِيفَةٌ فَحَدَّثْتُهُ هَذَا الْحَدِيثَ فَقَالَ إِنَّ هَذَا لَحَدٌّ بَيْنَ الصَّغِيرِ وَالْكَبِيرِ فَكَتَبَ إِلَى عُمَّالِهِ أَنْ يَفْرِضُوا لِمَنْ كَانَ ابْنَ خَمْسَ عَشْرَةَ سَنَةً وَمَنْ كَانَ دُونَ ذَلِكَ فَاجْعَلُوهُ فِي الْعِيَالِ.**

959 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئۇن تۆت يېشىمدا ئۇھۇد ئۇرۇشىغا قاتنىشىشنى تەلەپ قىلسام، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا رۇخسەت قىلمىغان ئىدى. ئۇن بەش ياشقا كىرگەن چېغىمدا، خەندەك ئۇرۇشىغا قاتنىشىشنى تەلەپ قىلسام، رۇخسەت بەردى. نافىئ مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر ئىبنى ئابدۇل ئەزىز خەلىپە بولغان ۋاقتىدا، مەن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ بۇ ھەدىسنى سۆزلەپ بەرسەم، ئۇ: ”دېمەك، ئۇن بەش ياش بالاغەت يېشى ئىكەن“ دېدى ۋە قول ئاستىدىكىلەرگە خەت يېزىپ: ”ئۇن بەش ياشقا كىرگەنلەرگە ۋەزىپە تاپشۇرۇلسا بولىدىغانلىقى، ئون بەش ياشتىن كىچىكلەرگە نارەسىدە بالىلار قاتارىدا مۇئامىلە قىلىنىدىغانلىقى“ ھەققىدە يارلىق چۈشۈردى.

(مۇسلىم: 1868)

---

[1] ھەيسەمى (1627): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە غەسسان ئىبنى ئۇبەيدۇللاھ بەلەن يۇسۇف ئىبنى نافىئ ئىسىملىك ئىككى كىشى بار. مەن ئۇلارنىڭ تەرجىمىھالىنى تاپالمىدىم، ـ دېگەن.

960 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّ إِذَا ذَكَرَهَا لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ.

960 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ئۇنتۇپ قېلىپ نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆتكۈزۈۋەتسە، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا بولىدۇ، نامازنى ئۇنتۇپ قالغانغا باشقا كاپارەت كەتمەيدۇ».

(بۇخارى: 597)

961 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا لَا كَفَّارَةَ لَهَا إِلَّا ذَلِكَ قَالَ قَتَادَةُ وَأَقِمْ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي.

961 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلار نامازۋاقتىدا ئۇخلاپ قالغان ياكى ئۇنتۇپ قالغان بولسا، ئويغانغان ياكى ئېسىگە كەلگەن ھامان ئوقۇشى لازىم، چۈنكى الله تائالا قۇرئان كەرىمدە: [نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!][1] دېدى».

(مۇسلىم: 684)

962 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سِرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْلَةً فَقَالَ بَعْضُ الْقَوْمِ لَوْ عَرَّسْتَ بِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ أَخَافُ أَنْ تَنَامُوا عَنْ الصَّلَاةِ قَالَ بِلَالٌ أَنَا أُوقِظُكُمْ فَاضْطَجَعُوا وَأَسْنَدَ بِلَالٌ ظَهْرَهُ إِلَى رَاحِلَتِهِ فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ فَنَامَ فَاسْتَيْقَظَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَدْ طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَقَالَ يَا بِلَالُ أَيْنَ مَا قُلْتَ قَالَ مَا أُلْقِيَتْ عَلَيَّ نَوْمَةٌ مِثْلُهَا قَطُّ قَالَ إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَكُمْ حِينَ شَاءَ وَرَدَّهَا عَلَيْكُمْ حِينَ شَاءَ يَا بِلَالُ قُمْ فَأَذِّنْ بِالنَّاسِ بِالصَّلَاةِ فَتَوَضَّأَ فَلَمَّا ارْتَفَعَتْ الشَّمْسُ

[1] سۈرە تاھا، 14ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

وَابْيَاضَّتْ قَامَ فَصَلَّى.

962 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىر كېچىسى، بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە بىر سەپەرگە چىقتۇق. بەزىلەر:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىرئاز ئۇخلاپ، ئاندىن ماڭساق، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ نامازۋاقتىدا ئۇخلاپ قالارسىلەرمىكىن، ـ دېدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەن ئويغىتاي، ـ دېگەندىن كېيىن ھەممەيلەن ئۇخلاشقا باشلىدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ چارچىغان بولغاچقا، يۈك ـ تاقىغا يۆلەنگىنىچە كۆزى ئۇيقۇغا كېتىپتۇ. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئويغۇنۇپ قارىغۇدەك بولسا كۈن چىقىپ بولغانكەن. ئۇ:

ـ ئى بىلال! قېنى ئويغاتماپسەنغۇ؟ ـ دېگەندى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەن ھېچ قاچان بۇنداق ئۇخلاپ قالمىغان ئىدىم، ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللە تائالا سىلەرنىڭ روھىڭلارنى خالىغاندا تاپشۇرۇۋېلىپ، خالىغاندا قايتۇرۇپ بېرىدۇ. ئى بىلال! ئورنىڭدىن تۇر، نامازغا ئەزان ئوقۇغىن! ـ دەپ، ئۆزى تاھارەت ئالدى، شۇنداق قىلىپ، نامازنى كۈن ئۆرلىگەندىن كېيىن ئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 595)

963 – عن أبي قَتَادَةَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ فِي سَفَرٍ لَهُ فَمَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمِلْتُ مَعَهُ فَقَالَ انْظُرْ فَقُلْتُ هَذَا رَاكِبٌ هَذَانِ رَاكِبَانِ هَؤُلَاءِ ثَلَاثَةٌ حَتَّى صِرْنَا سَبْعَةً فَقَالَ احْفَظُوا عَلَيْنَا صَلَاتَنَا يَعْنِي صَلَاةَ الْفَجْرِ فَضُرِبَ عَلَى آذَانِهِمْ فَمَا أَيْقَظَهُمْ إِلَّا حَرُّ الشَّمْسِ فَقَامُوا فَسَارُوا هُنَيَّةً ثُمَّ نَزَلُوا فَتَوَضَّئُوا وَأَذَّنَ بِلَالٌ فَصَلَّوْا رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ ثُمَّ صَلَّوْا الْفَجْرَ وَرَكِبُوا فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قَدْ فَرَّطْنَا

فِي صَلَاتِنَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّهُ لَا تَفْرِيطَ فِي النَّوْمِ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ فِي الْيَقَظَةِ فَإِذَا سَهَا أَحَدُكُمْ عَنْ صَلَاةٍ فَلْيُصَلِّهَا حِينَ يَذْكُرُهَا وَمِنْ الْغَدِ لِلْوَقْتِ.

963 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر قانچە كىشى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە سەپەرگە ئاتلىنىپ، كېچىلەپ ئۇزۇن يول يۈردۇق. تاڭغا يېقىن بىر يەرگە چۈشتۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «نامازنىڭ ۋاقتىغا دىققەت قىلىڭلار، ئۆتۈپ كەتمىسۇن!» دەپ ھەممەيلەننى ئاگاھلاندۇردى. لېكىن ھەممىمىز كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قاپتىمىز. ئويغىنىپ يەنە يولغا چىقتۇق، بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن بىر يەرگە چۈشۈپ تاھارەت ئالدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇدى، ئالدى بىلەن بامدات نامازنىڭ سۈننىتىنى ئاندىن پەرزىنى ئوقۇدۇق، ئاندىن سەپەرنى داۋاملاشتۇردۇق. بەزىلەر بىر ـ بىرىگە: ”بىز نامازنى كېچىكتۈرۈپ ياخشى قىلمىدۇق“ دېيىشتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇخلاپ قېلىش خاتالىق ئەمەس، لېكىن ئويغاق تۇرۇپ نامازنى كېچىكتۈرۈش خاتالىق ھېسابلىنىدۇ. ئەگەر بىرىڭلار ئۇنتۇپ قېلىپ ياكى ئۇخلاپ قېلىپ، نامازنىڭ ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈپ قويسا، ئېسىگە كەلگەندە ياكى ئويغانغاندا دەرھال ئوقۇۋالسۇن! ئەمما ئەتىسى ئەسلىدىكى پېتى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇسۇن» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 437)

964 – ومنها: بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَيْشَ الْأُمَرَاءِ بِهَذِهِ الْقِصَّةِ قَالَ فَلَمْ تُوقِظْنَا إِلَّا الشَّمْسُ طَالِعَةً فَقُمْنَا وَهِلِينَ لِصَلَاتِنَا فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رُوَيْدًا رُوَيْدًا حَتَّى إِذَا تَعَالَتْ الشَّمْسُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يَرْكَعُ رَكْعَتَيْ الْفَجْرِ فَلْيَرْكَعْهُمَا فَقَامَ مَنْ كَانَ يَرْكَعُهُمَا وَمَنْ لَمْ يَكُنْ يَرْكَعُهُمَا فَرَكَعَهُمَا ثُمَّ أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُنَادَى بِالصَّلَاةِ فَنُودِيَ بِهَا فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى بِنَا فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ أَلَا إِنَّا نَحْمَدُ اللَّهَ

[1] ئەلبانى (422): سەھىھ ـ دېگەن.

أَنَّا لَمْ نَكُنْ فِي شَيْءٍ مِنْ أُمُورِ الدُّنْيَا يَشْغَلُنَا عَنْ صَلَاتِنَا وَلَكِنَّ أَرْوَاحَنَا كَانَتْ بِيَدِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَرْسَلَهَا أَنَّى شَاءَ فَمَنْ أَدْرَكَ مِنْكُمْ صَلَاةَ الْغَدَاةِ مِنْ غَدٍ صَالِحًا فَلْيَقْضِ مَعَهَا مِثْلَهَا ومنها: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَيْسَ فِي النَّوْمِ تَفْرِيطٌ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ فِي الْيَقَظَةِ أَنْ تُؤَخِّرَ صَلَاةً حَتَّى يَدْخُلَ وَقْتُ أُخْرَى.

964 ـ يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ راۋىسى ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن قىلغان بىر سەپەردە كۈن چىقىپ، قۇياش تەپتى ھېس بولغۇدەك ۋاقىتقىچە ئۇخلاپ قاپتىمىز (يەنى بامدات نامىزىنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كېتىپتۇ). ھەممىمىز ئورنىمىزدىن دۇررىدە تۇرۇشۇدۇق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھولۇقماڭلار، ھېچقىسى يوق» دېدى. قۇياش خېلى ئۆرلىگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئاراڭلاردا بامداتنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇپ ئادەتلەنگەنلەر بولسا ئوقۇۋالسۇن!» دېدى. بامداتنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇشقا ئادەتلەنگەن ـ ئادەتلەنمىگەن ھەممەيلەن قوپۇپ ئوقۇدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇيرۇققا بىنائەن ئەزان ئېيتقاندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەرزنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن: «دىققەت قىلىڭلار! الله تائالاغا ھەمدى بولسۇنكى، نامىزىمىز دۇنيا مەشغۇلاتى تۇپەيلىدىن قازا بولۇپ كەتمىدى. بەلكى بىزنىڭ روھلىرىمىز الله تائالانىڭ ئىلكىدە ئىدى، ئۇ خالىغان ۋاقىتتا بىزگە قايتۇرۇپ بەردى. قايسى بىرسىڭلار بامدات نامىزىنى ئۆتكۈزىۋاتسە، سۈننەتنى بىرگە ئوقۇسۇن. ئۇخلاپ قېلىپ نامازنى ئۆتكۈزىۋاتكەنلىك خاتالىق ئەمەس، كىمكى نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇماي، يەنە بىر نامازنىڭ ۋاقتى كىرگۈچە كېچىكتۈرسە، ئۇ ھەقىقەتەن خاتالىقتۇر» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 437)

965 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ قَفَلَ مِنْ غَزْوَةِ خَيْبَرَ

[1] ئەلبانى (81): شاز ھەدىس، ـ دېگەن.

سَارَ لَيْلَهُ حَتَّى إِذَا أَدْرَكَهُ الْكَرَى عَرَّسَ وَقَالَ لِبِلَالٍ اكْلَأْ لَنَا اللَّيْلَ فَصَلَّى بِلَالٌ مَا قُدِّرَ لَهُ وَنَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ فَلَمَّا تَقَارَبَ الْفَجْرُ اسْتَنَدَ بِلَالٌ إِلَى رَاحِلَتِهِ مُوَاجِهَ الْفَجْرِ فَغَلَبَتْ بِلَالًا عَيْنَاهُ وَهُوَ مُسْتَنِدٌ إِلَى رَاحِلَتِهِ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا بِلَالٌ وَلَا أَحَدٌ مِنْ أَصْحَابِهِ حَتَّى ضَرَبَتْهُمْ الشَّمْسُ فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوَّلَهُمْ اسْتِيقَاظًا فَفَزِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ أَيْ بِلَالُ فَقَالَ بِلَالٌ أَخَذَ بِنَفْسِي الَّذِي أَخَذَ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللَّهِ بِنَفْسِكَ قَالَ اقْتَادُوا فَاقْتَادُوا رَوَاحِلَهُمْ شَيْئًا ثُمَّ تَوَضَّأَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَمَرَ بِلَالًا فَأَقَامَ الصَّلَاةَ فَصَلَّى بِهِمْ الصُّبْحَ فَلَمَّا قَضَى الصَّلَاةَ قَالَ مَنْ نَسِيَ الصَّلَاةَ فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِنَّ اللَّهَ قَالَ أَقِمْ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي قَالَ يُونُسُ وَكَانَ ابْنُ شِهَابٍ يَقْرَؤُهَا لِلذِّكْرَى.

965 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن خەيبەر ئۇرۇشىدىن قايتىشىمىزدا كېچىلەپ يول يۈردۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بەك چارچاپ كەتكەندى. بىر يەردە توختاپ، ئۇخلاشتىن بۇرۇن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا: «سەن بىزنى بامداتقا ئويغاتقىن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز ئۇخلاپ قالدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىر چاغقىچە نامىز ئوقۇغاندىن كېيىن، يۈك ـ تاقلىرىغا يۆلەنگەن ھالدا كۈن چىقىشقا قاراپ ئولتۇرۇپ ئۇخلاپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز كۈن چىقىپ بولغۇچە ئۇخلاپ كېتىپتىمىز. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەممىمىزدىن بۇرۇن چۆچۈپ ئويغىنىپ كەتتى ۋە: «ھەي بىلال!» دېگەندى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇنكى، سېنى تۇتقان ئۇيقۇ مېنىمۇ تۇتۇپتۇ، مەنمۇ ئۇخلاپ قاپتىمەن“ دېدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئورنۇڭلاردىن تۇرۇپ، ئۇلاغلارنى يېتىلەڭلار!» دېدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن توختىدۇق، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تاھارەت ئالدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر چۈشۈردى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن مۇنداق دېدى: «كىمكى نامازنى ئۇنتۇپ قېلىپ ئوقۇماي قالغان

بولسا، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا، ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغان بولىدۇ. چۈنكى الله تائالا: [نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!][1] دېدى».
(مۇسلىم: 680)

967 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلْيُصَلِّهَا إِذَا ذَكَرَهَا فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ أَقِمْ الصَّلَاةَ لِلذِّكْرَى قُلْتُ لِلزُّهْرِيِّ هَكَذَا قَرَأَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ نَعَمْ.**

967 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى نامازنى ئۇنتۇپ قالغان بولسا، ئېسىگە كەلگەندە ئوقۇسا بولىدۇ. چۈنكى الله تائالا: [نامازنى مېنى ئېسىڭگە ئالغاندا ئوقۇغىن!][2] دېدى»[3].

(نەسائى: 620)

968 – **وفي أخرى: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيَأْخُذْ كُلُّ رَجُلٍ بِرَأْسِ رَاحِلَتِهِ فَإِنَّ هَذَا مَنْزِلٌ حَضَرَنَا فِيهِ الشَّيْطَانُ قَالَ فَفَعَلْنَا ثُمَّ دَعَا بِالْمَاءِ فَتَوَضَّأَ ثُمَّ سَجَدَ سَجْدَتَيْنِ وَقَالَ يَعْقُوبُ ثُمَّ صَلَّى سَجْدَتَيْنِ ثُمَّ أُقِيمَتْ الصَّلَاةُ فَصَلَّى الْغَدَاةَ.**

968 ـ يەنە بىر ھەدىستە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەركىم ئۆزىنىڭ ئۇلىغىنىڭ بېشىنى تۇتسۇن، بۇ يەردە شەيتان بار ئىكەن، ئارىمىزغا شەيتان كىرىۋاپتۇ، بۇ يەردىن يۆتكىلىپ كېتەيلى» دېدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم سۇ كەلتۈرۈپ تاھارەت ئالدى ۋە ئىككى رەكئەت سۈننەتنى ئوقۇغاندىن كېيىن، پەرزنى ئوقۇدى.

(مۇسلىم: 680)

---

[1] سۈرە تاھا، 14ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[2] سۈرە تاھا، 14ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

[3] ئەلبانى (604): سەھىھ ـ دېگەن.

969 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ فِي هَذَا الْخَبَرِ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَحَوَّلُوا عَنْ مَكَانِكُمْ الَّذِي أَصَابَتْكُمْ فِيهِ الْغَفْلَةُ.

969 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «غەپلەت باسقان بۇ ئورۇندىن يۆتكىلىپ كېتىڭلار!» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 435)

970 – عن عَبْدَ اللَّهِ بْنَ مَسْعُودٍ قَالَ أَقْبَلْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ زَمَنَ الْحُدَيْبِيَةِ بنحو ذلك.

970 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ يۇقىرىقى ۋەقەنىڭ ھۇدەيبىيە سۇلھىسى ۋاقتىدا بولغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 447)

971 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَدْلَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ عَرَّسَ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ حَتَّى طَلَعَتْ الشَّمْسُ أَوْ بَعْضُهَا فَلَمْ يُصَلِّ حَتَّى ارْتَفَعَتْ الشَّمْسُ فَصَلَّى وَهِيَ صَلَاةُ الْوُسْطَى.

971 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كېچىلەپ سەپەر قىلىپ، تاڭغا يېقىن دەم ئېلىش ئۈچۈن توختىدى ۋە كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قېلىپ، كۈن ئۆرلىگەندە نامار ئوقۇدى، ئۇ نامار ئوتتۇرا نامار دەپ ئاتىلىدۇ[3].

(نەسائى: 625)

972 – عَنْ مَالِك عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ أَنَّهُ قَالَ عَرَّسَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ

[1] ئەلبانى (421): سەھىھ ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (430): سەھىھ ـ دېگەن.
[3] ئەلبانى (22): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

وَسَلَّمَ لَيْلَةً بِطَرِيقِ مَكَّةَ وَوَكَّلَ بِلَالًا أَنْ يُوقِظَهُمْ لِلصَّلَاةِ فَرَقَدَ بِلَالٌ وَرَقَدُوا حَتَّى اسْتَيْقَظُوا وَقَدْ طَلَعَتْ عَلَيْهِمْ الشَّمْسُ فَاسْتَيْقَظَ الْقَوْمُ وَقَدْ فَزِعُوا فَأَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْكَبُوا حَتَّى يَخْرُجُوا مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي وَقَالَ إِنَّ هَذَا وَادٍ بِهِ شَيْطَانٌ فَرَكِبُوا حَتَّى خَرَجُوا مِنْ ذَلِكَ الْوَادِي ثُمَّ أَمَرَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَنْزِلُوا وَأَنْ يَتَوَضَّئُوا وَأَمَرَ بِلَالًا أَنْ يُنَادِيَ بِالصَّلَاةِ أَوْ يُقِيمَ فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاسِ ثُمَّ انْصَرَفَ إِلَيْهِمْ وَقَدْ رَأَى مِنْ فَزَعِهِمْ فَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ اللَّهَ قَبَضَ أَرْوَاحَنَا وَلَوْ شَاءَ لَرَدَّهَا إِلَيْنَا فِي حِينٍ غَيْرِ هَذَا فَإِذَا رَقَدَ أَحَدُكُمْ عَنْ الصَّلَاةِ أَوْ نَسِيَهَا ثُمَّ فَزِعَ إِلَيْهَا فَلْيُصَلِّهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا ثُمَّ الْتَفَتَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ فَقَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ أَتَى بِلَالًا وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فَأَضْجَعَهُ فَلَمْ يَزَلْ يُهَدِّئُهُ كَمَا يُهَدَّأُ الصَّبِيُّ حَتَّى نَامَ ثُمَّ دَعَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَالًا فَأَخْبَرَ بِلَالٌ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ الَّذِي أَخْبَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبَا بَكْرٍ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ.

972 ـ مالىك زەيد ئىبنى ئەسلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەككىگە قىلىنغان سەپەردە كېچىلەپ يول يۈرگەندىن كېيىن تاڭغا يېقىن توختىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى نامازغا ئويغىتىش ئۈچۈن تەيىنلەپ قويدى، شۇنىڭ بىلەن، ھەممىمىز ئۇخلاپ كەتتۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ ئۇخلاپ قېلىپ، كۈن چىققۇچە ھېچبىرىمىز ئويغىنالماپتۇق. قۇياش تەپتىدىن ئويغىنىپ، ھەممىمىز بىئارام بولدۇق. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بۇ يەردە شەيتان بار ئىكەن» دېدى ۋە ئۇ يەردىن يۆتكىلىشكە بۇيرىدى. بىر ئاز ماڭغاندىن كېيىن، ھەمەيلەننى چۈشۈپ تاھارەت ئېلىشقا بۇيرىدى. ئاندىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى نامازغا ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، جامائەتنىڭ يۈزىدىكى ئەندىشە ۋە قايغۇلۇق ئالامەتلەرنى كۆرۈپ: «ئى جامائەت! (بىز ئۇخلىغاندا) ھەقىقەتەن الله

تائالا بىزنىڭ روھلىرىمىزنى قايتۇرۇۋالغان، ئەگەر خالىسا، روھلىرىمىزنى ھازىر قايتۇرۇپ بەرمەي، باشقا چاغدا قايتۇرسىمۇ، بىزنىڭ ئامالىمىز يوق ئىدى. شۇڭا ئەگەر بىرەرسىگىلار نامراز ۋاقتىدا ئۇخلاپ قېلىپ ياكى ئۇنتۇپ قېلىپ ئىچى پۇشۇپ قالسا، شۇ ۋاقتىنىڭ ئۆزىدە نامازنى ئوقۇسا، ئۇ نامازنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغان بولىدۇ» دېدى. ئاندىن ھەزرىتى ئەبۇبەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا بۇرۇلۇپ:

ــ بىلال ئۆرە تۇرۇپ نامراز ئوقۇۋاتقاندا، شەيتان كېلىپ ئۇنى ئولتۇرغۇزۇپ، خۇددى كىچىك بالىنى تەۋرەتكەندەك تەۋرىتىپ ئۇخلىتىپ قويۇپتۇ، ـ دېدى. ئاندىن كېيىن، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى چاقىردى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە خۇددى رەسۇلۇللاھ ھەزرىتى ئەبۇ بەكرىگە ئېيتقاندەك، شەيتانىڭ ئۆزىنى ئۇخلىتىپ قويغانلىقىنى ئېيتىپ، ئۆزرە بايان قىلدى. بۇنى ئاڭلىغان ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە: ”مەن گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، سەن ھەقىقەتەن اللە تائالانىڭ پەيغەمبىرى سەن“ دېدى.

(مالىك: 26)

973 – عَنْ بُرَيْدِ بْنِ أَبِي مَرْيَمَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَسْرَيْنَا لَيْلَةً فَلَمَّا كَانَ فِي وَجْهِ الصُّبْحِ نَزَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَنَامَ وَنَامَ النَّاسُ فَلَمْ يَسْتَيْقِظْ إِلَّا بِالشَّمْسِ قَدْ طَلَعَتْ عَلَيْنَا فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمُؤَذِّنَ فَأَذَّنَ ثُمَّ صَلَّى الرَّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ فَصَلَّى بِالنَّاسِ ثُمَّ حَدَّثَنَا بِمَا هُوَ كَائِنٌ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ.

973 ـ بۇرەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن سەپەردە بىرگە بولۇپ، كېچىدە يول يۈرگەن ئىدۇق، كېچىنىڭ ئاخىرىدا بىر يەرگە چۈشتۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇخلاپ قالدى، بىزمۇ ئۇخلىدۇق. شۇ پېتى ھەممىمىز كۈن چىققۇچە ئۇخلاپ قاپتىمىز. ئويغانغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى

ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى، ئەزان ئوقۇغاندىن كېيىن ئىككى رەكئەت نامار ئوقۇدى. ئاندىن كېيىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرۇپ، ئىككى رەكئەت پەرزنى ئوقۇپ بەردى، ئاندىن كېيىن قىيامەتكىچە بولىدىغان ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەپ بەردى[1].

(نەسائى: 621)

974 ــ **عَنْ أبي مسعود الأنصاري – رضي الله عنه – قال : «أَقْبَلْنَا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم زَمَن الحُدَيبِيَةَ. بنحوه. وفيه فقال: افعلوا كما كنتم تفعلون، فجعل يَهمِسُ بعضُنا إلى بعض: ما كَفَّارةُ ما صَنَعْنَا؟ فسمَعنا، فقال : أما لكمْ فِيَّ أُسوة ، وقد قال الله تعالى:{لَقدْ كان لَكُمْ في رَسُولِ الله أُسْوَة حَسَنَة}.**

974ـ ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ھۇدەيبىيە سۇلھىسىدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە (مەدىنىگە) قايىتتۇق...دەپ، يۇقىرىقى بىلەن ئوخشاش مەزمۇندا يۇز بەرگەن ئۇخلاپ قېلىش ۋەقەسىنى بايان قىلغاندىن كېيىن، مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ سىلەر ئىلگىرى قىلىپ كېلىۋاتقانىدەكلا قىلىڭلار! (يەنى نامىزىڭلارنى بۇرۇنقىدەكلا ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇڭلار) ــ دېدى. بىز ئۆز ئارا پىچىرلىشىپ:

ــ قىلغان بۇ ئىشىمىزنىڭ كەففارىتى (يەنى ئۇخلاپ قېلىپ نامازنى قازا قىلىۋېتىشتىن ئىبارەت بۇ گۇناھىمىزنىڭ كەففارىتى) نېمىدۇ؟ ـ دېيىشتۇق. ئۇ، سۆزىمىزنى ئاڭلاپ قېلىپ:

ــ سىلەر بۇ مەسىلىدە ماڭا ئەگەشسەڭلار، مېنى ئۇلگە قىلساڭلار يېتەرلىك ئەمەسمۇ؟! الله تائالا: ﴿رەسۇلۇللاھ سىلەرگە ياخشى ئۇلگىدۇر﴾[2] دېگەن ئەمەسمۇ؟ ـ دېدى.

(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

---

[1] ئەلبانى (605): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] سۈرە ئەھزاب، 21 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

975 – **عن عبد الله بن عمرو قال لما غزا رسول الله صلى الله عليه وسلم تبوك أدلج بهم حتى إذا كان مع السحر ثم نزل بهم سحرا فقال يا بلال احرس لنا الصلاة قال نعم يا رسول الله فغلب بلال النوم فرقد فناموا حتى أوجعتهم الشمس فقام رسول الله صلى الله عليه وسلم فتيمم فقال لبلال أذن وأقم فقال بلال الآن فقال نعم فصلوا بعد ما أضحوا.**

975- ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تەبۈك ئۇرۇشىنىڭ سەپىرىدىن قايتقاندا، كېچىلەپ يول يۈرۈپ تاڭ ئاتاي دېگەندە بىر جايغا چۈشكەن ئىدى، ھەممەيلەننى مۇگدەك باسقىلى تۇردى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ـ ئى بىلال! بىزنى نامازغا ئويغاتقىن، ـ دېدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ماقۇل، ئى رەسۇلۇللاھ! ـ دېدى. لېكىن ئۇمۇ ئۇخلاپ قېلىپ، تاكى كۈن چىققۇچە ھېچكىم ئويغىنالمىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئورنىدىن تۇرۇپ تەيەممۇم قىلدى، ئاندىن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا:

ـ ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۈشۈرگىن! ـ دېدى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ھازىرمۇ؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ھەئە، ـ دېدى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار بامدات نامىزىنى چاشگاھ ۋاقتىدا ئوقۇدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

976 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ جَاءَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ بَعْدَ مَا**

[1] ھەيسەمى (1812): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ ئۇستازىدىن باشقا راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

غَرَبَتْ الشَّمْسُ فَجَعَلَ يَسُبُّ كُفَّارَ قُرَيْشٍ قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا كِدْتُ أُصَلِّي الْعَصْرَ حَتَّى كَادَتْ الشَّمْسُ تَغْرُبُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاللَّهِ مَا صَلَّيْتُهَا فَقُمْنَا إِلَى بُطْحَانَ فَتَوَضَّأَ لِلصَّلَاةِ وَتَوَضَّأْنَا لَهَا فَصَلَّى الْعَصْرَ بَعْدَ مَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى بَعْدَهَا الْمَغْرِبَ.

976 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەندەك غازىتى كۈنى، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كۇن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، قۇرەيش كاپىرلىرىنى بىر ھازا تىللىغاندىن كېيىن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن ئەسىر نامىزىنى ئوقۇيالمىغىلى تاس قالدىم، ئۇنى كۇن كىرىپ كېتەي دەپ قالغاندا ئاران ئوقۇۋالالىدىم، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەنمۇ تېخى ئوقۇمىدىم، ـ دېدى. كۇن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، ھەممىمىز بۇتھان دېگەن يەرگە بېرىپ تاھارەت ئېلىپ، ئاۋۋال ئەسىر نامىزىنى، ئاندىن شام نامىزىنى ئوقۇدۇق.

(بۇخارى: 596)

977 – قَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ إِنَّ الْمُشْرِكِينَ شَغَلُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَرْبَعِ صَلَوَاتٍ يَوْمَ الْخَنْدَقِ حَتَّى ذَهَبَ مِنْ اللَّيْلِ مَا شَاءَ اللَّهُ فَأَمَرَ بِلَالًا فَأَذَّنَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَقَامَ فَصَلَّى الْعِشَاءَ.

977 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خەندەك كۇنى مۇشىرىكلار رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنى تۆت ۋاخ نامازدىن قويدى، ھەتتا كېچە بىر چاغقىچە نامازئوقۇيالمىدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى ئەزان ئېيتىپ، تەكبىر چۇشۇرۇشكە بۇيرىدى. ئاۋۋال پېشىن نامىزىنى، ئاندىن تەكبىر چۇشۇرۇپ ئەسىر نامىزىنى، ئاندىن يەنە تەكبىر چۇشۇرۇپ شام

نامىزىنى ۋە ئاخىرىدا يەنە بىر تەكبىر بىلەن خۇپتەن نامىزىنى ئوقۇدى[1].
(تىرمىزى: 179)

978 – وللنسائي بنحوه وفيه: فَصَلَّى بِنَا الْعِشَاءَ ثُمَّ طَافَ عَلَيْنَا فَقَالَ مَا عَلَى الْأَرْضِ عِصَابَةٌ يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ غَيْرُكُمْ.

978 ـ يۇقىرىقى ھەدىسنى نەسائىمۇ رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭ رىۋايىتىدە مۇنۇلار بىرگە بايان قىلىنغان: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى ئوقۇغاندىن كېيىن، ساھابىلارنى ئايلىنىپ: «ھازىر يەر يۈزىدە اللە تائالانى ئەسلەيدىغان سىلەردىن باشقا ھېچ بىر جامائەت يوق» دېدى[2].

(نەسائى: 622)

979 – عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ شَغَلَنَا الْمُشْرِكُونَ يَوْمَ الْخَنْدَقِ عَنْ صَلَاةِ الظُّهْرِ حَتَّى غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَنْزِلَ فِي الْقِتَالِ مَا نَزَلَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِلَالًا فَأَقَامَ لِصَلَاةِ الظُّهْرِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا لِوَقْتِهَا ثُمَّ أَقَامَ لِلْعَصْرِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا ثُمَّ أَذَّنَ لِلْمَغْرِبِ فَصَلَّاهَا كَمَا كَانَ يُصَلِّيهَا فِي وَقْتِهَا.

979 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئەبۇ سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: خەندەك كۈنى مۇشرىكلار بىزگە ئارام بەرمىگەچكە، كۈن كىرىپ كەتكۈچە پېشىن نامىزىنى ئوقۇيالمىدۇق. بۇ، بۇ ئۇرۇش ھەققىدە: [اللە كاپىرلار (يەنى مەدىنىگە ھۇجۇم قىلغان ئىتتىپاقداش قوشۇن)نى خاپا قايتۇردى، ئۇلار مەقسىتىگە يېتەلمىدى، اللە (دۇشمەنگە بوران ۋە پەرىشتىلەرنى ئاپىرىدە قىلىپ) مۇئمىنلەرنى ئۇرۇشسىز غەلىبىگە ئېرىشتۇردى، اللە كۈچلۈكتۇر، غالىبتۇر][3] دېگەن

[1] ئەلبانى (26): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (21): زەئىپ، ـ دېگەن.
[3] سۈرە ئەھزاب، 25ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

ئايەت نازىل بولۇشتىن ئىلگىرىكى ۋەقە ئىدى. ئاندىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى، پېشىن نامىزىنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق. ئاندىن ئەسىرگە تەكبىر چۈشۈرۈلدى، ئۇنىمۇ ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق. ئاندىن كېيىن ئەزان ئوقۇلدى، شامنى ئۆز ۋاقتىدا ئوقۇغاندەك ئوقۇدۇق[1].

(نەسائى: 661)

980 – **عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ أُغْمِيَ عَلَيْهِ فَذَهَبَ عَقْلُهُ فَلَمْ يَقْضِ الصَّلَاةَ قَالَ مَالِك وَذَلِكَ فِيمَا نَرَى وَاللَّهُ أَعْلَمُ أَنَّ الْوَقْتَ قَدْ ذَهَبَ فَأَمَّا مَنْ أَفَاقَ فِي الْوَقْتِ فَإِنَّهُ يُصَلِّي.**

980 ـ مالىك نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئايلىنىپ كېتىپ، بىھوش بولۇپ قالغان ئىدى. ئۇ، بۇ ئارىدا ئۆتۈپ كەتكەن نامازنىڭ قازاسىنى قىلمىدى. مالىك مۇنداق دەيدۇ: بىزنىڭ قارىشىمىزچە (توغرىسىنىغۇ اللە تائالا بىلگۈچىدۇر)، ئۇنىڭ ئۆتۈپ كەتكەن نامازنىڭ قازاسىنى قىلماسلىقى، نامازنىڭ ۋاقتى ئۆتۈپ كەتكەندىن كېيىن ھوشىغا كەلگەنلىگى ئۈچۈندۇر، شۇڭا ۋاقىت ئۆتۈپ كېتىشتىن بۇرۇن ھوشىغا كەلگەن ئادەم شۇ ۋاقتىنىڭ نامىزىنى ئوقۇيدۇ.

(مالىك: 24)

981 – **عَنْ مَالِك عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ مَنْ نَسِيَ صَلَاةً فَلَمْ يَذْكُرْهَا إِلَّا وَهُوَ مَعَ الْإِمَامِ فَإِذَا سَلَّمَ الْإِمَامُ فَلْيُصَلِّ الصَّلَاةَ الَّتِي نَسِيَ ثُمَّ لِيُصَلِّ بَعْدَهَا الْأُخْرَى.**

981 ـ مالىك نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېگەن: كىمكى بىرەر

[1] ئەلبانى (638): سەھىھ ـ دېگەن.

نامازنى ئۇنتۇپ قېلىپ، يەنە بىر نامازنى ئىمام بىلەن ئوقۇۋاتقاندا، ئۇنتۇپ قالغان نامزى ئېسىگە كەلسە، ئىمام سالام بەرگەندىن كېيىن، ئۇنۇتقان نامازنى ئوقۇپ، ئاندىن شۇ ۋاقىتنىڭ نامزىنى قايتا ئوقۇسۇن.
(مالىك: 408)

982 – **عن جَابِرٍ قال سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكَ الصَّلَاةِ.**
982 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم:
«بەندە بىلەن شېرىك ۋە كۇپرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر».
(مۇسلىم: 82)

983 – **عَنْ جَابِرٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ بَيْنَ الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ تَرْكُ الصَّلَاةِ.**
983 ـ جابىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:
«كۇپرى بىلەن ئىمانىنىڭ ئارىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر»[1].
(تىرمىزى: 2618)

984 – **عَنْ جَابِرٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الْعَبْدِ وَبَيْنَ الْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ.**
984 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (2111): سەھىھ ـ دېگەن.

«بەندە بىلەن كۆپرىنىڭ ئارىسىدىكى پاسىل نامازنى تەرك ئېتىشتۇر»[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 4678)

985 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ الْعَهْدَ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ.**

985 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىز بىلەن كاپىرلارنىڭ ئارىسىدىكى پەرق نامازدۇر، كىمكى نامازنى تەرك ئەتسە (يەنى ئوقۇمىسا)، كاپىر بولىدۇ»[2].

(نەسائى: 463)

986 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَقِيقٍ الْعُقَيْلِيِّ قَالَ كَانَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يَرَوْنَ شَيْئًا مِنْ الْأَعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلَاةِ.**

986 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى شەقىق ئۇقەيلىي مۇنداق دەيدۇ: مۇھەممەد سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ساھابىلىرى نامازدىن باشقا ئەمەللەردىن بىرەرسىنى تەرك ئېتىشنى كۇپۇرلۇق دەپ قارىمايتتى، لېكىن نامازنى تەرك ئېتىشنى كۇپۇرلۇق دەپ قارايتتى[3].

(تىرمىزى: 2622)

987 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الَّذِي تَفُوتُهُ صَلَاةُ الْعَصْرِ كَأَنَّمَا وُتِرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ.**

987 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەسىر نامىزىنى قازا قىلىۋەتكەن كىشى، خۇددى خوتۇن ـ

[1] ئەلبانى (3912): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (449): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (2114): سەھىھ ـ دېگەن.

بالىلىرى ۋە پۈل - مالىلىرىدىن ئايرىلىپ قالغان كىشىگە ئوخشايدۇ».
(بۇخارى: 552)

988 – **عَنْ أَبِي الْمَلِيحِ قَالَ كُنَّا مَعَ بُرَيْدَةَ فِي غَزْوَةٍ فِي يَوْمٍ ذِي غَيْمٍ فَقَالَ بَكِّرُوا بِصَلَاةِ الْعَصْرِ فَإِنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ.**

988 ـ ئەبۇ مەلىھتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھاۋا بۇلۇتلۇق بىر كۈنى، بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بىلەن بىر ئۇرۇشتا بىرگە بولغان ئىدۇق، ئۇ مۇنداق دېدى: ئەسىر نامىزىنى بالدۇر ئوقۇڭلار، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئەسىر نامىزىنى تەرك ئەتكەن ئادەمنىڭ (بۇرۇنقى) ئەمەلى بىكار بولۇپ كېتىدۇ» دېگەنىدى، - دېدى.
(بۇخارى: 553)

989 – **عن ابن عباس قال لما قام بصري قيل نداوك وتدع الصلاة أياما قال لا ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال من ترك الصلاة لقى الله وهو عليه غضبان.**

989 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كۆزۈم تۇتۇلۇشقا باشلىغاندا، باشقىلار:
ـ بىز سېنى داۋالىتايلى، نامازنى بىر قانچە كۈن ئوقۇماي تۇرغىن، - دېگەنىدى، مەن:
ـ ياق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كىمكى الله تائالا بىلەن نامازنى تەرك ئەتكەن ھالدا ئۇچراشسا، الله تائالا ئۇنىڭغا غەزەب قىلىدۇ» دېگەن ئىدى،- دېدىم[1].
(بەززار ۋە «ئەلكەبىر»)

990 – **عَنِ الْحَسَنِ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّهُ ذَكَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ**

[1] ھەيسەمى (1632): بۇ ھەدىسنى بەززار ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى سەھل ئىبنى مەھمۇدتىن باشقا راۋىلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىلىرىدۇر. ئەممۇ ھېچكىم سەھل ھەققىدە يامان گەپ قىلمىغان، - دېگەن.

الْعَبْدَ الْمَمْلُوكَ لَيُحَاسَبُ بِصَلَاتِهِ فَإِنْ نَقَصَ مِنْهَا شَيْئًا قِيلَ لَهُ نَقَصْتَ مِنْهَا فَيَقُولُ يَا رَبِّ سَلَّطْتَ عَلَيَّ مَلِيكًا شَغَلَنِي عَنْ صَلَاتِي فَيَقُولُ قَدْ رَأَيْتُكَ تَسْرِقُ مِنْ مَالِهِ لِنَفْسِكَ فَهَلَّا سَرَقْتَ لِنَفْسِكَ مِنْ عَمَلِكَ أَوْ عَمَلِهِ قَالَ فَيَتَّخِذُ اللَّهُ عَلَيْهِ الْحُجَّةَ.

990 ـ ھەسەن ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھەرقانداق قۇل نامازدىن ھېساب بېرىدۇ، ئەگەر ئۇنىڭ بىرەر نامىزى كەم چىقسا: ”نېمە ئۈچۈن كەم ئوقۇدۇڭ؟“ دېيىلىدۇ. ئۇ: ”ئى پەرۋەردىگارىم! سەن ماڭا بىر خوجايىننى ھۆكۈمران قىلىپ قويۇپسەن، ئۇ مېنى ئىشقا سېلىپ، نامىزىمدىن قويدى“ دەيدۇ. شۇنىڭ بىلەن، پەرۋەردىگار: ”مەن سېنىڭ ئۇنىڭ مېلىدىن ئوغرىلىۋاتقانلىقىڭنى كۆرگەن ئىدىم. شۇنىڭدەك ئۇنىڭ ئەمەلىدىن ياكى ئۆزەڭنىڭ ئەمەلىدىن (نامىزىڭ ئۈچۈن ۋاقىت) ئوغرىلىساڭ بولماسمىدى؟“ دەيدۇ. شۇنداق قىلىپ، اللە ئۇنى پاكىتتا يېڭىپ قويىدۇ»[1].

(ئەھمەد: 8153)

991 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ ذَكَرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا فَقَالَ مَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَتْ لَهُ نُورًا وَبُرْهَانًا وَنَجَاةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ لَمْ يُحَافِظْ عَلَيْهَا لَمْ يَكُنْ لَهُ نُورٌ وَلَا بُرْهَانٌ وَلَا نَجَاةٌ وَكَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ قَارُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَأُبَيِّ بْنِ خَلَفٍ.

991 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر كۈنى نامازنى تىلغا ئېلىپ مۇنداق دېگەن:

«كىمكى نامازنى تەرك قىلماي، ۋاقتىغا رىئايە قىلىپ ئوقۇسا، نامىز قىيامەت كۈنى ئۇ كىشىگە نۇر، دەلىل ۋە نىجاتلىق بولىدۇ. كىمكى

[1] ھەيسەمى (1610): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇبارەك ئىبنى فەزالە ئىسىملىك بىرى بار. ئوسمان، ئەھمەد ۋە باشقا كۆپچىلىك ھەدىشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرگەن. لېكىن ھەدىسنى دەلىل قىلىشتا ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

نامازغا بىپەرۋالىق قىلسا، نامراز ئۇ كىشىگە نۇر، ھۆججەت ياكى نىجاتلىقنىڭ ھېچ بىرى بولمىغانلىقتۇر، ئۇ كىشى قارۇن، پىرئەۋن، ھامان ۋە ئۇبەي ئىبنى خەلەفلەر بىلەن بىرگە بولىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر» ۋە «ئەلئەۋسەت»؛ ئەھمەد: 6540)

992 – **عن أبي مَالِكٍ الأَشْجَعِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: "كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَسْلَمَ الرَّجُلُ كَانَ أَوَّلُ مَا يُعَلِّمُنَا الصَّلاةَ أَوْ قَالَ : عَلَّمَهُ الصَّلاةَ ".**

992 ـ ئەبۇمالىك ئەشجەئى دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم يېڭى مۇسۇلمان بولغان ھەرقانداق كىشىگە ئالدى بىلەن نامراز ئوقۇشنى ئۆگىتەتتى[2].

(«ئەلكەبىر» ۋە بەززار)

993 – **عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ خَمْسُ صَلَوَاتٍ افْتَرَضَهُنَّ اللَّهُ عَلَى عِبَادِهِ فَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ لَمْ يَنْتَقِصْ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ جَاعِلٌ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَهْدًا أَنْ يُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ جَاءَ بِهِنَّ قَدْ انْتَقَصَ مِنْهُنَّ شَيْئًا اسْتِخْفَافًا بِحَقِّهِنَّ لَمْ يَكُنْ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدٌ إِنْ شَاءَ عَذَّبَهُ وَإِنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُ.**

993 ـ ئۇبادە ئىبنى سامىت رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن مۇنداق ئاڭلىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «اللە تائالا بەندىلىرىگە پەرز قىلغان بەش ۋاخ نامازنىڭ ھېچنېمىسىنى ئاددىي كۆرمەي ۋە كەم قويماي، ئۆز ھەققىگە رىئايە قىلىپ بىجا كەلتۈرسە، اللە تائالا ئۇ كىشىنى جەننەتكە كىرگۈزۈشكە ۋەدە قىلىدۇ. كىمكى ئۇ نامازلارنىڭ ھەققىگە رىئايە قىلماي، يەڭگىل ساناپ، كەم ئادا قىلسا، اللە تائالامۇ ئۇنىڭغا (جەننەتكە كىرگۈزۈشنى) ۋەدە

---

[1] ھەيسەمى (1611): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1618): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، ـ دېگەن.

قىلمايدۇ. ئەگەر الله خالىسا، ئۇنى ئازابلايدۇ، خالىسا ئەپۇ قىلىدۇ»[1].
(ئىبنى ماجە: 1401)

[1] ئەلبانى (1150): سەھىھ. دېگەن.

نامازنىڭ ۋاقىتلىرى

994 – عن أبي بَكْرِ بْن أَبِي مُوسَى عَنْ أَبِيهِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ أَتَاهُ سَائِلٌ يَسْأَلُهُ عَنْ مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ شَيْئًا قَالَ فَأَقَامَ الْفَجْرَ حِينَ انْشَقَّ الْفَجْرُ وَالنَّاسُ لَا يَكَادُ يَعْرِفُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالظُّهْرِ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ انْتَصَفَ النَّهَارُ وَهُوَ كَانَ أَعْلَمَ مِنْهُمْ ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالْعَصْرِ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ بِالْمَغْرِبِ حِينَ وَقَعَتْ الشَّمْسُ ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ أَخَّرَ الْفَجْرَ مِنْ الْغَدِ حَتَّى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ طَلَعَتْ الشَّمْسُ أَوْ كَادَتْ ثُمَّ أَخَّرَ الظُّهْرَ حَتَّى كَانَ قَرِيبًا مِنْ وَقْتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ ثُمَّ أَخَّرَ الْعَصْرَ حَتَّى انْصَرَفَ مِنْهَا وَالْقَائِلُ يَقُولُ قَدْ احْمَرَّتْ الشَّمْسُ ثُمَّ أَخَّرَ الْمَغْرِبَ حَتَّى كَانَ عِنْدَ سُقُوطِ الشَّفَقِ ثُمَّ أَخَّرَ الْعِشَاءَ حَتَّى كَانَ ثُلُثُ اللَّيْلِ الْأَوَّلِ ثُمَّ أَصْبَحَ فَدَعَا السَّائِلَ فَقَالَ الْوَقْتُ بَيْنَ هَذَيْنِ.

994 ـ ئەبۇ بەكرى ئىبنى ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىرەيلەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئۇنىڭدىن نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى سورىغان ئىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇنىڭغا جاۋاب بەرمەستىن، تاڭ ئاتقاندا تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئۇ ۋاقىت تېخى ئادەملەر بىر ـ بىرىنى تونۇيالمىغۇدەك دەرىجىدە قاراڭغۇ ئىدى. كېيىن، كۈن قايرىلغان ۋاقىتتا پېشىنگە تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. بەزىلەر: ”كۈندۇز يېرىم بولدى“ دەپ قالدى (يەنى بەك بالدۇر بولۇپ قالدى دېمەكچى). ھالبۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۇلاردىن ئوبدان بىلەتتى. ئاندىن كېيىن ئەسىرگە تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى،

كۈن خېلىلا تىك ئىدى. ئاندىن كۈن ئولتۇرۇشى بىلەنلا شامغا تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئاندىن كېيىن شەپەق يوقالغان ھامان خۇپتەنگە تەكبىر ئوقۇشقا بۇيرىدى. ئەتىسى بامداتنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى. نامازدىن يانغاندا كۈن چىقىپ قالغىلى تاس قالغان ئىدى. ئاندىن كېيىن پېشىننى ئالدىنقى كۈنى ئەسىرنى ئوقۇغان ۋاقىتقا يېقىن قالغۇچە كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى. ئاندىن ئەسىرنى خېلى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى، ھەتتا ئەسىردىن يانغاندا، كۈن قىزىرىپ قالغان ئىدى. ئاندىن كېيىن شامنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى، ھەتتا شەپەق يوقاپ كېتەي دەپ قالغانىدى. ئاندىن كېيىن خۇپتەننى كېچىكتۈرۈپ، كېچىنىڭ ئۈچتىن ئاۋۋالقى بىرىنىڭ ئاخىرىدا ئوقۇدى. ئەتىسى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازنىڭ ۋاقتىنى سورىغان كىشىنى چاقىرىپ: «بىز نامان ئوقۇغان شۇ ئىككى ۋاقتىنىڭ ئارىسى نامازلارنىڭ ۋاقتىلىرىدۇر» دېدى.

(مۇسلىم: 614)

995 – ولأبي داود نحوه، عَنْ أَبِي بَرْزَةَ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُبَالِي تَأْخِيرَ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ قَالَ ثُمَّ قَالَ إِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ.

995 ـ ئەبۇ داۋۇدمۇ ئەبۇ بەرزە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن يۇقىرىقى ھەدىسكە ئوخشاش رىۋايەت قىلغان بولۇپ، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «خۇپتەننىڭ ۋاقتىنى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە ياكى تۇن يېرىمىغىچە كېچىكتۈرۈشكە بولىدۇ» دەيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 398)

996 – عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَهُ عَنْ وَقْتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ لَهُ صَلِّ مَعَنَا هَذَيْنِ يَعْنِي الْيَوْمَيْنِ فَلَمَّا زَالَتْ الشَّمْسُ أَمَرَ

[1] ئەلبانى (385): سەھىھ ـ دېگەن.

بِلَالًا فَأَذَّنَ ثُمَّ أَمَرَهُ فَأَقَامَ الظُّهْرَ بنحوه.

996 ـ سۇلايمان ئىبنى بۇرەيدە دادىسىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: بىر كىشى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن نامازنىڭ ۋاقتىنى سورىغاندى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە: «سەن بىز بىلەن ئىككى كۈن نامار ئوقۇغىن» دېدى. كۈن قايرىلغان ھامان، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى پېشىنگە ئەزان ئوقۇشقا، ئاندىن كېيىن تەكبىر چۈشۈرۈشكە بۇيرىدى. داۋامى يۇقىرىقى ھەدىسكە ئوخشاش.

(مۇسلىم: 613)

997 – وللنسائي نحوهما إلا أنه ابتدأ بصلاة الصبح.

997 ـ نەسائىنىڭ رىۋايىتىدىمۇ يۇقىرىدىكى ئىككى ھەدىس بىلەن ئوخشاش بايان قىلىنغان، ئەمما ئۇنىڭدا بامدات نامار بىلەن باشلانغان[1].

998 – عن ابْن عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَمَّنِي جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام عِنْدَ الْبَيْتِ مَرَّتَيْنِ فَصَلَّى الظُّهْرَ فِي الْأُولَى مِنْهُمَا حِينَ كَانَ الْفَيْءُ مِثْلَ الشِّرَاكِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ كُلُّ شَيْءٍ مِثْلَ ظِلِّهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ وَجَبَتْ الشَّمْسُ وَأَفْطَرَ الصَّائِمُ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ بَرَقَ الْفَجْرُ وَحَرُمَ الطَّعَامُ عَلَى الصَّائِمِ وَصَلَّى الْمَرَّةَ الثَّانِيَةَ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَهُ لِوَقْتِ الْعَصْرِ بِالْأَمْسِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ كُلِّ شَيْءٍ مِثْلَيْهِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ لِوَقْتِهِ الْأَوَّلِ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ حِينَ ذَهَبَ ثُلُثُ اللَّيْلِ ثُمَّ صَلَّى الصُّبْحَ حِينَ أَسْفَرَتْ الْأَرْضُ ثُمَّ الْتَفَتَ إِلَيَّ جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ هَذَا وَقْتُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِكَ وَالْوَقْتُ فِيمَا بَيْنَ هَذَيْنِ الْوَقْتَيْنِ.

998 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بەيتۇللاھنىڭ يېنىدا ماڭا ئىككى

[1] ئەلبانى (505): سەھىھ ـ دېگەن.

قېتىم ئىمام بولۇپ نامىز ئوقۇپ بەرگەندى. بىرىنچى قېتىمدا پېشىنىنى كۈن قايرىلغان، سايە ئايىق يېپى قەدەر ئۇزارغان ھامان، ئەسىرنى ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر ھەسسىسىگە يەتكەندە، شامنى كۈن پاتقان ۋە روزىدار ئېپتار قىلىدىغان ۋاقتىتا، خۇپتەننى شەپەق نۇرى يوقالغاندا، بامداتنى بولسا، تاڭ يورۇغان ھامان، يەنى روزىدارنىڭ دەرھال تاماق يېيىشتىن توختىشى ۋاجىپ بولىدىغان ۋاقىتتا ئوقۇپ بەردى. ئىككىنچى قېتىمدا پېشىنىنى ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر ھەسسىسىگە يېتەي دەپ قالغاندا، يەنى ئاۋۋالقى كۈن ئەسىر ئوقۇغان ۋاقىتتا، ئەسىرنى ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ ئىككى ھەسسىسىگە يەتكەندە، شامنى ئالدىنقى كۈنكى بىلەن ئوخشاش ۋاقىتتا، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئوچتىن بىرى تۈگىگەندە، بامداتنى بولسا، ئەتراپ ئاقارغان ۋاقىتتا ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن جىبرىئىل ماڭا قاراپ: ''ئى مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم)! مانا بۇلار سەندىن بۇرۇنقى پەيغەمبەرلەرنىڭ نامىز ئوقۇغان ۋاقىتلىرىدۇر، يەنى نامازلارنىڭ ۋاقىتلىرى مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنىڭ ئارىسىدىدۇر'' دېدى»[1].

(تىرمىزى: 149)

999 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ جِبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَلِّمُهُ مَوَاقِيتَ الصَّلَاةِ فَتَقَدَّمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ وَالنَّاسُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الظُّهْرَ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ وَأَتَاهُ حِينَ كَانَ الظِّلُّ مِثْلَ شَخْصِهِ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ فَتَقَدَّمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ وَالنَّاسُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ وَجَبَتْ الشَّمْسُ فَتَقَدَّمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ وَالنَّاسُ خَلَفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ فَتَقَدَّمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ وَالنَّاسُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ**

[1] ئەلبانى (127): ھەسەن ۋە سەھىھ - دېگەن.

وَسَلَّمَ فَصَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ انْشَقَّ الْفَجْرُ فَتَقَدَّمَ جِبْرِيلُ وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَلْفَهُ وَالنَّاسُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الْغَدَاةَ ثُمَّ أَتَاهُ الْيَوْمَ الثَّانِيَ حِينَ كَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ مِثْلَ شَخْصِهِ فَصَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَصَلَّى الظُّهْرَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ كَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ مِثْلَ شَخْصَيْهِ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَصَلَّى الْعَصْرَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ وَجَبَتْ الشَّمْسُ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ فَنِمْنَا ثُمَّ قُمْنَا ثُمَّ نِمْنَا ثُمَّ قُمْنَا فَأَتَاهُ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَصَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ أَتَاهُ حِينَ امْتَدَّ الْفَجْرُ وَأَصْبَحَ وَالنُّجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ فَصَنَعَ كَمَا صَنَعَ بِالْأَمْسِ فَصَلَّى الْغَدَاةَ ثُمَّ قَالَ مَا بَيْنَ هَاتَيْنِ الصَّلَاتَيْنِ وَقْتٌ.

999 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆگىتىش ئۈچۈن كېلىپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئىمام بولۇپ پېشىن نامىزىنى ئوقۇپ بەردى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدا، ساھابىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئارقىسىدا سەپ تۈزەپ تۇردى. ئاندىن ھەر نەرسىنىڭ سايىسى ئۆزىنىڭ بىر ھەسسىسىگە يەتكەندە كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كۈن پاتقان ھامان كېلىپ، يەنە يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ شامنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن شەپەق غايىب بولغان ھامان كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ خۇپتەننى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن تاڭ ئاتقان ھامان كېلىپ، يۇقىرىقى شەكىلدە سەپتە تۇرغۇزۇپ بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئىككىنچى كۈنى يەنە كېلىپ، ئالدىنقى كۈندىكىگە ئوخشاش ئىمام بولۇپ، ئادەمنىڭ سايىسى بىر ھەسسىگە يەتكەندە پېشىننى، ئادەمنىڭ سايىسى ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، ئەسىر نامىزىنى، كۈننىڭ پېتىشى بىلەن شامنى، بىر ئۇخلاپ ئويغانغاندىن كېيىن خۇپتەننى، تاڭ ئېتىپ، ئەتراپ ئوبدان يورۇغان، لېكىن يۇلتۇزلار تېخى زىچ ۋە پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا كېلىپ، بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئاندىن كېيىن جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام:

”مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنىڭ ئارىسى نامازنىڭ ۋاقتىدۇر“ دېدى[1].
(نەسائى: 513)

1000 – عن جَابِرِ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ جَاءَ جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ فَقَالَ قُمْ يَا مُحَمَّدُ فَصَلِّ الظُّهْرَ حِينَ مَالَتْ الشَّمْسُ بنحوه ... إلا أنّ هناك في كل صلاة يقول جبريل: قُمْ يَا مُحَمَّدُ فَصَلِّ.

1000ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ:

ـ ئى مۇھەممەد! ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، پېشىن نامىزىنى ئوقۇغىن! ـ دېدى. ئاخىرى يۇقىرىدىكى ھەدىس بىلەن ئوخشاش، پەقەت يۇقىرىقى ھەدىس بىلەن بۇ ھەدىستىكى پەرق شۇكى، بۇ ھەدىستە جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ ھەر نامازغا كەلگەندە: ”ئى مۇھەممەد (سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم)! ئورنۇڭدىن تۇرۇپ، نامىز ئوقۇغىن!“ دېگەنلىكى ئارتۇق رىۋايەت قىلىنغان[2].

(نەسائى: 526)

1001 – عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ خَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَصَلَّى الظُّهْرَ حِينَ زَالَتْ الشَّمْسُ وَكَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشِّرَاكِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ الْفَيْءُ قَدْرَ الشِّرَاكِ وَظِلِّ الرَّجُلِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتْ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ حِينَ غَابَ الشَّفَقُ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ ثُمَّ صَلَّى مِنْ الْغَدِ الظُّهْرَ حِينَ كَانَ الظِّلُّ طُولَ الرَّجُلِ ثُمَّ صَلَّى الْعَصْرَ حِينَ كَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ مِثْلَيْهِ قَدْرَ مَا يَسِيرُ الرَّاكِبُ سَيْرَ الْعَنَقِ إِلَى ذِي الْحُلَيْفَةِ ثُمَّ صَلَّى الْمَغْرِبَ حِينَ غَابَتْ الشَّمْسُ ثُمَّ صَلَّى الْعِشَاءَ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ أَوْ نِصْفِ اللَّيْلِ شَكَّ زَيْدٌ ثُمَّ صَلَّى الْفَجْرَ فَأَسْفَرَ.

1001 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق

---

[1] ئەلبانى (500): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (512): سەھىھ ـ دېگەن.

رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كۈن ئېگىلگەن، سايە ئاياق يېپى مىقدارى ئۇزارغان چاغدا پېشىن نامىزىنى، سايە ئاياق يېپى مىقدارى ئۇزارغان ۋە بىر ئادەمنىڭ سايىسى بوي ئېگىزلىكىگە يەتكەندە، ئەسىر نامىزىنى، كۈننىڭ كىرىپ كېتىشى بىلەن شامنى، شەپەق غايىب بولغاندا خۇپتەننى، تاڭ يورۇغاندا بامداتنى ئوقۇپ بەردى. ئەتىسى پېشىننى ئادەمنىڭ سايىسى بوي ئېگىزلىكى مىقدارىغا يەتكەندە، ئەسىرنى ئادەمنىڭ سايىسى ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، يەنى ئۇلاغقا مىنىپ يولغا چىققان كىشىنىڭ تېز سۈرئەتتە مېڭىپ، كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن زۇلھۇلەيفىگە بېرىپ بولغىدەك ۋاقىت قالغاندا، شامنى كۈن كىرىپ بولغاندىن كېيىن، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرى ياكى تۆن يېرىمى ئۆتۈپ بولغاندا، بامداتنى تاڭ خېلى يورۇغاندا ئوقۇپ بەردى[1].

(نەسائى: 524)

1002 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ لِلصَّلَاةِ أَوَّلًا وَآخِرًا وَإِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ صَلَاةِ الظُّهْرِ حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ وَآخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُ الْعَصْرِ وَإِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ صَلَاةِ الْعَصْرِ حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُهَا وَإِنَّ آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ تَصْفَرُّ الشَّمْسُ وَإِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ الْمَغْرِبِ حِينَ تَغْرُبُ الشَّمْسُ وَإِنَّ آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَغِيبُ الْأُفُقُ وَإِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ حِينَ يَغِيبُ الْأُفُقُ وَإِنَّ آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ يَنْتَصِفُ اللَّيْلُ وَإِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ الْفَجْرِ حِينَ يَطْلُعُ الْفَجْرُ وَإِنَّ آخِرَ وَقْتِهَا حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ.**

1002 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازنىڭ ئاۋۋالقى ۋە ئاخىرقى ۋاقتى بار. پېشىن نامىزىنىڭ ۋاقتى كۈن ئېگىلگەندە باشلىنىپ، ئەسىر نامىزىنىڭ ۋاقتى كىرىشى بىلەن تۈگەيدۇ. ئەسىرنىڭ ئاخىرقى ۋاقتى كۈن سارغايغاندا تۈگەيدۇ. شام نامىزىنىڭ ۋاقتى كۈن كىرىپ كەتكەندىن باشلىنىپ، شەپەق نۇرى

[1] ئەلبانى (510): سەھىھ ـ دېگەن.

يوقالغاندا ئاخىرلىشىدۇ. خۇپتەننىڭ ۋاقتى كەچكى شەپەق يوقالغاندىن باشلىنىپ، يېرىم كېچىگىچە داۋاملىشىدۇ. بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ، كۈن چىققانغا قەدەر بولىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 151)

1003 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا جِبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلَام جَاءَكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ فَصَلَّى الصُّبْحَ حِينَ طَلَعَ الْفَجْرُ بنحوه ... حديث بريدة إلا أنَّ المغرب واحد وفيه في اليوم الثاني ثُمَّ صَلَّى العشاء حِينَ ذَهَبَ سَاعَةٌ مِنْ اللَّيْلِ.

1003 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ساھابىلەرگە: «بۇ، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام بولۇپ، سىلەرگە دىنىڭلانى ئۆگەتكىلى كەلدى» دېدى. ئاندىن بامدات نامىزىنى تاڭ يورۇشى بىلەن ئوقۇدى... بۇ ھەدىسنىڭ ئۆز ئەينىنى بۇرەيدە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ رىۋايەت قىلغان. لېكىن ئۇنىڭ ھەدىسىدە: شامنى ھەر ئىككىلا كۈندە بىر ۋاقىتتا ئوقۇدى، ئىككىنچى كۈنى خۇپتەننى كېچىدىن بىر مەھەل ئۆتكەندە ئوقۇدى، ـ دېيىلگەن[2].

(نەسائى: 502)

1004 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رَافِعٍ مَوْلَى أُمِّ سَلَمَةَ زَوْجِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سَأَلَ أَبَا هُرَيْرَةَ عَنْ وَقْتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ أَنَا أُخْبِرُكَ صَلِّ الظُّهْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلَكَ وَالْعَصْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلَيْكَ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَالْعِشَاءَ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ثُلُثِ اللَّيْلِ وَصَلِّ الصُّبْحَ بِغَبَشٍ يَعْنِي الْغَلَسَ.

1004 ـ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئايالى ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ ئازادگەردىسى ئابدۇللاھ ئىبنى رافىئ رەزىيەللاھۇ

[1] ئەلبانى (129): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (488): ھەسەن. ـ دېگەن.

ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازنىڭ ۋاقتى توغرۇلۇق سورىغاندا، ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭغا: ”مەن ساڭا ئېيتىپ بېرەي، پېشىننى سايەڭ ئۆزەڭنىڭ بويى مىقدارى بولغاندا، ئەسرنى سايەڭ ئىككى ھەسسىگە يەتكەندە، شامنى كۈن ئولتۇرغاندا، خۇپتەننى كېچىنىڭ ئۈچتىن بىرىگىچە، بامداتنى تاڭ سەل يورۇغاندا ئوقۇغىن“ دېدى.

(مالىك: 9)

1005 – عَنْ نَافِعٍ مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ كَتَبَ إِلَى عُمَّالِهِ إِنَّ أَهَمَّ أَمْرِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةُ فَمَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِمَا سِوَاهَا أَضْيَعُ ثُمَّ كَتَبَ أَنْ صَلُّوا الظُّهْرَ إِذَا كَانَ الْفَيْءُ ذِرَاعًا إِلَى أَنْ يَكُونَ ظِلُّ أَحَدِكُمْ مِثْلَهُ وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ بَيْضَاءُ نَقِيَّةٌ قَدْرَ مَا يَسِيرُ الرَّاكِبُ فَرْسَخَيْنِ أَوْ ثَلَاثَةً قَبْلَ غُرُوبِ الشَّمْسِ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَالْعِشَاءَ إِذَا غَابَ الشَّفَقُ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ فَمَنْ نَامَ فَلَا نَامَتْ عَيْنُهُ وَالصُّبْحَ وَالنُّجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ.

1005 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمانىڭ ئازادگەردىسى نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ (شەھەرلەرگە تەيىنلىگەن) ۋاللىرىغا مۇنداق خەت يازغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ”مېنىڭ نەزىرىمدە ئەڭ مۇھىم ئىشىڭلار نامازدۇر. كىمكى نامازغا ئەھمىيەت بېرىپ، ئۇنى جايىدا ئادا قىلسا، ئۆزىنىڭ دىنىنى ساقلىيالايدۇ. كىمكى نامازغا ئەھمىيەت بەرمىسە، نامازدىن باشقا ئەمەللەرگە تېخىمۇ ئەھمىيەت بەرمەيدۇ. پېشىن نامىزىنى ئادەمنىڭ سايىسى بىر گەز بولغان ۋاقتىتىن باشلاپ، بىر ھەسسىسگە يەتكىچە؛ ئەسرنى كۈن خېلى تىك، ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقتىتا (يەنى نامازنى ئوقۇپ بولۇپ ئۇلاغقا مىنگەن كىشى كۈن ئولتۇرۇشتىن بۇرۇن ئىككى ياكى ئۈچ پەرسەخ مۇساپىنى بېسىپ بولغۇدەك ۋاقىتتا)؛ شامنى كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن؛ خۇپتەننى

شەپەق غايىب بولغاندىن باشلاپ، كېچىنىڭ ئوچتىن بىرى ئۆتكىچە ئوقۇڭلار. خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! خۇپتەننى ئوقۇماي ياتقان كىشىنىڭ ئۇيقۇسى ئۇيقۇ بولمىغاي! بامدات نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ۋە پارقىراپ تۇرغان ۋاقتىتا ئوقۇڭلار!“

(مالىك: 6)

1006 – **أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّاب كَتَبَ إِلَى أَبِي مُوسَى أَنْ صَلِّ الظُّهْرَ إِذَا زَاغَتْ الشَّمْسُ وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ بَيْضَاءُ نَقِيَّةٌ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَهَا صُفْرَةٌ وَالْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَأَخِّرْ الْعِشَاءَ مَا لَمْ تَنَمْ وَصَلِّ الصُّبْحَ وَالنُّجُومُ بَادِيَةٌ مُشْتَبِكَةٌ وَاقْرَأْ فِيهَا بِسُورَتَيْنِ طَوِيلَتَيْنِ مِنْ الْمُفَصَّلِ.**

1006 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق خەت يازدى: پېشىننى كۈن ئېگىلىشى بىلەن، ئەسىرنى كۈن ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقتىتا (يەنى سارغىيىپ قېلىشتىن ئىلگىرى)، شامنى كۈن كىرىپ كېتىشى بىلەن، خۇپتەننى ئۇيقۇڭ كېلىپ قالمىسا، ئىمكان بار كېچىكتۈرۈپ، بامداتنى يۇلتۇزلار زىچ ۋە پارقىراپ تۇرغان ۋاقتىتا ئوقۇغىن. بامداتتا ئۇزۇن سۈرىدىن ئىككىنى ئوقۇغىن.

(مالىك: 7)

1007 – **وفي أخرى نحوه وفيها: صَلِّ الْعِشَاءَ مَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ ثُلُثِ اللَّيْلِ فَإِنْ أَخَّرْتَ فَإِلَى شَطْرِ اللَّيْلِ وَلَا تَكُنْ مِنْ الْغَافِلِينَ.**

1007 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: خۇپتەننى كېچىنىڭ ئوچتىن بىرىگىچە ياكى يېرىمىغىچە كېچىكتۈرگىن، لېكىن غاپىل بولۇپ قالمىغىن، ـ دېيىلگەن.

(مالىك: 8)

1008 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَقْتُ الظُّهْرِ إِذَا زَالَتْ الشَّمْسُ وَكَانَ ظِلُّ الرَّجُلِ كَطُولِهِ مَا لَمْ يَحْضُرْ الْعَصْرُ وَوَقْتُ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرَّ الشَّمْسُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ مَا لَمْ يَغِبْ الشَّفَقُ وَوَقْتُ صَلَاةِ الْعِشَاءِ إِلَى نِصْفِ اللَّيْلِ الْأَوْسَطِ وَوَقْتُ صَلَاةِ الصُّبْحِ مِنْ طُلُوعِ الْفَجْرِ مَا لَمْ تَطْلُعْ الشَّمْسُ فَإِذَا طَلَعَتْ الشَّمْسُ فَأَمْسِكْ عَنْ الصَّلَاةِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ.

1008 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «پېشىنىڭ ۋاقتى كۈن ئېگىلگەندىن باشلاپ، ئادەمنىڭ سايىسى ئۆز بويى مىقدارىغا يەتكۈچە، ئەسىرنىڭ ۋاقتى كۈن سارغىيىپ قالمىغۇچە، شامنىڭ ۋاقتى شەپەق قالمىغۇچە، خۇپتەننىڭ ۋاقتى كېچىنىڭ يېرىمىغىچە، بامداتنىڭ ۋاقتى تاڭ ئاتقاندىن باشلاپ، كۈن چىققۇچە بولىدۇ. كۈن چىقىۋاتقاندا نامار ئوقۇما، چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ».

(مۇسلىم: 612)

1009ـ عَنْ أَبِي الْمِنْهَالِ قَالَ انْطَلَقْتُ مَعَ أَبِي إِلَى أَبِي بَرْزَةَ الأَسْلَمِيِّ فَقَالَ لَهُ أَبِي حَدِّثْنَا كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ – صلى الله عليه وسلم – يُصَلِّي الْمَكْتُوبَةَ قَالَ كَانَ يُصَلِّي الْهَجِيرَ وَهْيَ الَّتِي تَدْعُونَهَا الأُولَى حِينَ تَدْحَضُ الشَّمْسُ، وَيُصَلِّي الْعَصْرَ، ثُمَّ يَرْجِعُ أَحَدُنَا إِلَى أَهْلِهِ فِي أَقْصَى الْمَدِينَةِ وَالشَّمْسُ حَيَّةٌ، وَنَسِيتُ مَا قَالَ فِي الْمَغْرِبِ. قَالَ وَكَانَ يَسْتَحِبُّ أَنْ يُؤَخِّرَ الْعِشَاءَ. قَالَ وَكَانَ يَكْرَهُ النَّوْمَ قَبْلَهَا وَالْحَدِيثَ بَعْدَهَا، وَكَانَ يَنْفَتِلُ مِنْ صَلاَةِ الْغَدَاةِ حِينَ يَعْرِفُ أَحَدُنَا جَلِيسَهُ، وَيَقْرَأُ مِنَ السِّتِّينَ إِلَى الْمِائَةِ.

1009 ـ ئەبۇ مىنھالدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: دادام ئىككىمىز ئەبۇ بەرزە ئەسلەمىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىغا بارىدۇق. دادام ئۇنىڭغا:

ــ سەن بىزگە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ پەرز نامازنى قانداق ۋاقىتتا ئوقۇيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگىن! ـ دېگەندى، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـــ رەسـۇلۇللاھ سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم پېشـىنىڭ كـۇن قايرىلغان ھامان، يەنى كۇن ئەڭ ئىسسىق ۋاقتىتا ئوقۇيتتى، ئەسـىرنى مەدىنىنىڭ ئەڭ ياقىسىدا ئولتۇرىدىغان كىشى نامازدىن كېيىن ئۆيىگە قايتىپ بارغاندىمۇ قۇياشنىڭ نۇرى تېخى ئۆز پېتى تۇرغۇدەك ۋاقتىتا ئوقۇيتتى، شـام نـامـزى ھەققىـده رەسـۇلۇللاھ سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەمنىڭ نېمىدېگەنلىكىنى ئۇنتـۇپ قـاپتىمەن، خـۇپتەننى كېچىكتـۇرۇپ ئوقۇشـنى ياخشـى كـۆرەتتى ۋە خۇپتەننىـڭ ئالدىـدا ئۇخلاشـنى، خۇپتەنـدىن كېيـىن پـاراڭ سېلىشـىپ ئولتۇرۇشـنى يامـان كـۆرەتتى. بامـدات نامـزىـدىن قايتقـان ۋاقـتتـا ئـالـەم ئەتراپىمـزدىكى كـىشـىلەرنى تونۇغـىدەك يـورۇيتتى، بامـداتتا ئـاتمـش ئـايەتتىن يـۇز ئايەتكىچە ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 599)

1010 – وفي رواية: وَلَا يُبَالِي بِتَأْخِيرِ الْعِشَاءِ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ ثُمَّ قَالَ إِلَى شَـطْرِ اللَّيْلِ.

1010 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم خـۇپتەننى كېچىنىـڭ ئـوچتىن بىـرىگىچە يـاكى يېرىمىغىچە كېچىكتۇرۇشكە بولىدۇ،ـ دەيتتى.

(بۇخارى: 541)

1011 – عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ قَالَ قَدِمَ الْحَجَّـاجُ فَسَـأَلْنَا جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ فَقَالَ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الظُّهْرَ بِالْهَاجِرَةِ وَالْعَصْرَ وَالشَّمْسُ نَقِيَّةٌ وَالْمَغْرِبَ إِذَا وَجَبَتْ وَالْعِشَاءَ أَحْيَانًا وَأَحْيَانًا إِذَا رَآهُمْ اجْتَمَعُوا عَجَّـلَ وَإِذَا رَآهُمْ أَبْطَؤْا أَخَّرَ وَالصُّبْحَ كَانُوا أَوْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْـهِ وَسَـلَّمَ يُصَـلِّيهَا بِغَلَسٍ.

1011 ـ مـۇھەممەد ئىبنـى ئەمـر ئىبنـى ھەسـەن ئىبنـى ئەلـى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىـۋايەت قىلىنىـدۇ: ھەججـاج مەدىنىگە

كەلگەن ۋاقتىدا جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن نامازنىڭ ۋاقىتلىرى توغرۇلۇق سورىغان ئىدى، ئۇ مۇنداق دېدى: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پېشىننى كۈن ئىسسىق ۋاقىتتا، ئەسىرنى كۈن تېخى سارغايمىغان ۋاقىتتا، شامنى كۈن كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، خۇپتەننى بەزىدە بالدۇر، بەزىدە كېيىن (ئەگەر جامائەت توپلىشىپ قالغان بولسا بالدۇر، ئەگەر ئۇلار كېچىكتۈرۈشنى خالىسا كېچىكتۈرۈپ)، بامداتنى تاڭ خېلى قاراڭغۇ چاغدا ئوقۇيتتى.

(بۇخارى: 560)

1012 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ قَالَ كَانَ قَدْرُ صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الظُّهْرَ فِي الصَّيْفِ ثَلَاثَةَ أَقْدَامٍ إِلَى خَمْسَةِ أَقْدَامٍ وَفِي الشِّتَاءِ خَمْسَةَ أَقْدَامٍ إِلَى سَبْعَةِ أَقْدَامٍ.**

1012 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ياز كۈنى پېشىن ئوقۇغان ۋاقتىدا سايە ئۇچ قەدەمدىن بەش قەدەمگىچە، قىش كۈنى بەش قەدەمدىن يەتتە قەدەمگىچە كېلەتتى[1].

(نەسائى: 503)

1013 – **عن عُرْوَة بْنُ الزُّبَيْرِ أَنَّ عَائِشَةَ أَخْبَرَتْهُ قَالَتْ كُنَّ نِسَاءُ الْمُؤْمِنَاتِ يَشْهَدْنَ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الْفَجْرِ مُتَلَفِّعَاتٍ بِمُرُوطِهِنَّ ثُمَّ يَنْقَلِبْنَ إِلَى بُيُوتِهِنَّ حِينَ يَقْضِينَ الصَّلَاةَ لَا يَعْرِفُهُنَّ أَحَدٌ مِنْ الْغَلَسِ.**

1013 ـ ئۇرۋە ئىبنى زۇبەيىردىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئۇنىڭغا مۇنداق دېگەن: بىز مۇئمىن ئاياللار پۈركەنچىلىرىمىزگە ئوبدان ئورنىپ، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بامدات نامىزىغا ھازىر بولاتتۇق، نامازدىن قايتقان ۋاقتىمىزدا قاراڭغۇدا بىر ـ بىرىمىزنى تونۇيالمايتتۇق.

[1] ئەلبانى (489) سەھىھ ـ دېگەن.

(بۇخارى: 578)

1014 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَا رَأَيْتُ أَحَدًا كَانَ أَشَدَّ تَعْجِيلًا لِلظُّهْرِ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا مِنْ أَبِي بَكْرٍ وَلَا مِنْ عُمَرَ.

1014 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيشەنبە نامىزىنى بالدۇر ئوقۇشقا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇلاردىن بەكرەك ئەھمىيەت بېرىدىغان بىرسىنى تېخى كۆرۈپ باقمىدىم[1].

(تىرمىزى: 155)

1015 – عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَشَدَّ تَعْجِيلًا لِلظُّهْرِ مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ أَشَدُّ تَعْجِيلًا لِلْعَصْرِ مِنْهُ.

1015 ـ ئۇممۇ سەلەمە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم پەيشەنبە نامىزىغا سىلەردىن بەكرەك ئالدىرايتتى، سىلەر ئەسىرگە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن بەكرەك ئالدىرايسىلەر[2].

(تىرمىزى: 161)

1016 – عَنْ خَبَّابٍ قَالَ فَشَكَوْنَا إِلَيْهِ حَرَّ الرَّمْضَاءِ فَلَمْ يُشْكِنَا قَالَ زُهَيْرٌ قُلْتُ لِأَبِي إِسْحَقَ أَفِي الظُّهْرِ قَالَ نَعَمْ قُلْتُ أَفِي تَعْجِيلِهَا قَالَ نَعَمْ.

1016ـ خەببابب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سايىلىقنىڭ ئىسسىقىدىن (يەنى ھاۋانىڭ ئىسسىپ كەتكەنلىكىدىن) شىكايەت قىلساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تىڭشىمىدى،ـ دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ. زۇھەير (راۋى) مەن ئەبۇ ئىسھاقتىن:

---

[1] ئەلبانى (23): سەنەدى زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (138): سەھىھ، ـ دېگەن.

ـ ئۇلار پېشىن ۋاقتىدىكى ئىسسىقتىن شىكايەت قىلغانمىدى؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ ھەئە، ـ دېدى. مەن:

ـ پېشىننى (مۇشۇنداق ئىسسىقتىمۇ ھاۋا سەل سوۋۇغانغا قەدەر كېچىكتۈرمەي) بالدۇر ئوقۇغانلىقتىن شىكايەت قىلغانمىدى؟ ـ دېسەم، ئۇ:

ـ ھەئە، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 619)

1017 – زاد الطبراني بعد: **فَلَمْ يُشكِنَا، قَالَ: «إِذَا زَالَتِ الشَّمْسُ فَصَلُّوا».**

1017ـ تەبەرانىنىڭ رىۋايىتىدە يۇقىرىقى ھەدىسنىڭ داۋامىدا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ شىكايىتىمىزنى تىڭشىمىدى بەلكى: «كۈن ئېگىلگەن ھامان (پېشىن) نامىزىنى ئوقۇڭلار!» دېدى،ـ دېگەن جۈملە قوشۇپ رىۋايەت قىلىنغان[1].

(«ئەلكەبىر»: 3701)

1018 – **وزاد في الأوسط والصغير بلين بعده أيضًا عن جابر بن عبد الله قال : شكونا إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم الرمضاء فلم يشكنا وقال: «أكثروا من قول لا حول ولا قوة إلا بالله، فإنها تدفع تسعة وتسعين بابا من الضر، أدناها الهم».**

1018ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە مۇنداق بايان قىلىنغان: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سايلىقنىڭ ئىسسىقىدىن (يەنى ھاۋانىڭ ئىسسىپ كەتكەنلىكىدىن) شىكايەت قىلساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم تىڭشىمىدى ۋە بىزگە: «سىلەر: ''لا حول ولا قوة إلا بالله'' دېگەن سۆزنى كۆپ قىلىڭلار. بۇ سۆز ئەڭ تۆۋۈنى غەمدىن ئىبارەت 99 زىيانىنى

[1] ھەيسەمى (1695): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

قايتۇرىدۇ» دېدى[1].

(«ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەسسەغىر»)

1019 – **عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم يُصَلِّى الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ وَاقِعَةٌ فِى حُجْرَتِى.**

1019 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىر نامىزىنى مېنىڭ ھۇجرامغا كۇن چۈشۈپ تۇرۇۋاتقان چاغدا ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 611)

1020 – **وفي رواية: مِنْ قَعْرِ حُجْرَتِهَا.**

1020ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: ھۇجرىسىنىڭ ئىچىگە كۇن نۇرى چۈشۈپ تۇرغان چاغدا، ـ دەپ كەلگەن.

(بۇخارى: 511)

1021– **وفي رواية: لَمْ تَخْرُجْ مِنْ حُجْرَتِهَا.**

1021 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۇن نۇرى ئۇنىڭ ھۇجرىسىدىن چىقىپ كەتمىگەن چاغدا، ـ دەپ كەلگەن.

(بۇخارى: 511)

1022 – **وفي رواية: وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا لَمْ يَظْهَرْ الْفَيْءُ مِنْ حُجْرَتِهَا.**

1022 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۇن نۇرى ئۇنىڭ ھۇجرىسىغا چۈشۈپ تۇرغان، بىراق سايە تېخى ئۇنىڭ ھۇجرىسىدىن ھالقىپ كەتمىگەن چاغدا، ـ دېيىلگەن[2].

---

[1] ھەيسەمى (1697): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە بەلھۇت ئىسىملىك بىرى بار. ئۇقەيلى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى ھىببان ئىشەنچلىك ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان.

[2] ئەلبانى (491): سەھىھ، ـ دېگەن.

(نەسائی: 505)

1023 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قال كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ حَيَّةٌ فَيَذْهَبُ الذَّاهِبُ إِلَى الْعَوَالِي فَيَأْتِيهِمْ وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ وَبَعْضُ الْعَوَالِي مِنْ الْمَدِينَةِ عَلَى أَرْبَعَةِ أَمْيَالٍ أَوْ نَحْوِهِ.

1023 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىر نامىزىنى كۈن خېلىلا تىك ۋە پارقىراق ۋاقىتتا ئوقۇيتتى. نامازدىن كېيىن، بەزىلەر مەدىنىنىڭ يىراق مەھەللىلىرىگە بارغاندا، كۈن يەنىلا خېلى ئېگىزدە كۆرۈنەتتى. مەدىنىنىڭ بەزى يىراق مەھەللىلىرى (شەھەر مەركىزىگە) تەخمىنەن تۆت مىل كېلەتتى.

(بۇخارى: 550)

1024– ومن رواياته: ثُمَّ يَذْهَبُ الذَّاهِبُ مِنَّا إِلَى قُبَاءٍ.

1024 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بەزىلەر قۇباغا بېرىپ بولۇپ قارىسىمۇ، كۈن خېلىلا ئېگىزدە كۆرۈنەتتى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 551)

1025– ومنها: يَخْرُجُ الْإِنْسَانُ إِلَى بَنِي عَمْرِو بْنِ عَوْفٍ فَيَجِدُهُمْ يُصَلُّونَ الْعَصْرَ.

1025 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: بىراۋ مەدىنىدە ئەسىرنى ئوقۇپ بولۇپ، بەنى ئەمىر ئىبنى ئەۋف قەبىلىسىگە بارسا، ئۇلارنى ئەسىر نامىزىنى ئوقۇۋاتقان ھالدا كۆرەلەيتتى، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 621)

1026– عن أَبِي أُمَامَةَ بْنَ سَهْلٍ يَقُولُ صَلَّيْنَا مَعَ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ الظُّهْرَ ثُمَّ خَرَجْنَا حَتَّى دَخَلْنَا عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فَوَجَدْنَاهُ يُصَلِّي الْعَصْرَ فَقُلْتُ يَا عَمِّ مَا هَذِهِ

الصَّلَاةُ الَّتِي صَلَّيْتَ قَالَ الْعَصْرُ وَهَذِهِ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الَّتِي كُنَّا نُصَلِّي مَعَهُ.

1026 ـ ئەبۇ ئۇمامە ئىبنى سەھلىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز بىلەن پېشىن ئوقۇپ چىقىپ، ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ قېشىغا كىرسەك، ئۇ ئەسىر ئوقۇۋاتىپتۇ. مەن ئۇنىڭدىن:

ـ ئى تاغا! نېمە نامازئوقۇۋاتىسەن؟ ـ دەپ سورىسام، ئۇ:

ـ ئەسىر ئوقۇدۇم، بۇ نامازنى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن مۇشۇنداق ۋاقىتتا ئوقۇيتتۇق، ـ دېدى.

(بۇخارى: 549)

1027 – **ومنها: صَلَّى لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَاهُ رَجُلٌ مِنْ بَنِي سَلِمَةَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا نُرِيدُ أَنْ نَنْحَرَ جَزُورًا لَنَا وَنَحْنُ نُحِبُّ أَنْ تَحْضُرَهَا قَالَ نَعَمْ فَانْطَلَقَ وَانْطَلَقْنَا مَعَهُ فَوَجَدْنَا الْجَزُورَ لَمْ تُنْحَرْ فَنُحِرَتْ ثُمَّ قُطِّعَتْ ثُمَّ طُبِخَ مِنْهَا ثُمَّ أَكَلْنَا قَبْلَ أَنْ تَغِيبَ الشَّمْسُ.**

1027ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزگە ئەسىر ئوقۇپ بېرىپ قايتقاندا، بەنى سەلەمە جەمەتىدىن بىر كىشى كېلىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! بىز بىر تۆگە سويماقچى ئىدۇق، سېنىڭ بېشىمىزدا تۇرۇپ بېرىشىڭنى ئۈمىد قىلىمىز، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ : «ماقۇل» دەپ ماڭدى، بىزمۇ بىرگە ماڭدۇق. بىز يېتىپ بارساق، تۆگە تېخى بۇغۇزلانمىغان ئىكەن. بىز بېرىپ كۆن كىرىپ كېتىپ بولغۇچە تۆگىنى سويۇپ، گۆشىنى پارچىلاپ پىشۇرۇپ يەپ بولالىدۇق.

(مۇسلىم: 624)

1028 – **عَنْ ابْنِ شِهَابٍ أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا فَدَخَلَ عَلَيْهِ**

عُرْوَةُ بْنُ الزُّبَيْرِ فَأَخْبَرَهُ أَنَّ الْمُغِيرَةَ بْنَ شُعْبَةَ أَخَّرَ الصَّلَاةَ يَوْمًا وَهُوَ بِالْعِرَاقِ فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو مَسْعُودٍ الْأَنْصَارِيُّ فَقَالَ مَا هَذَا يَا مُغِيرَةُ أَلَيْسَ قَدْ عَلِمْتَ أَنَّ جِبْرِيلَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَزَلَ فَصَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ صَلَّى فَصَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ بِهَذَا أُمِرْتُ فَقَالَ عُمَرُ لِعُرْوَةَ اعْلَمْ مَا تُحَدِّثُ أَوَأَنَّ جِبْرِيلَ هُوَ أَقَامَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقْتَ الصَّلَاةِ قَالَ عُرْوَةُ كَذَلِكَ كَانَ بَشِيرُ بْنُ أَبِي مَسْعُودٍ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِيهِ قَالَ عُرْوَةُ وَلَقَدْ حَدَّثَتْنِي عَائِشَةُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْعَصْرَ وَالشَّمْسُ فِي حُجْرَتِهَا قَبْلَ أَنْ تَظْهَرَ.

1028 ـ ئىبنى شىھابتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز نامازنى كېچىكتۈرۈپ قويدى، ئۇرۋە ئىبنى زۇبەير ئۇنىڭ يېنىغا كىرىپ مۇنداق دېدى: مۇغىرە ئىبنى شۇئبە بىر كۈنى ئىراقتا نامازنى كېچىكتۈرگەنىدى، ئۇنىڭ يېنىغا ئەبۇ مەسئۇد ئەنسارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كىرىپ:

ـــ نېمىشقا نامازنى كېچىكتۈرىسەن؟ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھەمما نامازنىڭ ۋاقتىنى ئۆگىتىپ قويغانلىقىنى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: ”مەن مۇشۇ ۋاقىتلاردا نامار ئوقۇشقا بۇيرۇلدۇم“ دېگەنلىكىنى بىلمەمسەن؟ ـ دېدى. بۇ گەپنى ئاڭلىغان ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئۇرۋە ئىبنى زۇبەيرگە:

ـ نېمە دەۋاتقىنىڭنى بىلىپ سۆزلە! پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە نامازنىڭ ۋاقىتلىرىنى بەلگىلەپ بەرگەن جىبرىئىلمۇ؟!ـ دېدى.

ئۇرۋە:

ـــ ھەئە، بەشىر ئىبنى مەسئۇد دادىسىنىڭ شۇنداق سۆزلەپ بەرگەنلىكىنى رىۋايەت قىلاتتى،ـ دېدى.

ئۇرۋە يەنە:

ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ماڭا رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئەسىر نامىزىنى ئۇنىڭ (يەنى ئائىشەنىڭ) ھۇجرىسىغا كىرىپ چۈشۈپ تۇرغىنى، ھۇجرىسىدىن كۈن نۇرى تېخى ھالقىپ كەتمىگەن چاغدا ئوقۇيدىغانلىقىنى سۆزلەپ بەرگەن ئىدى ـ دېدى.
(بۇخارى: 522)

1029 – وفي رواية: أَنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ أَخَّرَ الْعَصْرَ شَيْئًا فَقَالَ لَهُ عُرْوَةُ أَمَا إِنَّ جِبْرِيلَ قَدْ نَزَلَ فَصَلَّى أَمَامَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ عُمَرُ اعْلَمْ مَا تَقُولُ يَا عُرْوَةُ قَالَ سَمِعْتُ بَشِيرَ بْنَ أَبِي مَسْعُودٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَبَا مَسْعُودٍ يَقُولُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ نَزَلَ جِبْرِيلُ فَأَمَّنِي فَصَلَّيْتُ مَعَهُ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ ثُمَّ صَلَّيْتُ مَعَهُ. يَحْسُبُ بِأَصَابِعِهِ خَمْسَ صَلَوَاتٍ.

1029 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئەسىرنى ئازراق كېچىكتۈرۈپ ئوقوغانىدى، ئۇرۋە ئۇنىڭغا:
ـــ جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ نامازنى ئوقۇپ بەردى، ـ دېدىدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر ئىبنى ئابدۇلئەزىز:
ـ ئى ئۇرۋە! نېمە دەۋاتقانلىقىڭغا دىققەت قىل! ـ دېدى. ئۇرۋە مۇنداق دېدى:
ـ مەن بەشىر ئىبنى ئەبۇ مەسئۇدتىن ئۇنىڭ دادىسى ئەبۇ مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ بەش ۋاخ نامازنىڭ ۋاقتىنى بارماقلىرى بىلەن ساناپ تۇرۇپ: «جىبرىئىل چۈشۈپ، ماڭا ئىمام بولۇپ نامازنى ئوقۇپ بەردى» دەپ بەش قېتىم تەكرارلىغانلىقىنى ئاڭلىغان.
(بۇخارى: 3221)

1030 – عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْأَكْوَعِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي الْمَغْرِبَ إِذَا غَرَبَتْ الشَّمْسُ وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ.

1030 ـ سەلەمە ئىبنى ئەكۋەئدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەقىقەتەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازشامنى كۈن كىرىپ كېتىشى بىلەنلا ئوقۇيتتى.

(مۇسلىم: 636)

1031– وفي رواية: سَاعَةَ تَغْرُبُ الشَّمْسُ إِذَا غَابَ حَاجِبُهَا.

1031 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: كۈن تولۇق ئولتۇرۇپ بولسلا شام نامىزنى ئوقۇيتتى، ـ دېيىلگەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 417)

1032 – عن رَافِعَ بْنَ خَدِيجٍ قال كُنَّا نُصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَإِنَّهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ.

1032 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن شامنى ئوقۇپ يانغانىدا، ئوقيا ئاتساق، ئوقنىڭ چۈشكەن يېرىنى پەرق ئېتەلەيتتۇق.

(بۇخارى: 559)

1033 – عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَسْلَمَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُمْ كَانُوا يُصَلُّونَ مَعَ نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَغْرِبَ ثُمَّ يَرْجِعُونَ إِلَى أَهَالِيهِمْ إِلَى أَقْصَى الْمَدِينَةِ يَرْمُونَ وَيُبْصِرُونَ مَوَاقِعَ سِهَامِهِمْ.

1033 ـ ئەسلەم قەبىلىسىلىك بىر ساھابىدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ساھابىلەر پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە شامنى ئوقۇپ قايتقاندا، مەدىنىنىڭ ئەڭ چېتىدە ئولتۇرغانلارمۇ ئۆيگە قايتقاندىن كېيىن، ئوقيا ئاتسا، ئوقنىڭ چۈشكەن يېرىنى كۆرەلەيتتى[2].

[1] ئەلبانى (402): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (506): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

(نەسائی: 520)

1034 – عَنْ مَرْثَدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ لَمَّا قَدِمَ عَلَيْنَا أَبُو أَيُّوبَ غَازِيًا وَعُقْبَةُ بْنُ عَامِرٍ يَوْمَئِذٍ عَلَى مِصْرَ فَأَخَّرَ الْمَغْرِبَ فَقَامَ إِلَيْهِ أَبُو أَيُّوبَ فَقَالَ لَهُ مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ يَا عُقْبَةُ فَقَالَ شُغِلْنَا قَالَ أَمَا سَمِعْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا تَزَالُ أُمَّتِي بِخَيْرٍ أَوْ قَالَ عَلَى الْفِطْرَةِ مَا لَمْ يُؤَخِّرُوا الْمَغْرِبَ إِلَى أَنْ تَشْتَبِكَ النُّجُومُ.

1034 ـ مەرسەد ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسىرغا ۋالىي بولغان زامانىدا، ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مىسىرغا غازىي سۈپىتىدە كەلگەنىدى. ئۇ، ئۇقبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ شامنى كېچىكتۈرگىنىنى كۆرۈپ:

ـ نامازنى نېمىشقا كېچىكتۈرىسەن؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئۇقبە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ بىز باشقا ئىش بىلەن مەشغۇل بولۇپ قاپتىمىز، ـ دېدى. ئەبۇ ئەييۇب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ سەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «مېنىڭ ئۈممىتىم شام نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ھالەتتە كۆرۈنگەنگە قەدەر كېچىكتۈرۈپ قويمىسىلا، ھەمىشە ياخشىلىق ياكى توغرا يول ئۈستىدە بولىدۇ» دېگىنىنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟! ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 418)

1035 – عَنِ الْحَارِثِ بْنِ وَهْبٍ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَنْ تَزَالَ أُمَّتِي عَلَى الإِسْلامِ، مَا لَمْ يُؤَخِّرُوا الْمَغْرِبَ حَتَّى تَشْتَبِكَ النُّجُومُ، مُضَاهَاةَ الْيَهُودِ، وَمَا لَمْ يُعَجِّلُوا الْفَجْرَ، مُضَاهَاةَ النَّصَارَى، وَمَا لَمْ يَكِلُوا الْجَنَائِزَ إِلَى أَهْلِهَا".

1035ـ ھارىس ئىبنى ۋەھب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

[1] ئەلبانى (403): ھەسەن ۋە سەھىھ ـ دېگەن.

«مېنىڭ ئۈممىتىم يەھۇدىيلارغا ئوخشاش شام نامىزىنى يۇلتۇزلار زىچ ھالەتتە كۆرۈنگەنگە قەدەر كېچىكتۈرۈپ ئوقۇمىسا، بامداتنى خرىستىئانلارغا ئوخشاش بالدۇر ئوقۇۋەتمىسە ۋە جىنازىنى بىرتەرەپ قىلىش ئىشىنى مېيىتنىڭ ئەھلىگە تاشلاپ قويمىسىلا، ھەمىشە ئىسلام ئۈستىدە بولىدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

1036 – **عَنْ أَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ الصُّنَابِحِيِّ: وَمَا لَمْ يَكِلُوا الْجَنَائِزَ إِلَى أَهْلِهَا.**

1036 ـ ئەبۇ ئابدۇراھمان سۇنابىھىدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«جىنازىنى بىرتەرەپ قىلىش ئىشىنى مېيىتنىڭ ئەھلىگە تاشلاپ قويمىسىلا، ھەمىشە ئىسلام ئۈستىدە بولىدۇ».

(ئەھمەد: 18588)

1037 – **عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ يَا عَلِيُّ ثَلَاثٌ لَا تُؤَخِّرْهَا الصَّلَاةُ إِذَا آنَتْ وَالْجَنَازَةُ إِذَا حَضَرَتْ وَالْأَيِّمُ إِذَا وَجَدْتَ لَهَا كُفْئًا.**

1037 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق بۇيرىغانلىقىنى رىۋايەت قىلىدۇ:

«ئى ئەلى! ئۈچ تۈرلۈك ئىش بار، سەن ئۇلارنى كېچىكتۈرمە. بىرى، ۋاقتى كىرگەن نامازى؛ ئىككىنچىسى، ھازىر بولغان جىنازا؛ ئۈچىنچىسى، تۇل ـ بويىتاقلارنىڭ ئۆزىگە مۇناسىپ لايىقلىرىنىڭ نىكاھ ئىشلىرى»[2].

(تىرمىزى: 171)

1038 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ مِنْ الصُّبْحِ رَكْعَةً قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الصُّبْحَ وَمَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنْ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ**

---

[1] ھەيسەمى (1737): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە مەندەل ئىبنى ئەلى ئىسمىلىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار.

[2] ئەلبانى (25): زەئىپ، ـ دېگەن.

تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَقَدْ أَدْرَكَ الْعَصْرَ.

1038 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى كۈن چىقىشتىن بۇرۇن بامداتنىڭ بىر رەكئىتىنى ئوقۇيالىغان بولسا، ئۇ كىشى بامداتنى ئوقۇغان بولىدۇ. كىمكى ئەسىرنىڭ بىر رەكئىتىنى كۈن كىرىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئوقۇيالىغان بولسا، ئۇ كىشىمۇ ئەسىر نامىزىنى ئادا قىلغان بولىدۇ».

(بۇخارى: 579)

1039 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَدْرَكَ أَحَدُكُمْ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الْعَصْرِ قَبْلَ أَنْ تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ وَإِذَا أَدْرَكَ سَجْدَةً مِنْ صَلَاةِ الصُّبْحِ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَلْيُتِمَّ صَلَاتَهُ.

1039 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلار كۈن كىرىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئەسىرنىڭ بىر سەجدىسىنى قىلالىسا، داۋامىنى تولۇقلىسۇن. ئەگەر كۈن چىقىشتىن بۇرۇن بامدات نامىزىنىڭ بىر سەجدىسىنى قىلالىسا، قالغىنىنى تولۇقلىسۇن».

(بۇخارى: 556)

1040 – وللنسائي: إِذَا أَدْرَكَ أَوَّلَ سَجْدَةٍ. في الموضعين.

1040 ـ نەسائىنىڭ رىۋايىتىدە يۇقىرىقى ھەدىستىكى ھەر ئىككىلى جايدا: «بىرىنچى سەجدىنى قىلالىسا...» دېيىلگەن[1].

(نەسائى: 516)

1041 – عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَنَّهُ قَالَ مَا أَدْرَكْتُ النَّاسَ إِلَّا وَهُمْ يُصَلُّونَ الظُّهْرَ

[1] ئەلبانى (503): سەھىھ ـ دېگەن.

بِعَشِيٍّ.

1041 ـ قاسىم ئىبنى مۇھەممەد مۇنداق دەيدۇ: مەن ئەقلىمگە كەلسەم، كىشىلەر (يازدا) پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇيتتىكەن.

(مالىك: 12)

1042 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَنَافِعٍ مَوْلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ أَنَّهُمَا حَدَّثَاهُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ إِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا عَنْ الصَّلَاةِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ.

1042 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە ۋە ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەن كۈنى پېشىن نامىزىنى كېچىكتۈرۈپرەك، ھاۋا سالقىندىغاندا ئوقۇڭلار، چۈنكى قىزىق ھاۋا جەھەننەم يالقۇنىنىڭ بىر پارچىسىدۇر».

(بۇخارى: 534)

1043– عَنْ أَبِي ذَرٍّ الْغِفَارِيِّ قَالَ كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ لِلظُّهْرِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَبْرِدْ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ حَتَّى رَأَيْنَا فَيْءَ التُّلُولِ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَأَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ.

1043 ـ ئەبۇ زەر غىفارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز بىر سەپەردە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە ئىدۇق، مۇئەززىن پېشىنگە ئەزان ئوقۇماقچى بولغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھاۋا سەل يانسۇن!» دېدى. بىر ئازدىن كېيىن، يەنە ئەزان ئوقۇماقچى بولغانىدى: «يەنە بىر ئاز يانسۇن!» دېدى. شۇنىڭ بىلەن، تا دۆڭلەرنىڭ سايىسى كۆرۈنگىلى

تۇرغانغا قەدەر كېچىكتۈردۇق. ئاندىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېدى: «ئىسسىقنىڭ قاتتىق بولۇشى جەھەننەمنىڭ يالقۇنىدۇر. ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتسە، نامازنى سەل كېچىكتۈرۈپ ھاۋا سالقىندىغاندا ئوقۇڭلار».

(بۇخارى: 539)

1044 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ:"تَطْلُعُ الشَّمْسُ مِنْ جَهَنَّمَ فِي قَرْنِ شَيْطَانٍ، وَبَيْنَ قَرْنِ شَيْطَانٍ، فَمَا تَرْتَفِعُ فِي السَّمَاءِ قَضْمَةً إِلا فُتِحَ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ النَّارِ، فَإِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا كُلُّهَا"**.

1044 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: كۈن جەھەننەمدىن شەيتانىنىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدا چىقىدۇ، كۈن كۆتۈرۈلگەنسېرى دوزاخنىڭ دەرۋازىلىرى بىر ـ بىرلەپ ئېچىلىشقا باشلايدۇ. ھاۋا قاتتىق ئىسسىپ كەتكەندە، ئۇنىڭ ھەممە دەرۋازىلىرى ئېچىلىپ كەتكەن بولىدۇ.[1]

(«ئەلكەبىر»: 8988)

1045– **عن أَنَس بْنَ مَالِكٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا كَانَ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْبَرْدُ عَجَّلَ.**

1045 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھاۋا بەك ئىسسىپ كەتكەن كۈنى پېشىننى سەل كېچىكتۈرۈپ ھاۋا سالقىندىغاندا ئوقۇيتتى، ھاۋا سوغۇق كۈنلىرى بۇرۇنراق ئوقۇيتتى[2].

(نەسائى: 499)

1046 – **عن عَلِيِّ بْنِ شَيْبَانَ قَالَ قَدِمْنَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ**

[1] ھەيسەمى (1704): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدى ھەسەندۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (485): سەھىھ، ـ دېگەن.

الْمَدِينَةَ فَكَانَ يُؤَخِّرُ الْعَصْرَ مَا دَامَتْ الشَّمْسُ بَيْضَاءَ نَقِيَّةً.

1046 ـ ئەلى ئىبنى شەيبان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىز رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا (مەدىنىگە) كەلگەن ئىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىرنى كۈن نۇرى ئاپئاق، پارقىراقلا بولسا كېچىكتۇرۇپ ئوقۇيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 408)

1047 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا وُضِعَ عَشَاءُ أَحَدِكُمْ وَأُقِيمَتْ الصَّلَاةُ فَابْدَءُوا بِالْعَشَاءِ وَلَا يَعْجَلْ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْهُ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يُوضَعُ لَهُ الطَّعَامُ وَتُقَامُ الصَّلَاةُ فَلَا يَأْتِيهَا حَتَّى يَفْرُغَ وَإِنَّهُ لَيَسْمَعُ قِرَاءَةَ الْإِمَامِ.

1047 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر بىرىڭلارنىڭ ئالدىغا تاماق كەلتۈرۈلگەندە، نامازشامغا تەكبىر چىقىپ قالسا، ئاۋۋال تاماقنى ئالدىرماي يەپ، ئاندىن نامازنى ئوقۇسۇن». ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئۆزى شۇنداق قىلاتتى، ئۇ ئالدىغا تاماق قويۇلغاندا، ئىمامنىڭ قىرائىتىنى ئاڭلاپ تۇرسىمۇ، تاماقنى يەپ بولمىغىچە ئورنىدىن تۇرمايتتى.

(بۇخارى: 674)

1048 – وفي رواية: قَالَ عَبَّادُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ: إِنَّا سَمِعْنَا أَنَّهُ يُبْدَأُ بِالْعَشَاءِ قَبْلَ الصَّلَاةِ فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عُمَرَ وَيْحَكَ مَا كَانَ عَشَاؤُهُمْ أَتُرَاهُ كَانَ مِثْلَ عَشَاءِ أَبِيكَ.

1048 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئوغلى ئەبباد:

ــ بىز: ”نامازدىن ئىلگىرى تاماق كېلىپ قالسا، ئالدى بىلەن تاماق يېيىلىدۇ“ دەپ ئاڭلىغان ئىدۇق، ـ دېگەن ئىدى، ئابدۇللاھ ئىبنى

[1] ئەلبانى (79): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دېدى:

ـ ۋاي ساڭا! ئۇلارنىڭ تائامىنى داداڭنىڭ (بۇگۈنكى خىلمۇخىل) تائامىغا ئوخشاش ئىدى، دەپ ئويلامسەن؟! (يەنى ئۇلارنىڭ تائامى ئاز ۋە بىر خىل بولغانلىقى ئۈچۈن تائامنى يەپ بولۇپ چىقسىمۇ، نامازغا ئۇلگۈرەلەيتتى، ئەمما ھازىر تائامنىڭ تۈرى كۆپ بولغانلىقتىن، تائامنى يەپ بولۇپ چىقسا، نامازغا ئۇلگۈرەلمەيدۇ، دېمەكچى).[1]

(ئەبۇ داۋۇد: 3759)

1049 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُؤَخَّرُ الصَّلَاةُ لِطَعَامٍ وَلَا لِغَيْرِهِ.**

1049 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق ئاگاھلاندۇرغان: «تاماق ياكى باشقا ئىش ئۈچۈن نامازنى كېچىكتۈرۈشكە بولمايدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 3758)

1050– **عَنْ عَائِشَةَ، قَالَتْ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ وَقْتِ الْعِشَاءِ؟ قَالَ: "إِذَا مَلأَ اللَّيْلُ بَطْنَ كُلِّ وَادٍ".**

1050 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن خۇپتەننىڭ ۋاقتى توغرىسىدا سورالغانىدى: «كېچە قاراڭغۇلىقى پۈتۈن ۋادىنى قاپلىغاندا» دەپ جاۋاب بەردى[3].

(«ئەلئەۋسەت»)

---

[1] ئەلبانى (3196): سەنەدى ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (803): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1754): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر ـ دېگەن.

1051 – عَنْ أَبِي بَكْرَةَ قَالَ أَخَّرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعِشَاءَ سَبْعَ لَيَالٍ قَالَ أَبُو دَاوُدَ ثَمَانِ لَيَالٍ إِلَى ثُلُثِ اللَّيْلِ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَنَّكَ عَجَّلْتَ لَكَانَ أَمْثَلَ لِقِيَامِنَا مِنْ اللَّيْلِ قَالَ فَعَجَّلَ بَعْدَ ذَلِكَ.

1051 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى يەتتە كۈن (ئەبۇداۋۇدنىڭ رىۋايىتىدە سەككىز كۈن،ـ دېيىلگەن) كېچىنىڭ ئۇچتىن بىرىگىچە كېچىكتۈردى. ئاندىن ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئى رەسۇلۇللاھ! ئەگەر سەن خۇپتەننى بۇرۇنراق ئوقۇغان بولساڭ، كېچىلىك نامازغا قوپۇشىمىز ئاسانراق بولاتتى، ـ دېگەن ئىدى، شۇنىڭدىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەننى بۇرۇنراق ئوقۇيدىغان بولدى[1].

(ئەھمەد: 19970؛ «ئەلكەبىر»)

1052 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ أَعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْعِشَاءِ فَخَرَجَ عُمَرُ فَقَالَ الصَّلَاةَ يَا رَسُولَ اللَّهِ رَقَدَ النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ فَخَرَجَ وَرَأْسُهُ يَقْطُرُ يَقُولُ لَوْلَا أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي أَوْ عَلَى النَّاسِ وَقَالَ سُفْيَانُ أَيْضًا عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ بِالصَّلَاةِ هَذِهِ السَّاعَةَ.

1052 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەنگە خېلىغىچە چىقمىدى، شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! نامازۋاقتى بولۇپ كەتتى، ئاياللار ۋە بالىلار ئۇخلاپ قالدى، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىدىن سۇ تامچىغان ھالدا چىقىپ مۇنداق دېدى: «ئۈممىتىمگە قىيىن بولۇپ قالمىسۇن دېمىگەن بولسام، خۇپتەننى مۇشۇ چاغقىچە

[1] ھەيسەمى (1757): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئەلى ئىبنى زەيد ئىسىملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەدىسىنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ بار، ـ دېگەن.

كېچىكتۇرۇپ ئوقۇشقا بۇيرىغان بولاتتىم».

(بۇخارى: 7239)

1053 – قَالَ ابْنَ عَبَّاسٍ : أَعْتَمَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ الْعِشَاءَ قَالَ حَتَّى رَقَدَ نَاسٌ وَاسْتَيْقَظُوا وَرَقَدُوا وَاسْتَيْقَظُوا فَقَامَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ فَقَالَ الصَّلَاةَ فَقَالَ عَطَاءٌ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَخَرَجَ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ الْآنَ يَقْطُرُ رَأْسُهُ مَاءً وَاضِعًا يَدَهُ عَلَى شِقِّ رَأْسِهِ قَالَ لَوْلَا أَنْ يَشُقَّ عَلَى أُمَّتِي لَأَمَرْتُهُمْ أَنْ يُصَلُّوهَا كَذَلِكَ.

1053 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىر ئاخشىمى خۇپتەنگە خېلى كەچ بولۇپ كەتكەچە چىقمىدى، نامازنى ساقلاپ ئولتۇرغان جامائەتنىڭ بەزىلىرى بىر نەچچە قېتىم ئۇخلاپ ئويغاندى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئورنىدىن تۇرۇپ:

ــ نامازنى ۋاقتى بولۇپ كەتتى، ـ دەپ توۋلىدى. ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شۇ چاغدا ئۆيىدىن چىققان ھالىتى ھېلىھەم كۆز ئالدىمدا تۇرۇپتۇ. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بېشىدىن سۇ تامچىغان، قولىنى بېشىنىڭ بىر تەرىپىگە قويۇۋالغان ھالدا ئۆيدىن چىقىپ: «ئەگەر ئۈممىتىمگە تەس كەلمەيدىغان بولسا ئىدى، مەن ئۇلارنى ئەلۋەتتە خۇپتەننى مۇشۇ چاغقىچە كېچىكتۇرۇپ ئوقۇشقا بۇيرىغان بولاتتىم» دېدى.

(مۇسلىم: 642)

1054 – عن عَائِشَةَ قَالَتْ أَعْتَمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ عَيَّاشٌ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْأَعْلَى حَدَّثَنَا مَعْمَرٌ عَنْ الزُّهْرِيِّ عَنْ عُرْوَةَ عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ أَعْتَمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعِشَاءِ حَتَّى نَادَاهُ عُمَرُ قَدْ نَامَ النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ فَخَرَجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ يُصَلِّي

هَذِهِ الصَّلَاةَ غَيْرُكُمْ وَلَمْ يَكُنْ أَحَدٌ يَوْمَئِذٍ يُصَلِّي غَيْرَ أَهْلِ الْمَدِينَةِ.

1054 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۇپتەنگە كېچىكىپ قالغان ئىدى، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنى چاقىرىپ:

ـ ئاياللار ۋە بالىلار ئۇخلاپ قالدى، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقىپ: «يەر يۈزىدە بۇ نامازنى ئوقۇيدىغان سىلەردىن باشقا ھېچكىم يوق» دېدى. شۇ كۈنلەردە مەدىنە ئەھلىدىن باشقا ناماز ئوقۇيدىغان ھېچكىم يوق ئىدى.

(بۇخارى: 862)

1055 – وزاد في رواية: وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يَفْشُوَ الْإِسْلَامُ.

1055 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ سۆزنى ئېيتقاندا، ئىسلام تېخى كېڭەيمىگەن چاغ ئىدى، ـ دېگەن.

(بۇخارى: 566)

1056 – و زَادَ حَرْمَلَةُ فِي رِوَايَتِهِ قَالَ ابْنُ شِهَابٍ وَذُكِرَ لِي أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَمَا كَانَ لَكُمْ أَنْ تَنْزُرُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّلَاةِ وَذَاكَ حِينَ صَاحَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ.

1056 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئىبنى شىھاب مۇنداق دېگەن: ماڭا يېتىشچە، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى نامازغا توۋلىغان چاغدا، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «سىلەرنىڭ پەيغەمبەرنى نامازغا ئالدىرتىشىڭلار توغرا ئەمەس» دېگەن.

(مۇسلىم: 638)

1057 – سُئِلَ أَنَسٌ هَلْ اتَّخَذَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاتَمًا قَالَ نَعَمْ أَخَّرَ لَيْلَةً صَلَاةَ الْعِشَاءِ الْآخِرَةِ إِلَى قَرِيبٍ مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ فَلَمَّا أَنْ صَلَّى أَقْبَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ إِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا فِي صَلَاةٍ مَا انْتَظَرْتُمُوهَا.

1057 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئۈزۈك سالغان ياكى سالمىغانلىقى ھەققىدە سورالغاندا، ئۇ: ھەئە، سالغان ئىدى، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ يەنە مۇنداق دېدى: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۈپتەننى كېچىنىڭ يېرىمىغا يېقىن كېچىكتۈرۈپ ئوقۇدى ۋە نامازدىن كېيىن بىزگە: «سىلەر نامازغا ساقلىغان چېغىڭلاردا، نامازنىڭ ئىچىدە بولغانىدەك ساۋاب بولىدۇ» دېگەنىدى[1].

(نەسائى: 539)

1058 – عن مُعَاذَ بْنَ جَبَلٍ قال: أَبْقَيْنَا النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي صَلَاةِ الْعَتَمَةِ فَأَخَّرَ حَتَّى ظَنَّ الظَّانُّ أَنَّهُ لَيْسَ بِخَارِجٍ وَالْقَائِلُ مِنَّا يَقُولُ صَلَّى فَإِنَّا لَكَذَلِكَ حَتَّى خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا لَهُ كَمَا قَالُوا فَقَالَ لَهُمْ أَعْتِمُوا بِهَذِهِ الصَّلَاةِ فَإِنَّكُمْ قَدْ فُضِّلْتُمْ بِهَا عَلَى سَائِرِ الْأُمَمِ وَلَمْ تُصَلِّهَا أُمَّةٌ قَبْلَكُمْ.

1058 ـ مۇئاز ئىبنى جەبەل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۈپتەننى كېچىكتۈرگەن ئىدى، بەزىلەر: ''پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقمايدىغان ئوخشايدۇ'' دەپ ئويلىسا، يەنە بەزىلەر: ''پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم خۈپتەننى ئوقۇپ بولغان ئوخشايدۇ'' دېيىشتى. شۇ ھالەتتە تۇرساق، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم چىقتى. ساھابىلەر رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ھېلىقى ئويلىغانلىرىنى ۋە ئۆز ئارا ئېيتقانلىرىنى سۆزلەپ بەرگەنىدى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارغا:

«سىلەر بۇ نامازنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇڭلار، چۈنكى سىلەر مۇشۇ نامازبىلەن باشقا ئۈممەتلەردىن ئارتۇق قىلىنىدىڭلار. بۇ نامازنى سىلەردىن

[1] ئەلبانى (525): سەھىھ ـ دېگەن.

بۇرۇنقى ئۈممەتلەر ئوقۇمىغان» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 421)

1059 – عَنْ أَبِي مُوسَى قَالَ أَنَّهُ لَيْسَ أَحَدٌ مِنْ النَّاسِ يُصَلِّي هَذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ أَوْ قَالَ مَا صَلَّى هَذِهِ السَّاعَةَ أَحَدٌ غَيْرُكُمْ.

1059 ـ ئەبۇ مۇسا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان رىۋايەتتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بۇ سائەتتە سىلەردىن باشقا نامار ئوقۇيدىغان ھېچ كىم يوق» دېگەن ياكى: «بۇ سائەتتە سىلەردىن باشقا ھېچكىم نامار ئوقۇمايدۇ» دېگەن.

(بۇخارى: 567)

1060 – ولأحمد والموصلي والبزار والكبير عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رفعه: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ هَذِهِ الْأَدْيَانِ أَحَدٌ يَذْكُرُ اللَّهَ هَذِهِ السَّاعَةَ غَيْرُكُمْ قَالَ وَأَنْزَلَ هَؤُلَاءِ الْآيَاتِ لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ حَتَّى بَلَغَ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ تُكْفَرُوهُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ.

1060ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «بىلىپ قويۇڭلاركى، سىلەردىن باشقا ھېچ قايسى دىندىكىلەر بۇ سائەتتە الله تائالانى زىكرى قىلمايدۇ» دېگەن ئىدى، الله بۇ ئايەتلەرنى نازىل قىلدى: (ئۇلار بىر خىل ئەمەس، ئەھلى كىتابتىن (يەنى يەھۇدىيلار، ناسارالاردىن) كېچىلىرى اللهنىڭ ئايەتلىرىنى تىلاۋەت قىلىپ تۇرىدىغان ۋە سەجدە قىلىپ تۇرىدىغان بىر جامائە كىشىلەر بار. ئۇلار اللهقا ۋە ئاخىرەت كۈنىگە ئىشىنىدۇ، ياخشى ئىشلارغا بۇيرۇيدۇ، يامان ئىشلاردىن توسىدۇ، خەيرلىك ئىشلارنى قىلىشقا ئالدىرايدۇ؛ ئەنە شۇلار ياخشىلاردىندۇر. ئۇلار ھەرقانداق ياخشىلىقنى قىلسۇن، ئۇ بىكار كەتمەيدۇ، الله تەقۋادارلارنى

[1] ئەلبانى (406): سەھىھ ـ دېگەن.

ئوبدان بىلىدۇ).[1]

(ئەھمەد: 3751)

1061 – **عَنْ أَنَسٍ أَنَّهُ قَالَ أُقِيمَتْ صَلاَةُ الْعِشَاءِ فَقَالَ رَجُلٌ لِي حَاجَةٌ. فَقَامَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يُنَاجِيهِ حَتَّى نَامَ الْقَوْمُ – أَوْ بَعْضُ الْقَوْمِ – ثُمَّ صَلَّوْا.**

1061 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: خوپتەنگە تەكبىر ئوقۇلغاندا، بىر كىشى رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ـ مېنىڭ بىر ھاجىتىم بار، ـ دېگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشى بىلەن گېپىنى تۈگىتىپ بولغىچە جامائەت ياكى بەزىلەر ئۇخلاپ قالدى.

(مۇسلىم: 376)

1062 – **عَنْ أَنَسٍ قَالَ لَقَدْ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعْدَ مَا تُقَامُ الصَّلَاةُ يُكَلِّمُهُ الرَّجُلُ يَقُومُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ فَمَا يَزَالُ يُكَلِّمُهُ فَلَقَدْ رَأَيْتُ بَعْضَنَا يَنْعَسُ مِنْ طُولِ قِيَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَهُ.**

1062 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: نامازغا تەكبىر ئوقۇلغاندىن كېيىن، بىر كىشىنىڭ قىبلە تەرەپتە تۇرۇپ رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە سۆزلەۋاتقىنىنى كۆردۇم. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشى بىلەن خېلى ئۇزۇن گەپلىشىپ تۇردى، كىشىلەرگە قارىسام، بەزىلەر مۇگدەپ قاپتۇ[2].

(تىرمىزى: 518)

1063 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَدْرَكَ**

[1] سۈرە ئال ئىمران، 113-114- ۋە 115- ئايەتلەر.

[2] ئەلبانى (427): سەھىھ- دېگەن.

رَكْعَةً مِنْ الصَّلَاةِ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ.

1063 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى جامائەت نامىزىنىڭ بىر رەكئىتىگە ئۈلگۈرسە، نامازنى جامائەت بىلەن ئوقۇغان بولىدۇ».

(بۇخارى: 580)

1064 – عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ مَا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةً لِوَقْتِهَا الْآخِرِ مَرَّتَيْنِ حَتَّى قَبَضَهُ اللَّهُ.

1064 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ۋاپات بولغانغا قەدەر ھېچ قانداق نامازنى ئىككى قېتىم ئاخىرقى ۋاقتىدا ئوقۇغان ئەمەس[1].

(تىرمىزى: 174)

1066 – عَنْ رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِلْأَجْرِ أَوْ لِأَجْرِهَا.

1066 ـ رافىئ ئىبنى خەدىج رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بامدات نامىزىنى تاڭ خېلى ئوبدان يورۇغاندا ئوقۇڭلار، چۈنكى شۇنداق ۋاقىتتا ئوقۇشنىڭ ئەجرى بەك كاتتىدۇر»[2].

(ئەھمەد: 16835)

1067 – عن مُغِيثُ بْنُ سُمَيٍّ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الزُّبَيْرِ الصُّبْحَ بِغَلَسٍ فَلَمَّا سَلَّمَ أَقْبَلْتُ عَلَى ابْنِ عُمَرَ فَقُلْتُ مَا هَذِهِ الصَّلَاةُ قَالَ هَذِهِ صَلَاتُنَا كَانَتْ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَلَمَّا طُعِنَ عُمَرُ أَسْفَرَ بِهَا عُثْمَانُ.

---

[1] ئەلبانى (146): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1766): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى زەيد ئىبنى ئەسلەم ئىسملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

1067 ـ مۇغىس ئىبنى سۇمەيدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئابدۇللاھ ئىبنى زۇبەير رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا ئىقتىدا قىلىپ بامداتنى تاڭ ئەمدىلا يورۇغاندا ئوقۇدۇم، نامازنى تۈگەتكەندىن كېيىن، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ بۇ قانداق ۋاقىتتا ئوقۇلغان ناماز؟! ـ دېسەم، ئۇ مۇنداق دېدى:

ـــ بىز، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم، ئەبۇ بەكرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ۋە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇلار بىلەن بامداتنى مۇشۇنداق چاغدا ئوقۇيتتۇق. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ شېھىد قىلىنغاندىن كېيىن، ھەزرىتى ئوسمان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ بىر ئاز يورۇغاندا ئوقۇيدىغان بولدى[1].

(ئىبنى ماجە: 671)

1068 – **عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ إِنَّ الْمُصَلِّيَ لَيُصَلِّي الصَّلَاةَ وَمَا فَاتَهُ وَقْتُهَا وَلَمَا فَاتَهُ مِنْ وَقْتِهَا أَعْظَمُ أَوْ أَفْضَلُ مِنْ أَهْلِهِ وَمَالِهِ.**

1068ـ يەھيا ئىبنى سەئىد مۇنداق دەيدۇ: بەزى كىشىلەر نامازنى (ئاۋۋالقى ۋاقتىدىن كېچىكتۈرۈپ، ئاخىرقى) ۋاقتى چىقىپ كېتىشتىن بۇرۇن ئوقۇيدۇ، ئەمەلىيەتتە بولسا، ئۇ قاچۇرۇپ قويغان ئاۋۋالقى ۋاقت ئۈنىڭ ئۈچۈن بالىۋاقىلىرى ۋە پۈل-مالىلىرىدىنمۇ ئەۋزەلدۇر.

(مالىك: 23)

1069 – **عن أُمِّ فَرْوَةَ وَكَانَتْ مِمَّنْ بَايَعَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَتْ سُئِلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ قَالَ الصَّلَاةُ لِأَوَّلِ وَقْتِهَا.**

1069 ـ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە بەيئەت قىلغان ئاياللاردىن بىرى بولغان ئۇممۇ فەرۋە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

[1] ئەلبانى (545): سەھىھ. ـ دېگەن.

ـ ئەمەللەرنىڭ قايسىسى ئەۋزەل؟ ـ دەپ سورالغانىدى:
ـ نامازنى ئاۋۋالقى ۋاقتىدا ئوقۇش، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].
(تىرمىزى: 170)

[1] ئەلبانى (144): سەھىھ ـ دېگەن.

نامـاز ئوقۇشقا بولمايدىغان ۋاقـتلار

1070 – عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ الْجُهَنِيِّ قَالَ ثَلَاثُ سَاعَاتٍ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَـلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْهَانَا أَنْ نُصَلِّيَ فِيهِنَّ أَوْ نَقْبُرَ فِيهِنَّ مَوْتَانَا حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ بَازِغَـةً حَتَّى تَرْتَفِعَ وَحِينَ يَقُومُ قَائِمُ الظَّهِيرَةِ حَتَّى تَمِيلَ وَحِينَ تَضَيَّفُ الشَّمْسُ لِلْغُرُوبِ حَتَّـى تَغْرُبَ.

1070 ـ ئۇقبە ئىبنى ئامىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنى كۈن چىقىۋاتقان ۋاقىتتىن نەيزە بويى ئۆرلىگەنگە، كۈن تىكلەنگەن ۋاقىتتىن قايرىلغانغا ۋە كۈن پېتىۋاتقان ۋاقىتتىن ئولتۇرغانغا قەدەر بولغان ئارىلىقتىكى بۇ ئۈچ ۋاقىتتا نامـاز ئوقۇش ۋە جىنـازا نامـزىنى چۈشۈرۈشتىن توسقان[1].

(تىرمىزى: 1030)

1071 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الصُّنَابِحِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَـالَ إِنَّ الشَّمْسَ تَطْلُعُ وَمَعَهَا قَرْنُ الشَّيْطَانِ فَإِذَا ارْتَفَعَتْ فَارَقَهَا ثُمَّ إِذَا اسْتَوَتْ قَارَنَهَـا فَـإِذَا زَالَتْ فَارَقَهَا فَإِذَا دَنَتْ لِلْغُرُوبِ قَارَنَهَا فَإِذَا غَرَبَتْ فَارَقَهَا وَنَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الصَّلَاةِ فِي تِلْكَ السَّاعَاتِ.

1071 ـ ئابدۇللاھ سۇنابىھى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ھەقىقەتەن كۈن شەيتاننىڭ مۈڭگۈزى بىلەن بىللە چىقىدۇ. كۈن كۆتۈرۈلگەندە، ئايرىلىپ كېتىدۇ. كۈن تىكلەنگەندە، يەنە يېقىنلىشىدۇ.

[1] ئەلبانى (822): سەھىھ ـ دېگەن.

كۇن ئېگىلگەندە، يەنە ئايرىلىدۇ. كۇن پېتىۋاتقاندا، يەنە يېقىنلىشىدۇ. كىرىپ كەتكەندىن كېيىن، ئايرىلىپ كېتىدۇ». شۇڭا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇ ئۇچ ۋاقىتتا نامار ئوقۇشتىن توسقان.

(مالىك: 510)

1072 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا طَلَعَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَدَعُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَبْرُزَ وَإِذَا غَابَ حَاجِبُ الشَّمْسِ فَدَعُوا الصَّلَاةَ حَتَّى تَغِيبَ وَلَا تَحَيَّنُوا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ أَوْ الشَّيْطَانِ.**

1072 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كۇننىڭ بىر قىسمى چىققان بولسا، تولۇق چىقىپ بولغىچە نامار ئوقۇماڭلار ۋە كۇننىڭ بىر قىسمى پاتقان بولسا، تولۇق پېتىپ بولغىچە نامار ئوقۇماڭلار. كۇن چىقىۋاتقان ياكى پېتىۋاتقان ۋاقىتلارنى نامازغا تەيىن قىلىۋالماڭلار. چۇنكى كۇن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىدىن چىقىدۇ».

(بۇخارى: 3273)

1073 – **عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبَسَةَ السُّلَمِيِّ أَنَّهُ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ اللَّيْلِ أَسْمَعُ قَالَ جَوْفُ اللَّيْلِ الْآخِرُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الصُّبْحَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ فَتَرْتَفِعَ قِيسَ رُمْحٍ أَوْ رُمْحَيْنِ فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَيُصَلِّي لَهَا الْكُفَّارُ ثُمَّ صَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ مَكْتُوبَةٌ حَتَّى يَعْدِلَ الرُّمْحُ ظِلَّهُ ثُمَّ أَقْصِرْ فَإِنَّ جَهَنَّمَ تُسْجَرُ وَتُفْتَحُ أَبْوَابُهَا فَإِذَا زَاغَتْ الشَّمْسُ فَصَلِّ مَا شِئْتَ فَإِنَّ الصَّلَاةَ مَشْهُودَةٌ حَتَّى تُصَلِّيَ الْعَصْرَ ثُمَّ أَقْصِرْ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ فَإِنَّهَا تَغْرُبُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ وَيُصَلِّي لَهَا الْكُفَّارُ وَقَصَّ حَدِيثًا طَوِيلًا.**

1073 ـ ئەمر ئىبنى ئەبەسە سۇلەمىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن:

ـــ ئـى رەسـۇلۇللاھ! كېچىنـىڭ قايسـى ۋاقتىـدىكى ئىبـادەت بەك مەقبـۇل بولـىدۇ؟ ـ دەپ سورىسـام، پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسەللەم:

ـــ كېچىنـىڭ ئـاخىرقى قىسـمىدىكى، شـۇڭا سـەن بـۇ ۋاقىتتـا ئوقۇيالىغىنىڭچە نامـاز ئوقۇغىن! چـۈنكى بـۇ نامـازغا مـالائىكىلەر هـازىر بولىدۇ ۋە دەپتەرگە يازىدۇ، كېچىنىڭ ئـاخىرىنى بامـداتقا ئـۇلاپ، تـاڭ ئاتقانـدىن كېيـىن بامـدات نـامـزىنى ئوقـۇغىن. ئانـدىن كېيـىن كـۇن چىقىپ، بىر يـاكى ئىككى نەيـزە بـويى كۆتـۈرۈلگىچە كـۈتكىن. چـۈنكى كـۇن شەيتانىنىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسـىدىن چىقىـدۇ. ئـۇ ۋاقىتتـا كـاپىرلار كـۇنگە سـەجدە قىلىـدۇ، كـۇن بىـر يـاكى ئىككى نەيـزە بـويى چىقىپ بولغاندىن كېيـىن، ئوقۇيالىغىنىڭچە نامـاز ئوقۇغىن. بـۇ نامـازغا مـالائىكىلەر هـازىر بولىدۇ ۋە دەپتەرگە يازىدۇ. ئاندىن كـۇن تىكلەشـكەندە، يەنە كـۈتكىن. چـۈنكى (بـۇ چاغـدا) جەھەنـنەم قىزىتىلىـپ، دەرۋازىلىـرى ئېچىلىـدۇ. ئانـدىن كـۇن ئېگىلگەنـدىن تارتىـپ ئەسـرگىچە ئوقۇيـالىغىنىڭچە نامـاز ئوقـۇغىن. بـۇ نامـازغىمۇ مـالائىكىلەر هـازىر بولىدۇ. ئاندىن ئەسـرنى ئوقـۇپ بولـۇپ كـۇن پـاتقۇچە كـۈتكىن، چـۈنكى كـۇن شەيتانىنىڭ ئىككى مۈڭگۈزى ئارىسـىدىن كـىرىپ كېتىـدۇ، كـاپىرلار شـۇ چاغدا كـۇنگە سەجدە قىلىـدۇ...ـ دېدى[1].

(ئەبـۇ داۋۇد: 1277)

1074 – **قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلْ مِنْ سَاعَةٍ أَقْرَبُ مِنْ الْأُخْرَى أَوْ هَلْ مِنْ سَـاعَةٍ يُبْتَغَى ذِكْرُهَا قَالَ نَعَمْ إِنَّ أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الرَّبُّ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ الْعَبْدِ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرَ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِمَّنْ يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي تِلْكَ السَّاعَةِ فَكُنْ فَـإِنَّ الصَّـلَاةَ مَحْضُورَةٌ.**

1074 ـ راۋىي يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دەيدۇ:

[1] ئەلبانى (1137): سەھىھ ـ دېگەن.

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! اللە تائالاغا بەكرەك يېقىن بولغىلى بولىدىغان مۇئەييەن بىرەر ۋاقىت بارمۇ؟ ـ دەپ سورىسام، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ اللە تائالا بەندىگە ئەڭ يېقىن بولىدىغان ۋاقىت كېچىنىڭ ئاخىرقى قىسمىدۇر. ئەگەر قادىر بولالىساڭ، شۇ سائەتتە اللە تائالانى زىكرى قىلىدىغان كىشىلەردىن بولغىن، چۈنكى كېچىدىكى ئىبادەتكە مالائىكىلەر ھازىر بولىدۇ، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 572)

1075 – **عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ شَهِدَ عِنْدِي رِجَالٌ مَرْضِيُّونَ فِيهِمْ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَرْضَاهُمْ عِنْدِي عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الصُّبْحِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ.**

1075 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن بىر قانچە كىشى مېنىڭ ھۇزۇرۇمدا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «بامدات نامىزىنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، كۈن چىققۇچە ھېچقانداق نامازغا ئوقۇشقا بولمايدۇ ۋە ئەسىر نامىزىدىن كېيىن، كۈن كىرىپ كەتكۈچە ھېچ قانداق نامازغا ئوقۇشقا بولمايدۇ» دەپ تەلىم بەرگەنلىكىگە گۇۋاھلىق بەردى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ بار بولۇپ، مېنىڭ نەزىرىمدە ئۆمەر اللە تائالانىڭ رازىلىقىغا ئېرىشكەن ئەڭ كاتتا كىشىلەرنىڭ بىرىدۇر.

(ئەھمەد: 131)

1076 – **قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَوْهَمَ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِنَّمَا نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا تَتَحَرَّوْا بِصَلَاتِكُمْ طُلُوعَ الشَّمْسِ وَلَا غُرُوبَهَا فَإِنَّهَا تَطْلُعُ بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ.**

[1] ئەلبانى (569): سەھىھ ـ دېگەن.

1076 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ (يۇقىرىقى ھەدىسنى بامدات نامىزى ۋە ئەسىر نامىزىدىن كېيىن ھېچ قانداق نامازنىڭ ئوقۇشقا بولمايدۇ دەپ چۈشىنىشتە) خاتالاشقان، چۈنكى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كۈن چىقىۋاتقان ۋە كۈن پېتىۋاتقان ۋاقىتنى ئالاھىدە بىلىپ، مەخسۇس نامازنى ئوقۇيدىغان ۋاقىت قىلىۋالماڭلار، چۈنكى كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزى ئارىسىدا چىقىدۇ» دەپ، مۇشۇ ئىككى ۋاقىتنى ئالاھىدە ساقلاپ تۇرۇپ نامازنى ئوقۇشتىن چەكلىگەن (يۇقىرىقى ھەدىستىنمۇ شۇنى مەقسەت قىلغان، ئەمما ئەسىردىن ۋە بامداتتىن كېيىن نامازنى ئوقۇسا بولمايدۇ دېگەننى مەقسەت قىلغىنى يوق. دېمەك، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ بۇ ھەدىسكە بولغان چۈشەنچىسى شۇنداق)[1].

(نەسائى: 570)

1077 – عَنْ أَبِي ذَرٍّ أَنَّهُ أَخَذَ بِحَلْقَةِ بَابِ الْكَعْبَةِ فَقَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ لَا صَلَاةَ بَعْدَ الْعَصْرِ حَتَّى تَغْرُبَ الشَّمْسُ وَلَا بَعْدَ الْفَجْرِ حَتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ إِلَّا بِمَكَّةَ إِلَّا بِمَكَّةَ.

1077 ـ ئەبۇ زەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كەبىنىڭ ئىشىكىنىڭ ھالقىسىنى تۇتۇپ تۇرۇپ، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ئەسىردىن كېيىن كۈن كىرىپ كەتكۈچە نامازنى ئوقۇشقا بولمايدۇ ۋە بامدات نامىزىدىن كېيىن كۈن چىققۇچە نامازنى ئوقۇشقا بولمايدۇ، لېكىن مەككىدە بولىدۇ»[2].

(ئەھمەد: 20951؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە رەزىن)

---

[1] ئەلبانى (555): سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (3372): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇللاھ ئىبنى مۇئەممەل مەخزۇمى ئىسمىلىك بىرى بار. ئەھمەد ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن (بىر رىۋايەتتە) ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. قالغان راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر. ـ دېگەن.

1078 – عَنْ عَلِيٍّ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَّا وَالشَّمْسُ مُرْتَفِعَةٌ.

1078 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەقىقەتەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىردىن كېيىن نامازئوقۇشتىن توستى، لېكىن كۈن خېلى تىك بولسا، ئۇنداق چاغدا ئوقۇشتىن توسمىغان[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1274)

1079 – عَنْ عَلِيٍّ قَالَ نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الصَّلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ الشَّمْسُ بَيْضَاءَ نَقِيَّةً مُرْتَفِعَةً.

1079 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەسىردىن كېيىن نامازئوقۇشتىن توستى، لېكىن كۈن خېلى تىك، ئاپئاق پارقىراپ تۇرغان ۋاقىتتا ئوقۇشتىن توسمىغان[2].

(نەسائى: 573)

1080 – عَنْ أَبِي بَصْرَةَ الْغِفَارِيِّ قَالَ صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْعَصْرَ بِالْمُخَمَّصِ فَقَالَ إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةَ عُرِضَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ فَضَيَّعُوهَا فَمَنْ حَافَظَ عَلَيْهَا كَانَ لَهُ أَجْرُهُ مَرَّتَيْنِ وَلَا صَلَاةَ بَعْدَهَا حَتَّى يَطْلُعَ الشَّاهِدُ وَالشَّاهِدُ النَّجْمُ.

1080 ـ ئەبۇ بەسرە غىفارى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇخەممەستە (جاي ئىسمى) بىزگە ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بەرگەندىن كېيىن: «بۇ نامازسىلەردىن ئىلگىرىكى ئۈممەتلەرگىمۇ بۇيرۇلغانىدى، لېكىن ئۇلار بۇ نامازنى زايە قىلىۋەتتى (يەنى ئوقۇمىدى). كىمكى بۇ نامازنى چىڭ تۇتۇپ ئوقۇسا، ئۇنىڭغا ئىككى ھەسسە ئەجىر بېرىلىدۇ. ئەسىر نامىزىدىن كېيىن، تاكى يۇلتۇز كۆرۈنگىچە نامازئوقۇشقا بولمايدۇ».

(مۇسلىم: 830)

---

[1] ئەلبانى (1135): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (558): سەھىھ ـ دېگەن.

1081 – **عَنْ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ أَنَّهُ رَأَى عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ يَضْرِبُ الْمُنْكَدِرَ فِي الصَّلَاةِ بَعْدَ الْعَصْرِ.**

1081 ـ سائبت ئىبنى يەزىد مۇنداق دەيدۇ: مەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەسىردىن كېيىن نامازئوقۇغان مۇنكەدىر ئىسمىلىك بىر ئادەمنى ئۇرغانلىقىنى كۆرگەن.

(مالىك: 516)

1082 – **عن أَنَس بْنَ مَالِكٍ قال: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا نَزَلَ مَنْزِلًا لَمْ يَرْتَحِلْ مِنْهُ حَتَّى يُصَلِّيَ الظُّهْرَ فَقَالَ رَجُلٌ وَإِنْ كَانَتْ بِنِصْفِ النَّهَارِ قَالَ وَإِنْ كَانَتْ بِنِصْفِ النَّهَارِ.**

1082 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم (سەپەردە كېتىۋېتىپ) بىرەر يەرگە (ئارام ئېلىش ئۈچۈن) چۈشسە، ئۇ يەردىن پېشىن نامىزىنى ئوقۇماي قوزغالمايتتى. بىرسى ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن:

ـ ئەگەر كۈن تېخى يېرىم بولغان ۋاقىت بولسىمۇ پېشىن نامىزىنى ئوقۇماي قوزغالمامتى؟ ـ دەپ سورىغان ئىدى، ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ھەئە، شۇنداق قىلاتتى، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

(نەسائى: 498)

1083 – **عَنْ أَبِي قَتَادَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ كَرِهَ الصَّلَاةَ نِصْفَ النَّهَارِ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَقَالَ إِنَّ جَهَنَّمَ تُسَجَّرُ إِلَّا يَوْمَ الْجُمُعَةِ.**

1083 ـ ئەبۇ قەتادە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم جۈمە كۈنىدىن باشقا كۈنلىرى

[1] ئەلبانى (484): سەھىھ ـ دېگەن.

چىكىقى چۈش مەزگىلىدە نامازغا ئوقۇشنى مۇۋاپىق كۆرمەيتتى ۋە: «جۈمە كۈنىدىن باشقا كۈنلىرى بۇ ۋاقىتتا جەھەننەم قىزىتىلىدۇ» دەيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1083)

1084 – عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ أَنَّهُ دَخَلَ عَلَى أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ فِي دَارِهِ بِالْبَصْرَةِ حِينَ انْصَرَفَ مِنْ الظُّهْرِ وَدَارُهُ بِجَنْبِ الْمَسْجِدِ فَلَمَّا دَخَلْنَا عَلَيْهِ قَالَ أَصَلَّيْتُمْ الْعَصْرَ فَقُلْنَا لَهُ إِنَّمَا انْصَرَفْنَا السَّاعَةَ مِنْ الظُّهْرِ قَالَ فَصَلُّوا الْعَصْرَ فَقُمْنَا فَصَلَّيْنَا فَلَمَّا انْصَرَفْنَا قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ تِلْكَ صَلَاةُ الْمُنَافِقِ يَجْلِسُ يَرْقُبُ الشَّمْسَ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بَيْنَ قَرْنَيْ الشَّيْطَانِ قَامَ فَنَقَرَهَا أَرْبَعًا لَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا.

1084 ـ ئەلا ئىبنى ئابدۇراھمان مۇنداق دەيدۇ: ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ بەسرەدىكى ئۆيى مەسجىدنىڭ يېنىدا ئىدى، بىز پېشىن نامىزىدىن قايتىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە كىرگەنىدۇق. ئۇ:

ـ ئەسىر نامىزىنى ئوقۇپ بولدۇڭلارمۇ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، بىز:

ـ تېخى ھازىر پېشىن نامىزىدىن چىقتۇقتۇ؟ ـ دېسەك، ئۇ:

ـ ئەسىرنى ئوقۇڭلار! ـ دېدى، بىز ئەسىرنى ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن، ئۇ:

ـ مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «ئەسىرنى كېچىكتۈرۈپ ئوقۇش مۇناپىقنىڭ ئىشى، ئۇ، كۈننى ماراپ ئولتۇرۇپ، كۈن شەيتاننىڭ ئىككى مۈڭگۈزىنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كېتەي دېگەندە ئورنىدىن تۇرۇپ، الله تائالانى كۆپ زىكرى قىلماستىن، خۇددى توخۇ دان چوقۇغاندەك تۆت رەكئەت نامازغا ئوقۇيدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانىم، ـ دېدى.

(مۇسلىم: 622)

[1] ئەلبانى (236): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئەزان ۋە تەكبىرنىڭ پەزىلىتى

1085 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.

1085- ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەقىقەتەن مۇنداق دېگەن:

«ئەگەر كىشىلەر ئەزاننىڭ ۋە ئاۋۋالقى سەپتە نامىز ئوقۇشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئۈچۈن چەك تاشلاشقا توغرا كەلگەندىمۇ، ئۇنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن چەك تاشلاشقان بولاتتى. ئەگەر ئۇلار نامازغا ئالدىراشنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، نامازغا چوقۇم بالدۇر كېلەتتى. ئەگەر ئۇلار خۇپتەن ۋە بامدات نامىزىنى جامائەت بىلەن ئوقۇغانىنىڭ ساۋابىنى بىلسە ئىدى، ئۇلار ئۆمىلەپ بولسىمۇ كەلگەن بولاتتى».

(بۇخارى: 615)

1086 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ وَلَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ التَّأْذِينَ فَإِذَا قَضَى النِّدَاءَ أَقْبَلَ حَتَّى إِذَا ثُوِّبَ بِالصَّلَاةِ أَدْبَرَ حَتَّى إِذَا قَضَى التَّثْوِيبَ أَقْبَلَ حَتَّى يَخْطِرَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ يَقُولُ اذْكُرْ كَذَا اذْكُرْ كَذَا لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ حَتَّى يَظَلَّ الرَّجُلُ لَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى.

1086 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا ئەزان ئېيتىلغان چاغدا، شەيتان ئەزانىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن ئوسۇرغان پېتى كەينىگە قاراپ تىكىۋېتىدۇ. ئەزان تۈگىگەندە

يەنە كېلىدۇ. نامازغا تەكبىر ئېيتىلغان ھامان يەنە تىكىۋېتىدۇ. تەكبىر ئېيتىلىپ بولغاندىن كېيىن يەنە كېلىدۇ ۋە نامازنى ئوقۇغان ئىنسانلىق دىلىغا: ''ئۇنى ئويلا، بۇنى ئويلا'' دەپ، ئېسىدە يوق ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئەكىلىپ، ۋەسۋەسە سېلىشقا باشلايدۇ. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ كىشى نامازنى قانچە رەكئەت ئوقۇغانلىقىنى بىلەلمەي قالىدۇ».

(بۇخارى: 608)

1087 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ أَحَالَ لَهُ ضُرَاطٌ حَتَّى لَا يَسْمَعَ صَوْتَهُ فَإِذَا سَكَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ فَإِذَا سَمِعَ الْإِقَامَةَ ذَهَبَ حَتَّى لَا يَسْمَعَ صَوْتَهُ فَإِذَا سَكَتَ رَجَعَ فَوَسْوَسَ.

1087 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«شەيتان ئەزانىنى ئاڭلىغان ھامان، مۇئەززىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن ئوسۇرغان پېتى تىكىۋېتىدۇ، ئەزان تۈگىگەندە كېلىپ، ۋەسۋەسە سېلىشقا باشلايدۇ. تەكبىر ئوقۇلغاندا تەكبىرنى ئاڭلىماسلىق ئۈچۈن يەنە تىكىۋېتىدۇ، تەكبىر ئاياغلاشقاندا يەنە كېلىپ، ۋەسۋەسە قىلغىلى تۇرىدۇ».

(مۇسلىم: 389)

1088 – وفي أخرى: وَزَادَ فَهَنَّاهُ وَمَنَّاهُ وَذَكَّرَهُ مِنْ حَاجَاتِهِ مَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ.

1088 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: شەيتان ئۇنداق ـ مۇنداق دەپ، ئۇنتۇپ قالغان ئېھتىياجلىق نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىنى ئەسلىتىدۇ، ـ دېيىلگەن.

(مۇسلىم: 389)

1089 – عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ ذَهَبَ حَتَّى يَكُونَ مَكَانَ الرَّوْحَاءِ قَالَ سُلَيْمَانُ فَسَأَلْتُهُ عَنْ الرَّوْحَاءِ فَقَالَ

هِيَ مِنْ الْمَدِينَةِ سِتَّةٌ وَثَلَاثُونَ مِيلًا.

1089 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «نامازغا ئەزان ئوقۇلغاندا ئەزانىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان شەيتان دەرھال (مەدىنىدىن چىقىپ)، رەۋھا دېگەن يەردەك ئۇزاقلىققا تىكىۋېتىدۇ». (راۋى سۇلايمانىنىڭ دېيىشىچە: رەۋھا دېگەن يەر مەدىنىدىن 36 مىل يىراقلىقتا ئىكەن. دېمەك، شەيتان ئەزانىنى ئاڭلىغان ھامان ئەزان ئوقۇلغان ئورۇندىن 36 مىل يىراقلىققا قاچىدۇ).

(مۇسلىم: 388)

1090 – عن أبي هُرَيْرَةَ يَقُولُ كُنَّا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَامَ بِلَالٌ يُنَادِي فَلَمَّا سَكَتَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ قَالَ مِثْلَ هَذَا يَقِينًا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

1090 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىرگە ئىدۇق. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇپ توختىغاندىن كېيىن، رەسۇلۇللاھ سەلاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «كىمكى ئەزاندا ئېيتىلغان ھەقىقەتلەرگە چىن قەلبىدىن ئىشەنگەن ھالدا مۇئەززىنىڭ ئوقۇغىنىنى ئىچىدە تەكرارلىسا، ئۇ كىشى جەننەتكە كىرىدۇ»[1].

(نەسائى: 674)

1091 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ إِذَا سَمِعْتُمْ الْمُؤَذِّنَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا ثُمَّ سَلُوا اللَّهَ لِي الْوَسِيلَةَ فَإِنَّهَا مَنْزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ.

[1] ئەلبانى (650): ھەسەن، ـ دېگەن.

1091 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر ئىبنى ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزانىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، مۇئەززىن نېمە دېسە شۇنى دەڭلار. ئاندىن ماڭا دۇرۇت ئېيتىڭلار. كىمكى ماڭا بىر دۇرۇت ئېيتسا، ئۇنىڭ بىر دۇرۇتى ئۇچۇن اللە تائالا ئۇنىڭغا ئون رەھمەت ئاتا قىلىدۇ. ئاندىن كېيىن، اللە تائالادىن مەن ئۇچۇن "ۋەسىلە" تىلەڭلار. "ۋەسىلە" دېگەن جەننەتتىكى بىر مەرتىۋە بولۇپ، ئۇ پەقەت اللە تائالانىڭ بەندىلىرىدىن بىرىگىلا بېرىلىدۇ. شۇ بەندىنىڭ مەن بولۇپ قېلىشىمنى ئۇمىد قىلىمەن، كىمكى ئاشۇ مەرتىۋىنىڭ ماڭا نىسىپ بولۇشىنى تىلىسە، ئۇ كىشىگە مېنىڭ شاپائىتىم نىسىپ بولىدۇ».

(مۇسلىم: 384)

1092 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ النِّدَاءَ اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ.**

1092 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «كىمكى ئەزاننى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن: "**اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ**" دېگەن دۇئانى ئوقۇسا، قىيامەت كۈنى ئۇ كىشىگە مېنىڭ شاپائىتىم نىسىپ بولىدۇ».

(بۇخارى: 614)

بۇ دۇئانىڭ تەرجىمىسى: «ئى مۇشۇ مۇكەممەل چاقىرىقنىڭ (يەنى ئەزاننىڭ) ۋە ھازىر ئوقۇلماقچى بولغان نامازنىڭ ئىگىسى اللە! مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا «ۋەسىلە» ناملىق مەرتىۋىنى ۋە يۈكسەك پەزىلەتنى ئاتا قىلغىن، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى سەن ئۇنىڭغا ۋەدە

قىلغان مەدھىيەگە لايىق ماقامغا (يەنى بۇيۇك شاپائەت قىلىش ماقامىغا) يەتكۈزگىن».

1093 – **عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ فَقَالَ أَحَدُكُمْ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ قَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ قَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ثُمَّ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ثُمَّ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِنْ قَلْبِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.**

1093 ـ ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئەززىن ئەزان ئوقۇغاندا، مۇئەززىننىڭ ئوقۇغىنىنى ئىچىدە چىن قەلبىدىن تەكرارلىغان، مۇئەززىن: ”ھەييە ئەلەسسالاھ، ھەييە ئەلەل فەلاھ“ دېگەندە، ”لاھەۋلە ۋەلا قۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ“ دېگەن ۋە مۇئەززىنگە ئاخىرىغىچە ئەگەشكەن كىشى جەننەتكە كىرىدۇ».

(مۇسلىم: 385)

1094 – **عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي وَقَّاصٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ.**

1094 ـ سەئد ئىبنى ئەبۇ ۋەققاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى مۇئەززىننىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغاندا: ”**أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا**“ (يەنى: گۇۋاھلىق بېرىمەنكى، شېرىكى يوق يالغۇز بىر ئاللاھتىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام بولسا ئاللاھ تائالانىڭ بەندىسى ۋە ئەلچىسىدۇر، ئاللاھ تائالانىڭ پەرۋەردىگارىم، مۇھەممەد

ئەلەيھىسسالامنىڭ پەيغەمبىرىم، ئىسلامنىڭ دىنىم بولغانلىقىغا چىن دىلىمدىن مەمنۇن بولدۇم)'' دېسە، ئۇنىڭ گۇناھى مەغفىرەت قىلىنىدۇ».

(مۇسلىم: 386)

1095 – **عَنْ أَبِي أُمَامَةَ بْنِ سَهْلِ بْنِ حُنَيْفٍ قَالَ سَمِعْتُ مُعَاوِيَةَ بْنَ أَبِي سُفْيَانَ وَهُوَ جَالِسٌ عَلَى الْمِنْبَرِ أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ مُعَاوِيَةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ قَالَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنَا فَقَالَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ وَأَنَا فَلَمَّا أَنْ قَضَى التَّأْذِينَ قَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى هَذَا الْمَجْلِسِ حِينَ أَذَّنَ الْمُؤَذِّنُ يَقُولُ مَا سَمِعْتُمْ مِنِّي مِنْ مَقَالَتِي.**

1095 ـ ئەبۇ ئۇمامە ئىبنى سەھل رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنبەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، مۇئەززىننىڭ ئوقۇغانلىرىنى تەكرارلاپ، ئەزان تۈگىگەندىن كېيىن: ئى خالايىق! مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىن ئەزان ئېيتقان ۋاقىتتا مۇشۇنداق مۇنبەر ئۈستىدە ئولتۇرۇپ، سىلەر مەندىن ئاڭلىغان سۆزلەرنى ئاڭلىغانىدىم، ـ دېدى.

(بۇخارى: 914)

1096 – **وفي رواية: أَنَّهُ سَمِعَ مُعَاوِيَةَ يَوْمًا فَقَالَ مِثْلَهُ إِلَى قَوْلِهِ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ.**

1096 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: مەن بىر كۈنى مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ''وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ'' دېگەن يەرگىچە مۇئەززىنگە ئەگىشىپ تەكرارلىغانلىقىنى ئاڭلىغانىدىم، ـ دېگەن.

(بۇخارى رىۋايەت قىلغان)

1097 – **عَنْ يَحْيَى نَحْوَهُ قَالَ يَحْيَى وَحَدَّثَنِي بَعْضُ إِخْوَانِنَا أَنَّهُ قَالَ لَمَّا قَالَ حَيَّ**

عَلَى الصَّلَاةِ قَالَ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَقَالَ هَكَذَا سَمِعْنَا نَبِيَّكُمْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ.

1097 ـ يەھيا مۇنداق دەيدۇ: بەزى قېرىنداشلىرىمىزنىڭ ماڭا ئېيتىپ بېرىشىچە، مۇئەززىن: ''ھەييە ئەلەسسالاھ، ھەييە ئەلەل فەلاھ''قا كەلگەندە، مۇئاۋىيە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ''لاھەۋلە ۋلا قۇۋۋەتە ئىللا بىللاھ'' دېگەن ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ شۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىغانلىقىنى ئېيتقان.

(بۇخارى: 613)

1098 – عَنْ عَائِشَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا سَمِعَ الْمُؤَذِّنَ يَتَشَهَّدُ قَالَ وَأَنَا وَأَنَا.

1098 ـ ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا مۇنداق دەيدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇئەززىنىڭ: ''اللهتىن باشقا ئىلاھ يوقتۇر، مۇھەممەد ئەلەيھىسسالام اللهنىڭ ئەلچىسىدۇر دەپ گۇۋاھلىق بېرىمەن'' دېگەن سۆزىنى ئاڭلىغاندا: «مەنمۇ، مەنمۇ» دەيتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 526)

1099 – عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا سَمِعْتُمْ النِّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ.

1099 ـ ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزاننى ئاڭلىغاندا، مۇئەززىن نېمە دېسە، شۇنى دەڭلار».

(بۇخارى: 611)

1100 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ مَنْ أَذَّنَ سَبْعَ سِنِينَ مُحْتَسِبًا كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنْ النَّارِ.

[1] ئەلبانى (494): سەھىھ ـ دېگەن.

1100 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«كىمكى ساۋاب ئۈمىد قىلىپ، يەتتە يىل ئەزان ئوقۇسا، ئۇ كىشىنىڭ دوزاختىن قۇتۇلىدىغانلىقى پۈتۈلىدۇ»[1].

(تىرمىزى: 206)

1101 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ الْمُؤَذِّنُ يُغْفَرُ لَهُ مَدَى صَوْتِهِ وَيَشْهَدُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَشَاهِدُ الصَّلَاةِ يُكْتَبُ لَهُ خَمْسٌ وَعِشْرُونَ صَلَاةً وَيُكَفَّرُ عَنْهُ مَا بَيْنَهُمَا.**

1101 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئەززىنىڭ ئاۋازى قانچە كۆپ يەرگە ئاڭلانسا، شۇنچە كۆپ گۇناھى مەغپىرەت قىلىنىدۇ. ھۆل ـ قۇرۇق ھەممە نەرسە مۇئەززىن ئۈچۈن گۇۋاھلىق بېرىدۇ. جامائەت بىلەن نامراز ئوقۇغان كىشىگە يېگىرمە بەش نامازنىڭ ساۋابى يېزىلغاندىن سىرت، ئىككى نامراز ئارىسىدىكى گۇناھلىرى ئۆچۈرىلىدۇ»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 515)

1102 – **عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ وَالْمُؤَذِّنُ يُغْفَرُ لَهُ بِمَدِّ صَوْتِهِ وَيُصَدِّقُهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَيَابِسٍ وَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ صَلَّى مَعَهُ.**

1102 ـ بەرا ئىبنى ئازىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«الله تائالا بىرىنچى سەپتىكىلەرگە رەھمەت يوللايدۇ (يەنى رەھمەت قىلىدۇ)، پەرىشتىلەر ئۇلارغا مەغپىرەت تەلەپ قىلىدۇ. مۇئەززىنىڭ

[1] ئەلبانى (35): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (484): سەھىھ ـ دېگەن.

ئاۋازى قانچە كۆپ يەرگە ئاڭلانسا، شۇنچە كۆپ گۇناھى مەغپىرەت قىلىنىدۇ. مۇئەززىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھۆل - قۇرۇق ھەممە نەرسە ئۇنى تەستىقلايدۇ. ئۇندىن باشقا، مۇئەززىنگە ئۇنىڭ بىلەن نامساز ئوقۇغانلارنىڭ ئەجرىگە ئوخشاش ئەجىر بېرىلىدۇ»[1].

(نەسائى: 646)

1103 – **عَنِ ابْنِ عُمَرَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَغْفِرُ اللَّهُ لِلْمُؤَذِّنِ مُنْتَهَى أَذَانِهِ وَيَسْتَغْفِرُ لَهُ كُلُّ رَطْبٍ وَيَابِسٍ سَمِعَ صَوْتَهُ.**

1103 - ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«مۇئەززىنىڭ ئاۋازى قانچە كۆپ يەرگە ئاڭلانسا، اللە تائالا ئۇنىڭ شۇنچە كۆپ گۇناھىنى مەغپىرەت قىلىدۇ ۋە مۇئەززىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھۆل - قۇرۇق ھەممە نەرسە ئۇنىڭ ئۈچۈن مەغپىرەت تىلەيدۇ»[2].

(ئەھمەد: 6167؛ «ئەلكەبىر»)

1104 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو أَنَّ رَجُلًا قَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْمُؤَذِّنِينَ يَفْضُلُونَنَا فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُلْ كَمَا يَقُولُونَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلْ تُعْطَهْ.**

1104 - ئابدۇللاھ ئىبنى ئەمر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مۇئەززىنلەرنىڭ دەرىجىسى بىزدىن ئارتۇق بولىدىكەن، - دېگەن ئىدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇ كىشىگە:

---

[1] ئەلبانى (627): سەھىھ - دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1828): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى سەھىھ ھەدىسنىڭ راۋىيلىرىدۇر، - دېگەن.

ـــ مۇئەززىنلىك دېگىنىنى تەكرارلىغىن. ئەزان تۈگىگەندىن كېيىن، الله تائالادىن نېمە سورىساڭ، شۇنى بېرىدۇ، ـ دېدى[1].
(ئەبۇ داۋۇد: 524)

1105 – **عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي صَعْصَعَةَ الْأَنْصَارِيِّ ثُمَّ الْمَازِنِيِّ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ أَخْبَرَهُ أَنَّ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ قَالَ لَهُ إِنِّي أَرَاكَ تُحِبُّ الْغَنَمَ وَالْبَادِيَةَ فَإِذَا كُنْتَ فِي غَنَمِكَ أَوْ بَادِيَتِكَ فَأَذَّنْتَ بِالصَّلَاةِ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالنِّدَاءِ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ جِنٌّ وَلَا إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ أَبُو سَعِيدٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.**

1105 ـ ئابدۇراھمان ئىبنى ئابدۇللاھتىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئەبۇ سەئىد خۇدرى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇنىڭ دادىسى ئابدۇللاھقا مۇنداق دېگەن: مەن ھەقىقەتەن سېنى سەھرادا ياشاشنى ۋە قوي بېقىشنى ياخشى كۆرىدۇ دەپ بىلىمەن، سەن قوي باققان ياكى سەھرادا ياشىغان ۋاقتىڭدا، نامازغا ئەزانىنى ئۇنلۇك ئاۋاز بىلەن ئوقۇغىن. ئاۋازىڭ قانچە يىراقتا ئاڭلانسا، ئىنسان ياكى جىن ۋەياكى باشقا نەرسىلەر بولسۇن، ئەزانىنى ئاڭلىغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى قىيامەت كۈنى ساڭا گۇۋاھلىق بېرىدۇ. مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن شۇنداق ئاڭلىغان.

(بۇخارى: 609)

1106 – **عَنْ طَلْحَةَ بْنِ يَحْيَى عَنْ عَمِّهِ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ مُعَاوِيَةَ بْنِ أَبِي سُفْيَانَ فَجَاءَهُ الْمُؤَذِّنُ يَدْعُوهُ إِلَى الصَّلَاةِ فَقَالَ مُعَاوِيَةُ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْمُؤَذِّنُونَ أَطْوَلُ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.**

1106 ـ تەلھە ئىبنى يەھيا مۇنداق دەيدۇ: مۇئاۋىيە ئىبنى ئەبۇ سۇفيان رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ يېنىدا تۇرسام، مۇئەززىن كېلىپ، ئۇنى نامازغا چاقىرغان ئىدى، ئۇ مۇئەززىنگە مۇنداق دېدى: مەن رەسۇلۇللاھ

[1] ئەلبانى (492): ھەسەن ۋە سەھىھ. ـ دېگەن.

سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ: «قىيامەت كۈنى مۇئەززىنلەرنىڭ بويى ھەممە ئادەمدىن ئېگىز بولىدۇ» دېگەنلىكىنى ئاڭلىغان ئىدىم.
(مۇسلىم: 387)

1107- **عَنْ عاصم بن بهدلة قال: «مرَّ رجل على زرّ بن حبيش وهو يُؤَذِّنُ، فقال: يا أبا مريم أتؤذِّنُ؟ إني لأرغبُ بك عن الأذان، فقال زرّ: أترغب بي عن الفضل؟ والله لا أكلِّمك».**

1107 - ئاسىم ئىبنى بەھدەلە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: زىر ئىبنى ھۇبەيش رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇۋاتسا، بىر كىشى ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈۋېتىپ:

ـ سەنمۇ ئەزان ئوقۇۋاتامسەن؟! مېنىڭ قارىشىمدا سەن دېگەن ئەزان ئوقۇشتەك بۇنداق كىچىك ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىپ يۈرمەسلىكىڭ كېرەك ئىدى، - دېگەن ئىدى، زىر ئىبنى ھۇبەيش رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۇ كىشىگە:

ـ سەن مېنى پەزىلەتلىك ئىشتىن توسامسەن؟ الله تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ساڭا ئەمدى ھەرگىز گەپ قىلمايمەن، - دېدى.
(رەزىن رىۋايەت قىلغان)

1108 – **عن علي قال: "ندمت أن لا أكون طلبت إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فيجعل الحسن والحسين مؤذنين".**

1108 ـ ئەلى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن: ئىككى ئوغلۇم ھەسەن بىلەن ھۇسەينىنى مۇئەززىن قىلىپ قويغىن، - دەپ تەلەپ قىلمىغىنىمغا پۇشايمان قىلدىم[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

[1] ھەيسەمى (1836): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھارىس ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، - دېگەن.

1109 – عن أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَوْ أَقْسَمْتُ لَبَرَرْتُ ، وَإِنَّ أَحَبَّ عِبَادِ اللَّهِ إِلَى اللَّهِ لَرُعَاةُ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ يَعْنِي: الْمُؤَذِّنِينَ، وَإِنَّهُمْ لَيُعْرَفُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِطُولِ أَعْنَاقِهِمْ".

1109 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ناۋادا مەن بىرەر ئىشنى قىلىشقا قەسەم قىلسام، ئەلۋەتتە ۋاپا قىلىمەن. ئاي ـ كۈننى كۆزەتكۈچىلەر (يەنى مۇئەززىنلەر) ھەقىقەتەن اللە تائالا ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان بەندىلەردۇر، ئۇلار قىيامەت كۈنى بويىنىڭ ئۇزۇنلىقى بىلەن تونۇلىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1110 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي أَوْفَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ خِيَارَ عِبَادِ اللَّهِ الَّذِينَ يُرَاعُونَ الشَّمْسَ والقَمَر، وَالنُّجُومَ ، لِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ".

1110 ـ ئىبنى ئەبۇ ئەۋفا رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«اللە تائالانى زىكرى قىلىش ئۈچۈن ئاي ـ كۈن ۋە يۇلتۇزلارنى كۆزەتكۈچىلەر ھەقىقەتەن اللە تائالانىڭ ئەڭ ياخشى بەندىلىرىدۇر»[2].

(«ئەلكەبىر»)

1111 – عن جابر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: "إِنَّ الْمُؤَذِّنِينَ وَالْمُلَبِّينَ يَخْرُجُونَ مِنْ قُبُورِهِمْ، يُؤَذِّنُ الْمُؤَذِّنُ، وَيُلَبِّي الْمُلَبِّي".

1111 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

---

[1] ھەيسەمى (1838): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە جۇنادە ئىبنى مەرۋان ئىسىملىك بىرى بار. زەھەبى ئەبۇ ھاتەمنىڭ جۇنادە ئىبنى مەرۋانغا سەلبىي باھا بەرگەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1840): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ۋە بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

«مـۇئەززىنلەر ۋە (ھەجـدە) تەلبىيە ئېيتقـانلار قىيـامەت كـۈنى قەبرىدىن ئەزان ئوقۇغان ۋە تەلبىيە ئېيتقان ھالدا چىقىدۇ»[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1112 – **عَنِ ابْنِ عُمَرَ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الْمُـؤَذِّنُ الْمُحْتَسِبُ كَالشَّهِيدِ الْمُتَشَحِّطِ فِي دَمِهِ، يَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ مَـا يَشْـتَهِي بَـيْنَ الأَذَانِ وَالإِقَامَةِ".**

1112 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن

«خـالىس، سـاۋابلا ئۈمـمـد قـلـىـپ ئەزان ئوقۇيـدىغان مـۇئەززىنلەر قېنىغـا مىلەنـگەن شـېھىدكە ئوخشـايدۇ. ئەزان بـىلەن تەكبىرنـىڭ ئارىلىقىدا ئارزۇلىرىنى اللە تائالادىن تىلىسە بېرىدۇ»[2].

(«ئەلئەۋسەت»)

1113 – **زاد في الكبير: وَإِذَا مَاتَ لَمْ يُدَوَّدْ فِي قَبْرِهِ.**

1113 ـ يەنە بىر رىـۋايەتتە: «ئۇلارنىـڭ جەسـىدى (قەبرىـدە) چىرىمايدۇ» دېگەن سۆز قوشۇپ نەقىل قىلىنغان[3].

(«ئەلكەبىر»)

1114 – **عَنْ أَنَسِ بن مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أُذِّنَ فِي قَرْيَةٍ أَمَّنَهَا اللَّهُ مِنْ عَذَابِهِ ذَلِكَ الْيَوْمَ.**

---

[1] ھەيسەمى (1841): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەرجىمھالى نامەلۇم كىشىلەر بار، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1844): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى رۇستەم ئىسمىلىك بار. ئىبنى ئەدى ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئەبۇ ھاتەم ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ ئەمەس، بەلكى راستچىل كىشى ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى مەئىنمۇ ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1911): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبراھىم ئىبنى رۇستەم ئىسمىلىك بىرى بار. ئۇلىمالار ئۇنىڭ ھەدىسنى دەلىل قىلىش ھەققىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. ئۇنىڭ سەنەدىدە يەنە تەرجىمھالى ئېنىق بولمىغان كىشىلەر بار، ـ دېگەن.

1114 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«بىر يۇرتتا ئەزان ئوقۇلسا، الله تائالا شۇ كۈنى ئۇ يۇرتنى بالادىن ساقلايدۇ»[1].

(«ئەلكەبىر»)

1115 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَةٌ عَلَى كُثْبَانِ الْمِسْكِ أُرَاهُ قَالَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَبْدٌ أَدَّى حَقَّ اللَّهِ وَحَقَّ مَوَالِيهِ وَرَجُلٌ أَمَّ قَوْمًا وَهُمْ بِهِ رَاضُونَ وَرَجُلٌ يُنَادِي بِالصَّلَوَاتِ الْخَمْسِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ.**

1115 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قىيامەت كۈنى مۇنداق ئۈچ تۈرلۈك كىشى ئىپار دۆۋىلىرىنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ: بىرى، الله تائالانىڭ ۋە خوجايىنىنىڭ ھەققىنى ئادا قىلغان قۇل؛ ئىككىنچىسى، جامائەتنىڭ رازىلىقى بىلەن ئىمام بولغان كىشى؛ ئۈچىنچىسى، كۈندە بەش ۋاقىت نامازغا ئەزان ئوقۇغان كىشى»[2].

(تىرمىزى: 1986)

1116 – **وفي رواية: يَغْبِطُهُمْ الْأَوَّلُونَ وَالْآخِرُونَ.**

1116 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئۆلارنىڭ ئالىي ماقامىغا بۈرۈنقىلار ۋە كېيىنكىلەر ھەۋەس قىلىشىدۇ» دېيىلگەن[3].

(تىرمىزى: 2566؛ «ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەسسەغىر»)

---

[1] ھەيسەمى (1847): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى سەئىد ئىبنى ئەممار ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى مەئىن ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈردى، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (339): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (470): زەئىپ، ـ دېگەن.

1117 – عَنْ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: "ثَلاثَةٌ لا يَهُولُهُمُ الْفَزَعُ الأَكْبَرُ وَلا يَنَالُهُمُ الْحِسَابُ هُمْ عَلَى كَثِيبٍ مِنْ مِسْكٍ حَتَّى يَفْرُغَ مِنْ حِسَابِ الْخَلائِقِ: رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَأَمَّ بِهِ قَوْمًا وَهُمْ يَرْضَوْنَ بِهِ" بنحوه.

1117 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«ئۈچ تۈرلۈك كىشى بار بولۇپ، قىيامەت كۈنىدىكى پاجىئە ئۇلارنى قورقۇنچقا سالمايدۇ، ئۇلاردىن ھېسابمۇ ئېلىنمايدۇ، باشقىلار ھېساب بەرگىچە، ئۇلار بىر دۆۋە ئىپارنىڭ ئۈستىدە بولىدۇ. ئۇ ئۈچ كىشىنىڭ بىرى، اللە تائالانىڭ رازىلىقىنى تىلەپ قۇرئان ئوقۇغان ۋە جامائەتنىڭ رازىلىقىنى ئالغان ھالدا شۇ قۇرئان بىلەن جامائەتكە ئىمام بولغان كىشى...». قالغان ئىككىسىگە يۇقىرىقى ھەدىستىكى كىشىلەر زىكرى قىلىندى[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1118 – عَنْ سَالِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "تُفْتَحُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ لِخَمْسٍ: لِقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ، وَلِلِقَاءِ الزَّحْفَيْنِ، وَنُزُولِ الْقَطْرِ، وَلِدَعْوَةِ الْمَظْلُومِ، وَالأَذَانِ".

1118 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«قۇرئان ئوقۇغان، ئىككى قوشۇن ئۇچراشقان، يامغۇر ياغقان ۋە ئەزان ئوقۇلغاندا (قىلىنغان دۇئا) ۋە زۇلۇمغا ئۇچرىغۇچىنىڭ دۇئاسىدىن

[1] ھەيسەمى (1846): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەددە ئابدۇسەمەت ئىبنى ئابدۇلئەزىز مۇقرى ئىسمىلىك بىرى بار. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشى قاتاردا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

ئىبارەت بۇ بەش تۈرلۈك (دۇئا) ئۇچۇن ئاسمانلىق دەرۋازىلىرى ئوچۇقتۇر»[1].

(يەنى بۇ ۋاقىتلاردا قىلىنغان دۇئا ئىجابەت بولىدۇ).
((ئەلئەۋسەت» ۋە «ئەسسەغىر»)

1119 – **عَنْ مَيْمُونَةَ أَنّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَامَ بَيْنَ صَفِّ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ، فَقَالَ: "يَا مَعْشَرَ النِّسَاءِ إِذَا سَمِعْتُنَّ أَذَانَ هَذَا الْحَبَشِيِّ وَإِقَامَته فَقُلْنَ كَمَا يَقُولُ فَإِنَّ لَكُنَّ بِكُلِّ حَرْفٍ أَلْفَ أَلْفَ دَرَجَةٍ"، فَقَالَ عُمَرُ: هَذَا لِلنِّسَاءِ فَمَا لِلرِّجَالِ؟ قَالَ: "ضِعْفَانِ يَا عُمَرُ"**.

1119 ـ مەيمۇنە رەزىيەللاھۇ ئەنھادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەرلەر بىلەن ئاياللارنىڭ سېپى ئارىسىدا تۇرۇپ:

ــ ئى ئاياللار گۇرۇھى! سىلەر مۇشۇ ھەبەشىستانلىقنىڭ ئەزان ـ تەكبىرىنى ئاڭلىغان چېغىڭلاردا، ئۇنىڭ دېگىنىنى دېسەڭلەر، ھەر بىر ھەرپ ئۈچۈن مىڭلارچە ساۋاب ئالىسىلەر، ـ دېدى. بۇنى ئاڭلىغان ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ــ ئاياللارغىغۇ بۇ ساۋاب بېرىلىدىكەن، ئەرلەرگە قانداق ساۋاب بېرىلىدۇ؟ـ دەپ سورىغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى ئۆمەر! ئەرلەرگە ئۇنىڭدىن ئىككى ھەسسە ئارتۇق ساۋاب بېرىلىدۇ، ـ دەپ جاۋاب بەردى[1].

[1] ھەيسەمى (1850): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ھەفس ئىبنى سۇلايمان ئەسەدي ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئىبنى مەئىن، نەسائى ۋە ئىبنى مەدىنىي قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىمام ئەھمەد ۋە ئىبنى ھىببان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. پەقەت ئۇنىڭ ئەسەدي ئەمەس، ئەزدي ئىكەنلىكىنى ئېيتقان، ـ دېگەن.

(«ئەلكەبىر»)

[1] ھەيسەمى (1871): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى ئىككى سەنەد بىلەن رىۋايەت قىلغان. ئۇنىڭ بىرىدە ئابدۇللاھ ئىبنى جەزىرىي ئىسىملىك بىرى بار بولۇپ، مەن ئۇنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلمەيمەن. بۇ سەنەدتە يەنە ئەبباد ئىبنى كەسىر ئىسىملىك بىرى بار. بەزىلەر ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، كۆپچىلىك ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. قالغان راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر. يەنە بىر سەنەدىدە كىملىكى نامەلۇم بىر قانچە كىشى بار، ـ دېگەن.

ئەزان ـ تەكبىرنىڭ مەيدانغا كېلىشى، قانداق ئوقۇلىدىغانلىقى ۋە ئۇ ئىككىسىگە ئالاقىدار ھۆكۈملەر

1120 – عن نَافِعٍ أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَقُولُ كَانَ الْمُسْلِمُونَ حِينَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ يَجْتَمِعُونَ فَيَتَحَيَّنُونَ الصَّلَاةَ لَيْسَ يُنَادَى لَهَا فَتَكَلَّمُوا يَوْمًا فِي ذَلِكَ فَقَالَ بَعْضُهُمْ اتَّخِذُوا نَاقُوسًا مِثْلَ نَاقُوسِ النَّصَارَى وَقَالَ بَعْضُهُمْ بَلْ بُوقًا مِثْلَ قَرْنِ الْيَهُودِ فَقَالَ عُمَرُ أَوَلَا تَبْعَثُونَ رَجُلًا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ.

1120 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق دەيدۇ: مۇسۇلمانلار مەدىنىگە كەلگەندە، ھەممەيلەن نامازنىڭ ۋاقتىدا يىغىلاتتى، لېكىن نامازغا چاقىرىدىغان ئىش يوق ئىدى. بىر كۈنى، ساھابىلار نامازغا چاقىرىش توغرۇلۇق سۆزلىشىپ، بەزىلەر: ”ناسارالارغا ئوخشاش داڭ چالايلى“ دېسە، يەنە بەزىلەر: ”يەھۇدىيلارنىڭ بۇرغىسىغا ئوخشاش بۇرغا چالايلى“ دېدى. ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ”بىر كىشىنى نامازغا چاقىرىدىغانغا تەيىنلەيلى“ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ھەي بىلال ئورنىڭدىن تۇر، نامازغا چاقىر!» دېدى.

(بۇخارى: 604)

1121 – عَنْ أَبِي عُمَيْرِ بْنِ أَنَسٍ عَنْ عُمُومَةٍ لَهُ مِنْ الْأَنْصَارِ قَالَ اهْتَمَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلصَّلَاةِ كَيْفَ يَجْمَعُ النَّاسَ لَهَا فَقِيلَ لَهُ انْصِبْ رَايَةً عِنْدَ حُضُورِ الصَّلَاةِ فَإِذَا رَأَوْهَا آذَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَلَمْ يُعْجِبْهُ ذَلِكَ قَالَ فَذُكِرَ لَهُ الْقُنْعُ يَعْنِي الشَّبُّورَ وَقَالَ زِيَادٌ شَبُّورُ الْيَهُودِ فَلَمْ يُعْجِبْهُ ذَلِكَ وَقَالَ هُوَ مِنْ أَمْرِ الْيَهُودِ قَالَ فَذُكِرَ لَهُ النَّاقُوسُ فَقَالَ

هُوَ مِنْ أَمْرِ النَّصَارَى فَانْصَرَفَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ وَهُوَ مُهْتَمٌّ لِهَمِّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأُرِيَ الْأَذَانَ فِي مَنَامِهِ قَالَ فَغَدَا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ فَقَالَ لَهُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَبَيْنَ نَائِمٍ وَيَقْظَانَ إِذْ أَتَانِي آتٍ فَأَرَانِي الْأَذَانَ قَالَ وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَدْ رَآهُ قَبْلَ ذَلِكَ فَكَتَمَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا قَالَ ثُمَّ أَخْبَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لَهُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تُخْبِرَنِي فَقَالَ سَبَقَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ فَاسْتَحْيَيْتُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَانْظُرْ مَا يَأْمُرُكَ بِهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ فَافْعَلْهُ قَالَ فَأَذَّنَ بِلَالٌ قَالَ أَبُو بِشْرٍ فَأَخْبَرَنِي أَبُو عُمَيْرٍ أَنَّ الْأَنْصَارَ تَزْعُمُ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ لَوْلَا أَنَّهُ كَانَ يَوْمَئِذٍ مَرِيضًا لَجَعَلَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنًا.

1121 ـ ئەبۇ ئۇمەير ئىبنى ئەنەس ئەنسارى تاغلىرىدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم نامازغا بەك كۆڭۈل بۆلەتتى، كىشىلەرنى نامازغا قانداق يىغىش توغرىسىدا توختىلىپ قالدى. بەزىلەر: ”نامازنىڭ ۋاقتى كىرگەندە بايراق تىكلىسەك، ئۇنى كۆرگەنلەر بىر ـ بىرىگە خەۋەر قىلىپ كەلسە“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى ئانچە مۇناسىب كۆرمىدى. بەزىلەر: ”يەھۇدىيلارنىڭ بۇرغىسىدەك بۇرغا قوللانساق“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ يەھۇدىيلارنىڭ ئىشى» دەپ، ئۇنىمۇ تۇغرا تاپمىدى. بەزىلەر: ”داڭ چالساق“ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇ ناسارالارنىڭ ئىشى» دەپ، ئۇنىمۇ مۇناسىب كۆرمىدى. ئاندىن ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قىلماقچى بولغان بۇ ئىشقا كۆڭۈل بۆلگەن ھالدا قايتتى. شۇ كېچىسى ئەزانىنى چۈشەپ قالدى، ئەتىسى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ: ”مەن چالا ئۇيقۇدا ياتسام، چۈشۈمدە بىر كىشى يېنىمغا كېلىپ ئەزان ئوقۇپ كۆرسەتتى“ دەپ خەۋەر قىلدى. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇ چۈشىنىڭ ئۆز ئەينىنى ئۇنىڭدىن بۇرۇن كۆرگەن ئىدى. بىراق ئۇ، ئابدۇللاھ ئىبنى زەيدنىڭ خەۋەر قىلغانلىقىنى

كۆرگەنىدىن كېيىن، يىگىرمە كۈنگىچە ئۆزىنىڭمۇ بۇ چۈشىنىڭ ئۆز ئەينىنى كۆرگەنلىكىنى ھېچ كىمگە دېمىدى. يىگىرمە كۈن ئۆتكەندە خەۋەر قىلغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭدىن:

ـ سەن نېمىشقا ئۆز ۋاقتىدا خەۋەر قىلمىدىڭ؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد مەندىن چاققان چىقتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن تارتىنىپ قالدىم، ـ دېدى. ئاندىن كېيىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ ئى بىلال! ئورنىڭدىن تۇر، سەن ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ سېنى نېمىگە بۇيرىسا شۇنى قىل! ـ دېدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئۆگەتكىنى بويىچە ئەزان ئوقۇدى. ئەبۇ ئۇمەيرنىڭ خەۋەر قىلىشىچە، ئەنسارىلار: ''ئەگەر ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئۆز ۋاقتىدا كېسەل بولمىغان بولسا، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئابدۇللاھ ئىبنى زەيدنى مۇئەززىن قىلاتتى'' دېيىشەتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 498)

1122 – **عَنْ يَحْيَى بْنِ سَعِيدٍ أَنَّهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَرَادَ أَنْ يَتَّخِذَ خَشَبَتَيْنِ يُضْرَبُ بِهِمَا لِيَجْتَمِعَ النَّاسُ لِلصَّلَاةِ فَأُرِيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيُّ ثُمَّ مِنْ بَنِي الْحَارِثِ بْنِ الْخَزْرَجِ خَشَبَتَيْنِ فِي النَّوْمِ فَقَالَ إِنَّ هَاتَيْنِ لَنَحْوٌ مِمَّا يُرِيدُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقِيلَ أَلَا تُؤَذِّنُونَ لِلصَّلَاةِ فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ اسْتَيْقَظَ فَذَكَرَ لَهُ ذَلِكَ فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْأَذَانِ.**

1122 ـ يەھيا ئىبنى سەئىد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى ياغاچنى بىر ـ بىرىگە ئۇرۇپ، كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىش ئۈچۈن قوللىنايلى دەپ

[1] ئەلبانى (468): سەھىھ ـ دېگەن.

ئويلىغان ئىدى. ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ چۈشىدە ئىككى دانە ياغاچنى كۆرۈپ: ”بۇ ئىككى ياغاچنى پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم دېگەندەك ئىشلەتسەك بولىدىكەن“ دېگەندە، ئۇنىڭغا: ”نامازغا ئەزان ئوقۇساقلار بولمامدۇ؟“ دېيىلدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۇ ئويغىنىپلا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا كېلىپ، چۈشىنى ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى.

(مالىك: 149)

1123 – **عن ابْنَ أَبِي لَيْلَى قَالَ أُحِيلَتْ الصَّلَاةُ ثَلَاثَةَ أَحْوَالٍ قَالَ وَحَدَّثَنَا أَصْحَابُنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَقَدْ أَعْجَبَنِي أَنْ تَكُونَ صَلَاةُ الْمُسْلِمِينَ أَوْ قَالَ الْمُؤْمِنِينَ وَاحِدَةً حَتَّى لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ أَبْثَّ رِجَالًا فِي الدُّورِ يُنَادُونَ النَّاسَ بِحِينِ الصَّلَاةِ وَحَتَّى هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ رِجَالًا يَقُومُونَ عَلَى الْآطَامِ يُنَادُونَ الْمُسْلِمِينَ بِحِينِ الصَّلَاةِ حَتَّى نَقَسُوا أَوْ كَادُوا أَنْ يَنْقُسُوا قَالَ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي لَمَّا رَجَعْتُ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ اهْتِمَامِكَ رَأَيْتُ رَجُلًا كَأَنَّ عَلَيْهِ ثَوْبَيْنِ أَخْضَرَيْنِ فَقَامَ عَلَى الْمَسْجِدِ فَأَذَّنَ ثُمَّ قَعَدَ قَعْدَةً ثُمَّ قَامَ فَقَالَ مِثْلَهَا إِلَّا أَنَّهُ يَقُولُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ وَلَوْلَا أَنْ يَقُولَ النَّاسُ قَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى أَنْ تَقُولُوا لَقُلْتُ إِنِّي كُنْتُ يَقْظَانَ غَيْرَ نَائِمٍ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ ابْنُ الْمُثَنَّى لَقَدْ أَرَاكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرًا وَلَمْ يَقُلْ عَمْرٌو لَقَدْ أَرَاكَ اللَّهُ خَيْرًا فَمُرْ بِلَالًا فَلْيُؤَذِّنْ قَالَ فَقَالَ عُمَرُ أَمَا إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ الَّذِي رَأَى وَلَكِنِّي لَمَّا سُبِقْتُ اسْتَحْيَيْتُ.**

1123 ـ ئىبنى ئەبۇ لەيلا مۇنداق دەيدۇ: نامازنىڭ ئوقۇلۇش شەكلى ئۇچ قېتىم ئۆچ خىل ھالەتكە ئۆزگەرگەنىكەن. ھەمراھلىرىمىزنىڭ بىزگە سۆزلەپ بېرىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «مەن بارلىق مۇسۇلمانلارنىڭ نامازنى (ئۆز ئالدىغا ئايرىم ـ ئايرىم ئوقۇماي) جامائەت بولۇپ ئوقۇشىغا قىزىقىپ قالدىم، نامازۋاقتى كەلگەندە ئۆي ـ ئۆيگە ئادەم ئەۋەتىپ، كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىشنى، ھەتتا مەھەللە ـ مەھەللىدە ئېگىز ئىمارەتلەرگە چىقىپ توۋلاپ،

كىشىلەرنى نامازنىڭ ۋاقتىدىن خەۋەرلەندۈرۈپ تۇرىدىغان مەخسۇس ئادەملەرنى تۇرغۇزۇشنى ئويلاۋاتىمەن» دېدى. بۇنى ئاڭلىغان كىشىلەر (نامازنىڭ ۋاقتىنى ئېلان قىلىش ئۈچۈن) قوڭغۇراق چالغىلى تاس قالدى. ئەنسارلاردىن بىرى كېلىپ:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مەن سېنىڭ نامازنى جامائەت بىلەن ئوقۇش مەسىلىسىگە شۇنچە كۆڭۈل بۆلگەنلىكىڭنى كۆرگەندىن كېيىن، قايتىپ (چۈشۈمدە) ياپ ـ يېشىل ئىككى كىيىم كىيگەن بىر كىشىنىڭ مەسجىدتە ئۆرە تۇرۇپ ئەزان ئوقۇغانلىقىنى، ئاندىن ئازراق ئولتۇرۇپ، يەنە ئۆرە تۇرۇپ شۇ ئەزانغا: "قەد قامەتىسسالاھ" دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ قايتا ئوقۇغانلىقىنى كۆردۈم. مەن كىشىلەرنىڭ: "سەن يالغانچى" دېيىشىدىن قورقمايدىغان بولسام، بۇنى ئويغاق پېتىم كۆردۈم دەيتتىم (يەنى شۇنداق ئېنىق كۆردۈمكى، خۇددى ئوڭۇمدىكىدەكلا ئىدى)، ـ دېدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا:

ـ الله ساڭا بىر ياخشى ئىشنى كۆرسىتىپتۇ، بىلالنى بۇيرىغىن، ئۇ ئەزانىنى بىلال ئوقۇسۇن! ـ دېدى. شۇنىڭ بىلەن، ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

ـ مەنمۇ چۈشۈمدە بۇ ئەزانىنى بۇ كىشى كۆرگەندەكلا كۆرگەن ئىدىم، ئەمما بۇ كىشى چۈشىنى مەندىن بۇرۇن ئوتتۇرىغا قويۇپ بولغانلىقى ئۈچۈن، مەنمۇ كۆردۈم دېيىشتىن خىجىل بولدۇم، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 506)

1124 – وفي رواية: وَقَالَ فِيهِ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ مَرَّتَيْنِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ مَرَّتَيْنِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ أَمْهَلَ هُنَيَّةً ثُمَّ قَامَ فَقَالَ مِثْلَهَا إِلَّا أَنَّهُ قَالَ زَادَ بَعْدَ مَا قَالَ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ

[1] ئەلبانى (478): سەھىھ ـ دېگەن.

قَامَتْ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَالَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَقِّنْهَا بِلَالًا فَأَذَّنَ بِهَا بِلَالٌ.

1124 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن چۈشۈمدە كۆرگەن كىشى قىبلىگە ئالدىنى قىلىپ: **"اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ"** دەپ ئەزان ئوقۇدى. ئاندىن بىر ئاز ئولتۇرغاندىن كېيىن، يەنە قوپۇپ يۇقىرىقى كەلىمىنىڭ ئۆز ئەينىنى ئېيتتى، لېكىن: "ھەييە ئەلەلفەلاھ" دېگەندىن كېيىن: "قەدقامەتىسسالاھ" دېگەننى زىيادە قىلدى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بۇنى ئاڭلىغاندىن كېيىن: «ئۇنداقتا، سەن ئۇ كەلىمىلەرنى بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ)غا بىر ـ بىرلەپ ئېيتىپ بەرگىن. بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) ئۇنىڭ بىلەن ئەزان ئوقۇسۇن» دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 507)

1125 – **عن عَبْد اللَّهِ بْن زَيْدٍ قَالَ لَمَّا أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالنَّاقُوسِ يُعْمَلُ لِيُضْرَبَ بِهِ لِلنَّاسِ لِجَمْعِ الصَّلَاةِ طَافَ بِي وَأَنَا نَائِمٌ رَجُلٌ يَحْمِلُ نَاقُوسًا فِي يَدِهِ فَقُلْتُ يَا عَبْدَ اللَّهِ أَتَبِيعُ النَّاقُوسَ قَالَ وَمَا تَصْنَعُ بِهِ فَقُلْتُ نَدْعُو بِهِ إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ أَفَلَا أَدُلُّكَ عَلَى مَا هُوَ خَيْرٌ مِنْ ذَلِكَ فَقُلْتُ لَهُ بَلَى قَالَ فَقَالَ تَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ قَالَ ثُمَّ اسْتَأْخَرَ عَنِّي غَيْرَ بَعِيدٍ ثُمَّ قَالَ وَتَقُولُ إِذَا أَقَمْتَ الصَّلَاةَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتْ**

[1] ئەلبانى (479): سەھىھ ـ دېگەن.

الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَلَمَّا أَصْبَحْتُ أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا رَأَيْتُ فَقَالَ إِنَّهَا لَرُؤْيَا حَقٌّ إِنْ شَاءَ اللَّهُ فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَأَلْقِ عَلَيْهِ مَا رَأَيْتَ فَلْيُؤَذِّنْ بِهِ فَإِنَّهُ أَنْدَى صَوْتًا مِنْكَ فَقُمْتُ مَعَ بِلَالٍ فَجَعَلْتُ أُلْقِيهِ عَلَيْهِ وَيُؤَذِّنُ بِهِ قَالَ فَسَمِعَ ذَلِكَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَهُوَ فِي بَيْتِهِ فَخَرَجَ يَجُرُّ رِدَاءَهُ وَيَقُولُ وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ يَا رَسُولَ اللَّهِ لَقَدْ رَأَيْتُ مِثْلَ مَا رَأَى فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ.

1125 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىش ئۈچۈن داڭ چېلىشقا ماقۇل كېلىپ، شۇنىڭغا بۇيرىغان مەزگىلدە، مەن مۇنداق بىر چۈش كۆردۈم: بىر كىشى قولىدا داڭ كۆتۈرۈپ ئۆتۈپ كېتىۋاتاتتى. مەن:

ـ ئى ئابدۇللاھ! قولۇڭدىكى نەرسىنى ساتامسەن؟ ـ دېسەم، ئۇ كىشى:

ـ بۇنى نېمە قىلىسەن؟ ـ دەپ سورىدى. مەن:

ـ ئۇنىڭ بىلەن كىشىلەرنى نامازغا چاقىرىمىز، ـ دېسەم، ئۇ:

ـ مەن ساڭا بۇنىڭدىن ياخشى بىر نەرسىنى ئۆگىتىپ قويمايمۇ؟ ـ دېدى، مەن:

ـ ئۇنداق بولسا، ئۆگىتىپ قوي، ـ دېسەم، ئۇ ئەزانىنى ئۆگىتىپ قويدى، ئاندىن بىرئاز يىراقلىشىپ:

ـ تەكبىر چۈشۈرمەكچى بولساڭ، مۇنۇ ـ مۇنۇلارنى دېگىن! ـ دەپ، تەكبىرنىمۇ ئۆگىتىپ قويدى. تاڭ يورىغاندا، مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ يېنىغا كېلىپ، كۆرگەن چۈشۈمنى ئېيتىپ بەرگەنىدىم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇ، ھەقىقەتەن راست چۈش ئىكەن، سەن چۈشۈڭدە ئاڭلىغان سۆزلەرنى بىلال (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ)غا ئۆگىتىپ قويغىن، ئۇ ئوقۇسۇن، چۈنكى بىلالنىڭ ئاۋازى ئۇنلۇك چىقىدۇ، ـ دېدى. مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا سۆزلەپ بەردىم، ئۇ ئەزان ئوقۇدى. ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئاۋازىنى ئاڭلىغان ھامان رىداسىنى سۆرىگەن ھالدا ئۆيدىن چىقىپ:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! سېنى ھەق پەيغەمبەر قىلغان اللە تائالانىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، مەنمۇ چۈشۈمدە ئۇ كۆرگەن چۈشنىڭ ئۆزۈ ئەينىنى كۆرگەنىدىم، ـ دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ بۇنىڭ ئۈچۈن اللە تائالاغا كۆپ شۈكرى، ـ دېدى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 499)

1126 – **قَالَ أَبُو دَاوُد قَالَ فِيهِ ابْنُ إِسْحَقَ عَنْ الزُّهْرِيِّ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وقَالَ مَعْمَرٌ وَيُونُسُ عَنْ الزُّهْرِيِّ فِيهِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَمْ يُثَنِّيَا.**

1126ـ ئىمام ئەبۇ داۋۇد مۇنداق دەيدۇ: ئىبنى ئىسھاقنىڭ زۇھرىدىن قىلغان رىۋايىتىدە ئەزاندىكى: "اللە ئەكبەر" كەلىمىسى تۆت قېتىم ئوقۇلغان، ئەمما مەئمەر ۋە يەھيانىڭ زۇھرىدىن قىلغان رىۋايىتىدە ئىككى قېتىم ئوقۇلغان[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 499)

1127 – **وفي رواية: فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ أَنَا رَأَيْتُهُ وَأَنَا كُنْتُ أُرِيدُهُ قَالَ فَأَقِمْ أَنْتَ.**

1127 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ: ئەزان ئوقۇشنى چۈشۈمدە مەن كۆردۇم، شۇڭا ئەزاننى مەن ئېيتاي دېگەنىدىم، ـ دېۋىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «ئۇنداق بولسا، تەكبىرنى سەن ئېيتقىن» دېدى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 512)

1128 – **وبنحوه: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلِلَّهِ الْحَمْدُ فَذَلِكَ أَثْبَتُ.**

1128 ـ (1125ـ ھەدىستىكى بىلەن) ئوخشاش مەزمۇندا كەلگەن يەنە بىر رىۋايەتنىڭ ئاخىرىدا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم

[1] ئەلبانى (469): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (470): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (100): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ: مەنمۇ بۇ چۈشنى كۆرگەن ئىدىم،- دېگەن سۆزنى ئاڭلاپ: «الله تائالاغا ھەمدە بولسۇنكى، سېنىڭمۇ كۆرگەنلىكىڭ بۇ چۈشنىڭ ھەقىقەتەن ھەق چۈش ئىكەنلىكىنى تېخىمۇ ئىسپاتلايدۇ» دېدى،- دېيىلگەن[1].

(تىرمىزى: 189)

1129 – **وَقَدْ رَوَى هَذَا الْحَدِيثَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ سَعْدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَقَ أَتَمَّ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ وَأَطْوَلَ وَذَكَرَ فِيهِ قِصَّةَ الْأَذَانِ مَثْنَى مَثْنَى وَالْإِقَامَةِ مَرَّةً مَرَّةً.**

1129 - مۇھەممەد ئىبنى ئىسھاق رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن بۇ ھەدىس تېخىمۇ تولۇق، تېخىمۇ ئۇزۇن رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۇنىڭدا ئەزان ئىككى قېتىمدىن، تەكبىر بىر قېتىمدىن ئوقۇلغانلىقى بايان قىلىنغان[2].

(تىرمىزى: 189)

1130 – **عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ كَانَ أَذَانُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَفْعًا شَفْعًا فِي الْأَذَانِ وَالْإِقَامَةِ.**

1130 - ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەزان - تەكبىر جۈپ ئوقۇلاتتى[3].

(تىرمىزى: 194)

1131 – **قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ فَأَخْبَرَنِي أَبُو بَكْرٍ الْحَكَمِيُّ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ زَيْدٍ الْأَنْصَارِيَّ قَالَ فِي ذَلِكَ:**

أَحْمَدُ اللَّهَ ذَا الْجَلَالِ وَذَا الْإِكْرَامِ

حَمْدًا عَلَى الْأَذَانِ كَثِيرًا

---

[1] ئەلبانى (159): ھەسەن، - دېگەن.

[2] ئەلبانى (159): ھەسەن، - دېگەن.

[3] ئەلبانى (29): سەنەدى زەئىپ، - دېگەن.

إِذْ أَتَانِي بِهِ الْبَشِيرُ مِنْ اللَّهِ
فَأَكْرِمْ بِهِ لَدَيَّ بَشِيرًا
فِي لَيَالٍ وَالَى بِهِنَّ ثَلَاثٍ
كُلَّمَا جَاءَ زَادَنِي تَوْقِيرًا

1131 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى زەيد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، ئۇ ئەزانىنىڭ يولغا قويۇلۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن مۇنۇ شېئىرنى ئوقۇغان:

ھەمد ئەزىمەتلىك ۋە كەرەملىك اللەقا خاستۇر،
ھەممىدىن بەك ئەزانغا ھەمد ئەڭ كۆپتۇر.
كەلدى ماڭا اللەتىن بىر بېشارەتچى،
ئىنئام قىلىپ سۇندى ماڭا بۇ ئىشارەتنى.
بىر نەچچە كۈن ئىچىدە ئۈچ قېتىم كەلدى،
ھەر كەلگەندە خۇشاللىقىم كۆكلەرگە يەتتى.

(ئىبنى ماجە: 706)

1132 – عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ قَالَ ذَكَرُوا أَنْ يُعْلِمُوا وَقْتَ الصَّلاَةِ بِشَىْءٍ يَعْرِفُونَهُ فَذَكَرُوا أَنْ يُنَوِّرُوا نَارًا أَوْ يَضْرِبُوا نَاقُوسًا فَأُمِرَ بِلاَلٌ أَنْ يَشْفَعَ الأَذَانَ وَيُوتِرَ الإِقَامَةَ.

1132 ـ ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ھەممەيلەن نامازنىڭ ۋاقتىنى بىر نەرسە بىلەن ئېلان قىلىش توغرىسىدا ئويلىشىپ، ئوت ياقماقچى ياكى داڭ چالماقچى بولدى. كۆپ ئۆتمەي، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزانىنى جۈپ، تەكبىرنى تاق ئوقۇشقا بۇيرۇلدى.

(مۇسلىم: 378)

1133 – وفي رواية: أَنْ يُوتِرَ الْإِقَامَةَ إِلَّا الْإِقَامَةَ.

1133 ـ يەنە بىر رىۋايەتتە: پەقەت تەكبىرنىلا تاق ئوقۇشقا بۇيرۇلدى، ـ دېيىلگەن.

(بۇخارى: 605)

1134 – عَنْ عَلِيٍّ قَالَ: لَمَّا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُعَلِّمَ رَسُولَهُ الأَذَانَ أَتَاهُ جِبْرِيلُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا بِدَابَّةٍ يُقَالُ لَهَا: الْبُرَاقُ ، فَذَهَبَ يَرْكَبُهَا فَاسْتَصْعَبَتْ، فَقَالَ لَهَا جِبْرِيلُ: اسْكُنِي فَوَاللَّهِ مَا رَكِبَكِ عَبْدٌ أَكْرَمُ عَلَى اللهِ مِنْ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم ، قَالَ : فَرَكِبَهَا حَتَّى انْتَهَى إِلَى الْحِجَابِ الَّذِي يَلِي الرَّحْمَنَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: فَبَيْنَمَا هُوَ كَذَلِكَ إِذْ خَرَجَ مَلَكٌ مِنَ الْحِجَابِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم : يَا جِبْرِيلُ مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ نبيًا إِنِّي لأَقْرَبُ الْخَلْقِ مَكَانًا وَإِنَّ هَذَا الْمَلَكُ مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ خُلِقْتُ قَبْلَ سَاعَتِي هَذِهِ، فَقَالَ الْمَلَكُ : اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، قَالَ : فَقِيلَ لَهُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنَا أَكْبَرُ أَنَا أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ الْمَلَكُ: أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، قَالَ: فَقِيلَ لَهُ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ : صَدَقَ عَبْدِي أَنَا لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا، قَالَ: فَقَالَ الْمَلَكُ : أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، قَالَ: فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنَا أَرْسَلْتُ مُحَمَّدًا، قَالَ الْمَلَكُ : حَيَّ عَلَى الصَّلاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلاحِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلاةُ، ثُمَّ قَالَ الْمَلَكُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، قَالَ : فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي أَنَا أَكْبَرُ أَنَا أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، قَالَ: فَقِيلَ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ: صَدَقَ عَبْدِي لاَ إِلَهَ إِلاَّ أَنَا، قَالَ: ثُمَّ أَخَذَ الْمَلَكُ بِيَدِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم فَقَدَّمَهُ فَأَمَّ أَهْلَ السَّمَاءِ فِيهِمْ آدَمُ، وَنُوحٌ.

1134 ـ ئەلى ئىبنى ئەبۇ تالىب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇكى، الله تائالا پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە ئەزانىنى ئۆگىتىشنى ئىراده قىلدى. جىبرئىل ئەلەيھىسسالام پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قېشىغا بۇراق ئىسمىلىك ھايۋاننى ئېلىپ كەلدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا مىنمەكچى بولۇۋىدى، بۇراق شاشلىق قىلىپ مىنگىلى قويمىدى. شۇنىڭ بىلەن، جىبرئىل ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: ”شاشلىق قىلمىغىن، ساڭا تېخى اللەنىڭ ھۇزۇردا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامدىن ھۆرمەتلىك بىرەر بەندە مىنىپ باقمىنى يوق“

دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇراقنى مىندى. شۇنداق قىلىپ، ئۇلار الله تائالانىڭ دەرگاھىدىكى پەردە ئالدىغا كېلىپ توختىدى. پەردە ئارقىسىدىن بىر پەرىشتە چىقتى. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئى جىبرىئىل! بۇ كىم؟ ـ دەپ سورىدى، جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام:

ـ سېنى ھەقنى يەتكۈزۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتكەن زات بىلەن قەسەمكى، مەن مەرتىۋە جەھەتتە اللهقا مەخلۇقاتلار ئىچىدىكى ئەڭ يېقىن بەندىمەن، لېكىن مەن بۇ پەرىشتىنى بۇنىڭدىن ئىلگىرى پەقەت كۆرۈپ باقماپتىكەنمەن، ـ دېدى. ئاندىن ئۇ پەرىشتە:

ـ الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ــ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، مەن ھەممىدىن كاتتا، مەن ھەممىدىن چوڭ، ـ دېگەن سادا كەلدى.

ــ ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللەللاھ، ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ـ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، ھەقىقەتەن مەندىن باشقا ھېچ ئىلاھ يوق، ـ دېگەن سادا كەلدى.

ــ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ، ـ دېگەن ئىدى، پەردە ئارقىسىدىن:

ــ مېنىڭ بەندەم راست ئېيتتى، مەن ھەقىقەتەن مۇھەممەدنى پەيغەمبەر قىلدىم، ـ دېگەن سادا كەلدى. شۇنداق قىلىپ، ئەزان مۇشۇ شەكىلدە ئاخىرلاشقاندىن كېيىن، پەرىشتە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ قولىنى تۇتۇپ، ئاسمان ئەھلىنىڭ ئالدىغا ئۆتكۈزدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئادەم ۋە نۇھ ئەلەيھىسسالام قاتارلىقلار بار ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇلارغا ئىمام بولدى[1].

[1] ھەيسەمى (1851): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، زىياد ئىبنى مۇنزىر ئىسملىك بىرى بار. ھەدىسشۇناسلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىدە بىرلىككە كەلگەن، ـ دېگەن.

1135 – عَنْ سَالِمٍ عَنْ أَبِيهِ "أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أُسْرِيَ بِهِ إِلَى السَّمَاءِ أُوحِيَ إِلَيْهِ بِالأَذَانِ، فَنَزَلَ بِهِ، فَعَلَّمَهُ جِبْرِيلُ".

1135 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئاسمانغا چىققاندا، الله تائالا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام ئارقىلىق ئەزانىنى ئۆگەتكەن[1].

(«ئەلئەۋسەت»)

1136 – عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَبِي مَحْذُورَةَ عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي سُنَّةَ الْأَذَانِ قَالَ فَمَسَحَ مُقَدَّمَ رَأْسِي وَقَالَ تَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ تَرْفَعُ بِهَا صَوْتَكَ ثُمَّ تَقُولُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ تَخْفِضُ بِهَا صَوْتَكَ ثُمَّ تَرْفَعُ صَوْتَكَ بِالشَّهَادَةِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ فَإِنْ كَانَ صَلَاةُ الصُّبْحِ قُلْتَ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

1136 ـ مۇھەممەد ئىبنى ئابدۇل مەلىك چوڭ دادىسى ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئەزانىڭ سۈننىتىنى ئۆگىتىپ قويغىن! ـ دېسەم، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭلىيىمنى سىلاپ تۇرۇپ مۇنداق دېدى:

ــ يۇقىرى ئاۋاز بىلەن: الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، الله ئەكبەر، ـ دېگىن، ئاندىن كېيىن تۆۋەن ئاۋازىڭ بىلەن: ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ، ئەشھەدۇ ئەننە

[1] ھەيسەمى (1852): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە تەلھە ئىبنى زەيد ئىسمىلىك بىرى بار. ئۇ يالغان ھەدىس توقۇش بىلەن قارىلانغان، ـ دېگەن.

مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدۇن رەسۇلۇللاھ - دېگەن، ئاندىن كېيىن يۇقىرى ئاۋازلىق بىلەن: ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ ئەشھەدۇ ئەن لا ئىلاھە ئىللاللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ئەشھەدۇ ئەننە مۇھەممەدەن رەسۇلۇللاھ ھەييە ئەلەسسالاھ ھەييە ئەلەسسالاھ ھەييە ئەلەل فەلاھ ھەييە ئەلەل فەلاھ - دېگەن، ئەگەر بامدات نامىزى بولسا، ئارىلىقتا: ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىننەننەۋم، ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىننەننەۋم، - دېگەن، ئاندىن: اللە ئەكبەر، اللە ئەكبەر، لائىلاھ ئىللاللاھ - دېگەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1137 – وفي رواية: **وَعَلَّمَنِي الْإِقَامَةَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.**

1137 - يەنە بىر رىۋايەتتە كېلىشىچە، ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دېگەن: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا تەكبىرده هەر كەلىمىنى ئىككى قېتىمدىن دېيىشنى ئۆگەتكەن.

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1138 – **قَالَ عَبْدُ الرَّزَّاقِ وَإِذَا أَقَمْتَ فَقُلْهَا مَرَّتَيْنِ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ أَسَمِعْتَ قَالَ فَكَانَ أَبُو مَحْذُورَةَ لَا يَجُزُّ نَاصِيَتَهُ وَلَا يَفْرُقُهَا لِأَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَسَحَ عَلَيْهَا.**

1138 - ئابدۇرازاق مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئەبۇ مەھزۇرەگە: «تەكبىر ئوقۇساڭ، ''قەد قامەتىسسالاھ'' نى ئىككى قېتىم دېگىن، ئاڭلىدىڭمۇ؟» دېدى. شۇنىڭدىن، كېيىن ئەبۇ مەھزۇرە رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭلاي چېچىنى

سىلاپ قويغانلىقى ئۈچۈن ماڭلاي چېچىنى ئالدۇرمايتتى، ئىككىگىمۇ ئايرىمايتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 500)

1139 – عن أبي مَحْذُورَةَ حَدَّثَهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهُ الْأَذَانَ تِسْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً وَالْإِقَامَةَ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً الْأَذَانُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْإِقَامَةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

1139- ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ رىۋايەت قىلىشىچە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ئەزاننى ئون توققۇز كەلىمە، تەكبىرنى ئون يەتتە كەلىمە بىلەن ئۆگەتكەن بولۇپ، ئەزاننى: "اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" شەكلىدە؛ تەكبىرنى: "اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ

[1] ئەلبانى (472) (يۇقىرىقى ئۇچ ھەدىسكە): سەھىھ. - دېگەن.

عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" شەكللىدە ئۆگەتكەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 502)

1140- عَنْ أَبِي مَحْذُورَةَ قَالَ أَلْقَى عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّأْذِينَ هُوَ بِنَفْسِهِ فَقَالَ قُلْ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ قَالَ ثُمَّ ارْجِعْ فَمُدَّ مِنْ صَوْتِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

1140- ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا ئەزاننى ئۆزى ئۆگىتىپ: "اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ" دېگەن، ئاندىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ" نى ئىككى قېتىمدىن دېگەن، ئاندىن كېيىن ئاۋازىڭنى سوزۇپ، قايتىدىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" دېگەن! - دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 503)

1141 – عن أَبِي مَحْذُورَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَّمَهُ الْأَذَانَ يَقُولُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَ ما

[1] ئەلبانى (474): ھەسەن ۋە سەھىھ - دېگەن.
[2] ئەلبانى (475): سەھىھ - دېگەن.

سبق... قلت: قال أبو داود بعد تمام الرواية التي فيها ذكر تسعة عشر كلمة ما نصه: (كذا في كتابه فِي حَدِيثِ أَبِي مَحْذُورَةَ) وأشار بهذا إلى أن الرواية في الأذان بسقوط الترجيع سهو أو اختصار لعلمه.

1141 ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن قىلىنغان يەنە بىر رىۋايەتتە مۇنداق دېيىلگەن: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا ئەزانىنى: "اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ..." دېگەن شەكىلده ئۆگەتتى، ـ دەپ، داۋامىنى يۇقىرىقى ھەدىستەكىگە ئوخشاش زىكرى قىلغان. لېكىن ئەبۇ داۋۇد: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا ئەزانىنى ئون توققۇز كەلىمە، تەكبىرنى ئون يەتتە كەلىمە بىلەن ئۆگەتكەن، ـ دېگەن رىۋايەتتىن كېيىن: راۋىينىڭ ئەبۇ مەھزۇرەنىڭ ھەدىسى توغرىسىدا يېزىپ قالدۇرغان كىتاۋىدا ئاشۇنداق يېزىلغان، ـ دېگەن. ئەبۇ داۋۇد بۇ سۆزى ئارقىلىق: "اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ" دېگەن كەلىمىنى ئىككى قېتىمدىنلا دېدى، ـ دېگەن رىۋايەتلەردە "اللَّهُ أَكْبَرُ" نى قايتىلاپ تۆت قېتىم دېگەنلىكى سەۋەنلىك تۈپەيلىدىن چۈشۈپ قالغان ياكى ئۇنى بىلگەنلىكتىن قىسقارتىۋەتكەن، ـ دېمەكچى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 504)

1142 – عن أَبِي مَحْذُورَةَ قال: خَرَجْتُ فِي نَفَرٍ فَكُنَّا بِبَعْضِ طَرِيقِ حُنَيْنٍ مَقْفَلَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ حُنَيْنٍ فَلَقِيَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالصَّلَاةِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمِعْنَا صَوْتَ الْمُؤَذِّنِ وَنَحْنُ عَنْهُ مُتَنَكِّبُونَ فَظَلِلْنَا نَحْكِيهِ وَنَهْزَأُ بِهِ فَسَمِعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّوْتَ فَأَرْسَلَ إِلَيْنَا حَتَّى وَقَفْنَا بَيْنَ يَدَيْهِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيُّكُمْ الَّذِي سَمِعْتُ صَوْتَهُ قَدْ ارْتَفَعَ فَأَشَارَ الْقَوْمُ إِلَيَّ وَصَدَقُوا فَأَرْسَلَهُمْ كُلَّهُمْ وَحَبَسَنِي فَقَالَ قُمْ فَأَذِّنْ بِالصَّلَاةِ فَقُمْتُ فَأَلْقَى عَلَيَّ رَسُولُ

[1] ئەلبانى (476): سەھىھ ـ دېگەن.

اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ التَّأْذِينَ هُوَ بِنَفْسِهِ قَالَ قُلْ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ثُمَّ قَالَ ارْجِعْ فَامْدُدْ صَوْتَكَ ثُمَّ قَالَ قُلْ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ثُمَّ دَعَانِي حِينَ قَضَيْتُ التَّأْذِينَ فَأَعْطَانِي صُرَّةً فِيهَا شَيْءٌ مِنْ فِضَّةٍ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِالتَّأْذِينِ بِمَكَّةَ فَقَالَ أَمَرْتُكَ بِهِ.

1142 ـ ئەبۇ مەھزۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق رىۋايەت قىلىدۇ: مەن بىر قانچە كىشى بىلەن مەككىدىن چىقىپ، ھۇنەينىگە باردىغان يولنىڭ مەلۇم جايىغا كەلگەندە، ھۇنەينىدىن قايتىۋاتقان پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن ئۇچرىشىپ قالدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىنى ئۇنىڭ يېنىدا تۇرۇپ نامازغا ئەزان ئوقۇشقا باشلىدى. بىز ئۇلاردىن يىراقلاپ كېتىۋېتىپ، ئەزانىنى ئاڭلىدۇق ـ ته، مۇئەززىننى مەسخىرە قىلىپ ئەزانىنى دوراپ توۋلاشقا باشلىدۇق. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىزنىڭ ئاۋازىمىزنى ئاڭلاپ قېشىمىزغا ئادەم ئەۋەتىپتۇ. بىز ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدۇق. ئۇ: «ئۇنلۇك توۋلىغان قايسىڭلار؟» دەپ سوربغان ئىدى، باشقىلار مېنى كۆرسىتىپ قويدى. رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم باشقىلارنى كەتكۈزىۋېتىپ، مېنى ئېلىپ قالدى. ئاندىن ماڭا: «ئورنىڭدىن تۇرۇپ، نامازغا ئەزان ئوقۇ!» دېدى. مەن تۇردۇم، رەسۇلۇللاھ ماڭا ئەزانىنى ئۆزى ئۆگىتىپ: "اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ" دېگىن! ئاندىن ئاۋازىڭنى سوزۇپ، قايتىدىن: "أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ" دېگىن! ـ دېدى. مەن ئەزانىنى ئوقۇپ بولغاندىن

كېيىن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مېنى چاقىرىپ بىر خالتا بەردى، ئۇنىڭدا كۈمۈش بار ئىكەن. مەن رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمگە:

ــ ئى رەسۇلۇللاھ! مېنى مەككىدە ئەزان ئوقۇشقا تەيىنلىسەڭ، ـ دېسەم:

ـ بولىدۇ، تەيىنلىدىم، ـ دېدى[1].

(نەسائى: 632)

1143 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ إِنَّمَا كَانَ الْأَذَانُ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ وَالْإِقَامَةُ مَرَّةً مَرَّةً غَيْرَ أَنَّهُ يَقُولُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ فَإِذَا سَمِعْنَا الْإِقَامَةَ تَوَضَّأْنَا ثُمَّ خَرَجْنَا إِلَى الصَّلَاةِ.**

1143 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ زامانىدا ئەزان ئىككى ـ ئىككىدىن، تەكبىر بىر ـ بىردىن، يەنى ئەزاندا ھەر كەلىمە ئىككى قېتىمدىن، تەكبىرده ھەر كەلىمە بىر قېتىمدىن ئوقۇلاتتى. لېكىن تەكبىرده: ''قەد قامەتىسسالاھ'' ئىككى قېتىم ئوقۇلاتتى، بىز تەكبىرنى ئاڭلىساق، تاھارەت ئېلىپ نامازغا چىقاتتۇق[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 510)

1144 – **عَنْ مَالِك أَنَّهُ بَلَغَهُ أَنَّ الْمُؤَذِّنَ جَاءَ إِلَى عُمَرَ بْنِ الْخَطَّاب يُؤْذِنُهُ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ فَوَجَدَهُ نَائِمًا فَقَالَ الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ فَأَمَرَهُ عُمَرُ أَنْ يَجْعَلَهَا فِي نِدَاءِ الصُّبْحِ.**

1144 ـ مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مۇئەززىن بامداتقا ئەزان ئوقۇماقچى بولغاندا، ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئۇخلاۋاتقانلىقىنى كۆرگەن ۋە ئەزان ئارىلىقىغا: ''ئەسسالاتۇ خەيرۇن مىنەننەۋم (يەنى: ئۇيقۇدىن نامازغا ياخشىراق)'' دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇغان. كېيىن ھەزرىتى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ:

[1] ئەلبانى (613): ھەسەن ۋە سەھىھ. ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (482): ھەسەن. ـ دېگەن.

ــ بۇنى بامداتنىڭ ئەزىنىدە داۋاملىق قوشۇپ ئوقۇغىن! ــ دەپ بۇيرىغان.

(مالىك رىۋايەت قىلغان)

1145 – **عَنْ بِلَالٍ قَالَ قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تُثَوِّبَنَّ فِي شَيْءٍ مِنْ الصَّلَوَاتِ إِلَّا فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ.**

1145 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا: «"**الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ**" دېگەن كەلىمىنى بامداتتىن باشقا ھېچ قانداق نامازدا دېمىگىن!» دېدى[1].

(تىرمىزى: 198)

1146 – **عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ كُنْتُ مَعَ ابْنِ عُمَرَ فَثَوَّبَ رَجُلٌ فِي الظُّهْرِ أَوْ الْعَصْرِ قَالَ اخْرُجْ بِنَا فَإِنَّ هَذِهِ بِدْعَةٌ.**

1146 ـ مۇجاھىدتىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: مەن ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما بىلەن بىللە ئىدىم. بىر كىشى پېشىن ياكى ئەسىر نامىزىدا "**الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنْ النَّوْمِ**" دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئەزان ئوقۇغانىدى، ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما ئۇ كىشىگە:

ــ مېنى بۇ يەردىن ئېلىپ چىقىپ كەت، بۇ ئىش بىدئەتتۇر، ـ دېدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 538)

1147 – **عَنْ بِلَالٍ قَالَ آخِرُ الْأَذَانِ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.**

1147 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئەزاننىڭ ئاخىرى: «اللە ئەكبەر، اللە ئەكبەر، لائىلاھە ئىللاللاھ» تۇر[3].

---

[1] ئەلبانى (31): زەئىپ، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (504): ھەسەن، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (629): سەنەدى سەھىھ ـ دېگەن.

(نەسائی: 649)

1148 – عَنْ سُوَيْدِ بن غَفَلَةَ قَالَ: كَانَ آخِرُ أَذَانِ بِلالٍ: لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

1148 ـ سۇۋەيد ئىبنى غەفلە مۇنداق دەيدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزىنىنىڭ ئاخىرى: «اللە ئەكبەر، لائىلاھە ئىللاللاھۇ ۋەللاھۇ ئەكبەر» ئىدى[1].

(«ئەلكەبىر»)

1149 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ بِلَالًا أَذَّنَ بِلَيْلٍ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يُنَادِيَ إِنَّ الْعَبْدَ نَامَ.

1149 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ كېچىدە (يەنى تاڭ ئېتىشتىن بۇرۇن) ئەزان ئوقۇپ سالغانىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى: ”پېقىر ئۇخلاپ قاپتىمەن“ دەپ توۋلاشقا بۇيرىدى[2].

(تىرمىزى: 203)

1150 – عَنْ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ بِلَالًا أَذَّنَ قَبْلَ طُلُوعِ الْفَجْرِ فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَرْجِعَ فَيُنَادِيَ أَلَا إِنَّ الْعَبْدَ قَدْ نَامَ أَلَا إِنَّ الْعَبْدَ قَدْ نَامَ.

1150 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتماي تۇرۇپلا ئەزان ئوقۇغان ئىدى، رەسۇلۇللاھ ئۇنى ئەزانىنى قايتىلاشقا ۋە :“بىلىپ قېلىڭلاركى، پېقىر ئۇخلاپ قاپتىمەن“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ توۋلاشقا بۇيرىدى[3].

(ئەبۇ داۋۇد: 532)

---

[1] ھەيسەمى (1864): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (167): سەھىھ ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (498): سەھىھ ـ دېگەن.

1151 – عَنْ أَنَسٍ، "أَنَّ بِلالا أَذَّنَ قَبْلَ الْفَجْرِ، فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَعُودَ فَيُنَادِيَ: إِنَّ الْعَبْدَ نَامَ"، فَفَعَلَ، وَقَالَ: لَيْتَ بِلالا ثَكِلَتْهُ أُمُّهُ، وَابْتَلَّ مِنْ نَضْحِ دَمِ جَبِينِهِ.

1151 ـ ئەنەس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتمىغاندا ئەزان ئوقۇغان ئىدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنى: «ئىنىنەلئەبدە نامە» (يەنى: ئى خالايىق! ئۇخلاپ قاپتىمەن) دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئەزانىنى قايتا ئوقۇشقا بۇيرىدى. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بۇيرۇقنى بىجا كەلتۈرگەندىن كېيىن:

كاشكى بىلال بېشىدىن ئاققان قاندا تۇنجۇقۇپ ئۆلسە ئىدى،
ئانىسى ئارقىسىدىن يىغلاپ قالسا ئىدى، ـ دەپ بېيىت ئوقۇدى[1].
(بەززار: 264)

1152 – عَنْ بِلَالٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ لَا تُؤَذِّنْ حَتَّى يَسْتَبِينَ لَكَ الْفَجْرُ هَكَذَا وَمَدَّ يَدَيْهِ عَرْضًا.

1152 ـ بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئىككى قولىنى توغرىسىغا سوزۇپ تۇرۇپ: «ئەزانىنى تاڭنىڭ يورۇغانلىقى مۇشۇنداق ئېنىق بولغاندا ئاندىن ئوقۇغىن» دەپ تەلىم بەرگەن[2].
(ئەبۇ داۋۇد: 534)

1153 – عَنْ زِيَادِ بْنِ الْحَارِثِ الصُّدَائِيِّ قَالَ أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ أُؤَذِّنَ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ فَأَذَّنْتُ فَأَرَادَ بِلَالٌ أَنْ يُقِيمَ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّ أَخَا صُدَاءٍ قَدْ أَذَّنَ وَمَنْ أَذَّنَ فَهُوَ يُقِيمُ.

---

[1] ھەيسەمى (1921): بۇ ھەدىسنى بەززار رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە مۇھەممەد ئىبنى قاسىم ئىسىملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد ۋە ئەبۇ داۋۇد ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىبنى مەئىن ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (500): ھەسەن، ـ دېگەن.

1153 ـ زىياد ئىبنى ھارىس سۇدائى رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەلەم مېنى بامداتقا ئەزان ئوقۇشقا بۇيرىدى، مەن ئەزان ئوقۇدۇم. بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر ئېيتىشقا تەمشەلگەن ئىدى، رەسۇلۇللاھ سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ئۇنىڭغا: «قېرىندىشىڭ سۇدائى ئەزان ئوقۇدى، كىم ئەزان ئوقۇسا، تەكبىرنى شۇ ئېيتىدۇ» دېدى[1].

(تىرمىزى: 199)

1154 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ كَانَ بِلَالٌ يُؤَذِّنُ إِذَا دَحَضَتْ فَلَا يُقِيمُ حَتَّى يَخْرُجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا خَرَجَ أَقَامَ الصَّلَاةَ حِينَ يَرَاهُ.**

1154 ـ جابىر ئىبنى سەمۇرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تاڭ ئاتقاندا ئەزان ئوقۇيتتى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ھۇجرىدىن چىققىنىنى كۆرگەندە تەكبىر ئېيتاتتى.

(مۇسلىم: 606)

1155 – **عَنْ ابْنِ عُمَرَ قَالَ كَانَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مُؤَذِّنَانِ بِلَالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ الْأَعْمَى.**

1155 ـ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ ئىككى مۇئەززىنى بار ئىدى. ئۇلارنىڭ بىرى بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ، يەنە بىرى ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ بولۇپ، ئابدۇللاھ ئىبنى ئۇممۇ مەكتۇم رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ كۆزى كۆرمەيتتى.

(مۇسلىم: 380)

1156 – **عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِبِلَالٍ**

[1] ئەلبانى (32): زەئىپ، ـ دېگەن.

يَا بِلَالُ إِذَا أَذَّنْتَ فَتَرَسَّلْ فِي أَذَانِكَ وَإِذَا أَقَمْتَ فَاحْدُرْ وَاجْعَلْ بَيْنَ أَذَانِكَ وَإِقَامَتِكَ قَدْرَ مَا يَفْرُغُ الْآكِلُ مِنْ أَكْلِهِ وَالشَّارِبُ مِنْ شُرْبِهِ وَالْمُعْتَصِرُ إِذَا دَخَلَ لِقَضَاءِ حَاجَتِهِ وَلَا تَقُومُوا حَتَّى تَرَوْنِي.

1156 ـ جابىر ئىبنى ئابدۇللاھ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇغا مۇنداق دەپ تەلىم بەرگەن: «ھەر دائىم ئەزانىنى سوزۇپراق، تەكبىرنى تېزرەك ئوقۇغىن. ئەزان بىلەن تەكبىرنىڭ ئارىلىقىدا تاماق يەۋاتقانلار تامىقىنى يەپ بولالىغۇدەك، بىر نەرسە ئىچىۋاتقانلار ئىچىملىكىنى ئىچىپ بولالىغۇدەك، ھاجەتكە كىرگەنلەر ھاجىتىنى ئادا قىلىپ چىقىپ بولالىغۇدەك ۋاقىت بولسۇن. سىلەر مېنى كۆرمىگىچە ئورنۇڭلاردىن تۇرماڭلار! (يەنى ئىمامنى كۆرمەي تۇرۇپ نامىز ئوچۇن ئورنۇڭلاردىن تۇرۇۋالماڭلار)»[1].

(تىرمىزى: 195)

1157 – عَنْ امْرَأَةٍ مِنْ بَنِي النَّجَّارِ قَالَتْ كَانَ بَيْتِي مِنْ أَطْوَلِ بَيْتٍ حَوْلَ الْمَسْجِدِ وَكَانَ بِلَالٌ يُؤَذِّنُ عَلَيْهِ الْفَجْرَ فَيَأْتِي بِسَحَرٍ فَيَجْلِسُ عَلَى الْبَيْتِ يَنْظُرُ إِلَى الْفَجْرِ فَإِذَا رَآهُ تَمَطَّى ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْمَدُكَ وَأَسْتَعِينُكَ عَلَى قُرَيْشٍ أَنْ يُقِيمُوا دِينَكَ قَالَتْ ثُمَّ يُؤَذِّنُ قَالَتْ وَاللَّهِ مَا عَلِمْتُهُ كَانَ تَرَكَهَا لَيْلَةً وَاحِدَةً تَعْنِي هَذِهِ الْكَلِمَاتِ.

1157 ـ بەنى نەججار قەبىلىسىدىن بىر ئايالنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: مېنىڭ ئۆيۈم مەسجىد ئەتراپىدىكى ئۆيلەرنىڭ ئەڭ ئېگىزى بولغاچقا، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مېنىڭ ئۆيۈمنىڭ ئۆگزىسىدە ئەزان ئوقۇيتتى. ئۇ، تاڭ يورۇماستىنلا يېتىپ كېلىپ، ئۆگزىدە تاڭنىڭ يورۇشىنى كۈتۈپ ئولتۇراتتى. تاڭ يورۇغاندا ئورنىدىن تۇرۇپ:

ـ ئى اللە! ساڭا ھەمدى ئېيتىمەن. قۇرەيشلەرنىڭ سېنىڭ دىنىڭنى بەرپا قىلىشى ئۈچۈن سەندىن يارەدەم تىلەيمەن، ـ دەپ دۇئا قىلاتتى، ئاندىن ئەزان ئوقۇيتتى. اللەنىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، مەن ئۇنىڭ بۇ سۆزلەرنى بىرەر كۈنمۇ

[1] ئەلبانى (30): ئىنتايىن زەئىپ، ـ دېگەن.

تەرك ئەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 519)

1158 – قَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ لَا يُنَادِي بِالصَّلَاةِ إِلَّا مُتَوَضِّئٌ .

1158 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: ئەزان ئوقۇيدىغان ئادەمنىڭ تاھارىتى بولۇشى لازىم[2].

(تىرمىزى: 201)

1159 – عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَا يُؤَذِّنُ إِلَّا مُتَوَضِّئٌ.

1159 ـ ئەبۇ ھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزانىنى تاھارىتى بار ئادەم ئوقۇسۇن»[3].

(تىرمىزى: 200)

1160 – عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ قَالَ إِنَّ مِنْ آخِرِ مَا عَهِدَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ اتَّخِذْ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلَى أَذَانِهِ أَجْرًا.

1160 ـ ئوسمان ئىبنى ئەبۇ ئاس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ماڭا قىلغان ئاخىرقى سۆزىدە مۇنداق بۇيرىدى: «بىر كىمنى مۇئەززىنلىككە تەيىنلىسەڭ، ئەزان ئوقۇغانغا ھەق ئالمايدىغان كىشىنى تەيىنلىگىن»[4].

(تىرمىزى: 209)

1161 – عن أَبِي بَكْرَةَ قَالَ خَرَجْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِصَلَاةِ الصُّبْحِ

---

[1] ئەلبانى (487): ھەسەن، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى ((34): زەئىپ، ـ دېگەن.

[3] ئەلبانى (33): زەئىپ، ـ دېگەن.

[4] ئەلبانى (172): سەھىھ ـ دېگەن.

فَكَانَ لَا يَمُرُّ بِرَجُلٍ إِلَّا نَادَاهُ بِالصَّلَاةِ أَوْ حَرَّكَهُ بِرِجْلِهِ.

1161 ـ ئەبۇ بەكرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلەن بىللە بامدات نامىزىغا چىقتىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم كىمنىڭ يېنىدىن ئۆتسە، ئۇنى نامازغا چاقىراتتى ياكى ئۇنى (ئويغىتىش ئۈچۈن) پۇتى بىلەن تۈرتۈپ قويياتتى[1].

(ئەبۇ داۋۇد: 1264)

1162 – عَنْ أَبِي أُمَامَةَ أَوْ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ بِلَالًا أَخَذَ فِي الْإِقَامَةِ فَلَمَّا أَنْ قَالَ قَدْ قَامَتْ الصَّلَاةُ قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَقَامَهَا اللَّهُ وَأَدَامَهَا و قَالَ فِي سَائِرِ الْإِقَامَةِ كَنَحْوِ حَدِيثِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ فِي الْأَذَانِ.

1162 ـ ئەبۇ ئۇمامە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كۈنى، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ تەكبىر ئوقۇپ: ”قەد قامەتىسسالاھ“ دېگەن يەرگە كەلگەندە، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم: «اللە نامازنى تۇرغۇزسۇن ۋە اللە ئۇنى داۋاملاشتۇرسۇن» دېدى. ئەمما تەكبىرنىڭ باشقا كەلىمىلىرىدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزان توغرىسىدا قىلغان رىۋايىتىدەكىگە ئوخشاش مۇئەززىن نېمە دېسە شۇنى تەكرارلىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 528)

1163 – عَنْ نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ لَا يَزِيدُ عَلَى الْإِقَامَةِ فِي السَّفَرِ إِلَّا فِي الصُّبْحِ فَإِنَّهُ كَانَ يُنَادِي فِيهَا وَيُقِيمُ وَكَانَ يَقُولُ إِنَّمَا الْأَذَانُ لِلْإِمَامِ الَّذِي يَجْتَمِعُ النَّاسُ إِلَيْهِ.

1163 ـ نافىئ رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئابدۇللاھ ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما سەپەرگە چىقسا، بامدات

[1] ئەلبانى (274): زەئىپ، ـ دېگەن.
[2] ئەلبانى (104): زەئىپ، ـ دېگەن.

نامـزىغا ئەزان ئوقۇپ، تەكـبـىر ئېيـتـاتـتـى، ئەمـما باشقا نامازلارغا تەكـبـىرلا ئېيـتـاتـتـى ۋە مۇنـداق دەيـتـتـى: ئەزان پەقەت كـشـىلەرنى ئىمامنىڭ يېنىغا يىغىش ئۈچۈنلا ئوقۇلىدۇ.

(مالىك: 160)

1164 – **عن عبد الله بن عدي أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يكن يؤذن في السفر إلا في صلاة الصبح.**

1164 ـ ئابدۇللاھ ئىبنى ئەدىي رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ سەپەردە بامداتتىن باشقا نامازغا ئەزان ئوقۇمىغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ[1].

(«ئەلكەبىر»)

1165 – **عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ رَأَى بِلَالًا يُؤَذِّنُ فَجَعَلْتُ أَتَتَبَّعُ فَاهُ هَهُنَا وَهَهُنَا بِالْأَذَانِ.**

1165 ـ ئەۋن ئىبنى ئەبۇ جۇھەيفە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ دادىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ چۆگىلەپ تۇرۇپ ئەزان ئوقۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم ۋە ئۇنىڭ ئېغىزىدىن چىققان ھەر بىر كەلىمىنى ئۆز ئەينى تەكرارلىدىم.

(بۇخارى: 634)

1166 – **عَنْ عَوْنِ بْنِ أَبِي جُحَيْفَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ رَأَيْتُ بِلَالًا يُؤَذِّنُ وَيَدُورُ وَيُتْبِعُ فَاهُ هَا هُنَا وَهَا هُنَا وَإِصْبَعَاهُ فِي.**

1166 ـ تىرمىزى بۇ ھەدىسنى مۇنداق رىۋايەت قىلغان: مەن بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ ئەزان ئوقۇۋاتقانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ ئەزانىنى چۆگىلەپ تۇرۇپ ئوقۇۋاتقان بولۇپ، ئىككى بارمىقىنى ئىككى قۇلىقىغا

[1] ھەيسەمى (1889): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ياقۇب ئىبنى ھۇمەيد ئىسىملىك بىرى بار. ئىبنى مەئىن ۋە باشقىلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، ئىمام بۇخارى ئۇنىڭ ياخشى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېيتقان. ئىبنى ھىببان ئۇنى ئىشەنچلىك كىشىلەر قاتاردا تىلغا ئالغان، ـ دېگەن.

تىقىۋالغانىدى[1].

(تىرمىزى: 197)

1167 – وَقَالَ مُوسَى قَالَ رَأَيْتُ بِلَالًا خَرَجَ إِلَى الْأَبْطَحِ فَأَذَّنَ فَلَمَّا بَلَغَ حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ لَوَى عُنُقَهُ يَمِينًا وَشِمَالًا وَلَمْ يَسْتَدِرْ.

1167 ـ مۇسا مۇنداق دەيدۇ: مەن بىلالنىڭ ئەبتەھ دېگەن يەرگە چىقىپ ئەزان ئوقۇغانلىقىنى كۆردۈم. ئۇ: «ھەييە ئەلەسسالاھ، ھەييە ئەلەل فەلاھ» قا كەلگەندە، بوينىنى ئوڭ ـ سول ئىككى تەرەپكە بۇرىدى، ئەمما بەدىنىنى بۇرىمىدى[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 520)

1168 – عَنْ بِلَالٍ أَنَّهُ كَانَ يُنَادِي بِالصُّبْحِ فَيَقُولُ : حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ، فَأَمَرَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَجْعَلَ مَكَانَهَا الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ ، وَتَرْكَ حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ .

1168 ـ بىلال بامداتقا ئەزان ئوقۇغاندا: ”ياخشى ئەملىگە كېلىڭلار“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇيتتى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇنىڭغا: «ئۇ كەلىمىنىڭ ئورنىغا: ”ئۇيقۇدىن نامازياخشى“ دېگەن كەلىمىنى قوشۇپ ئوقۇغىن!» دەپ بۇيرىدى.

1169 – عنْ سَعْدٍ الْقَرَظِ: أَنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ أَيَّ سَاعَةٍ أَتَى قُبَاءَ أَذَّنَ بِلالٌ بِالأَذَانِ، لأَنْ يَعْلَمَ النَّاسُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ جَاءَ، فَيَجْتَمِعُوا إِلَيْهِ، فَأَتَى يَوْمًا وَلَيْسَ مَعَهُ بِلالٌ فَنَظَرَ زُنُوجُ النُّصْحِ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ، فَرَقَى سَعْدٌ فِي عِذْقِ الأَذَانِ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ”مَا حَمَلَكَ عَلَى أَنْ تُؤَذِّنَ يَا سَعْدُ“، قَالَ: بِأَبِي وَأُمِّي، رَأَيْتُكَ فِي قِلَّةٍ مِنَ النَّاسِ، وَلَمْ أَرَ بِلالا مَعَكَ، وَرَأَيْتُ هَؤُلاءِ الزُّنُوجِ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَيَنْظُرُونَ إِلَيْكَ، فَخَشِيتُ عَلَيْكَ مِنْهُمْ، فَأَذَّنْتُ،

[1] ئەلبانى (164): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (103): مۇنكەر ھەدىس، ـ دېگەن.

قَالَ: "أَصَبْتَ يَا سَعْدُ، إِذَا لَمْ تَرَ بِلالا مَعِي فَأَذِّنْ"، فَأَذَّنَ سَعْدٌ ثَلاثَ مَرَّاتٍ فِي حَيَاةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

1169 ـ سەئد قەرەز رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم قاچانكى قۇباغا كەلسە، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ ئەزان ئوقۇيتتى، كىشىلەر بۇنىڭدىن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ كەلگەنلىكىنى بىلىپ توپلىشاتتى. بىر كۈنى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى بىللە ئېلىپ كەلمىگەندى. ئۇ يەردىكى قارا تەنلىكلەر بىر ـ بىرىگە قاراشتى. شۇنىڭ بىلەن، مەن بىر تۈپ خورمىنىڭ شېخىغا چىقىپ ئەزان ئوقۇدۇم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى سەئد! ئەزان ئوقۇشۇڭغا نېمە سەۋەب بولدى؟ ـ دەپ سورىغاندى، مەن:

ـ ئى رەسۇلۇللاھ! ئاتا ـ ئانام ساڭا پىدا بولسۇن! سەن ئازلا ئادەم بىلەن كەپسەن، قارىسام، بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمۇ يوق. قارا تەنلىكلەرنىڭ بىر ـــ بىرىگە قارىشىۋېتىپ، ئاندىن ساڭا قارىشىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇلاردىن ساڭا بىرەر زەخمەت يېتىپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ ئەزان ئوقۇدۇم، ـ دېدىم. پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـــ ئى سەئد! تۇغرا قىپسەن. بۇندىن كېيىن، يېنىمدا بىلالنى كۆرمىسەڭ، ئەزان ئوقۇغىن! ـ دېدى. مەن پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھايات ۋاقتىدا ئۈچ قېتىم ئەزان ئوقۇغان ئىدىم[1].

(«ئەلكەبىر»: 5452)

1170 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْأَذَانُ فِي الْحَبَشَةِ.**

[1] ھەيسەمى (1898): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئابدۇراھمان ئىبنى سەئد ئىبنى ئەممار ئىسىملىك ھەدىسى زەئىپ كىشى بار، ـ دېگەن.

1170 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن مۇنـداق رىـۋايەت قىلىنىـدۇ: پەيغەمـبەر سـەللاللاھۇ ئەلەيھـى ۋەسـەللەم: «ئەزان ھەبەشلەرگە ئائىتتۇر» (يەنى ئەزانىنى بىلال قاتارلىق ھەبەشىستانلىقلار ئوقۇيدۇ) دېگەن[1].

(تىرمىزى: 3936)

171 – **عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِمَامُ ضَامِنٌ وَالْمُؤَذِّنُ مُؤْتَمَنٌ اللَّهُمَّ أَرْشِدْ الْأَئِمَّةَ وَاغْفِرْ لِلْمُؤَذِّنِينَ وزاد البزار: قالوا يارسول الله لقد تركتنا نتنافس في الأَذان بعدك فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم إنه يكون بعدي – أو بعدكم – قوم سفلتهم مؤذنوهم.**

1171 ـ ئەبـۇ ھـۇرەيرە رەزىيەللاھـۇ ئەنھـۇدىن مۇنـداق رىـۋايەت قىلىنىدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ــ ئىمـام زامـىن (يەنى مەسئۇلىيەتنى تولـۇق ئۈستىگە ئالغـان)، مـۇئەززىن خاتىرجەمـدۇر. ئـى الله! ئىمـاملارنى تـوغرا يولغـا باشـلىغىن، مۇئەززىنلەرنى مەغپىرەت قىلغىن، ـ دېدى[2].

(تىرمىزى: 207)

بەززار بۇ ھەدىسكە مۇنۇلارنى قوشۇپ رىۋايەت قىلغان: شۇنىڭ بىلەن كىشىلەر:

ــ ئـى رەسـۇلۇللاھ! سـەن بىزنـى سـەندىن كېيـىن ئەزان ئوقۇشـنى تالىشـىپ قالىـدىغان قەۋم قىلىـپ قويىـدىغان بولـدۇڭ، ـ دېگەنـدى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم:

ـ مەندىن ياكى سـىلەردىن كېيـىن شـۇنداق بىـر قەۋم كېلىـدۇكى، ئۇلارنىڭ ئەڭ پەس ئادەملىرى مۇئەززىنلىرىدۇر، ـ دېدى.

(بەززار)

---

[1] ئەلبانى (3088): سەھىھ ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (170): سەھىھ ـ دېگەن.

1172 – عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ: "مَا أُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مُؤَذِّنُوكُمْ عُمْيَانُكُمْ، قَالَ: وَأَحْسِبُهُ قَالَ: وَلا قُرَّاؤُكُمْ".

1172 ـ ئىبنى مەسئۇد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: «مەن سىلەرنىڭ مۇئەززىنلىرىڭلارنىڭ قارىغۇ بولماسلىقىنى ياخشى كۆرىمەن (راۋىنىڭ گۇمانىچە، سىلەرنىڭ قارىلىرىڭلارنىڭمۇ مۇئەززىن بولماسلىقىنى ياخشى كۆرىمەن دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنغان)»[1].

(«ئەلكەبىر»)

1173 – عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِيُؤَذِّنْ لَكُمْ خِيَارُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ قُرَّاؤُكُمْ.

1173 ـ ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمادىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن: «ئەزانىنى ياخشىلىرىڭلار ئوقۇسۇن، قارىيلىرىڭلار ئىمام بولسۇن»[2].

(ئەبۇ داۋۇد: 590)

1174 – عَنْ يَحْيَى الْبَكَّاءِ ، قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لابْنِ عُمَرَ: إِنِّي لأُحِبُّكَ فِي اللَّهِ ، فَقَالَ ابْنُ عُمَرَ: لَكِنِّي أَبْغَضُكَ فِي اللَّهِ ، قَالَ: وَلِمَ؟ فَقَالَ: إِنَّكَ تُنْقِي فِي أَذَانِكِ، وَتَأْخُذُ عَلَيْهِ أَجْرًا.

1174 ـ يەھيا ئىبنى ئەل بۇكادىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: بىر كىشى ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇماغا:

ـ سېنى الله رازىلىقى ئۈچۈن ياخشى كۆرىمەن، ـ دېدى. ئىبنى ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما:

ـ ئەمما مەن سېنى پەقەت الله رازىلىقى ئۈچۈن يامان كۆرىمەن، ـ دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ كىشى:

---

[1] ھەيسەمى (1906): بۇ ھەدىسنى تەبەرانى رىۋايەت قىلغان بولۇپ، راۋىيلىرى ئىشەنچلىكتۇر، ـ دېگەن.

[2] ئەلبانى (118): زەئىپ، ـ دېگەن.

ـ نېمە ئۈچۈن؟ ـ دەپ سورىغانىدى، ئىبنى ئۆمەر:

ـــ سەن ئەزانىنىڭ تەلەپپۇزىنى بۇزۇپ ئوقۇيسەن ۋە ئەزان ئوقۇغىنىڭغا ھەق ئالىسەن، ـ دېدى[1].

(«ئەلكەبىر»: 13059)

1175 – عَنْ إِبْرَاهِيمَ، أَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ، وَعَلْقَمَةَ، وَالأَسْوَدَ "صَلَّوْا بِغَيْرِ أَذَانٍ، وَلا إِقَامَةٍ"، قَالَ: سُفْيَانُ:"كَفَتْهُمْ إِقَامَةُ الْمِصْرِ" . وقال ابن مسعود في رواية:"إِقَامَةُ الْمِصْرِيِّ تَكْفِي".

1175 ـ ئىبراھىمدىن مۇنداق رىۋايەت قىلىنىدۇ: ئىبنى مەسئۇد، ئەلقەمە ۋە ئەسۋەد قاتارلىقلار ئەزان ۋە تەكبىرسىز نامаз ئوقۇدى. سۇفيان: ''ئۇلار شەھەردە ئوقۇلغان تەكبىر بىلەن كۇپايىلەنگەنىدى'' دېدى. يەنە بىر رىۋايەتتە ئىبنى مەسئۇد:

ـ شەھەردە ئوقۇلغان تەكبىر يېتەرلىك، ـ دېدى[2].

(«ئەلكەبىر»: 9282)

1176 – عَنْ جَابِرٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِذَا ثُوِّبَ بِالصَّلَاةِ فُتِحَتْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَاسْتُجِيبَ الدُّعَاءُ.

1176 ـ جابىر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىنىدۇكى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم مۇنداق دېگەن:

«نامازغا تەكبىر ئوقۇلغاندا، ئاسماننىڭ ئىشىكلىرى ئېچىلىدۇ ۋە دۇئالار ئىجابەت بولىدۇ»[3].

---

[1] ھەيسەمى (1909): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە يەھيا بۇكا ئىسملىك بىرى بار. ئىمام ئەھمەد، ئەبۇ زۇرئە، ئەبۇ ھاتەم ۋە ئەبۇ داۋۇد قاتارلىقلار ئۇنىڭ ھەدىسى زەئىپ كىشى ئىكەنلىكىنى ئىلگىرى سۈرسە، يەھيا ئىبنى سەئىد قەتتان ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى ئىكەنلىكىنى ئوتتۇرىغا قويغان. مۇھەممەد ئىبنى سەئىد ئۇنىڭ ئىشەنچلىك كىشى بولۇپ قېلىشىنى ئۈمىد قىلغان، ـ دېگەن.

[2] ھەيسەمى (1913): بۇ ھەدىسنى تەبەرانىي رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدىكى ئىبراھىم نەخەئى بۇ ھەدىسنى ئىبنى مەسئۇدتىن بىۋاستە ئاڭلىمىغان، ـ دېگەن.

[3] ھەيسەمى (1918): بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد رىۋايەت قىلغان بولۇپ، سەنەدىدە ئىبنى لۇھەيئە ئىسملىك بىرى بار. ئۇنىڭ ھەققىدە ھەرخىل باھالار ئوتتۇرىغا قويۇلغان، ـ دېگەن.

(ئەھمەد: 14279)

1177 – **عن عَبْد الرَّحْمَنِ بْن سَعْدِ بْنِ عَمَّارِ بْنِ سَعْدٍ مُؤَذِّنِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَدَّثَنِي أَبِي عَنْ أَبِيهِ عَنْ جَدِّهِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ بِلَالًا أَنْ يَجْعَلَ إِصْبَعَيْهِ فِي أُذُنَيْهِ وَقَالَ إِنَّهُ أَرْفَعُ لِصَوْتِكَ.**

1177 ـ ئابدۇرراھمان ئىبنى سەئد ئىبنى ئەممار ئۇلۇغ بوۋىسى، پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمنىڭ مۇئەززىنى سەئد رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن رىۋايەت قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم بىلال رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنى بارمىقىنى قۇلىقىغا تۇتۇپ ئەزان ئوقۇشقا بۇيرۇپ مۇنداق دېدى: «شۇنداق قىلساڭ، ئاۋازىڭ تېخىمۇ جاراڭلىق چىقىدۇ»[1].

(ئىبنى ماجە: 710)

مۇندەرىجە

مۇئەللىپنىڭ قىسقىچە تەرجىمىھالى 1
كىرىش سۆز 3
ھەدىس ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە 9
بۇ كىتابتا ئۇچرايدىغان بىر قىسىم ھەدىس ئاتالغۇلىرىغا قىسقىچە چۈشەنچە 27
ئىمان بۆلۈمى 33

[1] ئەلبانى (149): زەئىپ، ـ دېگەن.

ئىمانىڭ پەزىلىتى 33
ئىمان ۋە ئىسلامنىڭ تەبىرى 61
ئىمانىڭ خىسلەتلىرى ۋە ئالامەتلىرى 87
ئىمان ھۆكۈملىرى، بەيئەت ۋە باشقىلارنىڭ بايانى 101
كىتاب ۋە سۈننەتكە مەھكەم ئېسىلىش 130
ئەمەللەردە ئوتتۇراھال بولۇش 148
ئىلىم بۆلۈمى 166
ئىلىمنىڭ پەزىلىتى ۋە ئىلىم ئىگەللەشكە رىغبەتلەندۈرۈش 166
ئىلىم ئۆگىنىش، سوئال سوراش، قىياس قىلىش، پەتىۋا بېرىش ۋە يېزىش قائىدىلىرى 184
ھەدىس رىۋايەت قىلىش، ئۇنى رىۋايەت قىلغۇچىلار، ئۇنى يېزىش ۋە ئىلمىنىڭ كۆتۈرۈلۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا 217
پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەم ھەققىدە يالغان سۆز توقۇشنىڭ ئاقىۋىتى، بۇنداق قىلىشتىن ساقلىنىشنىڭ مۇھىملىقى ۋە پەيغەمبەر سەللاللاھۇ ئەلەيھى ۋەسەللەمدىن رىۋايەت قىلىنغان سەھىھ ھەدىسنى يالغانغا چىقىرىشنىڭ خەتەرلىك ئىكەنلىكى توغرىسىدا 239
تاھارەت بۆلۈمى 250
سۈنىڭ ھۆكۈملىرى 252
نىجاسەتلەرنىڭ بايانى 264
ھاجەت ئادا قىلىش 292
ئىستىنجا قىلىشنىڭ بايانى 312
تاھارەتنىڭ پەزىلىتى 324
تاھارەت ئېلىش قائىدىلىرى 334
ساقال ۋە بارماقلارنىڭ ئارىسىنى ئارىلاش، مىسۋاك ئىشلىتىش ۋە ئىككى قولنى يۇيۇش 355
ئېغىز ـ بۇرۇنغا سۇ ئېلىش، كامىل تاھارەت ۋە باشقىلار 369
تاھارەتنى سۈندۈرىدىغان ئامىللار 384
ئۆتۈككە مەسھى قىلىش 411
تەيەممۇم 423

جۈنۈبەتتىن غۇسلى قىلىش 442
ھامامغا كىرىپ غۇسلى قىلىش، ئىسلامغا كىرگەندە غۇسلى قىلىش
ۋە ھەيزدار ئاياللىنىڭ غۇسلى قىلىشى توغرىسىدا 472
ھەيز 482
ناماز بۆلۈمى 510
نامازنى ۋاقتىدا ئوقۇشنىڭ ۋە قازاسىنى قىلىشنىڭ ۋاجىپ
ئىكەنلىكى 528
نامازنىڭ ۋاقىتلىرى 557
ناماز ئوقۇشقا بولمايدىغان ۋاقىتلار 594
ئەزان ۋە تەكبىرنىڭ پەزىلىتى 602
ئەزان - تەكبىرنىڭ مەيدانغا كېلىشى، قانداق ئېيتىلىدىغانلىقى ۋە ئۇ
ئىككىسىگە ئالاقىدار ھۆكۈملەر 619